ІСТОРІЯ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР

АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ
РСР

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
І СОЦІАЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА УРСР

ІСТОРІЯ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР

1917–1937 рр.

Збірник документів і матеріалів у трьох томах

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ — 1965

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
І СОЦІАЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА УРСР

ІСТОРІЯ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР

ТОМ ДРУГИЙ

Здійснення суцільної колективізації на Україні 1927–1932 рр.

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ—1965

До книги увійшли документи і матеріали, що стосуються колгоспного будівництва на Україні з кінця 1927 р., від X з'їзду КП(б)У та XV з'їзду ВКП(б), до кінця 1932 р., коли на Україні була здійснена суцільна колективізація сільського господарства і ліквідовано куркульство як клас.

Розрахована на науковців, викладачів, студентів, партійний і радянський актив та широке коло читачів.

Упорядники:

І. Х. ГАНЖА, О. О. КРИВОШЕЄВА, Г. М. МИХАЙЛИЧЕНКО, Н. І. ТКАЧ, Є. П. ШАТАЛІНА, І. Л. ШЕРМАН

4-1-1
32-1965

КИЇВСЬКА ФАБРИКА НАБОРУ

ПЕРЕДМОВА

Соціалістична перебудова сільського господарства, здійснена під керівництвом Комуністичної партії при активній участі і всебічній підтримці робітничого класу, означала велику революцію в економічних відносинах, в усьому укладі життя радянського селянства. Колективізація сільського господарства базувалась на об'єктивних законах економічного розвитку соціалістичного суспільства, враховувала насущні інтереси радянського народу. Без цього революційного заходу неможливо було ліквідувати дрібнобуржуазні виробничі відносини в сільському господарстві, які породжували капіталістичні відносини, а також не можна було остаточно звільнити багатомільйонне селянство від злиднів і куркульської експлуатації.

Комуністична партія у всій своїй діяльності по переводу дрібних селянських господарств на шлях соціалістичного колективного господарювання керувалась ленінськими вказівками, принципами і методами виробничого кооперування селянських господарств. В. І. Ленін вказував, що соціалізм можна побудувати лише при умові індустріалізації країни і органічного зв'язку промисловості з сільським господарством. «Єдиною матеріальною основою соціалізму,— говорив В. І. Ленін,— може бути велика машинна промисловість, здатна реорганізувати і землеробство» [1].

Виходячи з ленінських вказівок, VIII з'їзд РКП(б) в резолюції «Про ставлення до середнього селянства» записав: «Ті представники Радянської влади, які дозволяють собі застосовувати не тільки прямий, але хоча б і посередній примус, з метою при-

[1] В. І. Ленін, Твори, т. 32, стор. 422.

єднання селян до комун, повинні притягатися до найсуворішої відповідальності і усуватися від роботи на селі»[1].

В. І. Ленін вказував, що, усвідомлюючи всю важливість і історичне значення соціалістичної перебудови сільського господарства, партія повинна шляхом наполегливої, терпеливої роботи по організації селянства пробуджувати свідомість трудящих мас і, в міру пробудження у них свідомості, вести їх до соціалістичного будівництва.

В одній із своїх останніх праць — статті «Про кооперацію» (1923 р.) — В. І. Ленін писав, що для залучення поголовно всього населення до кооперації необхідна ціла історична епоха. «Ми можемо пройти в кращому разі цю епоху в одно-два десятиріччя»[2].

На початку здійснення суцільної колективізації наша країна ще не мала потужної матеріально-технічної бази. У відсталості технічної бази полягала головна трудність колгоспного будівництва, яка була переборена героїчною працею робітничого класу, всіх трудящих СРСР. Потужна матеріально-технічна база соціалістичного сільського господарства була створена в результаті здійснення індустріалізації країни, одночасно з проведенням соціалістичної реконструкції сільського господарства.

Важливу роль в оснащенні колгоспного виробництва тракторами, комбайнами та іншими сільськогосподарськими машинами відіграли машинно-тракторні станції і радгоспи.

Масовий колгоспний рух, що розгорнувся в нашій країні, зустрів відчайдушний опір з боку куркулів, непманів, церковників, залишків білогвардійщини, буржуазної інтелігенції. Антиколгоспна агітація і шкідництво, терор проти колгоспного, радянського і партійного активу, антирадянські повстання і антиколгоспні «волинки», брехливі чутки і наклепи, залякування і погрози — все було пущено ними в дію.

Миру з куркулем у Радянської влади не могло бути. Партія пам'ятала вказівку В. І. Леніна про те, що «ми стояли, стоїмо і стоятимемо в прямій громадянській війні з куркулями. Це неминуче» [3].

---

[1] «КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК», далі — «КПРС в резолюціях...», ч. І, К., 1954, стор. 419.

[2] В. І. Ленін, Твори, т. 33, стор. 415.

[3] В. І. Ленін, Твори, т. 29, стор. 134.

Радянська влада на основі суцільної колективізації, при активній підтримці широких мас трудящого селянства, здійснила ліквідацію куркульства як класу. Всього на Україні було конфісковано майно близько 200 тис. куркульських господарств, які становили 3,8% загальної кількості селянських господарств. Конфісковані у куркулів засоби виробництва та майно надходили у неподільні фонди колгоспів.

Важливими віхами у здійсненні суцільної колективізації сільського господарства були XV з'їзд ВКП(б) і X з'їзд КП(б)У, в рішеннях яких був проголошений курс на суцільну колективізацію сільського господарства.

До осені 1929 р. колгоспний рух був рухом переважно батрацько-бідняцьких мас українського села. За три останні місяці 1929 р. на Україні кількість колективізованих селянських господарств збільшилась майже вдвічі. В колгоспи пішов середняк. В ряді районів суцільна колективізація була завершена повністю. З кінця 1929 р. масовий колгоспний рух почав переростати у суцільну колективізацію.

Рішучий перелом у ставленні широких мас трудящого селянства до колгоспів був прямим результатом правильної політики Комуністичної партії на селі, досягнутих успіхів у розвитку промисловості, посилення керівництва робітничого класу трудящим селянством. Цей перелом означав початок нового історичного етапу в будівництві соціалізму в СРСР.

Важливе значення у справі розгортання суцільної колективізації сільського господарства належить пленумам ЦК ВКП(б) і ЦК КП (б) України, що відбулись у листопаді 1929 р. Пленум ЦК ВКП(б) заслухав доповідь секретаря ЦК КП(б)У С. В. Косіора про сільське господарство України і про роботу на селі. У прийнятій пленумом резолюції (див. док. № 64) були визначені завдання та конкретні заходи КП(б)У в галузі колективізації сільського господарства. Відзначаючи швидкі темпи суцільної колективізації на Україні, пленум ЦК ВКП(б) вказував на необхідність так повести роботу, щоб на протязі найближчих 2—3 років забезпечити обробіток тракторами не менше половини всієї посівної площі Степу, «при охопленні колективізацією всього трудящого сільського населення Степу» [1]. Водночас пленум ЦК ВКП(б) застерігав «проти недо-

---

[1] «КПРС в резолюціях...», ч. II, К., 1954, стор. 612.

оцінки труднощів колгоспного будівництва і особливо проти формально-бюрократичного підходу до нього і до оцінки його результатів» [1].

Прийнята ЦК ВКП(б) 5 січня 1930 р. постанова «Про темп колективізації і заходи допомоги держави колгоспному будівництву» (див. док. № 68) була закріпленням політики Комуністичної партії і Радянської влади, спрямованої на перемогу колгоспного ладу. В постанові були вказані строки завершення суцільної колективізації для окремих районів країни, накреслювались заходи по розвитку сільськогосподарського машинобудування і постачання сільському господарству машин і реманенту, по підготовці кадрів колгоспного руху, наданню колгоспам допомоги кредитами і термінового завершення в колгоспах землевпорядних робіт. ЦК партії визнав сільськогосподарську артіль основною формою колгоспного руху.

На початку 1930 р. на Україні усуспільнення селянських господарств відзначається особливо бурхливими темпами. За січень, лютий і першу декаду березня 1930 р. до колгоспів було залучено близько 2,5 млн. селянських господарств. Всього на 10 березня 1930 р. на Україні нараховувалось 23 594 колгоспи, в яких було об'єднано 3 248,9 тис. дворів (64,4 % загальної кількості дворів трудящих сёлян) і 19 682,3 тис. *га* їх орної землі (70,9%) (див. док. № 132).

Швидкі темпи масової колективізації супроводжувалися певними негативними явищами. В ряді місць були порушені ленінські принципи поступовості і добровільності в колгоспному будівництві.

Помилки і викривлення лінії партії в колгоспному русі використовувались і роздувались куркулями, які з розгортанням суцільної колективізації посилили свою контрреволюційну, терористичну діяльність. Десятки комуністів, колгоспних активістів, бідняків були вбиті.

Куркулі знищували колгоспне майно, головним чином засоби виробництва, щоб підірвати продуктивні сили в сільському господарстві. Внаслідок ворожих дій та агітації куркульства, а також безгосподарності була заподіяна велика шкода тваринництву. Різко зменшилось поголів'я худоби, що створило значні труднощі в постачанні населенню м'яса, молока, масла.

---

[1] «КПРС в резолюціях...», ч. II, стор. 606.

Викривлення політики партії завдало великої шкоди колгоспному рухові і на деякий час загальмувало його розвиток.

В березні—квітні 1930 р. партія і уряд вжили ряд заходів, спрямованих на ліквідацію помилок і перекручень в колгоспному будівництві. 1 березня 1930 р. Раднарком і Президія ЦВК СРСР затвердили «Зразковий статут сільськогосподарської артілі» (див. док. № 73). В статуті закріплювався порядок усуспільнення засобів виробництва, організації і оплати праці в колгоспах і цілий ряд інших питань. 6 березня 1930 р. правління Укрзерноцентра затвердило «Основні положення про організацію праці в колгоспах» (див. док. № 74).

Велике значення мала постанова ЦК ВКП(б) від 14 березня 1930 р. «Про боротьбу з викривленнями партлінії в колгоспному русі» (див. док. № 75). Центральний Комітет дав аналіз причин допущених помилок і викривлень і вказав, що вони «є тепер основним гальмом дальшого зростання колгоспного руху і прямою допомогою нашим класовим ворогам». В квітні 1930 р. партія і уряд прийняли ряд постанов про пільги колгоспам, які сприяли поліпшенню їх організаційного і матеріального становища [1].

Важливе значення мали постанова Раднаркому УРСР від 23 травня 1930 р. «Про заходи по організаційно-господарському зміцненню колгоспів» (див. док. № 78) та затверджені Укрколгоспцентром 25 вересня 1930 р. «Основні положення розподілу врожаю та прибутків в сільськогосподарських артілях» (див. док. № 80).

Виправлення помилок і перекручень в колгоспному русі мало величезне значення для дальшого розвитку соціалістичного будівництва в СРСР. «Коли б ці помилки не були вчасно виправлені Центральним Комітетом партії,— говорилось в резолюції XVI з'їзду ВКП(б) «Про колгоспний рух і піднесення сільського господарства»,— це *загрожувало б* зривом справи колективізації

[1] Мова йде про постанову ЦК ВКП(б) від 2 квітня 1930 р. «Про пільги для колгоспів», постанови ЦВК і РНК СРСР «Про нові пільги для колгоспів і їх членів» (2 квітня 1930 р.), «Про додаткові пільги колгоспникам» (23 квітня 1930 р.). Ці документи надруковані в збірнику «Коллективизация сельского хозяйства. Важнейшие постановления Коммунистической партии и Советского правительства 1927—1935 гг.», М., 1957.

сільського господарства, *підривом* самої *основи* Радянської держави — союзу робітничого класу з селянством»[1].

В результаті великої організаційної та політико-масової роботи партії з осені 1930 р. на Україні розпочався новий масовий вступ селянства в колгоспи. За даними Наркомзему УРСР на 30 травня 1931 р. на Україні налічувалось вже понад 34 тис. колгоспів, в яких було об'єднано 65,1% селянських господарств і 68,2 % орної землі (див. док. № 181). На 1 січня 1932 р. колективізація селянських господарств досягла 80%, а орної землі — 86,6 %. Суцільна колективізація сільського господарства Української РСР була завершена.

В районах Полісся, де на 1 січня 1932 р. було усуспільнено 40% селянських господарств, суцільна колективізація була завершена протягом 1932 р. та на початку другої п'ятирічки.

Поряд з проведенням суцільної колективізації сільського господарства Комуністична партія і Радянський уряд приділяли велику увагу організаційно-господарському зміцненню колгоспів та їх технічному оснащенню. Для мобілізації сил партії, робітничого класу і колгоспного селянства на здійснення цих важливих завдань велику роль відіграли XVI з'їзд ВКП(б) і XI з'їзд КП(б)У, які відбулись в червні — липні 1930 р.

Націлюючи партійні організації на виконання завдань по організаційно-господарському зміцненню колгоспів, XVI з'їзд ВКП(б) вказував: «*В артілі не завершується, а тільки починається справа* створення нової суспільної дисципліни, справа навчання селян соціалістичного будівництва. В колгоспах селяни остаточно зживуть дрібновласницьку психологію, жадобу приватновласницького нагромадження, успадковану від поколінь дрібних приватних власників, тільки в результаті років наполегливої роботи над підведенням під колгоспи бази великого механізованого господарства, наполегливої роботи над створенням кадрів з-поміж колгоспників і культурного піднесення всієї колгоспної маси»[2].

XVI з'їзд ВКП(б) вказував, що вирішального перелому в справі колективізації партія змогла досягти, тільки неухильно здійснюючи політику індустріалізації країни. «Тільки таким

---

[1] «КПРС в резолюціях...», ч. III, стор. 52.
[2] Там же, стор. 59.

шляхом партія могла створити необхідні умови для колгоспного будівництва. Тільки таким шляхом партія доб'ється не тільки закріплення досягнутих успіхів, *але й завершить справу колективізації, заклавши тим самим фундамент соціалістичного суспільства»* [1].

В результаті соціалістичної реконструкції сільського господарства змінились виробничі відносини на селі, що відкривало широкий простір для дальшого розвитку продуктивних сил сільського господарства та піднесення товарності всіх його галузей.

2 серпня 1931 р. ЦК ВКП(б) прийняв постанову «Про темпи дальшої колективізації і завдання щодо зміцнення колгоспів» (див. док. № 183). В постанові вказувалось, що мірилом закінчення в основному колективізації того чи іншого району є залучення до колгоспів не менше 68—70% селянських господарств з охопленням 75—80% їх посівної площі. Відмітивши завершення суцільної колективізації в цілому ряді районів, ЦК партії запропонував партійним організаціям цих районів поставити в центрі своєї роботи питання організаційно-господарського зміцнення сільськогосподарських артілей і насамперед організації праці, впорядкування обліку не тільки кількості, а й якості робіт, запровадження відрядності, утворення високотоварних ферм, підготовки колгоспних кадрів. В організаційно-господарському зміцненні колгоспів велика заслуга належить машинно-тракторним станціям. В створенні в колгоспах виробничих бригад виявилась провідна роль робітничого класу в організації соціалістичного сільськогосподарського виробництва.

В. І. Ленін вказував, що «керівництво пролетаріату одно тільки може вивести масу дрібних землеробів з рабства капіталу і привести до соціалізму» [2].

Здійснюючи соціалістичну індустріалізацію країни, як головну передумову соціалістичної перебудови і технічної реконструкції сільського господарства, робітничий клас в роки, що передували суцільній колективізації, не тільки відбудував підприємства сільськогосподарського машинобудування, а й значно перевершив дореволюційне виробництво сільськогосподарських машин.

З розгортанням суцільної колективізації робітничий клас по-

---

[1] «КПРС в резолюціях...», ч. III, стор. 59.

[2] В. І. Ленін, Твори, т. 32, стор. 423.

силив як матеріально-технічну, так і організаційно-політичну та культурно-масову допомогу трудящому селянству. Про це яскраво свідчить діяльність двадцятип'ятитисячників, шефських бригад. Активна участь робітників у проведенні суцільної колективізації і ліквідації куркульства як класу, в хлібозаготівлях, в посівних, збиральних та інших кампаніях, у поліпшенні роботи органів Радянської влади на селі сприяла дальшому зміцненню союзу робітничого класу і трудящого селянства.

* *
*

В другому томі «Історії колективізації сільського господарства Української РСР» [1], що пропонується увазі читача, вміщені документи та матеріали, які висвітлюють безпосередню підготовку та проведення суцільної колективізації сільського господарства УРСР, ліквідацію на її основі куркульства як класу та перші кроки боротьби за організаційно-господарське зміцнення колгоспів. Хронологічно він охоплює період з кінця 1927 р.— від XV з'їзду ВКП(б) — до кінця 1932 року.

Другий том збірника складається з трьох розділів: першого — «Безпосередня підготовка суцільної колективізації сільського господарства УРСР (XII. 1927 — X. 1929 рр.)», другого — «Здійснення суцільної колективізації сільського господарства УРСР (XI. 1929—VII. 1931 рр.)», третього — «Завершення суцільної колективізації. Боротьба за організаційно-господарське зміцнення колгоспів України (VIII. 1931—1932 рр.)».

Кожний з розділів другого тома поділяється на дві частини. В першій подаються документи, в яких відбиті політика і заходи Комуністичної партії, Радянського уряду і центральних партійних і радянських органів в справі підготовки і здійснення суцільної колективізації, ліквідації куркульства як класу та організаційно-господарського зміцнення колгоспів. Тут вміщено відповідні резолюції і постанови з'їздів і конференцій ВКП(б) і КП(б)У,

---

[1] Перший том тритомного збірника документів і матеріалів «Історія колективізації сільського господарства Української РСР», випущений у світ видавництвом Академії наук УРСР в 1962 р., входить до загальносоюзної серії збірників документів «З історії колективізації сільського господарства СРСР».

Пленумів ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, Всеукраїнських з'їздів Рад, сесій ВУЦВК, постанови і циркулярні листи ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, ВУЦВК, Раднаркому УРСР, Президії ЦКК — Колегії Наркомату робітничо-селянської інспекції, а також постанови, інструкції, циркулярні листи, положення, звернення, що були видані Наркомземами СРСР і УРСР, Українською економічною нарадою, Укрколгоспцентром, Укрзерноцентром, правлінням «Сільського господаря» на розвиток директивних вказівок партії й уряду про соціалістичну перебудову сільського господарства на Україні. Тут вміщені також постанови II Всеукраїнського з'їзду колгоспів, Всеукраїнських нарад голів окружних колгоспних спілок, а також зразковий статут сільськогосподарських артілей.

При підготовці збірника упорядники врахували, що в 1957 р. Інститут історії Академії наук СРСР видав збірник документів «Коллективизация сельского хозяйства. Важнейшие постановления Коммунистической партии и Советского правительства (1927—1935 гг.)», тому в другому томі збірника не вміщено ряд важливих документів, які надруковані у цьому виданні.

В другій частині розділів подаються документи про безпосередню підготовку і проведення суцільної колективізації сільського господарства, ліквідацію куркульства як класу на місцях та про боротьбу за організаційно-господарське зміцнення колгоспів України. Серед документів значне місце відведено зведенням, звітам, оглядам, доповідям Наркомзему УРСР, Укрколгоспцентру, окружних і районних виконавчих комітетів про хід суцільної колективізації і ліквідації куркульства як класу в районах, округах і в цілому по Україні, а також постанови місцевих партійних, радянських, земельних і колгоспних органів, резолюції і постанови місцевих з'їздів, конференцій і нарад колгоспів, з'їздів комітетів незаможних селян, нарад колгоспниць і селянок, зборів селян і членів КНС з питань колгоспного будівництва. В ряді документів висвітлюється діяльність органів Радянської влади по наданню державою і робітничим класом колгоспам і колгоспному селянству організаційної і матеріально-технічної допомоги. Це — документи про мобілізацію і практичну роботу двадцятип'ятитисячників, шефських робітничих бригад, про постачання машин сільському господарству, про розподіл тракторів, про роботу прокатних пунктів. Цілий ряд документів розкриває

роль машинно-тракторних станцій в здійсненні суцільної колективізації.

Значну увагу упорядники приділили підбору документів, в яких показується загострення класової боротьби на селі в роки здійснення суцільної колективізації і ліквідації куркульства як класу, піднесення політичної свідомості і громадської активності трудящого селянства в боротьбі за здійснення соціалістичної перебудови сільського господарства. В ряді документів висвітлюється боротьба партії і колгоспного селянства проти помилок і викривлень в колгоспному будівництві.

Певний інтерес становлять матеріали про організаційно-господарський стан колгоспів. Сюди відносяться протоколи загальних зборів членів колгоспів, звіти і довідки про стан як окремих колгоспів, так і колгоспів цілих районів і округів, а також матеріали про наслідки обстежень колгоспів. В цілому ряді документів говориться про організацію праці в колгоспах, про запровадження відрядності і боротьбу із знеосібкою, про створення постійних виробничих бригад, про підготовку колгоспних кадрів керівників, спеціалістів, механізаторів, а також про культурно-освітню роботу в колгоспах і взагалі на селі. Вміщені цікаві документи про зародження і розгортання соціалістичного змагання як всередині колгоспів, так і між окремими колгоспами, округами України і РРФСР.

В другій частині розділів в переважній більшості подаються документи, в яких розкривається процес здійснення суцільної колективізації сільського господарства в цілому на Україні або в окремих районах (Степ, Лівобережжя, Правобережжя, Полісся). Це зумовлено тим, що за останній час на місцях видані збірники документів і матеріалів по історії колгоспного будівництва (наприклад, «З історії соціалістичної перебудови сільського господарства на Херсонщині (1918—1941 рр.)», випуски I, II і III), в яких значне місце займають документи, що розкривають активну участь широких мас трудящого селянства на місцях у здійсненні суцільної колективізації і ліквідації куркульства як класу.

У важких і складних умовах відбувалися становлення і розвиток господарств молодих колгоспів України. Тим ціннішими були перші успіхи молодого колгоспного ладу, який під керівництвом Комуністичної партії витримав випробування часом і перетворився в нерушиму основу Радянської влади.

Джерельною базою другого тома збірника є документи і матеріали архівних фондів, що зберігаються в партійному архіві Інституту історії партії ЦК КП України — філіалі Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС, в Центральному державному архіві Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР, в Центральному державному архіві народного господарства СРСР, а також в обласних державних архівах Української РСР та їх філіалах.

Переважна більшість архівних документів і матеріалів подається за оригіналами і публікується вперше.

Частину документів взято з друкованих джерел, таких як: «КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК», «Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів і конференцій», «Резолюції Всеукраїнських з'їздів Рад», «Збірники законів і розпоряджень» урядів СРСР і УРСР за 1927—1932 рр., «Вісник» і «Бюлетень» Наркомзему УРСР, та опублікованих у свій час матеріалів II Всеукраїнського з'їзду колгоспів, а також центральних та місцевих газет, що виходили на Україні.

Археографічну обробку документів виконано відповідно до «Правил издания документов Советского периода», виданих Головним архівним управлінням СРСР у 1960 р., та інструкції по археографічній обробці документів і поліграфічному оформленню загальносоюзних серій збірників «История индустриализации СССР» і «История коллективизации сельского хозяйства СССР» (Москва, 1963).

Як і в першому томі збірника, документи публікуються повністю, за винятком тих частин документів, які повторюються, або не мають безпосереднього відношення до теми. В таких випадках в заголовках документів вказується — «Із». Це означає, що документ подано не повністю. Випущені місця позначаються крапками і подаються без застереження. Якщо вміщено окремий розділ документа повністю, то крапки не ставляться, а в заголовку пишеться «Із». Авторські крапки в текстах документів застерігаються у підрядкових примітках. Там же зазначаються смислові помилки в тексті і подаються необхідні відомості, що полегшують читання документів. Внесені упорядниками незначні правки технічного характеру, виправлення орфографічних та синтаксичних описок в текстах документів не застережені. Якщо в таблицях і цифрових даних упорядниками виявлені неточності

та помилки, то в кожному конкретному випадку вони позначаються значком ◆. Недописані і пропущені в тексті документа слова доповнюються в квадратних дужках. Недописані слова, які зрозумілі і не можуть викликати двоякого тлумачення, доповнюються без квадратних дужок.

Документи збірника публікуються мовою оригінала за сучасною орфографією. В текстах зберігається своєрідність мови того часу. В заголовках документів збережено територіально-адміністративний поділ, що існував на той час, а також тодішні назви населених пунктів.

До збірника документів додаються примітки, список скорочень і покажчики: колгоспів, іменний, географічний, а також перелік документів

Збірник підготували до друку наукові співробітники Інституту історії Академії наук УРСР та Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР.

У виявленні документальних матеріалів до збірника, крім упорядників, брали участь наукові співробітники державних обласних архівів УРСР, а також наукові співробітники ЦДАЖР УРСР. Документи і матеріали з Київського обласного державного архіву виявлені науковим співробітником Інституту історії АН УРСР А. П. Євтушенком.

І. Х. Ганжа.

БЕЗПОСЕРЕДНЯ ПІДГОТОВКА СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР

(XII. 1927—X. 1929 рр.)

ЗАХОДИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ І РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ПО ПІДГОТОВЦІ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

№ 1

Із резолюції XV з'їзду ВКП(б) про роботу на селі

19 грудня 1927 р.

II. БОРОТЬБА СОЦІАЛІСТИЧНИХ І КАПІТАЛІСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

11. Досвід минулих років, останніх років особливо, підтвердив цілком і повністю правильність кооперативного плану Леніна, за яким саме через кооперацію соціалістична індустрія вестиме дрібноселянське господарство по шляху до соціалізму, переробляючи індивідуальні і роздроблені виробничі одиниці — як через процес обігу, так все більше і через реорганізацію та об'єднання самого виробництва — у велике усуспільнене господарство на основі нової техніки (електрифікація і т. д.).

У теперішній період завдання об'єднання і перетворення дрібних індивідуальних селянських господарств у великі колективи повинно бути поставлене як **основне завдання** партії на селі. Категорично вказуючи на те, що цей перехід може відбуватися тільки за згодою на це з боку трудящих селян, партія визнає за невідкладне широко розгорнути пропаганду необхідності і вигідності для селянства поступового переходу до великого громадського сільського господарства і всемірне заохочення на практиці наявних уже і помітно зростаючих елементів великого колективного господарства на селі.

За останні роки кооперація (споживча і сільськогосподарська) виросла в могутній організм, який об'єднує кілька мільйонів селянських дворів і відіграє разом з держторгівлею вирішальну роль в усьому товарообороті між містом і селом. Помітно міцнішає за останній час і кустарно-промислова кооперація. Склад кооперації на селі різко відрізняється від її складу в

дореволюційний час: не підлягає ніякому сумніву, що в основному наша кооперація є кооперація бідняцько-середняцька. Відповідно до цього складу змінюється і напрям діяльності кооперативних організацій, які нині обслуговують інтереси основних мас селянства, а не його куркульської верхівки. Оскільки мова йде про співвідношення між державою і кооперацією, кооперація користується рядом пільг і переваг, які випливають з необхідності для пролетарської держави всебічно, і в тому числі матеріально, підтримувати кооперативне будівництво.

Поряд з величезним економічним значенням кооперації взагалі і сільськогосподарської кооперації особливо, треба відзначити, що кооперація є найкращою формою економічного масового об'єднання селянства, розвитку його самодіяльності та ініціативи, формою його господарського і культурно-політичного перевиховання, залучення в русло загальносоціалістичного будівництва. В цьому її основна відмінність і перевага перед державно-торговельними й заготівельними органами, і цим дана перспектива її зростаючої ролі.

Слід відзначити, що характерною рисою опозиції є її невір'я в можливість залучення основної маси селянства в русло соціалістичного будівництва через кооперацію. Це є відмова від ленінського кооперативного плану і, значить, прямий відхід опозиції від ленінізму. Відхід цей є неминучим результатом загальної ліквідаторської настанови опозиції, яка заперечує можливість будівництва соціалізму в нашій країні.

12. Розвиток сільськогосподарської, споживчої, а також кустарно-промислової кооперації і охоплення ними найважливіших позицій у галузі товарообороту між містом і селом приводить до економічної необхідності і економічної можливості проникнення сільськогосподарської і кустарно-промислової кооперації з галузі операцій по збуту і постачанню в галузь *виробництва*.

Там, де монопольними або майже монопольними заготовлювачами є державні і кооперативні організації, перехід до виробничого кооперування, тобто пряме сприяння піднесенню господарства самого кооперованого селянства, стоїть особливо гостро, тому що в противному разі кооперdesigned населення не дістає переваг перед некооперованим. Розвиток самої кооперації в сучасних умовах приводить, таким чином, до того, що селянські господарства, об'єднані в кооперації, можуть мати додаткові переваги перед некооперованими господарствами насамперед в тому разі, якщо вони від кооперування по лінії збуту і постачання все більше переходять на основі технічної реконструкції і об'єднання розпорошених селянських господарств до великого колективного господарства.

Найважливішу роль у цьому процесі виробничого кооперування відіграє вже тепер, і ще більше відіграватиме в майбутньому, сільськогосподарська індустрія (як державна, так і кооперативна), яка безпосередньо зв'язана — і технічно і економіч-

но — з сільськогосподарським виробництвом і перетворює внутрішній лад цього останнього. Цей процес стоїть у зв'язку з зростанням інтенсивних культур, тваринництва і т. д. і з зростаючими експортними можливостями (маслоробні заводи, сироварні, консервні заводи, заводи первинної обробки льону, сушарні, беконні заводи і т. д. і т. п.).

13. Посилення планового впливу на виробничий процес через кооперацію знаходить свій вираз уже в формі прямих замовлень кооперованим виробникам на дану якість і кількість продуктів, як це має місце в цукровій промисловості і почасти в бавовництві (система так званих контрактацій, договорів і т. д.), причому замовець, тобто держпромисловість, має можливість підвищувати якість виробничого процесу, застерігаючи в договорі відповідні кращі способи виробництва (рядковий посів, якість насіння, удобрення грунту та ін.) і сприяючи їх здійсненню. При цьому нерідко постачання відповідних засобів виробництва відбувається саме через посередництво державних і кооперативних організацій, які дають замовлення. Ця форма може і повинна служити в дальшому одним з найважливіших засобів кооперування самого селянського виробництва в справжньому розумінні цього слова, тобто добровільного об'єднання дрібних виробників, зв'язаних через кооперацію з соціалістичною промисловістю.

14. По руслу виробничого кооперування іде розвиток таких первинних форм виробничого об'єднання, як артілі, різного роду виробничі товариства і сільськогосподарські комуни, що в переважній більшості об'єднують бідноту і маломіцне селянство. Ці форми виявили після деякого критичного періоду свою життєздатність і довели вже в багатьох випадках свою перевагу над дрібними селянськими господарствами. Партія повинна забезпечити їм повну підтримку і всебічне заохочення. В загальному балансі соціалістичних елементів у сільському господарстві істотну роль відіграють радгоспи як форми великого державного соціалістичного землеробства і тваринництва. Система радгоспів, що так само пережила гостру кризу, тепер стала вже рентабельною і починає відігравати все більшу роль як культурно-агрономічний показовий фактор, що впливає на селянське господарство, і як зразок, що демонструє перевагу великого усуспільненого виробництва над дрібноселянським господарством.

15. Важливим фактором впливу на селянство є великі меліоративні спорудження, як, наприклад, іригаційні роботи в Середній Азії (бавовництво) і на Кавказі. Іригаційна система в руках пролетарської держави може стати могутнім регулятором виробничого процесу і знаряддям підтримки бідняцьких і середняцьких верств селянства.

Другим методом планового впливу є державні і кооперативні прокатні пункти, які забезпечені належною кількістю сільськогосподарських складних машин і служать при правильній політиці значним фактором у боротьбі проти експлуатації бідняцьких

і маломіцних верств селянства з боку куркульства, а також фактором, що стимулює перехід до колективних форм обробітку землі на основі нової техніки. Сюди належать також широка агротехнічна допомога, постачання чистосортного насіння і мінеральних добрив, роботи по боротьбі з засухою, заходи в справі піднесення Центрально-Чорноземної області та ін.

16. Розвиток промисловості і піднесення продуктивних сил країни взагалі, зростання державних фондів кооперування мільйонів бідняцько-середняцьких мас дають можливість все більше й більше здійснювати технічну перебудову всього народного господарства, в тому числі сільського господарства, на основі електрифікації. Перетворюючи техніку всієї промисловості, електрифікація дедалі більше підводитиме новий і досконалий технічний фундамент і під усе сільське господарство, радикально перетворюючи його методи і владно штовхаючи його на шлях усуспільненої праці. Таким чином, до всіх підойм соціалістичної перебудови селянського господарства, перелічених вище, а також до могутнього впливу кредитної і податкової системи долучається величезний фактор технічної революції, який повинен якнайшвидше штовхати вперед справу піднесення сільського господарства і поступового його усуспільнення шляхом кооперування. Необхідно посилити постачання селу тракторів і з цією метою прискорити розгортання виробництва тракторів.

Найгрубішою помилкою опозиції є її спроби протиставлення плану електрифікації кооперативному планові Леніна. Ці спроби викривають цілковите нерозуміння опозицією того безперечного факту, що план електрифікації і кооперативний план є нерозривними частинами загального плану Леніна про будівництво соціалізму в нашій країні.

«КПРС в резолюціях...», ч. II, стор. 441—444.

№ 2

Циркуляр правління Всеукраїнської спілки сільськогосподарської кооперації («Сільського господаря») про організацію прокатних пунктів сільськогосподарських машин та реманенту

10 лютого 1928 р.

Щоб забезпечити малосилі господарства с.-г. машинами й організацією спільного використання їх, особливо складних машин, і згідно з постановою УЕН з дня 7 лютого 1928 р. [2], що її наводимо вище, пропонуємо вам:

1. Негайно приступити до організації прокатних пунктів з тим, щоб ці пункти було засновано всі до початку весняних робіт із машин, потрібних для весняної кампанії.

2. Прокатні пункти організуються за рахунок:

а) мобілізованих коштів населення, де організуються прокатпункти,— не менше, як 10% до вартості прокатпункту. Ці кошти вносяться організацією під час придбання машин для прокатпункту;

б) власних коштів с.-г. кредитової кооперації розміром 30% вартості прокатпункту, які видаються організації, що при ній буде влаштовуватися прокатпункт, формою позики на умовах, аналогічних з укрсільбанківським кредитом для цієї потреби.

Кошти с.-г. кооперації розподіляються між окремими ланками так: за рахунок коштів «Сільського господаря» [3] — 4,5% до вартості прокатпункту, за рахунок союзу — 7,5% і товариства — 18%.

В разі при організації прокатпункту буде мобілізовано від населення більше за 10% — на відповідну суму зменшується частка товариства.

в) За рахунок кредиту Укрсільбанку розміром 60% вартості прокатпункту на умовах згідно з обіжником Укрсільбанку [4], все кредитування переводиться через с.-г. кредитові товариства, в районі яких організуються прокатні пункти.

3. Розподіл пунктів по районах с.-г. кредитових товариств Ви переводите в погодженні з ОЗУ і керуйтесь такими моментами при опреді187ленні нових прокатних пунктів у відповідному районі: а) наявністю існуючих прокатних пунктів (відповідний склад машин і справність їх); б) наявністю безінвентарних господарств в районі; в) наявністю колгоспів і радгоспів, реманент яких використовується або може бути використаним на умовах прокату для місцевого населення і г) наявністю в районі товариства організацій, при яких найдоцільніше влаштовувати прокатні пункти, про що зазначаємо нижче.

4. Безпосередню організацію прокатпунктів переводять с.-г. кредитові товариства на таких засадах:

а) Прокатні пункти влаштовуються при таких організаціях: 1) земельних землевлаштованих громадах, які набрали чинності юридичної особи (затверджені статути); 2) бурякових товариствах; 3) колективних господарствах, які уже зв'язані по обслуговуванню околишнього населення іншими заходами, або мають дані до такого обслуговування (у виборі колгоспів треба керуватись вказівками окрколгоспсекцій), і, нарешті, 4) в разі відсутності зазначених вище організацій в районі товариства, або неможливості утворення при них прокатпунктів, прокатпункти можуть бути організовані при с.-г. кредитових товариствах.

Звертаємо Вашу увагу на те, що на організацію прокатпунктів при с.-г. товариствах треба йти лише в крайньому випадку.

б) Для більш повного використання машин на прокатному пункті слід прокатпункти організовувати в місцях, наближених до використовувачів машин з невеликими районами обслугову-

вання, обрахованих на повне використання набору машин на прокатпункті. Так, наприклад, при великій земгромаді прокатпункт слід організувати для окремого кутка з тим, що така земгромада повинна мати поволі декілька прокатних пунктів. Це стосується й організації прокатпунктів при бурякових товариствах і, особливо, при с.-г. кредитових товариствах.

в) До набуття машин для прокатних пунктів організація, що при ній влаштовується прокатпункт, повинна мобілізувати не менше 10% вартості набуваємих машин у такий спосіб: земгромада на своїх загальних зборах провадить обкладання своїх членів, у якому беруть участь всі члени земгромади згідно з статутом.

Бурякове товариство забезпечує потрібні кошти за рахунок спеціальних капіталів, а коли їх недостає, робить додаткові внески в цей капітал від своїх членів.

Колективні господарства виділяють потрібні кошти за рахунок власних капіталів і с.-г. кредитові товариства обов'язково збирають потрібні кошти шляхом збільшення своїх спеціальних капіталів за рахунок членів, в районі перебування яких улаштовується прокатпункт. Останні переводять організацію прокатпунктів у місцях найбільшого кооперування бідноти з тим, що згодом ці прокатпункти можна було б передати земгромадам або машинно-тракторним товариствам, утвореним з користувачів прокатпунктів.

г) Організація, що при ній влаштовується прокатпункт, повинна бути членом с.-г. кредитного товариства. Машини для прокатного пункту набуваються у власність цієї організації, для чого с.-г. кредитовим товариством видається кредит розміром й на умовах, зазначених у п. 2, на що складається відповідна умова з передбаченням у ній належної охорони машин і догляду коло них, доцільного використання і контролю товариства.

5. Орієнтовний склад машин на прокатпункті для Вашого району ми до цього прикладаємо в двох варіантах *, але Вам надається право в погодженні з ОЗУ робити зміни в цьому складі, пристосовуючи набори машин до місцевих умов і потреб, не виходячи з загальної суми вартості прокатних пунктів для Вашої округи й особливо не зменшуючи числа прокатпунктів.

6. Прокатна плата за машини повинна бути збудована, як правило, виходячи з господарської самоокупаємості прокатпункту, причому з установленої прокатної плати, згідно з постановою УЕН від 7 лютого 1928 року, незаможним господарствам повинна робитися знижка розміром 25%.

Разом з цим ми подаємо Вам орієнтовний зразок вирахування прокатної плати, якого Вам слід використати лише як метод до вирахування та встановлення прокатної плати для Вашого району.

---

* У віснику не надрукований.

При определіленні прокатної плати слід виходити з рентабельності відповідної машини, знижуючи плату проти собівартості на машини нерентабельні (малий попит, низька ринкова ціна) і підвищуючи на машини рентабельні, як спробу, слід також диференціювати плату на одні й ті ж машини при різних формах використання (зниження плати за спільне використання кількома господарствами на зведеній площі).

Бажано, щоб ставки прокатної плати були одноманітні для округи, у всякому разі повинно бути визначено крайню прокатну плату по окрузі.

7. Поруч з організацією нових прокатних пунктів Вам належить провести роботу по використанню існуючих прокатпунктів у такий спосіб:

а) прокатні пункти, які складом справних машин відповідатимуть новим прокатним пунктам, що зараз організовуються, залишити як окремі одиниці, вживши всіх заходів до передачі їх організаціям, які зазначені нами в п. 4;

б) прокатні пункти, які не можна залишити як окремі одиниці, слід зліквідувати, використавши їх на укомплектування нових прокатних пунктів розміром не більш як 30% до вартості нового прокатпункту. Ця сума й зараховується формою кредитування нового прокатпункту замість коштів, що їх має виділити с.-г. кооперація; але при цих операціях союзу слід особливо простежити за тим, щоб використанням машин старих прокатпунктів для укомплектування нових не погіршувався склад прокатпункту й не було допущено механічного перейменування старого прокатпункту на новий, пам'ятаючи, що тут може бути порушення тих зобов'язань, які взяла на себе с.-г. кооперація (реальне фінансування за рахунок власних коштів), згідно з постановою УЕН від 7 лютого 1928 р., п. 9;

в) внаслідок зазначеної роботи повинна бути утворена стала мережа прокатних пунктів, які й слід взяти на обрахунок.

8. При реорганізації старої мережі прокатних пунктів зерноочисні пункти, за наявністю на них трієрів, повинні залишитись, для чого слід перевірити остаточно їх наявність і взяти на обрахунок.

9. У рекомендуємих нами наборах машин для прокатних пунктів є й машини зерноочисні, які й слід ставити на організуємі Вами прокатпункти. Що ж до організації окремо справи зерноочистки, то ми дамо Вам додаткові вказівки.

10. При організації нових прокатних пунктів і при упорядкуванні старих належить слідкувати за тим, щоб ці пункти було забезпечено помешканням для схорони машин та відповідним завідуванням прокатпунктом. Біжучі видатки по цьому передбачаються в орієнтовному кошторисі по вирахуванню прокатної плати в розмірі 30% експлуатаційного кошторису. Але одноразові затрати на збудування помешкань в асигнуємих кредитах

не передбачені, хоча це не повинно перешкоджати організації прокатних пунктів.

Вам належить вжити заходів до використання для цього різних громадських помешкань — земгромадовських, кооперативних й ін. Завідування пунктом по земгромадах та бурякових товариствах повинно бути забезпечене шляхом обрання уповноважених, а по інших організаціях — найманим персоналом, коли не можна буде використати уповноважених.

11. Зазначена нами робота є однією із складових частин засівної кампанії поточного року й являє собою виключно ударний характер; згідно з постановою УЕН, до 1 травня 1928 р. ми повинні подати доповідь УЕН про зроблене в цій галузі, а тому пропонуємо Вам якнайенергійніше розпочати цю роботу з таким розрахунком часу, щоб до початку сівби Ви вже заснували нові пункти та упорядкували старі з машин грунтооброблюючих, засівних і, по можливості, зерноочисних, з тим, що рештою машин прокатні пункти будуть укомплектовані впродовж третього кварталу до наступних відповідних сезонів.

Для укомплектування прокатних пунктів слід використати і ті машини, що є по товариствах та союзах, і машини «Плугатаря»[5], погодивши порядок відпуску машин з базами «Плугатаря», а в разі непогодження провести це питання через округові керуючі органи. Для цієї роботи використуйте інструкторський і агрономічний апарат, а також Ваших уповноважених на місцях по хлібозаготівлях.

12. Не пізніше 1 квітня 1928 року Ви повинні подати нам такі відомості:

а) скільки і в районі яких товариств закладено нові прокатні пункти, з них — при земгромадах, бурякових товариствах, колгоспах і сільськогосподарських кредитових товариствах;

б) скільки залишено старих прокатних пунктів, окремо зерноочисних, за такими ж ознаками;

в) скільки і яких машин було на прокатних пунктах з початку весняної кампанії (15 березня) і скільки з них залишено зі старих прокатних пунктів;

г) яку суму використано банківських кредитів, зібрано коштів від населення та окремо вкладено с.-г. кредитовою кооперацією;

д) ставки прокатної плати по кожній машині та шкалу знижок;

е) до якого строку буде закінчене цілковите укомплектування прокатпунктів.

Заступник голови правління Н. Скалига
Зав. машинно-тракторним відділом П. Герасименко
За зав. оргвідділу І. Михайлівський

Журнал «Коопероване село» — вісник сільськогосподарської кооперації України. Видання Всеукраїнського союзу с.-г. кооперації «Сільський господар», Х., № 4, 1928 р., стор. 74—76.

№ 3

Інструкція Наркомзему УРСР про порядок передачі сільськогосподарським колективам земель, будівель і реманенту із складу державного майна, а також промислових та допоміжних підприємств

20 лютого 1928 р.

На підставі постанови ВУЦВК та РНК УСРР від 23 листопада 1927 р. «Про передачу с.-г. колективам земель, будівель і реманенту зі складу державного майна, а так само промислових та допоміжних підприємств» встановлюється такий порядок передачі с.-г. колективам землі, будівель, реманенту та іншого с.-г. майна зі складу держземмайна, а також промислових та допоміжних підприємств.

1. Для проведення роботи по передачі с.-г. колективам землі, с.-г. майна, промислових та допоміжних підприємств утворюються округові та районові комісії:

1. Окрвиконкому (голова комісії).
2. Окрземвідділу.
3. Відділу місцевої промисловості.
4. ОкрКНС.
5. Окрколгоспсекції.

Районова комісія складається з представників:

1) райвиконкому, 2) райземвідділу, 3) райКНС та представників від колгоспу та установи, що передає майно.

2. Всю технічну роботу по передачі сільськогосподарським колективам с.-г. майна та промислових підприємств провадять районові комісії. На округову комісію покладається:

а) керування роботою районових комісій; б) остаточне розв'язання питань у тих випадках, коли постанову районової комісії буде оскаржено колективом або організацією, що передає майно колективу; в) визначення складу передаваних обігових коштів, боргів, вимог, умов передачі підприємств, причому в таких випадках в комісію запрошується з ухвальним голосом представник колективу та установи, що передає підприємство.

А. ЩОДО ПЕРЕДАЧІ ЗЕМЛІ

3. До передачі колективам в постійне колективне користування підлягають всі землі держземфонду (республіканського, округового та районового значення), що є в користуванні колективу, а саме: а) землі держземфонду, що ними колектив фактично користується, але право землекористування до цього часу не було оформлене, б) землі держземфонду, що ними колектив користується на умовах оренди.

УВАГА. Земля, заорендована у окрземвідділів на один посів з земель колонізаційного фонду [6], а також на уборку одного врожаю сіна з земель будь-якого державного земфонду,— передачі в постійне колективне користування не підлягає.

4) Земля держземфонду, що її передано колективу за цією інструкцією, та земля, що її раніш було передано колективу в колективне користування, береться на облік округового земельного фонду колективізації.

УВАГА. До фонду колективізації не залічується земля, що раніш була в складі держземфонду і передана членам колективу (а не колгоспу в цілому) в трудове користування в порядку передачі земель трудовому селянству.

5. Передана с.-г. колективам в колективне користування земля (п. 4), що є по обліку фонду колективізації, не може бути поділена між окремими членами колективу.

У випадках ліквідації або самоліквідації колективу земля поступає в розпорядження окрземвідділу і може бути передана другому існуючому колективу або колективу, що знов організується, на умовах, зазначених пп. 4 та 5 цієї інструкції.

6. Складені з радянськими органами умови на оренду землі, що належить до передачі с.-г. колективам, анулюються, а також з с.-г. колективів складається заборгованість за оренду земель, що їх передається колективам.

Б. ЩОДО ПЕРЕДАЧІ МАЙНА ТА С.-Г. РЕМАНЕНТУ

7. Одночасно з землею колективам безкоштовно передаються будівлі, реманент, меліоративне спорудження, насадження та інше с.-г. майно, що його одержано колективом від державних органів на правах орендного чи будь-якого іншого користування і яке розташоване на садибі та землях с.-г. колективів.

8. Майно, що про нього зазначено в пункті 7-му цієї інструкції, передається с.-г. колективу по акту з додатком опису та оцінки; при складанні опису та оцінки комісії (районові) оцінюють кожну одиницю майна, що передається, та встановлюють розмір щорічного відрахування на амортизацію цього майна. Для правильної оцінки майна слід притягти спеціалістів-агрономів та ін.

9. Акт підписується всім складом комісії та уповноваженим від колективу; один примірник акта залишається в колективі, другий передається установі, що передає майно, і третій — окрземвідділу.

10. Передане майно обов'язково має бути застраховане колективом по повній оцінці, і страхова премія, на випадок пожежі, поступає колективу.

11. Вартість переданого с.-г. майна залічується до неподільного капіталу с.-г. колективу.

Колектив мусить утворити спеціальний амортизаційний фонд цього майна шляхом щорічного відрахування суми, встановленої комісією при оцінці майна.

12. У випадках ліквідації або самоліквідації колективу, передане майно поступає в розпорядження окрземвідділу разом з амортизаційним капіталом, що утворився за час користування цим майном. В тих випадках, коли на час ліквідації колективу передане йому майно буде попсоване або ліквідоване в будь-який інший спосіб, окрземвідділу повертається грішми (крім амортизаційного капіталу) різниця між вартістю, що її було встановлено на час передачі, та амортизаційним капіталом.

13. Складені умови та видані зобов'язання державними та кредитовими установами на майно, що колектив користується, і яке підлягає передачі, анулюються.

УВАГА. Орендну платню та пеню, внесену колективами до цього часу в погашення заборгованості за користування землею та майном, колективу не повертається.

14. По закінченні роботи районовими комісіями всі акти в одному примірнику надсилаються до округової комісії.

Округова комісія, користуючись апаратом окрземвідділу, складає відомості про кількість переданого майна за формою, що додається до інструкції *, та копії з неї надсилає до НКЗС.

15. Складену відомість про землю та кількість майна заноситься до інвентарної книги держмайна та кладеться в основу обліку землі та майна, переданого колективам. Цей облік надалі провадиться окрземвідділом.

16. Оркколгоспсекції при обліку неподільного капіталу в колективах окремо учитувати неподільний капітал, що утворився з майна, переданого колективам державою.

В. ЩОДО ПЕРЕДАЧІ ПРОМИСЛОВИХ ТА ДОПОМІЖНИХ ПІДПРИЄМСТВ

17. До передачі сільськогосподарським колективам підлягають всі розташовані на їх території та на землях, які мають бути передані сільськогосподарським колективам на підставі постанови ВУЦВК та РНК від 23 листопада 1927 р., промислові та допоміжні підприємства, що увіходять до складу загальносоюзних, республіканських та місцевих трестів, незалежно від того, в чийому віданні вони знаходяться, а також підприємства, які експлуатуються державними органами і господарськими установами всіх відомств або знаходяться у віданні різних торговельних організацій.

---

* Див. «Бюлетень Наркомзему УСРР», 1928, № 7, стор. 90—92.

УВАГА. Промислові та допоміжні підприємства, які знаходяться в оренді державних і кооперативних органів та приватних осіб, підлягають передачі сільськогосподарським колективам після припинення оренди на якій би то не було підставі.

18. Зазначені у попередньому пункті промислові та допоміжні підприємства передаються сільськогосподарським колективам з зобов'язанням сільськогосподарського колективу безпосередньо (без права здачі до оренди та ін.) зорганізовувати або продовжувати господарську експлуатацію переданого підприємства без зменшення його цінності. Колективи повинні провадити амортизаційні нарахування згідно з нормами, яких має бути вказано в акті про передачу підприємств.

19. Підприємства, які знаходяться у колективі в оренді, передаються останнім з тим, що складені орендні умови, а також борги колективів здатчикам по цих умовах касуються з дня передачі підприємства.

20. Підприємства, які не знаходяться в експлуатації сільськогосподарських колективів, передаються останнім на таких засадах: а) діючі підприємства передаються разом зо всіма запасами сировини, матеріалів, продуктів та ін., які знаходяться на них у день передачі, а також зо всіма замовленнями та зобов'язаннями по операціях підприємства, з їх активом та пасивом.

Передача сільськогосподарським колективам підприємств, по яких пасив обігових коштів перевищує їх актив, переводиться з тим, що організація, у віданні якої знаходяться підприємства, приймає на свій рахунок зобов'язання підприємства у сумі, на яку пасив обігових коштів перевищує актив.

б) Бездіяльні підприємства передаються зо всіма запасами сировини, палива, матеріалів, устаткування та ін., які знаходяться на них у день передачі, коли ці запаси можуть бути безпосередньо використані у виробничій роботі даного підприємства.

Підприємства, які знаходяться в оренді, передаються сільськогосподарським колективам після припинення оренди на засадах, що зазначені вище у п. «б» цього артикулу.

21. Оцінка промислових та допоміжних підприємств, які передаються сільськогосподарським колективам, провадиться за їх дійсною вартістю по існуючих ринкових цінах; у випадках відсутності ринкових цін на деякі частини майна вказаних підприємств оцінка їх провадиться за експертовими свідченнями. Списання вартості передаваних підприємств провадиться відповідними органами за балансовою вартістю цих підприємств.

Опис та оцінка майна підприємств та передаваних сільськогосподарським колективам матеріальних цінностей, які знаходяться на цих підприємствах (сировина, паливо та ін.), складаються у 3 примірниках, з яких один передається тій установі, у віданні якої було підприємство, другий — окрземвідділу, а третій залишається у с.-г. колективі.

22. До основного неподільного капіталу сільськогосподарського колективу зараховується як безстрокова та безвідсоткова позика оціночна вартість переданих підприємств, а також матеріальних цінностей (сировини, палива, запасного обладнання та ін.).

УВАГА. У випадках передачі діючих підприємств зарахуванню у основний неподільний капітал колективу підлягає лише та частина матеріальних цінностей підприємств, яку не обтяжено зобов'язаннями перед кредиторами.

23. Переведення різних змін у підприємстві, які зв'язані зі зміною призначення підприємства, переустаткування його та ін., може бути здійснене сільськогосподарським колективом за дозволом того виконавчого комітету або органу, у віданні якого знаходилось підприємство до передачі.

24. Для передачі колективам вищезазначених підприємств встановлюються такі строки:

1) для бездіяльних підприємств та підприємств, які знаходяться у експлуатації колективів, негайно;

2) для діючих підприємств, які знаходяться у експлуатації різних установ та організацій, не пізніш 1 березня 1928 р.;

3) для підприємств, які знаходяться в оренді різних установ і організацій та приватних осіб, після припинення оренди.

25. У випадках ліквідації або самоліквідації колективу підприємство, що його було передано останньому разом з частиною матеріальних цінностей на суму, яку було зараховано у неподільний капітал колективу, а також зо всім лишком амортизаційного капіталу поступає у розпорядження тієї організації, від якої було одержано підприємство, або у відання відповідного виконкому.

«Бюлетень Народного комісаріату земельних справ УСРР», 1928, № 7, стор. 88—90.

№ 4

З постанови Економічної наради УРСР про стан та форми усуспільнення сільського господарства

27 березня 1928 р.

Затвердити такі пропозиції комісії тов. Шліхтера, утвореної постановою Екнаради УСРР від 27 лютого 1928 року (прот. № 11, п. 2) щодо складання резолюції на доповідь Наркомземсправ УСРР про стан та форми усуспільнення сільського господарства:

1. Констатувати, що розвиток продукційних сил в сільському господарстві за останні роки, який призвів до відбудови його та до часткових реконструктивних зрушень, залишається все ж

недостатнім для забезпечення необхідного країні темпу соціалістичного будівництва народного господарства в цілому.

Вважати, що єдиним певним шляхом до піднесення на належну височінь сільського господарства є об'єднання розпорошених дрібних селянських господарств у великі сільськогосподарські виробничі одиниці, які зможуть найбільш повно та рентабельно використати всі досягнення сучасної агрономічної науки та техніки, тому, поруч з завданням всемірного зміцнення існуючих великих господарств та колгоспів, на перше місце висовується завдання широкого будівництва нових колективних господарств.

2. Відзначити, що за останні роки спостерігаються певні досягнення в справі впорядкування та господарчого зміцнення системи радгоспів, а також колгоспів, але в цілому темп усуспільнення сільського господарства на Україні треба визнати за незадовольняючий, що вимагає удосконалення шляхів розвитку цього процесу і скупчення на цій проблемі активності всієї радянської системи.

3. Найважливішими хибами будівництва колгоспів є:

а) недостатнє організаційне обслуговування колгоспів;

б) порівнюючі дрібні розміри колективних господарств;

в) відсутність комплексного обслуговування кредитом;

г) переведення землевпорядження без належної активності щодо утворення нових колгоспів;

д) недостатнє агрономічне обслуговування колгоспів;

е) недостатня інтенсивність побудови колгоспів та зокрема недостатній розвиток по колективних господарствах продуктивного скотарства;

ж) недосить повне використання робочої сили, неналагодженість внутрішніх взаємовідносин членів колективу та мале нагромадження неподільних капіталів.

4. Визнати за потрібне вжити таких конкретних заходів до розвитку усуспільненого сільського господарства:

... Б. ПО КОЛГОСПАХ

1) Доручити Наркомземсправ УСРР з наявного складу агроперсоналу райземвідділів та окрземвідділів виділити по одному агроному виключно для роботи щодо обслуговування колгоспів та колективізації селянського господарства. Виділення цих агрономів ні в якому разі не знімає відповідальності з земельних органів за загальне керівництво роботою в справі колективізації.

Керівництво роботою цих агрономів-колективізаторів залишити за земельними органами, які мусять всі практичні заходи щодо розвитку колгоспів та колективізації сільського господарства погоджувати з колгоспсекціями.

2) Запропонувати окрвиконкомам на утримання окрколгоспсекцій щороку провадити з місцевого бюджету безповоротне

асигнування в сумі 50% кошторису цих секцій, затвердженого окрвиконкомами.

3) Збільшити кількість колективної агрономії ще на 100 агрономів для обслуговування колгоспів.

Вважати за потрібне виділити на це з прибутків Укрсільбанку 80 000 крб., доручивши акційникам банку провести це асигнування встановленим порядком.

4) Доручити Наркомосвіти УСРР за згодою з Наркомземсправ УСРР та Укрколгоспсекцією[7] протягом одного місяця подати до Економічної наради УСРР доповідь про стан підготовки робітників по колективізації та про заходи щодо поширення цієї справи.

5) Доручити Наркомземсправ УСРР та Укрколгоспсекції забезпечити на 1927/28 рік повне охоплення виробничими планами всіх колгоспів, звернувши особливу увагу на ті колгоспи, які мусять бути закредитовані в цьому році з метою найбільш твердого забезпечення раціонального переведення робіт та посилення кредитоздатності.

6) Доручити Укрколгоспсекції спільно з Наркомземсправ УСРР перевести заходи по піднесенню агрикультурної техніки сільського господарства в колгоспах. Зокрема, восени 1928 року на всі 100% провести засів озимого клину в землевпорядкованих колгоспах чистосортовим насінням та найповніше вживання штучних угноєнь.

7) Доручити Укрколгоспсекції та Наркомземсправ УСРР розробити питання про організацію праці, розподіл наслідків господарювання, організацію капіталів, в першу чергу неподільного, та одночасно поставити рахівництво в колгоспах на належну височінь.

Звернути особливу увагу Наркомземсправ УСРР та Укрколгоспсекції на те, щоб система утворення капіталів та порядок пайових внесень в артілі та колгоспи не перешкоджали б вступу бідноти.

8) Доручити Укрколгоспсекції та Наркомземсправ УСРР розробити програму доукомплектування комун, які володіють відповідними житловими помешканнями та програму житлобудівництва для комун, господарчий стан яких вимагає збільшення робочої сили.

Одночасно розробити заходи до втягнення в колгоспи вищого ступеня переважно батрацтва та робітництва.

9) Виділити не менш як 100 колективних господарств різних форм та в різних районах, забезпечивши зразкову постановку в них роботи за комплексною системою агрономічних та економічних заходів, звернувши особливу увагу на вищу форму колгоспів — комуни — в складі цих господарств, та зразково поставити в них використання праці.

10) З метою утворення більш великих колгоспів, доручити Наркомземсправ УСРР спільно з Укрколгоспсекцією вжити

заходів до об'єднання дрібних колгоспів при умові зведення їхньої землі до одного місця.

11) Доручити Наркомземсправ УСРР та Укрколгоспсекції вжити заходів до поширення в колективних господарствах виробництва чистосортового племінного та посадочного матеріалу, передбачивши у виробничих планах певні їх розміри та зобов'язання відповідно до кредитового обслуговування.

12) Доручити «Сільському господарю» та Укрколгоспсекції за згодою з Наркомземсправ УСРР в районах переведення заходів щодо індустріалізації сільського господарства при складанні виробничих планів колгоспів забезпечувати напрямок в організації колективів як сировинної бази, складаючи відповідні договори з колгоспами.

13) Щоб надати колективним господарствам більшої тривкості, доручити Наркомземсправ УСРР дати на місця вказівки про потребу відведення для них при землевпорядкуванні спільних садиб.

14) Доручити Наркомземсправ УСРР та Укрколгоспсекції встановити для кожної округи певний розмір роботи по будівництву нових колгоспів, в зв'язку з переведенням землевпорядження, та попередити окрвиконкоми про те, що невиконання цих норм роботи по колективізації викличе питання про зменшення землевпорядження в даній окрузі.

15) Зобов'язати «Сільський господар», центри фахової кооперації та їх периферію при складанні планів роботи та організації постачально-збутових операцій неодмінно визначати окремо заходи по сільськогосподарських колективах на підставі заявок і матеріалів Укрколгоспсекції та окрколгоспсекції. Зазначені плани повинні складатись на засадах всебічного сприяння як розвиткові існуючих колективів, так і організації нових об'єднань.

16) Кредитування колгоспів провадити під виробничі плани на здійснення цілого комплексу господарських агрикультурних заходів, звернувши особливу увагу на укомплектування їх відповідними машинами.

17) Надати право кредитсоюзам та сільбанкам в погодженні з окрземвідділами та окрколгоспсекціями в окремих випадках та в певних межах змінити цільове призначення кредитів з наступною санкцією Укрсільбанку.

18) Відсотки по позиках на капітальне будівництво колгоспів встановити в розмірі, що його передбачено постановою Екнаради УСРР від 21 лютого 1928 р. [8] (прот. № 10/524, п. 4-б) по фонду довготермінового будівництва колгоспів.

19) Ураховуючи гостру потребу колгоспів в господарських та житлових будівлях, вважати за необхідне посилити фінансування на будівництво, для чого з бідняцького та колгоспного фонду виділити 3 000 000 карбованців.

20) Доручити Укрколгоспсекції разом з Укрсільбанком ви-

вчити наявність перекредитованих колгоспів та вжити організаційних й фінансових заходів до їх оздоровлення.

21) Земельні громади бідняцького та бідняцько-середняцького складу з громадським сівозміном, які перейшли або переходять до усуспільнення сільського господарства та зобов'язуються на договорних засадах з земельними органами та с.-г. кооперацією виконувати певний мінімум агрономічних та організаційних заходів, необхідно забезпечувати кредитами на здійснення повного комплексу заходів, скеровуючи ці заходи та їх кредитування на дальніше усуспільнення сільського господарства та переведення в дальнішому земгромад на статутові форми колгоспів.

22) Доручити Наркомземсправ УСРР, «Сільському господарю» та Укрколгоспсекції протягом 2 місяців розробити питання про можливість надання колгоспсекціям деяких господарчих функцій.

23) Доручити Наркомфінансів УСРР розробити положення про пільги по с.-г. податку (та передбачити в законі на 1928/29 рік) по с.-г. колективах в напрямкові зменшення в перші роки с.-г. податку тим колгоспам, що склалися з бідняцького населення та в яких члени за станом їх господарства до вступу в колективи були звільнені від внесення с.-г. податку.

24) Доручити Наркомосвіти УСРР проробити питання про утворення нових та утримання існуючих при колгоспах шкіл.

25) Щоб запобігти утворенню фіктивних товариств, вважати за потрібне передбачати в статуті колгоспів низку вимог, які колгоспи обов'язково повинні виконувати як певний мінімум агрономічного та організаційного піднесення господарства.

26) Ураховуючи, що накреслені вище заходи значно поліпшать організаційне обслуговування колгоспів і дадуть можливість значно розгорнути роботу в справі колективізації сільського господарства, визнати за потрібне довести довготермінове кредитування колгоспів (комуни, артілі та товариства спільної обробки землі) з 11,1 млн. крб. до 18,48 млн. крб., що складатиме до 26,3% від загального довготермінового кредитування всього сільського господарства.

Зобов'язати Укрсільбанк пильно стежити за тим, щоб не було перекредитування та недоцільного зав'язування коштів, а також за тим, щоб кредитування провадилось під виробничі плани та під комплексні заходи.

Доручити окрвиконкомам негайно та уважно розглянути плани довготермінового кредитування колгоспів, провівши їх через окрплани, маючи на увазі забезпечення найбільшої ефективності цього кредиту.

Відповідальний секретар Економнаради УСРР Жигалко

«Бюлетень Народного комісаріату земельних справ УСРР», 1928, № 16, ст. 141, стор. 196—198.

№ 5

Циркуляр Наркомзему УРСР, Укрколгоспу, Укрсільбанку та ВЦКНС про роботу земельних органів та системи сільськогосподарської кооперації в справі колективізації сільського господарства

3 травня 1928 р.

ДО ВСІХ ОКРЗЕМВІДДІЛІВ, ОКРКОЛГОСПСЕКЦІЙ, СІЛЬБАНКІВ ТА КРЕДИТСОЮЗІВ

Копія: О-В К

Виходячи з останніх директив Уряду, НКЗС подає такі основні директивні вказівки щодо роботи в галузі колективізації сільського господарства.

1. Роботу по колективізації сільського господарства вважати за основну роботу земельних органів та системи с.-г. кооперації. Всі державні та кооперативні міроприємства повинні переводитись під кутом зору та з установкою на стимулювання процесів колективізації в сільському господарстві.

2. В роботі по колективізації необхідно встановити певну плановість, що забезпечувала б переведення всього комплексу заходів по утворенню нових колективів та зміцненню існуючих, зокрема, не допускати розриву між організаційно-виробничим обслуговуванням колгоспів та фінансуванням їх.

Для цього основні заходи по організації нових колективів зосередити в місцях переведення землевпорядження, причому ув'язувати розмір кредитів на колективізацію з розміром землевпорядчих робіт по утворенню колгоспів, встановлюючи відповідно до цього певні контрольні завдання для кожного району. Кредитові плани кредитсоюзів та окрсільбанків мусять бути точно ув'язані з планами кредитування колгоспів по районах, складеними ОКС, і погоджені з ОЗВ.

3. Аби підсилити агрономічне обслуговування с.-г. колективів, крім збільшення кадрів колективної агрономії [9], виділити в кожному районі одного агронома РЗВ, що займався б виключно справами колективізації. Наявність кадрів колективної агрономії та агрономів, виділених для цієї роботи, ні в якому разі не повинна послабити роботу в галузі поширення колективізації всієї земельної [10] та кооперативної агрономії [11].

Робота агрономії не може обмежуватись загальними інструктивними вказівками, а мусить бути безпосередньою агрономічною допомогою колгоспам (складання виробничих планів та їх практичне переведення, організація рахівництва й т. ін.), тому необхідно давати агрономії певні конкретні завдання по обслуговуванню колгоспів.

4. Робота колективної та земельної агрономії по обслуго-

вуванню існуючих колгоспів та будівництву нових колгоспів має провадитись за єдиним планом, що його розробляє окрколгоспсекція в погодженні з ОЗВ та затверджує окрплан.

5. В роботі по колективізації треба взяти установку на збільшення розміру колективів як при організації нових, так і існуючих з тим, щоб колективи об'єднували мінімальну площу, яка припускає рентабельне вживання простіших з числа складних машин. Наркомземсправ орієнтовно встановлює такий мінімальний розмір колективного господарства рільничого напрямку, що його треба додержуватись в практичній роботі: для Степу — 150 *га,* для Правобережжя та Полісся — 75, для Лівобережжя— 100 *га;* для фахових колгоспів ОЗВ спільно з ОКС встановлюють окремі норми. Підкреслюється, що це лише мінімальні норми, коли це можливо, треба підвищувати їх. В разі повної неможливості додержатися зазначеної норми, особливо в малоземельних районах, ОЗВ за погодженням з ОКС слід переглянути норму в бік зменшення її, пристосовуючи її по окремих районах та по окремих випадках до місцевих умов, аби не затримувати колективного будівництва.

6. Аби запобігти утворенню лжеколгоспів, необхідно при організації колгоспів ставити перед ними вимогу здійснення певного мінімуму організаційних та агрономічних заходів щодо напрямку та змісту господарювання, й в залежності від цього визначити певний комплекс та розмір кредитування.

Розподіл тракторів провадити між колгоспами, які мають не нижче за встановлений мінімум землевпорядковану площу.

7. В наступному польовому періоді 1927/28 року обов'язково землевпорядкувати всі існуючі колгоспи, включаючи й машинно-тракторні товариства, що відповідають мінімальним розмірам; землевпорядкування може бути переведено або в порядкові загального землевпорядкування, або в порядкові обміну смуг на підставі п. 12 постанови ВУЦВК та РНК з 21 вересня 1927 р.[12] та інструкції НКЗС з 20 березня 1928 р.[13]

Зважаючи на те, що спільна садиба потягне за собою усуспільнення с.-г. будівель, реманенту, робочої та продуктивної худоби та самого процесу виробництва,— при землевпорядкуванні необхідно на колективному участкові землі обов'язково виділяти колективну садибу.

8. Аби правильно організувати агрономічні міроприємства колективу, мати певні розрахунки по них та правильно побудувати відповідну кредитову політику, конче потрібно скласти виробничі плани для всіх колективних об'єднань (комуни, артілі, товариства СОЗ та землевпорядковані машинно-тракторні товариства).

9. На підставі тих, визначених НКЗС та розісланих округам орієнтовних мінімумів площі, на яких при землевпорядженні

мають бути утворені колективні об'єднання, ОЗВ так само визначає орієнтовні мінімуми площі для кожного району, в якому провадиться землеустрій.

Перед тим, як командирувати землеустрійників на польові роботи, ОЗВ спільно з ОКС потрібно скликати спеціальну нараду начальників землевпорядчих партій, завідуючих РЗВ, районових землевпорядчиків, агрономів та голів кредитових товариств, на якій обговорити план роботи по організації колективів та дати інструктивні вказівки щодо його реалізації.

10. У виконанні районового плану колективізації мусять взяти участь всі районові та сільські організації: райземвідділи, агрономія, землевпорядчики, КНС, ТВД, кредитові товариства, земельні комісії, сільради і т. ін.

У виконанні складеного плану необхідно зазначити певну роль кожної організації, й, зокрема, кредитовий план кредитового товариства мусить бути ув'язаний з планом будівництва колективів.

11. Вземгромаді, що її намічено до землевпорядкування, необхідно поширити агітаційно-пропагандистську роботу, пояснити населенню переваги колективного господарства над індивідуальним, з'ясувати державну політику та організаційно-господарську та матеріальну допомогу колективним господарствам, статутні положення різних форм колективів, зокрема про організацію розподілу продукції праці, про права члена колективу та порядок виходу з колективу.

Особливу увагу повинно звернути на пояснення кредитової політики про групове та комплексне кредитування селянства.

12. В період підготовки землевпорядчих справ необхідно якнайширше розвинути роботу по організації та кредитуванню колгоспів, бідняцьких та бідняцько-середняцьких груп населення, що організуються під час землевпорядження.

13. При землевпорядкуванні колективів землю для них повинно відводити як в полях громадської сівозміни, так і в окремих місцях, в залежності від місцевих умов.

Для утворення умов, щоб сприяти переходові членів колективу на громадську садибу, поруч з відводом такої із земель колгоспу повинен бути залишений на межі земель колгоспу участок запасної землі громади, рівноцінної загальній площі індивідуальних садиб членів колгоспів з тим, щоб в міру переходу членів колективу на спільну садибу колгосп буде компенсуватися за залишену у громаді членом колгоспу індивідуальну садибу відповідним участком із запасної землі земгромади, що прилягає до колгоспу.

14. З метою дальнішого збільшення розмірів площі колективних господарств — намагатись відводити утвореним колективам землі суміжно, аби на майбутнє скласти можливості до злиття декількох колективів.

15. Для групи селянських господарств з загальною площею не менш розміру, що його вимагається при утворенні колгоспів, які під час землевпорядження (або раніш) утворюються для усуспільнення окремих процесів сільського господарства (використання машин й т. ін.) і тимчасово ще не прийняли статуту, конче потрібно відвести окремий участок землі або влаштувати їх в клинах сівозміни, з тим, щоб зосередженим організаційно-господарчим та фінансовим обслуговуванням цих груп забезпечити утворення з них статутних колективних об'єднань.

16. Також для зосередженого обслуговування слід залучити окремі земельні громади з бідняцьким або бідняцько-середняцьким складом, що стали на шлях усуспільнення с.-г. виробництва та внаслідок обслуговування будуть переведені на статут первісного колективного об'єднання.

Земгромади, що стали на шлях усуспільнення сільського господарства й як мінімум обробляють спільною працею та спільним реманентом не менш одного клина в громадських сівозмінах, мають обслуговуватися фахівцем по колективізації РЗВ на таких же підставах, як і первісні колгоспи. Такі земгромади повинно забезпечити комплексною кредитовою допомогою за рахунок загальноселянського кредитування в межах планів поліпшення та усуспільнення сільського господарства та договорів, що мають складатися цими земгромадами з райземвідділами та с.-г. кооперацією.

В цих планах та договорах мають передбачатися міроприємства, які забезпечували б поступовий перехід цих земгромад на статути колгоспів.

17. Аби забезпечити правильний напрямок розвитку утворених колективів, необхідно їх негайно ж включити до повного агроорганізаційного обслуговування, скласти для них виробничі плани, завести рахівничі записи і т. ін.

18. Існуючі с.-г. колективи, які обслуговуються агрономами-інструкторами ОКС та колективною агрономією, необхідно забезпечити найповнішим агрономічним обслуговуванням шляхом притягнення до цієї роботи районової земельної та кооперативної агрономії, вимагаючи для цієї агрономії в планах ОКС, погоджених з ОЗВ, певні конкретні завдання по обслуговуванню колгоспів.

19. Через існуючі с.-г. колективи обов'язково проводити всі агрикультурні міроприємства на селі: закладку чистосортних масивів, закладку розплідників племхудоби, питомників, запровадження нових рентабельних культур, будівництво підприємств по переробці продуктів спільного господарства, постачання штучним угноєнням і т. ін.

Одночасно забезпечити повне господарче обслуговування колгоспів з боку сільськогосподарської кооперації, шляхом

визначення в планах роботи кооперації окремих розділів по обслуговуванню сільськогосподарських колективів на підставі даних ОКС.

Заст. Наркомземсправ Качинський
Укрколгосп Смірнов
Укрсільбанк Богуцький
Заст. Голови ЦКНС Винників

«Бюлетень Народного Комісаріату земельних справ УСРР», 1928, № 17, ст. 152, стор. 211—213.

№ 6

Постанови другого Всеукраїнського з'їзду колгоспів [14]

23—28 травня 1928 р. *

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА Й КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ.

СТАН КОЛГОСПІВ І ЗАХОДИ ДО РОЗВИТКУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Виходячи з того, що соціалістична перебудова сільського господарства й справжнє піднесення економічного добробуту бідняцько-середняцьких мас селянства можливі лише на основі переходу маси розпорошених індивідуальних селянських господарств до великого усуспільнення сільського господарства,— Всеукраїнський з'їзд колгоспів, щоб посилити колективізацію бідняцько-середняцького селянства, прискорити роботу вкорінення соціалістичних елементів на селі і рішуче наступати на глитая, вважає за потрібне запровадити такі заходи:

1. Треба концентрувати увагу на організації великого колективного господарства, що веде до розвитку соціалістичного будівництва на селі та до піднесення добробуту бідняцько-середняцької маси селянства.

Ставлячи завдання розвитку безпосередньої колективізації на основі добровільності, переконання та заохочення, треба діяльність усіх радянських органів у галузі сільського господарства, а особливо земельних органів та с.-г. кооперації скерувати шляхом масової підготовки й масового вкорінення елементів усуспільнення в сільському господарстві через землевпорядження, с.-г. кредит, с.-г. підприємства для переробітку, тракторні колони, прокатні пункти, контрактацію тощо.

2. Землевпорядження треба провадити з погляду найбільшого сприяння колективістичному будівництву. Плани землевпорядження всеукраїнські, округові та районові треба будувати в такий спосіб, щоб по всіх колгоспах земельна площа впорядко-

* Дати роботи з'їзду.

вувалася б у першу чергу, а землевпорядження сприяло б утворенню нових і дальшому розвиткові існуючих колгоспів.

З'їзд визнає, що за основну форму землевпорядження нових колгоспів повинен бути відвод землі колгоспу в одному місці з утворенням спільної садиби. Одночасно з'їзд вважає за доцільне також утворення колгоспів у ланах сівозміни.

Проводячи колективізацію, треба переводити серед земельних громад з охопленням маси господарств заходи, що сприяють усуспільненню, як, наприклад: організацію громадського користування машинами, особливо складними.

З'їзд визнає за конче потрібне, щоб було вжито заходів щодо надання більшої стійкості землекористуванню колгоспів. Забезпечення стійкості існуючих колгоспів повинно стати за одну з найважливіших умов колективістичного будівництва. Для цього з'їзд визнає за потрібне, щоб законодавчим порядком було проведене положення про порядок виділення землі членам, що виходять зі складу колгоспів.

Зокрема з'їзд визнає за потрібне не припускати виділення землі, в зв'язку з виходом із колгоспу, що був організований на ділянці держземфонду. Наділення землею члена об'єднання, що виходить зі складу колгоспу, утвореного на надільних землях, переводити шляхом обміну на землі тих господарів, що вступають до складу колгоспів, а також через виділення землі з фонду, що є в розпорядженні земгромади, і якщо це неможливо — шляхом виділення з колгоспу після закінчення сівозміни.

3. Колективний рух перших років Революції охопив батрацькі, безземельні та малоземельні маси на базі використання поміщицької землі з будівлями й реманентом через організацію комун і артілей і розвивався переважно в Степу. Впродовж дальших років до цього руху залучається ширша маса, охоплюючи й середняків, на базі усуспільнення трудового землекористування та реманенту через організацію найпростіших форм колгоспів (т-ва спільного обробітку землі та машинно-тракторні т-ва) і розвивається, переважно, на Правобережжі, внаслідок широкого землевпорядження й наявності маси дрібних та найдрібніших господарств. Надалі, залучаючи до колективізації, насамперед, всю бідноту та розгортаючи колективізацію по всіх районах, треба поруч районів зернового господарства звернути особливу увагу на аграрно-перенаселені райони.

4. Колективістичний рух на Україні нині вже вийшов за межі поодиноких спроб передової частини незаможних та маломіцних кіл села будувати нові форми с.-г. виробництва і все більше набуває масового характеру.

Одне з основних завдань колективістичного руху — це внести планову основу до будівництва нових колгоспів та до обслуговування існуючих, будуючи плани на базі землевпорядження, с.-г. кредиту, машинопостачання тощо і маючи на увазі

максимальне залучення до колгоспів бідноти, залучаючи також і середняків.

Переводячи план колективізації, поруч із розвитком найприступніших, найпростіших форм колгоспів, треба всіма способами стимулювати перехід од нижчих до вищих, на що має бути звернено особливу увагу.

5. Зріст колгоспів, зі зростом самодіяльності й свідомості широких селянських мас, відбувався й відбувається на основі економічного й організаційного сприяння усієї радянської системи. Сюди належить вилучення придатнішої землі при безплатному землевпорядкуванні, пільгове с.-г. кредитування, передача підприємств, будівель та реманенту, що були в нетрудовому користуванні, переваги в постачанні засобів виробництва тощо. Надання пільг і переваг колгоспам у порівнянні з індивідуальним господарством треба настирливо провадити по всіх галузях роботи в царині сільського господарства. Найважливіше значення має с.-г. кредит, як могутня підойма в справі розвитку колективізації. Проте кредит, що його відпускає держава на колективізацію, за практикою, йде на цю мету недостатніми розмірами. Для забезпечення колгоспів кредитом, особливо довготерміновим, поруч вилучення фонду колективізації, з'їзд вважає за потрібне, щоб Укрсільбанк, «Сільський господар» та Укрколгосп вжили заходів до того, щоб асигнування, що їх передбачають контрольні цифри на окремі заходи в справі колективізації, провадилося повнотою на практиці.

6. З'їзд підкреслює, що трактор і комплекс с.-г. машин є могутній чинник усуспільнення сільського господарства. Тому трактор повинен стати за основний фактор колективного будівництва. Відзначаючи значні досягнення в справі обслуговування трактором околишніх селянських господарств, з'їзд визнає за потрібне, щоб це обслуговування провадилося разом із організаційними заходами, ще до об'єднання й закріплення селянства в різні колективні об'єднання.

7. Поруч значних господарських досягнень, що виходять з переходу до великого господарства, із застосуванням вищої техніки (трактор, складна машина, сортові засіви, племінна худоба тощо) в організації колективних господарств є чимало дефектів. Найважливіший з них — неземлевпорядженість колгоспів, що не дає змоги запровадити усуспільнення землі, є за одну з основних причин розпаду колгоспів, не дозволяє перейти до усуспільненої садиби з будівлями, перешкоджає придбанню складної машини, робить неможливим перехід до усуспільнення робочої і використаної (пользовательного скота) худоби тощо.

Через це визнати за потрібне, щоб землевпорядження вже існуючих колгоспів було переведено впродовж поточного землевпорядчого сезону, а надалі всі нові колгоспи, що утворюються до травня ц. р., в тому числі й ті з них, що утворюються по селах, де землевпорядкування має бути переведено майбутньо-

го року,— повинні бути землевпоряджені того року, коли вони виникли.

8. Особливу увагу треба звернути на організацію усуспільнених будівель. При цьому найважливіше значення мають ті господарські будівлі, що мають своїм наслідком поширення та поглиблення усуспільнених засобів виробництва (машини, худоби, запасів тощо). Колективне житло вкорінює громадську основу в побут, підносить культурний рівень і зміцнює колективне господарство.

Через це визнати за потрібне, щоб Укрсільбанк переважно для цього використав довготерміновий кредит (строком до 25 років) з фонду колективізації та можливо збільшив його, а також просити уряд забезпечити для потреб колгоспів відпуск будівельних матеріалів на пільгових умовах.

9. Усуспільнення с.-г. реманенту йде лінією складних машин, причому чим складніша машина й чим вища форма колгоспу, тим більший відсоток усуспільнення. Отже, складні машини, що придбання їх не по силі одному бідняцько-середняцькому господарству, є серйозним фактором усуспільнення сільського господарства, і їх має бути скеровано в першу чергу річищем колективізації. В зв'язку з цим визнати за потрібне, щоб Укрсільбанк і «Сільський господар» твердо провели на практиці кредитування колгоспів на с.-г. машини на довші строки, ніж індивідуальні господарства.

Просити уряд звернути особливу увагу на розвиток будівництва тракторів внутрішнього виробництва, а також на забезпечення запасовими частинами тракторів, які зараз є в роботі в селянському господарстві.

10. Збільшення неподільних капіталів повинно стати за центральне завдання будівництва колгоспів. Треба, щоб до неподільних капіталів залічувалися всі державні та інші безповоротні асигнування (держмайно, що його передано колгоспам, знижки з с.-г. податку, безповоротня видача та інші надходження), а також щорічні відрахування від прибутків колгоспів. Неподільні капітали повинні становити фонд колективізації і перебувати в користуванні колгоспів під їхньою відповідальністю за цілість.

При ліквідації колгоспів вони надходять до окрколгоспсекцій для зміцнення наявних або для організації нових колгоспів.

Доручити Укрколгоспу порушити клопотання перед урядовими органами про внесення відповідних змін до статутів колгоспів.

11. Одною з основних причин, що перешкоджає правильній організації колективного господарства,— є дрібний розмір колгоспів, що робить неможливим повне використання складних машин і часто призводить колгоспи до розпаду. Через це треба твердо провадити збільшення наявних колгоспів, в першу чергу залучаючи до них нових членів, а коли не можна — об'єднуючи

дрібні колгоспи, причому треба звернути особливу увагу на поповнення наявних комун коштом залучення наймитів-членів.

Доручити Укрколгоспу вжити заходів до того, щоб надалі будівництво колгоспів провадилося з наявністю не менш 15 господарств.

Доручити Укрколгоспу в погодженні з НКЗемом розробити певні мінімальні норми для окремих округів.

12. Господарське обслуговування колгоспів лінією с.-г. кооперації щодо постачання засобів виробництва та збуту с.-г. продукції в багатьох випадках провадиться незадовольняюче.

Визнати за потрібне, щоб «Сільський господар» та Вукопспілка[15] організували повне обслуговування колгоспів, надаючи їм найпільговішого відпуску товарів, неодмінно пільговішого, ніж індивідуальному господарству.

Всю товарну продукцію колгоспів треба здавати с.-г. товариству або спілці (комуни та великі артілі) з пільговішими умовами оплати продукції колгоспів проти поодиноких господарств. Між колгоспами, з одного боку, і с.-г. товариствами або відповідно з спілками, з другого боку, на постачання та збут повинні складатися річні або сезонні договори. Укрколгосп повинен стежити за тим, щоб колгоспи повнотою здавали свою продукцію кооперації.

Особливу увагу треба звернути на поєднання спеціальних форм кооперації з колгоспами щодо розвитку спеціальних галузей господарств, постачання спеціальних засобів виробництва, організації підприємств для переробітку та збереження збуту продукції тощо.

Всі колгоспи повинні бути членами с.-г. кредитових товариств, або с.-г. кредитсоюзів (комуни та великі артілі), а за розвитку спеціальних галузей господарств також і членами спеціальних товариств або відповідно спеціальних союзів.

Доручити Укрколгоспу просити урядові органи про те, щоб до статутів колгоспів усіх форм було внесено доповнення про обов'язкове членство колгоспу в с.-г. кооперації.

13. Розглядаючи колективний рух як найважливішу частину кооперативного руху, треба для дальшого його організаційно-виробничого охоплення зміцнити колгоспівську систему. Укрколгосп та окрколгоспсекції повинні безпосередньо керувати колективним рухом, обслуговувати колгоспи з організаційно-виробничого боку та узгоджувати їх лінією господарського обслуговування з с.-г. кооперацією. Земельні органи здійснюють загальне керівництво колективістичним рухом та всіляко сприяють утворенню нових і обслуговуванню існуючих колгоспів. Поруч цього доручити Укрколгоспові, в міру зростання числа колгоспів, організувати по округах союзи колгоспів.

За об'єкт діяльності Укрколгоспу та окрколгоспсекцій мають бути не лише колгоспи в звичайному розумінні, але всі с.-г. організації виробничого характеру, в яких можуть розвиватись

елементи усуспільнення й які можуть переростати в колективні господарства. Всі колгоспи мають бути членами окрколгоспсекцій і перебувати під їхнім керівництвом.

14. Розвиток колгоспного руху та інтереси організованого його охоплення потребують звернути окрему увагу на об'єднання колгоспів у кусти. Завдання кустових об'єднань с.-г. колективів мають бути: підсилення плановості в роботі колективів, організація якнайповнішого використання засобів виробництва, особливо складних машин, організація техно- та агродопомоги с.-г. колективам, влаштування спільних підприємств для переробітку с.-г. продукції, ліквідація «дикості» колгоспруху, боротьба з псевдоколгоспами та посилення агрикультурного впливу с.-г. колективів на околишнє населення. Проте кустові об'єднання не повинні провадити самостійної роботи щодо збуту, постачання та кредитування колгоспів, допомагаючи в цім с.-г. кредитовим та спеціальним об'єднанням с.-г. кооперації.

Доручити Укрколгоспові вжити заходів до того, щоб на весну наступного року було проведено організацію кустових об'єднань на Україні.

15. Відзначаючи числове зростання колгоспівської агрономії, доручити Укрколгоспові та окрколгоспсекціям звернути увагу на дальше поширення сітки колективних агрономів з тим, щоб впродовж 1928—1929 рр. охопити всі колгоспи систематичним агрономічним обслуговуванням. Одночасно визнати за потрібне, щоб Наркомзем посилив обслуговування колгоспів лінією районової земельної агрономії. Для того, щоб організувати агрономічне обслуговування колгоспів, просити уряд забезпечити відповідну дотацію з державного та місцевого бюджету на утримання колгоспівської агрономії й спеціального апарату щодо переведення колективізації, додержуючись лінії на цілковиту оплату всіх робітників щодо обслуговування колгоспів коштом самих колгоспів.

Доручити Укрколгоспові та Наркомземові вжити заходів до вилучення на Україні 100 колгоспів різних видів і різних районів як зразкових, обслуговуючи їх всебічно методом комплексу заходів і звернувши особливу увагу на налагодження справи по зразкових комунах.

Визнати за потрібне, щоб НКЗем вжив заходів до того, щоб агропункти земорганів, що обслуговують околишнє населення, організовувалися на терені найкращих колгоспів.

16. Обслуговування колгоспів має провадитися на основі кредитних планів, зведених у окружному та всеукраїнському масштабі й підсилюваних потрібними господарськими та організаційними заходами. Окружні плани колективізації мають складати окрколгоспсекції спільно з окрземвідділом і подавати на затвердження до окрвиконкому. Всеукраїнський план колективізації складає Укрколгосп спільно з Наркомземом і подає його до УЕН.

17. Успішний розвиток колективізації потребує серйозної уваги до питання підготовки кадрів, правильної побудови планів, постановки рахівництва, звітності й т. ін.

Доручити Укрколгоспові організувати широку сітку курсів для підготовки інструкторів-організаторів та рахівників для колгоспів, переважно із складу членів колгоспів. Поруч цього переглянути подані форми звітів, планів і т. ін., щоб спростити їх. Питання переходу до колективного господарства та його організації повинні бути окремим предметом викладання по всіх сільських школах та вивчення в наукових організаціях, про утворення яких просити уряд.

Визнати за потрібне, щоб Наркомзем та НКО відкрили зимові школи-курси для колективістів. По всіх с.-г. та кооперативних школах, починаючи з нижчих і кінчаючи вузами, треба переглянути програми з погляду підготовки, поруч з технічно освіченими особами, спеціалістів-організаторів колективного господарства, яким повинен бути кожен, що кінчає с.-г. та кооперативні школи. В інтересах обслуговування вже існуючих та будівництва нових колгоспів треба вилучити достатнє число робітників серед тих, що закінчують агрономічні та кооперативні службові заклади.

В усіх цих питаннях Укрколгоспові піднести відповідні клопотання перед Наркомосом.

18. Кожен колгосп повинен довести на ділі вигоди перед одноособовим господарством і в цьому розумінні повинен впливати на околишню масу селянських господарств. Колгосп повинен встановити якнайщільніший зв'язок з околишнім населенням, допомагаючи бідняцько-середняцькій масі й сприяючи їй перейти до колективного господарства, підносячи техніку с.-г. виробництва, впливаючи на громадське життя села, на піднесення культурного рівня й т. ін. Для цього треба колгоспові, насамперед, поставити на належну височінь організацію й ведення свого господарства. Допомога бідняцько-середняцькій масі повинна йти лінією надання с.-г. машин та робочої худоби для прокату, поліпшення насіння, поліпшення породи худоби, організації ремонту для околишнього населення, прикладу й поради в царині техніки сільського господарства і т. ін., одночасно сприяючи — з організаційно-господарського боку — будівництву нових колгоспів та переведенню усуспільнених заходів в сільському господарстві.

Колгосп має бути тісно поєднаний з усіма громадськими організаціями села (кооперація, комнезам, сельбуд тощо), а також повинен прагнути здійснювати свій вплив на навколишнє населення культурною роботою, за допомогою організації по колгоспах дитячих ясел, клубів, бібліотек, курсів, різних гуртків тощо. Для цього треба розгорнути культурно-політичну роботу по самих колгоспах, звернувши особливу увагу на роботу серед жіноцтва, молоді та дітей. Питання організації побуту має бути в

першу чергу скероване лінією громадського харчування. Треба забезпечити прийом до різних шкіл дітей та молоді колгоспів, а при великих колгоспах організувати школи для обслуговування й навколишнього населення.

Укрколгоспові в усіх цих питаннях вжити потрібних заходів.

19. На початку операційного року по колгоспах має провадитися широка звітно-перевиборча кампанія, під час якої ставити практичні питання складання планів, правильної організації господарства, збільшення неподільних капіталів, переходу до вищих форм, зміцнення зв'язку з навколишнім населенням, налагодження рахівництва та звітності, ліквідації «дикості» колгоспів, рішучої боротьби з псевдоколгоспами тощо.

Укрколгоспові належить опрацювати особливі заходи в справі боротьби з псевдоколгоспами в напрямку притягнення до матеріальної відповідальності осіб, що використовують псевдоколгоспи для особистої наживи, й порушити клопотання в цій справі в урядових органах.

20. Все колгоспне будівництво має бути поставлене під систематичний догляд партійної та радянської суспільності.

Просити ЦК КП(б)У звернути увагу на всебічне сприяння й допомогу колгоспам з боку всіх партійних, державних та громадських організацій, зокрема на зміцнення всієї системи колгоспів досвідченими робітниками-організаторами колективізації сільського господарства.

21. З'їзд відзначає величезну роль КНС в справі організації колгоспів. Треба, щоб до справи будівництва та обслуговування колгоспів було притягнуто організації КНС, які повинні бути за організаторів бідноти в справі залучення її до колгоспів, і за активної участі організації КНС повинні розроблятися і провадитися всі заходи в галузі колективізації.

22. Просити органи РСІ налагодити систематичний контроль над здійсненням накреслених урядом заходів у галузі колективізації, притягаючи до відповідальності винних у невиконанні або затримці виконання цих заходів.

23. Звернути увагу Наркомзему на потребу вжити заходів до найповнішої допомоги переселенським селам в справі переведення їх на колективи.

В СПРАВІ ОРГАНІЗАЦІЇ КАПІТАЛІВ, ПРАЦІ Й РОЗПОДІЛУ ПРОДУКЦІЇ В С.-Г. КОЛЕКТИВАХ

1. Одним з головних моментів організації й ведення колективного господарства є правильна організація капіталу, праці й розподілу продукції колгоспу. Всі ці елементи мають певне співвідношення поміж собою, і колективне господарство може бути раціонально збудоване лише за умов, що вони у ньому правильно організовані.

2. До останнього часу колективи організовували переважно своє господарство, не маючи твердо встановлених певних принципів організації цих окремих елементів. Тому одне з головних завдань щоденної практичної роботи колективів і є розв'язання та практичне переведення цього в життя, користуючись при цьому вже існуючим досвідом.

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КАПІТАЛІВ

3. Для правильної організації та нагромадження усуспільнених та неподільних капіталів у колгоспах треба утворити такі передумови:

а) встановити для всіх форм колгоспів одноманітні форми номенклатури капіталів;

б) встановити джерела набуття цих капіталів та принципи формування їх, а також порядок використовування та переховування цих капіталів;

в) встановити правові відношення членів колгоспів та окремих установ і організацій до цих капіталів.

4. Виходячи з зазначених положень, треба встановити номенклатуру капіталів за двома головними поділами — власні й чужі.

1. ПАЙОВИЙ КАПІТАЛ

5. При організації нових колгоспів та в існуючих колективах треба обов'язково забезпечувати збирання пайових капіталів як передумови для утворення початкової бази колективного об'єднання.

6. Пайовий капітал утворюється відповідно до кожного окремого виду колективного об'єднання, виходячи з таких потреб:

а) в машинно-тракторному товаристві — для забезпечення складання обігового капіталу та завдаточних сум;

б) в товариствах спільного обробітку землі — для організації обігового капіталу та усуспільнення потрібного мертвого реманенту;

в) в артілях — для усуспільнення тяглової сили, мертвого реманенту та потрібного обігового капіталу;

г) в комунах — для усуспільнення потрібних засобів виробництва, крім будівель, та організації мертвого капіталу. Крім того, для забезпечення річного харчування комунарів та утримання усуспільненої продукційної худоби, потрібної для споживання комунарів.

7. При встановленні розмірів пайових капіталів та термінів покриття їх треба виходити з господарчих міркувань, а головне — із соціального становища окремих членів, надаючи бідняцькій частині членів колективу розстрочку покриття паю колективу до 10 років з тим, що біднота впродовж цього часу покриває недовнесену частину паю. Недостача в засобах виробництва,

що сталася внаслідок розстрочки паю, повинна покритися за рахунок відповідних кредитів.

8. Реалізація паю повинна провадитися шляхом внесення готівкою, різними другими цінностями, що будуть потрібні для колективного об'єднання, відрахуванням частини оплати за працю для покриття паю.

Доручити Укрколгоспові дати інструктивні вказівки для опреділення норм, за якими встановлюються розміри пайових капіталів для всіх форм колгоспів.

9. В міру збільшення неподільного капіталу зменшується відповідна роль пайового капіталу, який, зрештою, буде перерахований до вкладівок.

2. ВКЛАДКИ

10. Для збільшення обігових коштів колгоспів, усуспільненого використання окремих частин майна і цінностей членської маси справа вкладок у колективних об'єднаннях набирає величезної організаційної та господарської ваги. Через те надалі організацію вкладок слід повести так:

а) в комунах вкладки складаються за рахунок майна, що залишається в окремих членів комуни після оплати паю;

б) в артілях, коли вартість майна, що за статутом артілі повинно бути усуспільнене, не перевищує розмір паю, різниця повинна обов'язково піти на вкладки артілі;

в) в товаристві спільного обробітку землі організація вкладок іде, головне, при розрахунках товариства з своїми членами;

г) всі вклади членів робляться на певний строк за згодою з укладником.

11. Крім вищезазначених джерел, у справі організації вкладок надалі колективним об'єднанням треба поширювати вкладки за рахунок утримання від своїх членів частини коштів при річних розрахунках. Особливо це стосується нижчих форм колективних об'єднань.

Для стимулювання вкладок допускати виплату відсотку по вкладках не вище банківських, згідно з постановою загальних зборів.

3. НЕПОДІЛЬНІ КАПІТАЛИ

12. Основне й найголовніше завдання, що стоїть перед колгоспами, є підсилення темпу організації неподільних капіталів, що сприяє створенню умов сталості колгоспу, забезпечує органічніше зростання членів з колгоспом та забезпечує інтенсивніший вступ нових членів, а особливо за рахунок незаможної частини.

13. За джерело для організації неподільного капіталу повинні бути щорічні відрахування: від умовно чистого прибутку розміром, визначеним у статуті, державного майна, що його передано колгоспам у безповоротне користування, безповоротних субсидій,

вступних внесків (премій, нагород і ін.) та пільг, що їх одержує колгосп по сільськогосподарському та інших податках.

А для машинно-тракторного товариства замість відрахувань з умовно-чистого прибутку — за рахунок надвишок на собівартість роботи машини.

14. Треба остаточно усунути непорозуміння, що виникає в зв'язку з виходом окремих членів з колективу та ліквідацією колективу, шляхом встановлення сталого правового ставлення члена до капіталу колективу, запровадивши це правове ставлення в той спосіб, що кожен член, який вибуває з колективу під час його існування або при ліквідації, має право на свій вклад та внесені паї, коли з них не мають бути зроблені відповідні відрахування на покриття зобов'язань та збитків.

15. Встановити, що при ліквідації колгоспу неподільний капітал повинен забезпечити зобов'язання колгоспу лише в останню чергу, коли для задоволення претензій кредитора вичерпано всі можливості передбачені статутом.

16. Державне й інше майно, що передане колективові й зараховане в неподільний капітал, ні за яких умов не може бути використане для покриття боргу, навіть у тих випадках, коли в колективі не вистачає коштів для покриття боргу, вартість цього майна йде в розпорядження окрколгоспу.

17. Решта неподільних капіталів, що залишається після ліквідації колгоспу та покриття всієї заборгованості, згідно з п. 15, не може бути поділена поміж членами колгоспу, а надходить у розпорядження окрколгоспу для утворення колективного фонду зміцнення існуючих колективів та організації нових.

18. Решта категорій капіталів колгоспу, як-от: запасний, спеціальний, повинні мати підсобний характер та повинні формуватися відповідно до напрямків та вимог господарства колективу й прирівнюватися до неподільного капіталу.

4. ЧУЖІ КОШТИ

19. Чужі кошти, притягнуті в колгоспи за рахунок системи с.-г. кредиту, с.-г. кооперації, державних організацій та інших джерел, мають своїм призначенням зміцнення й зріст усуспільнених засобів будівництва в колгоспах. Тому, особливо в перші часи розвитку колгоспів, притягнуті позичені кошти повинні відігравати рішучу роль в справі зміцнення колективного господарювання, допомагаючи колгоспам в нарощуванні усуспільнених капіталів і переводячи тим самим колгоспи від нижчих форм до вищих.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ

20. Ціла низка недоліків, що зараз є в колгоспах, в основному полягає в тому, що робоча сила в колгоспах використовується не повністю, нерівномірно розподілена по окремих періодах, що

продуктивність праці надзвичайно низька. Все це вимагає негайного врегулювання й правильного розв'язання питання продукційності праці в колгоспах.

21. Розвиваючи інтенсивність господарства та підвищення техніки в с.-г. колективах, треба встановити таке співвідношення окремих галузей господарства, яке забезпечувало б повне використання робочої сили та можливо вищу оплату праці членів.

22. Існуюча практика так званого матеріального трудового паю, який полягає в тому, що кожен член бере участь у наслідках роботи по числу переданої землі, викликає подекуди експлуатацію робочої сили члена колгоспу, з одного боку, і, з другого, вносить матеріальну нерівність і т. ін., і через те цю практику треба надалі рішуче усунути й замінити повним притягненням робочої сили колгоспів до роботи на всій усуспільненій землі.

23. Щоб піднести продукційність праці й найраціональніше використати робочу силу, що є в колективах, треба широко запровадити метод зацікавленості, встановивши норми виробки та преміювання роботи.

24. Брак робітників певної кваліфікації по окремих галузях господарства в колгоспах також знижує працездатність, вносить перебої в організацію праці в колгоспах, і через це надалі на справу кваліфікації робітників за спеціальністю колгоспи повинні звернути головну увагу, й це повинно розв'язуватися:

а) організацією агрономічного обслуговування через запрошення колгоспом або групою колгоспів агронома;

б) наявністю кваліфікованих техніків по обслуговуванню підприємств і т. ін.;

в) організацією інституту технічних завідувачів окремих галузей господарства в колективах, як-от: продукційного скотарства, тяглової сили, інтенсивних культур і т. ін.

25. Разом з цілою низкою заходів щодо підвищення виробничої кваліфікації колгоспи повинні широко практикувати втягнення всієї робочої сили в різні технічні виробничі наради при колгоспах як форму, що збільшує свідомість робітника, його кваліфікацію й збільшує його активність. Для підвищення кваліфікації встановити збільшення оплати праці кваліфікованим робітникам, не припускаючи великих розривів у платні окремих груп.

Одночасно треба широко розгорнути роботу щодо збільшення рівня с.-г. знань серед членів колгоспів, що є найважливішою умовою добротності роботи, шляхом організації відповідних гуртків с.-г. знань та практичних робіт за керівництвом досвідчених агрономів та організацією курсів для активу колгоспів.

26. Те, що немає обліку роботи, також перешкоджає правильній організації робочої сили й зменшує продуктивність праці, а тому за основне завдання в справі організації праці і відповідного розподілу наслідків господарювання є запровадження

по колгоспах певного систематичного рахівництва з обов'язковим обліком роботи членів колгоспу.

27. Правильне здійснення всіх вимог, що їх ставиться перед господарством колективу, і в першу чергу виконання всіх намічених заходів щодо організації праці в колгоспах вимагає встановлення серед членів колгоспів твердої дисципліни й свідомого ставлення до роботи, побудованих на відповідних внутрі колгоспу організаційних положеннях та на вимогах, щоб окремий член точно і своєчасно виконував доручену роботу.

28. Наявність у значного числа колгоспів непрацездатних органів керування сприяє дезорганізації колгоспів взагалі й, зокрема, в справі організації робочої сили. Через те питання про підсилення органів керування колгоспів встає на ближчий час як найважливіше завдання окрколгоспсекції по роботі в колективних об'єднаннях.

29. Найважливіша організаційна умова правильної організації праці є плановість роботи, і через те за першу вимогу цієї плановості буде обов'язкове складання всіма формами колгоспів річних виробничих планів та тверде їх додержування; складаючи ці плани, треба користуватися економічними напрямками районів, наявністю робочої сили та господарчими можливостями, що їх має колгосп.

30. Для підвищення продукційності праці треба встановити такий порядок, щоб з початку року члени колгоспу знали, на яких умовах вони працюватимуть упродовж операційного року. Для цього треба встановити там, де є можливість, загальні норми виробки, принципи оплати та розподілу продукції й т. ін.

31. По всіх колгоспах обов'язково треба усунути вживання найманої робочої сили. Особливо шкідливе наймання з боку окремих членів замість себе робітників по нижчих формах колгоспів.

Вживання найманої праці припускати порядком запрошення фахівців певної високої кваліфікації, а для звичайних робітників — лише у виключних випадках сезонних негайних робіт за умови, що повністю використовується робоча сила колгоспу.

Доручити правлінню Укрколгоспу договоритися з центральними установами наукової організації праці про вивчення умов та методів раціональної організації праці в колективах.

III. РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ В КОЛГОСПАХ

32. В колективному господарстві відбудова засобів виробництва враховується в кінці року при розподілі продукції колгоспів, решта якої складає так званий «умовно-чистий прибуток», в який входить вартість робочої сили й дійсно чистий прибуток.

33. Беручи на увагу, що в умовно-чистий прибуток входить і чистий прибуток колгоспів, цей «умовно-чистий прибуток» повинен розподілятися на оплату праці членів та на поширення

усуспільненого господарства колгоспів, що буде збільшувати неподільні, спеціальні та запасні капітали.

34. Неправильне встановлення принципів розподілу продуктів, що до цього часу було в більшості колективів і правило за головного чинника, що сприяв розпадові колгоспів, дезорганізації їх роботи, а цим самим шкодив господарському зрістові їх і т. ін. До цього часу існували різноманітні форми розподілу продуктів, а саме:

а) по комунах розподіл продукції провадився подекуди за принципом — по потребі та здібності членів, не враховуючи елементів стимулювання роботи, що потрібно за сучасних економічних та культурних умов комуни;

б) по артілях розподіл провадився без враховування родинного стану членів або по їдцях, що також ускладняло взаємовідносини серед членів артілі;

в) по товариствах спільного обробітку землі розподіл провадився за принципом так званого матеріального трудового паю, коли фактичний розподіл провадиться лише за розмірами переданої землі без урахування витраченої праці.

35. Виходячи з оцінки всіх існуючих засобів розподілу й тих з них, що за сучасних умов показали себе за невідповідаючі вимогам здорового розвитку колгоспів, треба для окремих форм колгоспів установити такі найдоцільніші принципи розподілу:

а) для комун провадиться обов'язкове відрахування з умовночистого прибутку, що йде на розподіл, для повного утримання непрацездатних, і решта розподіляється по працездатних або за встановленими одиницями праці з урахуванням кваліфікації окремих членів;

б) для артілі запроваджується комбінований спосіб розподілу для працездатних та їдців так: сума умовно-чистого прибутку, що йде для розподілу, ділиться на дві частини, залежно від внутрішніх обставин та норм, установлених артіллю.

Частина, що припадає їдцям, розподіляється пропорційно поміж всіма їдцями, друга частина розподіляється поміж працездатними по працеднях або за іншими умовними одиницями праці.

Для артілей, що мають загальне утримання непрацездатних, в першу чергу переводити відрахування на повне утримання непрацездатних;

в) для товариств спільного обробітку землі потрібно надалі встановити такий порядок поділу умовно-чистого прибутку:

1) з умовно-чистого прибутку вираховується компенсація за передану землю кожним членом зокрема. При встановленні розміру компенсації за гектар треба користуватися нормою не вище пересічної орендної плати, що існує в районі даного товариства спільного обробітку землі;

2) решта засобів розподіляється поміж членами товариства по пророблених працеднях.

36. Визнати за потрібне преміювати за досягнення в роботі окремих членів, за добротність та інтенсивність роботи, в зв'язку з чим треба організувати преміювальний фонд, що також виділяється з умовно-чистого прибутку наприкінці року.

37. Для запровадження по колгоспах сталого грошового обігу та організації спеціального збуту лишків продукції, що залишаються по колгоспах, визнати за потрібне розподіл продуктів провадити грішми за ринковими цінами, видачу ж продуктів членам натурою робити лише в межах їх потреби для безпосереднього споживання.

* *
*

I. Вищенаведені тези ухвалити як попередній матеріал, що підлягає дальшому опрацюванню з боку Укрколгоспу.

II. Доручити Укрколгоспові негайно опрацювати всі питання, що їх зачеплено в цих тезах, і після того надіслати на місця відповідні матеріали формою інструкцій, правил та положень.

III. Беручи на увагу, що деякі, ухвалені цією постановою, положення роблять значні зміни до правил і положень в існуючих статутах (машинно-тракторних товариств, товариств спільного обробітку землі, комун і артілей), запропонувати Укрколгоспові переглянути ці статути й розробити типові статути в погодженні з положеннями, що їх ухвалив з'їзд щодо організації капіталів, праці й розподілу продуції в с.-г. колективах.

IV. Визнати за потрібне звернути особливу увагу на наукову організацію праці по великих колективних об'єднаннях (комунах і артілях), в зв'язку з чим упродовж 1928/29 року докладно вивчити цю справу за науковими методами.

«Постанови II Всеукраїнського з'їзду колгоспів», вид. Всеукраїнської спілки сільськогосподарських колективів, Харків, 1928, стор. 8—18, 23—32.

№ 7

Циркуляр Наркомзему УРСР до всіх окружних земвідділів про стан землевпорядження колгоспів

7 вересня 1928 р.

1. Внаслідок всіх відомих ОЗВ заходів та директив НКЗС округовими земельними відділами складено план землевпорядження колгоспів, який охоплює біля 5 200 об'єднань на площі біля 586 000 га, що у відношенні до всього загального плану землевпорядчих робіт на землях трудового користування складає біля 16,0%.

З цього плану видно, що: а) лише 40% колгоспів землевпорядковується разом із земгромадами; б) найбільша кількість робіт припадає на роботи шляхом обміну, тобто засобом, що вперше вживається; в) 23% колгоспів залишається неземлевпорядкованими, причому в цю кількість входять дуже дрібні колгоспи та колгоспи, розташовані в громадах, що будуть землевпорядковуватись в 1929 році; г) план охоплює по кількості 87% колгоспів, що рахувались неземлевпорядкованими на 1 березня.

Однак багато гірша справа з виконанням цього оперативного плану. На підставі повідомлень ОЗВ (35 округів) стан виконання плану робіт на 1 липня є такий:

С.-г. райони	Всього землевпорядковано на 1 липня			
	Кількість об'єднань	В них площа в *га*	У % до кількості об'єднань по плану	У % до площі колгоспів по плану
Полісся	39	4462	18,4	22,1
Лісостеп	270	19923	14,4	13,3
Степ	475	86765	21,8	26,0
Разом по Україні	794 ◆	111150	18,4	21,5

Тобто розмір виконання плану дуже малий. Також невелике виконання й оперативного завдання НКЗС, щодо утворення нових колгоспів під час загального землевпорядження земгромад. Особливо кволе це виконання в округах Лісостепу.

Головна причина такого стану з виконанням плану є:

1) Запізнення з початком робіт по землевпорядженню колгоспів. Є округи, що на 1 липня не мали жодного землевпорядкованого колгоспу. В сучасний момент, хоч кількість землевпорядкованих колгоспів значно збільшилася, але зріст темпу робіт ще незадовольняючий.

2) Запізнення з початком підготовки землевпорядчих справ і короткий термін, що його призначалося на кожну землевпорядчу справу.

3) Запізнення з контрольним завданням.

4) Непогодженість планів організації колгоспів з планом землевпорядження, чому в план робіт включені земгромади, що не мали перспектив розвитку колгоспів.

2. Коли проаналізувати план землевпорядження колгоспів у відношенні виконання основних директив НКЗС, то маємо таку картину:

а) У відношенні до розміру колгоспів помічається збільшення земельної площі колгоспів під час підготовки.

Це збільшення утворюється частково за рахунок збільшення членів колгоспу, частково за рахунок використання лишків та утаєних земель.

Однак, хоча пересічно розмір колоб'єднань перебільшує мінімальні норми, але це перебільшення є пересічне в ряді малих і більших розмірів колективів. В Правобережному ж Лісостепу навіть цей пересічний розмір менше норм, що зазначені в обіжнику з 3 травня 1928 року № 0/231 (бюл. № 17, 1928 р.) *. Тому треба визнати додержання мінімальних норм за незадовольняюче.

б) У відношенні директив про пільги та переваги колгоспам під час землевпорядження [16] треба відмітити:

1) Хоча земельні лишки та утаєні землі передаються колоб'єднанням, але ця директива на місцях не пророблена, і через те маються неприпустимі випадки задоволення з цих земель в першу чергу інших потреб, а колгоспи задовольняються в останню чергу. Багато непорозумінь викликає питання про утворення з цих лишків фондів колективізації та про порядок розподілу цих земель.

2) Хоча земля колгоспам відводиться в ближчих від села місцях та кращої якості, однак часто трапляються випадки порушення життєвих інтересів, зачеплених під час обміну бідняцьких дворів, що не входять у колективні об'єднання.

3) Питання з відводом спільних садиб на місцях зовсім не пророблене й тому розв'язується по більшості від випадку до випадку.

4) У відношенні до форм землевпорядження колгоспів практика ОЗВ різноманітна. Є випадки додержання виключно відкритої форми землевпорядження. В цілому ж питання на місцях не пророблене конкретно й тому виникає багато непорозумінь.

5) Найбільш недостатньо пророблена директива про утворення під час землевпорядження земгромад умов, сприяючих поширенню колективізації в майбутньому. В більшості округів постанови земельної наради ОЗВ, що відбулася при НКЗС в лютому місяці цього року,[17] лише перефразовано і в такому вигляді надіслано для керівництва земельним робітникам та виконавцям, й тому це питання розрішується не завжди з додержанням зазначених основних вимог. Так, є випадки розподілу землі по жеребках, при групуванні нечітко видержується класовий принцип: землі, що відводяться поза полями сівозміни для малоземельних бідняцьких груп, не завжди відводяться укупі з колгоспами, не завжди укупі відводяться землі для декількох колгоспів, розташованих в одній громаді, і т. ін.

Отже, треба констатувати, що питання про утворення сприятливих умов для поширення колективізації в землевпоряджених селах окрземвідділами недостатньо обмірковане та не яскраво пророблене й виконується не завжди задовольняюче.

3. Констатуючи на підставі всього вищезазначеного, що:

---

* Див. документ № 5.

а) в сучасний момент є погроза неповного виконання директив про землевпорядження всіх колгоспів, організованих на 1 травня 1928 р.;

б) низка господарчо-технічних питань в зв'язку з землевпорядженням колгоспів залишається до цього часу не проробленою і потребує скорішої дальнішої пророблення;

в) питання планової ув'язки організації нових колгоспів та загального землевпорядження потребують завчасної підготовки населення до землевпорядження і підготовленості землевпорядчого персоналу до робіт по організації колгоспів,

Відмеліозем НКЗС пропонує:

а) Вжити рішучих заходів щодо прискорення землевпорядження колгоспів, додержуючись вказівок, що зазначені в обіжниках НКЗС: з 20 червня 1928 року за № 76/8-0/329, з 4 липня 1928 року № 76/8-0/358, з 22 серпня 1928 р. № 76/8-0/443 та з 29 серпня 1928 р. № 76/8-0/455[18].

б) В земгромадах, що землевпорядковуються в цьому році, вжити всіх заходів до збільшення площі існуючих в них колгоспів, звернувши особливу увагу на злиття або відвід землі декількох дрібних колгоспів в одному масиві. Одночасно звернути увагу на абсолютну неприпустимість вживання жеребків при розподілі земель бідноті, що не увійшла в колоб'єднання.

Таку ж уперту роботу щодо збільшення існуючих колгоспів або злиття та їх організаційного зміцнення треба повести і в земгромадах, де землевпорядження колгоспів провадиться шляхом обміну.

в) ОЗВ по згоді з окрколгоспсекцією на підставі § 5 обіжника НКЗС, Укрколгоспу, Укрсільбанку та ЦКНС з 3 травня 1928 р. за № 0/231 необхідно встановити мінімальні норми колгоспів відповідно до місцевих умов окремих районів округу, напрямку господарювання колгоспів та ін. обставин, що мають вплив на розмір колоб'єднань в окрузі та районі.

Дрібні колгоспи, що хоча й не досягають мінімальних норм, встановлених обіжником № 0/231, але, коли такі колгоспи будуть визнані за життєздатні та відповідаючими основним вимогам щодо утворення колгоспів, по площі земель будуть наближатися до мінімальних норм, встановлених ОЗВ по згоді з ОКС, як то зазначено вище п. «в», їх також треба землевпорядкувати в цьому році.

Ліквідацію дрібних колгоспів можливо припускати лише в крайніх випадках, коли вони, крім малого землезабезпечення, не задовольняють іншим вимогам колективізації, нежиттєздатні або мають ознаки лжеколгоспів. Ознаки, за якими можливо припускати ліквідацію колгоспів або залишати їх без землевпорядження, встановлюються ОЗВ також по згоді з окрколгоспсекцією.

г) Взяти рішучий напрямок відповідно директив НКЗС та постанови Всеукраїнського з'їзду колгоспів щодо форми земле-

впорядження колгоспів, надаючи перевагу землевпорядженню в спосіб закритих колгоспів, керуючись при цьому обіжником НКЗС та Укрколгоспцентру з 30 серпня 1928 року за № 76/8—0/162 [19].

д) Особливу увагу при землевпорядженні земгромад за планом ОЗВ цього року треба звернути на утворення умов, сприяючих поширенню колективізації в майбутньому. Для цього необхідно розробити цілком конкретну, пристосовуючись до місцевих умов і додержуючись вказівок НКЗС, інструкцію про утворення під час землевпорядження сприятливих умов для поширення колективізації взагалі. Зокрема, цією інструкцією треба передбачити:

1) Землевпорядження маломіцних бідняцьких дворів в такий спосіб, щоб їх землі не розпорошувалися по полях окремих утворених громад, а складали разом з колгоспами один земельний масив.

2) Втягнення в простіші колективні об'єднання по усуспільненню виробничих процесів с.-г. широких мас селянства, аж до переходу разом цілих земельних громад на спільну обробку землі.

3) Утворення під час землевпорядження нових земельних громад оптимальних розмірів відповідно до розмірів, зазначених в обіжнику НКЗС [та] Укрколгоспу з 30 серпня 1928 року № 76/8—0/162.

4) Організацією надалі під час землевпорядження нових колгоспів в розмірі, що охоплюють площу землі не нижче оптимальних розмірів колгоспів, встановлених обіжником НКЗС та Укрколгоспу з 30 серпня 1928 р. № 76/8—0/162.

5) Деталізований і пристосований до місцевих умов порядок відводу спільної садиби щодо розміру, призначення, випадків відводу в залежності від розташування колгоспу і т. ін.

6) Порядок передачі колгоспам при землевпорядженні земельних утайок та лишків в залежності від місцевих умов, суворо додержуючись обіжників НКЗС з 20 червня 1928 року № 76/8—0/330, з 2 липня 1928 р. за № 0/353 та з 29 серпня за № 76/8—0/456. Всі свої розпорядження по цих питаннях надіслати до відмеліозему НКЗС, посилаючись на цей обіжник.

є) Відмічаючи, як то зазначено вище, що однією з головних причин невиконання планового завдання НКЗС про утворення певної кількості колгоспів під час землевпорядження з'являється запізнення з підготовкою і короткий термін, що призначався на підготовку, необхідно зараз же приступити до робіт по підготовці землевпорядчих справ на 1929 рік (коли ці роботи ще не початі), додержуючись контрольних завдань НКЗС, що надіслані з обіжником з 10 серпня за № 79/2 [20]. При підготовці всі зусилля направити до того, аби виконати контрольні завдання НКЗС щодо утворення нових колгоспів й лише під цим кутом оцінювати досягнення підготовки.

ж) Щоб уникнути випадків негативного відношення населення до землевпорядження колгоспів, особливу увагу звернути на освітлення перед населенням всіх питань щодо колективізації взагалі й землевпорядження колгоспів зокрема, для чого підсилити роботу апарату районових земельних органів в галузі колективізації в спосіб широкої, постійної роз'яснювальної роботи, з притягненням до цієї роботи всіх активних кіл села, погоджуючи цю роботу з планами землевпорядження та організації колгоспів.

Під час здійснення землевпорядження колгоспів шляхом обмінів звертати особливу увагу на захист інтересів бідняцьких дворів, зачеплених цим землевпорядженням, переводячи землевпорядження колгоспів в спосіб подвійного обміну, як то зазначено в обіжнику НКЗС з 27 серпня 1928 року за № 76/8—0/450 [21].

Крім того, приймаючи до уваги, що всяке часткове землевпорядження, взагалі, й колгоспів шляхом виділу та обміну, зокрема, болізно відбивається на землекористуванні всієї земгромади, чому часто й загострюються взаємовідносини між громадою та колгоспами, а іноді заставляє колгоспи відмовлятися від землевпорядження; необхідно роботи по землевпорядженню колгоспів організувати в такий спосіб, щоб на протязі одного року загальний порядок землекористування земгромади порушувався лише один раз.

з) Враховуючи роль, яку повинні відігравати землевпорядчики в справі організації нових колгоспів та доцільного землевпорядження, необхідно вжити заходів щодо підвищення кваліфікації землевпорядчиків в напрямку колективізації, для чого необхідно своєчасно постачати їх відповідною літературою, а також поставити перед ОВК питання про організацію для землевпорядчиків короткотермінових курсів по питаннях колективізації в термін найбільш прийнятний для земельних органів та безперебійності роботи земельних робітників.

За заввідмеліозему Г а н ж а
Ст. інспектор С т р е к а л о в
Згідно [підпис нерозбірливий]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 820, арк. 49—51. Завірена копія.

№ 8

Постанова Всеукраїнської наради голів окрколгоспсекцій про планове керівництво колективізацією сільського господарства [22]

29 жовтня 1928 р.

Міроприємства уряду щодо розвитку й підсилення (зміцнення) колективізації сільського господарства й організаційно-господарчого обслуговування колгоспів з боку системи с.-г.

колективізації не тільки сприяли зміцненню існуючих колгоспів, а навіть викликали широкий здвиг бідняцько-середняцьких кіл селянства щодо організації колективних форм виробництва, особливо в період з 1 січня 1928 року.

Кількість колективних об'єднань селянських господарств, площа їх землі й інше за цей час майже подвоїлась, також помітний ріст підсилення господарчо-економічної міцності колгоспів.

Вкупі з цим нарада констатує недостатню підготовку як окружних, так і районних колгоспних, кооперативних, радянських органів до належного організаційного й господарчого охоплення, розгорнутого в цьому році колгоспного будівництва, яку в головному можна звести до слідуючого:

а) недостатня планова й систематична робота щодо розвитку колгоспного будівництва, спостерігається пристосування методу кампаній по організації колгоспів, наслідком чого є деяке проявлення стихійного зросту колективізації й недостатнє агро-організаційне і кредитно-господарче обслуговування останніх;

б) апарат організаційно-інструкторського та виробничо-технічного обслуговування колгоспів виявився зовсім недостатнім кількісно й кволим якісно, результатом чого загальний рівень культурності, техніки й організації виробництва не те, що в наново організованих колгоспах, але в значній частині старих колгоспів, особливо в нижчих формах його — товариствах СОЗ, замало відрізняється від рівня індивідуальних селянських господарств;

в) зовсім кволо поставлена робота колгоспорганів і спеціальних видів кооперації щодо збуту та постачання колективних об'єднань, у результаті чого колгоспи ще в значній частині переводять роботу з приватним капіталом;

г) велика несталість і текучість членів складу колгоспів дорівнює в останньому 1927/28 році — 13,8%;

д) в нижчих формах колгоспів кволий ріст усуспільнення праці й засобів виробництва;

є) при розподілі й використанні кредитів є випадки використання їх не за призначенням і без достатнього обліку ефективності такого використання; відпуск же кредитів, особливо на будівництво, ведеться несвоєчасно, з великим запізненням;

ж) неповне охоплення землеустроєм як існуючих, так і наново організованих колгоспів і зовсім недостатня індустріалізація колгоспів.

Всі ці недоліки утворюють велику загрозу розриву між пориванням селянства до організації колективних господарств і практичними міроприємствами щодо колгоспного будівництва. Ці обставини утворюють перешкоди щодо закріплення досягнутих уже успіхів колективізації села й дальнішому успішному

розвитку колгоспного будівництва бідняцько-середняцького селянства. На це слід звернути увагу при переведенні практичної роботи всіх наших планових і оперативних радянських і кооперативних органів. Признати, що однією з основних задач органів, що обслуговують господарчі й культурні потреби села, на ближчий час є організаційно-господарче закріплення всіх організованих до цього часу колективних об'єднань, всемірне підняття їх культурного й господарчого рівня, збільшення врожайності й товаровості колективного господарства, допомога реорганізації існуючих колгоспів у великі усуспільнені господарства та дальше розгорнення темпу колективізації селянських господарств.

Для зміцнення й поширення колгоспбудівництва в майбутньому 1928/29 операційному році нарада вважає за необхідне провести слідуючі міроприємства:

1) Охоплення бідняцько-середняцьких господарств в колгоспах України необхідно пересічно довести щодо питомої їх ваги до 3,5% з ухилом в той чи інший бік, в залежності від цілої низки умов даної округи, переводячи цей зріст в суворо плановому порядку.

2) Існуючі колгоспи мають дуже недостатні розміри як території, так і засобів виробництва, що часто є головним тормозом розвитку продукційних сил господарства, його товаровості й інше, тому нарада вважає за необхідне взяти рішучий курс на укрупнення колективних господарств, переводячи цю роботу через:

а) поповнення старих колгоспів, що організовані на держфондівській землі, новими членами як з дорізкою землі, що належить вступаючим членам, так і за рахунок прийому безземельних бідняків-батраків та червоноармійців, коли норми наділу в колгоспах перевищують пересічну норму оточуючих індивідуальних селянських господарств;

б) поповнення колгоспів, організованих на надільній землі, за рахунок прийому безземельних повинно проходити з врахуванням можливості використовування робочих рук в господарстві, не перевантажуючи господарства зайвими їдоками, що не можуть бути рентабельно використані в колгоспі.

3) В зв'язку з бурхливим ростом нижчих форм колгоспів — товариств СОЗ, необхідне всіляке сприяння організаційному й господарчому поступовому переходу нижчих форм колгоспів у вищі.

4) Ріст усуспільнення селянських господарств у великі виробничі одиниці — колгоспи, властиво, вимагає своєчасного переведення землеустрійних робіт, чому необхідно підсилити переведення останніх.

5) В наступному 1928/29 операційному році господарче й агро-організаційне обслуговування колгоспів повинно будуватися на засадах максимального переведення системи послідовного,

взаємнопогодженого комплексу міроприємств як в частині організації нових колгоспів, так і обслуговування існуючих.

6) Існуючі колективні господарства в головному є польовничі господарства, наслідком чого ми маємо низький % використання робочої сили колгоспів і зв'язаний з цим недостатній річний умовно чистий прибуток на робітника, їдця, одиницю площі й інше, чому нарада вважає необхідним форсувати розвиток інтенсивних галузей рослинництва, продукційного скотарства й таке інше з таким розрахунком, щоб значно підвищити використання робочої сили колгоспів взагалі, і особливо в зимовий час. Для цієї мети проводити розподіл кредитів, ураховуючи поширення цих міроприємств.

7) Розвиток галузей продукційного скотарства, перехід нижчих форм колгоспів до вищих тощо, настирливо вимагають для свого здійснення збільшення довготермінових кредитів на спорудження житлових та господарчих будівель, придбання продукційної худоби, великих с.-г. машин та знарядь, їх ремонт й таке інше, задовольняючих як своїми розмірами, так і своєчасним постачанням цих машин та знаряддя.

Запроектовані Укрколгоспом суми довготермінового кредитування вважати за мінімальні, які конче потрібно відпустити повністю.

8) Наслідком капітальних вкладів, посиленого агроорганізаційного та господарчого обслуговування, колгоспи мусять підвищити продукційність господарства та його товаровість з таким розрахунком, аби його питома вага по всіх селянських господарствах по валовій продукції досягла в 1928/29 році — 4%, а товаровій — 6%.

9) Вивчити кращий засіб організації й оплати праці по колгоспах та популяризувати його через пресу.

10) Індустріалізація колгоспів повинна бути значно підсилена через спорудження промислових підприємств по переробці продуктів як самими колгоспами, так і спеціальною кооперацією на терені колгоспів.

Доручити УКГ найближчим часом дати директиву секціям про практичне запровадження в життя питання індустріалізації колгоспів.

11) Приймаючи до уваги, що передача держземмайна в деяких округах не закінчена й трапляються випадки затримки переселення, порушити питання перед урядом про потребу терміново закінчити цю роботу.

12) Тракторопостачання є основним заходом розвитку й зміцнення колективізації с.-г. виробництва, а тому посилення постачання колгоспів тракторами є надзвичайно потрібним.

Крім того, для 1928/29 року, незалежно від кількості тракторів, які розподіляються з ухилом для Степу, необхідно врахувати також амортизаційні потреби великих колгоспів і інших

округів, для чого звернути особливу увагу на організацію ремонтних майстерень як у системі с.-г. кооперації, так і в окремих колгоспах.

Вважати за потрібне добитись перед урядовими інстанціями задоволення колгоспів кількістю тракторів, що запроектована УКГ.

13) Організація збуту та постачання колгоспів з боку органів кооперації повинна бути значно поліпшена. Збут товарової частини колгоспів по всіх галузях господарства повинен проходити через систему кооперації на 100%. Постачання колгоспів дефіцитним крамом, будівельним матеріалом (ліс, залізо й таке інше), різного роду концентрованим крамом тощо — потрібно значно посилити, особливо комун та артілей, звернувши увагу на асортимент краму, що його вимагається, та на своєчасний його відпуск.

Доручити правлінню УКГ проробити питання про входження колгоспів до споживчої кооперації.

14) Бурхливий зріст колективізації сільського господарства ставить питання про потребу посилення агроорганізаційного персоналу, а тому нарада вважає за потрібне збільшити кількість колективних агрономів, аби довести до кінця 1928/29 року кількість їх до 600 чол. в кущі *.

15) Потрібно використати досвід притягнення коштів кооперації на утримання колективної агрономії.

16) В зв'язку з недородом степових округ потрібно добитися дозволу уряду на утримання колагрономії за рахунок держбюджету на 75%, про що потрібно настирливо клопотати перед урядовими органами.

17) Нарада вважає за потрібне розглядати округові плани в УКГ, що буде значно сприяти ув'язці останніх з планами Укрколгоспу.

18) Щодо складання п'ятирічного плану, добитись розв'язання питання в урядових органах про порядок складання та проходження п'ятирічки.

В дальнішому ув'язати роботу по методу складання самої п'ятирічки.

19) Добитись перед урядом, аби терміново запровадити заходи для допомоги недорідним округам, що їх намітив Укрколгосп.

20) Приймаючи до уваги обмежену кількість тракторів і великий зріст колгоспів, надалі припинити видачу тракторів машинно-тракторним товариствам, проводячи роботу по переводу останніх на статут товариств СОЗ.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 139, арк. 10—11. Склографічний відбиток.

---

* «В кущі» дописано олівцем.

№ 9

Циркуляр Наркомзему УРСР окружним земельним відділам про роботу прокатних пунктів сільськогосподарських машин та знарядь

25 листопада 1928 р.

За відомостями Наркомземсправ, що їх одержано шляхом вибіркового анкетного обслідування прокатних пунктів с.-г. кооперацією, необхідно визнати за цілком незадовольняючі стан та роботу прокатних пунктів.

Таке становище підкреслене Урядом України, а саме т. Чубарем, що звернувся з листом, копія якого при цьому додається *, до Наркомземсправ, «Сільського господаря» і НК РСІ [23].

Оцінка стану й роботи прокатпунктів, що її дано т. Чубарем, та їх фактичне становище з'являється дійсно ганьбою для всіх земельних та кооперативних органів, які не змогли виконати покладених на них обов'язків — організувати належну роботу прокатпунктів та широку допомогу через них бідноті.

За матеріалами обслідування робота прокатних пунктів характеризується таким чином:

1. Прокатні машини у весняну посівкампанію в кількісному відношенні використовувалися слабо (в прокаті було лише 66,6—86,1% всіх машин прокатпунктів).

2. Машини та знаряддя в більш повній мірі використовувалися з прокатних пунктів земгромад та бурякових товариств (71,4—99,3%) і в меншій мірі — колгоспів і кредитових товариств (50,7—92,5%).

3. По окремих групах машин більш повно використовувалися сівалки — 86,1% всіх машин (найкраще в земгромадах — 99,3% і найгірше в с.-г. кредитових товариствах — 79,1% всіх сівалок).

Найменш повно використовувалися плуги — 60,6% всіх машин (найкраще в земгромадах — 79,2% та найгірше в колгоспах — 50,7% всіх машин).

4. Нагрузка на одну машину та знаряддя, що були у прокаті, значно менше тієї нагрузки, що визначається по середніх розрахунках роботи машин в індивідуальних господарствах на Україні, виходячи з посівної площі і кількості реманенту в селянських господарствах України (за даними ЦСУ за 1926 рік), а саме: при середній нагрузці на плуг 8,5 га прокатні плуги зробили від 4,3 га (колгоспи) до 7 га (земгромади); при середній нагрузці на сівалку 20 га прокатні сівалки зробили від 11,6 га (бурякові товариства) до 14,1 га (колгоспи).

5. Користування бідноти прокатними машинами визначилося приблизно в 23—61% всієї виконаної пунктами роботи, не див-

---

* Не додаємо

лячись на пільгові умови користування. При цьому біднота більш користувалася боронами — 61% і менше трієрами — 23%, що лише частково пояснюється тим, що виданий посівматеріал не потребував додаткової очистки.

Причини надзвичайно незадовольняючого стану і використання машин прокатних пунктів, оскільки це можна встановити за анкетами, полягають у слідуючому:

1. Наявність на старих прокатних пунктах значної кількості старих та поламаних машин, а також машин таких марок, які не відповідають потребам населення та с.-г. особливостям окремих районів.

2. Відсутність своєчасного й необхідного ремонту машин.

3. Зовсім незадовольняюча з боку кооперації та земорганів робота по обслуговуванню прокатними пунктами бідняцьких господарств та майже повна відсутність роботи кооперації та земорганів по об'єднанню навколо прокатпунктів бідноти.

4. Відсутність постійного керівництва й догляду за прокатними пунктами, зокрема відсутність постійних завідувачів.

5. Слаба популяризація між населенням призначення прокатних пунктів та умов користування машинами, зокрема для бідноти.

6. Не досить доцільний вибір типів організацій, при яких знаходяться прокатні пункти.

7. Незадовольняюче урахування потреб населення в прокатних пунктах при районуванні сітки прокатних пунктів.

8. Відсутність необхідних помешкань і розпорошення машин окремих прокатпунктів по багатьох місцях.

9. Запізнення організації нових прокатних пунктів.

10. Господарча невигідність утримання прокатпунктів і внаслідок цього слаба заінтересованість в них тих організацій, при яких організовано прокатпункти.

11. Відсутність належної ув'язки роботи прокатпунктів з питанням організації тяглової сили для безкінних господарств.

12. Не досить повне й тверде провадження в життя пільгових умов користування прокатними машинами для бідноти та родин червоноармійців.

Виходячи із всього сказаного, необхідно негайно вжити слідуючих заходів для поліпшення стану та підсилення роботи прокатних пунктів:

1. Разом з с.-г. кредитовою кооперацією переглянути увесь склад машин прокатпунктів з метою виключення з них всіх непридатних машин.

2. Перевести повний ремонт всіх машин, зокрема весняних, сезонових *, що потребують ремонту, за рахунок загальних кредитів на ремонтну справу, з метою належної підготовки прокатних машин до відповідальних сезонів користування. У випадках

* Слово «сезонових» дописано олівцем.

недоцільності ремонту зовсім виключити ці машини зі складу прокатпункту.

3. Провести роботу з метою встановлення постійної клієнтури прокатпунктів з наданням певних пільг постійним користувачам. На це міроприємство належить звернути особливу увагу, аби зменшити випадкове користування машинами та забезпечити постійне та повне використання прокатпунктів біднотою.

4. З метою повного використання біднотою складних машин та двигунів прокатних пунктів треба особливу увагу звернути на організацію навколо цих машин об'єднань бідноти, домагаючись при цьому статутного оформлення цих об'єднань.

Встановлення постійної клієнтури з наданням їй можливо широких пільгових умов користування й утворювання груп колективного використання складних машин повинно бути певною гарантією належної роботи пунктів щодо обслуговування ними бідноти.

5. Твердо провадити в життя пільгові умови користування машинами бідноти та родин червоноармійців.

На це звертається особливо Ваша увага та пропонується встановити постійний догляд за наданням бідноті пільг.

Безпосередня відповідальність за переведення цього покладається на всі організації, що мають прокатпункти.

6. Кредити, що їх надається для найму тяглової сили, в першу чергу видавати користувачам машин прокатних пунктів.

7. Підсилити популяризацію прокатпунктів на загальних зборах селян, зборах уповноважених бідноти, в стінних газетах та ін.

8. Забезпечити прокатпункти належними помешканнями, для чого використовувати в першу чергу ті будівлі, що маються на місцях (в об'єднаннях) та в розпорядженні місцевих органів. Коли таких помешкань немає, збудувати нові за рахунок мобілізації місцевих коштів. Рішуче поставити це питання перед ОВК і РВК.

9. Поширити практику використання пересувних зерноочисних машин.

10. Передбачити та виділити в місцевих бюджетах суми для дотації окремим прокатпунктам на покриття збитків.

11. Об'єднання, що мають прокатні пункти, повинні призначити постійного окремого завідувача пункту, з покладенням на нього відповідальності за стан та роботу прокатпункту.

12. У майбутньому організацію прокатпунктів повинно провадити переважно по лінії колгоспів, земгромад і фахових товариств. Прокатні пункти, що знаходяться при с.-г. та кредитових товариствах, може бути залишено лише при умові наявності гарантії достатньо повного їх використання.

Матеріалами анкетного обслідування не висвітлено цілої низки надзвичайно важливих організаційно-технічних та соціально-економічних питань роботи пункту.

Це робить за необхідне перевести окрземвідділам додаткове вивчення справи з прокатпунктами.

При цьому необхідно звернути увагу на слідуючі головні моменти:

1. Наскільки набор машин прокатпунктів відповідає природно-історичним та економічним умовам району, що обслуговується пунктом.

2. Де саме розташовані пункти округу та доцільність їх сучасного територіального розположення.

3. Як переховуються машини.

4. В якій мірі окупають себе прокатпункти.

5. Оскільки повно проводилася в життя постанова УЕН (за 7 лютого 1928 р., протокол № 7/521, п. 10) * про зниження для бідноти прокатної платні на 25%, порівнюючи з іншими шарами селянства.

6. Чому біднота мало користується машинами прокатпункту.

7. Що зроблено та передбачається зробити для організації колективного користування машинами бідноти.

8. Які головні хиби організації та роботи прокатпунктів.

9. Які треба вжити заходи щодо поліпшення стану та роботи прокатпунктів, зокрема для повного використання їх та для підсилення обслуговування бідноти.

Всю роботу по вивченню повинно провести з таким розрахунком, щоб висновки і пропозиції ОЗВ було надіслано до НКЗС не пізніше 15 грудня 1928 року, маючи на увазі, що в грудні місяці питання це поставлене на обговорення Укрекономнаради.

Наркомземсправ звертає Вашу увагу на всю важливість справи з прокатпунктами і вимагає це завдання виконати повно і точно в строк, що його встановлено.

Дуже бажано, щоб матеріали вивчення прокатпунктів, висновки й пропозиції, до надсилки їх до НКЗС, були обговорені на округових машинно-тракторних нарадах.

Вважаючи на важливість справи, в ближчому майбутньому необхідно перевести районові наради у складі представників всіх організацій, при яких знаходяться прокатпункти, для обговорення міроприємств по упорядкуванню стану й підсилення роботи прокатних пунктів.

Відповідальність за повне, своєчасне та вичерпуюче виконання цього покладається особисто на завідуючого ОЗВ.

Наркомземсправ Шліхтер
Завідуючий відділом рільництва НКЗС Волошинов

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 268, арк. 44—46. Оригінал.

---

* Див. примітку № 2

№ 10

Постанова IV сесії ВУЦВК X скликання про соціалістичне будівництво в сільському господарстві

1 грудня 1928 р.

Радянська влада від часу переходу до мирного будівництва провадила величезну роботу щодо відбудови господарства й перебудови його на новий соціалістичний лад. Розвиток великої соціалістичної промисловості, що йшов рік у рік, покладав міцні підвалини під перебудову на новій технічній основі сільського господарства, що до останнього часу ще розвивається переважно в формі розпорошеного дрібного селянського господарства.

Провідна роль великої індустрії в перебудові сільського господарства за останні роки збільшувалась, і нині ми маємо значні реконструктивні зміни в сільському господарстві, зокрема міцні підвалини для його розвитку по шляху колективізації, тобто утворення великого усуспільненого машинізованого виробництва в сільському господарстві.

Політика Радянської влади, скерована на соціалістичну перебудову народного господарства та знищення решток капіталізму в нашій країні, цілком відбивалася в планових заходах щодо піднесення господарства селянської бідноти й середняцтва. Не дивлячись на перешкоди, що поставали внаслідок стихії (недорід 1921, 1924 та 1928 років), протягом решти років відбувалося загальне зростання сільського господарства та зміцнення господарств основної маси селянства.

Досвід боротьби за піднесення сільського господарства протягом минулих років показав, що переборювати стихії та подолати надзвичайно низький рівень сільського господарства, подолати злидні сільської бідноти та усунути значне відставання темпу розвитку сільського господарства від темпу розвитку соціалістичної індустрії — не можна без того, щоб не досягнути рішучого перелому в справі усуспільнення сільського господарства та його кооперування, яке на іншій соціальній основі забезпечить дедалі більше розгортання продуктивних сил. Цей шлях так само має забезпечити дальше господарсько доцільне використання коштів, що їх витрачає пролетарська держава на сільське господарство, та ще виробничих зусиль бідняцьких і середняцьких верств селянства.

Піднесення політичної свідомості й активності сільської бідноти та спілка сільської бідноти з середняцтвом, зріст їхньої організованості та широка допомога з боку пролетарської держави під проводом Комуністичної партії та Радянської влади, вже забезпечили, особливо за останній рік, значний зріст колективізації й усуспільнення сільськогосподарського виробництва.

Поруч цього пролетарська держава зміцнює свої радянські господарства, що рік у рік набувають чимраз більшої ваги в справі допомоги селянству в перебудові та реконструкції його господарства.

Все це свідчить про те, що на основі загальних господарських досягнень пролетарської держави протягом минулих років соціалістична перебудова сільського господарства буде проведена прискореним темпом і завдання, що їх ставить перед селянством соціалістична держава, будуть виконані.

Ті досягнення, що їх має сільське господарство України за роки Радянської влади, свідчать про те, що руїни, яких зазнало сільське господарство за роки імперіалістичної та громадянської війни, цілком зліквідовано (відновлена та частково поширена засівна площа, а також склад стада різних тварин, відновлено сади, виноградники, хмільові насадження тощо). Більше того, процес відновлення супроводиться процесом реконструкції сільського господарства — позбуваємося далекоземелля та черезсмужності (на початок 1929 року буде землевпоряджено майже 30% всієї земельної території України), замість трьохпілля та черезсмужності на землевпорядженій території вводиться багатопілля (громадська сівозміна), зростають технічні та експортові культури, в районах впливу беконових фабрик та маслозаводів господарство перебудовується в напрямкові скотарства та зміцнення інтенсивних галузей.

Однак за всіх досягнень, хоч і збільшується гуртова продукція щороку, а таки врожайність сільськогосподарських культур, а надто зернових, залишається, проте, дуже низька, продуктивність тварин малою, стійкість господарства проти стихійних впливів цілком незадовільна (неврожай поточного року в значній частині Степу); а в зв'язку з зростом міст (промислового пролетаріату), вищого проти передвоєнного часу харчування людності, деякого зменшення товаровості частини сільського господарства за його здрібнення, всієї продукції сільського господарства не досить не тільки для потреб експорту, але й для повного задоволення внутрішніх потреб країни. Темп зросту сільського господарства сильно відстає від темпу зросту соціалістичної промисловості.

Вихід з цього стану за наявності тих матеріальних ресурсів, що є в розпорядженні країни, передусім полягає в укрупненні сільськогосподарського виробництва через усуспільнення дрібних індивідуальних бідняцьких та середняцьких господарств, можливої механізації та хімізації рільництва і, насамкінець, в напруженні продуктивних сил бідняцько-середняцьких індивідуальних селянських господарств, що є основною базою сільського господарства, але ще до цього часу ні в якій мірі не дали того виробничого ефекту, що його вони повинні дати за відповідного керівництва та величезної допомоги держави та й за розвинення належним чином самодіяльності самого селянства.

Для зміцнення бідняцько-середняцького селянського господарства держава за останніх років видала сотні мільйонів карбованців (в 1924/25 році — 55,6 млн. крб., в 1925/26 році — 68,5 млн. крб., в 1926/27 р.— 120,2 млн. крб., в 1927/28 році — 157,1 млн. крб.), десятки мільйонів пудів насіннньової позики (лише повесні та восени 1928 року — 28 млн. пудів, не ураховуючи багатьох мільйонів пудів, що їх дано в позику в попередні роки та ювілейним маніфестом ЦВК СРСР і ВУЦВК подаровано); на боротьбу з посухою за 3 роки відпущено для степової смуги близько 14 млн. крб.; землевпорядження малоспроможних шарів села провадиться коштом держави (в 1925/26 році на це витрачено 867 тис. крб., в 1926/27 році — 1467 тис. крб., в 1927/28 році — 5 179,7 тис. крб.); передано сільському господарству 9500 тракторів та лише за 3 роки сільськогосподарських машин на 110 млн. крб.; збудовано та будується 8 беконних фабрик, 830 маслозаводів тощо; звільняється від с.-г. податку 35% бідняцької людності; піднесено ціни на зернові хліба і т. ін.

Всі ці заходи і вся ця величезна допомога з боку пролетарської держави забезпечили розвиток бідняцького та малоспроможного середняцького господарства та утворили сприятливий грунт для дальшого розвитку сільського господарства в цілому.

Але всі кошти, що їх дає пролетарська держава селянському господарству, недостатньо доповнювались коштами самого селянства. Отож, ефективність, що ми її маємо нині, аж ніяк не можна визнати за достатню, бо вона не задовольняє потреб країни ані в зерні, ані в сировині для промисловості.

В зв'язку з тим, що в 1928 році Україну спіткало лихо (загинула озимина та запалено ярові культури в південно-західній частині Степу), наступного року постають особливі труднощі, які викликають надзвичайні завдання.

Дальше існування в такому стані малопродуктивності та нестійкості сільського господарства взагалі, а надто в Степу, стає за цілком неприпустиме. Особливо це стосується зернового клину як основи споживання країни та експорту.

Тому сесія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету п о с т а н о в л я є:

1. Поставити перед Урядом, виконавчими комітетами й Радами, всіма радянськими установами, громадськими організаціями та всім трудящим селянством обов'язкове завдання — 1928/1929 року піднести продукцію зернових культур найменш на 10% проти продукції, зібраної пересічно за останнє п'ятиріччя, беручи за основу засівну площу 1927 року, як шляхом збільшення засівної площі, так і шляхом рішучого піднесення врожайності.

Для здійснення цього завдання, як одного з найважливіших засобів, треба широко провести контрактацію як систему планового впливу на сільськогосподарське виробництво.

За перший обов'язок ОВК, РВК, сільрад та земельних громад, а також всіх землекористувачів є поширити засівну площу, порівнюючи з 1927 роком, максимально використовуючи для цього вільні придатні землі.

2. Майже щорічні часткові, менші чи більші недороди в Степу, особливо в його південно-західній частині, затримують темп розвитку цього основного зерно-експортного району, а недорід цього року значно послабив його виробничі спроможності. Тому сесія доручає Урядові обов'язково допомогти бідняцько-середняцьким верствам селянства як організацією громадських робіт, так і скотозаставними операціями, постачанням на весну насіння та кредитів на придбання та найму тяглової сили, завозом тракторів тощо.

Наркомземсправ має уважно вивчити наслідки вживаних заходів до боротьби з посухою та переглянути плани їх в напрямкові встановлення більш радикальних заходів, як-от: перехід в окремих районах Степу до ліпших систем хліборобства, поширення меліоративних робіт тощо.

Раднарком має розглянути це питання і забезпечити проведення всіх заходів, що потрібні для усунення впливу посухи на врожай в степових округах.

3. Ухвалюючи попередній план весняної засівної кампанії, що його розробив Уряд УСРР, сесія зобов'язує окружні та районні виконавчі комітети, сільські Ради, земельні органи та всю систему кооперації прикласти всіх зусиль, щоб повнотою цей план виконати.

Сесія підкреслює, що найголовнішою умовою виконання цього плану є хлібозаготівлі, які мусять стояти в центрі уваги всіх радянських і громадських організацій, щоб виконати повнотою план та створити насінньовий фонд для забезпечення під час проведення весняної засівної кампанії відповідною допомогою бідноти та середняцтва і зміцнити соціалістичний сектор в сільському господарстві.

4. Стверджуючи вжиті Радою Народних Комісарів заходи до організації нових зернових радгоспів, до поширення засівної площі нинішніх та піднесення врожайності їхніх ланів, сесія доручає Урядові простежити виконання у встановлений термін цієї програми, щоб збільшити вагу радгоспів в соціалістичній перебудові сільського господарства.

5. Відмічаючи значний зріст колгоспів за останніх років, сесія все ж визнає його за недостатній, порівняно до завдань соціалістичної перебудови сільського господарства, і доручає Урядові ще більше сприяти поширенню колективізації та зміцненню нинішніх колгоспів через їх укрупнення, утворюючи з них дійсно зразкові господарства, що заохочували б до колективізації широкі маси сільської бідноти та середняцтва. Сесія закликає сільську бідноту вести перед в колективізації та усуспільненні виробничих процесів в сільському господарстві.

6. Величезна урядова допомога сільському господарству, навіть разом із напруженими зусиллями самого селянства в сільському господарстві, до цього часу ще не дала тих наслідків, що їх ми повинні вимагати від сільського господарства, як це вимагаємо від соціалістичної промисловості (товаровість господарства, продукційність праці тощо).

Сесія доручає Урядові, виконавчим комітетам, сільрадам та всім земельним громадам посилити заходи культурного господарювання на підставі досягнень агрономічної науки та дослідних установ, накреслити для відповідних районів обов'язкові агрономічні заходи до підвищення врожайності. Цю роботу і всі організаційні та агітаційні заходи треба провести в життя вже наступної весняної засівної кампанії 1929 року.

Сесія зобов'язує Уряд подбати про найдоцільніше використання системи сільськогосподарського кредиту для підсилення планового впливу на застосування агрономічних вимог.

Одночасно сесія доручає Урядові негайно розробити питання про організацію виробничих нарад при сільрадах.

Відзначаючи недостатнє використання наукових досягнень дослідних станцій, сесія зобов'язує окрвиконкоми подбати про посилення масового зв'язку селянства з дослідними станціями і до більшого поширення колективних селянських досвідів.

7. Наркомземсправ та окрвиконкоми мають досконало пробити план робіт, подбати про подальше поширення площі та піднесення врожайності технічних культур (а надто буряку, махорки тощо) — сировинної бази промисловості.

8. Оскільки будування підприємств щодо переробітку сільськогосподарської сировини реорганізує сільськогосподарське виробництво широких мас селянства та посилює експортові спроможності України,— цілком ухвалити розроблений від Уряду план цього будівництва на 1928/29 рік, зобов'язавши Раднарком вжити всіх заходів до повного виконання плану будівництва в цьому році.

9. Констатуючи гостру недостачу тяглової сили по всій Україні і, зокрема, в Степу,— сесія доручає Урядові розробити проект побудови тракторного заводу на Україні з тим, щоб це будівництво було передбачене в п'ятирічному плані.

Сесія доручає Урядові організувати виробництво запасних частин та причіпного знаряддя до тракторів, поширити й раціоналізувати мережу ремонтних майстерень для тракторів і складних сільськогосподарських машин.

Харків, 1 грудня 1928 року.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Г. Петровський

Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
А. Буценко

«Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України» (далі ЗЗ УРСР), 1929, № 2, ст. 11, стор. 17—24.

№ 11

Циркуляр Наркомзему УРСР про утворення земельного фонду сприяння колективізації

2 грудня 1928 р.

ДО ВСІХ ОКРЗЕМВІДДІЛІВ

За останніх часів спостерігається тяга бідняцького та маломіцного середняцького хліборобського населення до об'єднання в сільськогосподарські колективи. Але занадто невеличка земельна площа, що є в користуванні цього населення, на якій неможливо організувати раціонально побудованого великого колективного господарства, відсутність на той час вільних земель, які можливо було б передати знов утвореному колективові — в додаток до земельної площі населення, що виявило своє побажання утворити колектив, часто служать серйозною перешкодою для організації колективів.

Аби усунути всі перешкоди у справі організації нових колективів і надати бідняцько-середняцьким колам хліборобського населення в усякий час здійснити своє бажання щодо утворення великого та міцного колективного господарства — Наркомземсправ пропонує вжити відповідних заходів до виділення по земельних громадах особливого земельного фонду сприяння колективізації, керуючись при цьому такими вказівками:

1. Земельний фонд сприяння колективізації призначається виключно для передачі сільськогосподарським колективам, що утворюватимуться в майбутньому із членів даної земельної громади, в додаток до земель, що їх об'єднуватимуть члени цих колективів.

2. Земельний фонд сприяння колективізації може бути утворено в кожній земельній громаді, де не мається існуючих або знов утворюваних с.-г. колективів. Зазначений фонд складається із вільних земель цієї громади, нерозподілених поміж окремими господарствами в трудове користування. В земельних громадах, де існують чи знов утворюються с.-г. колективи, вільні землі земельної громади, за силою арт. 6 Земельного кодексу [24], передаються цим останнім.

3. До земельного фонду сприяння колективізації можуть бути включені всі вільні землі земельної громади, незалежно від складу угідь і незалежно від того, яким чином вони надійшли чи залишилися в складі земель громади, за винятком земель, необхідних для різних громадських потреб, а також земель, тепер потрібних для наділення безземельних і збільшення земельних наділів малоземельних членів громади, якщо такі безземельні й малоземельні в складі земельної громади є й вимагають наділення їх землею та збільшення їхніх земельних наділів.

УВАГА: Земельний фонд сприяння колективізації не виділяється в тих випадках, коли цього виділу інакше не можна зробити, як за рахунок тих земель, що підлягають розподілу поміж безземельними та малоземельними господарствами земельної громади.

4. Зазначений земельний фонд складає частину запасного фонду земельної громади й виділяється для зазначеної мети, за загальним правилом, лише за згодою загальних зборів земельної громади, але в випадках, коли до складу цього фонду земельними органами передаються землі державного земельного майна, або коли до цього фонду призначаються вільні землі після задоволення землею всіх безземельних та малоземельних господарств громади та всіх громадських потреб; виділяти землі у фонд сприяння колективізації дозволяється й без згоди земельної громади, за розпорядженням земельного відділу районового виконавчого комітету.

Питання про виділення земельного фонду сприяння колективізації загальні збори земельної громади вирішують за власною ініціативою або за пропозицією сільської Ради чи земельних органів.

5. Виділений земельний фонд може збільшуватися через приєднання з часом до його складу земель, що будуть звільнятися їхніми користувачами по різних причинах (припинення землекористування через вимерлість, переселення, судові присуди і т. ін.). Приєднання до зазначеного фонду цих дільниць відбувається порядком, зазначеним в п. 4 цього обіжника.

6. Виділення вільних земель громади у фонд сприяння колективізації переводиться як при землевпорядженні цієї громади, так і поза землевпорядженням. У першому випадку земля цього фонду зводиться до одного участку чи до окремих дільниць у загальних полях плодозмін громад, у другому — зведення цієї землі до окремих участків до часу утворення колгоспу необов'язкове.

Дільниці земельного фонду сприяння колективізації відводяться по можливості суміжно з дільницями бідняцьких та маломіцних середняцьких груп населення, аби при утворенні с.-г. колективу можливо було б без особливих труднощів приєднати ці землі до земель колективу.

7. До часу передачі земель з фонду сприяння колективізації с.-г. колективам такі залишаються в складі запасних земель земельної громади і використовуються останніми під наглядом сільських Рад через здачу їх за дозволом сільської Ради в короткотермінову оренду за плату грішми або безкоштовно.

Здача цих земель у безкоштовну оренду дозволяється лише бідняцько-середняцьким групам населення та сільським товариствам взаємодопомоги за неодмінною умовою спільної обробки їх.

8. Орендну плату за ці землі одержують відповідні сільські Ради, які зберігають таку у відповідних кредитових установах і у випадку утворення с.-г. колективу передають останньому для придбання с.-г. машин, реманенту та інших речей господарського устаткування.

Відомості про цю роботу включити до загальних звітів ОЗВ і подавати разом з останніми.

Наркомземсправ
Завідуючий відділом меліозему

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 8, спр. 820, арк. 106—108. Відпуск.

№ 12

Постанова ЦК КП(б)У про шефську роботу

30 січня 1929 р.

1. Оргбюро ЦК констатує, що шефство над селом було до останнього часу в незадовільному стані: незначне охоплення членством робітників на підприємствах і зменшення числа членів у товариствах за останній рік; у роботі шефських організацій немає масовості, а також систематичного відвідування та допомоги селянству в підшефних селах. Від профспілок не тільки немає потрібної підтримки й допомоги, а навіть у деяких місцях помітно неприпустимо неуважливе ставлення до шефських організацій. Партійні організації, особливо на підприємствах, неуважливо ставляться до шефства і не здійснюють потрібного керівництва роботою шефських організацій. Сама шефська робота не всюди відповідає сучасним завданням партії і робітничого класу щодо села.

2. ЦК відзначає, що в практиці роботи більшості шефських організацій нема систематичної роботи на селі. У самій шефській роботі і, зокрема, у відвідуванні села бере участь не широка робітнича маса, а спеціально виділені для цього робітники. Відвідування підшефних сіл провадиться тільки під час великих революційних свят або проведення кампаній. Деякі шефські організації захоплюються матеріальною допомогою селу, яка іноді набирає характеру «подарунків», а не організаційно-господарської допомоги, що викликала б ініціативу й самодіяльність бідняцьких та середняцьких мас села.

3. ЦК вважає, що в даний період соціалістичної перебудови села і рішучого наступу на глитая, що відбувається в умовах загостреної боротьби, значення робітничого шефства над селом надзвичайно збільшується. Ось чому треба, щоб партійні, професійні організації шефську роботу над селом вважали б за одне з головних завдань партії на селі. Зокрема, треба на підприємствах розгорнути широку пояснювальну роботу про нові

завдання робітничого класу, що випливають з постанов XV партз'їзду, і на цій основі домогтися рішучого перелому в галузі залучення робітників до шефських організацій.

Треба негайно розпочати здійснення вказівок Леніна про безпосередній зв'язок шефських низових осередків пролетарської суспільності з організаціями села, наприклад, зв'язок партосередку міста з осередком партії на селі.

4. Запропонувати ОПК до 1 березня разом з фракціями шефських товариств і профспілок переглянути прикріплення шефосередків і кущів до сіл з таким розрахунком, щоб забезпечити шефство великих шефосередків над окремими сільськими одиницями (село, колгосп), зменшити число осередків, що входять до кущоб'єднання, і перерозподілити в останніх обов'язки між окремими осередками, поклавши на кожний осередок куща відповідальність за певну галузь роботи в підшефному селі (Рада, кооперація, політосвітустанови і т. ін.).

Зобов'язати партійні й комсомольські осередки посилити увагу шефроботі і брати активну участь у роботі партії, комсомольських організацій підшефних сіл, даючи відповідні завдання партійцям і комсомольцям, що входять до шефосередку, та систематично перевіряючи їх роботу.

Всю роботу по шефству над селом треба організувати таким чином, щоб до неї було максимально втягнено робітників підприємств та парт[ійні], КСМ, проф[есійні] і кооперативні організації через відповідні осередки на підприємствах. Кожна з них повинна зв'язатися і постійно активно допомагати в роботі відповідної організації села (завком — робіткому СЗЛР, крамнича комісія — кооперації, партосередок підприємства — осередкові села і т. ін.).

Кущосередки, складаючи план роботи, повинні так охопити підшефні осередки, щоб вони не розкидалися, а могли концентрувати свою увагу на основних завданнях роботи на селі.

5. Основним змістом роботи шефських організацій на селі повинно бути надання організаційної допомоги сільським громадським організаціям і установам (КНС, кооперація, сільрада тощо), а також безпосередньо бідняцьким масам села в таких питаннях, як перевиборча кампанія до Рад, кооперації, КНС і т. ін., проведення виробничого кооперування і колективізації, ліквідації неписьменності і налагодження взагалі культосвітроботи на селі (сільбуд, хата-читальня і т. ін.).

Не беручи безпосередньо на себе здійснення таких завдань, що вимагають великих матеріальних витрат (купівля трактора, с.-г. машин тощо), шефські організації допомагають організаційно заснуванню машинових товариств, молочарських заводів, устаткуванню кіно, радіо і т. інше, повнотою використовуючи ініціативу і самодіяльність селянських мас підшефних сіл.

6. Треба встановити постійний зв'язок шефтовариства з господарськими, кооперативними і громадськими організаціями

міст, що працюють на селі, для погодження планів роботи й одержання конкретних завдань, що проводяться на селі.

7. Відзначаючи ненормальність у роботі окремих шефських товариств щодо організації матеріальної бази (захоплення комерційними підприємствами і т. ін.), ЦК пропонує парторганізаціям простежити, щоб шефства негайно ліквідували ці підприємства.

ЦК вважає за потрібне матеріальну базу для розгортання шефської роботи організувати коштом членських внесків членів організації, спеціальних внесків від громадських організацій (кооперація, профспілка і т. ін.).

8. Відзначаючи зовсім недостатню участь у шефській роботі комсомольських організацій і майже повну відсутність уваги і допомоги від профспілок, ЦК вважає за потрібне, щоб по лінії ЦК ЛКСМ та фр[акції] ВУРПС було надіслано директиву про участь та допомогу роботі шефських організацій. У зв'язку з прикріпленням партійних, комсомольських, професійних та інших осередків міста до відповідних осередків села треба, щоб від вищих керівних організацій був контроль і перевірка роботи в цій справі.

9. Вважаючи на важливість завдань, що покладаються тепер на шефські організації в їхній роботі на селі, ЦК пропонує всім ОПК протягом лютого перевірити роботу і заслухати на своїх засіданнях доповідь фракції окружних шефських товариств, посилити їхній керівний склад авторитетними, політично розвиненими працівниками, а також накреслити практичні завдання шефських організацій на найближчий період: весняно-засівна кампанія, перевибори кооперації і т. інше.

«Комуніст», орган ЦК КП(б)У, № 29, 5 лютого 1929 р.

№ 13

Циркуляр Укрколгоспу про укрупнення дрібних сільськогосподарських колективів

23 лютого 1929 р.

ДО ВСІХ ОКРКОЛГОСПСЕКЦІЙ

Застосування в с.-г. колективах досягнень техніки та досвіду агрономії, а також поглиблення процесів усуспільнення можливо лише в колгоспах зі значною земельною площею.

Останні дані, що є в Укрколгоспі, показують, що пересічний розмір існуючих колгоспів для всієї України [становить] 116 гектарів землі на колектив, але дані за окремі райони малюються в таких рисах:

Пересічний розмір земельної площі в колективах:

До 50 га	До 60 га	До 70 га	До 80 га	До 90 га	До 100 га	Вище 100 га
Округи:						
Кам'янецький Проскурівський Тульчинський Черкаський	Бердичівський Могилівський Лубенський	Волинський Конотопський Чернігівський Київський Уманський Білоцерківський	Вінницький Шепетівський Харківський	Кременчуцький Ніжинський Прилуцький Полтавський Роменський	Сумський	Глухівський Коростенський Ізюмський Куп'янський Дніпропетровський Запорізький Криворізький Артемівський Луганський Донецький Єлисаветградський Маріупольський Мелітопольський Миколаївський Одеський Первомайський Старобільський Херсонський АМСРР

Наведені відомості свідчать за те, що в 29 округах є велика кількість дрібних колективів, й через те пересічний розмір колективу для даної округи відстає від пересічного розміру земельної площі колективу по всій Україні.

Разом з цим треба сказати, що й 116 гектарів землі для колективного господарства ми не можемо вважати за достатні.

Тому перед усіма окрколгоспсекціями постає завдання:

Проводити постійну роботу по укрупненню існуючих дрібних колгоспів, причому цією роботою мусить пройнятися весь комплекс міроприємств агровиробничого та організаційного обслуговування таких колгоспів.

Укрупнення існуючих колгоспів провадиться двома шляхами:

1) поширення кожного окремого колективу за рахунок притоку нових селянських дворів з землею до даного колективу й

2) через злиття окремих колгоспів в один колектив.

Поширення кожного окремого колективу за рахунок притоку нових селянських дворів з землею переводиться звичайним порядком за статутом об'єднання, але при утворенні нового колективу в тому селі, де вже є колектив, необхідно використати можливість поширення цього колективу з дворів, що прагнуть до колективізації.

Але трапляються випадки, що дрібний колектив свідомо не хоче поширюватися в зв'язку з наявністю доходного підприємст-

ва (млин, макаронна фабрика й т. ін.), аби не зменшити доходу окремих членів.

Така думка не тільки помилкова, але й шкідлива, бо з поширенням колективу поширюється й господарювання, заклади й т. ін., а через те й прибутковість господарства зростає в цілому. Ось чому окрколгоспсекції на такі колективи повинні вплинути відповідними організаційними та економічними заходами.

Для полегшення вступу бідняцьких дворів до існуючих дрібних колгоспів таким колективам необхідно давати кредити на поширення колективного господарства з фонду кооперування бідноти [25].

Укрупнення існуючих колективів шляхом злиття повинно переводитись там, де дрібні колективи розташовані територіально близько один від одного або в одній загальній межі.

Злиття окремих колективів може переводитись або через утворення нового колективного об'єднання за новим статутом, або через входження колективу в другий, причому колектив, до якого вливається інший колектив, зберігає свій статут.

Як правило колективи вищої форми (комуна або артіль) не можуть вливатися в колективи нижчих форм (артілі або товариства СОЗ).

Практично злиття окремих колективів або входження будь-якого колективу до іншого колективу переводиться після винесення відповідних постанов на загальних зборах кожного окремого зацікавленого колективу. На таких зборах виділяють уповноважених для переведення цієї справи.

Якщо окремий колектив вливається до другого, то уповноважені такого колективу подають про це відповідну заяву до того колективу, в який вони бажають влитися.

Ця заява розглядається на загальних зборах даного колективу, та якщо виноситься принципова згода на такий вступ до них цілого колективу, то виділяються уповноважені в комісію для виявлення майнового становища та боргових стосунків того колективу, що має влитися.

Уповноважені по рівній кількості від кожного колективу складають інвентарний баланс того колективу, що має влитися, затверджують його на загальних зборах в тому колективі, що мав їх прийняти. Якщо по розгляді цього балансу не виникне ніяких суперечок, то виноситься постанова про прийняття цього колективу в цілому складі членів разом із всім активом та пасивом.

Колектив, що вливається, передає свій статут, все майно і боргові стосунки в той колектив, що зливається, й останній повідомляє звичайним порядком усіх кредиторів колишнього колективу, що його зобов'язання за влиттям він бере на себе.

Цим й закінчується справа влиття.

Якщо колективи, об'єднуючись, утворюють новий колектив за новим статутом, то кожен окремий колектив виносить відповід-

ну про це постанову й виділяє уповноважених для переведення цієї справи.

Уповноважені в рівній кількості від кожного колективу, зібравшись на об'єднані збори, виділяють комісію для складання інвентарних балансів по кожному окремому колективу, і ці баланси затверджуються на загальних зборах кожного окремого колективу.

Після затвердження балансів уповноважені збираються вдруге, складають баланс об'єднаного колективу і на об'єднаних загальних зборах всіх колективів приймають новий статут, реєструють його в порядкові зміни статутів, обирають правління, складають інструкцію внутрішнього розпорядку й повідомляють всіх кредиторів установи про утворення нового об'єднання та перехід всіх боргових стосунків до нового колективу.

В практиці, навіть при влитті, виникає думка перемінити назву старого колективу, до якого вливаються, на нову. Така переміна переводиться по ухвалі загальних зборів в порядкові реєстрації змін в статуті.

Справа укрупнення шляхом влиття або злиття окремих колгоспів настільки важлива, що необхідно переводити її за участю або колагронома, або інструктора ОКС, чи то районового колективізатора.

Влившийся колектив, а також злиття колективів розглядається як ліквідація їх без припинення діяльності, а тому ця ліквідація старих колективів реєструється в РайЗу й подається на розгляд загальних зборів.

Правління (Л а г о з а)
Секретар (П о н т р я г і н а)

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 50, арк. 69—70. Склографічний відбиток.

№ 14

Лист ВУЦВК про допомогу колгоспам та індивідуальним бідняцько-середняцьким господарствам і найважливіші завдання місцевих Рад у весняній посівній кампанії

5 березня 1929 р. *

ДО РАЙОННИХ ВИКОНАВЧИХ КОМІТЕТІВ ТА СІЛЬСЬКИХ РАД.

ДО ПРАВЛІНЬ С.-Г. КООПЕРАТИВІВ ТА СІЛЬСЬКИХ КНС

В розвитку сільського господарства за останні роки досягнуто значних успіхів. Проте темп розвитку сільського господарства значно відстає від темпу розвитку промисловості. Сесія

* Дата опублікування

Центрального Виконавчого Комітету Союзу РСР ухвалила закон про піднесення врожайності, виконання якого повинно дати піднесення врожайності протягом 5 років не менше як на 35%. Цієї весняної засівної кампанії треба здійснити такі заходи, які б дали вже цього 1929 року піднесення продукції сільського господарства на 10% проти 1927 р.

Для здійснення цього великого завдання восени 1928 року Урядом України вжито таких заходів: відпущено, як допомогу, селянським господарствам 15,5 млн. пудів засівного матеріалу, 139 млн. крб. с.-г. кредиту. Ця величезна допомога забезпечила в цілому успішне проведення осінньої засівної кампанії.

Для переведення весняної засівної кампанії цього року Уряд України відпустив 10,4 млн. пудів засівного матеріалу на постачання недорідним округам і бідноті інших округ, що потребує допомоги. На ту саму мету асигновано 58 млн. крб. с.-г. кредиту і, крім того, 34 млн. крб. для видачі авансів на контрактацію зерна і спеціальних культур.

Бідняцьким господарствам, що не мають тяглової сили та інвентаря, Уряд асигнував спеціальні кредити на наймання тяглової сили, й цієї весни кількість прокатних пунктів перевищить 5 тисяч.

Державна промисловість майже цілком задовольняє потреби селянства щодо с.-г. знаряддя та машин: с.-г. машин та знаряддя цієї весни відпускається на 17 млн. крб., з яких до 50% у кредит для бідняцьких і середняцьких господарств.

Щоб заохотити селянство і спрямувати його зусилля на піднесення свого господарства, Союзний Уряд видає новий закон про с.-г. податок [26], де визначає нові пільги й надає додаткові полегшення для середняцьких господарств. Цей закон оголошено, і сільським Радам треба добитися того, щоб кожний селянин його знав.

Для піднесення врожайності вже цього року Уряд запропонував здійснити мінімум агрикультурних заходів. Ці заходи докладно викладені в постановах Центрального Виконавчого Комітету СРСР про врожайність [27] і в постановах Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та його відозві до селянства [28]. Уряд із свого боку, таким чином, зробив усе можливе, щоб дати реальну підтримку бідняцько-середняцьким господарствам і тим самим сприяти селянам в розвитку сільського господарства. Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет вважає, що матеріальна допомога, яку дає Уряд, є цілком достатня для того, щоб організувати всі засоби самого селянства і цим виконати планове завдання щодо поширення засівної площі та піднесення врожайності.

Тепер головне полягає в тому, щоб правильно, вчасно й по-господарському використати всі кошти, що їх відпускає держава для розвитку як колективних, так і бідняцько-середняцьких індивідуальних господарств, щоб низовий радянський апарат —

районні виконавчі комітети й сільські Ради, низова периферія с.-г. кооперації — правління с.-г., кредитових і спеціальних товариств, виконали всі завдання Уряду.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет покладає всю відповідальність за дальше здійснення всіх заходів щодо весняної засівної кампанії на районні виконавчі комітети і сільські Ради, на правління с.-г. кооперативів. Сільради і правління кооперативів мусять стати бойовими осередками організації та керівництва весняною засівною кампанією. Вони повинні забезпечити якнайдоцільніше використання коштів, що їх дає держава, прагнучи до найбільшого поширення засівної площі та піднесення врожайності. Крім того, райвиконкоми і сільради мусять стати за організаторів бідняцько-середняцьких мас для виконання плану весняної засівної кампанії.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет пропонує райвиконкомам, сільрадам і правлінням кооперативів виконати такі завдання:

а) негайно перевірити, як іде очищення насіннього матеріалу. Сільські Ради повинні подбати, щоб зерноочисні машини були цілком навантажені роботою;

б) сільські Ради повинні забезпечити нормальну та вчасну роботу прокатних пунктів (ремонт інвентаря, організація груп селянства для використання машин тощо);

в) сільрадам якнайшвидше провести через селянські збори пропозиції про мінімум агрикультурних заходів;

г) сільрадам, правлінням кооперативів запровадити практику перевірки того, як селяни, що дістають насіння, с.-г. кредит і аванси на контрактацію, використовують їх для розвитку свого господарства.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет рекомендує сільським Радам вислухати доповіді окремих селян про піднесення ними свого господарства й про використання для цього одержуваних с.-г. кредитів, авансів на контрактацію, с.-г. машин та іншої допомоги від держави. Сільські комітети незаможних селян та товариства селянської взаємодопомоги закликаються до найактивнішої участі в переведенні весняної засівної кампанії. Організації КНС повинні перевіряти через своїх представників, що працюють в сільрадах, кооперації та інших організаціях села, як дійсно використовується державна допомога, що її призначено для бідноти.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет пропонує сільрадам, правлінням кооперативів та комнезамам особливу увагу звернути на неприпустимість перекручування класової лінії пролетаріату при здійсненні всіх цих заходів. Куркульство цієї весни намагатиметься зірвати нашу роботу. Завдання всіх органів влади і всієї радянської суспільності — одностайно згуртувавшись під проводом Комуністичної партії і робітничого класу в тісній спілці бідноти й середняцтва, дати рішучу відсіч всім

спробам ворогів гальмувати справу соціалістичного будівництва.

Цього листа сільради повинні зачитати на загальних зборах селянства й широко обговорити заходи, що потрібні для проведення в життя всіх цих директив.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Г. Петровський

Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
М. Василенко

«Вісті ВУЦВК», № 53, 5 березня 1929 р.

№ 15

З резолюції другої Всеукраїнської конференції КП(б)У[29] про п'ятирічний перспективний план розвитку народного господарства

14 квітня 1929 р.

В ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Завдання, висунуті п'ятирічним планом розвитку народного господарства СРСР, наполегливо вимагають піднесення сільського господарства України на рівень, що забезпечує не тільки внутрішній український значно зрослий попит на сільськогосподарські продукти, але й потреби ряду споживаючих районів Союзу, а також потреби експорту.

Ускладнення в розвитку сільського господарства, що їх породив недорід 1927/28 року, треба ліквідувати протягом перших же років здійснення п'ятирічного плану. Недорід у Степу заподіяв значної шкоди селянському господарству, особливо в галузі тваринництва, і позначився першого року здійснення п'ятирічного плану не тільки на народногосподарській кон'юнктурі України, але й усього Союзу.

Відбудова сільського господарства України вимагає насамперед відбудувати зернове господарство в Степу і забезпечити стійкість господарства. Конференція відзначає, що ці завдання задовільно можна розв'язати тільки виконавши поставлені п'ятирічним планом завдання в галузі колективізації на базі тракторизації і механізації. Зусилля пролетарської держави насамперед треба скерувати цим шляхом, використавши і поширивши ще більше існуючу базу соціалістичного господарства — радгоспи.

Боротьба з наслідками недороду в Степу, що проводиться на протязі останніх років, наочно показала широким верствам селянства, яку відповідальну роль відіграють радгоспи і колгоспи в справі піднесення сільського господарства. Постачання потерпілим від недороду районам насіння забезпечувалося майже

виключно ресурсами, одержаними з соціалістичного сектора сільського господарства.

За поточне п'ятиріччя на Україні кооперування селянського господарства треба здійснити, охопивши не менше як 85% селянських дворів. Велике державне господарство — радгоспи, усуспільнене селянське господарство — колгоспи, всю систему сільськогосподарського кредиту, постачання машин і насіння, систему контрактації сільськогосподарської продукції треба використати для найшвидшого піднесення сільськогосподарського виробництва на вищий ступінь, для збільшення товарності сільського господарства, для культурнішого господарювання, організованішого використання ресурсів, що їх відпускається, та тих, що вже є в сільському господарстві. Все це повинно значно ослабити вплив куркульського господарства на економіку села, зміцнити господарські позиції бідняцько-середняцьких верств села і обмежити зростання куркульських господарств.

Все це повинно забезпечити розвиток сільського господарства України: підвищення валової продукції сільського господарства до останнього року п'ятирічки на 52% проти 1927 р. (з 2,5 млрд. карбованців у 1927 р. до 3,9 млрд. карбованців у 1932 р. в цінах 1926/27 р.). Це завдання можна розв'язати при здійсненні колективізації 30% селянських господарств, охопивши 25% земельної площі усуспільненим сектором, при пролетарському керівництві всіма процесами реконструкції сільського господарства і посиленні активності бідняцьких і середняцьких мас.

Конференція з задоволенням відзначає, що п'ятирічний план розвитку сільського господарства України цілком відбиває директиви XV з'їзду ВКП. Перебудова сільськогосподарського виробництва по лінії створення великого усуспільненого машинізованого господарства є основним шляхом розвитку сільського господарства України. Інтенсифікація сільського господарства, спрямована в русло найпродуктивніших галузей сільськогосподарського виробництва, у п'ятирічному плані знаходить повністю своє відображення.

Конференція вважає неправильним протиставлення, що є в деяких колах партії, інтенсифікації сільського господарства проблемі зернового господарства, тому що без піднесення зернового господарства, без підвищення рільництва не може бути в межах наступного п'ятиріччя серйозного підвищення технічних культур і продуктивного тваринництва. Рішуче відзначаючи всю важливість зернової проблеми для сільського господарства України в цілому, конференція висуває це завдання як бойове для Степу. Тільки маючи певну зернову базу (як показав досвід останніх двох років), ми зможемо забезпечити стійкість сировинної бази для нашої промисловості (цукрові буряки, картопля і т. п.) і стійкість тваринництва (продуктивна худоба, свинарство і т. д.).

ПРОБЛЕМА СТЕПУ

Піднесення сільського господарства в степовій частині України, що є основним районом виробництва зернової товарної продукції, в п'ятирічному плані повинно бути забезпечене не тільки форсуванням колективізації на базі тракторизації і машинізації, але й посиленням боротьби з посухою. Чимале ослаблення степового господарства, підірваного повторним недородом у попередньому році, є значним гальмом у справі реконструкції цього господарства і створення його стійкості проти шкідливого впливу степового клімату. Оперативні плани піднесення сільського господарства в Степу треба максимально уточнити й перевірити, щоб забезпечити максимальну ефективність затрат, зроблених по лінії боротьби з посухою.

Програма п'ятирічного плану розвитку посухостійких культур у Степу, настанова плану на більш високий темп колективізації в Степу, ніж в інших районах, на зосередження в Степу головної маси тракторів, широкий розвиток меліоративних заходів (обводнення Степу, зрошення, лісозахисні смуги і т. п.) є цілком правильними і повністю відповідають нинішньому господарському становищу в Степу і тій величезній ролі в народногосподарському розвитку України, всього Радянського Союзу, що належить Степові, як районові, вигідно розташованому щодо строків збирання врожаю. Забезпечення ефективності затрат по боротьбі з посухою в Степу потребує значного розширення дослідних закладів у степових округах і прискореного впровадження агротехнічних знань у широкі маси селянства степових районів як для боротьби з посухою, так і для запровадження посухостійких культур, що їх вживають у степовій смузі.

ПРОБЛЕМА ВРОЖАЙНОСТІ

Перед сільським господарством України стоїть подвійне завдання: з одного боку, дати більше зерна як для постачання внутріспоживаючих районів СРСР, так і для експорту, з другого боку, завдання всебічного розвитку продукції інтенсивних галузей сільського господарства (технічні культури, тваринництво, птахівництво). Це подвійне завдання в умовах, коли немає вільних ресурсів придатної земельної площі, можна розв'язати тільки шляхом значного піднесення врожайності всіх культур і збільшення посівної площі під технічні культури в районах більш населених.

Реконструкція сільськогосподарського виробництва в умовах України насамперед повинна поширитись на рільництво, особливо в справі розорювання толоки, запровадження правильної сівозміни і т. д. Конференція схвалює запроектоване п'ятирічкою завдання підвищити врожайність до кінця п'ятирічки, тобто до 1933 р., на 36,3% у відношенні до середньої врожайності се-

лянського господарства за п'ятиріччя 1923—1927 рр. Це завдання конференція вважає мінімальним.

Схвалюючи проектування тих основних агротехнічних заходів, що їх передбачає п'ятирічний план як умову для досягнення визначеного піднесення врожайності, а також ті загальні заходи, які в системі планового впливу на сільське господарство повинні створити сприятливі економічні умови для сільського господарства, конференція цілком приєднується до основних настанов, намічених тезами Політбюро ЦК ВКП «Шляхи піднесення сільського господарства і про податкове полегшення середняка» [30]. Стимулювання сільськогосподарського виробництва, його товарності, особливо в індивідуальному секторі, треба здійснити шляхом проведення правильної політики в сільськогосподарському податку, в цінах на сільськогосподарські продукти і промислові товари.

Конференція вважає в основному правильним проектування в п'ятирічці, що намічає зберегти до кінця п'ятиріччя сільськогосподарські ціни на рівні, що були 1927/28 року.

Конференція звертає особливу увагу всієї партії та всього радянського активу на те, що успішно розв'язати завдання в галузі піднесення врожайності можна тільки на базі широкої самодіяльності бідняцько-середняцьких мас селянства, засвоєння ними простіших, доступних заходів у галузі агрономічної техніки і правильного, найбільш ефективного використання машин, знарядь і мінеральних добрив, що надходять з соціалістичної промисловості в сільське господарство.

Поряд з розвитком дослідних закладів і зміцненням позицій радгоспів, колгоспів треба створити широкий селянський актив передових борців за піднесення продуктивності сільського господарства, підвищення врожайності, підготувати достатні агрономічні кадри, здатні проводити сільськогосподарську політику Радянської влади, добитися підвищення культурного рівня бідняцьких і середняцьких мас. Усі ці заходи треба передбачити оперативними планами і включити в програму робіт партії і Радянської влади на Україні.

ТЕМПИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РОЗВИТКУ

Відповідно до директив XV Всесоюзного та X Всеукраїнського з'їздів партії п'ятирічний план розвитку сільського господарства на Україні передбачає зростання валової продукції зернових галузей на 42%, технічних культур на 98,5%, тваринництва на 44%. Загальна частка індивідуального селянського господарства у валовій продукції сільського господарства до кінця п'ятиріччя становитиме приблизно 66%, частка усуспільненого сектора (разом з радгоспами) становитиме 34%, тобто індивідуальне селянське господарство в продукції сільського господарства до кінця п'ятиріччя все ще матиме перевагу над продукцією усуспільненого сектора. Це ще раз підкреслює потребу звер-

нути найбільшу увагу на піднесення індивідуального селянського господарства і залучення його продукції до організованого русла кооперативного товарообороту.

Конференція схвалює запроектовані п'ятирічним планом розміри землевпорядження на площі 30 млн. гектарів, в тому числі і насамперед землевпорядження на 8,5 млн. гектарів колективного сектора, постачання тракторів у кількості 42 800 штук, постачання машин і знарядь на суму коло 220 млн. карбованців, постачання мінеральних добрив у кількості до 1 600 тис. тонн. Відповідно до цього сума капіталовкладень у сільське господарство через державний сектор повинна становити коло 1 280 млн. карбованців. Конференція відмічає, що до цих капіталовкладень, які йдуть за рахунок держави, якомога більше треба залучити власні кошти населення, і доручає в оперативних річних планах по сільському господарству передбачити заходи, що всебічно стимулюють вкладення власних коштів населення у сільськогосподарське виробництво, і забезпечити правильне використання їх по шляху реконструктивних заходів.

КООПЕРУВАННЯ І УСУСПІЛЬНЕННЯ

Здійснення запроектованих п'ятирічним планом великих темпів сільськогосподарського розвитку, реалізацію завдання в справі піднесення врожайності, здійснення реконструктивних заходів, машинізацію та тракторизацію, вживання мінеральних добрив і т. д. зовсім не можна запровадити, не змінивши гостро нинішньої соціально-економічної бази сільського господарства, що складається з розпорошених індивідуальних господарств, слабо охоплених кооперацією. Направляючи значні капіталовкладення в індивідуальне селянське господарство, запроваджуючи всі потрібні заходи, що створюють піднесення сільськогосподарського виробництва, треба всемірно прискорювати роботу в справі виробничого кооперування і колективізації індивідуальних господарств. Відмічаючи все ще недостатню роботу в цьому напрямі виробничої кооперації, конференція визнає за потрібне подати всебічну допомогу кооперації у найшвидшому поповненні нею передбачених планом розмірів охоплення селянських господарств (85% дворів) і перевиконання цього завдання у районах, де виробничі умови сільського господарства більш тісно зв'язують його з державною промисловістю (контрактація цукрових буряків, картоплі, махорки і т. п.).

Конференція схвалює накреслений планом темп виробничого усуспільнення (колективізація), що передбачає охоплення 25% засівної площі до весни 1933 року (7 млн. гектарів замість 1,3 млн. гектарів 1928 року) та охоплення 30% селянських господарств. При виконанні цього плану колективізація, що зробила значні успіхи після рішень XV з'їзду ВКП(б) (подвоєння числа колективів за період після з'їзду партії), в найближче п'ятиріччя повинна зробити з активною допомогою пролетарської

держави дальші величезні кроки, що забезпечують підготовку досвіду і кадрів, потрібних для поголовного виробничого усуспільнення на базі зростаючих матеріальних можливостей у найближчі роки за межами поточного п'ятиріччя.

Конференція особливо підкреслює роль селян-комуністів у справі колективізації. Поголовний вступ сільських комуністів до колективів є їх першим обов'язком.

Намічений темп зростання колективізації вимагає капіталовкладень як у формі напряму державних кредитів, так і в формі використання тракторів, крім надаваних радгоспам (37 500 штук).

Відзначаючи деякі досягнення в галузі укрупнення існуючих колективних об'єднань, конференція рішуче ставить завдання всебічного розвитку роботи в цьому напрямі, щоб утворити дійсно великі одиниці у сільському господарстві, які забезпечують найбільшу ефективність капіталовкладень та найбільш раціональну організацію праці, найбільші передумови для організованого задоволення культурних і побутових потреб колективістів.

Досвід машинно-тракторної станції радгоспу ім. Шевченка і машинно-тракторної станції кооперативної виявив ті найвигідніші з виробничого й організаційного боку розміри усуспільнення сільськогосподарського виробництва, що повинні бути зразком в дальшому розвитку колективізації.

Дійсно широка масова колективізація, що йде по лінії усуспільнення виробництва цілих земельних громад і населених пунктів на базі тракторизації й концентрації машин, заслуговує особливої уваги і заохочення з боку всієї системи кооперативних та державних заходів. Разом з тим конференція особливо підкреслює потребу всебічного сприяння переходові колективів з нижчих до вищих форм.

Особливі завдання перед сільськогосподарською кооперацією стоять в галузі усуспільнення процесу сільськогосподарського виробництва за межами рільництва, особливо в районах Правобережжя. Всю організаційну роботу кооперації по збуту сільськогосподарської продукції, як і роботу в галузі кредитування, постачання машин і т. ін., треба скерувати по лінії стимулювання усуспільненого виробництва, особливо використавши для цього будівництво переробних підприємств, здійснюване як за рахунок держави, так і на кошти самої кооперації.

Відзначаючи слабу роботу сільськогосподарської кооперації в галузі мобілізації селянських коштів в кооперативне русло за останні роки, конференція вважає за потрібне добитися 100% виконання запроектованого п'ятирічним планом залучення коштів населення в кооперативне русло, особливо по лінії переробних підприємств, що є найбільшим фактором організації збуту сільськогосподарської продукції, підвищення доходності селянського господарства і зміцнення зв'язку соціалістичної промисловості з сільським господарством.

РАДГОСПИ

Беручи до уваги, що кількісне зростання радгоспів в умовах недостачі для їх розвитку вільної земельної площі на Україні (земельна площа радгоспів з 1 100 тис. гектарів 1928 року виросте до 1 310 тис. гектарів на кінець п'ятиріччя) не може бути значним, усі заходи п'ятирічного плану в галузі радгоспного будівництва треба скерувати на поліпшення господарства радгоспів, піднесення продуктивності і виконання передбачених планом завдань: валова продукція повинна збільшитись з 109,4 млн. крб. 1927 р. до 206,4 млн. крб. на кінець пятиріччя.

Радгоспи України, що мають значні досягнення на початок п'ятиріччя, повинні ще більше посилити свою роль в справі реконструкції сільського господарства (треба розширити сітку машинно-тракторних станцій при радгоспах, ще більше розвинути відтворення насіння, племінної худоби і т. п.). Радгоспи в галузі агрикультурних заходів і агрикультурної допомоги селянству в справі реконструкції сільського господарства повинні на кінець п'ятиріччя відігравати ще більшу роль і бути не тільки значними виробниками сільськогосподарської продукції високої якості, що йде на зовнішній і внутрішній ринок, але й бути зразком великого машинізованого сільськогосподарського виробництва, яке використовує високу техніку, застосовує досягнення науки і впроваджує ці досягнення в сільськогосподарське виробництво організованого селянства.

Удосконалюючи своє господарство, радгоспи, що використовують найкращі агротехнічні сили, в поточному пятиріччі повинні стати базою для розв'язання ряду проблем, зв'язаних з дальшим розвитком сільськогосподарського виробництва (підвищення продуктивності худоби, визначення об'єктивності нових досягнень науки і техніки, широке випробування нових для українського сільського господарства культур і т. п.).

ПРОБЛЕМА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КАДРІВ

Величезне піднесення сільського господарства, запроектоване у п'ятирічному плані, і, особливо, здійснення заходів по реконструкції сільськогосподарського виробництва настійно висувають завдання підготувати достатню кількість агрономічних кадрів, а також досить досвідчених адміністраторів, організаторів, інженерів і кваліфікованих робітників, здатних справитися з механізацією сільськогосподарського виробництва в умовах його усуспільнення і забезпечити найповніше впровадження механічної й електричної енергії в сільське господарство.

Конференція відмічає недостачу агрономічних кадрів для розв'язання накреслених п'ятирічним планом завдань і визнає за потрібне забезпечити форсування підготовки агрономічних сил як вищого типу (з вузів), так і, особливо, масову підготовку ро-

бітничо-селянської молоді в сільськогосподарських і професійних школах, на курсах і т. п.

Ліквідація агрономічної неписьменності є невідкладним завданням для кожного активіста не тільки села, але й міста, і це завдання треба розв'язати в найкоротший строк. Масове залучення до роботи по реконструкції сільського господарства селянської бідноти, наймитства і, особливо, селянок є найневідкладнішим завданням сьогоднішнього дня.

Поряд з цією масовою роботою і в галузі сільського господарства, як і в галузі промисловості, великої ролі набувають науково-дослідні інститути. Вони повинні забезпечити розроблення проблем, які висунуті вже під час опрацювання п'ятирічного плану і які настійно вимагають розв'язання їх на основі наукового вивчення процесів, що відбуваються в сільському господарстві в умовах планового розвитку народного господарства при все більшому впливові соціалістичної промисловості на сільське господарство і при все більш рішучому переході сільського господарства на рейки великого усуспільненого виробництва.

Достатній розвиток науково-дослідних інститутів у галузі сільського господарства, особливо щодо проблем, зв'язаних з розвитком великого сільськогосподарського виробництва, з широким масовим рухом з боку бідняцько-середняцьких мас селянства й організованого сільськогосподарського пролетаріату, повинен забезпечити здійснення темпів, накреслених п'ятирічним планом розвитку сільського господарства.

«КП України в резолюціях і рішеннях з'їздів і конференцій», К., 1958, стор. 442—449.

№ 16

Постанова Укреკономнаради на доповідь Наркомзему УРСР про роботу машинно-тракторних станцій

16 квітня 1929 р.

1. Констатувати, що досвід організації машинно-тракторної станції в радгоспі ім. Шевченка Одеської округи[31], як міцної стаціонарної міжселенної енергетичної й організаційно-агрономічної бази цілком виправдав себе в напрямку:

а) фактичного усуспільнення виробничих процесів у галузі рільництва багатьох селянських господарств, що є передумовою дальшого поглиблення такого об'єднання в бік утворення дійсно великого усуспільненого господарства на зразок великого промислового підприємства;

б) широкої й реальної допомоги бідняцькому й маломіцному середняцькому селянству по охопленню його земельної площі, внаслідок чого знищується закабалення бідноти орендою землі й засобами виробництва;

в) досягнення, через поліпшення обробітку землі, значного підвищення врожайності, порівнюючи з оточуючими господарствами;

г) утворення умов для реорганізації сільського господарства в напрямку підсилення розвитку продуктивного скотарства в зв'язку з заміною робочої худоби тракторами й розвитку спеціальних культур;

д) досягнення техніко-господарських наслідків і, зокрема, повного використання тракторів і вищої рентабельності їх;

є) утворення умов значного підвищення товаровості селянського господарства й забезпечення негайного після обмолоту надходження до розпорядження держави певної частини товарової продукції зерна.

2. Визнати за потрібне дальше вивчення роботи тракторних станцій як з боку їх впливу на соціальні відношення села, так і економічних факторів (удосконалення фактичної собівартості робіт, з бухгалтерського й технічного боку) машинно-тракторних станцій.

3. Вважати за потрібне дальшу організацію машинно-тракторних станцій при радгоспах з дослідних перевести на шлях широкого будівництва, як одного з початків виробничого перебудування індивідуальних селянських господарств у великі колективні господарства — соціалістичні сільськогосподарські підприємства.

При такій формі організації має бути забезпечене притягнення коштів населення на дальше усуспільнення всіх галузей господарства (не виключаючи й рільництва).

З метою попередження можливого переходу власних коштів населення з усуспільнених галузей на неусуспільнені (індивідуальні господарства) необхідно в цих районах, де існують машинно-тракторні станції при радгоспах, по лінії спеціальних галузей сільського господарства форсувати виробниче кооперування господарства, що повинно забезпечити використання звільненої робочої сили й власних коштів населення.

Поруч з розвитком машинно-тракторних станцій при радгоспах необхідно утворювати такі ж енергетичні центри по лінії с.-г. кооперації за рахунок коштів кооперації й організованого нею селянства.

4. Визнати за доцільне охоплення машинно-тракторними станціями цілих земельних громад, припускаючи в їх організації й куркульські господарства, при обов'язковому збереженні відносно них жорстокої класової лінії, як-от: збільшення платні за обробку землі, збільшення авансу, мобілізація їх коштів, скорочення кредиту й інші заходи, що вживаються до куркульських господарств.

5. Вважати за абсолютно необхідне більш широке вживання тракторів союзного виробництва й, зокрема, трактора «Коммунар» як на машинно-тракторних станціях, так і в радгоспах

УРГО[32], Цукротресту[33], Зернотресту[34] й т. ін., зобов'язавши Наркомземсправ вжити необхідних до цього заходів.

6. Доручити Наркомземсправ:

а) взяти на облік усі місцеві ініціативи по будівництву машинно-тракторних міжселенних станцій, взявши на себе тісніше керівництво роботами місцевих органів з метою забезпечення утворення достатньо міцних підприємств і, зокрема, належної технічно-господарської постановки їх;

б) пробити питання про оптимальні розміри машинно-тракторних станцій;

в) подати до Економнаради УСРР через Укрдержплан план будівництва державних і кооперативних машинно-тракторних станцій на 1929/30 р., виходячи з обліку загального плану колективізації й наявності тракторів у країні.

Секретар Економнаради Легкий

ЦДАЖР УРСР, ф. 290, оп. 7, спр. 4, арк. 380. Копія.

№ 17

Постанова Ради Праці і Оборони СРСР про організацію машинно-тракторних станцій

5 червня 1929 р.

Отмечая положительные результаты работы машинно-тракторной станции в совхозе имени Шевченко, выразившиеся в усилении коллективизации крестьянских хозяйств, поднятии их производительности и максимальном использовании тракторов, Совет Труда и Обороны постановляет:

1. Признать своевременным приступ к широкому строительству машинно-тракторных станций, как одному из основных путей к переустройству индивидуальных крестьянских хозяйств в крупные коллективные хозяйства.

2. Немедленно приступить к организации машинно-тракторных станций с тем, чтобы к концу 1929/30 года сетью их была охвачена площадь крестьянской пашни размером не менее одного миллиона гектаров.

3. Признать необходимым обеспечение машинно-тракторных станций ремонтными мастерскими, отвечающими всем требованиям современной техники, и снабжение их материалами, необходимыми для бесперебойной работы.

4. В целях осуществления полной механизации всех работ машинно-тракторных станций, а также в целях освобождения кормов, затрачиваемых на содержание рабочего скота, и использования этих кормов для расширения продуктивного животноводства, обеспечить машинно-тракторные станции необходимыми автотранспортными средствами.

5. Организацию машинно-тракторных станций тесно увязать с планом строительства советских и коллективных хозяйств и проводить в первую очередь в тех районах, где намечается значительное расширение посевной площади и где недостаток тягловой силы и инвентаря у крестьян задерживает развитие сельского хозяйства. При этом машинно-тракторные станции должны быть организованы в первую очередь в районах наиболее развитого строительства коллективных хозяйств.

6. Забронировать за вновь организуемыми машинно-тракторными станциями по плану трактороснабжения 1929/1930 года не менее 5 тысяч тракторов общей мощностью в 100 000 лошадиных сил на шкиву.

7. Установить, что в районе действия машинно-тракторных станций допускается кредитование лишь тех отраслей крестьянского хозяйства и тех сельскохозяйственных операций, которые не могут быть обслужены машинно-тракторными станциями.

8. Для осуществления намеченной программы строительства машинно-тракторных станций и эксплуатации их признать необходимым организацию акционерного общества под наименованием «Всесоюзный центр машинно-тракторных станций (ВЦМТС)».

Основной задачей названного общества наряду с обработкой земли окружающего населения является применение всех мероприятий, необходимых для поднятия общего уровня агрономической культуры в районах действия машинно-тракторных станций и широкого преобразования индивидуальных крестьянских хозяйств в крупные *обобществленные* механизированные хозяйства.

9. Включить в состав учредителей названного акционерного общества народные комиссариаты земледелия союзных республик, Высший совет народного хозяйства Союза ССР, Народный комиссариат внешней и внутренней торговли Союза ССР, Всесоюзный Совет и республиканские центры коллективных хозяйств, Всесоюзный Совет сельскохозяйственной кооперации [35], Союз союзов сельскохозяйственной кооперации [36], Сельский господарь, Хлебоцентр [37], Сельскосоюз [38], акционерное общество «Сельхозснабжение» [39], Сахаротрест, Зернотрест, Укрсовхозобъединение, Госсельсиндикат [40] и акционерное общество «Союзхлеб» [41].

10. Уставный капитал акционерного общества «Всесоюзный центр машинно-тракторных станций» определить в 50 миллионов рублей.

11. Признать безусловно обязательным привлечение наряду с государственными и кооперативными средствами, отпускаемыми на устройство машинно-тракторных станций, средств крестьянского населения, обслуживаемого этими станциями. Формы и размеры привлечения средств населения должны быть определены одновременно с разработкой плана развертывания сети станций. При этом должен быть установлен различный размер

участия отдельных групп крестьянских хозяйств в зависимости от их хозяйственной мощности.

12. В случаях, когда устраиваются при советских хозяйствах машинно-тракторные станции, основной задачей которых является обработка крестьянских полей, соответствующие советские хозяйства подлежат передаче Всесоюзному центру машинно-тракторных станций.

13. Учредить бюро по организации Всесоюзного центра машинно-тракторных станций в составе 5 членов.

14. Обязать организационное бюро Всесоюзного центра машинно-тракторных станций совместно с представительствами союзных республик при правительстве Союза ССР, Всесоюзным советом коллективных хозяйств и Всесоюзным советом сельскохозяйственной кооперации в двухнедельный срок разработать на основе настоящего постановления проект устава Всесоюзного центра машинно-тракторных станций и внести его на утверждение Совета Труда и Обороны.

15. Обязать организационное бюро Всесоюзного центра машинно-тракторных станций обратиться к советам крупнейших пролетарских центров (Москва, Ленинград, Харьков, Ростов и др.) и кооперативным объединениям с предложением вступить в состав акционеров Всесоюзного центра машинно-тракторных станций.

Зам. председателя СТО Я. Рудзутак

Управделами Совета Народных Комиссаров СССР и СТО
Н. Горбунов

«Собрание законов и распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства СССР», 1929, ст. 353, стор. 742—744.

№ 18

Постанова Раднаркому УРСР про фонд довгострокового кредитування сільськогосподарських колективів при Всеукраїнському сільськогосподарському банку

18 червня 1929 р.

Рада Народних Комісарів УСРР постановила:

I.

Затвердити нижченаведений устав про фонд довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів при Всеукраїнському сільськогосподарському банкові.

1. Утворити при Всеукраїнському сільськогосподарському банкові фонд довгореченцевого кредитування сільськогосподар-

ських колективів, що призначається на кредитування усуспільнених процесів виробництва у сільськогосподарських колективах.

2. Фонд довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів при Всеукраїнському сільськогосподарському банкові складається з коштів, одержуваних з таких джерел:

1) спеціальних асигнувань за державним бюджетом УСРР;

2) відрахувань із зисків Всеукраїнського сільськогосподарського банку та з інших його коштів;

3) відрахувань всеукраїнських спілок сільськогосподарської кооперації як із зисків, так і з інших джерел;

4) інших надходжень, в тому числі з належної УСРР частки фонду довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів при Центральному сільськогосподарському банкові Союзу РСР.

3. При Всеукраїнському сільськогосподарському банкові організується особлива нарада, що на неї покладається обговорювати план заходів до відновлення й щорічного поповнення фонду кредитування сільськогосподарських колективів, розглядати плани кредитування, визначаючи характер його призначення і розподіляючи по окремих округах і районах, розглядати загальні правила використовування фонду, розглядати заяви позичальників і обговорювати інші питання, зв'язані з адмініструванням фонду.

4. Відповідні функції, покладені на особливу нараду при Всеукраїнському сільськогосподарському банкові (арт. 3), виконують на місцях:

1) в сільськогосподарських банках — ради цих банків;

2) у кредитспілках і філіях Всеукраїнського сільськогосподарського банку — особливі наради.

5. При сільськогосподарських кредитових кооперативних товариствах утворюються особливі наради, що до відання їх належить розглядати заяви позичальників і давати свої висновки про розмір потрібного кредиту для кожного з них. Постанови цих нарад подаються на розгляд правлінь товариства, які остаточно розв'язують справу про видачу позики і розмір її.

6. Склад зазначених у попередніх артикулах нарад визначається відповідно до постанови ВУЦВК і РНК УСРР з 18 серпня 1926 року «Про республіканський фонд кредитування біднішого селянства» (Зб. Уз. УСРР, 1926 р., № 41, арт. 337).

7. Установи сільськогосподарського кредиту кредитують коштом зазначеного в арт. 1 фонду сільськогосподарські колективи, що є членами сільськогосподарських кредитових кооперативних товариств і увіходять до системи колективізації (до секцій колективних господарств).

Розмір кредиту встановлюється відповідно до потреб сільськогосподарських колективів у кредиті, а так само відповідно до їхніх виробничих планів. Визначаючи розмір кредиту, так

само беруться на увагу виробничі перспективи й організаційна стійкість сільськогосподарського колективу.

8. Позики видаються як за особистими зобов'язаннями окремих сільськогосподарських колективів (соло-зобов'язання), так і під забезпечення майном.

УВАГА. Вимагати під час видачі позик сільськогосподарським колективам будь-якої поруки забороняється.

9. Позики коштом фонду довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів видаються реченцем до десятьох років включно.

Позики на збудування господарських будов і будівель під житло видаються на реченець до 25 років, з умовою проведення цього будівництва на загальній ділянці сільськогосподарського колективу і забезпечення господарськими будівлями усуспільненої частини господарства колективу.

Реченець кредитування й умови повернення позик встановлюються залежно від заходів, що на проведення їх видається позика, від матеріального становища і виробничого плану сільськогосподарського колективу. При цьому належить забезпечувати найсприятливіші умови користування колективом наданими йому коштами, зокрема, перший реченець сплачення позики повинний бути не раніш, як другого, наступного за видачею позики, року.

10. Довгореченцеві позики сільськогосподарським колективам видаються з 4% річних, які розподіляються так: Всеукраїнському сільськогосподарському банкові — 1/4%, Центральному сільськогосподарському банкові Союзу РСР, коли позику видано з його коштів,— установлений відсоток, другій ланці системи сільськогосподарського кредиту — 1/2%, сільськогосподарському кредитовому кооперативному товариству — 2%, а решту суми звертається на збільшення фонду. Коли позику колективам видає безпосередньо друга ланка системи сільськогосподарського кредиту, позика видається так само з 4% річних, з яких другій ланці зазначеної системи видається 2%, Всеукраїнському сільськогосподарському банкові — 1/4%, Центральному сільськогосподарському банкові Союзу РСР, коли позику видано з його коштів,— установлений відсоток, а решту суми звертається на збільшення фонду.

УВАГА. З позик, що їх дається на житлове будівництво, береться 1% річних, який розподіляється так: Всеукраїнському сільськогосподарському банкові — 1/8%, другій ланці системи сільськогосподарського кредиту — 1/8% і сільськогосподарському кредитовому кооперативному товариству — 3/4%. Коли позики колективам безпосередньо видає друга ланка системи сільськогосподарського кре-

диту, позика видається так само з 1% річних, з нього зазначеній ланці видається $^3/_4$%, Всеукраїнському банкові — $^1/_8$%, а решту суми звертається на збільшення фонду.

11. У разі невиплати в реченець платежів і відсотків з позик їх стягують безспірним порядком (арт. арт. 102—158 Адміністративного Кодексу УСРР, Зб. Уз. УСРР, 1927 р. № 63—65, арт. 240).

12. За прострочені платежі за позики безпосередні позичальники виплачують за весь час прострочення пеню в розмірі основного відсотку з позики (4% або 1% річних). Одержана пеня додається до фонду довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів.

13. Якщо сільськогосподарські колективи використовують одержану позику не за призначенням, зокрема, якщо позика розподіляється між поодинокими членами колективу, то видана сума стягається дореченцево порядком, зазначеним в арт. 11 цієї постанови.

14. Довгореченцеве кредитування сільськогосподарських колективів коштом зазначеного в арт. 1 фонду не обмежує права колективів кредитуватися із загальнообігових коштів системи сільськогосподарського кредиту й інших фондів.

15. Крім фонду довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів при Всеукраїнському сільськогосподарському банкові, утворюються місцеві фонди довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів при другій ланці системи сільськогосподарського кредиту.

16. Місцеві фонди довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів складаються: а) з спеціальних асигнувань за місцевими бюджетами, б) з відрахувань із зисків другої ланки системи сільськогосподарського кредиту, а так само сільськогосподарських кредитових кооперативних товариств і в) з інших надходжень.

Кошти, що надходять до місцевих фондів довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів за рахунок асигнувань місцевих установ і організацій, до фонду довгореченцевого кредитування сільськогосподарських колективів при Всеукраїнському сільськогосподарському банкові не зараховуються.

17. Установи системи сільськогосподарського кредиту матеріально відповідають за цілість утворених при них довгореченцевих фондів кредитування сільськогосподарських колективів.

II

Ця постанова видається на підставі постанови ВУЦВК і РНК УСРР з 21 березня 1927 р. «Про заходи до організаційно-господарського зміцнення існуючих колективних господарств і

дальшого розвитку колективізації господарств» (Зб. Уз. УСРР, 1927 р., № 55, арт. 224).

Харків, 18 червня 1929 р.

Голова Ради Народних Комісарів УСРР В. Чубар
Керівничий Справ Ради Народних Комісарів УСРР Я. Касян

ЗЗ УРСР, 1929, № 16, ст. 131.

№ 19

Постанова Ради Народних Комісарів УРСР про заходи по зміцненню колгоспної системи *

27 серпня 1929 р.

1. Зважаючи на невпинний ріст колективізації, організацію великих колективів, широкий розвиток кущування колгоспів і на перехід цілих селищ і земгромад до колективного господарювання, а також беручи до уваги потребу посилення планового керівництва й оперативно-господарського обслуговування колгоспів, організувати Всеукраїнський союз і округові союзи сільськогосподарських колективів.

2. Всеукраїнському союзові с.-г. колективів, округовим союзам колгоспів та кущовим об'єднанням колективів надати право оперативно-господарської діяльності з такими функціями:

а) керівництво організацією й провадженням колективного виробництва, планування та технічне й матеріальне обслуговування колективів і їх об'єднань;

б) планове постачання засобами виробництва й організація фінансування;

в) організація планового збуту продукції та сприяння індустріалізації колгоспів.

3. Виробничо-фінансові плани системи колгоспів мусять складатись на основі контрольних цифр народного господарства, як окрема частина планів сільського господарства. Зведені по Україні виробничо-фінансові плани колгоспної системи розглядає НКЗемсправ, Укрколгоспсоюз і затверджує Економнарада УСРР.

4. Надаючи особливого значення великому колективному господарству, в республіканському виробничо-фінансовому плані колгоспної системи виділити окремим розділом виробничо-фінансовий план по окремих кущових об'єднаннях колгоспів та великих колгоспах, що не входять в кущові об'єднання, за визначенням НКЗемсправ і Укрколгоспсоюзу, включаючи в цю категорію зернові колгоспи з площею засіву не менше 2000 гектарів.

5. Порядок постачання колективним господарствам засобів виробництва встановити такий:

---

* Постанова прийнята на доповідь заступника Наркома земельних справ т. Горбаня.

а) всі трактори й складні машини та причепні й запасні частини до них як внутрішнього виробництва, так і імпортні колгоспсистема одержує на підставі генеральних договорів поміж Укрколгоспсоюзом і відповідною центральною машинно-постачальницькою організацією за планами, що їх затверджено Урядом;

б) постачання великим колгоспам, їх кущовим об'єднанням та колективним машинно-тракторним станціям іншого с.-г. реманенту, а також угноєння, будівельних матеріалів тощо провадиться на основі договорів поміж Укрколгоспсоюзом та відповідними центральними постачальницькими організаціями;

в) постачання колгоспам, що їх не включено до плану централізованого постачання, провадиться на підставі генеральної угоди Укрколгоспсоюзу з центральною машинно-постачальницькою організацією й за локальними договорами окрколгоспсоюзів з відповідними місцевими постачальницькими організаціями;

г) для обслуговування та найдоцільнішого використання тракторів і складних машин кущові об'єднання колгоспів та окрколгоспсоюзи організують тракторні бази, ремонтні майстерні тощо.

Всі наявні в союзах та товариствах с.-г. кооперації тракторні бази й тракторні ремонтні майстерні повинні бути передані кущовим об'єднанням колгоспів та округовим колгоспсоюзам.

6. Сконцентрувати у Всеукраїнському союзі с.-г. колективів організаційно-планове керівництво та операційно-технічне регулювання роботою окремих кущових об'єднань колгоспів та окремих великих колгоспів, що виділені в планах в особливу категорію (див. арт. 3 цієї постанови).

У В А Г А: Підпорядкувати всі існуючі при кооперативних організаціях машинно-тракторні станції щодо планового і операційного керівництва колгоспній системі. Укрколгоспсоюзу перевести колективізацію та мобілізацію коштів населення навколо цих станцій з переведенням їх у кущові об'єднання колгоспів.

Використовування тракторів повинно провадитись в напрямкові максимального скупчення їх в машинно-тракторні станції та колони, головним чином при кущах.

7. Колгоспна система (Укрколгоспсоюз, окрколгоспсоюзи та кущові об'єднання) переводить збут всієї товарової продукції колгоспів як порядком контрактації, так і порядком продажу на таких засадах:

а) зернову продукцію за генеральним договором між Укрколгоспсоюзом та центральними державними установами та кооперативними організаціями, що відають справою заготівлі;

б) продукцію спеціальних галузей сільського господарства за генеральними угодами Укрколгоспсоюзу з відповідними державними та кооперативними організаціями; на підставі цих угод на місцях складаються локальні договори;

в) продукцію, на яку не складено генеральних договорів, на підставі локальних договорів з відповідними державними установами та кооперативними й громадськими організаціями.

8. Договори щодо кредитування постачання колгоспам споживчих та промислових товарів обумовити договорами по збуту продукції колгоспів.

Доручити НК торгівлі УСРР за участю НКЗемсправ УСРР, «Сільського господаря», Укрколгоспсоюзу та Вукопспілки протягом місяця розробити порядок організації постачання, збуту продукції та контрактації в колгоспній системі.

9. На підставі республіканського виробничо-фінансового плану, що його затверджено Урядом, Укрколгоспсоюз відповідно до виробничих планів колгоспів розроблює загальний план кредитування системи колгоспів і подає його через НКЗемсправ УСРР на затвердження Укрекономнаради.

Колгоспній системі надається право встановлювати розмір і призначення кредитів, а також право закриття їх. Це право щодо кущових об'єднань колгоспів та окремих великих колгоспів (арт. 5 постанови) здійснює Укрколгоспсоюз або за його дозволом окрколгоспсоюзи, а щодо всіх інших с.-г. колективів — окрколгоспсоюзи.

10. Сільськогосподарські колективи здійснюють своє членство безпосередньо в кущових об'єднаннях колгоспів або окрколгоспсоюзах і в системі с.-г. кредиту. Обслуговування потреб колгоспів у спеціальних галузях сільського господарства провадиться фаховими системами с.-г. кооперації на основі особливих угод між даною фаховою системою та системою с.-г. колективів.

11. Доручити НКЗемсправ УСРР, «Сільському господарю» і Укрколгоспсоюзу протягом одного місяця переглянути статути всіх об'єднань колгоспів (кущів, окрколгоспсоюзів та Укрколгоспсоюзу) для внесення в них всіх змін та додатків, що виникають у зв'язку з цією постановою, й подати на затвердження до Головкооперкому.

12. Доручити Народному комісаріату фінансів УСРР, за участю НКЗемсправ, «Сільського господаря», Укрсільбанку та Укрколгоспсоюзу терміново проробити порядок та розмір асигнування, що їх повинно бути надано в основні та обігові капітали колгоспної системи коштом спеціальних асигнувань від системи с.-г. кооперації, с.-г. кредиту та державного й місцевого бюджетів, і відповідні пропозиції в цій справі подати на затвердження Економнаради УСРР.

13. Доручити Укрколгоспсоюзу протягом двотижневого терміну розробити та подати на розгляд Укрекономнаради УСРР проект статуту про Укрколгоспсоюз.

Секретар РНК УСРР Яворський

«Бюлетень Народного комісаріату земельних справ УСРР», 1929, № 33—34, ст. 152, стор. 183—185.

№ 20

Постанова ЦК КП(б)У про стан колгоспних партосередків та про залучення сільських комуністів до колгоспів

3 жовтня 1929 р. *

1. ЦК відзначає, що теперішній чисельний стан та політичний рівень партійних осередків колгоспів, незважаючи на те, що трохи збільшилося число їх, не можна вважати за задовільні.

Переважна більшість колгоспів, навіть артілей та комун, не мають не тільки партосередків, а навіть не мають окремих партійців; великою частиною колгоспівські осередки у своїй роботі замкнені і слабо зростають коштом нових членів, мають низький політичний рівень, слабо керують виробничим життям колгоспів — осередки ще не стали за справжніх організаторів великого соціалістичного сільського господарства.

Відзначаючи здоровий ідеологічний стан осередків, а також і те, що є багато колгоспівських осередків, які стали за справжніх керівників політично-господарського життя колгоспів та за організаторів соціалістичної допомоги селянству, ЦК відзначає, що в окремих осередках є факти, коли у комуністів панує дрібновласницька ідеологія, чвари, вихід із колективів та рвацтво.

ЦК відзначає й досі ще недостатню роботу сільпартосередків на ділянці організації колгоспів і цілком незадовільне втягнення до колгоспів господарств комуністів, які господарюють індивідуально (по колгоспах на січень 1929 року всього тільки 13,5% із усіх комуністів, що мають зв'язок з сільським господарством).

2. Колгоспівські осередки, стоячи на чолі соціалістичного будівництва на селі, повинні стати за справжніх організаторів класової боротьби з глитаєм. Зокрема, колгоспівські осередки мають виявити чіткішу класову лінію, коли впоряджаються поточні політичні кампанії на селі (хлібозаготівлі, самооподаткування, сільгосподаток), організуючи навколо них не тільки колективістів, а й бідняцько-середняцькі маси навколишнього селянства, забезпечуючи своєчасне здійснення заходів партії і рішучий наступ на глитая.

Осередки повинні своїм керівництвом забезпечити такий розвиток господарства, який дає зростання усуспільнення, збільшує неподільні фонди, поширює господарство на грунті високої продуктивної праці, збільшуючи матеріальний добробут і культурно-побутовий рівень членів колгоспів. Комуністи-колективісти повинні стати за провідців і за зразкових робітників у справі утворення великого усуспільненого виробництва, передавши до усуспільненого фонду всі засоби виробництва, які ще перебу-

* Дата опублікування.

вають в індивідуальному користуванні, і активно захищати такі методи розподілу продукції колгоспів, які зміцнюють і поширюють господарство колгоспів.

3. Щоб цілком втягти до колгоспів комуністів села, які мають індивідуальне господарство, треба вимагати від кожного партосередку і зокрема партійця-селянина найактивнішої роботи для організації в своїх селах колективів та вступу до них насамперед самих сільських комуністів. Протягом найближчих 1—2 років треба добитися того, щоб усі сільські комуністи, які мають індивідуальне господарство, вступили до колгоспів. Здійснення цього завдання має стати за перевірку комуністичної сталості та ідейної стиглості сільських партійців. Партійні комітети, радянські й кооперативні органи повинні забезпечити потрібну матеріальну допомогу для вступу до колгоспів (вкладання паїв тощо) бідняків і наймитів-комуністів. Запобігаючи заходам примусового характеру, ОПК повинні посилити виховну роботу й допомогти сільським комуністам засвоїти завдання колективізації. ЦВ робітниць і селянок * вжити заходів до того, щоб перевиховати родини комуністів, щоб переконати їх вступити до колгоспів (організація бесід із членами родин комуністів тощо).

4. Поставити за найближче завдання — утворити партосередки по всіх кущах колгоспів та великих колгоспах і зміцнити їхню роботу так, щоб вони забезпечили партійне керівництво будівництвом великих колгоспів та кущових об'єднань. Щоб пожвавити партроботу колгоспів, запропонувати ОПК:

а) Посилити темп зростання осередків коштом кращих членів колгоспів. Оргрозподвідділу ЦК протягом місяця опрацювати питання щодо порядку прийому до партії і залучення до певних категорій під час прийому колгоспників, а потім подати ці пропозиції на розгляд Оргбюро.

б) Посилити живе інструктування осередків, відрядивши для роботи на 2—3 місяці до найбільших осередків відповідальних товаришів із округового активу.

в) Диференціювати керівництво колгоспівськими осередками, відмовившись від директив загального характеру до всіх осередків.

г) Забезпечити колгоспівські осередки пропагандистами, зокрема, коштом відрядження до округів пропгруп, а по районах, де є кілька кущів колгоспів, забезпечити постійним пропагандистом. Агітпропвідділу ЦК протягом 2 тижнів подати до Секретаріату пропозицію з приводу виконання цієї директиви.

д) Пропонувати ГПО укомплектувати бібліотеки сільбудів та хат-читалень літературою з питань колективізації та організації техніки великого виробництва.

е) Пропонувати НКЗ і АПВ ** ЦК забезпечити першочергову

---

* Мова йде про відділ ЦК КП(б)У по роботі серед жінок.

** У тексті документа «АППВ».

ліквідацію агронеписьменності серед активу колгоспів (партійного та позапартійного).

є) Особливу увагу треба зосередити на вирощуванні та висуванні сільського активу (до сільрад, кооперації, КНС тощо) із складу колективістів.

5. ЦК звертає особливу увагу ОПК на ті села й партосередки в них, що цілком перейшли на колективні форми господарювання. По цих селах змінюється зміст і характер роботи не тільки партійних осередків, а й усіх громадських організацій села (Рад, КНС, кооперації, КВД тощо).

Роботу партосередків і інших організацій треба перебудувати так, щоб охопити всі питання організації великого усуспільненого виробництва. ЦК пропонує командирувати до цих сіл для допомоги та інструктування осередків відповідальних робітників. Сільвідділу та Оргрозподвідділу ЦК вивчити і узагальнити досвід роботи осередків колективізованих сіл і за три місяці подати доповідь з пропозиціями, які виникають з досвіду роботи цих осередків.

6. Особливу увагу звернути на те, щоб піднести технічно-виробничу освіту колгоспівського активу і насамперед партійців. Запропонувати агітпропу ЦК забезпечити випуск масової літератури з питань організації великого суспільного виробництва, організувавши по колгоспах гуртки для того, щоб вивчити ці питання, більше використати агрономів для бесід, спеціальних доповідей тощо. Щоб піднести виробничо-технічні знання та досвід запровадження великого господарства, вважати за доцільне командирувати членів колгоспів до великих механізованих радгоспів для того, щоб вони пройшли виробничу практику.

7. Осередкам колективів треба рішуче поліпшити роботу серед навколишнього селянства не тільки по лінії виробничої допомоги бідняцько-середняцьким колам в усуспільненні їхнього господарства (через тракторні станції, допомогу насінням, с.-г. машинами), а й по лінії політичної роботи по Радах, КНС, серед наймитства, кооперації тощо. Комуністи колгоспів повинні стати за ініціаторів і за провідців щодо здійснення заходу соціалістичної перебудови села, зокрема щодо ініціативи в справі організації соціалістичного змагання.

8. Пропонувати ОПК урегулювати питання з мобілізацією партійців — членів колгоспів на різні кампанії з тим, щоб ці мобілізації не відбивалися в господарстві колгоспів. Перевірити членство в колгоспах тих комуністів, що фактично порвали виробничий зв'язок із колгоспами (за винятком товаришів, які перебувають на виробничих посадах), відкликавши їх з колективів.

9. Доручити Оргрозподвідділові ЦК, після перевірки виконання цієї резолюції, скликати всеукраїнську нараду колгоспівських осередків і опрацювати положення про роботу осередків колгоспів.

10. Запропонувати ЦК ЛКСМУ дати місцям практичні вказівки про участь комсомольських осередків у колективізації сільського господарства та втягненні комсомольців до складу колгоспів.

11. Запропонувати редакціям усіх сільських газет, особливо «Рад[янському] селу», посилити висвітлювання партійної роботи по колгоспах та про колективізацію сільських комуністів, а також про керівництво колгоспівським рухом з сторони сільських осередків та райпарткомів.

«Комуніст», орган ЦК КП(б)У, № 228, 3 жовтня 1929 р.

КОЛГОСПНЕ БУДІВНИЦТВО НА УКРАЇНІ НАПЕРЕДОДНІ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

№ 21

Циркуляр Одеського окрземвідділу про проведення роз'яснювальної роботи серед населення про користь переходу до колективного землекористування

14 лютого 1928 р.

До всіх райземвідділів та районових землевпорядчиків

Постановами законодавчих органів пропонується вжити всіх заходів щодо зміцнення існуючих колективних господарств і до сприяння дальшому розвиткові колективістичного руху, особливо серед бідняцьких шарів села.

Основою колективного порядку землекористування є зведення смуг всіх членів колгоспу до одного місця, оскільки цього зведення смуг важко домагатися після землевпорядження до двору, слід вжити всіх заходів до того, аби під час землевпорядження було зроблено все для можливого усуспільнення господарств окремих груп села, в першу чергу бідняцьких, через те, що тільки при землевпорядженні є повна можливість легко зводити смуги окремих землекористувачів до одного місця. Коли під час землевпорядження за тими або іншими причинами не буде зорганізовано груп з усуспільненим веденням господарства, то необхідно звернути дуже серйозну увагу на утворення певних умов для дальшої колективізації земгромади, що її землевпоряджується.

З огляду на це окрземвідділ пропонує під час підготовки землевпорядчих справ керуватися в цьому питанні нижчезазначеним:

1) Обов'язково з'ясувати населенню на загальних зборах користь переходу до колективного порядку землекористування з господарчої точки зору, особливо для маломіцних селян, а також вказувати на ту фінансову допомогу, яку держава дає колгоспам, причому в даному разі слід популяризувати первісні колгоспи, а саме: товариства по спільній обробці землі, машиннотракторні товариства та інше.

2) З'ясувати населенню те, що здійснити перехід до усуспільненого господарювання найлегше під час землевпорядження до двору, коли можливо всі земельні частки товариства звести до одного місця.

3) Прагнути до того, щоб товариствам, що їх буде організовано, землю було відведено в полях сівозміни земгромади, бо таким чином товариствам буде легше впливати на господарювання членів земгромади, а останнім надалі буде легше об'єднатися з товариством шляхом обміну смуг.

4) Маючи на увазі, що усуспільнення господарства більш всього потрібно бідняцькій частині села, що не має достатньої кількості реманенту, або зовсім його не має, слід обов'язково під час підготовки землевпорядження вимагати, аби земельні частки цієї частини відводились в полях сівозміни вкупі (на один жереб) та по можливості найближче до села з тією метою, щоб надалі їй легко було усуспільнити такий, наприклад, момент с.-г. виробництва, як обробку полів.

5) Переводячи ці міроприємства, слід вести боротьбу з негативним збоченням колективістичного руху, а саме: з утворенням куркульськими елементами псевдоколективів для використання наданих сільськогосподарським колективам пільг.

6) Для утворення під час землевпорядження певних умов для колективізації земгромади надалі і маючи на увазі, що в великих земгромадах усуспільнення зустрічатиме труднощі, слід такі земгромади розподіляти на низку невеликих земгромад і утворювати посьолки, виселки тощо.

7) Для того, щоб стимулювати перехід бідняцьких шарів селянства до колективних форм господарювання, слід кредити на безповоротну допомогу надавати переважно тим господарствам, які об'єднуються в ті чи інші товариства.

Окрземвідділ звертає увагу на дуже велике значення цих міроприємств й пропонує віднестися до цієї справи з належною серйозністю.

Зав. окрземвідділу Гончаренко
Окр. землевлаштувач Семко
Певно: секретар Файнберг

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 8, спр. 225, арк. 435. Завірена копія.

№ 22

Протокол Проскурівської окружної машинно-тракторної наради про розподіл тракторів між сільськогосподарськими об'єднаннями округу

17 лютого 1928 р.

Присутні були: 1. Окрагроном тов. Васютинський (заступник завідуючого ОЗВ).

2. Агроном ОЗВ тов. Балух.

3. Представники: окрКНС тов. Попов, спілки «Господар» * тов. Тертус, окрколгоспсекції тов. Терляєв та окрбурякспілки тов. Вахович. Голова наради — тов. Васютинський. Секретар — тов. Балух.

Слухали: Розгляд матеріалів і документів, що надіслані через Волочиську раймашнараду: Мончинецькою с.-г. артіллю «Заповіт Ілліча», Полянською с.-г. артіллю ім. Чубаря і Вовчковецькою с.-г. комуною «Збруч» та Голохвастівською земгромадою того ж Волочиського району: через Михалпільську раймашнараду — від Загинецької с.-г. артілі «Сніп», через Деражнянську раймашнараду від Гатно-Деражнянської артілі ім. Лойтра, через Фельштинську раймашнараду — від Москалівського товариства по спільній обробці землі «Нове життя» — в справі придбання згаданими с.-г. об'єднаннями тракторів в 1928 році.

Ухвалили: Керуючись рознарядкою Наркомзему, якою призначено для Проскурівського округу на 1927/28 рік лише 4 трактори «Інтернаціонал», інструкцією Наркомзему від 7 січня 1928 року № 33/6 про порядок одержання тракторів в 1927/28 році та надісланими від вищезгаданих с.-г. об'єднань документами й матеріалами в справі придбання ними тракторів — рахувати необхідним надати право придбання тракторів в 1927/28 році таким об'єднанням:

1) Мончинецькій с.-г. артілі «Заповіт Ілліча» Волочиського району.

2) Полянській с.-г. артілі ім. Чубаря Волочиського району.

3) Голохвастівській землевлаштованій земгромаді Волочиського району.

4) Загинецькій с.-г. артілі «Сніп» Михалпільського району по таких мотивах:

а) наявність попередніх умов поміж Мончинецькою с.-г. артіллю «Заповіт Ілліча» й Полянською с.-г. артіллю ім. Чубаря та бідняками-однопільниками сіл Мончин і Поляни, що виділені в процесі землевлаштування цих сіл в окремі отрубні земель-

* Йдеться про «Сільський господар».

ні масиви, які межуються з земельними масивами с.-г. артілей «Заповіт Ілліча» та ім. Чубаря, зробить використання тракторів цими с.-г. артілями цілком рентабельним;

б) задовольняючий з точки зору захисту інтересів бідноти і середняцького селянства соціальний склад замлевлаштованої ще в 1926 році Голохвастівської земгромади, недостатня забезпеченість цієї земгромади тягловою силою й доцільність використання трактора на площі 812 дес., що знаходиться в користуванні цієї земгромади;

в) готовність Голохвастівської земгромади витратити 600 крб. готівкою на придбання трактора з сум по самообкладанню цієї земгромади, а останню вартість трактора за кошти кредиту.

г) зношеність трактора, належного Загинецькій с.-г. артілі, що користувалась ним три роки, достатня земельна площа (161 дес.) в цій артілі для рентабельного використання тракторної сили;

д) наявність у всіх вищеперерахованих с.-г. об'єднаннях (в тому числі й Голохвастівській земгромаді) вивчених трактористів;

є) закінченість землевлаштування по цих с.-г. об'єднаннях ще в 1925/26 році,

ж) організаційно-господарча міцність колгоспів та відповідний соціальний склад їх переважно з бідноти.

На випадок відмовлення по яких-будь причинах в придбанні трактора одному з зазначених с.-г. об'єднань рахувати найпершими кандидатами на право придбання тракторів: Вовчковецьку с.-г. [комуну], Деражнянську с.-г. артіль ім. Лойтра, Деражнянського району, яким запропонувати додатково надіслати до ОЗВ, до вже надісланих матеріалів і документів про попередні умови їх з іншими сусідніми с.-г. об'єднаннями або бідняками-одноосібниками в справі спільного використання трактора.

Москалівському товариству по спільній обробці землі «Нове життя» Фельштинського району в праві придбання трактора відмовити через недостатню землевлаштованість цього товариства та недостатню для рентабельного використання тракторної сили земельну площу, що знаходиться в користуванні цього товариства.

Голова наради Васютинський
Секретар Балух
Згідно діловод ОЗВ [підпис нерозбірливий]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 475, арк. 31—32. Завірена копія.

№ 23

Постанова Уманського окрвиконкому про ліквідацію недоліків у справі проведення колективізації в окрузі

21 лютого 1928 р.

1. Констатувати, що колективізація сільського господарства Уманщини має цілу низку хиб, які в головному полягають в слідуючому:

а) в малому темпі росту колгоспів та об'єднаної ними земельної площі (1,6% від загальної площі орної землі округу);

б) в малій землевлаштованості та помилках вже проведеного землеустрію (закриті колгоспи з земельними масивами в одному куску);

в) в недостатньому забезпеченні колгоспів будинками, робочою худобою, реманентом, особливо с.-г. машинами і тракторами та в недостатньому для цього кредитуванні;

г) в недостатньому організаційно-агрономічному обслуговуванні колгоспів;

д) в неналагодженості внутріорганізаційних відносин поміж членами колгоспів, що в значній мірі приводить до розпаду колгоспів;

є) в незадовольняючому обслуговуванні колгоспів різними видами с.-г. кооперації в справі організації постачання потрібними матеріалами та збуту й переробки різних с.-г. продуктів;

ж) в незадовольняючій організації праці в колгоспах, недостатньому використанні вільних робочих рук, кволому поширенні кустарних промислів і ремісництва та ін.

2. З метою виправлення та налагодження справи колективізації сільського господарства на Уманщині вжити таких заходів:

а) кредитспілці негайно розробити план включення до кредитування через основну сітку кредитових товариств усіх колгоспів округу, а колгоспсекції визначити для кожного з колгоспів певні ліміти кредитування та цілі, на які в першу чергу необхідно видавати позики. План кредитування надіслати на розгляд президії ОВК та план прикріплення колгоспів до районів окремих товариств надіслати до Укрсільбанку;

б) ОЗВ негайно скласти проект використання 30 000 крб. фонду бідноти, відпущеного по місцевому бюджету в 1927/28 році, забезпечивши обслуговування колгоспів. Проект використовування фонду бідноти подати на затвердження президії ОВК до 10 березня;

в) відмічаючи зменшення в цьому році проти минулого року державного фонду бідноти, підняти клопотання перед Раднаркомом та Укрсільбанком про збільшення відпуску на Уманщину

державного фонду бідноти на 100 000 крб., направивши їх виключно на кредитування бідняцьких колективних об'єднань;

г) кредитспілці та окружному товариству насінництва всі кредити на проведення контрактації посівів сортових хлібів та трав, а також промислових культур направляти в першу чергу по лінії колгоспів, і лише у випадках неможливості переведення контрактацій через колгоспи, з погодженням з окрколгоспсекцією, контрактацію проводити в інших об'єднаннях — земгромадах і т. ін.;

д) оскільки колгоспами в незначній мірі використовуються позики на с.-г. машини як по лінії кредитспілки, так і по лінії Уманської бази «Плугатар» (окремі кредити «Плугатаря»), в той час, як у тих же колгоспах відчувається брак с.-г. машин, особливо складних, окрколгоспсекції, кредитспілці та базі «Плугатаря» вжити заходів до повного забезпечення колгоспів машинами за рахунок машинових кредитів, виробивши для цього конкретний план спільної праці, якого подати на розгляд ОВК;

є) колгоспсекції договоритись з «Добробутом»[42] в справі проведення постачання колгоспів племінним матеріалом свиней, рогатої худоби, проведення відкорму худоби в колгоспах та збуту через «Добробут» всіх лишків продуктів скотарства. Також договоритись з «Плодоспілкою»[43] в справі організації збуту садовини та городини та з окркооптахсоюзом в справі збуту продуктів птахівництва. Про наслідки договореності з зазначеними організаціями та про практичні заходи в цій справі колгоспсекції повідомити президію ОВК не пізніше 20 березня ц. р.

ж) Уманській та Маньківській бурякспілкам охопити контрактацією цукрового буряку всі колгоспи, що розташовані в районі цукроварень, по можливості поширивши розміри контрактації;

з) підняти клопотання перед Укрекономнарадою про виділення з відрахувань прибутків по держстраху 25 000 крб. для кредитування колгоспів на збудування потрібних вогнетривалих будівель, криниць та майстерень по виробу черепиці;

і) в зв'язку з тим, що проведення окремого землеустрію колгоспів в неземлевлаштованих селах неможливе без одночасного землеустрію всього села, доручити ОЗВ на протязі 1928 року провести підготовку до землеустрію всіх тих сіл, в яких маються неземлевлаштовані колгоспи з таким розрахунком, аби землеустрій всіх неземлевлаштованих колгоспів округу обов'язково був закінчений на протязі 1929 року;

к) колгоспсекції та ОЗВ налагодити складання виробничих планів в землевлаштованих колгоспах через агроперсонал земорганів, колгоспсекції та інших установ з таким розрахунком, аби їх було закінчено не пізніш 1 квітня ц. р.;

л) ураховуючи повідомлення Наркомторгу про те, що завоз тракторів буде проводитись лише у степові та прикордонні окру-

ги, довести до відома Наркомзему та Укрколгоспсекції, що відсутність тракторів затримує поширення та зміцнення колективізації бідняцьких господарств Уманщини;

м) окрколгоспсекції разом з кредитспілкою, споживспілкою та окрлісоуправлінням на підставі урахування виявлених потреб колгоспів в будівельних матеріалах скласти план постачання колгоспів лісовими будівельними матеріалами та залізом і негайно приступити до його виконання, використовуючи позики Укрсільбанку на будівництво. У випадках перебою з постачанням лісоматеріалів колгоспсекції доповідати президії ОВК;

н) також підняти клопотання перед ВУПЛом про виділення з лісосіки 1928/29 року, що визначається для місцевих потреб на пільгових умовах зі зниженням на 50%, 3-х десятин будівельного лісу для проведення будівництва колгоспів округу;

о) з метою припинення організації дрібних нежиттєздатних колгоспів, які в більшості розпадаються і тим дискредитують саму ідею колективізації, окрколгоспсекції виробити інструкцію щодо оптимальних розмірів колгоспів та порядку їх утворення та надіслати її всім райвиконкомам та сільрадам для керівництва при проведенні реєстрації;

п) в зв'язку з недостатком інструкторського та агрономічного персоналу колгоспсекції та перевантаженістю роботою агрономії земельних органів, кооперації та радгоспів, колгоспсекції взяти установку на організацію власної агрономії колгоспів, по можливості сполучаючи працю агронома в колгоспі (або в групі їх) з працею в земгромадах;

р) окружній інспектурі наросвіти не пізніше 15 березня ц. р. в погодженні з колгоспсекцією розробити план проведення систематичної освітньої роботи серед членів колгоспів шляхом прикріплення колгоспів до відповідних райсільбудів та шкіл, особливо сільськогосподарських;

с) відмічаючи незначну втягненість колгоспів у члени колгоспсекції, доручити останній посилити працю в цій справі шляхом поширення організаційного впливу та обслуговування колгоспів;

т) оскільки існуючий облік різних видів колгоспів, а особливо основних елементів господарства їх — землезабезпеченості, скотозабезпеченості та ін., є незадовольняючим, доручити колгоспсекції негайно налагодити статистичний облік стану колективізації округу, твердо встановивши певні вихідні дані, без яких неможлива раціональна праця самої секції.

Оригінал з належними підписами:
З оригіналом згідно: *керуючий справами ОВК*

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 151, арк. 274. Склографічний відбиток.

№ 24

Договір між радгоспом «Десятилетие» Запорізького округу та земельними громадами про забезпечення у них сільськогосподарських робіт машинами

1 березня 1928 р.

Мы, нижеподписавшиеся: 1) заведующий совхоза Украинского объединения советских хозяйств «Десятилетие» Соловьев Д. И., именуемый в дальнейшем УСХО, и 2) уполномоченные земельных обществ с. Гуляй-Поле Молоканов Я. К. и Сторчеус Ф. И., деревни А. Беловка — Нечитайло Д. Р., Овсиенко Д. Т., Стовбун Н. Л. и Щегляк П. Т. и хутора Кимперсой — Баранько П. А. и Ивахненко Я. Ф., действующие на основании прилагаемых полномочий, именуемые в дальнейшем «Крестьяне», заключили настоящий договор в следующем:

1) Крестьяне предоставляют УСХО под обработку тракторным отрядом следующие паровые участки земли:

село Гуляй-Поле — 130 дес., хутор Кимперсой — 30 дес., деревня А. Беловка — 227 дес.

Итого триста восемьдесят семь (387) дес. или сколько в натуре окажется после измерения. Все эти участки земли находятся по соседству между собою и вблизи совхоза.

2) УСХО обязывается своим инвентарем и тракторами производить все предусмотренные севооборотом на паровых участках полевые работы, а именно: вспашку, боронование и культивирование пара, посев на нем озимой пшеницы, уборку ее, возку снопов к молотилке и молотьбу. Все эти работы должны быть произведены своевременно и тщательно, согласно требованиям агрономической техники.

3) Все расходы, связанные с организацией производства, амортизацией и ремонтом сельскохозяйственного инвентаря, покупкой горючих и смазочных средств для тракторов, а также оплата административно-технического персонала и трактористов производится УСХО.

4) Посев производится чистосортным семенным материалом, доставленным УСХО из его семенных хозяйств.

5) Уборка озимых хлебов производится в зависимости от состояния их сноповязалками или лобогрейками, причем шпагат приобретается УСХО.

6) Всю необходимую рабочую силу при прицепных орудиях, а также во время уборки и молотьбы, кроме трактористов, поставляют крестьяне своевременно по требованию представителя УСХО.

7) В случае непредоставления рабочей силы согласно п. 6 УСХО вправе нанять недостающих рабочих на стороне за счет крестьян.

8) За все произведенные работы УСХО получает одну четверть (25%) зерна, полученного от урожая, с обрабатываемых УСХО участков земли, после обмолота. Кроме того УСХО получает в виде возврата $^3/_4$ семенного зерна, и при молотьбе молотилкой УСХО взимается по 2 фунта с пуда обмолоченного зерна части крестьян.

9) Остальные $^3/_4$ урожая зерна, принадлежащего крестьянам, а также вся солома и полова распределяются между отдельными дворами, пропорционально земельным наделам, числящимся за каждым двором в паровом клину. Молотьба производится в селе на нескольких гарманах.

10) Настоящий договор заключается только на проведение тракторным отрядом всех работ в паровом и следующем за ним озимом клину (включительно до обмолота) крестьян вышеуказанных населенных пунктов, но при желании земельных обществ и при материальной возможности со стороны УСХО этот договор может быть перезаключен и до окончания этих работ с тем, чтобы тракторным отрядом были охвачены все земельные площади этих населенных пунктов и все предусмотренные установленным севооборотом в полеводстве работы.

11) Настоящий договор вступает в силу после утверждения его правлением УСХО.

12) Все споры по настоящему договору решаются в судебных установлениях города Кривого Рога.

Уполномоченные:

с. Гуляй Поле: Федор Исаакович Сторчеус, Яков Куприянович Молоканов;

с. А. Беловки: Никита Лукьянович Стовбун, Овсиенко Д. Т., Щегляк Порфирий Тимофеевич, Нечитайло Дмитрий Романович;

х. Кимперсой: Баранько Пантелеймон, Яков Федотович Ивахненко;

Заведующий совхозом «Десятилетие» Д. Соловьев.

ЦДАЖР УРСР, ф. 352, оп. 1, спр. 1100, арк. 23, 27. Оригінал. Рукопис.

№ 25

Постанова першого Покровського районного з'їзду колгоспів Запорізького округу про розвиток колгоспного будівництва в районі

1 квітня 1928 р.

Заслухавши доповідь про розвиток колективізації нашого району, І районовий з'їзд колгоспів ураховує, що при будуванні соціалістичної промисловості нашої держави, котра все ж таки

просувається багато швидше вперед, ніж сільське господарство, не дивлячись на те, що Радвлада звертає увагу на предмет переходу від старих форм індивідуального сільського господарства до великих соціалістичних форм, розвиток колективних господарств в нашому районі до цього часу просувався кволо.

Приймаючи на увагу згадані умови, райз'їзд надалі ліче слідуюче:

1) райвиконкому через райземуправління більше поглибити роботу в організаційній допомозі щодо організації нових с.-г. об'єднань.

2) Тому, що колективне господарство більш потребує агрономічного догляду, ніж індивідуальні господарства, тому прохати райвиконком вживати заходів, аби агросили частіше об'їжджали колгоспи, а дякуючи тому, що наш район не має зайвих агрономів, то краще було б перед кожною польовою кампанією скликати агроконференції.

3) Відмітити, що одним з тормозів являється в організації колгоспів відсутність статутів, а тому прохати райвиконком звернути на це увагу, аби постійно були статути різних форм та інструкції.

4) Райвиконкому поглибити роботу в галузі керування вірним розподілом кредитів з таким розрахунком, аби кредити в першу чергу призначались тільки с.-г. об'єднанням.

5) Прохати райвиконком як можна швидше перевести в життя новий закон щодо передачі тракторів, котрі маються в індивідуальних куркульських господарствах, щодо колективного господарювання на вигідних умовах.

6) Райземвідділу звернути увагу на скоріше землевлаштування колективних господарств в першу чергу, для чого заново організованим товариствам рекомендувати зразу подавати заяви і на землевлаштування.

7) Лічити доцільним виділити постійних представників в земнаради, для чого виділити слідуючих товаришів: 1) Кацик, 2) Сидоренко, 3) Хвостик, 4) Назаренко, 5) Лихопул, 6) Кривонос.

8) Прохати райпартком звернути увагу через партосередки, а також і безпосередньо на підвищення політичного рівня членів колгоспів, для чого частіше провадити збори, де ставити доповіді про міжнародне становище та ознайомлення з новими законоположеннями і т. ін.

9) З приводу того, що колективні господарства ростуть, а культурний рівень членів не підвищується, що являється одним з тормозів щодо ведення сільського господарства, тим паче при соціалістичних формах, а тому прохати райвиконком на осінь організувати при райвиконкомі районові місячні курси для членів правлінь товариств по програмі агрономії, політичні та рахівничі.

10) Прохати райземвідділ утворити в самий найближчий час

доброхітну екскурсію для товариств в комуну «Авангард» та до радгоспу «Асканія-Нова».

11) Вважати необхідним всім колгоспам з прибутків виділити деяку суму грошей на придбання власних бібліотек для підняття культурно-політичного рівня членів товариств.

Голова зборів
Секретар
Згідно: діловод РЗВ Кузін

Дніпропетровський обласний державний архів, ф., Р-2742, спр. 34, арк. 164—165. Завірена копія.

№ 26

Протокол зборів активу Охиньківського сільського КНС Прилуцького округу про організацію артілі

19 червня 1928 р.

Присутніх 46 членів організації КНС
Представник Прилуцького РВК т. Люлька

Порядок денний:

1. Про колективізацію (допов. т. Люлька).
2. Біжучі справи.

Голова зборів — Проценко
Секретар — Янина

Слухали: доповідь т. Люльки про завдання колективізації сільського господарства, про план колективізації сільського господарства, про план колективізації в районному масштабі та ознайомлення з статутом артілей та товариств.

Висловились: тт. М'ягкий та Мережко за те, аби організувати колектив з негайним виселком, а не лишанням в селі, саме головне зв'язати кожного з колгоспом, аби була заінтересованість.

Ухвалили: організувати колективну артіль з з'явивших бажання, яких зазначилось в кількості 7 чоловік, а саме:

1. М'ягкий Сергій Захарович,
2. Проценко Омелько Трохимович,
3. Марченко Антон Терешкович,
4. Таран Василь Денисович,
5. Марченко Микола Андрійович,
6. Савченко Гнат Левкович,
7. Мережко Іван Андрійович.

На протязі 3 днів перевести роботу по втягненню нових бідняків та середняків до колективу і остаточно порушити клопотання по оформленню цього колективу.

Голова зборів Проценко
Секретар Янина

Філіал Чернігівського обласного державного архіву в м. Прилуки, ф., Р-574, оп. 1, спр. 18, арк. 6. Оригінал. Рукопис.

№ 27

З доповіді Сумського окружного комітету незаможних селян Президії ВЦКНС про участь комнезамів у колективізації сільського господарства

Вересень 1928 р.

За планом ОЗВ та окрколгоспсекції передбачалося протягом 1927/28 року організувати нових колгоспів та машинно-тракторних товариств 65, на 1 вересня ц. р. їх організовано — 58. В галузі виконання цього плану організація КНС брала досить жваву участь, що стверджується такими даними: всі ступені КНС (крім округового комітету) протягом часу з 1 жовтня 1927 року по 15 липня ц. р. питання щодо колективізації обговорювали 649 раз, що пересічно складає коло 3 раз на одну одиницю КНС.

Внаслідок цього за ініціативою КНС організовано с.-г. артілей — 3, товариств спільної обробки землі — 18, машинно-тракторних товариств — 34, разом 55 об'єднань, крім цього організовано за ініціативою КНС продукційних артілей — 3, товариств птахівництва — 3, садово-городніх товариств — 3, торф'яних товариств — 5, скотарсько-молочарських товариств — 4; разом цих об'єднань — 18, а всього 73 різні об'єднання за даними на 15 липня 1928 року. Питома вага членів КНС у всіх існуючих с.-г. комунах і с.-г. артілях та товариствах спільної обробки землі

№

Зведення Укрколгоспу про кількісний склад

Райони	Комуни				Артілі				
	кількість	в них			кількість	в них			кількість
		землі	господарств	їдців		землі	господарств	їдців	
Полісся	22	2912	393	1228	174	17847	2403	9155	141
Правобережжя	55	8034	1687	4170	1018	74286	15177	60788	3056
Лівобережжя	68	13207	1333	5017	428	39579	5684	24008	1005
Степ	142	49806	3815	14229	853	135005	11416	62555	5080
Україна	287	73959	7228	24644	2473	266717	34680	156506	9282

ЦДАНГ СРСР, ф. 7446, оп. 1, спр. 50, арк. 172. Склографічний відбиток.

57%, в машинно-тракторних товариствах — 42, по останніх видах перелічених вище об'єднань точних відомостей немає. З вищенаведеного виникає такий висновок, що директивні постанови керуючих органів КНС як центрального, так і окружного в галузі колективізації та кооперування с.-г. виробництва місцевими організаціями засвоєні й переводяться до життя та досить зв'язуються з планами виробничих органів.

В сучасний момент окрколгоспсекцією складено план колективізації с.-г. на 1928/29 рік, розрахований на зорганізування 105 товариств спільної обробки землі на площі 16 230 га, цей план був обговорений в ОЗВ, кредитсоюзі та окрплані з участю представників окрКНС. Вважаючи його як реальний, окрКНС передбачає включити його цілком до свого загального плану робіт на 1928/29 рік, маючи на меті реалізацію постанови 2 пленуму окрКНС, що відбувся 5 серпня ц. р. в галузі колективізації 10% з організації членів КНС протягом 1928/29 року.

Що ж торкається організації інших об'єднань, то в сучасний момент відповідні виробничі організації тільки приступили до складання проектів планів і тому окрКНС з ним не має змоги ознайомитись й прийняти участь в обговоренні, тому на сьогоднішній день будь-яких даних немає...

Голова Сумського окружного комітету незаможних селян

Шумило

Секретар Чернетченко

ЦДАЖР УРСР, ф. 257, оп. 1, спр. 599, арк. 55, 57—58, 62. Копія.

28

колгоспів України на 1 жовтня 1928 р.

Початок жовтня 1928 р.

ТСОЗи			Разом				МТТ		
в них			кількість	в них			кількість	в них	
землі	господарств	їдців		землі	господарств	їдців		землі	господарств
9379	1653	7316	337	30138	4449	17699	570	58911	11475
152592	38050	154411	4129	234912	54914	219369	632	62333	12988
77213	13583	70263	1501	129999	20600	99288	1375	197305	36287
820044	77358	395072	6075	1004855	92589	471856	1951	322515	33655
1059228	130644	627062	12042	1399904	172552	808212	4528	641067	94405

Згідно: *(підпис)*

№ 29

З резолюції п'ятого Київського окружного з'їзду КНС про колективізацію сільського господарства в окрузі

*25—28 жовтня 1928 р.**

8** Відмічаючи масове зрушення в справі організації колгоспів за останній час та значне втягнення незаможних селян до різних виробничих об'єднань, констатуючи збільшення ініціативи з боку незаможницько-середняцьких мас у бік усуспільнення свого господарства, з'їзд також відмічає краще обслуговування існуючих колгоспів, як: у справі землевпорядження, кредитами, збільшення охоплення збутопостачальних операцій (контрактація) кооперацією, поширення будівельних кредитів, краще налагодження обліку праці, збільшення агрообслуговування.

З'їзд відмічає цілий ряд досягнень в роботі колгоспів, як: збільшення врожайності, заведення виробничо-операційних планів, налагодження рахівництва, заведення багатопільних сівозмін, краще використання складних машин та реманенту, чистосортного насіння, заведення расової худоби.

Одноразово з'їзд відмічає:

1) повільний рух організації колгоспів, який не відповідає сучасним вимогам народного господарства.

2) Повільність зросту неподільних капіталів у колгоспах.

3) Недостатнє планування будівництва нових помешкань в колгоспах з боку колгоспу та будівельних організацій.

4) Ще недостатнє обслуговування як кредитами, агрообслуговуванням, так і недостатній охват збутопостачальницьких операцій колгоспів молочарсько-скотарською, фаховою, плодоовочевою, буряковою та кредитовою коопераціями.

5) Недостатнє виявлення активності з боку сільКНС та районових організацій щодо укрупнення та злиття дрібних колгоспів.

6) Відмічаючи з задоволенням будівництво беконної фабрики, молочарської майстерні, відкриття цілого ряду молочно-маслобойних заводів та крохмалень, з'їзд вважає за потрібне сказати, що тільки з поширенням індустріалізації сільського господарства можливе дальше піднесення добробуту незаможницько-середняцького господарства.

10*** Констатуючи загальне піднесення добробуту села, з'їзд відмічає, що на грунті цього піднесення також зросла й активність заможно-куркульської групи села, яка цілим рядом заходів не тільки робить все збільшуючий опір заходам Радвлади, але й активно протидіє й тероризує сільський незаможницький

---

* Дати з'їзду.

** В пунктах 1—7 мова йде про сільськогосподарську кооперацію

*** Така нумерація пунктів у документі.

актив, перешкоджаючи будівництву колгоспів та кооперації та переведенню цілого ряду заходів щодо підвищення сільського господарства, пролізаючи в сільради, правління кооперації, уповноваженими земгромад та в інші громадські організації. Щоб знищити вищенаведені недоліки, потрібно збільшити активність та ініціативу кожного члена КНС та неорганізованої бідноти.

З'їзд вважає за потрібне в дальнішому: 1) поширення колгоспного будівництва та ширшого втягнення до різних видів кооперації всього незаможного селянства, бо тільки цим шляхом можна корисно підвищити добробут незаможницько-середняцьких мас.

З'їзд рахує необхідним:

1) Зосередити на справі дальшого розвитку колективізації незаможницьких господарств повсякденну увагу активу, зобов'язавши весь актив взяти особисту участь в колективному русі до початку весняної сівби, увійшовши до складу існуючих колгоспів, чи утворити нові.

2) Зважаючи на велику роль жінки в справі усуспільнення сільського господарства, домагатися обов'язкової участі жінок в підготовчій роботі щодо організації нових об'єднань та взагалі сприяти активній участі жіноцтва в колективному русі.

3) Для забезпечення систематичної й постійної пропаганди справи усуспільнення сільського господарства, в обов'язковому порядкові ставити на засіданнях президії та на загальних зборах членів КНС, з участю неорганізованої бідноти, щоквартально доповіді про роботу й стан кожного колективного й машинно-тракторного об'єднання, що знаходиться в районі діяльності СКНС.

4) Всім організаціям СКНС обміркувати й виробити за участю РЗВ та колгоспівської агрономії реальний план поступової колективізації незаможницьких та середняцьких господарств в тому чи іншому селі, погоджуючи такі плани з кредитовими можливостями с.-г. кредитової кооперації та окрколгоспсекції.

5) Вся робота цілої організації незаможного селянства Київщини на наступний рік повинна переводитися під гаслом «жодного члена КНС поза колективом».

6) Окрколгоспсекції всю увагу і енергію в роботі наступного року скупчити на:

а) збільшення розмірів існуючих колгоспів, поповнюючи та зливаючи старі, а також організація нових, не менших за 100 га;

б) поширення усуспільнення засобів виробництва в старих колгоспах;

в) запровадження певної плановості в усіх колгоспах, правильної організації господарства в напрямку дальшої спеціалізації та збільшення товаровості, обліку праці та підвищення трудової дисципліни;

г) переведення всього збутопостачання колгоспів, виключно через систему кооперації;

д) розвиток і налагодження широкої й постійної культосвітньої та політвиховної роботи серед членської маси колгоспів, ув'язуючи її з усією культосвітньою та політвиховною роботою на селі;

є) максимальний розвиток у колгоспах повного колективного побуту в усіх його формах і проявах;

ж) забезпечення постійного й щільного агровиробничого обслуговування колгоспів достатньою кількістю великої кваліфікації агрономічного персоналу, для чого потрібне збільшення асигнування на це з окрбюджету.

6* Вважати розроблений ОЗВ та окрколгоспсекцією план організації в наступному 1928/29 році 175 нових колективних та машинно-тракторних об'єднань на площі в 20 000 га за обов'язковий для всіх організацій і закладів, що обслуговують і працюють у галузі колективізації сільського господарства Київщини як мінімальний, усіма силами дбаючи якомога збільшити його. Причому основну роботу щодо організації всіх нових об'єднань, передбачених планом ОЗВ та окрколгоспсекції, як правило, потрібно перевести за зиму з тим, щоб на весняну сівбу ці нові колгоспи уже почали колективно господарювати.

ЦДАЖР УРСР, ф. 257, оп. 1, спр. 760, арк. 121—122. Друкарський відбиток.

№ 30

Огляд Наркомзему УРСР про розвиток колективізації і сільськогосподарської кооперації в Одеському окрузі

Жовтень 1928 р.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

За час будівництва колгоспів спостерігається три доби: 1921—1926 рр., коли під впливом голоду 1921 р. і недороду 1922 р. та великих пільг, яких надавалося в той час колгоспам, а також розкулачування великих господарств, йшов хуткий зріст колгоспів і кількість їх досягала 506 одиниць; потім 1925—26 рр., коли колгоспи було очищено від неземлеробського населення та від куркульських елементів, в зв'язку з чим їх кількість зменшується до 215 одиниць, і остання доба, коли фактично почався здоровий зріст колективізації, внаслідок чого маємо на 1 липня 1928 р. 797 колгоспів. За останню добу зріст колгоспів іде, головним чином, за рахунок нижчих форм колгоспів, а саме, товариств по спільній обробці землі. Питома вага с.-г. колективізації по окремих с.-г. районах неоднакова. Найбільш усуспільненим з'являється сільське господарство 3 с.-г. району, й найбільш по-

* Два пункти за № 6 в документі.

вільно цей процес йде в 5 с.-г. районі [44]. Це явище може знайти своє пояснення в тому, що до цього часу ще не досить конкретизовані виробничі форми масової колективізації в галузі скотарства та інтенсивних культур, оскільки усуспільнення в інших формах колгоспів, яких є переважна кількість, йде за рахунок полеводства. А між тим в 5 с.-г. районі ми маємо таку структуру сільського господарства, яка під впливом малоземелля та близького ринку вже вийшла зі стадії зернових форм та шукає свій добробут в розвитку інтенсивних культур та скотарства. Що ж торкається 3 с.-г. району, в якому вже усуспільнено до 19% всієї землі, то тут сільське господарство ще має можливість інтенсифікуватися за рахунок нагромадження прогресивних елементів в самому полеводстві, оскільки в цьому районі, з одного боку, не мається такого впливу ринкових умов, а з другого, порівнюючи багатоземелля не так рішуче вимагає від сільського господарства шукати нових структурних форм. Крім того, в цьому с.-г. районі спостерігається найбільша забезпеченість с.-г. машинами, що впливає на більш інтенсивний зріст колективізації. В 1, 2 та 4 с.-г. районах окремі з вказаних елементів мають проміжний вираз, а тому й кількісний зріст колгоспів в них більший, ніж в 5 районі, але відстає від 3 району й складає біля 12% земельної території (див. табл. №) *.

Соціальний склад членів колгоспів значно покращав в порівнянні з попередніми роками, й в сучасний момент маємо в колгоспі 83,8% бідноти, 16% середняків і лише 0,2% заможних. Поруч з тим йде господарчо-виробниче зміцнення колгоспів, яке в основному полягає в майже повному охопленні ними орної землі, в повному витриманні сівозмін значною кількістю колгоспів (137 організацій), в розвиненні площі під найбільш товаровими польовими культурами, в поширенні площі під чистими парами, в підвищеному рівні техніки обробки землі, в значному відсоткові чистогатункових засівів і т. ін. Але ж ці досягнення маються все ж таки тільки у вказаних вище 137 колгоспах, що складають лише біля 17% від всієї кількості колгоспів округу. Останні, як то показало переведене обстеження цього року, мало чим відрізняються в своїх господарсько-виробничих досягненнях від поодиноких селянських господарств. Про це свідчить встановлена цим обслідуванням врожайність в цьому році в колгоспах в порівнянні з індивідуальними селянськими господарствами, яка в масі знаходиться майже на одному рівні, не дивлячись на те, що вказана вище частина колгоспів має значні досягнення в підвищенні врожаю.

Головними хибами, які затримують господарський розвиток колгоспів, треба визнати слідуючі:

1) Темп землеустрію колгоспів відстає від їх кількісного зросту, й не дивлячись на підсилення землевлаштування колгоспів

* Не додаємо.

в цьому році все ж таки зараз маємо в окрузі біля 35% колгоспів неземлевлаштованих (а в минулому році їх було більше 50%), що не дає змоги використати переваги усуспільненого господарства.

2) Наявність значної кількості дрібних колгоспів, а саме — біля 27% з площею 50—100 *га* і біля 33% з площею 100—150 *га*, які не мають можливості раціонально будувати своє господарство й використати сприятливі умови великого с.-г. виробництва.

3) Недостатнє забезпечення колгоспів засобами виробництва як с.-г. машинами, так і тягловою силою; на одну тяглову силу пересічно припадає нагрузка біля 10 *га*, на один плуг біля 10 *га*, на одну сівалку 142 *га*, на одну молотарку 632 *га*. Дуже повільним темпом йде також механізація колгоспів і на 797 колгоспів маємо лише 291 трактор, частина з яких вже одробила свій амортизаційний строк.

4) Кредитування колгоспів не завжди ураховує виробничі потреби їх господарства й тому часто не з'являється певним регулятором виробничих процесів та не сприяє раціональному напрямку в розвиткові господарства, в зв'язку з чим маємо, з одного боку, для окремих колгоспів дуже важку закредитованість (більш за 100 крб. на га, часто в невиробничі статті), а з другого, недостатність кредиту для більшості колгоспів на усунення виробничих мінімумів, які затримують прогресивний розвиток господарства.

5) Зовсім недостатнє організаційне обслуговування колгоспів, через що 57% колгоспів не мають заведеного рахівництва, а у 90% відсутні певні інструкції внутрішнього розпорядку та системи розподілу наслідків праці, що обумовлює собою низку недоліків в організації праці та веде до низької її продукційності.

6) Слабка агрономічна допомога колгоспам, що в зв'язку з низьким культурним рівнем населення не дає змоги колгоспам, особливо новим, раціонально будувати виробництво свого господарства (пересічна навантаженість одного агронома ОКС в 1927/28 р. рівняється 30 колгоспам, а в минулому році — 100). Складання виробничих планів в цих умовах не досягає своєї цілі, оскільки великій кількості колгоспів вони незрозумілі й ними не витримуються.

7) Коли в галузі полеводства в значній кількості колгоспів маються помітні досягнення, то розвиток інших галузей с. г. в них йде дуже кволо. В той час, як колгоспами охоплено 10,3% всієї трудової землі, кількість корів складає в них 9,5% загальної кількості їх в окрузі, а площа виноградників та садків в них рівняється 6,9% і 5% всієї площі останніх. Це свідчить про те, що ці галузі господарства в колгоспах менш розвинені, ніж навіть в одноособових селянських господарствах, і що колгоспи в масі ще не стали твердо на шлях інтенсифікації свого господарства.

Не можна шукати пояснення цього явища лише в відносно більшій забезпеченості колгоспів землею, що утворює переду-

мову більшої стійкості в них зернового господарства. Низка колгоспів уже знаходиться під загрозою кризи свого господарства, в зв'язку з однобічною зерновою системою господарства. Особливо це відноситься до нижчих форм колективів, а саме товариств СОЗ, які, маючи неусуспільнене продукційне скотарство, не можуть йти по шляху розвитку цієї галузі.

Так, із загальної кількості корів в колгоспах лише 4% з них усуспільнено. Причиною слабкого розвитку продукційного скотарства і інтенсивних культур є, головним чином, недостатнє агротехнічне обслуговування організаційно-виробничих потреб колгоспів по цих галузях господарства, а також дуже обмежений розмір кредитування їх на ці потреби.

Таким чином, перелічені недоліки в колективному будівництві та обслуговуванні колгоспів складають для більшості колгоспів такі умови, при яких вони не можуть використати свої переваги великого господарства.

Але поруч з тим вищі форми колгоспів (артілі й комуни), а також низка товариств СОЗ мають великі досягнення в справі утворення високопродуктивних господарств з досить високим рівнем інтенсивності як окремих галузей, так і всього господарства в цілому.

Надіслана при цьому відомість №* про врожайність деяких колгоспів в цьому році в порівнянні, з одного боку, з індивідуальними селянськими врожаями, а з другого, з врожаями радгоспів і досвідної станції показує, що по рівню своєї врожайності вони майже не відстають від останніх.

Таким чином, в особі колгоспів маємо могутній чинник підвищення врожайності сільського господарства округу, який в сучасний момент в масі ще не дає належного ефекту через те, що значна більшість колгоспів в зв'язку з недостатнім організаційним виробничим і кредитовим обслуговуванням не досить окріпла організаційно й має примітивний виробничий стан господарства.

С.-Г. КООПЕРАЦІЯ

Сільськогосподарська кооперація до сучасного терміна зросла до розмірів серйозного фактора в справі сприяння інтенсифікації селянського господарства шляхом організації переробки та збуту продукції сільського господарства, а також в справі регулювання с.-г. виробництва та підвищення його техніки.

По лінії загальної с.-г. кооперації за останні роки переведено роботи по закріпленню певної сітки периферійної мережі та удосконалення її роботи. Кількісний стан периферії більш-менш стабілізувався в кількості біля 65—70 товариств, а зараз провадиться поступове втягнення с.-г. товариств в кредитову роботу, й в

* Не додаємо.

теперішній час маються уже 49 сіткових товариств, в той час як в 1926 р. їх було 35. Незалежно від кількісної стабілізації периферійної мережі йде хутке кооперування селянського населення, яке досягло в цьому році 62% всієї кількості селянських дворів проти 27,3% в 1926 році.

Молочно-скотарська кооперація, яка оформилась в самостійну організацію лише в минулому році, коли був організований округовий молочарсоюз, має зараз уже досить широку периферійну сітку, що досягає 97 товариств, в той час як в 1927 році їх було 47, а відсоток кооперованого населення біля 17% проти 7,7% в 1927 році. Індустріальних підприємств у неї мається 21, з яких 2 механізовані маслозаводи і 19 кустарних.

Плодоовочева кооперація теж за останній рік значно окріпла й розвинула свою периферійну сітку, яка досягає 41 осередку і охоплює своєю роботою слідуючу площу інтенсивних культур в окрузі: виноградників — 30%, городів — 27% і садків — 8%. Індустріальних підприємств по переробці винограду мається 8, на яких в цьому році вже вироблено біля 130 000 відер вина. Крім того, мається пересувний пункт по переробці лишків виноробства та томатний переробчий пункт, що переробив в цьому році біля 45 000 пудів сировини.

По всіх видах с.-г. кооперації маємо значне поширення її долі участі в товарообігові округу, що підвищує її роль як фактора регулювання ринку. Система економічних та агрикультурних заходів (організація переробки, збуту, контрактація, насінньові плантації, садо-виноградні питомники та ін.) з кожним роком збільшує роль кооперації в перебудові селянського господарства й становить її на рівень тієї організації на селі, навколо якої скупчуються інтереси підвищення окремих галузей сільського господарства та їх усуспільнення.

ТРАКТОРНІ КОЛОНИ

В Одеському окрузі вперше був поставлений досвід обробки селянських земель цілих земельних громад тракторними колонами. Цей досвід провадиться за лінією УРГО в радгоспі ім. Т. Шевченка та за лінією сільськогосподарської кооперації.

Принципи роботи тракторної станції Радгосптресту зараз уже досить відомі, а тому зупинятися на деталях не будемо. Основні особливості досвіду радгоспу ім. Т. Шевченка полягають в тому, що через високоорганізовану технічну базу він провадить втягнення цілих сіл на шлях усуспільнення с.-г. виробництва. Причому в цій системі, яка базується на державних коштах, завдяки централізованості переведення міроприємств забезпечується планове регулювання с.-г. виробництва селянського господарства з боку держави. Міроприємство збудовано в такий спосіб, що воно дає певне підвищення врожайності селянських ланів, не викликаючи з боку населення будь-яких матеріальних вкла-

день, що утворює економічну зацікавленість та все більшу залежність інтересів селянських господарств від тракторної станції. Система роботи тракторної станції обумовлена підвищеними засобами господарювання, оскільки всі роботи провадяться під безпосереднім керівництвом агрономів, засіви робляться чистогатунковим насінням, роботи провадяться своєчасно та кращими машинами при певній погодженості технічних прийомів з даними дослідних станцій. Все це забезпечує можливість значного підвищення врожайності, сприяє інтенсифікації, придає стійкості всьому господарству й взагалі з'являється могутнім фактором розвитку виробничих сил сільського господарства. Таким чином, досвід радгоспу ім. Т. Шевченка з'являється одним з серйозних засобів реорганізації розпорошених селянських господарств в бік їх усуспільнення в велике сільськогосподарське виробництво, зі всіма вигодами останнього.

В минулі роки роботою станції охоплювалося лише полеводство, з обезліченням індивідуальних наділів і посівів аж до моменту розподілу врожаю. Просапний клин не повністю обробляється тракторною станцією, а тільки в частині оранки та засіву. Механізація полеводства звільняє значну частину селянських коштів, які були ув'язнені в полеводство, а також приводить до значного лишку робочої сили, що висовує необхідність розвитку та усуспільнення інших галузей сільського господарства. Це обумовлюється також і тим, що малоземельні групи селянства не можуть бути забезпечені тим врожаєм, який припадає на їх пайку, оскільки врожай поділяється поміж селянськими дворами пропорційно належної до них площі польової землі. А тому малоземельні господарства, щоб запобігти кризи, повинні брати участь в інших галузях господарства земгромади, а саме в скотарстві, інтенсивних культурах і може бути навіть в відносно більшій пайці, ніж багатоземельні господарства. Цим шляхом до деякої міри може бути досягнена більш інтенсивна виробнича структура тієї пайки господарства, що припадає на малоземельні двори, як то звичайно й буває взагалі. Зараз радгосп уже приступив до підготовки грунту щодо закладки усуспільнення виноградників та розроблюються питання про утворення громадських молочарських ферм. В районі роботи тракторної колони постає питання про те, як бути з колективами, що розташовані в обслуговуваємих земельних громадах? Це питання найраціональніше може бути розв'язане в такий спосіб, що колективні господарства повинні вливатись в усуспільнене господарство земгромади, але лише тоді, як ступінь усуспільнення останнього досягає рівня усуспільнення господарства колгоспу; до того ж часу колгоспи існують самостійно. Виходячи з того, що земельні громади, які обслуговуються тракторною колоною, мають всі елементи щодо усуспільнення селянського господарства, причому цей процес не має на свойому шляху ніяких перешкод, вони повинні розглядатися як великі колгоспи. Звичайно, що налаго-

дження суспільного ведення господарства в такому великому й складному колективному господарстві викликає більше труднощів, і для того, щоб їх запобігти, необхідно більш уважне їх організаційне та виробниче обслуговування. Окремо необхідним з'являється кооперативне обслуговування цих земгромад як з боку організації в них різних переробчих кооперативних пунктів, так і в справі постачання та збуту. Після закріплення усуспільненого виробництва земгромад керівництво роботою надалі цілком переходить до цих останніх, а обслуговування їх переводиться по загальній кооперативній лінії.

Розміри роботи тракторної колони радгоспу ім. Т. Шевченка досягли такого кількісного виразу: умови складено з 24 земельними громадами на площі біля 30 000 гектарів всієї землі; тракторна станція порядкує зараз 146 тракторами.

Агрикультурний наслідок роботи тракторної станції уже досить виявився в значно підвищеному врожаї в обслуговуємих земгромадах в цьому році (46—48 пуд. ранньої ярини проти 10—12 пуд. пересічно в районі).

Восени цього року, коли в зв'язку з посухою не тільки селянські господарства (поодинокі й колективні), за рідким винятком, але і деякі радгоспи не мали можливості перевести по парах своєчасно посів озимини, в обслуговуємих тракторною станцією земгромадах посів озимини завдяки доброму пару був зроблений своєчасно, і озимина має дуже добрий стан.

Принципи організації тракторної станції Сільгоспсоюзу полягають в основному в тому, що шляхом широкого використання тракторів і складних машин об'єднуються дрібні селянські господарства в велике, раціонально збудоване, усуспільнене с.-г. виробництво з участю коштів та ініціативи самого населення. Для здійснення цього міроприємства Сільгоспсоюз сумісно з трьома с.-г. товариствами організує по договору пайове товариство, строком на 12 років, причому баланс станції складається з капітальних вкладів кожної окремої організації, з тим, щоб довести участь кожної з них до таких розмірів — Сільгоспсоюз — 40% і кожне с.-г. товариство до 20%. Керівництво тракторною станцією покладається на окрему особу по призначенню Сільгоспсоюзу, яка здійснює це керівництво в межах господарчо-виробничого плану, що затверджується нарадою з представників всіх організацій, які приймають участь в пайовому товаристві. З метою виключної зацікавленості селянства в роботі тракторної станції та організації суспільної активності з його боку періодично скликаються наради з представників земгромад, РКНС, РЗВ і ін., на яких обговорюються всі питання, що зв'язані з роботою станції. Всі роботи на кооперативній станції, як і на станції при радгоспі ім. Т. Шевченка, виконуються самими селянами аж до самих трактористів, які підготовляються на спеціальних курсах, що утворюються при с.-г. товариствах.

Роботи тракторної колони оплачуються не за частину врожаю, як то встановлено Радгосптрестом ($^1/_4$ частина врожаю озимої пшениці й $^1/_3$ останніх культур), а в грошовій формі по розрахунку за окремі роботи, наприклад: глибока пахота 6 крб., на зяб 4 крб. 50 коп., боронування 78 коп., посів рядковою сівалкою, уборка лобогрійкою по 1 крб. 50 коп. за десятину й т. ін. Кожний двір вносить товариству вартість кожної чергової роботи пересічно для всіх дворів в розмірі 50%, а остання сума вартості робіт відноситься за кредит, який диференціюється по соціальних групах від 25% до 100% і сплачується при розрахунках за врожай, що реалізується через Сільгоспсоюз. Робота кооперативної тракторної станції розпочата в липні 1928 року й зараз нею обслуговується 15 земгромад з 1 800 дворами. Тракторна станція складається з 68 тракторів (57 «Фордзонів» і 11 «Інтернаціоналів»). До 16 жовтня проведено такі роботи: оранки — 4300 га, посіву — 1060 га, лущіння й боронування пару — 2 270 га.

Таким чином, тракторні станції як по лінії Радгосптресту, так і по лінії сільськогосподарської кооперації з'являються могутнім фактором в справі корінної реорганізації дрібного розпорошеного селянського господарства в усуспільнене велике сільськогосподарське виробництво, що забезпечує значне підвищення інтенсивності й врожайності селянського господарства та його товаровості, чим в значній мірі сприяє ослабленню недородів та кризисів сільського господарства.

Але ця робота ще не вийшла зі стадії досвіду. Без міцної технічної й організаційної бази не можна організувати великого механізованого с.-г. виробництва, а тому не можна рахувати, що це міроприємство в найближчий час може стати масовим.

Крім того, необхідно рахуватись з обмеженими можливостями завозу тракторів, що викликає необхідність використання їх в першу чергу для обробки тих площ, які не забезпечені живою тягловою силою, а між тим в земгромадах, що обслуговуються тракторними колонами, трактор витискує коня й з тих господарств, які не мають потреби в тягловій силі. Виходячи з цього, необхідна всемірна підтримка роботи тракторних станцій, поширюючи це міроприємство на нові території на перших кроках обережно і поступово, переводячи в той же час всебічне вивчення цього досвіду.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 115, арк. 49—53. Копія.

№ 31

Із звіту Укрсільбанку про роль сільськогосподарського кредиту в соціалістичному перетворенні сільського господарства

Жовтень 1928 р.

Серед чинників, що впливають на зріст колгоспів (за кількістю об'єднань) на Україні, с.-г. кредит, особливо за останні роки, займає значне місце, а в відчитному 1927/28 році, в зв'язку з збільшенням кредитів для колгоспів, він перетворився майже в головний чинник колективізації селянського господарства.

Зріст колгоспів на Україні за кількістю організацій та кількістю селянських господарств, що в них об'єднано, йшов таким темпом:

I	На 1/X 1924	На 1/X 1925	На 1/X 1926	На 1/X 1927	1/X 1928
1. Кількість організацій . . .	4391	5489	5064	6316	12042
2. В них об'єднано селянських господарств (в тис.)	45,7	57,4	54,2	62,2	172,5

За 1927/28 р. утворилося понад 5 500 нових організацій.

Розташування колгоспів по території України як за кількістю, так і за типами далеко не рівномірне, на 1 жовтня 1928 р. воно малюється такими цифрами:

Райони України / типи колгоспів	Полісся	Лісостеп: Правобережжя	Лісостеп: Лівобережжя	Степ	Разом по Україні	% типу колгоспів до всієї кількості
1. Комуни	22	55	68	142	287	2
2. Артілі	174	1018	428	853	2473	21
3. Товариства СОЗ	141	3056	1005	5080	9282	77
4. Разом по району	337	4129	1501	6075	12042	100
5. % по району до всієї кількості колгоспів	3%	34%	12%	51%	100%	—

За розміром земельної площі та кількістю об'єднаних господарств колгоспи України переважно дрібні та не всюди досягають мінімальних норм, що встановлені НКЗС для окремих районів України. За пересічними даними розмір колгоспів характеризується наведеною таблицею.

Ступінь землевлаштування колгоспів поступово падає від вищих форм колгоспів до нижчих.

Райони	Пересічно на один колгосп						Разом по всіх типах	
	Комуни		Артілі		Товариства СОЗ			
	землі га	господарств	землі га	господарств	землі га	господарств	землі га	господарств
Полісся	132	18	102	13	66	12	89	13
Правобережжя . . .	146	30	73	15	50	12	57	13
Лівобережжя	194	19	92	13	77	13	86	14
Степ	356	27	158	13	161	15	165	15
Україна	256	25	107	14	114	14	162	14

За даними по всій Україні:

	Комуни	Артілі	Товариства СОЗ
1. % землевлаштованості колгоспів до кількості всіх організацій	85%	78%	31%
2. % землевлаштованості земельної площі до . . . . *	91%	77%	82%

До того спостерігається значна розкиданість землі в колгоспах, а саме:

Типи колгоспів	Земля в 1 шматок	Земля в 2—4 шматка	Земля більше 4 шматків
Комуни	87	10	3
Артілі	85	9	6
Товариства СОЗ	22	10	68

Також не зовсім гаразд стоїть справа з усуспільненням засобів виробництва в колгоспах.

За матеріалами по всій Україні земля в колгоспах усуспільнена в такому розмірі:

		Комуни	Артілі	Товариства СОЗ
В землевлаштованих колгоспах	а) % в спільному користуванні . .	100	96,4	80,6
	б) % в індивідуальному користуванні	—	3,6	19,4
В неземлевлаштованих колгоспах	а) % в спільному користуванні . .	100	92,4	30,9
	б) % в індивідуальному користуванні	—	7,6	69,1
По всіх колгоспах разом	а) % в спільному користуванні .	100	95,6	55,6
	б) в індивідуальному користуванні	—	4,4	44,5

* Так у тексті документа.

Робоча худоба та мертвий інвентар усуспільнені в такій частині:

Тип колгоспу	% усуспільнення робочої худоби	% усуспільнення мертвого реманенту				% усуспільнення продуктивної худоби
		Двигуни	Молотарки	Сівалки	Уборочні машини	
Комуни	100	100	100	100	100	100
Артілі повні[45]	96	97	82	76	80	
Артілі нормальні[46] . . .	44	50	70	38	26	19
Товариства СОЗ	—	—	—	—	—	0,6

Найпекучішим питанням в колгоспах є нагромадження власних і неподільних капіталів.

За матеріалами вибіркових обслідувань наявність власних та неподільних капіталів, порівнюючи їх з позиченими коштами в колгоспах, характеризується такими рисами:

Типи колгоспів	Власні капітали до позичених, в %	Неподільні капіталів до позичених, в %
Комуни	90	77
Артілі	55	17
Товариства СОЗ	1,3	0,2

Недоліки значної частини колгоспів, а саме: дрібність, неземлевлаштованість, розкиданість землі, низький ступінь усуспільнення засобів виробництва та незначне нагромадження власних та неподільних капіталів, приводять в багатьох випадках до того, що значна сума коштів, яка скеровується для кредитування колгоспів, не завжди дає належні наслідки.

Розмір кредитової допомоги, починаючи з перших років існування системи с.-г. кредиту, безупинно зростає, а зріст його йде значно швидше зросту кількості колгоспів та кількості селянських господарств, що в них об'єднано.

	1/X 1924	1/X 1925	1/X 1926	1/X 1927	1/X 1928 р.
Сальдо позик в млн. крб.	1,3	3,5	4,8	7,6	24,6
Кількість колгоспів .	4391	5489	5064	6316	12042
Кількість селянських господарств, що в них об'єднані (в тис.) .	45,7	57,4	54,2	62,2	172,5

Питома вага коштів, що видавались колгоспами в загальній масі кредитів, вища, ніж питома вага об'єднаних в колгоспи господарств в загальній масі поодиноких селянських господарств (позичальників с.-г. кредитових товариств).

	1/X 1925 р.	1/X 1926 р.	1/X 1927 р.	1/X 1928 р.
Сальдо заборгованості колгоспами (в абсолютних цифрах, в млн. крб.)	3,6	4,8	7,6	27,8
% до всієї суми, що видана селянським господарствам	20,0	13,9	14,0	23,6
Кількість господарств, що об'єднані в колгоспи (в абсолютних цифрах, в тис.).	57,4	54,2	62,2	172,5
В % до всіх позичальницьких с.-г. кредитових товариств	12,3	10,5	8,5	10,2

Міра кредитового навантаження колгоспів виміряється такими даними (пересічний розмір (сальдо) заборгованості зростає таким темпом):

1924 р.	1925 р.	1926 р.	1927 р.	1928 р.
229 крб.	654 крб.	876 крб.	1046 крб.	2050 крб.

Наведені дані, крім того, показують, що відчитний 1927/28 рік був переломним роком в частині бурхливого зросту кредитування колгоспів.

В 1927/28 р. колгоспам видано в тис. крб.

С.-г. кредитовими товариствами			2-ю ланкою с. -г. кредиту			Разом по системі		
Довготермінові	Короткотермінові	Разом	Довготермінові	Короткотермінові	Разом	Довготермінові	Короткотермінові	Разом
—	—	—	2139,5	499,8	2639,4	14520,6	4734,8	19255,4
12265,3	4236,0	16501,3	—	—	—	—	—	—

Колгоспи, як кінцевий позичальник, одержали [позики] в 1927/28 р. в досить нормальній пропорції між довготерміновими та короткотерміновими, а саме: довготермінових 75%, а короткотермінових 25%.

Розмір довготермінових коштів в загальній сумі позик для колгоспів падає від вищої ланки до нижчої.

Співвідношення між довго- та короткотерміновою частиною коштів, що видані різними ланками, виміряються такими цифрами:

	Довго-термінових	Коротко-термінових
Видано Укрсільбанком .	88%	12%
Видано 2-ю ланкою . .	82%	18%
Видано с.-г. кредитовими товариствами	75%	25%

Наведені дані говорять про те, що друга ланка та с.-г. кредитові товариства за рахунок власних коштів видають колгоспам лише короткотермінові позики і що частина довготермінових кредитів під час просунення кредитів по окремих ланках перетворюється в короткотермінові.

Розподіл кредитів для колгоспів по окремих економічних районах України в 1927/28 році утворився в такому вигляді:

Райони	В тис. крб.			% співвідношення між довготерміновими та короткотерміновими	
	Коротко-термінові	Довго-термінові	Разом	Довготермінові	Короткотермінові
Полісся	148,0	1084,2	1232,2	88	12
Правобережжя . . .	953,8	4174,0	5127,8	84	16
Лівобережжя	627,9	2305,5	2933,4	79	21
Степ	3005,9	8841,0	9847,1◆	70	30
Разом по Україні . .	4736,4	16404,7	19140,5◆	75	25

В різних районах України, а ссобливо по окремих округах, колгоспи не в однаковій мірі були обслужені кредитом. Так, в одних округах всі колгоспи одержали кредити, в других лише 60—70% з усіх існуючих колгоспів забезпечені грошовою допомогою в формі кредитів.

Обсяг кредитового обслуговування колгоспів кредитом по кількості закредитованих організацій дає значні коливання по окремих округах України (від 68—100%). Найвищий відсоток незакредитованих колгоспів встановлено в Старобільському окрузі — 32% до всіх колгоспів.

Виходячи з того, що низка колгоспів організаційно оформилась вже після видачі останньої частини кредитів на с.-г. виробництво в 1927/28 р., кількість обслужених кредитом колгоспів складає пересічно на Україні 80% до всієї кількості колгоспів на 1 жовтня 1928 року.

Навантаженість кредитів на 1 колгосп, на 1 господарство в колгоспі та 1 гектар в колгоспі теж значно змінюється по окремих районах України. (Див. табл. на стор. 133).

Забезпеченість колгоспів кредитами також значно варіює залежно від типу та розміру колгоспу.

Райони України	Пересічний розмір позики по видачах 1927/28 р.			
	На 1 колгосп	На 1 господарство в колгоспі	На 1 га землі в колгоспі	На 1 їдця
Полісся	2800	179	32	58
Правобережжя	1500	119	28	30
Лівобережжя	2500	190	30	38
Степ	1900	133	19	24
Разом по Україні*				

За вибірковим обслідуванням колгоспів степової смуги маємо такі дані:

Група колгоспів за земельною площею	Сальдо заборгованості на 1/X 1928 р. (в крб.)			Окремо по комунах: Сальдо заборгованості на 1/X 1928 року		
	На 1 колгосп	На 1 господарство в колгоспі	На 1 га в колгоспі	На 1 комуну	На 1 господарство в комуні	На 1 га в комуні
До 150 га	1437	162	21,2	7750	1106	59
От 150—300	8300	410	37,1	11100	705	43
Вище ніж 300 га	12640	712	30,4	20800	1042	39,0

Крім того, матеріали за останні два роки показують, що зріст кредитового навантаження іде швидше, ніж пересічний розмір колгоспів за кількістю господарств, що в них об'єднано.

Так, якщо пересічний розмір колгоспу та пересічну позику в 1927 р. прийняти за 100, то відповідні зміни в них до 1928 року будуть такі:

	1927 р.	1928 р.
Пересічний розмір колгоспу	100	127
» » позики	100	153

Таким чином, з наведених покажчиків треба зробити висновок, що з кількісного боку кредитове обслуговування колгоспів займає відповідне місце серед всіх кредитів, виданих системою с.-г. кредиту, а розмір коштів, що скеровані колгоспам, відбивають загальні директиви до стимулювання зросту нових та розвитку старих колгоспів.

До того ж, відсоткова політика Укрсільбанку по кредитах для колгоспів в 1927/28 році складалась цілком позитивно, особливо з часу утворення спеціального фонду довготермінового кредитування колгоспів.

З фонду пільгового кредитування колгоспів колгоспи одержали позики на всі призначення з 4%, а позики на господарче та житлове будівництво з 1% на рік.

* У тексті графи не заповнені.

Позики ж коштом системи с.-г. кредиту видані з 5—4% по довготермінових та 6% по короткотермінових.

Загальна сума коштів, що видана колгоспам в 1927/28 році по джерелах їх розподіляється таким чином:

1) З коштів системи с.-г. кредиту 61%
2) З фонду колгоспів 25%
3) З фонду бідноти 11%
4) З фонду боротьби з посухою . 3%

За призначеннями кошти, що видані колгоспам в 1927/28 р., розподіляються в такій спосіб:

Призначення	Видано	
	В тис. крб.	% відношення до загальної суми
1. Робоча худоба	1172	6
2. С.-г. машини	6354	33
3. Трактори	1290	7
4. Господарське та житлове будівництво	4158	22
5. Меліорація	150	1
6. Рільництво	770	4
7. Скотарство	1817	9
8. Устаткування підприємств . . .	350	2
9. Інші виробничі галузі та без призначення	3234	16
Разом	19 256	100

Питома вага кредитів по чотирьох головних призначеннях: с.-г. машини, робоча худоба, продуктивна худоба та будівництво колгоспів — потерпіла такі зміни в порівнянні з річним планом кредитування з фактичними видачами в тому ж році:

Призначення	% до всіх позик за річним планом	% до всіх позик по фактичних видачах колгоспам
С.-г. машини	33%	35%
Робоча худоба	6%	10%
Продуктова худоба	9%	5%
Господарчі та житлові будинки . .	22%	20%
Інші призначення	30%	30%
	100%	100%

Наведені дані говорять за те, що план кредитування колгоспів було складено з достатнім урахуванням життєвих потреб колгоспів, незважаючи на те, що при складанні річного плану не було достатніх матеріалів в формі заявок від самих колгоспів.

Якісний бік кредитового обслуговування колгоспів стоїть значно нижче, ніж кількісний.

Це в рівній мірі стосується і нових і старих колгоспів.

Скерування величезних коштів для фінансування колгоспів весною 1928 року при одночасному зменшенні кредитів для поодиноких господарств висунули с.-г. кредит на перше місце серед чинників, що стимулювали зріст колгоспів. Недостатня підготовча робота по організації колгоспів та брак агроінструкторської допомоги під час їх утворення в порівнянні з розмахом зросту обумовлювали цілковитий та єдиний вплив кредиту на їх утворення. Наслідком цього став бурхливий та стихійний зріст колгоспів, за головні риси яких є дрібність, неземлевлаштованість та організаційна їх несталість.

Величезна кількість нових колгоспів (понад 5 000 шт.) уявляють з себе лише сировий матеріал для побудови крупних культурних підприємств з підвищеною продуктивністю та товарністю.

Все це вимагає зосередити увагу на тому, аби видачі кредиту належала серйозна організаційна робота, а поруч за кредитом йшла агрономічна та інструкторська допомога. Порядок кредитування нових колгоспів надалі мусить провадитись за твердими планами ОКС щодо поширення колективізації, запобігаючи в цьому питанні будь-якій стихійності.

Кредитове обслуговування старих колгоспів при всьому його значному рості не було використано для всебічного впливу на них, і серед старих колгоспів до цього часу велику кількість складають дрібні колгоспи, що в значній частині ще й неземлевлаштовані. По лісостеповій смузі старі колгоспи часто дрібніші, ніж колгоспи 1928 року. Наводимо цифровий матеріал:

Степ				Лісостеп			
Групи колгоспів за розміром земельної площі	Землевлаштування, %	Питома вага в загальній масі колгоспів		Групи колгоспів за розміром земельної площі	Землевлаштування, %	Питома вага груп колгоспів	
		За кількістю господарств, %	За кількістю *га* землі, %			За кількістю господарств	За кількістю *га*
До 150 *га*	75%	48,5	30,4	До 75 *га*	28%	78,8	78,2
Від 150—300 *га*	71%	40,0	41,6	75—180 *га*			
Більше 300 *га*	74%	11,5	28,0	і більше	24%	21,2	21,8

Поруч з забезпеченням кредитового впливу на розмір та організацію території колгоспу як с.-г. підприємства потрібно зазначити, що до цього часу кредит ще не має потрібного впливу на весь напрямок виробництва колгоспу.

За винятком деяких окремих районів та колгоспів, де більш усього за природних умов розвивається якась певна галузь господарства й вона фінансується, головна ж маса коштів йде за одноманітними призначеннями колгоспам всього округу.

Ці хиби кредитового обслуговування обумовлюються тим, що навіть по лінії старих колгоспів немає серйозної підготовчої роботи для правильного та ефективного споживання кредиту. В більшості колгоспів неуважно підготовляються ті міроприємства, на які береться кредит, а часом ці міроприємства виникають зовсім несподівано для самого колгоспу, шляхом зовнішнього впливу. Надалі треба установити такий порядок, що всі колгоспи кредитуються за виробничими планами господарства колгоспу при умові, що план складається для господарства (а не для одержання кредиту) та переводиться в життя за відповідальністю агроперсоналу, що складає та обслуговує колгоспи.

Необхідно підкреслити, що відсутність серйозних виробничих планів привела до того, що принципи задоволення колгоспу кредитами за окремими призначеннями переводились не за потребами та можливостями виробництва колгоспу, а скоріше за типом та станом колгоспу, що дуже яскраво виявляється при рівнобіжному вивченні змін в призначеннях кредитів по типах колгоспів в різних округах. Це явище цілком закономірне як для Степу, так і для Лісостепу та малюється такими загальними рисами (за матеріалами обслідування):

Степова смуга

Тип колгоспів	Призначення кредитів в % до сальдо заборгованості 1/VII 1928 р.										
	Робоча худоба	С. г. машини	Трактори	Прод. худоба	Расова худоба	Будівлі	Насіння*	Меліорація	Садівництво	Інші	Разом
Комуни	0,8	17,4	4,6	1,1	8,0	32,5	18,2	7,5	6,5	3,4	100
Артілі	4,2	20,9	7,4	7,2	2,9	25,7	5,6	10,4	4,2	11,5	100
Товариства СОЗ	9,5	24,7	31,9	0,8	6,4	7,3	10,6	4,6	2,3	1,9	100

* Загибель озимих.

Лісостепова смуга

Тип колгоспів	Призначення кредитів в % до сальдо заборгованості 1/VII-1928 р.										
	Робоча худоба	С.-г. машини	Трактори	Прод. худоба	Расова худоба	Будівлі	Насіння	Меліорація	Садівництво	Інші	Разом
Комуни	13,4	—	7,1	11,5	—	49,5	1,4	4,9	—	12,2	100
Артілі	18,2	37,0	3,4	8,3	—	14,2	3,8	1,7	—	13,4	100
Товариства СОЗ	52,7	37,4	1,0	0,9	—	2,0	3,5	0,2	—	2,3	100

Механічний підхід при задоволенні колгоспів кредитами без жодних серйозних урахувань рентабельності вложень державних коштів та можливості колгоспу щодо розплати привів деякі колгоспи (особливо с.-г. комуни) до надзвичайної перевантаженості кредитами та неприпустимо повільного обігу в їх господарстві державних коштів, а спокійне господарювання (а часом навіть

існування) колгоспу поставили в залежність від постійних пролонгацій і без того довготермінових кредитів.

Всі ці моменти приводять до занепаду кредитової дисципліни в колгоспах та визнання за цілком нормальне господарювання лише за рахунок державних коштів.

Видача кредитів в розмірі та на заходи без точного урахування виробничих перспектив та фінансових можливостей привела до цілої низки негативних явищ, що ускладнюють, а іноді гальмують нормальний розвиток колгоспів, а низка колгоспів живе виключно за рахунок державних коштів, не звільняючи хоч би частину їх шляхом нагромадження власних капіталів.

Зріст валової та особливо товарної продукції не збігається з розміром державних коштів, що вкладені в колгоспи, і, як правило, відстає від останнього. Пояснення цього треба шукати як в значних витратах невиробничого характеру, так і в безгосподарному веденні підприємств, недбайливому ставленні до коштовних агрикультурних закладів та ін.

Нарешті значні державні кошти не дають певного ефекту щодо дійсного міцного усуспільнення господарства колгоспів, чим лише і забезпечується сталість колгоспів. Розмір усуспільненого майна часто менший, ніж сума одержаного кредиту, а неподільні капітали колгоспу значно нижче, ніж сума державних коштів, що обертається в колгоспі. От яскраві ілюстрації до обох моментів:
1. За матеріалами Миколаївського округу (24 колгоспи):

	Пасив			Актив			Баланс	Вартість неусуспільненого майна
	Власні капітали	Кредити	Інші заборгованості	Майно усуспільнене	Посіви	Інші активи		
Артілі	4555	18887	2868	15298	4050	6962	26310	28200
Товариства СОЗ . . .	5935	30876	3408	29741	1313	9164	40218	172713

2. За матеріалами Мелітопольського округу. Співвідношення власних та державних коштів:

	На 1 колгосп (в тис. крб.)			Власні капітали до позичених, в %	Неподільні капітали до позичених, в %
	Сальдо заборгованості на 1/Х-1928 р.	Власних капіталів	В тому числі неподільних		
Комуни	14,2	13,9	11,3	90,0	77,0
С.-г. артілі	6,9	3,8	1,2	55,0	17,0
Товариства СОЗ	3,6	0,5	0,06	1,3	0,2

В сучасній практиці фінансування житлового та господарчого будівництва спостерігається багато хиб, які полягають ось в чому: а) довгорічні пільгові кредити роздані дрібними сумами, по

300—600 крб., часто не на нове будівництво, а на ремонт; б) відсутність догляду за придбанням будівельних матеріалів та переведенням робіт потягла за собою витрату кредитів не за прямим призначенням та низьку якість будівників; в) видача кредитів на будівництво колгоспам без серйозної оцінки господарства та організаційної сталості колгоспу привела до того, що будинки не закінчені або не використовуються цілком, а позика лягає тягарем на розвиток виробництва колгоспу.

Головними хибами в кредитовому обслуговуванні колгоспів за минулий рік треба визнати: а) щодо нових колгоспів, то відсутність організаційної роботи при значних сумах кредиту привела до стихійного зросту колгоспів та народження маси дрібних, несталих об'єднань, часто лжеколгоспів, що ставили собі за мету лише одержання кредитів та використання їх на зміцнення індивідуальних господарств своїх членів; б) в кредитовому обслуговуванні старих колгоспів спостерігаються в окремих випадках такі хиби: а) перевантаженість кредитами колгоспів без урахування виробничих можливостей колгоспу та загальної ефективності державних коштів, що даються колгоспам; б) відсутність будь-якого співвідношення між розміром кредитів та наявністю власних коштів в колгоспах; в) стихійне збільшення строків навіть по довготермінових кредитах шляхом пролонгації та прострочок; г) устаткування за рахунок значних за розміром та довготермінових кредитів коштовних підприємств, які використовуються лише групою селянських господарств, які об'єднані в колгоспи та не дають жодного ефекту щодо виробничого кооперування околишнього селянства; д) відсутність правильного співвідношення між валовою та особливо товаровою продукцією колгоспів та розміром вкладених коштів. Остання обумовлюється низькою продукційністю праці, неналагодженістю внутрішнього розпорядку, відсутністю виробничих планів, кволістю агрономічного обслуговування та в окремих випадках наявністю зловживань, що грунтуються на поганій постановці відчитності, що незрозуміло для значної частини членів колгоспу, та відсутності дійсної участі всіх членів колгоспу в господарчому житті колгоспу і громадському контролі.

Поруч з кредитуванням встановлених форм колгоспів в 1927/28 році система с.-г. кредиту широко розгорнула фінансування цілих земельних громад, шо поступово перебудовуються в крупні колгоспи та переходять на статути СОЗ.

По деяких округах ця робота з ступня досвіду перейшла в метод масової колективізації селянського господарства.

Зокрема в Миколаївському окрузі при значному кількісному розмірі організація в колгоспи цілих земгромад дала цілком позитивні наслідки в справі поголовного охоплення бідняцьких господарств, ефективного використання кредиту на механізацію та підвищення агротехніки с. г., притягнення селянських власних коштів на здійснення реконструктивних міровживань.

Наслідки роботи Миколаївського округу підтвердили, що дос-свід, поставлений Одеським сільбанком, починаючи ще з 1924/25 року по використанню кредитів для масового організаційного та агрикультурного впливу на цілі земгромади (с. Сичавка, Зорино, Новий Посьолок), цілком себе виправдав на широкій практиці та відіграв піонерську роль в справі вишукання шляхів масової колективізації селянського господарства.

Виходячи з практики фінансування колгоспів в звітному році, на майбутнє потрібно твердо додержуватись таких засад кредитового обслуговування колгоспів:

1. Скерувати загальний напрямок фінансування колгоспів в бік впливу на колгоспи щодо виконання загальнодержавних завдань, а саме — розв'язання зернової проблеми (в степовій смузі), поширення технічних культур, забезпечення сировиною підприємств по переробці с.-г. продуктів та пристосування всього напрямку господарства для боротьби з стихійним лихом в посушливій смузі.

2. Забезпечувати кредитами виробничі потреби колгоспів та вимагати обов'язкового підвищення їх техніки, продукційності та товаровості (виміряючи правильність використання колгоспами державних коштів шляхом порівняння суми одержаних колгоспом кредитів та розміру його валової та товарової продукції). Лише на базі правильно організованого та усуспільненого виробництва вважати за доцільне вкладання коштів в капітальне будівництво (особливо житлове), устаткування підприємств та ін.

Як загальне правило, ступінь та черговість обслуговування колгоспів треба ставити в залежність від наявності та встановлення порядку нагромадження власних та неподільних капіталів.

3. Видачу кредитів колгоспам організувати в такий спосіб, аби вся сума позик йшла на усуспільнену частину господарства та сприяла нагромадженню власних неподільних капіталів колгоспу. З цією метою перейти до системи кредитування колгоспів в основні капітали, визначивши юридичну природу цих капіталів такими рисами: неподільність та незменшаємість. Встановити як правило притягнення власних коштів колгоспів при переведенні в життя кожного господарчого міроприємства в колгоспі, особливо будівництва та устаткування підприємств, категорично відмовившись від переведення коштовних засобів в колгоспах, виключно за рахунок позик.

4. Використати весь вплив кредиту на утворення великих колгоспів та найскоріше їх землевлаштування, остаточно відмовившись кредитувати дрібні та неземлевлаштовані колгоспи на будь-які коштовні заходи, та обмежити їх кредитами лише на біжучі потреби їх господарства (найом та купівля робочої худоби, дрібний ремонт та насіння).

5. Стимулювання кредитом масових процесів колективізації с.-г. конкретизувати в формі самої широкої та серйозної допомоги цілим земельним громадам, що уже переходять на товариства СОЗ, виходячи з того, що досягнення окремих округів цілковито підтвердило життєздатність та ефективність цього шляху масової колективізації. Роботу по кредитовому обслуговуванню громад та поступової перебудови їх в великі колгоспи з досвіду перетворити в метод колективізації с. г. Навколо застосування в життя того чи іншого заходу усією земельною громадою зосередити роботу по мобілізації селянських коштів для капітальних вложень їх в міроприємства по підвищенню технічного та агротехнічного рівня селянського господарства.

Також надати всілякої допомоги тракторним радгоспівським та кооперативним колонам, які ведуть роботу по масовій колективізації села.

6. Кредити на устаткування виробничих підприємств, при обов'язковому урахуванні рентабельності кожного з них, видавати колгоспам при таких умовах: а) потрібності використання зайвої робочої сили в колгоспі, що є наслідком механізації господарства, або інших причин; б) при наявності сировини в кількості, що може цілком або в головній частині завантажити підприємство; в) при умові, що організація підприємства стане серйозним стимулом до здорового зросту колгоспу шляхом вступу нових членів; г) при умові, що утворення підприємства приведе до нормального виробничого кооперування околишнього селянства на грунті взаємної господарчої зацікавленості його й колгоспу.

Визнати за абсолютно неприпустиме фінансування підприємств в тих колгоспах, що передбачають пуск їх в основному на чужій сировині, з вживанням найманої праці, на чисто комерційних підприємствах, що в решті решт перетворюють колгоспи в чистих «предпринимателей» та відтягують їх увагу від сільськогосподарського виробництва.

7. Звернути увагу на використання довготермінових кредитів на капітальне будівництво, встановивши при цьому такий порядок: а) шляхом використання зразків стандартного будівництва скоротити витрати на складання проектів та кошторисів, скерувавши ці кошти на організацію технічного догляду за будівництвом;

б) встановити таку черговість забезпечення колгоспів будівельними кредитами й в першу чергу задовольнити потреби в кредитах на господарче будівництво, особливо в тих випадках, коли побудова помешкань забезпечує усуспільнення однієї з головних галузей господарства колгоспу, та на житлове в тому разі, коли відсутність житлових будинків конче відбивається на всій господарчій діяльності колгоспу.

8. Кредитування обмежених колгоспів вести за виробничими планами їх господарства, а нових — за обгрунтованими заяв-

ками на кредити, що складаються за відповідальністю агроперсоналу. Ввести в практику щорічну перевірку використання кредитів колгоспами та застосувати в життя найсерйозніші заходи до боротьби за кредитову дисципліну в колгоспах.

9. Систематично підсумовувати ефективність кредитування колгоспів, розробивши методологію вивчення цього питання.

СПЕЦІАЛЬНІ ТОВАРИСТВА ТА НАЙПРОСТІШІ ОБ'ЄДНАННЯ

Поруч з фінансуванням колгоспів в останні роки значно зросло кредитове обслуговування різних виробничих об'єднань.

Темп зростання коштів, що скеровувались в цей бік, виміряється такими даними — по сумі видач в млн. крб.:

1924/25 р.	1925/26 р.	1926/27 р.	1927/28 р.
0,8	3,3	11,9	19,3

За відомостями на 1 жовтня 1928 року кількість статутних об'єднань по окремих районах України та за типами їх складає:

Райони	Спеціальні товариства										Разом	Машинно-тракторні
	Бурякові	Скотарські та скотарсько-молочні	Садово городні та виноробні	Корнеплодові	Хмільові	Насіння	Лісоторфо-меліоративні	Рибальства та рибороз-плідницькі	Групонасад-женські	Інших спеціальностей		
Полісся	67	228	52	12	39	14	194	13	8	36	663	570
Правобережжя	886	382	338	3	8	27	557	147	113	223	2684	632
Лівобережжя	388	394	98	—	—	28	509	2	63	126	1608	1375
Степ . .	78	630	343	—	—	29	226	44	398	22	1770	1951
Разом	1419	1634	831	15	47	98	1486	206	682◆	407	6725	4528

Лише статутними об'єднаннями через с.-г. кредитові товариства одержано:

короткотермінових позик — 7 134 тис. крб.
довготермінових » — 19 354 » »

По окремих районах України ці кредити розподіляються в такий спосіб:

Райони України	Видано в тис. крб.		
	Коротко-термінові	Довго-термінові	Разом
Полісся	606,3	1825,5	2431,8
Правобережжя	2489,3	3132,6	5621,9
Лівобережжя	1445,1	2343,1	3788,2
Степ	2593,4	4919,6	7513,0
Разом . . .	7134,1	12220◆	19354,1◆

Крім різних статутних об'єднань в практиці відчитного року значних розмірів набрало кредитування нестатутних машинових та супряжних гуртків. Нестатутні гуртки кредитувалися в головному за рахунок коштів, що призначались для індивідуальних сільських господарств, але в окремих випадках видачі позик нестатутним гурткам витрачались кошти, що призначені були на фінансування колгоспів.

В практичній роботі на майбутнє треба взяти такий курс в справі кредитування нестатутних та статутних виробничих об'єднань.

Не вважаючи нестатутні гуртки за передумову масової колективізації, потрібно визнати їх за рентабельну форму кредитового обслуговування поодиноких господарств в районах малоземелля, де утримання 1 голови худоби або досить коштовного знаряддя господарству не під силу. Неуставні групи треба кредитувати лише в тих випадках, коли вони не заважають організації крупних колгоспів. На практиці треба остаточно відмовитись від фінансування нестатутних груп в тих селах, де переводиться підготовча робота до землеустрію, та зосередити тут увагу на побудові колгоспів. В тих селах, де землеустрій відтягується на рік — два, кредитування нестатутних гуртків треба скерувати на поступове об'єднання їх в крупні колгоспи до моменту землевлаштування та оформлення за статутом. За доцільне визнати кредитове обслуговування цих гуртків в землевлаштованих селах як рентабельну форму допомоги індивідуальним господарствам.

Стимулювання кредитом розвитку різних типів фахової кооперації треба вести за певним планом та стежити за тим, аби в одному й тому ж районі не давати допомоги тим видам спеціальної кооперації, яка за природних умов району не має певних перспектив нормальної роботи.

Шляхом кредитування обслуговування спеціальної кооперації потрібно добитися, аби спеціальні товариства в районі діяльності кредитового товариства всі свої грошові розрахунки вели через кредитові товариства та переховували в них вільні кошти.

ЦДАЖР УРСР, ф. 783, оп. 1, спр. 300, арк. 79—90. Склографічний відбиток.

№ 32

Доповідна записка Наркомзему УРСР до ВУЦВК про наслідки виконання постанови ВУЦВК та Раднаркому УРСР від 23 листопада 1927 року «Про передачу с.-г. колективам земель, будівель та реманенту із складу державного майна, а також промислових та допоміжних підприємств»

16 листопада 1928 р.

В перші часи колективного руху організованій в колгоспах бідноті передавалися іноді без будь-якого визначення умов користування колишні поміщицькі маєтки зі всім тим реманентом та будівлями, що були в наявності в тих маєтках. Поруч з утворенням колгоспів в поміщицьких садибах йшла організація колективів з безземельних та батраків, що наділялися земплощею з колишніх нетрудових земель на засадах головним чином спільного колективного використання. Це наділення землею провадилось майже виключно вищих форм колективних об'єднань, комун та артілей. Остаточні відомості ОЗВ стверджують те положення, що основна маса земель держфонду є в користуванні вищих форм: так зі всієї кількості переданих колгоспам земель 138 138,4 *га* більш ніж 125 000 належить комунам та артілям.

До всієї площі землі, що є в користуванні с.-г. комун, земля держфонду становить до 85%, цебто найвища форма колективного господарювання організовувалася майже виключно на держфонді. По нижчих формах питома вага земель держфонду падає, уступаючи переважне місце надільним селянським землям. Для с.-г. артілей відсоток держфондовських земель дорівнює 28%, по товариствах же спільної обробки землі цей відсоток становить менше 4%, являючись головним чином дорізкою до основного землекористування членів.

Пересічні розміри колгоспів, утворених на держфонді, значно більші, ніж ці розміри по всіх колективах. Відомості за 126 комун (11 округів не визначили кількості) дають в цьому відношенні таке:

пересічно по Україні маємо 264,4 га на комуну, пересічний же розмір комуни на держфонді 305 га, досягаючи по Степу 449,88 га на держфонді проти 382,4 га по всіх комунах. По артілях маємо також збільшені пересічні розміри земплощі на держфонді до 112 га, проти 100,5 га по всіх на Україні, зокрема по Степу 193 га на держфонді проти 148,5 га пересічно по Степу. Товариства СОЗ дають зменшені пересічні розміри на держфонді (38 га проти 76,5 га по Україні), що й підтверджує положення про те, що це є дорізка до основного землекористування.

Отже, держфондівську землю використано як базу для утворення переважно вищих форм колективного господарювання більш-менш великих розмірів.

Передані с.-г. колективам будівлі становлять 5 623 одиниці (3 округи кількості одиниць будівель не визначили, а вартість їх показано) з загальною вартістю в 5 025 639 крб. Основну масу цих будівель одержали колгоспи Степу (до 3 000 будівель), причому вартість їх складає майже половину всієї вартості (більш 2 306 000). По Правобережжю передано 1 101 будівлю вартістю в 1 138 396 крб.

Коли взяти до відома, то за орієнтовним балансом колективів на 1 жовтня 1927 року усуспільнені будівлі в активі становлять по Україні до 7 800 000 крб. (округляючи), виходить, що до 65% всієї їх вартості це є держземмайно.

Щодо розподілу його по окремих видах колективів, то комуни дістали найцінніші будівлі — 1 738 (по 7 округах кількість не визначена, а дана лише вартість) будівель вартістю до 2 000 000 крб., артілі одержали 3 456 будівель (по 5 округах відомостей про кількість не дано, а дано лише вартість) на суму в 2 739 390 крб., товариство спільної обробки землі — 201 (по 2-х округах кількість не визначена) на суму 182 470 крб. (решту суми не розподілено по видах).

С.-г. реманент, що його передано колгоспам в розмірі 5 160 різних одиниць на загальну суму за оцінками округових комісій до 479 261 крб., разом з закріпленими за колективами будівлями житлового і господарчого значення, якнайпозитивніше відбилося на розвиткові, зміцненні господарств колективів, сприяючи налагодженню організаційно-внутрішнього боку життя колгоспів.

Це майно стало початком неподільного капіталу. Хоча більшість с.-г. реманенту як по кількості одиниць, так і по загальній їх вартості одержано артілями (3 045 одиниць на суму до 270 000 крб.), але забезпеченість цим реманентом комун була значно вищою, ніж артілей. Передача його товариствам спостерігається лише в окремих випадках, і вартість всього переданого реманенту цій формі колективів складає лише трохи більш ніж 8 000 крб.

Промислові підприємства, які підлягали передачі с.-г. колективам, хоч й були в користуванні колгоспів, але в переважній більшості своїй колективи повинні були за їх експлуатацію платити певну орендну плату.

Поскільки зараз всі ці підприємства передано в безкоштовне користування колгоспам, останні таким чином одержали реальну допомогу від держави. Ця допомога по Україні визначається такими цифрами: всього передано 606 підприємств з загальною вартістю на 628 438 крб. (по 3-х підприємствах вартості не визначено). Переважна більшість всіх переданих колгоспам підприємств міститься в Степу, на Лісостеп припадає лише 95 підпри-

ємств. В той же час необхідно відмітити, що колгоспи в Степу одержали дрібні підприємства, бо загальна вартість всіх степових підприємств (511) становить лише 294 699 крб., цебто 577 крб. на одне підприємство.

Підприємства ж, що їх передано колективам Лісостепу, є більш-менш значні по розміру, пересічна вартість яких становить більше 3 500 крб., досягаючи по Лівобережжю навіть більше 5 500 крб.

По окремих округах маємо випадки передачі підприємств вартістю в декілька десятків тисяч карбованців, наприклад, в Кременчуцькому окрузі — 50 000 крб.

Найбільші підприємства як по розміру виробництва, так і вартості їх одержали комуни (177 підприємств на суму 260 566 крб.), дрібніші по своїх розмірах передавалися в артілі, в розпорядженні ж товариств є 113 підприємств (з яких 109 в Миколаївському та Єлисаветградському округах) вартістю 20 874 крб.

Таким чином, загальний державний фонд колективізації с. г. за відомостями ОЗВ становить: землі — 138 138,4 га, з яких: орної — 103 743 га, садибної — 3680 га, городньої — 2299 га, луків — 6562 га, садів — 3430 га, лісу — 1487 га, непридатної — 9417 га, 7529 га не розподілено по видах, а показано в загальній сумі. Далі до цього фонду належить також 6 133 338 крб., що з них в будівлях — 5 025 639 крб., в реманенті — 479 261 крб. та підприємствах — 628 438 крб. Цебто в загальному фонді колективізації (з тим неподільним капіталом, що його в процесі роботи нагромадили колгоспи й який не належить розподілу в разі ліквідації) державний фонд за орієнтовним балансом колективів України на 1 жовтня 1927 року становить до 60%, причому найбільше забезпечені ним господарства с.-г. комун, в розпорядженні яких з цього фонду знаходиться 2 367 022 крб., товариства спільної обробки землі володіють з цього фонду лише сумою в розмірі 211 459 крб. Укрколгоспу та окрколгоспсекціям необхідно своє обслуговування скерувати так, щоб цей фонд в нижчих формах колективів з'явився основою, на якій би йшло дальше нагромадження неподільних капіталів. Наведені вище цифри про вартість переданого колгоспам держмайна є трохи зменшеними, тому що Проскурівський й Ізюмський округи належних даних не подали, хоч фактично передачу цього майна ними переведено й відомості про кількість переданого майна ними надіслано.

Таким чином, постанову ВУЦВК та Раднаркому про передачу колгоспам земель, будівель, с.-г. реманенту зі складу держмайна, а також підприємств слід вважати виконаною.

Перевірки щодо виконання цієї справи взагалі вимагає лише Прилуцький округ, від якого в різний час одержувалися з цього приводу різні суперечливі повідомлення, без наведення будь-яких цифр щодо кількісного визначення цього питання.

Поскільки скарг та незадоволень з боку колгоспів на вчинки комісій по передачі не було, роботу очевидячки проведено задовольняюче і згідно з відповідними законодавчими актами.

Є декілька невирішених ще на користь колективів справ (по Вінницькому, Глухівському, Харківському округах про передачу їм великих підприємств, в даному разі гуралень, що розташовані на землях колгоспів), але місцеві земоргани в усіх випадках вважають цю передачу за доцільну і підтримують претензії колгоспів щодо експлуатації ними цих підприємств перед органами ВРНГ.

Наркомземсправ також вважає за можливе передачу окремих гуралень колективам з тим, щоб Укрколгосп та окрколгоспсекції в дальшому, в своїй організаційній діяльності відвели б певне місце питанням обслуговування великих підприємств колективами, базуючи роботу цих підприємств на відповідних операційно-фінансових планах.

Заступник наркомземсправ Качинський
Згідно [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 136, арк. 18—20. Завірена копія.

№ 33

Постанова колегії Наркомзему УРСР про землевпорядження колгоспів Шепетівського округу

4 грудня 1928 р.

З обслідування та перевірки моментів про землевпорядження колгоспів, які були зазначені в статті т. Перфільєва в газеті «Комуніст» від 5 жовтня 1928 р. [47], виявилось, що більшість фактів, хоч і відноситься до попередніх 1923—25 років, підтверджуються, а саме:

1) Від комуни «Нова доба» з земель колишнього сельбуду, якою фактично користувалась комуна, в 1926 році відрізано 21 десятину.

2) Від комуни «Червоний прапор» в 1925 році при землевпорядженні села відрізано 30 га.

3) Від артілі «Прогрес» в 1925 році відрізано 27 десятин.

4) С.-г. артілям с. Михнів та Білецьке при землевпорядженні землю нарізано не в окремому участку, як було до землевпорядження, а в полях громадської сівозміни, чим зовсім зруйновано встановлену в артілях сівозміну і довгорічні трави першого та другого року посіву.

5) В артілях «Новина» та «Певний шлях селянина» при землевпорядженні нарізано садиби кожному члену артілі окремо.

Далі за завданням НКЗС при землевпорядженні 1928 року мало бути організовано 48 колоб'єднань на площі 3 600 га, що складає 3,2% землевпорядкованої площі, із них 19 с.-г. артілей, 22 товариств СОЗ та 7 машинно-тракторних товариств.

Фактично ж організовано під час землевпорядження в землевпорядкованих земгромадах 28 колоб'єднань на площі 2 886 га, що складає лише 2,5% землевпорядковуємої площі, з них 2 с.-г. артілі, 17 товариств СОЗ та 9 машинно-тракторних товариств. Тобто на 20 колоб'єднань менш завдання.

За постановою ВУЦВК та РНК від 21 вересня 1927 р. та інструкцією НКЗС від 20 березня 1928 р. повинні бути землевпорядковані всі колгоспи, що їх організовано в землевпорядкуємих земгромадах, а також всі колгоспи, що організовані до 1 травня 1928 року як в землевпорядкованих, так і в неземлевпорядкованих земгромадах, як шляхом землевпорядження, так і за спрощеним методом, шляхом обміну та зведення смуг в одне місце, чи в полях громадської сівозміни за планом та силами РЗВ.

Фактично ж на 1 жовтня 1928 р. залишаються неземлевпорядкованими 109 колоб'єднань на площі 7754 га, з яких лише 26 організовано після 1 травня 1928 р., які по інструкції НКЗС не обов'язково підлягають землевпорядженню в цьому році. Останні 83 об'єднання неземлевпорядковані по інших причинах. Однією з причин, безумовно, є те, що силами РЗВ, шляхом зведення смуг колгоспу в одне місце, землевпорядження не проводилось.

Так, за відомостями ОЗВ лише 1 товариство СОЗ землевпорядковане за планом та силами РЗВ, а останні колгоспи землевпорядковані за планом ОЗВ і при основному землевпорядженні земгромад.

Із неземлевпорядкованих колгоспів є 11 таких, що організовані до 1 січня 1927 р. і 28 таких, що організовані з 1 січня 1927 р. по 1 січня 1928 р.

На підставі вищезгаданого, Колегія НКЗС вважає, що ОЗВ не виконав розпоряджень НКЗС та інших установ щодо організації колгоспів та їх землевпорядження і взагалі ставиться до цієї роботи з недостатньою увагою, за що роботу його визнати в цій галузі за незадовольняючу і висловити догану завідуючому ОЗВ.

Просити окр. РСІ зробити детальне обслідування фактів, що зазначені в статті т. Перфільєва в газеті «Комуніст» від 5 жовтня 1928 р., та вжити потрібних заходів до виправлення їх і організаційних висновків для застереження * в роботі по землевпорядженню надалі від таких явищ.

Запропонувати ОЗВ включити до плану землевпорядження на 1929 рік всі колгоспи, що досягли встановлених мінімальних розмірів, що будуть організовані до початку польового періоду

---

* У тексті «забезпечення».

1929 року, не затримуючись перед виключенням з плану тих земгромад, де не буде організовано колгоспу.

Просити Укрколгосп дати відповідні вказівки ОКС щодо ув'язки їх роботи з ОЗВ і окремо по землевпорядженню.

Цю постанову Колегії розіслати всім ОЗВ та оголосити в пресі.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 8, спр. 14, арк. 101—102. Копія.

№ 34

Доповідна записка Наркомзему УРСР до ВУЦВК про ліквідацію лжеколективу «Красный светоч» Первомайського округу

4 грудня 1928 р.

Розглянувши справу про ліквідацію с.-г. колективу «Красный светоч» Першотравенського округу й маючи на увазі, що:

1. «Красный светоч» не має підстав на звання колгоспу. Формально існуючи на статуті 1926 р. й фактично виконуючи свій статут від 1918 року «часів апостольських діяній», відмовився від перереєстрування на новий статут 1927 року.

2. С.-г. колектив «Красный светоч» не виконував мети, зазначеної статутом с.-г. колгоспу, не відповідав інтересам держави, а саме: не робив жодних відрахувань до капіталів, зокрема до неподільного, не дбав за розвиток колективізації навколо, відмовлявся приймати до свого складу бідноту, даючи притулок монахам, поліцаям для їх релігійної та антирадянської роботи.

3. Існуючи з 1918 р., колгосп такого соцскладу (монахи, бувші поліцаї, що не мають прав виборчого голосу), противозаконно користувався землею. Оскільки, згідно пакту 6 «Земельного Кодексу», нерільнича людність наділяється лише землею у четверту чергу (земля в свій час була відведена приюту), «Красный светоч» завів в заблуду ОЗВ в момент організації та затвердження статуту, незаконно захопивши землю.

4. «Красный светоч», користуючись пільгами та перевагами, мав можливість з прибутків землі насадити сад та поставити будівлі, не виконує вимог, які ставить перед колгоспом статут даного об'єднання.

Виходячи з вищезазначеного, Наркомземсправ з висновком Першотравенського ОВК погоджується, а саме: с.-г. колектив «Красный светоч» ліквідувати, зроблені насадження та будинки з землею зарахувати до складу Держфонду без оплати.

Окрвиконкому пропонувати на цій базі організувати новий с.-г. колгосп з бідняцько-середняцького селянства, демобілізова-

них червоноармійців та наймитства, в користування якого передати цю площу землі та майна Держфонду, зобов'язати місцеві органи забезпечити новоутворений колгосп агроорганізаційним обслуговуванням та відповідним керівництвом.

Заступник Наркомземсправ Качинський
Завідуючий агровідділом Гвоздецький

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 274, арк. 148. Відпуск.

№ 35

Доповідна записка Кременчуцького окрземвідділу до Наркомзему УРСР про наслідки вибіркового обстеження прокатних станцій округу

9 грудня 1928 р.

Кременчуцьким окрземвідділом переведено вибіркове обстеження 52 прокатстанцій з 211 всіх прокатних та зерноочисних станцій округу.

Обстеження переводилось командированим ОЗВ агрономом за участю райагрономії.

Наслідки обстеження показали, що більшість прокатних пунктів із раніш організованих укомплектовані машинами та знаряддям бувших дідичівських та такими марками, які по своїй якості не можуть використовуватись населенням, приймаючи на увагу слабкість селянського тягла.

Що ж торкається нових прокатстанцій, то теж реманент їх використовується не повністю тому, що немає зацікавлених в роботі прокатстанцій завідуючих.

Всі прокатстанції, що складаються лише із землеобробчого та зерноочисного реманенту, є дефіцитними, а прибуток дають лише ті, що мають у своєму складі молотарні гарнітури.

З метою збільшення використовування населенням реманенту прокатстанцій потрібно такі укомплектувати слідуючими машинами та знаряддями, як стандартним набором реманенту: 2—3 сівалки 11—13-рядні, 2 стани борін, 3 полілки однокінних з повним набором лапок, 1 кукурудзяну кінну однорядкову сівалку (яка б була придатною й для посіву інших просапних рослин), 1 трієр на коліщатах, 1 кукурудзяну молотарку з віялкою, 1 шредер з приводом, 1 протравитель та молотарку з 12—18-сильним нафтовим двигуном. Такі машини, як жатки, дякуючи невмілому уходу за ними, швидко псуються.

Що ж торкається плугів, то ними біднота не користується завдяки тому, що селянин, наймаючи тягло, завжди користується у цього ж господарства й плугом; та ж частина бідноти, що має хоч яке-небудь тягло, набуває плуга в свого супрягача. Гребки

та ручні полілки ще не набули попиту з боку населення. Січкарні є у великій кількості по селищах, і вони на прокатстанціях з'являються дефіцитними.

З обстежених 52 прокатних та зерноочисних пунктів 29, або 56%,— перебувають у власних помешканнях, решта 23, або 44%,— в орендованих помешканнях. В 1929 році передбачено будувати лише 5 помешкань, чому 18 прокатпунктів залишаються в найнятих помешканнях. Найкраще забезпечені помешканнями прокатпункти бурякових товариств, за ними йдуть с.-г. кредитові [товариства] й лише частково забезпечені прокатпункти земельних громад та СТВД.

Знижка бідняцьким господарствам давалась 42 прокатстанціями. В обстежених 52 прокатстанціях знижка, як мінімум, була 12% і доходила в окремих випадках і на окремі види знаряддя до 100%. Бідняцькі господарства, що зовсім не мають робочої худоби, звільнялись від платні за користування всяким реманентом або окремим знаряддям по 21 прокатпункту.

Утворення гуртків переведено навколо 11 прокатних станцій, які використовували не весь реманент станцій, а його окремі види.

Реманент, головним чином, використовувався господарствами, що мають робочу худобу.

Біднота без тягла використовувала реманент в самій незначній кількості, тому що, наймаючи робочу худобу в індивідуальних господарствах, поряд з цим використовувала й реманент цього господарства.

Прокатні пункти розташовані по окремих селищах; трапляються випадки, що в одному й тому ж селищі знаходиться 2 і 3 прокатпункти (с.-г. товариства, бурякові товариства та СТВД).

Крім обстежених 52 прокатних та зерноочисних пунктів, окрземвідділ поряд з сількредитсоюзом переводить за одною програмою повне обстеження всіх прокатних та зерноочисних станцій округи з метою їх реорганізації та встановлення терену обслуговування населення. Це обстеження гадається закінчити в січні місяці 1929 року з таким розрахунком, аби до наступної весняної засівкампанії закінчити справу реорганізації та утворення нових прокатних станцій. Всі матеріали по обстеженню будуть своєчасно надіслані до Наркомзему.

Надалі ОЗВ має перевести слідуючі міроприємства в справі прокатних станцій:

1) Забезпечити керівництво прокатними станціями шляхом виділення відповідної особи, яка б оплачувалась станцією й була зацікавленою в повному використанні реманенту.

2) Поповнити реманентом та молотарним гарнітуром ті станції, що таких не мають, але на цей реманент є попит з боку населення даного селища, та такими марками, які можливо рухати селянською робочою силою.

3) З метою допомоги бідняцьким господарствам вжити заходів через РЗВ, аби такі в зимовий час через СКНС та ТВД утворювали гуртки навколо прокатпунктів для використання реманенту.

4) Реманент тих прокатстанцій, що розкидано по селу, зосередити в одному місці, давши цим можливість бідняцькому населенню не розшукувати реманент, а забирати його при потребі, не гаючи часу.

Поряд з цим, на думку ОЗВ, потрібно було б організувати, за допомогою довготермінового кредиту, одну прокатну станцію з робочою худобою при сталому колгоспі, в селищі, де значний % господарств без робочої худоби та де бракує удосконаленого реманенту, а також збільшити термін повернення кредиту з 4 до 8 років на складні машини й на землеобробний реманент до 5 років. При заборі машини завдатків з дуже слабих організацій зовсім не брати.

Організаціям, які не мають своїх коштів, надати довготерміновий кредит терміном до 8 років на будування машинових сараїв.

Прокатним станціям, що є дефіцитними внаслідок зниження для бідноти плати за користування машинами або ж повного звільнення від оплати, давати допомогу з бюджетів РВК.

Прокатні станції слід організовувати при СТВД, бурякових товариствах, колгоспах та земгромадах, але з умовою наближення реманенту до бідноти шляхом організації в великих селищах декількох станцій при різних організаціях.

На думку окрземвідділу, вищевизначене є головними заходами, щодо поліпшення роботи прокатних станцій.

Завідуючий окрземвідділом Черновол
Окрагроном Дзісько
Секретар Глазман

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 268, арк. 422—425. Оригінал.

№ 36

Зведення Наркомзему УРСР про кількість колгоспів по округах України, їх земельну площу та агрономічну допомогу держави

Кінець 1928 р.

Назва секцій	Кількість колгоспів в окрузі	Земельна площа колгоспів	Відпуск дотації на колагрономію 1927/28 рік	Збільшується 1928/29 р.	Буде в 1928/29 році
1. Сумська	81	6320	6	2	8
2. Конотопська	49	3359	2	—	2
3. Глухівська	66	9261	2	2	4
4. Ніжинська	47	4203	2	—	2
5. Чернігівська	83	5897	1	1	2
6. Прилуцька	161	14060	4	—	4
7. Роменська	91	7879	4	—	4
8. Білоцерківська	465	29448	5	7	12
9. Вінницька	538	20940	5	1	6
10. Тульчинська	310	14275	5	—	5
11. Уманська	417	22379	4	2	6
12. Черкаська	563	37662	4	8	12
13. Київська	279	18678	6	4	10
14. Лубенська	212	12420	4	—	4
15. Могилівська	312	15272	10	—	10
16. Проскурівська	337	14262	8	—	8
17. Кам'янецька	342	14702	7	—	7
18. Шепетівська	127	9606	2	1	3
19. Бердичівська	381	20443	4	6	10
20. Житомирська	78	5244	4	—	4
21. Коростенська	59	4016	3	—	3
22. Єлисаветградська	529	66185	7	10	17
23. Першотравенська	438	44875	2	11	13
24. Одеська	668	103161	8	15	23
25. Херсонська	527	90317	14	7	21
26. Миколаївська	536	133794	7	13	20
27. Криворізька	343	42220	4	4	8
28. Полтавська	187	15640	7	1	8
29. Кременчуцька	187	15833	4	3	7
30. Дніпропетровська	306	39082	5	6	11
31. Маріупольська	168	25690	2	5	7
32. Мелітопольська	909	150742	10	13	23
33. Запорізька	429	55596	12	8	20
34. Куп'янська	164	17341	3	2	5
35. Старобільська	135	17000	—	5	5
36. Луганська	141	18987	4	2	6
37. Артемівська	158	23455	6	4	10
38. Донецька	169	23946	4	5	9
39. Ізюмська	62	8931	2	2	4
40. Харківська	309	22376	13	3	16
41. АМСРР	431	46788	11	5	16
Разом	11094◆	1252241◆	217	158	375

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 153, арк. 99—100. Копія.

№ 37

Доповідна записка правління «Сільського господаря» про хід машинопостачання та стан технічного обслуговування сільського господарства України

22 березня 1929 р.

1. План завозу с.-г. машин та його виконання

За планом «Сільського господаря» протягом 1-го півріччя повинно було бути завезено по округах с.-г. машин і знаряддя:

В І-ому кварталі . . .	на 7 012 000 крб.
В ІІ-ому »	на 8 387 000 »
Разом . . .	на 15 399 000 крб.

З них сезонних до весни с.-г. машин на 6 724 000 крб.

Разом з рештою с.-г. машин на 1 жовтня 1928 р. весняна засівна кампанія забезпечувалась сезонними машинами і знаряддям на суму біля 14,5 млн. крб.

За даними на 15 березня промисловість з 1 жовтня 1928 р. по 1 березня 1929 р. здала таку кількість сезонних машин:

Назва краму	З 1/X-1928 р. по 1.III.1929 р.			За березень місяць		
	Належало до відвантаження	Відвантажено		Належало до відвантаження	Відвантажено	
		кількість	% виконання		кількість	% виконання
Плуги різні	70 236	52 007	64,0	13 845	1 967	14,2
Борони різні	53 004	45 553	85,9	12 916	2 394	9,6
Культиватори . . .	12 240	10 157	82,9	3 980	309	7,0
» планет. .	14 415	1 334	9,2	4 585	—	—
Букери	5 040	4 811	95,4	1 140	130	11,4
Сівалки хлібні . . .	9 215	8 686	94,2	2 120	502	23,6
Сівалки спеціальні . .	1 250	750	60,0	500	—	—
Сортівниці	1 300	1 077	82,8	260	54	20,7
Фухтелі	480	376	78,3	100	36	36,0
Прощавники	555	281	50,6	100	127	120

Недостача пояснюється [недоліками в] промисловості:

1) недостатністю постачання сировиною,

2) холодом,

3) великим відсотком невиходів робітників на роботу по хворобі.

II. Хід реалізації с.-г. машин союзами й товариствами

За планом «Сільського господаря» союзи повинні були реалізувати с.-г. машини і знаряддя:

в I-му кварталі	5 251 000 крб.
в II-му »	11 817 000 крб.
Разом . . .	17 068 000 крб.

За 4 місяці (жовтень — січень) реалізовано союзами с.-г. машин на 9 574 000 крб., або 56,1% від всього піврічного плану реалізації і 117% від плану реалізації за 1 квартал і січень місяць разом. За лютий місяць за даними 35 союзів продано с.-г. машин на 4 057 тис. крб., або 111,3% плану.

Загальний розмір машинопостачання союзів задовольняючий.

Реалізація товариств за 5 місяців складає 8 687 тис. крб., із них соціалістичному сектору реалізовано 40,9% проти передбачених за планом 37,7%.

За 4 місяці (жовтень — січень) за фактичними даними 1458 товариств із сезонних с.-г. машин продано:

Плугів	14 501 шт.
Борін	4 509 »
Культиваторів	1 200 »
Сівалок хлібних	999 »
Сортівниць	104 »
Фухтелів	33 »
Трієрів	133 »

За лютий місяць продано [за даними] 1063 товариств:

Плугів	3 100 шт.
Борін	5 014 »
Культиваторів	1 258 »
Сівалок	1 354 »
Сортівниць	160 »
Фухтелів	260 »

За даними 370 товариств за першу половину березня (1—15):

Плугів	2 586 шт.
Борін	2 885 »
Культиваторів	823 »
Сівалок	711 »
Сортівниць	55 »
Трієрів	102 »

За два останні місяці реалізація значно пожвавилась і особливо збільшився попит на сезонні машини.

III. Тракторопостачання

До весняної засівкампанії розподілено тракторів 1103 шт., які розподілено так: АМСРР — 50 шт., Одеському округу — 130 шт., Херсонському — 169 шт., Миколаївському — 153 шт., Бесарабській комуні — 2 шт., для амортизації тракторів у великих колгоспах — 64 шт., для УРГО — 460 шт. і різним організаціям та установам — 75 шт. На місцях по чотирьох округах трактори уже розподілено в такий спосіб:

Назва організацій	Кількість організацій	У них рільної землі, десятин	Дано нових тракторів	Примітка
1. Миколаївський округ				
Кущовим об'єднаним колгоспам	14	47 217	96	
Окремим колгоспам	33	19 983	46	
Земгромадам	6	5 243	11	
Разом	53	72 443	153	
2. Херсонський округ				
Кущовим об'єднаним колгоспам	32	—	111	По Херсонському округу 4 трактори ще не розподілені
Окремим колгоспам	46		49	
Земгромадам	3		5	
Разом	81	—	165	
3. Одеський округ				
Кущовим об'єднаним колгоспам	4	22 825	50	
Тракторним станціям	2	—	80	
4. АМСРР				
Окремим СОЗам	28	18 750	50	

Всього на весняну посівну кампанію 1929 року нараховується тракторів по Україні 10 317 шт.

IV. Техобслуговування — ремонт, постачання запасними частинами

На Україні працює зараз і буде організована така кількість ремонтних майстерень:

	Працює	Організовується
Тракторних майстерень окружного значення с.-г. кооперації	24	14
Тракторних майстерень районового значення с.-г. кооперації	29	10
Майстерень спрощеного типу (кузень) с.-г. кооперації	12	23
Кузень різних, з якими с.-г. кооперація складає договори на ремонт	3428	—

Підлягало до ремонту тракторів 4035 шт., відремонтовано 2602 (по 6 союзах на 1 березня, по решті на 10 березня).

Постачання запасними частинами тракторів забезпечено не в достатній мірі.

Річне замовлення на 1928/29 р. було подано «Сільським господарем» в сумі 2 314 000 крб., ліцензії ж одержано лише на 1 122 500 крб.— 48%.

Внутр[ішнього] виробн[ицтва] одержано запасних частин	60 000 крб.
Шарико-ролико-підшипників	170 000 »
	230 000 крб.

Під загрозою стоїть забезпечення запасними частинами тракторів «Фордзон» і «Інтернаціонал», з одного боку, через невидачу ліцензій і запізнення їх видачі, а з другого, через те, що в Америці «Фордзон» припинив виробництво частин до своїх тракторів, а на внутрішньому ринку виробництво їх в потрібній кількості ще не налагоджене.

Нафтопостачання тракторів провадиться через 212 складів Нафтосиндикату і кооперації.

Паливом Нафтосиндикат склади забезпечує. Почувається гостра потреба в зливних бочках та дрібній тарі.

V. Прокатпункти — зерноочистка

Прокатних пунктів в минулому році було на Україні — 3 011, із них організованих протягом року — 1 336 і зерноочисних 2152, всього 5 163 ◆ пункти, загальна вартість яких орієнтовно визначається в 7 млн. крб.

Вибірковим обслідуванням минулого року було встановлено, що багато пунктів недостатньо укомплектовані машинами, укомплектовані невідповідним асортиментом машин, недоцільно розташовані по відповідних організаціях, тому вирішено було всі старі прокатні пункти, що кількістю та асортиментом своїх машин не відповідають вимогам свого району,— ліквідувати і, щоб не зменшувати загальної кількості пунктів до весняної засівкампанії цього року, організувати нових 1000 прокатпунктів і 1000 зерноочисних пунктів і в найближчий час на цьому стабілізувати кількість пунктів, звернувши всю увагу на удосконалення самої постановки прокату і організацію постійної клієнтури навкруги с.-г. машинового прокатпункту.

За даними 40 округів на 9 березня організовано нових прокатпунктів — 927, є старих — 2611.

Зерноочисних пунктів по 32 округах є 2 724 і працює трієрів у 39 округах — 8 448 шт.

Очищено насіння за даними на 10 березня — 10 300 тис. пуд.

Проте, поскільки прокатпункти приготувалися до весняної посівної кампанії, «Сільським господарем» було переведене об-

слідування в кінці лютого місяця по 12 округах 58 прокатних пунктів. За цими даними видно, що робота по підготовці прокатпунктів на місцях уже була розпочата.

На цей час прокатпункти, що мають завідувачів, складають 86,5%; ремонт машин провадиться, відремонтовано було вже 43% усіх машин, що потребували ремонту. 62% прокатпунктів ставили доповіді на зборах селян та сільорганізацій.

За цими даними обслідування видно, що підготівля прокатпунктів до весняної сівби ще недостатня. На підготівлю прокатпунктів до весняної сівби «Сільським господарем» звернуто особливу увагу, і на місця дано категоричну директиву добитися такого мінімального навантаження на машини:

Для плугів	12 дес.
» лущильників	15 »
» борін	30 »
» культиваторів	20 »
» сівалок	30 »
» сортівниць фухтелів .	3000 пуд.
» трієрів	2500 »

ЦДАЖР УРСР, ф. 290, оп. 7, спр. 554, арк. 42—43. Копія.

№ 38

Повідомлення про надання робітниками міст допомоги селу

10—21 квітня 1929 р.

I

КРИВИЙ РІГ. Робітничі колективи подали вже своїм підшефним селам помітну допомогу. Робітники рудні придбали для с.-г. колективу в підшефному селі трактора. П'ять гірничих бригад з копалень Артемівської, Пролетарської і Лібкнехтовської вже два тижні працюють на селі, ремонтуючи селянський реманент. Робітники Комінтернівської рудні організували кузні, а на травневі свята відряджують бригаду, яка візьме з собою 80 коней і допоможе безтягловим господарствам засіяти землю.

В окрузі жваво готуються до боротьби з шкідниками. У районах працюватимуть 33 загони, що ними керуватимуть студенти агротехнікуму.

Апостолівські залізничники * пустять паровоза, що протягом десятків верстов поливатиме отрутою землю коло залізниці, заражену шкідниками.

«Комуніст», № 82, 10 квітня 1929 р.

---

* Идеться про робітників станції Апостолово.

II

ЧЕРКАСИ. Подальші відомості, що надходять з сіл, свідчать про велику допомогу, яку подають робітники бідноті села.

Протягом трьох тижнів 7 робітничих бригад Смілянського комбінату відремонтували для бідноти 200 с.-г. машин. За допомогою робітників по селах закладено 15 різних колективних об'єднань на загальній площі в 1500 гектарів.

План контрактації там, де працювали бригади, виконано з перевищенням. Бригади залізничників Бобринського вузла обслугували 32 села, відремонтувавши там 500 різних машин, 1500 частин для машин та 1000 частин зробили нових.

III

ЗАПОРІЖЖЯ. Робітники місцевих заводів і Дніпрельстану вирядили на села 19 ремонтних бригад, забезпечених вугіллям і залізом. Бригади вже довгий час ремонтують селянське знаряддя. Пересічно кожна бригада уже відпрацювала 50—80 людино-днів, а дніпрельстанівська бригада — 180 людино-днів.

Робітники заводу № 29 організували на селі с.-г. курси, що обслуговують 750 селян. Бригади Дніпрельстану, ремонтуючи знаряддя, водночас встигли організувати три нових колгоспи та 46 супряг. Робота бригад на селах відіграла велику роль щодо безпосереднього зближення робітників з селянами.

IV

ПОЛТАВА. До міста повертаються робітничі бригади, що виїздили ремонтувати селянський реманент. За відомостями, поданими 8 бригадами, нині відремонтовано 106 борін, 46 плугів, 26 сівалок, 12 трієрів та багато іншого с.-г. реманенту. Чимало знаряддя валялось під снігом і було майже непридатне для вживання, а тому потребувало капітального ремонту.

Ремонтуючи знаряддя, робітники влаштували кілька агрономічних та інших бесід з селянами і по деяких селах організували хати-читальні.

«Комуніст», № 84, 12 квітня 1929 р.

V

КИЇВ. Робітники заводу «Фізико-Хімік», відпрацювавши 6 годин, заробили 2 000 крб. і купили за ці гроші своєму підшефному селу 20 плугів, 6 борін, 3 культиватори та інший реманент.

Цей реманент робітники передали спеціально організованому на селі прокатному пункту, що зможе обслугувати не тільки своє село, але й інші сусідні села.

VI

ЖИТОМИР. На всіх фабриках та заводах робітники працюють дві години понад норму і відраховують гроші на комсомольські тракторні колони.

Робітники Токарівської гути на будування тракторів зібрали вже 1500 крб. У кожній колоні буде по 4 трактори.

VII

ДНІПРОПЕТРОВСЬК. На Дніпропетровщині є 20 ремонтних бригад промартілей. Всі вони зараз ремонтують с.-г. реманент. Деякі артілі зменшили на 25% вартість ремонту машин. У 3 районах округу ремонтні артілі вирішили ремонтувати с.-г. реманент для біднішого селянства безплатно.

VIII

АРТЕМІВСЬК. Робітничі бригади, які відрядив Слов'янський содовий завод та Костянтинівська гута, за три неділі відремонтували 160 машин бідноті у підшефних селах. На травневі свята бригади вирішили обробити і засіяти в цих селах 500 *га* землі.

Робітники Слов'янської солеварні відрахували одноденний заробіток — до фонду весняної сівби. За ці кошти придбано трактора для новоорганізованого колгоспу в підшефному селі Привольному.

«Комуніст», № 92, 21 квітня 1929 р.

№ 39

З протоколу загальних зборів колгоспників сільськогосподарської артілі «Шлях незаможника» с. Володимирівка Володимирівського району Миколаївського округу

14 квітня 1929 р.

1. Слушали: Доклад о результатах подготовки к весенней посевкампании 1929 года.

Постановили: Произвести посев нижеследующих культур: пшеницы 81 дес., ячменя 100 дес., овса 15 дес., проса 15 дес., кукурузы 33 дес., подсолнуха 40 дес., люцерны 8 дес., картошки 15 дес., баштана 12 дес., гарбуза 3 дес., суданки 4 дес., бураков 8 дес., сои 3 дес.

Члены артели должны аккуратно являться на работу — своевременно и относиться добросовестно к своим обязанностям, в случае невыполнения поручить совету привлекать к административному взысканию: штраф без применения аппеляции перед общим собранием вплоть до исключения из членов артели.

3. Слушали: Доклад о повышении урожайности.

Постановили: Агроминимум в нашем хозяйстве провести полностью, а также всем членам артели необходимо добиваться перед крестьянством, чтобы все индивидуальные хозяйства производили чистку семян и т. д.

4. Слушали: О переводе рабочих на сдельную работу.

Постановили: Определить плату рабочим на поле: полольщик 6 коп. с гектара, бороновать 12 коп. с гектара, посев сеялкой 15 коп. с гектара, ... * 50 коп., для двух рабочих мужчин 30 коп., [для] женщин 20 коп., оранка 40 коп. с гектара.

На предприятиях: приемка хлеба $^{2}/_{3}$ коп. с переработкой пуда зерна, на маслобойке — 1 коп. с пуда. Мельник 1 коп., машинист $1^{3}/_{4}$ коп. с переработанного пуда семечек подсолнуха. Если же одновременно работают маслобойка и мельница, то по 1 коп. с пуда переработанного подсолнуха и пуда переработанного зерна. Фалевка 1 копейка, шеретовка $1^{1}/_{2}$ коп.— $1^{3}/_{4}$ коп.

Председатель Совета

ЦДАЖР УРСР, ф. 166, оп. 8, спр. 295, арк. 39. Копія.

№ 40

З огляду інформаційного відділу ЦК КП(б)У про загострення класової боротьби на селі весною 1929 року

20 травня 1929 р.

СТАВЛЕННЯ ДО ПОСІВКАМПАНІЇ ОКРЕМИХ ШАРІВ СЕЛЯНСТВА

Куркульство. Про настрій куркульства та ставлення його до міроприємств Радвлади щодо переведення посівкампанії ми вже повідомляли в попередньому огляді. Куркулі продовжують вести шалену агітацію проти засипки гамазеїв, проти контрактації, проти СОЗів, супряг тощо.

Як яскравий приклад загострення класової боротьби на селі наведемо деякі факти з боротьби куркулів в Шполянському районі (Шевченківського округу), яка розгорнулась навколо тракторної колони, що її було організовано в цьому районі.

Все використовується куркулями для того, щоб виступати проти усуспільнення. В тих селах, де працюють трактори, куркулі, маючи реманент, худобу в цінах за обробіток вимагали менше, ніж вартість тракторної обробки, а в тих селах, де тракторів нема, вимагали вдвічі більше. Одне село Кримки вирішило перейти на СОЗ. Куркулі повели шалену агітацію проти переходу. До прибуття тракторів в цьому селі з боку куркулів було чути такі балачки: «З вашою колективізацією нічого не вийде, поки трактори прибудуть, то роса й очі виїсть». Коли ж трактори прибули, вони повели таку антирадянську агітацію: «Трактори здо-

* Пропуск у тексті документа.

рово утрамбовують, всходів не буде, вони нас приведуть до колективізації й нам в старці треба буде піти».

Коли 8 травня приїхали в село землеміри, поступово стали сходитись до сільради селяни, серед яких були вигуки: «Не треба нам ніякого СОЗу». На другий день (9 травня) чоловік 40—50, в більшості жінки, теж прийшли до сільради з вимогою викреслити їх зі списку бажаючих у СОЗ. Увечері в школі скликались збори КНС, аби зірвати ці збори, куркулі та підкулачники завербували на свій бік декого з селян, пішли до сільради з криками: «Не надо нам СОЗу», та стали вимагати від голови сільради, аби останній відкрив їм збори. Коли голова відмовився, зачинщики самі відкрили ці збори, на яких стали обирати представників до Харкова. В цей самий час, побачивши секретаря КСМ осередку, який прийшов на збори, накинулись на нього з криками: «Що ти захисник бідняцько-середняцьких мас» та стали бити. Назавтра (10 травня) зранку зібрались знов до сільради з вимогою від голови завірити підпис тих, що не бажають до СОЗу. Коли голова став вимагати від них ці списки, вони відмовились і сказали, що лише думають зібрати — дайте дозвіл. Є відомості, що такі списки збиралися, причому ті, що ходили по хатах, заявляли, що нібито їх послала сільрада, про що заявляли незаможники.

Про такі факти, коли куркульство має вплив на бідноту і остання відмовляється від СОЗу, повідомляють і інші округи. Так, в с. Романівка (Молдавія) біднота під впливом куркульства почала виходи з СОЗу. Там, де СОЗи або супряги вже організовані, куркулі ведуть підготовчу роботу, аби зірвати практичну роботу цих СОЗів та супряг. Так, в с. Слободзея (Молдавія) куркулі на тайному зібранні, на яких були присутні й середнякилошадники, вирішили аби під час засіву не виходити в поле пахать бідноті. Аналогічну постанову винесли куркулі в с. Лутківці (Первомайський округ): «Коли прийде весна, то жоден з куркулів не піде обробляти землю «злидням», а коли хто і піде орати, то тільки за 25 крб. за десятину». Були такі випадки, коли куркулі та попи розповсюджували чутки про те, що хто буде заключати умови на супряги, той позбавиться права ходити до церкви (Мелітопольський округ).

Відверто вороже виступають куркулі й проти засипки гамазеїв. «Засипка нам не потрібна, ми повинні кожен собі засипати певну кількість зерна, яке й використовувати в міру потреби». «Хай дають ті, у кого є хліб, що за порядок: хтось проголосує, а ти давай» (Полтавський округ).

В с. Таранушичах Кобиляцького району, щоб зірвати засипку, провертіли дірки в помості гамазею і це використали для агітації. «Ще й не сипали, а вже дірки повертіли, а що ж то буде, як почнем сипати».

Контрактація. Справа з контрактацією значно покращала. За відомостями «Сільгосподаря» на 1 травня план контрактації

зернових культур виконано на 124,1%. Технічних культур законтрактовано 90,7% плану. План контрактації по всіх видах культур по Україні на 5 травня виконано на 98,3%, а разом з позаплановою безавансовою контрактацією законтрактовано 112,0% плану.

Кредит. За даними Укрсільбанку загальний розмір фінансування весняної посівкампанії встановлений в розмірі 59 491 тис. крб., з яких за рахунок Укрсільбанку — 48 200 тис. крб., за рахунок другої ланки (кредитсоюзів) 7 500 тис. крб. і за рахунок низовки — 3 700 тис. крб.

Відпущено на 1 травня по лінії Укрсільбанку — 48 160 тис. крб., по лінії кредитсоюзів — 6444 тис. крб. і по лінії низовки — 3191 тис. крб. (за відомостями тільки 55% всіх кредитових товариств). За даними 60% всіх кредитових товариств відпущено безпосередньо посівщику на 1 травня 16 907 тис. крб., з них індивідуальному сектору — 8958 тис. крб., або 53%, та усуспільненому сектору — 47%.

Біднота одержала 7175 тис. крб., або 42,5% всіх виданих кредитів, в індивідуальному секторі вона складає — 80,1%.

Середняк одержав 1783 тис. крб.— 10,5% всіх кредитів, а в індивідуальному секторі він складає 19,9%, усуспільнений сектор одержав 7949 тис. крб., або 47%, з них колгоспи — 5176 тис. крб.— або 30,6% всіх кредитів, а внутріусуспільненому секторі — 65%, інші об'єднання 2773 тис. крб.— 16,4% всіх кредитів, а внутріусуспільненому секторі — 35%.

(Дані щодо соц. розподілу кредитів підлягають перевірці).

Треба додати, що усуспільнений сектор одержав значно більше кредиту тому, що крім низовки він одержав ще кредит і від кредитсоюзів та сільбанків. Остаточні дані можна буде дати після закінчення посіву.

Окремо на контрактацію повинно бути відпущено за планом 13,3 млн. крб. На 1 травня відпущено 10 005,4 тис. крб.

За відомостями деяких ОПК відпущений кредит іноді йде не по призначенню. Ось, наприклад, Маріупольський та Конотопський ОПК повідомляють, що:

> «Нет уверенности, что кредиты на контрактацию будут полностью использованы по назначению. В дни выдачи кредитов спиртные лавки увеличили свой оборот до 600—700 руб. в день, а также увеличился оборот и потребкооперации» (Ст. Каранський р-н Маріупольщина).
>
> «Зафіксовані випадки, хоч і менш, ніж в минулому році, використовування кредитів не по призначенню, так наприклад: в Буринському районі було видано кредит вчительці на будівлю хати (2 рази по 100 крб.), винних за зловживання кредитами притягнено до відповідальності» (Конотопський округ).

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 62, спр. 62, арк. 10—11. Оригінал.

№ 41

З огляду інформаційного відділу ЦК КП(б)У про стан колективізації і допомогу держави сільському господарству України

20 травня 1929 р.

Машинопостачання. За відомостями «Сільгосподаря» від 23 квітня машин різних продано на 17 442 719 крб., з них по колективному сектору на 45,8% при плані в 37,7%. Відсоток виконання завозу машин такий: плугів — 90,4%, борін — 126,7%, букерів — 99,3%, сівалок — 184,1%, трієрів — 98,6%.

Завіз тракторів на 1 травня на місця виконано на 100%. Призначено було на весну 1 104 трактори, цю кількість і одержано. Нових запасових частин до тракторів одержано на суму 830 800 крб., або 74,0% призначення.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАКТОРНИХ КОЛОН

За відомостями «Сільгосподаря» в багатьох союзах закінчується робота по організації тракторних колон. Так, Полтавський союз організував тракторну колону, для якої вивласнено 12 тракторів, Куп'янський союз організував колону на 40 тракторів, Маріупольський буде мати 2 колони, одну на 20 тракторів і другу з 48 тракторів.

Артемівський союз організував одну колону в 30 тракторів, обслуговуватиме вона 5 земельних громад, Дніпропетровський союз буде мати колону в 14 тракторів, Мелітопольський — одну в 20 тракторів, Лубенський союз замість організації однієї колони організує п'ять загонів, які обслуговуватимуть 19 колгоспів. По одній колоні організували ще Білоцерківський та Роменський союзи.

Організація супряг. Темп організації супряг за останній час значно посилився, й ця робота почала приймати масовий характер. Так, наприклад, в Мелітопольському окрузі на 1 квітня складено умов по супрягам 11 341, які охоплюють 20 000 дворів. Секретар Оріхівського РПК (Запоріжжя) повідомляє: «Результаты работы последних дней дают основание предполагать, что безлошадные будут полностью охвачены супрягами».

В основному об'єднуються по супрягам 4—5 господарств. Є й такі випадки, коли з метою супряг об'єднуються від 10 до 15 господарств й самі приходять у сільраду на складання умов. Проте, справа з організацією супряг не всюди обстоїть гаразд. В низці місць ця робота проходить слабо. Так, в Куп'янському окрузі з передбачаємих до організації 4 000 супряг на 1 квітня організовано лише 738, та машинно-тяглових гуртків — 18.

Є випадки, коли біднота під впливом куркулів сама відмовляється від організації супряг. Спостерігаються також випадки

розпаду супряг на грунті «разногласся», кому раніш треба зорати землю — лошадному або безлошадному (АМСРР).

Колективізація. За планом по Україні під час весняної посівкампанії має бути організовано комун — 86, артілей — 585, товариств СОЗ — 1 623, а фактично на 1 квітня (за даними Укрколгоспу) план організації комун виконано на 43%, артілей на 62,2%, товариств СОЗ на 104% (навіть план перевищено), разом — 91,9%.

В деяких округах (Тульчинському, Білоцерківському, Сумському, Куп'янському, Кременчуцькому, Полтавському, Єлисаветградському, Одеському, Вінницькому, Шепетівському) зовсім нічого не зроблено в галузі організації комун. Нічого не зроблено також в галузі організації артілей в таких округах: Сумському, Донецькому, Одеському, Вінницькому.

Щодо машинно-тяглових гуртків, то ця робота в багатьох округах зовсім не розгорнута (Чернігів, Суми, Кременчук, Одеса, Маріуполь, Вінниця). Деякі округи (Білоцерківський, Куп'янський, Прилуцький) організували лише по одному гуртку. Донецький округ мав за планом під час засівкампанії організувати 700 гуртків, організував же він лише 9. Велику роботу в цій галузі проробив Лубенський округ, який на 1 квітня організував вже 74 машинно-тяглових гуртки.

Ремонт с.-г. реманенту. Справа з ремонтом сільськогосподарського реманенту значно просунулась вперед. На 1 квітня відремонтовано всього на Україні 3 937 тракторів, залишилося відремонтувати ще 352 трактори.

Пожвавленню ремонту с.-г. реманенту в значній мірі сприяли робітничі бригади.

С.-Г. КРЕДИТ

Кредитування сільського господарства проти минулого року дає збільшення на 40%, в 1927 р.— 2 100 100 крб., в 1928 р.— 2 945 437 крб. Підсумків виконання плану кредитування за минулий рік ще не мається, але за попередніми даними він не буде виконаний повністю в зв'язку з фінансовими труднощами попереднього року. План кредитування підлягав значним змінам як по призначенню кредитів, так і терміну відпуску останніх. План в значній мірі збільшено на засівну кампанію і не виконано на міроприємства по організації земельної території.

Призначення кредитів колгоспам з 1 жовтня 1927 р. по 8 вересня 1928 р.

На с.-г. машини	Робоча худоба	Скотарство	Свинарство	Рибоводство	Бджільництво	Садівництво	Хмільництво	Будівництво	Лісопостачання	Трактори	Фонд кооперації	Меліорація	Обігові кошти	Разом
141681	47519	48250	4400	300	800	7900	1700	58920	4250	12500	10410	3000	17450	359080

План кредитування колгоспів на 1928/29 рік

Рільництво	На с.-г. машини	Робоча худоба	Скотарство	Свинарство	Рибоводство	Бджільництво	Садівництво
24374	488882	41800	69050	9520	11365	6180	9784
Хмільництво	**Будівництво**	**Трактори**	**Меліорація**	**Обігові кошти**	**Промислові підприємства**	**Електроустановки**	**Разом**
8500	205700	80000	2795	39000	75870	6400	1085420

Використання кредитів в основному проходило правильно. Так, із загальних кредитів на заможні групи припадає 2,7%, а на інші — 97,3%. Середняцькі господарства задовольнялись більш бідняцьких по розмірах ссуд.

Ефективність кредитування сільського господарства потребує спеціального вивчення, і вичерпуючих матеріалів по цьому питанню в сучасний момент не мається.

С.-Г. КООПЕРАЦІЯ

Як загальне положення можливо встановити, що ефективність кредитування виявила позитивні наслідки, що виявились у підвищених темпах розвитку кредитуємих галузей сільського господарства, а саме: сировинні культури, травосіяння, машинопостачання, колективізація та скотарство.

Кооперативна мережа та зміни в ній:

Види об'єднань	На 1/X-1927 р.		На 1/X-1928 р.		Примітка
	Об'єднань	Членів	Об'єднань	Членів	
I. С.-г. кредитові					За відсутністю даних на 1/X-1928 р. показана кількість членів по фахових об'єднаннях на 1/IV-1928 р.
а) Сіткові	20	13 079	30	18 000	
б) Позасіткові	36	11 023	32	12 000	
Разом	56	24 102	62	30 000	
II. Фахові об'єднання					
а) Скотарсько-молочарські	6	180	23	360	
б) Бурякові	29	5 627	46	16 097	
в) Меліоративні	27	3 190	30	3 714	
г) Інші	55	1 978	66	2 104	
Разом	117	10 975	165	22 275	

Контрольні цифри на 1929 рік, схороняючи взяту установку розвитку сільського господарства, дають слідуючі темпи зростання основних покажчиків: (див. табл. на стор. 165).

Валової продукції на	6,4%
Посівної площі	2%
Усуспільненого сектору	70%
Фінансування с.-г.	28%
Бюджет асигнувань	60%

Як видно з наведеної таблиці, кількість с.-г. кредитових сіткових товариств збільшилась за відчитний час на 10 об'єднань, або на 50%.

Кількість позасіткових товариств зменшилась на 4 об'єднання за рахунок переведення таких до складу сіткових товариств.

Щодо перспективного поширення мережі сітки сільбанку, то до 1 жовтня 1929 р. намічено довести таку до 50 товариств.

При майже повній стабільності кількості с.-г. кредитових товариств, ми бачимо досить значний зріст в них членів — з 24 102 до 30 300, або на 24,5%.

Кількість фахових об'єднань збільшилась на 48, або 41%, що пройшло за рахунок організації скотарсько-молочарських та бурякових товариств. За даними кількості членів фахових об'єднань по стану на 1 квітня 1928 року, ми маємо зріст членів майже на 120%.

Соціальний склад членів с.-г. кредитових товариств такий: (по 37 товариствах, у %)

	Кволі та нижчесередні (бідняки)	Середні та вищесередні (середняки)	Міцні (куркулі)	Разом
На 1 жовтня 1927 року	41,5%	56,9%	1,6%	100%
На 1 квітня 1928 року	51,7%	47,5%	1,8%	100%

За час з 1 жовтня 1927 р. по 1 квітня 1928 року кількість бідняцьких господарств збільшилась на 10,2% за рахунок фонду кооперування бідноти. На 1 жовтня 1929 р. % бідняцьких господарств в складі с.-г. кооперації намічено довести до 67%.

Соціальний склад органів керування (за перевиборчими матеріалами)

	Правління	Рада	Ревізкомісії
Всього обрано	154	178	147
В тому числі незаможників	92	44	62
У % відношенні	60%	43,3%	35%
Середняків	57	67	54
У % відношенні	37%	35%	30%
Членів КП(б)У та ЛКСМ	15	34	20
У % відношенні	10%	20%	15%
Заможних	1	1	—

Остання кількість припадає на службовців та кустарів. Як видно з приведеної таблиці, склад органів керування с.-г. кредитових товариств незаможницько-середняцький, а також мається значний відсоток партробітників, взагалі слід визнати, що склад органів керування наших товариств задовольняючий. Виявлений заможний елемент, що проліз до органів керування, було усунуто.

МАШИНОПОСТАЧАННЯ

За 1926/27 операційний рік продано машин:

Союзом на	480 000 крб.
Товариствами	414 000 »

За 1927/28 операційний рік продано машин:

Союзом на 1 307 824 крб. (попередні дані.)

Пересічно одним товариством:	I кв.—2 350 крб.	(по 40 товариствах)
	II кв.—5 553 крб.	(по 38 товариствах)
	III кв.—2 462 крб.	(по 39 товариствах)
Разом	10 365 крб.	

За перше півріччя 1927/28 року відпуск машин складає:

Колгоспам	15%
Прокатпунктам	5%
Індивідуальним господарствам	80%
Разом:	100%

Покупці машин — індивідуальні господарства — розподіляються так:

Незаможники	15,5%
Середняки	57,0%
Заможні	27,5%
Разом:	100%

За друге півріччя 1927/28 року відпуск машин складає:

Колгоспам	35%
Прокатпунктам	40%
Індивідуальним господарствам	25%
Разом:	100%

Так що за друге півріччя ми бачимо, що значний відсоток відпущених машин пішов по колективному сектору та покупці

машин — індивідуальні господарства — майже на 80% складають біднота та середняки, що видно:

Незаможники	37,7%
Середняки	46,2%
Заможні	17,1%
Разом: . .	100%

В цілому ми бачимо значне виправлення в роботі машинопостачання колгоспів та бідноти.

План завозу машин на 1928/29 рік передбачено на 1 473 503 крб., причому основна маса складних машин має піти по усуспільненому сектору сільського господарства.

КОНТРАКТАЦІЯ

	Пшениці	Жита
Всього по плану потрібно було законтрактувати по Шепетівському округу	150 тис. пуд.	25 тис. пуд.
Законтрактовано ж	62 129 пуд.	76 736 пуд.
З них законтрактовано Союзхлібом	6 497 пуд.	10 509 пуд.
З них законтрактовано окрсільгоспсоюзом	55 632 пуд.	66 227 пуд.

Таким чином, ми маємо недовиконання плану по контрактації пшениці на 58,6%. Причина — підвищення цін на ринку.

На 1 жовтня 1928 р. складено умови з товариствами на контрактацію ярових врожаю 1928 р. на 3 136,5 дес.

У виконанні чого товариства склали умови на контрактацію з такими плантаторами:

Колгоспами	346,46	дес.
Земгромадами	1236,47	»
Незаможниками	928,49	»
Середняками	568,82	»
Іншими	232,20	»
Разом	3 312,44	дес.

Умови по контрактації нашими товариствами виконані з перебільшенням на 224,06 дес.

З законтрактованої кількості на 1 жовтня 1928 р. товариствами здано для Союзу зерна 301 146 кг, здача продовжується.

Складено умови з товариствами на закупку озимих на корню врожаю 1928 р. на:

Пшеницю	58 500	пуд.
Жито	65 250	»
Разом	123 750	пуд.

У виконанні чого товариства закупили на корню:

Пшениці	55 632 пуд.
Жита	66 227 »
Разом: . . .	121 859 пуд.

Відомостей про соціальний стан [товариств, які] запродали врожай озимих 1928 р., не мається, але головним чином запродавцями з'являються колгоспи, земгромади та бідняцько-середняцькі господарства й дуже незначний відсоток заможних.

На 1 жовтня 1928 р. здано союзу зерна:

Пшениці	36 717 пуд.
Жита	34 073 »
Разом: . . .	70 790 пуд.

Середній розмір авансування складав: на пуд жита 30 коп. та на пуд пшениці 50 коп.

Намічено було до контрактації картоплі 700 дес. На 1 жовтня 1928 р. законтрактовано 870 дес. Маємо перебільшення виконання завдання на 170 дес. Здача картоплі переводиться.

На 1928/29 рік намічено законтрактувати:

Озимини	6 000 дес.
Ярових—бобових	3 000 »
Разом:	9 000 дес.

На контрактацію решти ярових культур ми поки що завдання не маємо.

На 1 жовтня 1928 року ми маємо законтрактованої озимини 2 306 дес. Контрактація ярових ще не переводилась.

Контрактація 1928 року взагалі пройшла задовольняюче і будь-яких труднощів чи перешкод не з'являлось.

Перешкодами контрактації 1928/29 р. (озимини) з'являються відсутність у достатній кількості посівматеріалу, агітація заможних шарів села за неконтрактацію, мотивуючи тим, що весь хліб буде забрано, та друга перешкода — незначне авансування, але ми впевнені в тому, що все ж таки наше завдання буде цілком виконано.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 62, спр. 154, арк. 60—67. Оригінал.

№ 42

Повідомлення про злочинницьку діяльність куркулів в комуні «Зірка» на Київщині

25 травня 1929 р.

В с. Рославичі, на Київщині, організувалася с.-г. комуна «Зірка». Минуло кілька років, поки внаслідок упертої праці комунарів вона зміцніла і стала на тверді господарські рейки.

Комуна стала зразковим господарством. Вона вже мала потрібне майно, с.-г. реманент, робочу худобу і, навіть, придбала трактори, широко розгорнувши свою роботу.

Ця комуна була «живим свідком» користі колективізації для бідноти й середняцтва. Звичайно, що вона була «більмом на оці» в місцевих глитаїв. Останні намагалися всіма засобами ставати на перешкоді комуні, що повільно, але впевнено йшла вперед шляхом до соціалізму.

А глитаї в Рославичах були об'єднані добре. Вони завжди «єдиним фронтом» виступали проти всіх заходів Радвлади щодо перебудови села на новий лад. Вони провадили шалену антирадянську агітацію під час самооподаткування, хлібозаготівель тощо. А особливу антирадянську агітацію розвинули вони проти колективу.

Справа в тому, що комуна провела землевпорядкування. В неї були незручні, розпорошені земельні ділянки, і коли, внаслідок землевпорядкування, в частини глитаїв відібрали деякі ділянки землі і передали їх колективу, вони твердо вирішили помститися.

Глитаї, зустрічаючи колективістів, загрожували їм убивством, залякували їх терором, і ці загрози на деяких, малосвідомих, невитриманих колективістів мали вплив. Навіть кілька комунарів вийшли зі складу «Зірки».

Але це не задоволило глитаїв. В серпні минулого року глитаї зібрали юрбу людей на чолі з церковним старостою й іншими «найповажнішими», цебто найбагатішими, глитаями і посунули на комунарські лани, де в цей час працювали комунари.

Розлютована юрба напала на комунарів і почала їх бити. Останнім довелося рятувати своє життя від озвірілої глитайні. Тоді глитаї накинулись на трактор, що був на полі, і попсували так, що його кілька місяців довелося ремонтувати.

Насильством глитайня колективу не зруйнувала. А за злочин довелося учасникам його відповідати перед радянським судом. На лаві підсудних опинилося близько 30 чол. глитаїв — керівників юрби, що напала на комунарів, та безпосередніх учасників нападу.

Розглядала цю справу виїзна сесія Київського окрсуду. Суд засудив найактивніших злочинців Тугая Нечипора, Руденка,

Хижняка, Максименка Петра і Козленка на 6 років позбавлення волі, з конфіскацією їхнього майна, інших 20 чол. засуджено на різні менші строки позбавлення волі.

Кримінально-касаційна колегія Найвищого суду УРСР, за касаційними скаргами засуджених, розглянула цю справу. Найвищий суд визнав за можливе зменшити строк позбавлення волі наполовину — Тугаєві С., Саєнкові, Хижнякові М. та Кузьменковій Ганні.

Щодо інших засуджених, то Найвищий суд УРСР присуд затвердив цілком.

«Вісті ВУЦВК», № 118, 25 травня 1929 р.

№ 43

Інформаційний лист Шевченківського окрвиконкому Наркому земельних справ УРСР О. Г. Шліхтеру про хід колективізації в окрузі

29 травня 1929 р.

Колективний рух в Шевченківському окрузі проходить в цьому році з небувалим темпом.

Досить значний річний план усуспільнення — 43 000 га вже виконаний з перебільшенням (101,2%).

Бідняцько-середняцькі кола селянства, усвідомивши перевагу колективного господарства над індивідуальним, цілими земгромадами переходять до усуспільненого господарювання.

Так, в окрузі у весняну засівкампанію цього року перейшли на статути артілей та товариств спільного обробітку землі 38 земгромад на площі 9 121 га (в тому числі 3 села: Кримки, Васильки, Мар'янівка).

Поруч з організацією нових об'єднань, переведена досить велика робота по укрупненню існуючих, так: добавилось до складу існуючих колгоспів 2061 господарство з 7 240 га землі та злито 177 дрібних колгоспів в 66 на площі 9 229 га. Пересічний розмір колгоспів до злиття — 52 га, після злиття — 139 га.

Одним з районів, в якому найкраще проходить усуспільнення сільського господарства є Петровський (був. Вільшанський) район.

Це район лісостепної частини округу, має 10 029 господарств та 30 098 га придатної землі селянського користування.

Пересічна землезабезпеченість району — 3 га землі на двір та 0,66 га на їдця.

З загальної кількості господарств району — 51,7% господарств обробляють землю найманою худобою, 20,4% супрягою і лише 27,9% тільки власною худобою.

Відсоток господарств в районі без робочої худоби та без реманенту значно вищий проти округового.

Найманим реманентом обробляють землю в районі 58% всіх господарств.

Як робоча худоба, так і реманент скупчені у вищих засівних групах, а через те в районі бідняцькі безреманентні господарства перебувають у постійній залежності від заможних та середняцьких господарств.

Зовсім звільнено від с.-г. податку 45% господарств.

В районі мається 1 діюча цукроварня та засівається під цукровий буряк 10% засівплощі.

Таким чином, Петровський район є малоземельний район, з великою кількістю бідняцьких господарств, без робочої худоби та мертвого реманенту. В районі значно поширені інтенсивні галузі (садівництво) та посів цукрового буряку, які при відповідній механізації селянських господарств можуть значно розвинутись.

Всі зазначені чинники сприяли та сприяють колективізації сільського господарства в цьому районі.

Так, на 1 травня 1929 р. в районі було усуспільнено 7 394 га землі, або 24,5% від всієї придатної землі селянського користування.

Петровський район виділяється серед низки інших районів округу ще й тим, що в ньому вперше в окрузі почали усуспільнюватись цілі земгромади й зараз є 7 громад, що перейшли на статути артілей та товариств СОЗ, ліквідуючи відрубне землекористування.

Площа таких земгромад складає 1 500 га.

Крім того, 16 дрібних колгоспів в с. Моринці та Зелена Діброва, об'єднавшись поміж собою, утворили два великих колгоспи на площі 1200 га землі.

Разом з тим, в районі переведена велика робота по укрупненню існуючих колгоспів за рахунок прийому нових членів, прийнято нових членів [з земельною площею] 1373 га.

Всі новоутворені об'єднання району мають бути в цьому році землевлаштовані і восени приступити до запровадження спільного господарювання на нових земельних масивах.

Одним із самих важливих чинників закріплення та поширення колективізації є тракторна обробка землі, про що досить яскраво свідчить короткий досвід в роботі Шполянської машинно-тракторної станції. Організація цієї станції, з одного боку, значно вплинула на перехід до усуспільнення цілих сіл і, з другого боку, значно сприяє зниженню платні за обробку землі бідноти, так як обробка 1 гектара землі станцією вдвічі дешевше того, що беруть за обробку заможні господарства там, де не працює тракторна станція.

Всі наведені передумови свідчать про необхідність поширення організації в окрузі тракторних станцій і, перш за все, організації

машинно-тракторної обробки в Петровському районі, а тому окрвиконком прохає призначити на Петровський район Шевченківського округу тракторний загін в кількості 30 тракторів, а коли не буде змоги відпустити таку кількість одноразово, то дати хоча частину тракторів, які будуть служити фундаментом в майбутній великій машинно-тракторній станції та поведуть до усуспільнення всього району.

Тракторний загін предбачається організувати при Петровському районовому кущі колгоспів.

Мета його організації — охват всіх процесів сільськогосподарського виробництва в землевлаштованих земгромадах, що перейшли на статути колгоспів, та у великих колгоспах.

Тракторний загін матиме такі об'єкти для роботи:

1. Село Воронівка на площі 2 456 га (зараз усуспільнено 60%)
2. » Шевченкове » 2 411 » » » біля 30%)
3. Укрупнені колективи с. Моринці—1 200 га

Разом: 6 067 га, до обробки якої землі

трактори можуть приступити з осені цього року.

Голова окрвиконкому [*підпис нерозбірливий*]
Зав. окрземвідділу [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 169, арк. 163. Оригінал.

№ 44

Доповідна записка Укрколгоспцентру Колгоспцентру СРСР про стан колективізації сільського господарства України і виконання завдань весняної посівкампанії 1929 р.

15 червня 1929 р.

Выполнение плановых заданий весенней посевной кампании и первого полугодия 1928/29 г. на Украине характеризуется следующими моментами.

Количество колхозных объединений за первое полугодие возросло на 2 482, коллективизированная земельная площадь на 497 000 га, а количество объединенных в колхозы крестьянских дворов на 73 000. Рост колхозной сети продолжает идти по линии увеличения количества простых объединений — товариществ по совместной обработке земли, но наряду с этим наблюдается резкий перелом, по сравнению с предыдущими годами, в сторону увеличения строительства высших форм объединений — коммун и артелей как по линии перехода их из низших форм, так по линии непосредственной организации крестьянскими хозяйствами. Абсолютно прекратился рост машинно-тракторных товариществ

в районах интенсивной коллективизации, в районах же сравнительно слабого развития колхозного строительства машинно-тракторные товарищества в очень незначительном количестве продолжают организовываться. Новая форма простейшего коллективного объединения на Украине — это машинно-тягловое товарищество. За отчетный период, т. е. за время фактического существования устава названного товарищества, организовано 337 товариществ с количеством земли 18 988 гектаров. Организовываются они преимущественно из маломощных хозяйств, преследующих цели совместного использования живой тягловой силы.

Укрупнение коллективных хозяйств происходило путем слияния мелких и средних по своим размерам землеобеспечения колхозов, путем приема в колхозы индивидуальных хозяйств и наконец путем производственного кустования колхозов. Процесс укрупнения колхозов путем слияния мелких наибольшего развития достиг в районах малой землеобеспеченности — Лесостепной части Украины в первую очередь на Правобережье. Производственное же кустование колхозов до последнего времени преимущественно происходило в Степи.

Наряду с ростом колхозов и положительными моментами в движении колхозов, как-то: укрупнение мелких хозяйств, переход в высшие организационные формы — довольно значительный процент ликвидации колхозных объединений, однако ликвидация колхозов идет за счет хозяйств наименее устойчивых как с социальной точки зрения, так и с хозяйственной. В первом полугодии ликвидировано 471 колхозное объединение или 3,9% всего количества колхозов, существовавших на октябрь 1928 г., причем большая часть ликвидированных колхозов приходится на время проведения перевыборной кампании в колхозах, когда наиболее представляется возможным выявление нездорового социального состава и искривления основных принципов колхозного строительства. Из материалов, поступающих из различных округов, видно, что основные причины ликвидации колхозов — это упорное нежелание перейти на высшие формы хозяйствования при безусловной подготовленности к этому хозяйству, нежелание укрупнять хозяйство, нежелание землеустраиваться и т. д.

Социально-экономический состав вновь организованных колхозов по предварительным частичным данным характеризуется [наличием] 30—35% в общем количестве коллективизированных крестьянских дворов, совершенно освобожденных от сельскохозяйственного налога. Перехода колхозов из высших форм в низшие было несколько случаев на протяжении всего полугодия.

В результате полугодичного колхозного строительства организационное состояние колхозов Украины в цифровом выражении следующее:

Форма колхозов	Количество	Земельная площадь	Количество объединенных крестьянских хозяйств
Коммуны	389	103 776	9 899
Артели	3 008	361 473	48 493
Товарищества СОЗ . . .	11 127	1431 819	186 520
Всего хозяйств	14 524	1897 068	244 912
Машинно-тракторных товариществ	4 042	639 169	96 120

Удельный вес колхозного сектора в общем количестве земли трудового пользования увеличился от 3,8% на октябрь 1928 г. до 5,2% на апрель 1929 г. По отдельным районам Украины удельный вес колхозного сектора следующий: по Полесью — 1,15, по Правобережью — 3,79, по Левобережью — 2,54 и по Степи — 8,13, причем наряду с сильно отстающими округами по темпу роста коллективизированного сектора на Полесье и Левобережье Украины, в округах Степной полосы удельный вес колхозной земли достигает довольно значительных размеров. По Николаевскому округу процент коллективизированной земельной площади составляет на 1 апреля — 21,03%, соответственно — Одесский округ — 17,73%, Херсонский — 12,22%.

Выполнение весеннего и годового планов строительства, сводного [плана] округов Украины и Украинского колхозцентра по отдельным районам выражается в следующих цифрах:

	По количеству объединений	По количеству земли
Выполнение годового плана Укрколхоза	72,8%	55,2%
Выполнение весеннего плана Укрколхоза	104,0%	78,9%

Окружные годовые планы колхозного строительства выполнены по объединениям на 51,3%, по землепользованию на 46,2 . По отдельным районам Украины выполнение окружных планов характеризуется следующими цифрами:

	По объединениям	По землепользованию
Полесье	33,3	27,8
Правобережье	53,5	42,7
Левобережье	48,0	44,8
Степь	54,9	49,2

Превышение выполнения плана по количеству колхозов над выполнением плана коллективизации земли объясняется неисполнением регистрации колхозов по установленным минималь-

ным размерам. В Лесостепной части Украины значительное количество вновь организованных колхозов по своим размерам ниже установленных минимальных размеров на 20—25%.

Массовая коллективизация земельных обществ в отчетном периоде, продолжая развиваться преимущественно в Степи, достигла значительных размеров и в остальных районах Украины. В первом полугодии на статуты колхозов перешло 113 земельных обществ с количеством земельной площади 100 971 га. Процент крестьянских хозяйств, объединяющихся в колхозы, составляет 80—90%. Вне колхоза остается кулацкая и выше середняцкая часть населения. Большинство земельных обществ перешло на устав товарищества СОЗ, имеются отдельные случаи перехода на уставы машинно-тракторных товариществ и артелей.

Производственное кустование колхозов, развернувшись в начале полугодия в Степи во время посевной кампании, начало развиваться и в других районах. В Степной полосе объектом производственного кустования в большинстве служит рациональное использование механической тягловой силы и организация машинно-тракторных станций.

В районах меньшей землеобеспеченности кустовые объединения организуются преимущественно с целью организации интенсивных отраслей производства — молочные хозяйства, переработочные пункты и индустриальные предприятия. В округах горнопромышленных и промышленных большого развития достигли, как при кустовых объединениях, так и в отдельных колхозах, огородные хозяйства, преследующие цели организованного снабжения сельскохозяйственными продуктами рабочих населенных пунктов.

Более совершенный вид колхозного объединения наблюдается в отдельных округах по линии организации комбинированных хозяйств из групп колхозов, имеющих к этому хозяйственные предпосылки и расположенных на сравнительно недалеком расстоянии один от другого. Опыт строительства колхозных сельскохозяйственных комбинатов имеется по двум округам Украины, в Полтавском и Артемовском.

К новым формам организации специальных обобществленных хозяйств следует отнести кроме машинно-тракторных станций, формирующиеся сейчас большие коровьи стада в Баштанском кустовом объединении, Николаевского округа. Причинами отставания отдельных районов в укрупнении и кустовании колхозов являются, во-первых, ограниченные возможности в снабжении сложными машинами, в первую очередь тракторами, во-вторых, разбросанность колхозов в районах слабого колхозного развития. Годовой план кредитования колхозов выполнен за весеннюю посевную кампанию на 68—70%. Из предусмотренных по плану 22,5 млн. руб. кредитования колхозов — переведено 15 млн. в [первом] полугодии. По отдельным назначениям предусмотренные и предвиденные суммы распределяются так:

	По плану	Переведено
С.-х. постройки	3 000 [тыс.]	2 200 [тыс.]
Рабочий скот	2 500 »	2 267 »
С.-х. машины	6 500 »	4 230 »
Продуктивный скот	3 150 »	1 605 »
Индустриализация	950 »	1 054 »
Удобрение	450 »	—
Семеснабжение	3 850 »	2 390 »
Тракторoснабжение	1 400 »	1 000 »
	22 500 ◆	14 746 68% ◆

В указанные суммы не вошли кредиты по фонду засухи, переселения и скотозаготовительным операциям.

Контрактация яровых посевов в весеннюю посевную кампанию составляет 481 150 га, что составляет 22% ко всей площади контрактации яровых культур по Украине.

Увеличение посевного клина по колхозному сектору, по сравнению с предыдущим годом, составляет по озимым посевам — 274 тыс. гектаров, а по яровым посевам — 368 тыс. га. Озимые посевы 1927 года составляли 210 тыс. га против 484 в 1928 г. Яровые посевы прошлого года составляли 312 тыс. га против 680 тыс. га в текущем году. В 484 тыс. га озимых посевов вошла площадь погибших и пересевавшихся посевов, составляющих около 240 000 га.

Тракторо- и машиноснабжение в весеннюю посевную кампанию выражается в следующих цифрах: всего тракторов колхозам было отпущено 487, из них кустовым объединениям 257, крупным колхозам 145 и 16 тракторов земельным обществам, перешедшим на формы колхозного землепользования. План снабжения рядовыми сеялками в количестве 3 600 — выполнен на 105%. В значительной степени не удовлетворен спрос колхозов на прицепные машины, что вызывает необходимость пользования конным инвентарем. Такое положение сильно отражается на возможностях рационального использования трактора с.-х. кредитными товариществами. Удельный вес колхозов, как покупателей, составляет 49%.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 2, арк. 66—69. Відпуск.

№ 45

Із звіту відділу рільництва Наркомзему УРСР про стан колгоспного будівництва на Україні

*27 червня 1929 р.**

XIV. КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ
(за даними Укрколгоспцентру)

1. Організація нових колгоспів

За час з 1 жовтня 1928 р. до 1 квітня 1929 р. організовано нових об'єднань 2633, з них: комун — 52, артілей — 511, СОЗів — 2070.

Пересічний розмір колгоспу по Україні складає 138,7 га (проти пересічного розміру на 1 жовтня 1928 р.— 116,0 га).

Пересічний розмір знов організованих колгоспів по окремих с.-г. районах України становить (в гектарах):

Райони	Пересічний розмір колгоспу	Мінімальний розмір за планом	Збільшення або зменшення в порівнянні з планом
Полісся	86	125	—39
Правобережжя	79,3	90	—10,7
Лівобережжя	106,4	130	—23,6
Степ	209,6	200	+ 9,6

Злиття та реорганізація колгоспів

Злито колгоспів 1165, з них організовано укрупнених об'єднань 565.

Пересічний розмір колгоспів до злиття 114,0 га, після злиття 288,8 га.

Перейшло з нижчих форм до вищих 745 об'єднань, з них в комуни — 69, в артілі 307, в СОЗи — 369.

Перейшло на статути товариських форм землекористування 236 земгромад, в яких 165 тис. га землі.

Організовано кущових об'єднань 121 (в складі 989 колгоспів, на площі в 255,9 тис. га).

Ліквідовано колгоспів 471, з них: комун — 1, артілей — 67, СОЗів — 409.

3. Загальний ріст колгоспів

Внаслідок всіх зазначених змін в складі колгоспів загальний ріст останніх такий:

* Дата супровідного листа.

	Комуни		Артілі		СОЗи		Разом	
	Кількість об'єднань	Площа (в га)	Кількість	Площа (в га)	Кількість	Площа (в га)	Кількість	Площа (в га)
Було на 1 жовтня 1928 р.	287	73959	2473	266717	9282	1159228	12042	1399904
План на весняну засівкампанію	93	46428	544	168700	1748	415872	2385	630000◆
Організовано з 1 жовтня 1928 р.— 1 квітня 1929 р.	102	29816	535	94756	1845	372591	2482	487174◆
% до плану . . .	110	65	98	56	108	90	104	79
Кількість на 1 травня 1929 р. . . .	389	103776	3008	361473	11127	1431819	14524	1897068

4. Обслуговування колгоспів

Кредитування колгоспів за час весняної засівкампанії становить 14 800 тис. крб., або 49% до річного плану кредитування.

По окремих призначеннях дано кредитів (в тис. крб.) на робочу худобу — 1 610, машини — 4 300, насіння — 2 390, трактори — 1 000, будівлі — 2 600, скотзалогові операції — 1 350, продуктивну худобу — 1 250, спецкультури — 300.

Продано колгоспам машин на суму — 5 100 тис. крб.

Розподілено тракторів — 487, з загальної кількості в 1 103 шт.

Насіння видано в розмірі 80% планових заявок.

Законтрактовано різних зернових культур 462,1 тис. гектарів (проти плану в 286,1 тис. га), цукрового буряку — біля 30 000 гектарів, інших технічних культур — 14 400 гектарів та городніх — біля 8 000 гектарів.

Очищено насіння 80% висіву, протруєно біля 65%, переведено рядовий засів на 90% посівплощі.

5. Допомога населенню

Самими колгоспами дано значну допомогу бідноті.

Пересічно на 1 колгосп ця допомога становить: оранка — 4 господарствам, очищено насіння — 670 пуд., протруєно — 292 пуд., видано насіння — 143 пуд.

ЦДАЖР УРСР, ф. 337, оп. 7, спр. 7789, арк. 90—92. Копія.

№ 46

Звіт Баштанської МТС Одеського округу про участь у весняній посівній кампанії 1929 року

Червень 1929 р.

Баштанская тракторная станция в настоящее время охватывает собою 45 коллективных объединений на площади 15000 дес. и 2 индивидуальные группы на договорных началах — 1023 дес. Организация самой станции проходила в тяжелых условиях, в условиях ожесточенной классовой борьбы, когда кулацкий элемент и подкулацкий организованно выступал против данного мероприятия. Он применял все методы, каковые могли бы если не сорвать эту работу полностью, то по крайней мере мешать быстрому осуществлению. Распускались слухи, что с организацией станции весь хлеб будет отбираться, все население будет посажено на паек, на площади будет устроен большой общий котел. Такие нелепые и даже контрреволюционные слухи в известной степени оказывали влияние не только на индивидуальные хозяйства, но и на колхозы. Имело место, когда колхозы выносили постановления против вхождения в МТС. Была напряженная работа всех партийных и советских организаций, что разбило натиск кулака, и вместо обещанного кулаками на площади котла, на последней на весеннюю посевную кампанию стройными рядами были выстроены 40 стальных коней, каковые двинулись на селянские поля для переустройства сельского хозяйства на социалистических началах и организованного наступления на кулака. Эти кони помогли нашим коллективистам осуществить лозунги XV партийного съезда: «Село, вперед — к массовой коллективизации; расширение посевной площади и борьба за качество в сельском хозяйстве».

Были большие трудности в составлении плана весенней посевной кампании: наличие мелких коллективов, разбросанность угодий, небольшой стаж коллективов, запоздалость весны, влияние прошлогоднего недорода и целый ряд других причин, создающих тяжелые условия. Кулак не спал и каждый отдельный недостаток, отдельное затруднение старался использовать в своих интересах. Станция с трудностями справилась.

По плану весенней посевной кампании предусматривалось посеять ранних яровых культур — 1518 дес., фактически же засеяно 3324 дес., т. е. превышено на 47% задание, паро-пропашного клина поднято и посеяно 3383 дес.

В период работы по выполнению плана весенней посевной кампании кулацкие элементы распускали слухи о том, что трактора в большинстве стоят, работа трактора по поднятию паров обойдется в 50 руб. Наглая ложь вносила колебание в массу колхозников и влияла в некоторой части на продуктивность работы. Подытоженные цифры говорят совершенно обратное: нагрузка

на трактор в 1 день выразилась в 18,81 дес., состоящая из следующих работ: плуговой вспашки в $3^{1}/_{2}$ вершка — 0,57 [дес.], буккеровки — 5,13 дес., дискования — 0,91 дес., боронования—6,14 дес. и посева — 6,14 дес. Таким образом, цифры сами за себя говорят, что трактор не стоял, а выполнял ежедневно напряженную работу.

Обратимся к цифрам стоимости работ: вспашка плугом от $3^{1}/_{2}$ до 4 вершков — 4 руб. 82 коп. десятина, вспашка буккером — 2 руб. 62 коп., боронование — 0,67 коп., дискование — 2 руб. 25 коп., экстерпация — 0,88 коп. и посев — 1 руб. 04 коп., а всего десятина посеву всех видов работы нашему колхознику обошлась — 4 руб. 33 коп.

Подведенные предварительные итоги по поднятию пара дают: вспашка одной десятины до 4 вершков обошлась станции 4 руб. 60 коп.

Объявленные цифры населению станцией сделали резкий перелом в [их]* взглядах, кулацкая агитация оказалась мыльным пузырем, и сейчас целый ряд коллективных объединений и отдельных групп индивидуальных хозяйств тянется к станции, первые — вступить членом, вторые — заключить договор на обработку.

Во всем процессе работ посевной кампании наравне с работой тракторов участвовало население колхозов и конская сила по строгому разработанному наряду.

Однако наличие мелких колхозов создавало некоторые неувязки в работе, споры за трактора, споры за ранний посев — все это отражалось на работе, зачастую вызывало излишние пробеги тракторов и простои, что влияло на нагрузку трактора и стоимость работы. Колхозник это понял. Развернулась работа по укрупнению колхозов: во-первых — вся Баштанка разбита на 5 отдельных земельных обществ, каковые на своей территории имели по несколько колхозов.

На 1 июня с. г. 34 коллективных объединения с. Баштанки слились и образовали из себя 5 крупных коллективных объединений, насчитывающих в себе от 100 до 125 хозяйств, и уже в паровой кампании не было споров за трактор, за раннюю вспашку, трактора ходили на общем массиве, стерев все межи колхозов, ликвидируя их противоречия в данный момент.

Вместо 5—6 уполномоченных представителей отдельных коллективов в тракторных отрядах теперь только один уполномоченный. Небезынтересно ознакомить и с организационной постановкой в тракторных отрядах в поле. Все трактора были разбиты на 9 отрядов, устроены специальные палатки, так как трактора станции с выходом на весеннюю посевную кампанию возвратятся лишь к глубокой осени. Трактористы на станции все колхозники, отсюда и не было никаких недоразумений (уход с работы

* У тексті документа «своих».

и невнимательное отношение к работе). В каждом отряде имеется старший тракторист со стажем 2—3 года, который фактически является ответственным за всю работу тракторов и трактористов и ведет учет. Кроме старшего тракториста имеется один администратор,— уполномоченный от колхоза селянин, хорошо знающий ведение хозяйства. Данный селянин является ответственным за своевременную доставку горючего, воды и смены людской силы, этот селянин фактически выполняет роль агронома; подобран такой кадр опытных селян, [который] дает нам возможность иметь на станции меньше агрономического персонала. 2 агронома станции проводят работу лишь по организации хозяйства в целом. Трактористы в отрядах издают газету — передвижку, [в] каковой обмениваются мнениями своей работы, оттеняют успехи и жестоко бичуют недостатки.

Сейчас станция еще имеет массу трудностей впереди, требуется большая напряженная работа: нужно подготовиться к уборочной кампании, каковая будет проходить в сложной обстановке, нужно проводить большую организационную и культурно-просветительную работу в колхозах, дабы последние могли давать дружный отпор наускиваниям кулака. К осенней посевной кампании тракторной станцией будет охвачено 10 сел, на площади 42 982 дес., из коих обобществленного сектора 25 816 дес.

Итоги весенней посевной кампании, при дружной работе всех организаций, в особенности самой массы колхозников, дадут нам возможность осуществить все то, что намечено планом МТС на ближайшее время.

П е н ь к о в

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 169, арк. 77—78. Оригінал.

№ 47

Звіт Наркомзему УРСР про стан тракторопостачання на Україні

Червень 1929 р.

За даними окрземвідділів на 1 травня 1929 року на Україні є всього 10 439 тракторів, які по окремих сільськогосподарських районах розподіляються так:

1) Полісся	63	трактори	0,6%
2) Правобережжя . .	966	»	9,3%
3) Лівобережжя . . .	1623	»	15,5%
4) Степ	7787	»	74,6%
Р а з о м:	10 439	тракторів	100,0%

Торкаючись розташування тракторів внутрі лісостепової смуги, як негативне явище треба відмітити дуже невеличку кількість

тракторів, що є у наявності в радгоспах Цукротресту, і помітне відставання тракторизації районів селянського бурякосіяння. В той час, коли радгоспи Укррадгоспоб'єднання механізовані на 50—60%, механізація радгоспів Цукротресту дорівнюється лише 4,6%.

У 1928/29 році, поскільки Україна одержала дуже невеличку кількість тракторів (1 481), всі трактори направлено в Степ. В Лісостеп дано лише 50 тракторів, із них 45 штук для організації двох машинно-тракторних колон в районах бурякосіяння Шевченківського та Уманського округів і 5 тракторів для меліосоюзів.

При дальшому розподілі тракторів і при збільшенні їх загальнорічних контингентів, приділяючи основну увагу вирішенню зернової проблеми Степу, необхідно відвести також відповідне місце тракторизації радгоспів Цукротресту та районів селянського бурякосіяння в Лісостепу.

До другої половини 1928 року трактори відпускались дуже великій кількості селянських тракторокористувачів і в переважній більшості вроздріб по 1—2 трактори в одне місце, що в багатьох випадках призводило до зовсім нераціонального використання тракторів.

Одним із досить значних тракторокористувачів були машинно-тракторні товариства, які часто-густо не відповідали самій суті кооперативно-виробничих організацій і засновувались за ініціативою куркульських елементів села з метою одержати трактора в своє власне користування. В 1927/28 р. і в першій половині 1929 року було переведено перереєстрацію машинно-тракторних товариств і від лжетовариств вивласнено і передано колгоспам 1 555 тракторів. Після цього відпуск тракторів машинно-тракторним товариствам припинений.

Щоб уникнути надалі розпорошеного відпуску тракторів, з другої половини 1928 року, за постановою Уряду України, трактори відпускаються лише радгоспам, колгоспам і земгромадам, що переходять на спільну обробку землі. З 1928/29 року, з метою добитися концентрації тракторів, встановлено порядок відпуску тракторів групами не менше 10 тракторів в одне місце (селище).

Завдяки розпорошеності відпуску тракторів в минулому, на травень місяць наявні на Україні 10 439 тракторів належать таким категоріям тракторокористувачів:

1. Радгоспам	1796	тракторів	—17,2%
2. Колективному сектору	5476*	»	—52,4%
3. Школам	146	»	— 1,4%
4. Машинно-тракторним товариствам	1535	»	—14,7%
5. Різним фаховим товариствам .	448	»	— 4,3%
6. Кредитовим товариствам . . .	104	»	— 1,0%
7. Селянським товариствам взаємодопомоги	167	»	— 1,6%
8. Земгромадам	165	»	— 1,6%

9. Індивідуальним господарствам .	156**	»	— 1,5%
10. Прокатним пунктам	25	»	— 0,25%
11. Іншим господарствам	421	»	— 4,05%
Разом	10439	тракторів	—100%

* З них на сьогодні до 1400 тракторів сконцентровано в МТС, кущових колонах і кущах колгоспів. Примітка документа.

** До 1929 року в індивідуальних господарствах було 348 тракторів. У цьому році були відпущені спеціальні кредити на викуп тракторів від тих індивідуальних господарств, що придбали трактори незаконно. Примітка документа.

Таким чином, і після вивласнення 1555 тракторів у машинно-тракторних товариствах на травень місяць 1929 року все ж залишилось 1535 тракторів; в різних фахових об'єднаннях є 448 тракторів тощо. Всі ці об'єднання в більшості дрібні, а тому не мають відповідної земельної території для повного навантаження тракторів, чому використання їх в таких об'єднаннях є нераціональним.

Виходячи з необхідності добитися більш правильного й повного використання тракторів, треба вжити термінових заходів до укрупнення різних кооперативних об'єднань, що є власниками тракторів, до повного їх навантаження і рентабельного використання.

В напрямку концентрації тракторів за останній час велику роль відіграють кущові об'єднання колгоспів і машинно-тракторні станції та колони. Із загальної кількості тракторів в 5 476 шт., що лічаться за колгоспами, на сьогодні до 1 400 тракторів сконцентровано в машинно-тракторних станціях, колонах і кущових об'єднаннях колгоспів.

Масовий завоз тракторів на Україну почався з 1924/25 року і проходив щорічно в такій кількості:

Завезено тракторів:

До 1924 року	300
В 1924/25 році	3208
» 1925/26 »	2791
» 1926/27 »	1715
» 1927/28 »	1488
» 1928/29 »	1481
Разом	10983

Трактори, що їх одержано в перші роки завозу, у значній мірі вже спрацьовані і потребують заміни. Поскільки досі майже зовсім не відпускались трактори на амортизацію, необхідно з 1929/30 р. починати заміну спрацьованих тракторів новими.

В першому 1928/29 році п'ятирічки Україні слід було одержати 1 880 тракторів. Фактично одержано 1 481 шт., що від загальносоюзного контингенту тракторів складає лише 19%.

1 481 трактор по окремих категоріях тракторокористувачів розподілено так:

1. Укррадгоспоб'єднанню	— 460 тракторів	(з них 50 — для Шевченківської МТС)
2. Колективному сектору	— 971 »	(з них деяка частина земгромадам, що переходять на спільну обробку землі).
3. На амортизацію	— 50 »	
		Разом: —1481 трактор.

У 1929/30 р. за п'ятирічним планом Україна має одержати 5 650 тракторів, крім того в 1928/29 р. Україні недодано проти операційного плану 399 тракторів, тому Наркомземсправ при складанні плану тракторопостачання на 1929/30 рік виходив із загальнорічного контингенту тракторів в 6 049 штук.

При розподілі тракторів поміж окремих сільськогосподарських районів України Наркомземсправ виходив із потреби задоволення в першу чергу степової смуги, як району зернової експортної продукції, як району, що часто терпить від посухи й де пахотна площа найменше забезпечена тягловою силою. За підрахунками НКЗемсправ на протязі ближчих років Степу треба відпускати найменше 70—75% тракторів від всього загальноукраїнського контингенту.

Внутрі самої степової смуги НКЗемсправ виходить із необхідності повністю тракторизувати в 3-річний термін АМРСР, Одеський, Миколаївський, Херсонський та Мелітопольський округи. За планом 1929/30 року ці 5 округів повинні одержати до 70% від всієї кількості тракторів, що передбачено дати в 15 степових округів.

В Лісостепу необхідно в першу чергу тракторизувати райони бурякосіяння, потім райони з переважно зерновим напрямком господарства, погранрайони і т. д.

Щодо розподілу тракторів поміж окремих категорій тракторокористувачів, то Наркомземом визнано за необхідне протягом 1929/30 року повністю механізувати радгоспи Укррадгоспоб'єднання і великі комуни, на протязі 2—3 років також повністю механізувати радгоспи Цукротресту, забезпечити потреби господарств Зернотресту і нетрестованих господарств, і всі інші трактори направити повністю в колективний сектор і, головне,— на будівництво колективних машинно-тракторних станцій при кущових об'єднаннях колгоспів, включаючи сюди і потреби Всесоюзного центру МТС. За планом передбачений також відпуск певної кількості тракторів на амортизацію окремих великих колгоспів.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 169, арк. 41—43. Відпуск.

№ 48

Інформація Єлисаветградського окружного комітету КП(б)У про шефську допомогу робітників селу в проведенні посівкампанії

Червень 1929 р.

В цьому році значно пожвавилася робота товариства «Культзмичка»[48], особливо під час підготовки і переведення весняної засівної кампанії. По підприємствах та цехах була переведена широка масова робота по питаннях підняття врожайності, засівної кампанії, яка охопила всіх робітників міста.

Було організовано збір коштів на допомогу селу в переведенні посівкампанії: зібрано 3 тис. крб. (відомості неповні). Бригадами (робітничими) було обслуговано 79 сіл, а взагалі шефськими осередками — 187 сіл. Всього робітничих бригад було 46, в яких приймали участь 385 робітників, з них 167 позапартійних.

Бригадами відроблено 3 755 робочих днів, відремонтовано 3 793 с.-г. машини, з них 97,2% в бідноти та 2,8% середнякам. Виїжджаючі бригади переводили на селі велику масово-агітаційну роботу. За ініціативою робітничих шефів було організовано понад 50 колективних одиниць, що об'єднують більше 300 господарств.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 70, спр. 205, арк. 23. Ротаторний відбиток.

№ 49

Договір про соціалістичне змагання між Московським та Харківським округами

9 липня 1929 р.

Здійснюючи волю широких шарів трудящого селянства й наймитства, ми, представники пролетаріату і бідняцько-середняцького селянства Харківщини та Московського округу, у відповідь на заклик XVI конференції ВКП(б), XI Всеукраїнського і V Всесоюзного з'їздів Рад, укладаємо нижчезазначеного договора на змагання з соціалістичної перебудови сільського господарства, на підвищення його технічного рівня і на проведення в ньому агрикультурної революції. Встановлюючи термін договору з 1927/28 р. до 1932/33 р. включно, трудяще селянство Московського та Харківського округів взаємно зобов'язується:

1) Визначаючи колективну форму господарювання за форму, що єдино забезпечує грунтовне розв'язання питання про піднесення сільського господарства і звертаючи через це на розвиток колективних форм основну свою увагу, сторони, що догово-

рюються, в галузі колективізації сільського господарства ставлять за своє завдання:

Харківський округ зобов'язується охопити колективізацією на 1 жовтня 1933 р. 33% всіх господарств, 28% усієї площі селянського землекористування. Московський округ зобов'язується колективізувати на цей термін 35% усіх господарств, 34% орної площі і 33% засівної площі, залучивши до с.-г. колективів не менш як 15% селищ округу.

2) Сторони, що договорюються, повинні значно зміцнити теперішні радгоспи і розгорнути організацію нових великих радгоспів, забезпечуючи підвищення в радгоспах господарської техніки, посилення в них механізації та індустріалізації і зростання їх впливу на околишнє селянське господарство. Впродовж терміну договору Харківський округ зобов'язується земельну площу радгоспів збільшити на 20 тис. гектарів, використовуючи вільні землі.

Московський округ збільшує земельну площу радгоспів з 37 тис. до 52 тис. гектарів.

3) Харківський округ збільшує всю засівну площу і в колгоспах і в радгоспах, а так само по селянських господарствах, з 765,9 тис. га до 995,9 тис. га, цебто поширює на 30%.

З свого боку Московський округ зобов'язується поширити за цей термін засівну площу з 438 тис. га до 547 тис. га, або на 25%.

4) Маючи за мету розвивати сільське господарство в траво-польно-волочно-городньому напрямі, Московський округ здійснює такі зміни в організації свого сільського господарства: поширює площу під корінняками з 59 тис. до 92 тис. га (на 33,3%), площу під травами — з 110 тис. до 166 тис. га (на 51%), площу під городами — з 9 400 до 17 000 га (на 81%), охоплює сільськогосподарськими меліораціями 20 тис. га лугових і непридатних земель і збільшує кількість великої рогатої худоби з 291 тис. до 458 тис. голів (57,2%).

Харківський округ відповідно поширює площу під корінняками з 50,7 тис. до 105 тис. га (на 106,3%), площу під травами — з 15,9 до 134,5 тис. га (вдесятеро більше), площу під городами — з 29,8 до 43 тис. га (на 43,5%), охоплює с.-г. меліоративними роботами 25,6 тис. га лугових і непридатних земель і збільшує кількість великої рогатої худоби з 355,5 тис. до 411,8 тис. голів.

Московський округ зобов'язується збільшити врожайність: зернових культур в поодиноких господарствах на 40—45%, в радгоспах і колгоспах — на 70%, а врожайність картоплі у поодиноких господарствах — на 35%, в радгоспах на 60% і в колгоспах — на 50%.

Удій молочної худоби Московський округ підвищує з 17 до 23 цнт.

Харківський округ зобов'язується ліквідувати повнотою толоку, замінивши її на 100% поліпшеними зайнятими або чистими парами, запровадити скрізь багатопільні, плодозмінні і вільні

інтенсивні сівозміни, провадити на 100% очистку всього засівного зерна, замінити по культурах жита, пшениці, вівса на 100% звичайні засіви — гатунковими, весь озимий клин засівати рядовими сівалками, збільшити споживання мінерального угноєння пересічно з 2,6 пуд. на 1 га цього засіву. На підставі широкого здійснення агрономічних поліпшень і колективізації, Харківський округ зобов'язується збільшити врожайність зернових культур по селянських господарствах на 42,2%, по колгоспах і радгоспах на 71%, а картоплі — по селянських господарствах на 35%, по колгоспах і радгоспах — на 50%.

Удій корів Харківський округ збільшує з 15 центнерів до 21,5 центнерів [в] 1932/33 р.

5) Сторони, що укладають договір, зобов'язуються широко розгорнути організаційну й матеріальну допомогу бідняцьким господарствам на підставі посилення колективізації і в усій своїй роботі над перебудовою сільського господарства неухильно провадити класову лінію в галузі с.-г. політики і всіх практичних с.-г. заходів.

6) На підставі здійснення всіх згаданих заходів округи, що пристають до змагання, ставлять перед собою завдання:

Московський округ — збільшити гуртову продукцію сільського господарства з 209,6 млн. крб. до 347,4 млн. крб., або на 65,7%, а товарову продукцію — з 46,2 млн. крб. до 112,2 млн. крб., або на 143%, посиливши частку соціалістичного сектору з 3,2 до 34,7% гуртової продукції і з 7,3% до 49,8% товарової продукції.

Харківський округ — збільшити гуртову продукцію сільського господарства з 139,9 млн. крб. до 269,3 млн. крб., або на 93%, і товарову продукцію з 31,1 млн. крб. до 109,6 млн. крб., або на 253%, посиливши частку соціалістичного сектора з 7,1% до 37,5% гуртової продукції і з 16,5 до 48,5% товарової продукції.

7) Харківський і Московський окрвиконкоми зобов'язуються широко популяризувати цю угоду серед пролетаріату Московського та Харківського округів, а також широких шарів бідняцько-середняцького селянства, докладаючи усіх зусиль, щоб якнайбільше залучити до соціалістичного змагання трудящі маси.

8) Арбітром на змагання сторін вибирають редакції газет «Правда», «Комуніст», «Харьковский пролетарий» и «Московская деревня».

«Комуніст» № 154, 9 липня 1929 р.

№ 50

Повідомлення про шкідницькі дії куркулів по селах Одеського округу

29 липня 1929 р.

ОДЕСА. 29 (РАТАУ). В Овідіопольському районі куркулі й підкуркульники крадуть хлібні копи з бідняцьких ланів. Райвиконком встановив нічну варту.

У селі Бузиновому, Т. Шевченківського району, вісім глитаїв відмовилися зжати свої лани за те, що заарештували місцевого глитая, обвинуваченого в карних злочинах. У селі Березівці глитай Шевченко скосив п'ять десятин зеленого ячменю на сіно, аби не здавати хліб кооперації.

В Гросулові куркулі навмисне псують озиму пшеницю, яка потрібна для осінньої сівби, засмічуючи її житом та ячменем.

У відповідь на куркульські вилазки, біднота та колгоспи скрізь схвалюють здавати свої хлібні лишки кооперації. Колгоспи та бідняцько-середняцькі господарства Комінтернівського району організують червону валку на 15 000 пудів. Червоні валки організовуються також по інших районах Одещини.

* * *

ОДЕСА.29 (Наш кор.). У селі Анатолівці трапився другий випадок свідомого шкідництва глитаїв. Шкідники втикали колючий дріт на полі, щоб псувати жатки. Дріт селяни вчасно побачили. Заарештовано глитая Боярчукова, якого запідозрюють у шкідництві. У селі Андрієво-Зориному глитаї понакидали на полі каміння, сподіваючись, що од нього поламаються жниварки.

Біднота надзвичайно обурена шкідництвом глитаїв і вимагає, щоб винних притягли до суворої відповідальності.

Крім того, в деяких селах глитаї навмисно мелють чистосортну озиму пшеницю, що її конче потрібно зберегти для осінньої сівби. Приміром, у хуторі Аїдівка, Андрієво-Іванівського району, три глитаї змололи $2^1/_2$ тонни озимої пшениці, це викликало велике обурення селянства.

З Гросулівського району повідомляють, що глитаї, які мають молотарки, беруть з бідноти за обмолот зерна в кілька разів більше за норму. Протягом одного дня за це оштрафовано десять куркулів.

Глитаї встановлюють безпосередній зв'язок з спекулянтами — приватниками. У селі Вовківському, Комінтернівського району, колишній голова сільради разом з одним глитаєм продали приватникові чимало жита та ячменю. Загальні збори села ухвалили просити кооператив виключити їх із кооперації, оголосивши

громадський бойкот, а також дотерміново стягнути з них усю заборгованість.

Приватники, встановлюючи зв'язки з глитаями, постачають глитаям дефіцитний крам. Окрторгвідділ ухвалив зняти з планового постачання дефіцитним крамом всіх приватників, що торгують на селі.

«Комуніст», № 172, 30 липня 1929 р.

№ 51

Із звіту Укрекономнаради Раді Праці і Оборони СРСР про стан та роботу прокатних пунктів с.-г. машин та знарядь в 1928/29 р.

29 липня 1929 р.

В целях обеспечения безинвентарных и бестягловых хозяйств средствами производства на Украине осуществляются следующие мероприятия:

1) Организация машинно-тракторных станций и тракторных колонн.

2) Организация новых и расширение старых прокатных пунктов с.-х. машин и орудий.

3) Организация прокатных пунктов живой тягловой силы, машинно-тягловых товариществ и супряжных групп.

Полное обеспечение маломощных крестьянских хозяйств с.-х. инвентарем и тягловой силой дают машинно-тракторные станции и тракторные колонны, вследствие чего эти мероприятия следует рассматривать как наиболее рациональные и желательные в дальнейшем их развитии.

Однако недостаток механической тягловой силы (тракторов) заставляет проводить организацию прокатных пунктов с.-х. машин и орудий и живой тягловой силы, как временную меру, до надлежащего развития сети машинно-тракторных станций.

На 13 марта (по сведениям окрземотделов) на Украине было 7 489 прокатных пунктов с.-х. машин, которые организованы по отдельным годам следующим образом:

Организовано:	до 1927/28 г.—4217	прокатных пунктов	56,5%
	в 1927/28 г.—1936	» »	25,7%
	в 1928/29 г.—1336	» »	17,8%
Всего	7489	прокатных пунктов	100%

Из приведенных данных видно, что около половины всех прокатных пунктов (43,5%) организовано в последние два года, что в известной мере предопределяет пригодность прокатного инвентаря. Дело в том, что старые прокатные пункты, которые состав-

ляют 56,5% от всего их количества, укомплектованы преимущественно машинами старых конструкций, увеличенных размеров, которые лишь частично отвечают требованиям массового мелкого крестьянского землепользования и хозяйства.

Учитывая это обстоятельство, в текущем году, наряду с организацией новых прокатных пунктов, проводится реорганизация старых пунктов, в результате чего все старые, отжившие машины выбраковываются и заменяются современными, новых конструкций, размеров крестьянского пользования *.

Новые прокатные пункты укомплектовываются преимущественно более сложными современными машинами, соответственно требованиям отдельных естественно-исторических районов Украины.

Прокатные пункты прикрепляются к отдельным объединениям, причем общее распределение их, по данным за прошлый год, характеризуется таким образом (по данным о 5 163 пунктах):

При земельных обществах	19,5%
» бурачных товариществах . .	15,7%
» колхозах	5,8%
» с.-х. кредитных товариществах	36,0%
» прочих объединениях (КВП, агробазы, сельбуды и проч.) .	23,0%
Всего . . .	100%

Из приведенных данных видно, что сравнительно большое количество прокатных пунктов (36%) принадлежит с.-х. кредитным товариществам, причем на этих пунктах прокатный инвентарь используется наиболее слабо. Учитывая это, в текущем году производится передача старых прокатных пунктов производственным сельскохозяйственным объединениям, а новые пункты, как общее правило, организуются только при таких объединениях.

В результате проведенных работ по реорганизации сети прокатных пунктов, в настоящее время достигнуто более рациональное их укомплектование, что выражается следующими данными:

Обеспеченность прокатных пунктов машинами.

(По данным выборочного обследования «Сельского господаря» на 1 июля 1928 г. по 207 прокатным пунктам и на 1 июня 1929 г. по 204 прокатным пунктам) (см. табл. на стр. 192).

ПРИМЕЧАНИЕ: Уменьшение количества сложных молотилок на прокатных пунктах в 1929 году объясняется тем, что в настоящее время за сложные молотилки принимались действительно только сложные молотилки, в то время как в прошлом году в эту группу отнесены были и полусложные молотилки.

* Так у тексті документа.

Название машин и орудий	По данным на 1 июля 1928 г.		По данным на 1 июня 1929 г.	
	В среднем приходится на 1 прокатный пункт	% прокатных пунктов, имеющих указанные машины	В среднем приходится на 1 прокатный пункт	% прокатных пунктов, имеющих указанные машины
Плуги однолемешные	2,3	70,8	3,2	79,9
Лущильники	0,4	24,6	1,2	36,8
Буккера	0,6	19,8	0,8	22,5
Культиваторы	—	—	3,1	73,5
Полольники	3,3	78	3,6	76,0
Бороны разные	3,3	76,8	4,3	86,8
Сеялки хлебные	2,3	84,2	3,7	94,6
» клеверные	0,01	5,3	0,1	11,8
Уборочные	0,70	42,9	0,9	53,9
Молотилки простые	0,1	9,1	0,6	45,6
» сложные	0,34	33,8	0,2	17,1
Триера	1,1	77,6	1,2	92,0
Сортировки	0,5	39,6	0,7	67,1
Фухтеля	—	—	0,2	22,0
Змейки	—	—	0,3	36,3
Веялки	—	—	0,6	68,6
Тракторы	0,1	9,2	0,12	11,8

Из приведенных данных видно:

1) В настоящее время каждый прокатный пункт в среднем значительно полнее обеспечен прокатным инвентарем, чем в прошлом году.

2) Заметно улучшилось укомплектование сложными машинами и орудиями, имеющими агрикультурное значение.

3) Наконец, орудия и машины, имеющие непосредственное влияние на повышение урожайности (сеялки, зерноочистительные и др.), количественно значительно увеличились.

Степень использования инвентаря прокатных пунктов в большой мере зависит от наличия потребной тягловой силы, отсутствующей в большинстве случаев в тех именно хозяйствах, которые пользуются прокатным инвентарем. Учитывая это, в текущем году в виде опыта была проведена работа по организации прокатных пунктов живой тягловой силы, главным образом, лошадей. Опыт предположено было провести по всем основным естественно-историческим районам Украины, однако проведен этот опыт был, главным образом, в Полесье, где организовано, по неполным сведениям, 69 пунктов с общим количеством лошадей 560 шт.

Одновременно, также в целях усиления использования прокатных машин и орудий, проводилась организация супряжных групп. По сведениям 30 округов только в весеннюю посевную кампанию текущего года было организовано 106 600 групп, которые обработали около 1 390 тыс. гектаров земли, находящейся в пользовании безтягловых хозяйств.

По отдельным округам супрягою было охвачено до 50% таких хозяйств.

Прокатные пункты живой тягловой силы в текущем году не дали полного эффекта работ, что следует отнести исключительно на счет организационных недочетов.

Для усиления использования прокатного инвентаря проводилось также кредитование безтягловых хозяйств на наем тягловой силы, причем, в первую очередь кредиты выдавались бедняцким хозяйствам, пользовавшимся инвентарем прокатных пунктов.

Плата за пользование прокатным инвентарем взимается минимальная, не превышающая размеров покрытия аммортизации машин, причем, бедняцким хозяйствам и семьям красноармейцев представлялась льгота в 25% скидки с установленных тарифов.

За пользование сеялками и триерами с бедняцких хозяйств довольно часто плата не взималась совсем.

Переходя к вопросу обслуживания прокатными пунктами бедняцких слоев селянства, также следует отметить некоторое улучшение положения в текущем году.

По тем же данным, из всего объема выполненных работ по отдельным годам и видам машин на долю бедноты приходится:

Группы машин и орудий	Из общего объема работ на долю бедноты приходится в %		Примечание
	1928 г.	1929 г.	
1. Почвообрабатывающие, посевные и уборочные . .	57,0	60,1	Уменьшение по зерноочистке объясняется тем, что бедняцкие хозяйства получали посевной материал в очищенном виде.
2. Зерноочистительные . .	24,1	8,0	
3. Тракторы	74,5	82,0	

Таким образом, и в социально-экономическом отношении в использовании прокатных пунктов отмечается определенное улучшение, усиление обслуживания бедноты прокатными пунктами.

Исходя из всего вышеизложенного, следует сделать следующие выводы:

1) В текущем 1928/29 г. на Украине организовано 1 336 прокатных пунктов, которые прикреплены преимущественно к специальным производственным сельхозобъединениям.

2) Вся сеть старых прокатных пунктов подвергнута пересмотру и реорганизации в сторону: а) передачи отдельных пунктов производственным сельхозобъединениям; б) выбраковки старых, не отвечающих местным условиям, машин и орудий; в) доукомплектования всех старых пунктов новыми машинами, предстандартного ассортимента.

3) В результате принятых мер, в работе прокатных пунктов за весну текущего года, в сравнении с предыдущими годами,

отмечены следующие улучшения: а) увеличение степени использования отдельных видов исправных машин и орудий, б) увеличение нагрузок бывшего в работе инвентаря; в) расширение степени обслуживания прокатным инвентарем бедняцких хозяйств.

4) Достигнутые результаты предопределяют пути и характер дальнейших мероприятий в деле прокатных пунктов, что должно выразиться, главным образом, в следующем:

а) отказ от организации новых прокатпунктов при непроизводственных объединениях (с.-х. кредитные товарищества, сельбуды и пр.) и организации их исключительно при производственных сельхозобъединениях, особенно специальных (свекловичных и проч. товариществах);

б) дальнейшее интенсивное качественное улучшение и упорядочение хозяйства существующих прокатных пунктов путем доукомплектования их сложными машинами широкого пользования и машинами новых конструкций;

в) усиление работы по организации клиентуры прокатных пунктов;

г) организация опытно-показательных прокатных пунктов с набором машин для механизации работ по отдельным интенсивным культурам (кукуруза, картофель, подсолнух, травы и проч.);

5. Учитывая наличие довольно большого количества безтягловых хозяйств, что в значительной мере сказывается на степени использования прокатного инвентаря, одновременно с улучшением сети прокатных пунктов, должны быть значительно усилены работы по организации использования наличной тягловой силы и по обеспечению ею безтягловых бедняцких хозяйств.

В дальнейшем сеть прокатных пунктов должна строиться в зависимости от сети машинно-тракторных станций и колонн с тем, чтобы прокатпункты были сосредоточены, главным образом, в районах, не обслуживаемых машинно-тракторными станциями и колоннами.

Председатель укрэкономсовещания
Секретарь

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 317, арк. 3—10. Копія.

№ 52

Заява громадянина Знака Миколи Семеновича про вступ до артілі «Дружба» Бородянського району Київського округу

3 серпня 1929 р.

До Шибенської артілі «Дружба» Бородянського району Київського округу.

Від гр-на Знака Миколи Семеновича.

Заява.

Зрозумівши завдання партії та Радвлади про колективне господарство на селі, бажаю вступити і я до вашого колективного господарства. При цьому додаю свої документи, подільчий акт та інше.

З проханням М. Знак.

3.8. 1929 р.

На заяві резолюція: «Прийняти. 10.8.1929 р.» *(підпис)*

Київський обласний державний архів, ф. Р.-378, оп. 1, спр. 3, арк. 230. Оригінал.

№ 53

Протокол загальних зборів робітників прокатного цеху «Б» Маріупольського металургійного заводу ім. Ілліча

7 серпня 1929 р.

Председатель — Климов
Секретарь — Аржанухин.
Присутствовало рабочих от цеха — 318 человек.

Повестка дня:

1. Отчет о работе шефского общества и посылке бригад.
2. О работе субботника в помощь крестьянству в период осенне-посевной кампании.
3. Разные.

1. Слушали:

Доклад о проделанной работе шефского общества и посылке бригад на села.

Постановили:

Учитывая, что районное шефское общество проделало весьма серьезную работу в области посылки бригад из рабочих для по-

мощи беднейшему крестьянству в ремонте сельскохозяйственного инвентаря в весеннюю посевкампанию, в ходе перевыборной кампании сельсоветов, где осуществляли и проводили линию Советской власти на селе. Так же совместно отражали кулака, пытавшегося срывать проводимые кампании на селе.

2. Слушали:

Информацию тов. Кошевого о работе [на] субботнике — для посылки рабочих бригад на села в помощь осенне-посевной кампании.

Постановили:

Общее собрание рабочих прокатного цеха считает, что в дальнейшем вызывается такая же необходимость посылки рабочих бригад для помощи бедняку и нашему союзнику середняку в проведении осенне-посевной кампании для развертывания кампании хлебозаготовок. [Для] изыскания средств для бригад отработать 2 часа в одну из суббот в пользу бригад.

Председатель (Климов)
Секретарь (Аржанухин)
С подлинным верно: секретарь [*підпис нерозбірливий*]

Донецький обласний державний архів, ф. Р-2125, оп. 1, спр. 272, арк. 59. Завірена копія.

№ 54

Кореспонденція про хід виконання колгоспами Одещини договору на змагання з колгоспами Миколаївщини

31 серпня 1929 р.

Два місяці тому окрз'їзд колгоспів Одещини викликав на змагання с.-г. колективи Миколаївщини. Обидва округи підписали угоду й дали урочисте зобов'язання виконати завдання соціалістичної перебудови села.

Перший пункт угоди зобов'язує Одещину на кінець 1929/30 року довести колективізовану площу до 31% загальної площі округу. Досі на Одещині вже колективізовано 260 тис. га, цебто 20% загальної площі, що є в користуванні селянських господарств. Виходить, що треба ще включити в усуспільнений сектор 11% площі округу.

Можна з певністю сказати, що це завдання виконати пощастить, бо число колгоспів в окрузі дедалі більшає; вже під час осінньої сівби тут мають організувати нові колгоспи на площі 20 тис. га.

Цього року в окрузі організують 6 нових машинно-трактор-

них станцій, що охоплять тракторним обробітком 70 тис. га колгоспівської землі. Ці станції будуть могутнім рушієм до колективізації селянських господарств. У Тилігуло-Березанському районі тепер організуються в колективи селянські господарства на площі 10 тис. га; вони прохають Тилігуло-Березанську машинно-тракторну станцію обслуговувати їх тракторами.

Величезне тяжіння до колективізації і серед селянства району діяльності машинно-тракторної станції імені Шевченка. Все це запорука того, що цей пункт угоди з Миколаївщиною можна буде виконати з перебільшенням.

За угодою на Одещині мають провести землевпорядження у тих колгоспах, що існують, на 100%, а в тих, що організуються в 1929/30 р.,— на 75%. Цей пункт уже здійснюється; до кінця цього року всі колгоспи разом з новими проведуть землевпорядження на 85%.

Важливий пункт угоди — це підвищення врожайності, про те, що колгоспи Одещини, виконуючи пункт угоди, підвищили врожайність своїх ланів на 30% проти індивідуальних господарств, свідчить чимало фактів.

Комуна «Приклад», запровадивши агромінімум та використавши всі технічні й культурні способи обробітку землі, має дійсно великі досягнення: тим часом, як в індивідуальних господарствах озимина загинула, комуна цілком зберегла свої засіви озимої пшениці, а з десятини ячменю вона зібрала 160 пудів — в два рази більше, ніж індивідуальні господарства.

Катаржинський колгосп «Гігант» зібрав по 220 пудів проса з гектара, цебто майже в три рази більше, ніж околишні індивідуальні господарі.

У більшості колгоспів є сіялки, а індивідуальні господарства сіють букерами.

Колгоспи протруюють усе насіння і тепер на 100% забезпечені отрутою.

Здійснюючи угоду змагання, колгоспи округу ведуть перед і в хлібозаготівлі, налагоджуючи вчасний і організований збут своїх хлібних зайвин.

Звичайно, в кожній отарі знайдеться погана вівця, у Троїцькому та Березівському районах, наприклад, є такі фальшиві колгоспи, що приховують свої зернові зайвини і дають фальшиві хлібні баланси.

Тим-то, щоб до кінця виконати угоду, колгоспи Одещини повинні викривати всі такі явища та ліквідувати подібні фальшиві колгоспи.

До закінчення строку угоди всі землевпорядженні колгоспи округу матимуть свої господарсько-виробничі плани й вестимуть планове господарювання.

Колгоспсоюз уже мобілізує всю земельну й кооперативну агрономію, щоб охопити планами землевпорядженні колгоспи у наступному році.

Угода з Миколаївськими колгоспами зобов'язує Одещину на кінець 1929/30 р. мати не менш 3% усієї орної площі під інтенсивними культурами.

Нема чого гріха таїти — з цією справою ще й досі не гаразд, лише тепер колгоспи заходилися закладати нові площі виноградників, садів, городини.

Розвиткові інтенсивних культур у колгоспах великою мірою має допомагати те, що можна буде використати робочу силу, звільнювану в зв'язку з поширенням роботи машинно-тракторних станцій.

У наступному році по колгоспах гадають закласти понад 3 тис. га садків, городини тощо. У Тилігуло-Березанському районі в Анатолівському колгоспі закладено 100 га винограду, в Бадені, Ф.-Енгельського району колгосп закладає 62 га усуспільнених садків. Але цього не досить; щоб виконати угоду, треба довести площу інтенсивних культур у колгоспах до 6—7 тис. га.

На здійснення відповідного пункту угоди цього року вже розгорнуто величезне будівництво молочарського господарства в колгоспах; вже організовано 33 молочарських ферми й тепер закінчують побудування скотних дворів.

Заходжуючись до усуспільнення продуктивного скотарства, колгоспи вже мають 1700 голів племінної худоби; 40 колгоспів уже тепер ведуть продуктивне скотарство, а майбутнього року таких колективів буде вже 70.

Одещина виконує також пункт угоди про організацію колгоспів у виробничі кущові об'єднання з площею землі на кожне не менш як 3500 га.

Крім трьох тракторних кущів тепер організовуються молочарські кущі навколо маслоробних заводів, а також вершкові та інші кущі.

Колгоспи Одещини щораз ближче підходять до виконання угоди в справі поширення площ окремих колгоспів. За угодою на одне об'єднання має припадати в середньому 375 га, а вже тепер є 330 га, під час осінньої засівкампанії колгоспи приймуть нових членів і матимуть в середньому по 350 га, а на кінець 1929/30 р. площа кожного колгоспу в середньому дорівнюватиме 400 га.

Підготовка кваліфікованих кадрів та освічення кадрів керівників і рахівників також набирає чималої ваги.

Цього року проведено чотири півторамісячних курсів, де навчалося 120 керівників для колгоспів, а також 3-місячні курси для голів рад колективів. Колгоспсоюз послав п'ятьох голів с.-г. колективів округу для вищого навчання впродовж двох років на спеціальних курсах у Києві.

Крім того, передбачено організувати колгоспуч — школу для молоді, що працюватиме в колективних господарствах, а з на-

ступного року при ОСГІ влаштувати двохрічні курси для колективістів.

Є ще, звичайно, і такі галузі, в яких Одещина пасе задніх. Ще не досить розгорнуто культурно-побутову роботу в колгоспах: є лише 9 ясел, та й то здебільшого в комунах та артілях. Чимало є й неписьменних членів колгоспів, але наступного року гадають цілком ліквідувати неписьменність у колективних господарствах.

Д. Ліст.

«Вісті ВУЦВК», № 210, 31 серпня 1929 р.

№ 55

Лист ради комуни «Зоря» Васильківського району Дніпропетровського округу до Укрколгоспцентру про соціалістичне змагання з комуною «Новий побут» того ж району

7 вересня 1929 р.

На В[аше] листування № 3401 рада комуни «Зоря» повідомляє:

1. Комуна «Зоря» вступила до змагання 10 червня біжучого року з комуною «Новий побут» і склала з нею умову.

2. По умові були прийняті такі зобов'язання:

а) утворити кущове об'єднання з колективних об'єднань хуторів: Артемівського, М. Журавлиного, Журавлиного і Вірного;

б) за рахунок втягнення нових членів поширити земельну площу на 50%;

в) закласти чистосортові масиви й підняти врожайність ланів на 20%;

г) добавити одного трактора та одну пару коней;

д) збільшити кількість птахів і молочних корів на 100%;

е) поширити площу фруктового * садка на 50%;

є) відкрити школу малописьменних з гуртками по вивченню галузей господарства комуни;

ж) вищезазначені зобов'язання виконати до 30 грудня 1930 року.

3. Всі завдання, крім пункту «Г», в процесі виконання.

4. Виконання зобов'язань перевіряється представниками від обох комун по умові 1 жовтня 1929 року і 1 червня, 1 жовтня і 30 грудня 1930 року.

---

* У тексті документа помилково — «овочевого»

5. Наслідки змагання такі:

	Кількість		Збільшилось
	на 1/IX біжучого року	на день складання умови	
Площа вгіддя комуни	401 га	247 га	154 га
Членів їдців	115	90	25
Коней	16	12	4
Тракторів	2	1	1
Корів дійних	12	10	2
Приміщень для членів (квартир)	18	10	8
Замовлено фруктових дерев	352	—	352
Реалізовано III-ї позики індустріалізації	500	—	500
Поширення озимого клину	150 га	100 га	50 га

6. Завдання на підвищення продукційності праці й поліпшення якості продукції в умову не вносились, а обговорювались на загальних зборах членів комуни.

7. Агрономічний [і] інструкторський персонал давав вказівки на початку змагання. За останні два місяці увага до цієї справи завмерла. Виїзд на місця є один з найкращих методів обслуговування агроперсоналом і дачі вказівок по ходу соцзмагання. Крім того, нашій пресі треба уважніше ставитись до змагання колоб'єднань і друкувати всі дописи про проведення змагання.

Голова ради комуни [*підпис нерозбірливий*]
Секретар [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 61, арк. 70. Оригінал. Рукопис.

№ 56

Постанова правління Бердичівської окрколгоспспілки про очищення сільськогосподарської артілі «Праця» від куркульських елементів

16 вересня 1929 р.

1. Прийняти до відома інформацію т. Степанського, констатувати наявність засміченості артілі куркульськими елементами, члени, які займаються обробкою землі з половини, розтратчики й т. ін. Рахувати необхідним провести чистку артілі, надавши їй масовий характер.

Проведення цієї роботи доручити правлінню Вчорайшанського куща вкупі з агрономом т. Степанським, погодивши питання з районовими організаціями, закінчити в тижневий термін. В разі виникнення потреби поставити питання про перевибори керуючих органів. Просити прокуратуру негайно розглянути справу на місці. Сучасному складу артілі прийняти всі заходи до здачі всіх

товарових лишків під персональну відповідальність голови т. Степанського, втягнувши до участі уповноваженого РВК.

Також провести підготовку до осінньої посівкампанії. Доручити правлінню куща за всім прослідкувати та провести в артіль здоровий актив.

Матеріали, що виявляться в процесі чистки, передати до прокуратури.

Голова А. Словінський
Секретар

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 100, арк. 15. Оригінал.

№ 57

Доповідна записка Шепетівського окрвиконкому про стан колективізації сільського господарства в окрузі

20 вересня 1929 р.

ДО РАДИ НАРОДНИХ КОМІСАРІВ УСРР
» ЕКОНОМНАРАДИ ПРИ РАДНАРКОМІ УСРР
» НАРКОМЗЕМСПРАВУ
» УКРКОЛГОСПУ

Президії Шепетівського окружного
виконавчого комітету

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

Зріст колективного сектору на Шепетівщині за останній час йде особливо швидким темпом і щодалі має тенденцію на ще більше поширення та збільшення його ваги серед сільського господарства округу.

Коли в попередні роки рух колоб'єднань йшов більш-менш повільним темпом, то вже за цей рік маємо надзвичайне прискорення темпу колективізації:

	Було на 1 жовтня 1927 р.	Було на 1 жовтня 1928 р.	Мається на 1 вересня 1929 р.
Усуспільнена земельна площа в га . . .	9 684	17 695	41 700
Приріст	100%	182%	430%

Як бачимо, останній рік ще не за повними відомостями дав збільшення земельної площі в колективах проти 1927 р. на 330%. Але, як побачимо далі, в зв'язку з закінченням землевпорядження

наприкінці цього року земельна площа колективного сектора до 1 жовтня досягне не менш 45 000 га.

Одноразово зростає й вага колективного сектора в окрузі по відношенню до селянського користування.

	Було на 1 жовтня 1927 р.	Було на 1 жовтня 1928 р.	Мається на 1 вересня 1929 р.	Передбачається на 1 жовтня 1929 р.
Вага колективного сектора у %	1,74	3,2	7,2	8,3

Але особливо характерним явищем останніх часів з'являється колективізація цілих земельних громад.

Тоді як за попередні роки зовсім не спостерігалося подібних явищ, вже під час весняної засівкампанії малися поодинокі випадки колективізації земельних громад (с. Сульжин), то вже зараз маємо багато прикладів подібного роду. Тільки останнім часом цілком оформлених землегромад на статутах колективів нараховується до 10, які фактично приступили до колективного господарювання, а саме:

1.	Остропіль	артіль	3094	га	614	дворів
2.	Індики	комуна	728	»	127	»
3.	Кіпчинці	т-во СОЗ	1003	»	215	»
4.	Лабунь	»	2380	»	514	»
5.	Юровщина	»	1424	»	289	»
6.	Троєщина	»	900	»	209	»
7.	Титьків	»	1268	»	211	»
8.	Тиранівка	»	1020	»	265	»
9.	Варварівка	»	1104	»	206	»
10.	Бражинці	»	2112	»	376	»
	Разом:		15033	»	3026	»

Крім того, до кінця операційного року буде переведено на колективні форми ще кілька земгромад.

Другим характерним моментом колективного будівництва з'являється кущування колгоспів.

Фактично приступивших до праці кущів нараховується зараз 5:

1.	Свинівський кущ	на площі	1984	га
2.	Хоровецький	»	770	»
3.	Кащенецький	»	750	»
4.	Сковородецький	»	800	»
5.	Остропільський	»	3000	»

До кінця операційного року ще буде оформлено до 4 кущів.

Все це яскраво свідчить про надзвичайно прискорений темп колективізації округу.

В цьому відношенні слід відмітити, що поміж інших округів Правобережжя Шепетівський округ займає одне з перших місць,

що видно з порівняння руху колективних об'єднань під час весняної посівкампанії ц. р. за матеріалами Укрколгоспу:

Назва округів Правобережжя	Організовано нових об'єднань за 1 півріччя 1928/29 р.	Усуспільнено землі в га за той же термін	Пересічно доводиться на 1 об'єднання землі
1. Бердичівський	11	1133	65
2. Білоцерківський	8	4082	77
3. Вінницький	46	3617	73
4. Кам'янецький	87	4270	44
5. Проскурівський	36	10272	65
6. Київський	100	7892	70
7. Тульчинський	48	3840	51
8. Уманський	28	2818	67
9. Черкаський	206	30963	71
10. Шепетівський	90	9941	88

Таке прискорення темпу колективізації одноразово з тенденцією до утворення колективного господарства по великих масивах (кущі, земгромади), з метою закріплення досягнутого, вимагають більшої механізації усуспільнених процесів і в першу чергу заміни живої тяглової сили механічною.

Механізація й заміна в першу чергу живої тяглової сили на механічну настирливо вимагаються деякими особливостями нашого округу.

1) Переважна кількість новоутворених колгоспів з досить значними земельними масивами утворена за рахунок біднішого селянства та населення нацменшості, яке раніш не займалось сільським господарством, й які в більшості не мають тяглової сили, або мають дуже незначну кількість її, через що не мається можливості своєчасно перевести засів озимини та перевести зяблеву оранку. Таким чином, засвоєння зколективізованих земельних масивів не з'являється можливим за відсутністю тяглової сили.

2) Поскільки головні масиви кущів та земельних громад, які теж об'єднуються в кущі, уявляють собою досить великі земельні масиви, примінення виключно кінської тяглової сили не з'являється вже раціональним.

3) Невеличка кількість наявних тракторів в окрузі (23) одержана ще в попередні роки. В останні ж роки нових тракторів не було [одержано] й не передбачається, і таким чином, через зношеність наявних тракторів їх не можна в повній мірі використати в сучасний момент (10 тр[акторів] амортиз[ованих], фактично працює 13).

4) Поскільки більша частина земель громад площею 11 500 *га,* що вже перейшли на статут колективу, розташована в Полонському районі, де мається всього лише один зношений

трактор, а до того ж взято напрямок щодо колективізації району в цілому, потреба в механічній силі надзвичайна.

5) Шепетівський округ значною продовженістю своїх границь розташований по границі з Польщею; колективізація нашого округу набуває й політичного значення, а ефективність по закріпленню усуспільнення процесів виробництва крупних господарств вже наявних колективів та поширення колективізації в дальнішому залежить від своєчасного постачання механічною тягловою силою.

6) Становище з тягловою силою утрудняється ще майже відсутністю кредитів на тяглову силу. На осінню посівкампанію одержано лише 5 000 крб., що безумовно не змогло дати будь-якого ефекту в задоволенні великої потреби в тягловій силі великих колгоспів та кущів з об'єднаною тягловою силою.

7) Не дивлячись на малоземелля і досить дрібні селянські наділи, характерні для нашого округу, земельні масиви новоутворених колгоспів та їх об'єднань досягають великих розмірів, чим ще більше висовується потрібність в механічній тягловій силі.

8) Треба зауважити, що й в кампанії хлібозаготівель колективний сектор нашого округу відіграє зараз досить значну роль. І тоді як суміжні округи з цією кампанією за даними Укрколгоспу не справилися і одноразово одержали трактори, рахуєм, що такий розподіл являється несправедливим й нестимулюючим колгоспівської дисципліни. План заготівлі за серпень колективами нашого округу виконаний на 110% — цебто з перебільшенням, а планові завдання на вересень вже по стану на 10 вересня виконано на 65%, а за решту цього місяця безумовно буде виконано повністю й з перебільшенням. Таким чином, річний план хлібозаготівель по колективному сектору буде виконано майже повністю за перші два місяці кампанії, не дивлячись на запізнення збору врожаю.

Приймаючи на увагу все вищезгадане, президія ОВК знаходить необхідним просити Вас задовольнити в першу чергу наш округ наданням в найскоріший термін тракторів як для закінчення посівної кампанії, так і для переведення зяблевої оранки. Без надання тракторів ще раз не представляється можливим успішно закінчити посівкампанію великих колгоспів та кущів: Свинівський кущ 2 000 га, Остропільський — 3000 га (з 20% єврейського населення), Лабунський — 5400 га (з 30% польського й єврейського населення).

Виходячи з мінімальних потреб для задоволення колективного сектора тракторною тягловою силою, з метою утворення тракторних загонів при кущах та земгромадах, президія ОВК рахує за необхідне надати зараз же не менш 45 тракторів і на весняний період ще 55, а всього, як мінімальна потреба, просимо відпустити 100 тракторів.

Від своєчасного задоволення нашого округу тракторами залежить успішне закріплення вже наявних значних досягнень в колективному будівництві нашого округу.

Голова ОВК [*підпис нерозбірливий*]
Секретар [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 168, арк. 178—180. Оригінал.

№ 58

Звіт Волинської окружної спілки сільськогосподарських колективів про стан та перспективи колективного будівництва на Волині

Кінець вересня 1929 р.

Успішне здійснювання завдання перетворити нашу аграрно-промислову країну на промислово-аграрну може бути лише в умовах невпинного поширювання й зміцнювання колективного сектора сільськогосподарського виробництва.

В галузі колективізації на терені Волинського округу ми маємо низку досягнень, але ж поруч з цим, необхідно констатувати незначний відсоток усуспільненої землі, яка по складних формах колоб'єднань (комуни, артілі та товариства СОЗ) від загальної площі селянського користування складає всього лише 1,1%, а разом з машинно-тягловими товариствами — 5,8%.

Вважаючи на ті завдання, що стоять перед нами, а так само й на цілком реальні можливості щодо їх здійснення в умовах Волинської округи, п'ятирічним планом накреслений темп, за яким на кінець п'ятиріччя складними формами колоб'єднань необхідно охопити 25% площі селянського користування.

Наслідки роботи в галузі колективізації за час запровадження в життя темпів, накреслених п'ятирічним планом.

В березні місяці на терені Волинської округи ми мали:

Комун	Артілей	Т-в СОЗ	Разом
3	60	35	98

Загальна площа рівнялась 7945 га
Членів було 1715
На перше серпня біжучого року ми мали:

Комун	Артілей	Т-в СОЗ
9	93	45

Загальна площа під складними формами колоб'єднань рівнялась 18342 га, себто маємо збільшення на 130% по зрівнянню з тими досягненнями, які ми мали за час з 1922 по 1928 рік, кількість членів доведено до 2499, збільшилася на 31%.

На кінець біжучого року площа під складними формами колоб'єднань буде доведена до 25000 га.

Поруч зі збільшенням кількості колоб'єднань маємо великі досягнення щодо їх укрупнення. В минулому році на одну артіль приходилось пересічно 87 га.

По нових колгоспах маємо пересічно 196 га.

По товариствах СОЗ було пересічно 53 га.

По нових товариствах СОЗ маємо пересічно 103 га.

Маються окремі колгоспи від 500—900 га. Навколо таких великих економічно міцних колгоспів організуються кущі, себто об'єднуються на договірних началах всі колгоспи, машинові товариства, а також і землевлаштовані земельні громади в радіусі біля 10 верств, з метою будування різних підприємств з поступовим усуспільненням окремих галузей.

В сучасний момент переводиться робота по оформленню 12 кущів.

Значна робота пророблена щодо організації нацменівських колгоспів.

В минулому році на терені було 3 нацменівських колгоспи.

За останні місяці організовано додатково 9 артілей, в тому числі 5 польських артілей в Мархлевському районі.

Найбільші досягнення щодо організації нових колгоспів маємо в Н.-Волинському районі (організовано 8 нових колоб'єднань) та в Мархлевському — 5 колгоспів.

Поруч з організацією нових колоб'єднань переводилася робота по переходу нижчих форм колоб'єднань до вищих, а саме:

6 артілей перейшло на статут комуни.

11 товариств СОЗ перейшло на статут артілей та 7 машинових товариств на статут СОЗ.

Таким чином, значно поширюється праця усуспільнення як засобів виробництва, так і окремих галузей господарства.

На машинізацію господарств колгоспів до 1 серпня було відпущено сільськогосподарського реманенту, головним чином складних машин, на суму 534000 крб.

Придбано для колгоспів біля 600 штук племінних корів та свиней.

На будівництво житлових та господарчих будівель відпущено кредиту в сумі біля 260000 крб.

На індустріалізацію 75000 крб.

Враховуючи вимоги як існуючих, так і знов організованих колгоспів щодо кредитової допомоги на 1929/30 рік від центру вимагається кредит в сумі біля 5000000 крб., в тому числі на будівництво житлових та господарчих будівель 1250000 крб.

на індустріалізацію 538000 крб.

та на машинізацію 1180000 крб.

Житомирський обласний державний архів, ф. Р-279, оп. 1, спр. 100, арк. 206—208. Копія.

№ 59

Огляд Дніпропетровської окрколгоспспілки наслідків соцзмагання між колгоспами округу за станом на 20 вересня 1929 р.

Кінець вересня 1929 р.

а) **Комуна «11-річчя Жовтня».** Комуна з 29 квітня змагається з найбільш економічно міцною в окрузі комуною ім. Леніна.

За недовгий період змагання комуна збільшила земельну площу з 405 дес. на 29 квітня до 608 дес. на 1 вересня 1929 р. Збудовано цегельний завод, силосну башту та корівник на 100 голів.

Переведено значну виробничу допомогу навколишній бідноті: під час весняної засівкампанії зорано та посіяно бідняцьким господарствам 23 га землі, протруєно посівзерна 850 пудів та перечищено 2100 пудів.

За ініціативою і безпосередньою участю комуни зорганізовано на хуторі «Зелений гай» Ново-Іванівської с/р машинно-тяглове товариство та на хуторі Будка-Діброва — ТСОЗ. Зорганізований на хуторі Будка-Діброва ТСОЗ в кількості 76 їдців згодом цілком залучений до складу комуни та крім цього залучено до членів комуни 26 їдців окремих бідняцьких господарств. Отже, склад членів комуни доведено на 1 вересня до 237 їдців проти 135, що були на день підписання умови, тобто на 29 квітня 1929 р.

Комуною поширено також і племінну та продуктивно-скотарську справу: придбано племінного жеребця, що ним, крім комунівського господарства, обслуговано 13 селянських господарств, збільшено продуктивних корів на 49% (на 1 травня було 18%, на 1 вересня — 35%), свиней на 23 шт. (було на 1 травня — 58 шт., стало на 1 вересня — 81 шт.); доведено птахів з 480 шт. на 1 червня до 1205 шт. на 1 вересня 1929 р.; овець з 74 на 1 червня до 105 на 1 вересня, робочих коней з 18 на 1 червня до 24 на 1 вересня.

Комуною досягнено значних успіхів і в галузі виконання агромінімуму. Шляхом угноєння чорного пару суперфосфатом 23 десятин та гноєм 42 десятин підвищено врожайність та збільшено товарових лишків на 37%. Завчасне переведення боротьби з ховрашками та луговим метеликом забезпечило комуну від пошкодження просапних та інших рослин.

Значно пожвавлено в комуні і роботу масових організацій: регулярно працює виробнича нарада, участь в якій бере 75—80% членів комуни. Всі пропозиції останніх негайно опрацьовуються і переводяться до життя. Від цього в значній мірі збільшується зацікавленість і активність рядових членів комуни.

Внаслідок змагання значно піднесено продуктивність праці членів комуни. Якщо в 1928 р. снопов'язалкою викошувалося за 10 робочих годин 3—4 десятини посіву, то в 1929 році тією ж снопов'язалкою і за той же час викошується 5—6 десятин, полоття

соняшнику 1 десятини провадилося за день в 1928 р. 7—8 жінками, тепер же цю саму роботу виконує 5—6 жінок; за 12-годинний робочий день в 1928 р. комуна намолочувала 820—855 пудів зерна, а в час змагання при однаковій робочій силі при тій же машині і робочому дню комуна намолочує 1100—1400 пудів.

Поліпшено комунарами і свій побут: краще налагоджена організація праці, устатковані дитячі ясла на 37 дітей, ліквідована серед членів неписьменність на 23%, для малописьменних відкрито підвищену школу.

Здійснюючи умову змагання, комуною закладено питомника кількістю 6 000 дерев, здано товарових хлібних лишків 6 000 пудів, придбано облігації 3 позики індустріалізації на 560 крб.

До осінньої засівкампанії комуною переведено потрібну підготовчу роботу: придбано насіння, відремонтовано увесь реманент комуни, виготувано чорний пар, зроблено 100 га лущівки тощо.

б) **Комуна «Зоря».** Комуна «Зоря» змагається з 10 квітня 1929 р. з комуною «Новий побут».

За час змагання комуною збільшено земельну площу з 247, що була на день підписання умови, до 401 га на 1 вересня.

За рахунок втягнення нових членів з бідноти поширено особистий склад комуни з 90 до 115 їдців; збільшено робочих коней з 12 до 16 шт., тракторів з 1 до 2.

Закінчується будування житлового приміщення розміром 18 × 4 кв. сажені, силосної ями на 6 000 пудів, площа озимого клину поширюється з 100 га (передбачених за планом) до 150 га.

Продуктивність праці підвищено на 10%.

Замовлено й цієї осені буде посаджено 352 шт. фруктових дерев.

Реалізовано серед членів комуни облігації 3 позики індустріалізації на 500 крб.

в) **Комуна ім. Петровського.** Комуна змагалась на краще переведення осінньої та весняної засівкампанії в 1928/29 р. з комуною «Зоря».

За період змагання комуна, збільшивши свою земельну площу, втягла до своїх лав 40 нових членів з батраків та бідноти, вилучивши для цього спеціальний фонд в 2 500 крб.

За рахунок толоки збільшено засівплощу на 22 га, що раніше вважалась за непридатну. Комуна придбала інкубатор для вирощування курчат, встановила контроль над удоєм скоту.

Подано також значну допомогу навколишньому селянству: відремонтовано за невелику платню с.-г. реманент, під час весняної засівкампанії бідноті відпущено в неплатне користування сівалки, сортировки, букери, з бідноти організовано СОЗ і взято шефство над ним.

Комуною значно поліпшено свій побут: устатковано спільну їдальню, кухню, хлібопекарню, відкрито ясла на 40 дітей.

Успішній роботі комунарів допомогає змагання, оголошене поміж членами комуни, за кращу роботу встановлено премії.

Змагання спричинилося до повного завантаження робочого дня; трактористи посилюють догляд за машинами й ощадніше витрачають паливо.

Комуною законтрактовано 295 га зернових культур, кормових трав та городини.

г) **Комуна ім. Леніна.** Комуна змагається з комуною «11-річчя Жовтня».

План змагання опрацьовано представниками обох комун.

У змаганні беруть участь 512 членів комуни.

Практика змагання поширена й поміж окремих галузей господарства комуни (скотарство, свинарство, птахівництво тощо).

Застосування цієї практики в комуні ім. Леніна дає досить позитивні наслідки: удій молока, наприклад, з запровадженням змагання збільшився на декілька відер проти минулого часу.

Загальні висновки.

Безперечно, що практика змагання, як видно з наведених вище в окремих комунах даних, себе виправдала й дає значні наслідки, особливо там, де вміло організовано роботу, широко запроваджено самокритику, де до переведення змагання залучено всю колгоспівську масу, де ця маса усвідомивши собі політично-господарське значення соцзмагання, активно працює над здійсненням завдань щодо соціалістичної перебудови сільського господарства.

Проте, поруч з досягненням є ще чимало хиб, що через невмілу організацію маси, формальне ставлення до роботи заважають не тільки здійсненню міроприємств по соцзмаганню, а навіть і розгортанню творчої ініціативи та ентузіазму мас.

Ці основні хиби такі:

1) Соціалістичним змаганням охоплено ще не всі колгоспи. У частині колгоспів, не зважаючи на низку вказівок, ще не розгорнуто роботи по соцзмаганню і до нього досі не приступлено (комуна «Червоний колос», «Червона квітка», «Майбутні квіти», «Незаможник», «Комінтерн»).

2) Окремі колгоспи до переведення соцзмагання поставилися формально; обмежилися лише викликом якого-небудь колгоспу через газету, не склавши про це відповідної умови (комуна ім. Шевченка, «Сільський пролетар», «Іскра», артіль «Відповідь на розрив» тощо).

3) Контроль і керівництво соцзмаганням з боку РЗВ, райагрономії та кущагрономії — недостатні, а подекуди зовсім слабі.

4) Облік наслідків від соцзмагання в колгоспах поставлено слабо. Як загальне явище, ніякого обліку досягнень не ведеться. Хиби, що спостерігаються в процесі роботи й заважають успішному виконанню умов по змаганню як колагрономією, РЗВ, так і самими колгоспами, не вивчаються і заходів до їх усунення не вживається.

5) Обмін досвідом в роботі по запровадженню змагання між колгоспами, що змагаються, перевадиться слабо. Виїздів пред-

ставників одного колгоспу до другого для перевірки наслідків змагання, а також вивчення і обізнання з досвідом і практикою змагання, майже не здійснюється.

6) Якість роботи, що переводиться в окремих галузях господарства, не завжди відповідає вимогам.

Усунення цих хиб є першочергове завдання як наших колгоспів, так і особливо РЗВ, кущагрономії та інструкторського апарату ОКС.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 61, арк. 54—56. Копія.

№ 60

Постанова Херсонської окрколгоспспілки про виключення куркульських елементів з колгоспів

7 жовтня 1929 р.

Визнати, що в процесі обслідування та перевірки роботи виявилася значна засміченість окремих колгоспів куркульським елементом, особливо це виявлено в Чаплинському районі (СОЗи пос. Ново-Українка, СОЗи «Агрономічний шлях», «Нове життя»), Голо-Пристанському районі: «Землероб»; Снігурівському районі: «Польський комунар», «По шляху Леніна»; Горностаївському районі: «Світова зірниця» і т. д.

Констатувати, що в процесі переведення хлібозаготівель та повернення позик, пролізші до колгоспів куркульські елементи повели ворожу роботу, скеровану на зрив хлібозаготівель, повернення позик та взагалі скеровану на розвал колгоспу, внаслідок чого в окремих колгоспах поставили під загрозу переведення осінньої посівкампанії. Стверджуючи вищенаведене, [визнати] за неможливе увіходження куркульських господарств до колгоспів при всяких умовах (перехід цілої земгромади на СОЗ). На підставі цього запропонувати агрономам — колективістам, кущовим об'єднанням та через ОЗВ, РЗВ:

1. [Перевірити] * негайно персональний склад колгоспів і виключити куркульські господарства.

2. При організації нових та поширенні існуючих ні в якому разі не допускати куркульських господарств.

Зважаючи на те, що § ** статуту СОЗ, затвердженого НКЗС, передбачає можливим допущення куркульських господарств в разі переходу на СОЗ цілої земгромади, поставити перед УКС питання про скасування цього пакту статуту в умовах нашого округу.

Обіжник № 5 затвердити.

Голова (Килимінський)
Секретар (Фурман)

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 19, арк. 6. Копія.

---

* У тексті «перевести».
** Так у тексті.

№ 61

Телеграма загальних зборів бідноти та середняків села Мар'янівки Снігурівського району на Херсонщині редакції газети «Комуніст» про організацію ТСОЗу

14 жовтня 1929 р.

Сьогодні ми, 47 господарів села Мар'янівки, Снігурівського району на Херсонщині, на відзначення першого Дня колективізації та врожаю організували товариство спільної обробки землі, до якого ввійдемо всі, як один.

Наш СОЗ ми назвали іменем газети «Комуніст», редакцію якого щиро вітаємо в перший День колективізації.

За дорученням зборів: президія Павленко
Карабівний

«Комуніст», № 238, 15 жовтня 1929 р.

№ 62

Резолюція загальних зборів наймитів села Британи Херсонського округу на доповідь про наслідки страйку наймитів проти куркулів-виноградарів у селі Основі

18 жовтня 1929 р.

Вислухавши доповідь про результати страйку, загальні збори членів спілки сільськогосподарських та лісових робітників села Британи та наймитів М. Каховського робіткому зазначають:

Протягом 40 років основська куркульня, поміщики жорстоко експлуатували наймитство околишніх сіл і особливо села Британи, що їх руками основські куркулі нажили собі багатство і добробут. Після революції через тяганину і бездіяльність земельних, кооперативних і фінансових органів виноградники і майно перебувають у безплатнім користуванні основських промисловців.

У них не лише не були вилучені виноградники і землі, як держфонди, але й директиви Наркомзему про одібрання поверх 10 гектарів дотепер не проведено до життя. Основські виноградники до 1927 р. обкладалися як польова земля, дарма що прибутковість виноградників у десятки разів більша за прибутковість орної землі. Кооперація організувала різні ніби кооперативи під маркою культурних трудових виноградарів, даючи їм всіляку допомогу. Року 1922/23 головою кооперативу був по-

міщик Берте Михайло, що мав 477 десятин винограднику. Він же року 1925 був головою Херсонської Дніпроплодовинспілки.

Існування поміщицького гнізда в Основі, Ключевому, Луговому і Судаках викликало обурення наймитів, бідняків і середняцьких верств села, які вимагали відібрання виноградників. Ціла низка справ, розклад і перекручення класової лінії в херсонських організаціях тощо, мали свій початок у капіталістичній Основі.

На наступ радянських, професійних і кооперативних органів на основських поміщиків (останніх років 1928/29), на збільшення сільгоспподатку, на обмеження прав куркуля куркульня відповіла хижацькою експлуатацією виноградників (за даними експертної комісії загинуло понад 50% виноградників).

Британське наймитство протягом низки років веде боротьбу з основськими куркулями. Року 1922 був страйк за поліпшення їхнього матеріального становища.

Але потім куркулі, у зв'язку з постановою про переведення повнотою кодексу закону про працю в куркульських господарствах, при потуранні спілкових органів і інспекції праці, обходили це трудзаконодавство, застосовуючи систематично поденщину.

Робітком і наймитство поставили питання про ліквідацію поденщини. Але вимоги куркулі відкинули. Тоді робітком та делегатські загальні збори вирішили оголосити страйк і звернулися по допомогу до окрфілії спілки. Проте вона не підтримала наймитство у боротьбі з куркулями, проявила правоопортуністичний ухил на практиці, відмовившись від переведення лінії партії про наступ на куркуля, змазавши страйк.

Робітком не дістав підтримки з боку окркомітету спілки і партосередку, а також сам недооцінив ролі і значення страйку як методу наступу на куркуля, змазавши страйк, не добившись поліпшення матеріального становища наймитства.

І тільки завдяки допомозі вищих спілкових органів ЦК, ВУКу, парторганізації і ОРПС були виправлені помилки, що їх припустили окркомітет і робітком, і під їхнім керівництвом підготовлено і організовано страйк, який і привів до перемоги над основськими куркулями. При цьому робітком виправив свої помилки і активно підготовляв і провадив страйк.

1) Загальні збори цілком і повнотою схвалюють роботу ЦК і ВУКу спілки СГЛР і парторганізації щодо переведення страйку, а також повнотою схвалюють постанову про розпуск президії комітету, що не зуміла повести наймитство британське на боротьбу з куркулями. Загальні збори обстоюють відібрати виноградники і майно у основських куркулів і, замість капіталістичних господарств, зорганізувати великий винрадгосп і асигнувати відповідні кошти.

2) Загальні збори пропонують робіткомові взяти активну участь в організації радгоспу, особливо в доборі робітників і встановленні штатів.

3) У зв'язку з тим, що куркуль може піти на шкідництво — псування виноградників, підпали — всім членам спілки пильно стежити за можливими спробами куркульні. Попередити земельні і радянські органи про потребу вжити заходів до правильного переведення осінніх робіт на виноградниках.

4) Робіткомові пильно стежити за повним виконанням нових колдоговорів, а порушників притягати до карної відповідальності.

5) Просити прокуратуру і суд притягти до суворої карної відповідальності куркулів, що порушили трудове законодавство.

6) Збори доручають робіткомові розгорнути класово-виховну роботу між британським наймитством і ще більше втягати наймитів і наймичок у громадсько-політичне життя села.

Наймитство повинно добитись подальшого зміцнення пролетарської диктатури, зміцнення блоку бідноти з середняком і організації бідняцько-середняцьких мас села на виконання завдань соціалістичного будівництва.

7) Збори вважають, що роботу спілки СГЛР треба розгорнути так, щоб забезпечити подальше втягнення в партію і КСМ кращих сільгосппролетарів і повсякденну підготовку для висування на провідну роботу наймитів і наймичок.

8) Робіткомові і всім членам профспілки напружити всі сили на придушення опору куркульні в хлібозаготівлях, мобілізувавши всю силу наймитів, бідняків і середняків на повне виконання плану хлібозаготівель.

9) Загальні збори з особливим задоволенням відзначають величезну матеріальну й моральну підтримку, яку подали страйкарям міський пролетаріат і сільгоспробітники України.

Загальні збори запевняють, що боротьбу з основськими куркулями доведуть до кінця і з Основи капіталістичної організують радгосп «Перемога британських наймитів».

«Наддніпрянська правда», № 242, 18 жовтня 1929 р.

№ 63

Повідомлення про факти адміністрування при проведенні масової колективізації в селах Велика Побійна та Лисівка Кам'янецького округу

24 жовтня 1929 р.

Земельні органи на Кам'янеччині розгорнули досить велику роботу в справі колективізації сільського господарства. Це доводить пожвавлення темпу колективізації в окрузі й, зокрема, посилення процесу побільшення колгоспів.

Проте, відзначаючи це позитивне явище, колегія Наркомзему водночас підкреслює, що Кам'янецький окрземвідділ у своєму

керівництві колективістичним рухом виявив дуже шкідливі збочення до адміністративних методів колективізації.

Наприклад, перехід двох цілих сіл В. Побійні та Лисівці на статут СОЗ був здійснений через ухвалу цього переходу від більшості земельної громади. Методи переходу на колективістичні рейки цілих сіл взагалі є нові, в цьому ще нема достатнього досвіду. Крім того, в цих селах був великий процент глитаїв. Проте керівники окрземвідділу особисто не перевіряли й не стежили за роботою.

Колегія відзначає, що в практичній роботі деяких районів, а також окружних земельних працівників на Кам'янеччині, спостерігається, що вони неправильно розуміють земельне законодавство, де підкреслюється цілковита добровільність колективізації. А тим часом ці працівники вважають за потрібне надати земгромадам право більшістю голосів ухвалювати про перехід усієї громади до колективу.

Наркомзем вважає такі явища за цілком незадовільні й рішуче засуджує всілякі прагнення підмінити широку громадську підготовку людності та розвиток її самодіяльності заходами адміністративного порядку.

Колегія підкреслює, що абсолютну добровільність переходу кожного двору до колективу цілком чітко визначено в постановах партійних з'їздів та конференцій, а також ясно сформульовано в земельному кодексі.

Колегія Наркомзему категорично вимагає від місцевих земельних органів, щоб вони особливо уважно ставились до методу масової колективізації.

Окрземвідділи мають найуважніше ставитися до соціального добору колгоспів та до виконання постанов про ізоляцію глитая від них.

Завідувачеві Кам'янецького окрземвідділу тов. Бичкові колегія Наркомзему висловила догану за недостатній нагляд та мляве керівництво.

«Вісті ВУЦВК», № 247, 24 жовтня 1929 р.

ЗДІЙСНЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР

(XI.1929–VII.1931 рр.)

ПОЛІТИКА КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ І РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ГАЛУЗІ ЗДІЙСНЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

№ 64

Резолюція пленуму ЦК ВКП(б)[49] *про сільське господарство України і про роботу на селі*

*10—17 листопада 1929 р.**

Заслухавши доповідь ЦК КП(б)У про розвиток сільського господарства на Україні і про роботу на селі, пленум ЦК ВКП(б) відзначає, що, незважаючи на винятково важкі умови, в яких проходила робота по відбудуванню сільського господарства України (тривала громадянська війна, бандитизм, голод 1921 р. і недороди 1924 і 1928 рр.), Комуністична партія і Радянська влада України, завдяки своїй правильній і послідовній політичній лінії як у галузі господарського будівництва, а також щодо політичної і організаційної роботи на селі, дотепер зуміли не тільки відновити попередній рівень сільського господарства, але й в деяких відношеннях перевищити його (посівні площі — 109,3%, зернові — 97%, технічні культури — 287,5%, валовий збір зернових —92,2% довоєнного, тваринництво —107%). Відбудова сільського господарства супроводилась також і серйозними якісними зрушеннями в селянському господарстві (збільшення посіву озимини, перехід до інтенсивних форм господарства, збільшення площі засіву чистосортним насінням, зростання багатопільних сівозмін і т. п.).

Аналіз стану і розвитку сільського господарства України ще раз і з особливою наочністю підтверджує, наскільки безгрунтовними, безглуздими є твердження правих опортуністів про деградацію, занепад сільського господарства. Досягнення в галузі сільського господарства на Україні, розвиток за останні

* Дати роботи пленуму.

роки колективізації свідчать про безперервне зростання його, про невпинне і успішне прагнення всієї бідняцько-середняцької маси, незважаючи на стихійні лиха, піднімати, розвивати і поліпшувати свої господарства. Уповільнений за останні роки темп розвитку сільського господарства України, який має місце внаслідок обмежених можливостей розвитку індивідуального селянського господарства і великих протягом кількох років підряд недородів, буде зжитий тільки шляхом розвитку великих колективних і державних господарств при масовому застосуванні трактора, складної сільськогосподарської машини, штучних добрив.

Лінія партії на колективізацію і реконструкцію сільського господарства на новій суспільній і технічній основі при рішучому наступі на куркуля зустрічає все більший відгук і підтримку в найширших бідняцьких і середняцьких масах села. В зв'язку з цим треба відзначити велике зростання за останні два роки числа колективів різних видів (з 6 до 18 тис.), їх зміцнення, створення великих кущових об'єднань, розвиток нових форм роботи по масовій колективізації (тракторні станції, перехід на спільний обробіток землі цілими селами), причому за останній час колективізація почала широко охоплювати вже і середняцькі верстви села.

Виходячи з того, що і для України розвиток зернового господарства є корінним, найважливішим завданням, пленум ЦК ВКП(б) вважає за необхідне:

1. Зважаючи на неможливість скільки-небудь значного збільшення посівної площі під зерновими хлібами, ЦК КП(б)У повинен головну увагу зосередити на підвищенні врожайності зернових хлібів на існуючих площах як в індивідуальних господарствах, так і в колгоспах та радгоспах. Досвід минулого господарського року показав, що завдання про піднесення врожайності на 35% може і повинно бути значно перевищене. Пленум пропонує ЦК КП(б)У посилити роботу по проведенню в життя постанови ЦВК СРСР про піднесення врожайності і розробити практичні заходи по проведенню цього закону стосовно до особливостей окремих районів України.

2. В центрі уваги повинно бути поставлене завдання щодо розвитку господарства найважливішого основного зернового району України—Степу, зокрема особливо засушливих південних районів. Союзні органи в своїх планах також повинні поставити питання українського Степу, як спеціальну проблему. Для цього необхідно:

а) на протязі найближчих 2—3 років забезпечити в районах Степу організацію державних і кооперативних машинно-тракторних станцій з таким розрахунком, щоб через 2—3 роки забезпечити обробіток тракторами не менше половини всієї посівної площі Степу, при охопленні колективізацією всього трудящого сільського населення Степу;

б) доручити РПО і Раднаркомові УСРР виділити додаткові кошти і кредити на боротьбу з засухою в Степу. Ці спеціальні кошти використати, головним чином, по лінії розвитку колективізації суцільних районів і округів;

в) поставити також перед сільськогосподарськими дослідними установами України, як першочергове завдання, вишукування для Степу морозостійких сортів озимої пшениці і особливо засухостійкого сорту ярових (пшениці, ячменю).

3. Українським керівним органам протягом найближчих двох років створити 20-мільйонний державний і кооперативний фонд сортового насіння. По партійній, радянській і кооперативній лінії посилити увагу до розвитку насінницької кооперації.

4. Доручити РПО протягом чотирьох місяців розглянути і затвердити план зрошення навколо Дніпробуду з таким розрахунком, щоб перша черга зрошувальних робіт була закінчена до пуску Дніпробуду.

5. Слідом за проблемою Степу повинно бути поставлене питання про надзвичайно перенаселене і малоземельне Правобережжя і зокрема про прикордонну смугу. Основний напрям сільського господарства на Правобережжі повинен полягати в посиленому розвитку трудомістких інтенсивних технічних культур (насамперед буряків) і продуктивного тваринництва. Радгоспи і заводи Цукротресту повинні розгорнути широку роботу серед навколишнього селянського населення за розширення посівів буряків, за піднесення врожайності, за створення великих бурякових колективних господарств. З цією метою повинен бути організований ряд машинно-тракторних станцій навколо радгоспів Цукротресту, а також забезпечене максимально можливе і переважне перед іншими районами постачання добрив.

6. Хоча тваринництво на Україні і перейшло за довоєнний рівень, проте ЦК вважає за необхідне відзначити, що стан цієї дуже важливої галузі сільського господарства неблагополучний. Колосальне зростання потреб промислових центрів України на м'ясо, жири, молочні продукти і величезні, ще не використані можливості для розвитку тваринництва на Україні вимагають від ЦК КП(б)У винятково серйозного ставлення до розвитку цієї галузі господарства. Зокрема, необхідно вжити заходів до того, щоб радгоспи і великі колгоспи України негайно почали організацію тваринницької галузі господарства, а також намітити ряд заходів, що мають на меті стимулювання розвитку тваринництва і в індивідуальних бідняцьких і середняцьких селянських господарствах (податкові пільги, постачання насіння кормових трав і т. п.).

7. З метою посилення експорту і виробництва промислової сировини (тютюн, соняшник, коноплі, масло, бекон, яйця, птиця) треба забезпечити Україні збудування необхідної кількості підприємств по переробленню продуктів сільського господарства, виділивши спеціальні потреби прикордонної смуги.

8. Вся робота системи сільськогосподарської кооперації по всіх спеціальних її галузях повинна бути підпорядкована основному завданню — переведенню індивідуальних бідняцьких і середняцьких господарств на громадські форми господарства. Для цього повинна бути значно розширена і краще використана контрактація, яку необхідно пов'язати з постачанням машин, добрив, товарів. Дуже важливим завданням усієї системи сільськогосподарської кооперації треба вважати мобілізацію коштів селянського населення, зокрема по лінії будівництва підприємств для переробки сільськогосподарських продуктів. Повинна бути також посилена і організаційна робота кооперації, яка протягом найближчих 2—3 років по всіх своїх спеціальних видах повинна охопити коопеpуванням до 90% усіх індивідуальних бідняцьких і середняцьких господарств.

9. Досвід минулого року підтвердив, що досягнення високих темпів у розвитку сільського господарства, розв'язання зернової проблеми можуть бути досягнуті тільки при посиленому розвитку великого громадського господарства — колгоспів, радгоспів, побудованих на базі найновішої техніки.

Україна за своїми умовами (порівняно високий рівень сільського господарства, в тому числі по товарності, наявність великих кадрів сільськогосподарських робітників і батрацтва) має всі дані як у Степу, так і на Правобережжі для того, щоб у галузі переведення індивідуального селянського господарства на колективні рейки йти більш посиленим темпом попереду інших республік. Україна повинна протягом найкоротшого строку дати зразки організації великого громадського господарства не тільки на території окремих районів, але навіть на суцільних площах, які охоплюють цілі округи, маючи на увазі протягом найближчих років суцільну колективізацію всього степового району України. В цьому напрямі дуже важливу організуючу роль повинні відіграти МТС, що набули на Україні особливо широкого розвитку.

В галузі колективізації ЦК України повинен зосередити увагу на проведенні таких основних заходів:

а) Намітити конкретний план роботи партійних і радянських органів у районах, де ростущий знизу колективний рух уже почав охоплювати суцільні райони і округи. В зв'язку з цим необхідно поставити серйозну масову роботу в районах МТС, а також зміцнити ці райони кваліфікованими працівниками.

б) Добиватися дальшого укрупнення колгоспів, усуспільнення в СОЗах і артілях основних знарядь виробництва і живої тяглової сили, запровадження певної дисципліни і організації праці, а також встановлення найбільш правильної системи оплати праці з точки зору інтересів бідноти і підвищення продуктивності праці.

в) Встановити більш строгий порядок кредитування колгоспів і боротися з надмірною заборгованістю, всіляко стимулюючи

при цьому виділення і нагромадження власних неподільних капіталів, дальше усуспільнення засобів виробництва, поліпшення організації і продуктивності праці. Встановити суворий контроль над правильним використанням кредитів за призначенням.

г) Очистити колгоспи, в тому числі і в районах МТС, від куркульських елементів, що проникли туди, а також провадити рішучу і нещадну боротьбу з лжеколгоспами; одночасно в колгоспах, що перебувають під впливом або керівництвом куркулів, організувати боротьбу проти куркулів усього бідняцького і середняцького активу таких колгоспів.

д) У річний строк повсюдно закінчити землевпорядження існуючих колгоспів і організувати землевпорядження новоорганізованих колгоспів, бо неземлевпорядженість у дуже багатьох випадках приводить до розпаду колгоспів.

е) Забезпечити серйозне практичне керівництво колгоспним рухом і окремими колгоспами, а також політико-освітню роботу в них, не тільки з боку окружкомів, але, головне, з боку низових сільських осередків і райкомів.

10. У зв'язку з тим, що широко розвинута на Україні хутірська і відрубна система землекористування в цілому ряді районів є серйозною перешкодою до розвитку колективних форм господарства, схвалити лінію ЦК КП(б)У на ліквідацію цієї форми землекористування і таким чином на створення умов для швидкого переходу на колективне господарювання і розвиток культурних закладів на селі (школа, сільбуд, кіно і т. п.).

11. Незначна земельна площа, яка на Україні може бути відведена під нові радгоспи, ще більше підкреслює необхідність з боку ЦК КП(б)У приділити увагу розвиткові і поліпшенню роботи існуючих радгоспів. Основним завданням перед радгоспами України повинно бути поставлено підвищення врожайності, у порівнянні з селянським господарством, мінімум в 2—3 рази, серйозне зниження собівартості зерна, максимальний розвиток тваринництва, а також розвиток роботи по наданню допомоги навколишньому населенню і створенню навколо радгоспів сітки колективів.

12. Для підготовки кадрів керівних працівників для колгоспів і радгоспів ЦК КП(б)У повинен у цьому році розширити існуючі курси з залученням на ці курси активу з промислових робітників, а також працівників колгоспів і сільгоспробітників. Необхідно також посилити висування і підготовку організаторів і працівників для колективів, радгоспів, керівників тракторних загонів, зав. прокатними машинними пунктами, трактористів з середовища сільськогосподарського пролетаріату.

Щодо підготовки агротехнічного персоналу ЦК КП(б)У повинен так перебудувати роботу сільськогосподарських вузів і технікумів України, щоб підготовляти в них спеціалістів, здатних будувати велике громадське сільськогосподарське виробництво.

13. Усі ці завдання КП(б)У може розв'язати тільки при умові, коли в усіх ланках своїх правильно враховуватиме винятково складну обстановку в українському селі, значне загострення класової боротьби і особливу активність куркульства. Куркуль є найлютішим ворогом наших заходів у галузі колективізації, хлібозаготівель та ін., і ці заходи можливо проводити тільки проти куркуля, тільки в боротьбі з ним.

Тому партійна організація України повинна ще більше посилити роботу по організації і піднесенню культурного рівня пролетарських мас села (сільгоспробітники, батрацтво), по згуртуванню і піднесенню активності всієї бідняцької маси, дійсному зміцненню її союзу з середняком для рішучого наступу на куркуля. Ради, кооперація, колективи повинні стати головними опорними пунктами цього наступу.

14. Основними організаціями бідноти на Україні є комітети незаможних селян (КНС). Незважаючи на величезну роль їх на селі як у піднесенні сільського господарства, так і в усіх проводжуваних партією кампаніях, КНС все ж далеко ще не розгорнули своєї роботи і не охоплюють своїм впливом усієї сільської бідноти. В середньому, по Україні організовано в КНС тільки близько половини всієї бідноти. В складі керівних органів КНС на селі є випадки, які говорять про засміченість КНС заможними і куркульськими елементами.

Пленум ЦК ВКП(б) ставить перед ЦК КП(б)У завдання піднести і пожвавити роботу КНС, зробити їх дійсно масовими, бойовими організаціями бідноти, що охоплюють у своїх рядах всю масу сільської бідноти. Як правило, до керівних органів КНС повинні обиратися тільки бідняки, дійсно здатні захищати і відстоювати інтереси бідноти у Радах, у кооперації і земгромадах, рухати вперед справу колективізації. Необхідно систематично робити перевірку складу КНС, при неодмінній участі в цій перевірці всієї бідноти і не членів КНС і усувати з КНС всіх, хто дезорганізує роботу КНС і підриває їх авторитет в очах бідняцької маси.

15. Незважаючи на переважно пролетарський склад КП(б)У, сільська організація України є безумовно слабою (на 25 млн. селянського населення 3 тис. осередків і в них близько 25 тис. комуністів, зайнятих безпосередньо в сільському господарстві). Дуже слаба також парторганізація в радгоспах і колгоспах (на 1250 радгоспів — 222 осередки, 2 634 комуністи, а на 4037 артілей і комун — 174 осередки і 1800 комуністів). Незадовільна також питома вага батраків і сільськогосподарських робітників (10,1%).

Незважаючи на величезну позитивну роботу, проведену за останній час сільськими організаціями України (хлібозаготівлі, колективизація), в наявності ряд серйозних фактів, які вказують на засміченість низових сільських партійних і комсомольських осередків чужими елементами, що втратили класове чут-

тя і змикаються з куркульством, численні факти прояву правого ухилу, особливо в сільських організаціях, — все це повинно звернути на себе найсерйознішу увагу всіх керівних партійних органів України.

ЦК КП(б)У повинен зміцнити кадри сільських організацій, протягом року серйозно підготувати і кинути на село не менш як 500 організаторів і пропагандистів з промислових пролетарських організацій. Разом з тим необхідно посилити вербування в партію батраків, сільгоспробітників (особливо в радгоспах), сільської бідноти, а також найбільш активних, відданих справі соціалістичного будівництва членів колгоспів.

Працюючи над підвищенням політичного рівня, ідейної згуртованості рядів сільської організації, КП(б)У повинна вимагати від кожного комуніста, який має своє господарство, щоб він на ділі був застрільником в організації колгоспів, всіляко сприяючи переведенню індивідуального селянського господарства на соціалістичні рейки.

Для виконання всіх поставлених завдань соціалістичної перебудови сільського господарства України КП(б)У повинна мобілізувати всі сили партії і всього пролетаріату.

«КПРС в резолюціях...», ч. II, стор. 610—616.

№ 65

Лист ЦК КП(б)У до всіх окружних і районних комітетів КП(б)У про весняну посівну кампанію та чергові практичні завдання в галузі колективізації

27 грудня 1929 р.

Дорогі товариші!

У зв'язку з весняною сільськогосподарською кампанією та бурхливим зростанням колгоспного руху на Україні, ЦК вважає за потрібне дати ряд директив в основних питаннях.

Про весняну сільськогосподарську кампанію

Партія вже щільно підійшла до підготування весняної сільськогосподарської кампанії. Особливо поточного року ця кампанія має для нашої країни виключно важливе політичне й господарське значення. За деякого недовиконання плану осінньої посівної кампанії (на 9—10%) Україна успішним проведенням весняної кампанії повинна не тільки компенсувати це недовиконання плану, а й забезпечити загальне збільшення засівної площі на 2,5 млн. га, збільшення врожайності на 23% проти

вихідного року п'ятирічки. Цей рік повинен нам дати в основному розв'язання зернової проблеми, значне піднесення в галузі технічних культур та серйозне зрушення в галузі тваринництва. Головна особливість наступної кампанії — це нечуване ще зростання колгоспного руху, що має дати нам у весняному засівному клині близько 6,5 млн. га колгоспних усуспільнених посівів, а разом із додатковим усуспільненням озимих посівів 1929 року цих господарств — близько 9,5 млн. га, цебто 35% усієї засівної площі України. Щоб здійснити ці завдання, наші партійні організації повинні проробити величезну й складну політичну та організаційну роботу серед бідняцьких і середняцьких мас села. Треба мати на увазі, що успішним проведенням весняної сільськогосподарської кампанії і в галузі поширення засівної площі та збільшення врожайності, і в галузі розгортання та організаційного закріплення колективізації, а також щодо розвитку контрактації ми фактично наперед обумовлюємо успішний перебіг хлібозаготівель восени, цебто розв'язуємо найбільше своїм політичним значенням господарське завдання щодо хліба й підносимо на чималу височінь наше сільське господарство.

Та обставина, що партійна організація України до грудня закінчила хлібозаготівну кампанію, уперше дає партії можливість так мобілізувати та зосередити увагу на посівній кампанії, як цього ще ніколи не було досягнуто.

Ось чому партія вимагає від усіх своїх членів, від усіх керівних партійних органів знизу догори, від усіх радянських і кооперативних організацій величезної уваги до наступної сільськогосподарської кампанії та своєчасної і рішучої мобілізації всіх без винятку сил для цієї справи.

Виконуючи ухвалені від уряду й партії постанови, ви повинні не гаючись остаточно визначити свої окружні й районні плани весняної сільськогосподарської кампанії. Виходячи з цих планів, треба вже з перших чисел січня розгорнути широку роботу над складанням сільських планів, а головне — роботу над роз'ясненням значення цих планів і для всієї держави, і для селянства зокрема, вважаючи на бурхливе зростання колгоспів.

Щоб здійснити великий план реконструкції сільського господарства на новій технічній основі, треба здійснити тверді плани в галузі сільськогосподарського виробництва та поєднати ці плани з планами розвитку промисловості. П'ятирічний план і контрольні числа передбачають швидкий розвиток промисловості, зокрема тракторобудівництва, сільськогосподарського машинобудівництва, що своєю чергою забезпечить піднесення і реорганізацію сільського господарства на соціалістичній основі. Треба якнайширше популяризувати на селі нашу п'ятирічку, особливо ті галузі промисловості, що безпосередньо стосуються сільського господарства.

Щоб провести засівну кампанію, держава дає на село по Україні 4000 тракторів (утричі більше ніж торік) і більше 120 тисяч різних машин — сівалок, культиваторів, трієрів та всяких сортувалок тощо, не рахуючи простого сільськогосподарського реманенту (плугів, борін).

Протягом цього року партія повинна здійснити ще одно величезного значення завдання — залучити до колгоспів 150 тисяч наймитів. Для цього потрібна буде серйозна увага та ряд особливих допоміжних заходів, щоб уже з весни дати можливість цим наймитам вступити членами до колгоспу й працювати в колгоспі.

За найважливіші та найвирішальніші у весняній засівній кампанії ЦК вважає такі завдання.

1. *Поширити засів ярої пшениці* — особливо в степових округах. Поширення зернової проблеми в головній її частині — у частині харчових культур, можливість часткового вимерзання озимини настирливо й конче вимагають, як страхування, максимально поширити засіви ярої пшениці. Минулий рік показав усю важливість цього завдання. Тому треба багато попрацювати над роз'ясненням цього завдання людності, над підготуванням фонду насіння ярої пшениці із запасів людності і з фондів держави.

2. *Поширити засів буряку на 35% та збільшити загальний урожай буряку на 77%*, щоб повнотою завантажити всі цукроварні та збільшити випуск цукру, нестачу якого цього року через стихійні лиха країна особливо відчуває.

Наступної кампанії в райони бурякосіяння вперше будуть дані більше 2000 тракторів та багато мінерального добрива. Уперше в цих районах ми маємо серйозне зростання колгоспів, що дає цілковиту можливість організувати бурякосіяння на селянських землях у багато більшому масштабі, ніж це було протягом усіх попередніх років.

3. *Поширити засів кормових культур, трав та особливо кукурудзи в степових районах.* У зв'язку з щодалі більшим зменшенням толок, потребою розвинути тваринницьку галузь сільського господарства кормові культури набувають вирішального значення. Крім того, кукурудза — це одно з найсерйозніших страхувань на випадок загибелі посівів від посухи. Тому заздалегідній мобілізації та доборові насіння кукурудзи, а також насіння трав, треба приділити першорядну увагу.

4. *Вирішальне значення має й підготування насіння.* Поточного року жодних насінньових позичок держава ні колгоспам, ні тим паче індивідуальним господарствам дати не може. Тому треба негайно почати мобілізувати та готувати власні насінньові ресурси населення і в колгоспах, і в індивідуальних господарствах. Україна повинна зібрати у СТВД і колгоспах не менше 20 млн. пудів насіння. Тому колгоспи, між ними й новоорганізовані, повинні негайно зібрати в об'єднуваних у колгоспи індивідуальних господарств потрібне їм, щоб засіяти намічену планом

засівну площу насіння, беручи до уваги певний резерв на пересів на випадок загибелі озимини.

Це насіння треба повнотою очистити і протруїти. Таку ж саму роботу щодо очистки й протруювання насіння треба організувати й по індивідуальних господарствах.

Держава поточного року виділяє близько 10 мільйонів пудів чистосортного зерна, щоб обміняти його на звичайне, з доплатою грішми різниці між вартістю чистосортного та звичайного зерна. Тільки дуже невеличка частина цієї різниці щодо бідняцьких елементів у колгоспах і виробничих товариствах буде взята на кошти держави. Цей 10-мільйонний фонд треба відібрати й відсортувати з наявних на Україні ресурсів, згідно з вказівками Наркомторгу. Роботу щодо обміну треба цілком закінчити не пізніше 1 березня.

Щоб успішно провести посівну кампанію, треба тепер уже почати ремонтувати реманент, трактори, причепний реманент тощо. Нині, через брак запасних частин та кваліфікованої робочої сили, багато тракторів у колгоспах, кущових об'єднаннях стоять без роботи. Треба організувати ремонт цих машин, а також виробництво нескладних запасних частин до причіпного знаряддя, сівалок тощо.

5. *Контрактацію посівів цього року разом із озиминою провести в розмірі 95% засівної площі зернових.* Для цього потрібна буде величезна робота наших кооперативних органів та низових партійних організацій. Треба застерегти при цьому від чисто адміністративного підходу до виконання цього плану. Контрактацію треба провести методом громадсько-політичної роботи на основі того досвіду обопільної зацікавленості, який ми мали торік, восени цього року. Здійсненням цього плану контрактації, до того ж майже виключно безавансової, ми повинні піднести бідняцько-середняцьку масу села до переходу на колективні форми господарювання, сприяючи дійсному запровадженню агромінімуму.

6. *У галузі тваринництва* протягом цього року ми повинні дійти вирішальних зрушень. Нам треба не тільки ліквідувати зменшення стада, що сталося минулого року, та зломити тенденції до дальшого розбазарювання худоби, яке, як це видно з ряду фактів, є в районах масової колективізації, а й домогтися збільшення кількості худоби.

Виходячи з наміченого контрольними числами на 1929/30 рік збільшення на Україні великої рогатої худоби на 6%, свиней — на 40% і овець — на 5%, треба, щоб виконати ці завдання, розгорнути велику роботу насамперед у колгоспах. Зважаючи, насамперед, на потребу організувати кормову базу, негайно почати серйозну організацію тваринницької галузі господарства в усіх колгоспах, маючи на увазі, що вже цього року така організація повинна нам дати збільшення товарного випуску продуктів тваринництва (молока, м'яса).

7. *Щодо кредитів* на посівну кампанію, то треба мати на увазі, що за загального фінансового напруження план кредитування можна забезпечити тільки якнайенергійніше мобілізувавши місцеві кошти, тобто стягнувши всі прострочені й термінові позички, посиливши збирання паїв, збирання коштів на трактори тощо. Окружні й районні партійні комітети цілком відповідатимуть за виконання фінансового плану, особливо в найважчій та в найважливішій його частині — повернення й мобілізації коштів сільськогосподарського кредиту на місцях.

8. *Забезпечення засівної кампанії працівниками та агрономічними силами* треба організувати так само, як це було зроблено під час хлібозаготівель. За винятком тієї частини партійної організації, яка повинна, не покладаючи рук, працювати над виконанням виробничої програми в основних галузях промисловості, всі сили організації треба повернути на підготування та проведення весняної сільськогосподарської кампанії.

Всіх без винятку агрономів в окружних центрах треба мобілізувати й на 2—3 місяці послати на село.

У Харкові утворена центральна трійка керівництва засівною кампанією в складі тт. Косіора, Чубаря та Демченка (Наркомзем).

Такі самі трійки треба утворити в округах, а в районах та селах треба призначити уповноважених. З перших чисел січня треба запровадити по земельній лінії регулярну десятиденну звітність про перебіг підготування засівної кампанії. За правильність і регулярність цієї звітності відповідають перед ЦК засівні трійки та уповноважені.

Партійні організації повинні мати на увазі, що загострення класової боротьби, зростання опору глитайства хлібозаготівлям, шалена боротьба з колективізацією, які були протягом минулого року у період весняної засівної кампанії, неминуче набудуть ще жорстокішого, загостренішого характеру. Неминучість дальшого загострення глитайського опору випливає з грандіозних нечуваних темпів переходу бідняцько-середняцьких мас села на колективні форми господарювання.

У своїй боротьбі проти соціалістичного наступу глитай вживатиме найрізноманітніших методів і форм, починаючи від ворожих відкритих виступів і кінчаючи прихованими підривними заходами.

У зв'язку з цим партія повинна на значно більшу висоту піднести свою політичну роботу на селі, посилити класову невсипущість, піднести активність та організованість бідноти й КНС, а також роботу Рад, кооперації й усього численного позапартійного активу. Весняна сільськогосподарська кампанія матиме для дальшого розвитку й соціалістичної перебудови сільського господарства та для всієї бідняцько-середняцької маси величезне вирішальне політичне значення. Це своєю чергою вимагає якнайбільше напружити всі сили партії.

Питання колективізації на Україні

Нині колгоспний рух охопив уже широчезні маси бідноти й середняків в усіх районах України. У процесі цього бурхливого зростання колгоспів перед місцевими організаціями стає цілий ряд питань, як далі скеровувати роботу в галузі колгоспного будівництва, які практичні завдання покласти в основу роботи. До одержання відповідних директив із ЦК ВКП(б) ЦК КП(б)У вважає за потрібне дати кілька практичних вказівок в основних питаннях, що виникають у процесі бурхливого розвитку колгоспного руху на Україні.

1. *Про темпи колективізації.* Всі місцеві організації повинні зосередити свою увагу не на процентовому формальному охопленні населення колективізацією, а на тому, щоб дійсно організаційно охопити і закріпити той широкий масовий рух, що ми його маємо на Україні.

Не слід також захоплюватись складанням 2—3 річних планів остаточної колективізації округ, а треба концентрувати всі сили на проведенні роботи поточного року й насамперед на весняній сільськогосподарській кампанії, домагаючись того, щоб у процесі роботи над проведенням весняної засівної кампанії утворені колективи були організаційно й господарсько закріплені, насамперед щодо усуспільнення засівної площі та живої тяглової сили.

Протягом зимового періоду, що залишається, центральне й вирішальне практичне завдання — це поставити міцно на ноги всі новоорганізовані колективи, особливо в районах масового руху. Від розв'язання цього завдання та від успішного проведення весняної сільськогосподарської кампанії залежить дальший розмах і темп колективізації на Україні.

Треба виходити з того, що тракторів і кредитових коштів ми маємо дуже обмежену кількість. Цього року ми організуємо 34 нових державних і 37 кооперативних машинно-тракторних станцій в округах Степу (2700 тракторів), 3200 тракторів (умовних) Цукротресту надсилається до районів бурякосіяння (з них 1200 для радгоспів). Тому наша робота над колективізацією не тільки поточного, а й майбутнього року повинна бути заснована головно на використанні наявного селянського реманенту (коні, воли, простий плуг), що само собою дає досить широку базу для розвитку колективізації й є безперечно економічно вигідне для селянства. Треба уникнути всяких необгрунтованих обіцянок щодо допомоги новим колективам тракторами, кредитами, щоб, не виконавши обіцянок, не розчаровувати селянства та не дискредитувати колективістичного руху. Треба роз'яснити селянству наш план індустріалізації та грунтовної реконструкції сільського господарства на основі трактора протягом 3—4 років, план, поєднаний з будуванням нових тракторних заводів.

Неправильно оголошувати себе звичайними постановами окружкомів та окрвиконкомів округами чи районами суцільної ко-

лективізації без достатніх підстав, без наявності потрібної реальної бази. Разом із тим не може бути мови про те, щоб якимись штучними заходами затримувати зростання колгоспного руху, посилаючись на нашу непідготовленість, брак тракторів тощо. Ми повинні зробити все, щоб організаційно охопити колгоспний рух, що дедалі зростає, та міцно закріпити його.

За райони й округи суцільної колективізації ЦК вважає ті райони й округи, де колективізацією вже дійсно охоплено близько половини селянських господарств та утворені умови для рішучого розгортання колективізації решти господарств.

2. *Про факти масового розпродажу худоби.* У зв'язку з переходом цілих сіл і районів у колективи, у ряді місць спостерігається абсолютно ненормальне й недозволене явище — розпродування, часто за безцінок, коней і худоби.

Причини цього надзвичайно шкідливого й небезпечного явища в основному ті, що під час утворення колективів не зважають, насамперед, на різноманітність майнового стану бідняцьких і середняцьких господарств і спостерігається тенденція відразу ж у нових колективах утворити майнове порівняння. Через це середняк вважає за краще продати зайву коняку чи корову замість того, щоб передати її в колектив, де він жодної особистої вигоди від цього не має. Це поглиблюється ще тим, що колективи часто, приймаючи нових членів, установлюють далеко менші проти ринкових цін розцінки на коні й робочу худобу, а за внесені понад установлене в натуральній формі кошти не платять навіть процентів. За серйозну причину часто буває також неправильна політика закредитування колгоспів, унаслідок чого інколи в масі створюється така думка, що чим менше внести в колектив, тим краще, бо там держава однако дасть і трактори, і гроші, і навіть насіння. З явищами розбазарювання треба рішуче боротися. Треба насамперед роз'яснити селянству ту шкоду, яка буде для господарства від розбазарювання худоби, треба, приймаючи в колективи, установити навіть підвищені розцінки, особливо на коні й робочу худобу, треба розгорнути громадську роботу проти розпродування худоби. Нарешті, треба не приймати в колгосп тих, хто розпродав свою худобу, перед тим, як вступити в колектив, і хоче жити коштом державної допомоги.

Масовий розпродаж худоби не обходиться й без відповідного впливу глитайської агітації, тому треба давати відповідну відсіч такій агітації.

Партійні комітети не повинні обминати без уваги жодного повідомлення про хоч трохи значний продаж худоби, негайно вживати заходів, щоб виявити причини цього продажу, та заходів, щоб усунути це небезпечне явище.

Дуже обережно треба ставитись до всяких кабінетних, часто поспішних підрахунків про зайвину робочої худоби та коней. Треба мати на увазі, що ще протягом кількох років піднесення

й розвиток господарства переважної більшості районів України будуть засновані на живій тягловій силі.

3. *Щодо усуспільнення тяглової живої сили та худоби треба додержуватися такої лінії:*

Треба намагатися якнайскоріше усуспільнити робочу худобу, так само як і засівну площу. Усуспільнену робочу худобу й коні треба зводити в кінні й машинні, машиново-кінні колони, щоб якнайраціональніше використовувати робочу худобу в усуспільненому господарстві.

Щодо усуспільнення продукційної молочної й дрібної худоби, то треба провадити його обережнішим темпом, залежно від місцевих умов, маючи на увазі насамперед утворити хоч би якунебудь кормову базу та потребу організувати на усуспільнених засадах промисловий тип тваринницького господарства, дбаючи про те, щоб під час усуспільнення обов'язково збільшити випуск товарової продукції.

4. *Державні кошти з сільгоспкредиту,* видавані по лінії сільбанку, дорівнюють сумі торішніх кредитів і збільшити їх не можна.

При цьому більша половина коштів (близько 60 мільйонів) повинна стягнути сама кооперація у формі повернення виданих позичок колективам та індивідуальним господарствам. Без стягнення цих коштів у нас не буде грошей на кредитування колективів, навіть у торішніх розмірах. Тим часом, у зв'язку з розвитком колективізації, справа з поверненням позик ускладнюється та затягується, звідусіль надходять прохання відстрочити, причому посилаються на колективізацію. Усі місцеві парторганізації й низові осередки повинні зважити це становище й ужити заходів, щоб енергійно повернути видані і по лінії колгоспного, і по лінії індивідуального сектору кредити. Коли селянин вступає в колгосп, треба вимагати від нього повернути кредити незалежно від переходу в колгосп; кредитові зобов'язання, як і раніше, залишаються індивідуальними зобов'язаннями певної особи, причому колгосп повинен вживати заходів, щоб стягнути цю заборгованість із майна чи частки, що належить індивідуальному певному господарству внаслідок господарської операції колгоспу.

Усю роботу над колективізацією треба розгорнути за допомогою тих коштів, що будуть визначені кредитовим планом. Жодних додаткових коштів, крім зазначених у плані, виділити не можна. Одночасно треба розгорнути широку роботу над організацією передплати та збиранням авансів на трактори, що їх вироблятимуть наші заводи з весни 1930 р.

5. *Треба негайно цілком припинити землевпорядження попереднього типу* (до індивідуального двору), всі сили й кошти землевпорядного апарату треба повернути на розподіл найпростішими способами ланів колгоспів для весняної сівби з таким розрахунком, щоб у зв'язку зі значним спрощенням землевпорядних робіт землевпорядковану у грубих рисах площу поточного року збільшити мінімум утричі.

6. *Питання про кадри та складання господарських планів колгоспу* має вирішальне значення, щоб як слід організувати господарство новооформлених колективів. У зв'язку з цим ЦК КП(б)У вживає ряд заходів, щоб негайно мобілізувати та підготувати працівників для колгоспів. Проте основну роботу в цьому напрямку повинні проробити округи. Цю справу треба відразу налагодити в широкому масштабі та для цієї мети треба вишукати й відповідні кошти.

Щоб допомогти новим колгоспам скласти господарські плани, які забезпечують найефективніше використання наявних засобів виробництва та робочих рук, треба негайно надіслати на село в нові колгоспи весь наявний кадр агрономів та інших господарських працівників, що можуть впоратися зі складанням сільськогосподарських планів.

Справа ця дуже серйозна, і відкладати її аж ніяк не можна.

7. *З місць надходить багато запитів, як бути при колективізації з глитаєм,* особливо в районах суцільної колективізації. Це питання практично треба розв'язати залежно від місцевих умов, виходячи з того, що глитая *АЖ НІЯК НЕ МОЖНА ПУСКАТИ* в колгосп. Не виселяючи глитаїв із сіл (за винятком особливих випадків), як правило треба їм відводити землю в зменшеній нормі в кінці полів сівозміни, по можливості в різних місцях, примушуючи їх безвідмовно коритися всім агротехнічним правилам способу господарювання, вживаному в колгоспі.

Під час переходу села в колгосп треба використати всі законні підстави, щоб відібрати в глитая засоби виробництва, що мають громадське значення (молотарку, млин, а також інші споруди).

8. У зв'язку з суцільною колективізацією цілих районів стає ряд *організаційних питань.* Деякі з цих питань (наприклад, визначення типового чи оптимального розміру колгоспу, а також району суцільної колективізації) порушити й розв'язувати тут завчасно. Головну увагу треба звернути на кращу організацію колективного господарства в конкретних умовах кожного району на основі наявних селищ, наявності земельних фондів, маючи на увазі поступове переростання бідніших колгоспів у більші, а часто нашвидку утворюваних кущових об'єднань — у стрункіші, закінченіші.

У всякому разі треба виходити з того, щоб у районах державних машинно-тракторних станцій були утворені справжні колгоспні одиниці з дійсним громадським керуванням. При державній машинно-тракторній станції також повинен бути певний орган громадського контролю (постійна рада), у якому брали б участь усі колгоспи, розташовані в районі машинно-тракторної станції.

За доцільну й життєву форму господарського об'єднання колгоспів, що поступово переростає в єдине господарство, ЦК вважає кущ. Треба до побільшення колгоспів підходити поступово,

вживаючи таких форм, які були б зрозумілі населенню, маючи на увазі, що на перероблення селянина-індивідуаліста в колгоспі потрібний певний і таки чималий час. У районах суцільної колективізації ЦК висловлюється поки що проти утворення районних спілок колгоспів та за поєднання кущових об'єднань безпосередньо з окружною колгоспспілкою спеціального напряму.

9. *Про Ради.* Великі завдання щодо організації нових колгоспів, закріплення старих, а також у переході простіших низових форм колгоспного руху у вищі — треба покласти на сільради та райвиконкоми. Треба роботу низового радянського апарату побудувати так, щоб питання колективізації були в центрі уваги повсякденної їхньої роботи. Треба роль Рад, як органів пролетарської диктатури, посилити. Максимально допомагаючи їхньому організаційно-господарському зміцненню, треба разом із тим, щоб низовий радянський апарат виключно дбав про колгоспне будівництво, не допускався дріб'язкової опіки над колгоспом.

17 грудня 1929 р.

Секретар ЦК КП(б)У С. Косіор

м. Харків.

Дніпропетровський обласний державний архів, ф. 594, оп. 1, спр. 19, арк 22—29. Друкарський відбиток.

№ 66

Резолюція Всеукраїнської наради голів окрколгоспспілок на доповідь про рішення листопадового Пленуму ЦК ВКП(б) про колгоспне будівництво

Кінець 1929 р.

Заслушав доклад тов. Гаврилова о решении Пленума ЦК ВКП(б) о колхозном строительстве, совещание целиком и полностью одобряет и присоединяется к этому решению.

Развитие колхозного движения полностью подтверждает правильность решения XVI партконференции о том, что рост индустрии, машинизации сельского хозяйства, организация машинно-тракторных станций, рост самодеятельности и инициативы бедняцко-середняцких масс при растущей поддержке со стороны пролетарского государства создали все необходимые предпосылки для действительной массовой коллективизации индивидуальных крестьянских хозяйств.

Развитие коллективизации на Украине получило при этой поддержке и под руководством партии значительный размах и разворачивание, все далее усиливалось в своих темпах, охватывая не только целые земельные общества и селения, но и целые районы и отдельные округа, вовлекая в строительство крупного

обобществленного сельского хозяйства широкие батрацкие, бедняцкие и середняцкие слои села.

Столь значительные успехи колхозного движения являются результатом последовательного проведения генеральной линии партии, обеспечившей рост промышленности и усиление смычки рабочего класса с основными массами крестьянства, ярко разоблачающей неправильные и оппортунистические взгляды правых на коллективизацию, капитулянтскую их линию в отношении капиталистических кулацких элементов на селе против политики в области коллективизации сельского хозяйства.

Широкое колхозное движение протекает в условиях обостренной классовой борьбы на селе, кулак наряду с усилением прямой и открытой борьбы против коллективизации переходит к замаскированным методам борьбы, проникая в колхозы для разложения изнутри.

В условиях широкого колхозного движения при обострении классовой борьбы на селе, сложность этой работы требует особого внимания и бдительности рабочего класса и партии.

Совещание приветствует решение Пленума о посылке индустриальных рабочих на руководящую работу в колхозы и в колхозные объединения для пролетарского руководства и работы по переустройству сельского хозяйства.

Совещание констатирует, что решение Пленума дает полную возможность охвата всей работы и создает условия и усиление темпа социалистического переустройства села.

Совещание считает необходимым:

Просить Правление * в кратчайший срок разработать и дать директивные указания на места по вопросам практического проведения в жизнь постановления Пленума.

Совещание считает главной своей задачей немедленно провести широкую разъяснительную работу в колхозах среди масс коллективистов о решениях Пленума.

Организовать группы из батраков и бедняков в СОЗах для усиления влияния пролетарских и полупролетарских слоев села в колхозах.

Принять все меры к очистке колхозов от кулацкого и антисоветского элемента, привлекая к этой работе организованные в СОЗах батрацко-середняцкие группы.

Проводить систематическую работу по привлечению средств колхозов на финансирование промышленности и развитие нашей индустрии путем дачи заказов на нужные машины, внося авансы в счет заказов, особенно развернуть работу по авансированию строительства тракторных заводов, сложных сельскохозяйственных машин.

Основной и главной задачей ближайшего времени является подготовка и проведение весенней посевкампании.

---

* Правління Укрколгоспу.

Необходимо мобилизовать все внимание всей колхозной массы сверху донизу вокруг посевкампании, дабы план посевной площади был выполнен полностью.

Реализовать в посевной кампании постановление Пленума ЦК ВКП(б).

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 50, арк. 273. Склографічний відбиток.

№ 67

Циркуляр Укрколгоспцентру про участь місцевих Рад в проведенні суцільної колективізації сільського господарства

Кінець 1929 р.

До цього часу низовий радапарат (с[ільські] Р[ади], РВК) справою колективізації майже не займався.

На практиці сталось так, що колективний рух ішов поза діяльністю сільських Рад та РВК.

Низовий радапарат не створював відповідних умов справі колективізації батрацько-бідняцько-середняцьким шарам селянства.

Сільські Ради, РВК ще не переломили своєї практичної роботи по безпосередньому обслуговуванню та організації колективів.

Класова боротьба, що точиться навколо колективізації на селі, низовий радапарат турбувала дуже мало. Переважно в цій боротьбі сільради ініціаторами по організації колективів майже не були. Зв'язки, що маються між колективами та сільськими Радами, коли вони є, то зводяться до формального представництва.

В практичній своїй роботі низовий радапарат за справу колективізації не відповідає, між тим як при масовій і зокрема суцільній колективізації класова боротьба переноситься всередину колективу і набирає іншого змісту. Куркуль, антирадянський елемент міняє форми й методи класової боротьби — просовується в колгоспи і веде всередині його розкладницьку роботу. Ця класова боротьба загострюється навколо питань: організація праці, оплата за працю, розподіл наслідків господарювання; навколо усуспільнення засобів виробництва та нагромадження неподільних капіталів і т. ін.

З метою, аби низовий радапарат (сільради, РВК) став за дійсного організатора батрацько-бідняцько-середняцьких кіл села на колективні форми господарювання, для цього треба організаційно побудувати низовий радянський апарат так, аби він відповідав новим умовам — умовам суцільної колективізації сіл та цілих районів.

Сільради при суцільній колективізації та в умовах загостреної класової боротьби повинні бути повнотою забезпечені керівництвом батрацько-бідняцькою частиною селянства (переважно колективізованою).

Сільради всю свою роботу: планування, ув'язку в справі колективізації з іншими організаціями переводять через відповідні секції, що існують при сільрадах. По цій лінії треба надати більше прав сільрадам, ніж вони мали до цього часу. Крім існуючих при сільрадах секцій (земельної, культурно-соціально-побутової, санітарної й інших), треба утворити секції колективізації. Колективна секція повинна складатись з членів сільради, колективістів, членів с.-г. кооперації та фахівців-агрономів, працює під головуванням голови сільради. Звичайно, що секція притягує до участі в роботі колективний та кооперативний актив. Роботу секція переводить за методом виробничої наради. Конкретно секція проробляє такі питання:

а) розглядає та ув'язує з відповідними організаціями плани, заходи та міроприємства по колективізації організацій, підлеглих сільраді (колгоспи, селищні виробничі т-ва й інше);

б) обговорює й накреслює засоби прискорення колективізації батрацько-бідняцько-середняцьких шарів села;

в) пророблює питання про перехід селищно-виробничих т-в на колективні форми господарювання та перехід колективів з нижчої до вищої форми;

г) проробляє питання укрупнення колективів (злиття, кущування й інше);

д) слідкує та перевіряє соц[іальний] склад колгоспів;

е) проробляє питання культурно-соціально-побутового життя колгоспників;

ж) взагалі вивчає як господарче, так і внутрішнє життя колективів.

При (повній) суцільній колективізації населення району діяльності сільради, секція всю вагу своєї роботи переносить в середину колгоспів та кущів.

Колективна секція крім питань, що наведені вище, проробляє:

1) організацію великих колективних індустріальних господарств;

2) організацію праці та розподілу наслідків господарювання;

3) нагромадження неподільних капіталів;

4) усуспільнення засобів виробництва та мобілізацію власних коштів та ін.

Рішення секції затверджуються та переводяться в життя сільрадою. Інші секції, що існують при сільрадах, ведуть свою роботу стосовно до секції колективізації.

Для того, аби уникнути паралелізму в роботі, секції сільради з комісіями, що існують при колективах, при складанні планів роботи пов'язують між собою такі.

РВК повинно керувати справою колективізації свого району через державну агрономію та райземколтехнараду.

В районах суцільної колективізації земельний відділ РВК треба реорганізувати у відділ колективізації; через цей відділ РВК й буде керувати справами колективізації свого району.

Укрколгосп

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 27, арк. 6—7. Відпуск.

№ 68

Постанова ЦК ВКП(б) про темп колективізації і заходи допомоги держави колгоспному будівництву

5 січня 1930 р.

1. За останні місяці колективний рух зробив новий крок вперед, охопивши не тільки окремі групи індивідуальних господарств, але й цілі райони, округи і навіть області та краї. В основі руху лежить колективізація засобів виробництва бідняцьких і середняцьких селянських господарств.

Всі намічені планами темпи розвитку колективного руху перевершені. Вже навесні 1930 р. посівна площа, оброблена на усуспільнених началах, значно перевищить 30 млн. гектарів, тобто п'ятирічний план колективізації, за яким на кінець п'ятиріччя передбачалось охопити колективами 22—24 млн. гектарів, буде значно перевиконаний вже в цьому році.

Таким чином ми маємо матеріальну базу для *заміни* великого куркульського виробництва *великим* виробництвом колгоспів, могутнього просування вперед по створенню соціалістичного землеробства, не кажучи вже про радгоспи, зростання яких значно випереджає всі планові передбачення.

Ця обставина, яка має вирішальне значення для всього народного господарства СРСР, дала партії повну підставу перейти у своїй практичній роботі від політики обмеження експлуататорських тенденцій куркульства до політики ліквідації куркульства як класу.

2. На підставі всього цього можна з безсумнівністю встановити, що в межах п'ятиріччя замість колективізації 20% посівної площі, наміченої п'ятирічним планом, ми зможемо розв'язати завдання колективізації величезної більшості селянських господарств, причому колективізація таких дуже важливих зернових районів, як Нижня Волга, Середня Волга і Північний Кавказ, може бути в основному закінчена восени 1930 р. або в усякому разі весною 1931 р., а колективізація інших зернових районів може бути в основному закінчена восени 1931 р. або в усякому разі весною 1932 р.

3. Відповідно до зростаючих темпів колективізації необхідно ще більше посилити роботу по збудуванню заводів, які виробляють трактори, комбайни та ін. тракторний, причіпний реманент, з тим щоб строки, дані ВРНГ для закінчення збудування нових заводів, ні в якому разі не були відтягнені. Разом з тим ЦК пропонує ВРНГ не пізніше ніж до 15 березня ц. р. доповісти ЦК про заходи, які мають забезпечити вже в наступному році як дальше зростання загальних розмірів виробництва складних сільськогосподарських машин на старих заводах, так і особливо значне зростання виробництва тракторного і складно-кінного реманенту замість простого.

4. Оскільки розв'язання завдання повної заміни кінного реманенту реманентом машинної тяги не може бути виконане в короткий строк і вимагатиме ряду років, ЦК ВКП(б) вимагає, щоб була дана рішуча відсіч тенденціям недооцінки ролі кінського тягла на даній стадії колгоспного руху, тенденціям, які ведуть до розбазарювання і розпродажу коней. ЦК ВКП(б) підкреслює надзвичайну важливість в теперішніх умовах, як перехідний захід, створення в колгоспах *кінно-машинних баз і мішаного типу тракторно-кінних баз,* що поєднують тракторну тягу з кінною.

5. У зв'язку з зростаючим темпом колективного руху ЦК пропонує Наркомземові Союзу перегрупувати землевпорядні сили і засоби таким чином, щоб забезпечити повністю землевпорядні потреби районів суцільної колективізації, відклавши індивідуальне землевпорядження, за винятком деяких національних районів і окремих районів споживаючої смуги, де колективний рух не набрав ще широкого розгортання.

6. Відповідно до викладеного ЦК вважає абсолютно необхідним збільшити загальну суму кредиту на 1929/1930 р. по колгоспному сектору з 270 млн. крб. до 500 млн. крб., відповідно скоротивши кредитування інших секторів.

7. Відповідно до зміни умов в районах суцільної колективізації, машинно-тракторні станції, об'єднувані Всесоюзним тракторним центром, повинні перебудувати свою роботу на основі:

а) договорів переважно, якщо не виключно, з колективами;

б) зобов'язань селян сплатити вартість станцій протягом 3 років.

Одночасно в районах значного поширення радгоспів (наприклад, Середня Волга і окремі райони Півн. Кавказу) повинен бути перевірений на досвіді тип комбінованого господарства, що має своєю основною базою радгосп, який діє на договірних началах і за плату і подає допомогу колгоспам, що укладають договори, насамперед, в тракторній оранці і машинному збиранні врожаю.

8. Зважаючи на особливе значення кадрів, ЦК пропонує Наркомземові Союзу, Колгоспцентрові і обласним комітетам партії прискорити роботу по вихованню колгоспних кадрів і

забезпеченню ними колгоспів, створивши для цього широку сітку прискорених курсів. На прискорені курси залучати в першу чергу практиків колгоспного руху, що висунулися з селян, і організаторів колгоспного руху, які проявили себе, з рядів робітничих бригад.

9. Оскільки досвід суцільної колективізації на даній стадії колгоспного розвитку як найбільш поширену форму колгоспів замість товариства по громадському обробітку землі, в якому при наявності усуспільненої праці зберігалась приватна власність на засоби виробництва, висуває сільськогосподарську артіль, в якій колективізовані *основні* засоби виробництва (мертвий і живий реманент, господарські будівлі, товарно-продуктивна худоба), Центральний Комітет ВКП(б) доручає Наркомземові Союзу з широким залученням колгоспних організацій в найкоротший строк виробити примірний Статут сільськогосподарської колгоспної артілі, як перехідної до комуни форми колгоспу, врахувавши при цьому недопустимість прийому куркулів у колгоспи.

10. Партійні організації повинні очолювати і оформляти стихійно ростущий знизу колгоспний рух, з тим, щоб була забезпечена організація *дійсно колективного виробництва* в колгоспах і щоб на цій основі не тільки добитися повного виконання наміченого плану розширення посівної площі і зростання врожайності, але й перетворити у відповідності з рішенням листопадового Пленуму ЦК нинішню посівну кампанію у вихідний пункт нового піднесення колгоспного руху.

11. ЦК ВКП(б) підкреслює необхідність рішучої боротьби з усякими спробами стримувати розвиток колективного руху через недостачу тракторів і складних машин. Разом з тим ЦК з усією серйозністю застерігає парторганізації проти будь-якого «декретування» зверху колгоспного руху, яке може створити небезпеку підміни дійсно соціалістичного змагання по організації колгоспів грою в колективізацію.

«КПРС в резолюціях...», ч. II, стор. 618—621.

№ 69

Постанова ЦК КП(б)У про завдання комнезамів та наймицько-незаможницьких груп в колгоспах

15 січня 1930 р.

1. Грунтовна реорганізація сільського господарства на соціалістичних засадах, масова колективізація бідняцько-середняцьких господарств села, суцільна колективізація цілих районів та округ і в зв'язку з цим розгортання наступу на капіталістичні елементи села, ліквідація куркульства як класу, — рішуче вимагають посилити пролетарський провід селом.

Подальше зміцнення організацій незаможних селян і наймицтва — КНС, перетворення комітетів незаможних селян на дійсно бойові органи керівництва класовою боротьбою бідноти в спілці з середняцтвом проти глитайських елементів — основні завдання парторганізацій.

КНС повинен розгорнути роботу так, щоб дійсно стати справжнім наймицько-бідняцьким авангардом подальшої активізації всієї бідноти села навколо чергових завдань політики партії в соціалістичній перебудові сільського господарства, керівництві бідняцько-середняцькими масами в роботі й боротьбі за масову колективізацію та знищення глитая як класу, забезпечення через бідноту та наймицтво пролетарського впливу в роботі колгоспів, кооперації та всіх культосвітніх закладах.

2. Роль та значення Рад, як органів пролетарської диктатури в умовах колективізації та соціалістичної перебудови села, повинна бути підсилена та піднята на вищий щабель. Тим часом Ради в багатьох місцях не відповідають новим вимогам, які стають у зв'язку з масовою колективізацією, і здебільшого в своїй роботі відстають темпами і змістом роботи від велетенського колгоспівського руху.

КНС, як організація бідноти, повинна посилити свій вплив у Радах, домогтись швидкого, грунтовного, рішучого перелому та класової витриманості в роботі Рад.

3. Оргбюро ставить перед усією організацією завдання — забезпечити систематичне керівництво організацією КНС та парткерівництво перевиборною кампанією КНС, яка повинна стати вихідним пунктом подальшого зміцнення КНС та підвищення її ролі, впливу та авторитету у всьому політичному житті села.

У з'язку з цим треба:

а) Протягом лютого місяця розгорнути широку політично-масову роботу на втягнення наймицтва, сільської бідноти до КНС і чистки КНС від ворожих куркульсько-заможних елементів.

ЦК пропонує всім ОПК поставити за обов'язкове для членів партії — селян та комсомольців вступити до організації КНС, а так само провести пояснювальну роботу через профорганізації СГЛР серед наймитів і наймичок щодо вступу до КНС для забезпечення пролетарського впливу в роботі їх.

б) Перебудувати форми та зміст роботи КНС відповідно до темпів бурхливого зростання колективізації та активності бідняцько-середняцьких мас.

в) Звернути серйозну увагу на добір кадрів робітників КНС. На керівну роботу КНС, як правило, обирати наймитів та бідняків — активних колективізаторів, дійсних виразників волі бідноти, що на ділі «здатні боронити і обстоювати інтереси бідноти в Радах, кооперації, в земгромадах, посувати наперед справу колективізації». Під час перевиборів КНС поліпшити соціальний

склад керівних органів, зокрема збільшити питому вагу в провідних органах КНС наймичок та біднячок.

ОПК приділити перевиборам КНС по селах нацменшостей виключну увагу, відрядивши підготовлених членів партії та комсомольців для проведення перевиборів.

г) Усунути надзвичайну плинність керівного складу працівників окр-, рай- та сільКНС. Обраних робітників до керівних органів КНС закріпити на час повноваження останніх. Зобов'язати ОПК без попереднього погодження з фракцією ЦКНС не знімати окружних працівників КНС, застосувавши це й щодо районів до погодження з округою.

Зобов'язати ЦКНС в центрі своєї уваги поставити роботу над готуванням та перепідготуванням кадрів.

4. ЦК зобов'язує всі ОПК не пізніше як до 10 лютого вислухати доповіді фракцій окрКНС, намітити низку практичних заходів на піднесення працездатності фракцій окр- та райКНС, забезпечення проведення перевиборної кампанії керівних органів КНС та втягнення широких бідняцько-середняцьких мас до вирішення нових завдань, які стоять перед радянською суспільністю на селі, зокрема треба широко розгорнути організаційно-політичну роботу серед наймичок та біднячок, забезпечивши їхню активну участь у всій роботі КНС.

5. Особлива відповідальність на парторганізацію покладається за підготування КНС та організацію всієї бідноти та середняків до весняної посівкампанії. Активна участь у здійсненні плану посівкампанії, мобілізація насінньових фондів у бідняцько-середняцьких мас села, повне проведення агро- й зоомінімуму, проведення контрактації зернових і технічних культур та худоби, очищення та протруювання насіння, ремонт с.-г. знаряддя, усуспільнення посівної площі та організація нових колгоспів і закріплення старих, перехід нижчих форм колгоспів у вищі, правильна організація праці, усуспільнення робочої та продуктивної худоби — повинні бути за провідне в роботі всіх організацій КНС під час весняної засівкампанії.

6. Постанова ЦК ВКП(б) про утворення наймицько-бідняцьких груп при сільрадах, кооперації тощо, за наявності на Україні КНС, зобов'язує парторганізації посилити участь КНС й бідноти в усіх громадських організаціях, не утворюючи наймицько-бідняцьких груп у перелічених виборчих органах села.

Визнати за потрібне організувати наймицько-незаможницькі групи при колгоспах, додержуючись таких основних принципів:

а) По селах, де поруч колгоспів та созів є чимала кількість індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств, організувати наймицько-незаможницькі групи в колгоспах та созах, які становлять частину організації КНС.

Організують групи безпосередньо парторганізації, сільКНС та з доручення парторганізацій окремі комсомольці, наймити, щільно зв'язані з партією.

Керівництво організованими групами здійснюють безпосередньо сільКНС та парторганізація, керуючись постановою ЦК ВКП(б) з цього питання.

КНС повинні бути щільно зв'язані з групами через скликання при сільКНС нарад наймицько-незаможницького активу колгоспів і созів, щоб розв'язувати низку практичних питань усуспільнення сільського господарства, а також накреслювати заходи щодо переходу нижчих форм колгоспів у вищі.

в) Визнати за потрібне частіше скликати наради при керівних органах КНС, колективізованої й неколективізованої бідноти з основних питань господарсько-політичних заходів (посівна кампанія, хлібозаготівлі, використання фондів бідноти, колективізація, контрактація).

г) По селах суцільної колективізації роль КНС (як і в місцях організації наймицько-незаможницьких груп) мусить бути посилена, особливо в справі організації бідноти та її виховання в дусі колективізму, забезпечення від бідноти й наймитів впливу на всю масу колгоспників, дальшого зміцнення бідняцько-середняцького блоку для боротьби з глитаєм та ліквідації його як класу, а також для боротьби з елементами, що розкладатимуть роботу колгоспів.

«Комуніст» — орган ЦК КП(б)У, № 28, 29 січня 1930 р.

№ 70

Із циркуляра Укрколгоспцентру про використання добровольців-двадцятип'ятитисячників

31 січня 1930 р.

ВСЕМ ОКС И КОЛХОЗСЕКЦИЯМ
ПРИ ЦЕНТРАХ С.-Х. КООПЕРАЦИИ

Выполнение директивы партии о посылке 25 тысяч рабочих для укрепления пролетарского руководства в колхозах рабочим классом воспринято было немедленно и по-боевому было приступлено к набору добровольцев. На 15 января по СССР еще не по полным данным подано заявлений более 60000 вместо 25000, по Украине 16 тысяч заявлений вместо 7500. Это свидетельствует, какое важнейшее политическое значение придает рабочий класс вопросу укрепления непосредственной смычки рабочего класса с крестьянством. Рабочий класс для укрепления пролетарского и партийного влияния в колхозах посылает лучших производственников. Так, по Украине по 23 округам [по] еще не полным данным отобрано с производственным стажем 10 лет более 50%.

На колхозную систему возлагалась весьма ответственная работа в части развертывания массовой разъяснительной работы среди колхозов, на этом укреплять смычку рабочего класса с крестьянством, развернуть массовую встречную волну колхозников, поставить задачей, чтобы колхозы требовали сами рабочих для укрепления пролетарского и партийного влияния в колхозах. Однако, несмотря на то, что было ряд директив по этому вопросу, УКГ имеет сообщения только по отдельным округам, где частично была поставлена работа удовлетворительно, а по большинству округов в этой части работа была проведена неудовлетворительно. Окрколхозсоюзы в большинстве своем не спустились вниз, не перестроились по-боевому, понадеялись на самотек. В силу этого большинство округов не могло конкретно сообщить нам данные о ходе работы, зачастую отделывались общими фразами. В частности, не выполнили полностью нашей директивы в части:

1. *Развертывания работы в колхозах и согласования кандидатур с колхозами* — абсолютнейшее большинство округов ничего не сообщили по этому вопросу, что именно ими сделано. Часть округов, сообщая о развертывании массовой работы и о руководстве той работой, отделывались общими фразами: «работу развертываем», «развернули», «все согласованы», «согласовываем», и только ряд округов этому вопросу придали серьезное внимание, так, например, Днепропетровский, Тульчинский, АМССР, Могилев-Подольский округа сообщили, что выслали своих представителей в колхозы для развертывания массовой работы и согласования кандидатур с колхозами, а Шепетовский округ выслал ударную бригаду для развертывания массовой работы, проверки самой работы в колхозах и согласования кандидатур с колхозами, а остальные округа не могли привести конкретного факта работы в этой части...

В настоящее время, когда большинство рабочих уже отправлены в колхозы, а остальная часть рабочих в течение этих трех дней будет отправлена и приступят все они к своей политической работе, окрколхозсоюзам необходимо:

1. Провести широкую массовую работу среди колхозов как через общие собрания, так и через заседания Советов; там, где уже рабочие прибыли, создать им деловую товарищескую обстановку для работы, там, где рабочие не прибыли, не проведена массовая разъяснительная работа, немедленно таковую провести, мобилизовав для этого работников окрколхозсоюза и колхозсекции.

2. Систематически проверять практическую работу рабочих, оказывая им всемерное содействие, ни в коем случае не допуская дискредитацию рабочих на отдельных ошибках, учтя, что на отдельных ошибках рабочих будут развертывать работу кулацкие элементы и подкулачники с целью дискредитировать не только

рабочего, а и саму идею по усилению пролетарского влияния в колхозах.

3. Проверить обеспечение рабочих жильем, зарплатой, выдачей им подъемных и суточных при отправлении к месту новой работы.

4. Рабочим в колхозах зарплата определяется по трудодням и твердой оплате, в зависимости от существующей оплаты в колхозе. Правлению принять меры по бесперебойному получению рабочими выплаты зарплаты от предприятия, для чего выявите, какую зарплату рабочие получают в колхозах, какую получали на предприятиях, и поставьте вопрос перед профорганизациями, чтобы всю разницу зарплаты пересылали через окрколхозсоюз (или непосредственно по месту работы того или иного товарища), а в колхозах по трудодням необходимо выдавать авансы в счет оплаты.

Примечание: Средняя зарплата исчисляется из расчета получаемой зарплаты за последние три месяца, полученная сумма делится на три, и полученный результат будет являться средней зарплатой.

5. Немедленно поставить вопрос перед колхозами о приеме всех рабочих в состав членов вместе с семьями, если таковые при них находятся. Условия вступления: вступительный взнос — 10 р. с члена и пай 25 рублей, для уплаты представлять рассрочку платежа в зависимости от материальных возможностей, приравнивая к батракам.

[6.] Немедленно добиваться обеспечения рабочих продовольствием за счет колхозов, там, где это сделать невозможно, поставить вопрос перед с.-х. кооперацией и потребкооперацией об отпуске продовольствия; для оплаты за продовольствие представить рассрочку платежа до окончания хозяйственного года, выплачивая стоимость продовольствия из сумм колхозов.

7. В случае использования того или иного рабочего по организации колхозов без дачи определенной должности, необходимо на получение зарплаты прикрепить к окрколхозсоюзу, секции или кустовому объединению, зачислив временно на какую-либо вакантную должность, однако эта должность должна соответствовать должности, предназначенной для использования рабочего.

8. Правление УКГ ответственность за своевременную выплату зарплаты возлагает на председателей окрколхозсоюзов.

9. Правление категорически требует представления союзом в сроки, указанные в нашей телеграмме № 2699 (через каждые три дня), о ходе приема рабочих, распределения их по колхозам, обеспеченность зарплатою, квартирами, настроение колхозников и какую ведет агитацию кулак.

Там, где рабочие уже работают в колхозах, сообщать, как они приняты, каковы условия работы, как оказывается им помощь в работе, приняты ли они в члены колхоза и избраны ли в органы правления, как обеспечены продовольствием.

10. По прибытии всех рабочих и размещении их по колхозам представьте цифровые сведения: 1) Количество принятых рабочих, из них: а) партийцев, б) беспартийных, в) членов ЛКСМ.

2) Количество женщин.

3) Производственный стаж.

4) На каких должностях использованы.

5) Какая установлена оплата труда рабочих по отдельным категориям.

11. Сообщите, какое количество рабочих требуется дополнительно на руководящую работу в колхозах.

Колхозсекциям при центрах с.-х. кооперации предлагаем немедленно дать директиву на места о принятии непосредственного участия в размещении рабочих, оказании им практической помощи в работе и систематически следить за ходом работы колхозсекции и союзов в этой области.

Правление Марченко
Орготдел Валов

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 51, арк. 85—87. Склографічний відбиток.

№ 71

Постанова ЦВК і Раднаркому СРСР про заходи по зміцненню соціалістичної перебудови сільського господарства в районах суцільної колективізації і по боротьбі з куркульством

1 лютого 1930 р.

В целях обеспечения наиболее благоприятных условий для социалистического переустройства сельского хозяйства Центральный Исполнительный Комитет и Совет Народных Комиссаров Союза ССР постановляют:

1. Отменить в районах сплошной коллективизации действие закона о разрешении аренды земли и о применении наемного труда в единоличных крестьянских хозяйствах (VII и VIII разделы общих начал землепользования и землеустройства).

Исключения из этого правила в отношении середняцких хозяйств регулируются районными исполнительными комитетами под руководством и контролем окружных исполнительных комитетов.

2. Предоставить краевым (областным) исполнительным комитетам и правительствам автономных республик право применять в этих районах все необходимые меры борьбы с кулачеством вплоть до полной конфискации имущества кулаков и выселения их из пределов отдельных районов и краев (областей).

Конфискованное имущество кулацких хозяйств, за исключением той части, которая идет в погашение причитающихся с кулаков обязательств (долгов) государственным и кооперативным органам, должно передаваться в неделимые фонды колхозов в качестве взноса бедняков и батраков, вступающих в колхоз.

3. Предложить правительствам союзных республик, в развитие настоящего постановления, дать необходимые указания краевым (областным) исполнительным комитетам и правительствам автономных республик.

«Коллективизация сельского хозяйства. Важнейшие постановления Коммунистической партии и Советского правительства (1927—1935)», 1957, стор. 267.

№ 72

Лист ЦК КП(б)У до всіх окружних і районних комітетів КП(б)У про хід колективізації та колгоспне будівництво на Україні

24 лютого 1930 р.

Дорогі товариші!

У зв'язку з посиленням темпу колективізації та закінченням по суті першого етапу весняної посівної кампанії — збору насіння, в процесі роботи на місцях виникає чимало нових серйозних питань, що на них ЦК вважає потрібним дати деякі загальні вказівки.

I. ПРО ХІД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

За останній місяць темп колективізації на Україні значно посилився й перегнав накреслені на весняну посівну кампанію плани. На 10 лютого колективізовано на Україні 42% господарств і 40% землі. Степові округи (без Сталінської, Артемівської, Луганської) дають пересічно 58% колективізації. Окремі округи, як, наприклад, Криворіжжя, де на 1 жовтня 1929 року було колективізовано 19%, тепер уже колективізовано 90%, отже Криворіжжя в роботі випереджає такі округи, як Миколаїв та Одеса. Недостатньо розгортається робота в округах Донбасу, АМРСР та ін., де, безперечно, умови розвивати колгоспний рух не гірші, ніж по округах, які ідуть тепер попереду. Дуже відстає щодо темпу колективізації і Полісся. По слабких округах роботу треба негайно посилити.

В сучасний момент **ЦК КП(б)У вважає своєчасним і правильним висунути гасло: Степ має бути цілком колективізовано за час весняної посівкампанії, а вся Україна має бути по суті колективізована восени 1930 року** [50].

Щоб здійснити ці гасла, вся парторганізація України мусить посилити та якісно поліпшити свою роботу в ділянці колективізації.

Майже на всій Україні, а особливо по деяких округах усуспільнення робочої худоби вельми відстає від темпу колективізації. На цей час (на 10 лютого) усуспільнено лише 62% робочої худоби. **Цілком усуспільнити геть усю робочу худобу та організувати машинно-кінні станції є серйознішою умовою успішного проведення весняного посіву по колгоспах.**

Останнім часом по багатьох селах (Київ, Старобільськ, Проскурів та ін.) * виникли непорозуміння на грунті перегинів, неправильного підходу до колективізації, до усуспільнення худоби. ЦК вказує місцевим організаціям на неприпустимість ** захоплення звичайною гонитвою за збільшенням покажчиків, без зосередження всіх сил і уваги по організації справді масового колгоспного руху на основі самодіяльності та ініціативи бідняцько-середняцьких мас.

II. ПРО ВЕСНЯНУ ЗАСІВНУ КАМПАНІЮ

На Україні по суті закінчили збирати насіння. Гірше за все робота відбувалась у Степу. Щодо деяких інших округ — Херсон, Миколаїв, АМРСР, Артемівськ — ЦК змушений був вжити заходів кар — за неприпустимо мляву роботу.

Хоч плана, наміченого від уряду щодо збирання насіння і виконано, але внаслідок швидкого темпу колективізації цей план вже помітно відстав і не забезпечує засіву посівної площі величезного числа наново створених колгоспів. Ось чому місцеві плани збирання насіння не можуть бути сталі, а їх треба весь час побільшувати, залежно від фактичного збільшення усуспільненої посівної площі. Всі нові колгоспи разом із своїм оформленням, усуспільненням худоби мають збирати у своїх колгоспників і громадський посівний фонд.

Поряд закінчення збирання та очистки всього насіння особливу увагу має бути приділено на забезпечення наміченого до посіву плану **насінням ярової пшениці, а потім насінням кормових культур — кукурудзи, трав, коренеплодів.** Насіння кормових культур треба також знайти на місці у спосіб розподілу та обміну між окремими колгоспами, селами, районами.

Виконання цілком і перевиконання плану посіву кормових культур є вирішальним для розвитку тваринництва, особливо по колгоспах. Відставання тваринництва є головною причиною серйозних перебоїв у постачанні промислових центрів м'ясом, жирами, молочними продуктами.

Не так, як слід, іде також справа з організацією машинно-кінних станцій. За наявності більш як 22 тис. колгоспів, сприятли-

---

* Назва округів в документі подана за назвою окружних центрів.
** У тексті документа «неприступність».

вих обставин для створення МКС і по районах, де ще немає масово-колгоспного руху, темп створення МКС на Україні є, безперечно, незадовільний. Замість ухваленого плану в 3 тис. МКС тепер поки що створено тільки 596. По деяких округах з непорозуміння відмовляються створювати МКС навіть по районах суцільної колективізації. **МКС потрібна й обов'язкова умова, насамперед, суцільної колективізації.** Але ж неправильно розуміти справу так, що МКС мислима тільки за умови, якщо 250—300 коней буде пригнано в одне місце,— це цілком неправильно. Коні можуть залишатись по 10—15—20 в одному приміщенні. Справа йде про те, щоб правильно в одному центрі на місці організувати їхню роботу, цілковите використання їх. Згуртування коней в МКС, об'єднання дрібних сіл між собою дасть нам змогу контролювати використання живої тяглової сили і за ліпшими зразками вирівнювати роботу решти.

III. ВІД ЗБИРАННЯ НАСІННЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СІВБИ

Через те, що збирання насіння по суті закінчено, тепер всі сили, всю увагу й енергію повинно бути приділено на організацію сівби по колгоспах. Від правильного підготовлення до засівів, оранки, від правильної організації та використання людей залежить продуктивність праці, цебто ефективність роботи. Ми мусимо з перших таки кроків громадської роботи довести, що вона вигідніша і за меншої витрати енергії дає більший результат. Практичного плану, як і де працюватимуть люди та коні, має бути опрацьовано заздалегідь, про нього мусять знати всі, а також мають бути враховані можливі провали. У планах має бути зазначено: чого, скільки і де сіяти, де і хто мусить працювати, має бути врахований організований і швидкий перехід від одних до інших робіт, а також система розцінок окремих робіт. Тому-то не можна давати на волю агрономам виробничі плани «видумувати» в «кабінеті». Всі елементи плану треба опрацьовувати разом з активом колгоспу. Під час складання плану має бути взято до уваги голос усіх колгоспників, затверджувати план треба через колгоспну масу, щоб з перших таких кроків колгоспного життя кожний колгоспник, зокрема середняк, почував себе справжнім учасником загальної справи, почував, що й на нього зважають. Командування у колгоспі може дати тільки найнегативніші наслідки.

Увесь підходящий окружний і районовий актив мусить бути тепер відряджений до колгоспів на перевірку того, як на ділі підготовлено, і допомогти скласти виробничого плану. Практичні питання організації роботи, правильного використання сили колгоспників, а також наявної тяглової сили з максимальним позитивним ефектом доцільно обміркувати на районових колгоспних нарадах, причому ухвали цих нарад не мають пере-

шкоджати різноманітності практичних методів роботи, що їх застосовується по окремих колгоспах. Тільки практичний справжній досвід дасть нам до рук сталі, перевірені системи організації праці і системи оплати по колгоспах, але тепер можна і треба застерегти від можливо невдалих і шкідливих пропозицій.

Справу колективізації і весняної посівної кампанії тепер розв'язує практичне підготовлення та організація сівби.

IV. ПРО ТВАРИННИЦТВО

Приблизно з першого березня ЦК КП(б)У оголошує місячник тваринництва. Питання про м'ясо, молочні продукти, жири для наших міст і промислових центрів є тепер головним питанням робітничого постачання. Постачання робітників цими продуктами залежить також від розвитку стада. Тим часом в цій ділянці ми маємо чимало тривожних явищ, приміром, зменшення стада внаслідок масового убою великої рогатої худоби, особливо молодняка і свиней. Дуже багато худоби винищили куркулі. Оскільки в ділянці зернового постачання сільського господарства ми маємо якнайсерйозніші зрушення (а колгоспи розв'язують зернову проблему повнотою), остільки в галузі розв'язання тваринницької проблеми ми робимо тільки найперші кроки. Звичайно і тваринницьку проблему ми розв'яжемо через колгоспи, але для цього треба негайно взятись за роботу. За якнайкоротший час ми мусимо організувати, особливо при великих колгоспах, високотоварове продуктивне тваринництво. Під час весняної посівної кампанії ми мусимо за всяку ціну створити сталу кормову базу для широкої організації на осінь тваринницької ділянки господарства по всіх колгоспах. Ми мусимо якнайенергійніше організовувати тваринницьку галузь при колгоспах, проте тут товариші на місцях роблять дуже часто величезну помилку, іноді форсуючи напівадміністративними заходами усуспільнення молочної худоби і свиней. Усуспільнення продуктивної домашньої худоби зв'язане, насамперед, із ставленням до цієї справи жіночої частини населення, здебільше консервативної. Цього не враховують. До того ж часто-густо немає умов, щоб раціонально провадити цю справу, у колгоспі немає, передусім, приміщень. Все це часто зриває не тільки усуспільнення продуктивної худоби, але й вельми шкодить для головної тепер роботи колгоспів — зернової галузі та усуспільнення тяглої сили.

Колгоспи мають поставити питання тваринництва, розведення молочної худоби, свиней спершу в домашньому господарстві у своїх колгоспників. Колгосп має на це величезні можливості — тим більше, що по районах суцільної колективізації всі заготовки худоби провадитимуться через правління колгоспів. За цих умов питання про збільшення стада продуктивної худоби, збільшення стада свиней, розвитку птахівництва, про збільшення ви-

пуску товарової продукції має бути поставлене у колгоспі на всю широчінь, навіть за умови, що продуктивна худоба залишається неусуспільненою.

V. ПРО ЗБИРАННЯ ГРОШОВИХ РЕСУРСІВ

Незважаючи на оголошений фінмісячник, грошові ресурси на Україні збираються дуже погано.

Майже зовсім не сплачують навіть прострочених боргів по лінії с.-г. кредиту. Не збирається паїв в кооперацію, надзвичайно зле збираються кошти на трактори, внаслідок чого нам зменшено суму зобов'язань на 1,5 млн. крб., цебто нам на цю суму зменшують можливість дістати майбутнього року трактори власного виробництва. Щоб перевести весняну посівну кампанію, нам потрібна сума близько 100 млн. крб., ці кошти ми мусимо мобілізувати у себе, почасті з тих позик, що їх дано населенню. Самі тільки степові округи мають заборгованість по лінії с.-г. кредиту на 24 млн. крб., а за січень—лютий всього зібрано кілька сот тисяч карбованців. Ми не зможемо допомогти колгоспам, якщо не зберемо коштів по лінії с.-г. кредиту, кооперації, ощадкас. Тимчасом із ощадкас саме помічається відплив грошей. **Справі збирання коштів не приділяється жодної уваги. Це становище має бути цілком змінено.**

VI. ПРО КОНТРАКТАЦІЮ

Як відомо, ми мусимо законтрактувати 95% посівів озимих і ярових, а по колгоспах всі товарові лишки хліба. Поки що законтрактовано трохи більш як 35%. І тут у нас справа негаразд, як негаразд із контрактацією худоби, особливо свиней.

VII. ПРО РОЗКУРКУЛЮВАННЯ

З цього питання ЦК було дано вичерпні директиви [51]. Згідно з цими директивами, куркульські господарства треба ліквідувати тільки по районах суцільної колективізації, а в решті районів тільки залежно від зростання і внаслідок переходу на суцільну колективізацію.

Тепер ЦК вважає потрібним доповнити ці директиви вказівками про те, що робити з куркулем поза районами суцільної колективізації в тих селах, які цілком переходять до колгоспів. По цих селах, як відомо, у куркулів відбирають землю і дають їм менші участки поза колгоспними полями. Крім цього, не переводячи цілковитого розкуркулювання в тому вигляді, як це було вказано у директиві ЦК, однак у куркулів мають бути одібрані машини, різні підприємства, частина коней, а також потрібні для громадського користування приміщення та побудови. Щодо решти майна слід керуватися декретом, що забороняє

куркулям розпродувати майно під страхом цілковитої конфіскації, а самих куркулів треба взяти під щонайсуворіший нагляд.

З багатьох районів надходять відомості про те, що до списків тих, кого належить розкуркулювати, іноді вписують, з різних причин, середняків, а також господарства, що мають членів родини в Червоній Армії. ЦК ще раз рішуче підкреслює величезну шкоду для партії таких перегинів і пропонує вживати найтерміновіших заходів до виправлення таких помилок, а головне вжити заходів до уважливішого та правильного складання й перевірки куркульських списків на місці — по селах.

Секретар ЦК КП(б)У С. Косіор

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 1, спр. 1662, арк. 20. Друкарський відбиток.

№ 73

Зразковий статут сільськогосподарської артілі.

1 березня 1930 р.

Остаточний текст, ухвалений Колгоспцентром Союзу РСР, схвалений Народним комісаріатом земельних справ Союзу РСР та затверджений Радою Народних Комісарів Союзу РСР і Президією Центрального Виконавчого Комітету Союзу РСР

СТАТУТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ АРТІЛІ, ЩО ДІЄ В СЕЛІ . . . . РАЙОНУ . . . . . . ОКРУГУ . . . . З НАЗВОЮ « . . . . *».

I. ЦІЛІ Й ЗАВДАННЯ

1. Наймити, бідняки й середняки сіл... району... округи... добровільно об'єднуються в с.-г. артіль, щоби спільними засобами виробництва та спільною організованою працею збудувати велике колективне господарство й, таким чином, забезпечити справжню й цілковиту перемогу над глитаєм, над усіма експлуататорами й ворогами трудящих, справжню й цілковиту перемогу над злиднями й темрявою, над відсталістю дрібного одноособового господарства й утворити високу продуктивність праці та товаровість колективного господарства.

II. ПРО ЗЕМЛЮ

2. Усі межі, що розподіляли земельні наділи членів артілі, касуються, й всі польові наділи зливаються в єдиний земельний масив, що з нього колективно користується артіль. За усуспіль-

* Тут і далі крапки в тексті документа.

нення цілком усіх земельних угідь залишаються в одноособовому користуванні землі при садибах (городи, сади та ін.), причому там, де це треба, за постановою правління артілі та з затвердженням загальних зборів змінюються розміри земель під садиби.

3. Єдиний земельний масив артілі ні в якому разі не треба зменшувати. Наділяти вибулих членів артілі землею за рахунок земельної площі артілі забороняється. Ті, що вибувають з артілі, можуть одержати землю тільки з вільних земель держфонду.

III. ПРО ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА

4. Усуспільнюється: вся робоча худоба, сільськогосподарський реманент, уся товарно-продуктивна худоба, всі насіннєві запаси, харчові засоби розмірами, потрібними для утримання усуспільненої худоби, господарські будівлі, потрібні для того, щоб провадити артільне господарство, та всі підприємства для переробки. Житлові будівлі членів артілі не усуспільнюються. З усуспільненого с.-г. реманенту лишається в особистому користуванні членів артілі дрібний с.-г. реманент, потрібний для роботи на землях при садибах. З усуспільненої робочої худоби правління артілі в разі потреби виділяє мінімально потрібну кількість коней для обслуговування особистих потреб членів артілі.

В однокоровних господарствах молочну худобу не усуспільнюють. У багатокоровних господарствах лишається в особистому користуванні одна корова, решту усуспільнюють. Заводчики безперечно усуспільнюються. З усуспільненої молочної худоби утворюється товарне артільне господарство.

Усуспільнення дрібної худоби, тобто свиней та овець, провадиться в районах розвиненого промислового тваринництва по дрібній худобі, залишаючи в членів артілі деяке число дрібної худоби в розмірах, визначених артіллю. У районах непромислового дрібного скотарства свиней та овець не усуспільнюють. Хатня птиця не усуспільнюється. Лишаючи в індивідуальнім володінні усуспільнене дрібне тваринництво, колгоспи водночас організовують промислове усуспільнене дрібне тваринництво та птахівництво. Як страхування від неврожаю та від недостачі кормів, при артілі утворюються незаймані насіннєві й кормові фонди.

IV. ДІЯЛЬНІСТЬ АРТІЛІ

5. Правління й усі члени артілі зобов'язуються:

а) Поширювати засівну площу, використовуючи всю землю, що нею розпоряджається артіль, поліпшуючи й обробляючи залишені землі та проводячи землевпорядження всередині господарства.

б) Цілком використати на громадських засадах усю наявну тяглову силу, увесь реманент, усі трактори, всі машини, насіння й інші засоби виробництва, купувати за свої та позикові кошти трактори й інші засоби виробництва, щоб поступово перейти на механізоване господарство.

в) Налагодити правильне використовування та догляд за усуспільненим живим і мертвим реманентом, добиваючись того, щоб у колективному господарстві худоба й реманент були в кращому стані, ніж в індивідуальних господарствах.

г) Поліпшити орні й лугові землі та запроваджувати агрокультурні заходи, потрібні для піднесення врожайності.

д) Запроваджувати зоотехнічні й ветеринарні заходи, потрібні для швидкого піднесення й поліпшення товарного тваринництва та птахівництва.

е) Розвивати всі інші галузі сільськогосподарського виробництва, відповідно до природних умов виробництва, й кустарні промисли, відповідно до умов району.

ж) Організувати будівництво на громадських засадах господарських і громадських будівель та допоміжних установ.

з) Підносити культурно-політичний рівень членів артілі.

і) Усіма можливими заходами поліпшувати побутові умови членів артілі, особливо жінок та дітей.

V. ПРО ЧЛЕНСТВО

6. Приймає в члени артілі правління, що подає список новоприйнятих членів на затвердження чергових загальних зборів. Особиста явка для робітників, що постійно працюють поза артіллю, не обов'язкова.

7. У члени артілі можуть вступити всі трудящі, що дійшли 16 років. До артілі не приймають глитаїв та всіх осіб, позбавлених виборчих прав. Винятки з цього правила допускаються для членів тих сімей, що в їх складі є віддані справі Радянської влади червоні партизани, червоноармійці й червонофлотці (рядовий і командний склад), сільські вчителі й вчительки, за умови, коли вони ручаться за членів своєї сім'ї. Господарств, що перед вступом до колгоспу вбивають або продають свою худобу, ліквідують реманент або зловмисне розбазарюють насіння, до артілі не приймають.

VI. КОШТИ АРТІЛІ

8. Усякий, хто вступає до артілі, повинен заплатити грошовий вступний внесок розміром від 2 до 10% вартості всього майна як усуспільненого, так і не усуспільненого, що припадає на його долю в дворі, за винятком речей хатнього вжитку та особистого користування.

У випадку, коли основне джерело (прибутків) того, хто вступає до артілі, є заробітна плата (агрономи, вчителі, землевпо-

рядники, службовці установ та організацій, розташованих у районі артілей) розмір внесків визначає кожний раз правління, але вони не можуть перевищувати 10% річного складу. Для наймитів встановлюється вступний внесок не більше за 5 крб.

Робітники, які постійно працюють на роботі поза колгоспом, зверх передбаченого статутом відрахування до вступного внеску від 2 до 10% вартості майна одноразово сплачують 3% від річної зарплати.

Примітка. Зверх вступного внеску артіль не вимагає від робітника — члена артілі — будь-яких додаткових відрахувань від заробітної плати.

Розстрочку сплати вступного внеску може дати правління тільки порядком і на строк, визначений Колгоспспілкою. Вступні внески зараховуються до неподільного фонду артілі.

9. З вартості усуспільненого майна членів артілі (робочої і продуктивної худоби, реманенту, господарських будівель тощо) від одної чверті до половини зараховується до неподільного фонду артілі, причому більший відсоток зарахування до неподільного капіталу застосовується до заможніших господарств. Решту майна зараховується до пайового внеску члена артілі.

10. З членом артілі, що вибуває з її складу, правління розраховується й повертає йому пайовий внесок, причому вибулому з артілі можуть дати наділ тільки за межами земельної площі артілі. Розрахунок вчиняють, як правило, після закінчення господарського року.

11. З одержаних після закінчення господарського року прибутків артілі сплачують господарські й зв'язані з господарством витрати, а також і витрати на утримання непрацездатних, роблять відрахування до неподільного та усуспільненого фондів (від 10 до 30% — до неподільного фонду, від 5 до 15% — до інших громадських фондів) і розрахунки щодо оплати праці.

VII. ОРГАНІЗАЦІЯ Й ОПЛАТА ПРАЦІ

12. Всі роботи в господарстві артілі провадять особистою працею її членів згідно з правилами внутрішнього розпорядку, ухваленими загальними зборами. Дозволяється залучати на сільськогосподарські роботи за наймом тільки осіб, що мають спеціальні знання та підготування (агрономи, інженери, техніки та ін.). Наймання тимчасових робітників дозволяється тільки у виключних випадках, коли термінові роботи не можна виконати у потрібний строк наявними силами членів артілі з-за цілковитого їх навантаження, а також для будівельних робіт.

13. Розподіл робіт в артілі провадить правління відповідно до правил внутрішнього розпорядку. Ніхто з членів артілі не може відмовитися від дорученої йому роботи.

14. Для правильної організації праці членів артілі встановлюються норми виробу та розцінки за окремими видами праці, провадиться облік кількості й якості роботи, вживається здільна оплата праці та урочна система.

15. Праця членів артілі оплачується таким порядком: протягом господарського року на харчові й інші потреби членів артілі видається аванс натурою або грішми не більше як 50% належної за роботу суми. Наприкінці господарського року робиться остаточний розрахунок з оплатою праці.

Примітка: З сум, зароблених членами артілі на відхожих промислах, відраховують до усуспільнених фондів артілей в розмірах від 3, але не більше 10% заробітку, причому ці відрахування в цих межах визначає артіль або колгоспне об'єднання.

16. Артіль подає матеріальну допомогу своїм непрацездатним членам, а також тим, хто тимчасово втратив працездатність. Умови й розмір цієї допомоги визначає правління, й затверджують загальні збори відповідно до господарських можливостей артілі, але не більше від пересічного заробітку.

VIII. ЗАСОБИ ВПЛИВУ

17. Всі члени артілі зобов'язуються коритися вимогам статуту, постановам загальних зборів та правлінню, додержувати правил внутрішнього розпорядку, акуратно виконувати покладені на них правлінням роботи й громадські обов'язки.

Безгосподарність і недбайливе відношення до усуспільненого реманенту й худоби артіль вважає за зраду справі колективізації, за практичну допомогу ворогові-глитаєві. За таке безгосподарне і недбайливе ставлення до усуспільненого майна, за невихід без уважних причин на роботу та за інші порушування дисципліни — на винних правління накладає кари згідно з правилами внутрішнього розпорядку (наприклад догана, попередження, тимчасове усунення від роботи, штраф та ін.). Щодо непоправних правління артілі порушує перед загальними зборами питання про виключення їх із складу артілі.

IX. КЕРУВАННЯ СПРАВАМИ АРТІЛІ

18. Справами артілі керують загальні збори членів і правління. Якщо скликати загальні збори через те, що в артілі багато членів, або через розпорошеність селищ важко, загальні збори заміняють зборами уповноважених. Членів зборів уповноважених обирають збори членів артілі в окремих селищах колгоспів.

19. Загальні збори (або збори уповноважених) є вищий орган управління артілі, розв'язують важливіші питання діяльності артілі, обирають правління й ревізійну комісію та затверджують інструкцію для їхньої роботи. Загальні збори (або

збори уповноважених) дійсні, коли є не менше як половина усього числа членів. Постанови загальних зборів (або зборів уповноважених) ухвалює більшість голосів відкритим голосуванням.

20. Правління артілі обирається на рік, є виконавчий орган артілі й завідує всіма її справами. Правління, розподіляючи між своїми членами обов'язки керування господарством та виробництвом артілі, покладає на відповідних членів правління цілковиту відповідальність за доручену їм справу й дає їм потрібні для цього права. Правління зобов'язане провадити рахівництво за формами й правилами, встановленими колгоспною системою.

21. Ревізійна комісія перевіряє діяльність правління, зокрема додержування статуту, виконання виробничого плану, угод та зобов'язань перед державою, ревізує касу, майно, документи та звітність, дає висновки про річні звіти й складає звіти про свою діяльність перед загальними зборами (або зборами уповноважених).

X. ВЗАЄМИНИ З КОЛГОСПНОЮ СИСТЕМОЮ

22. Артіль вступає членом до . . . . колгоспного об'єднання й провадить свою роботу під його безпосереднім керівництвом. На основі свого виробничого плану артіль складає з . . . . колгоспним об'єднанням угоду про контрактацію, що встановлює зобов'язання артілі в справі організації сільськогосподарського виробництва та планового здавання всієї товарної продукції державі й кооперації, а також зобов'язання колгоспного об'єднання та інших державних і кооперативних органів про постачання артілі засобів виробництва й речей споживання та про організацію кредитної допомоги та агротехнічного обслуговування артілі.

«За соціалістичну перебудову», № 5, 2 березня 1930 р.

№ 74

Основні положення про організацію праці в колгоспах, затверджені правлінням Укрзерноцентру

*6 березня 1930 р.**

Питання організації праці в колгоспному господарстві набирають вирішального значення для подальших успіхів колективізації, організаційно-господарчого зміцнення колгоспів, підвищення товаровості сільського господарства й зокрема для

* Дата супровідного листа.

здійснення колгоспами завдань у весняну с.-г. виробничу кампанію, оскільки від правильного вирішення цього питання буде залежати продукційність і якість праці, сталість членства та внутрішніх взаємовідносин поміж колгоспниками, а також господарча міць колгоспів.

Отже, на цих питаннях повинна бути зосереджена увага всієї колгоспної системи і кожного колгоспу зокрема. Для того, щоб правильно організувати працю й цим забезпечити її високу продукційність, потрібно запроваджувати в кожному колгоспі такі основні заходи:

а) колгосп повинен скласти та проробити на виробничих нарадах план весняних робіт та календарний план його виконання по окремих галузях, з тим, щоб в кожному колгоспові було змобілізовано всі засоби виробництва, на виконання цих завдань, а також максимально застосовані агротехнічні заходи для підвищення врожайності;

б) взяти на облік всю робочу силу та проробити план використання її, відповідно до календаря робіт, домагаючись того, щоб всі масові роботи було переведено на здільщину;

в) запроваджувати в кожному колгоспі норми виробки та розрядну сітку;

г) розгорнути соціалістичне змагання в кожному колгоспі та поміж окремими колгоспами навколо конкретних завдань, поставлених перед колгоспами.

ОБРАХУНОК РОБОЧОЇ СИЛИ В КОЛГОСПІ

1. При складанні плану використання робочої сили колгоспи повинні: а) в першу чергу перевести обрахунок робочої сили, потрібної для виконання плану весняної виробничої кампанії; б) поруч цього колгоспи виявляють наявність запасів робочої сили, що є в колгоспі за цілий рік, потім обраховується запас робочої сили по окремих місцях. Одночасно з обрахунком запасу робочої сили виявляється, на підставі орієнтовних норм денного виробітку, потрібна для виконання робіт господарства кількість робочих днів по місяцях.

2. Колгоспи встановлюють потрібну їм кількість кваліфікованої робочої сили й відповідно до цього встановлюють відповідні категорії посад певної кваліфікації, які й працюють постійно.

3. При складанні плану використання робочої сили окремо вираховуються й повнотою забезпечуються потреби в робочій силі для сезонних робіт в промисловості, на будівництві, лісорозробках, у грабарстві тощо. Цей план встановлюється на підставі угод, складених поміж колгоспними об'єднаннями і органами Наркомпраці. Так само повинні бути забезпечені робочою силою кустарно-промислова, рибальська та інші галузі господарства.

4. При обраховуванні робочої сили треба мати на увазі, що господарством треба обслуговувати і неусуспільнені галузі своїх господарств.

5. В обрахунок робочої сили входять всі дорослі члени колгоспів після 16 років, а також підлітки та діти нижче 16 років, які використовуються на легких роботах, відповідно з постановою правління колгоспу. При визначенні планів використання дитячої робочої сили треба забезпечити для дітей час для шкільного навчання.

6. При підрахункові робочої сили колгоспи повинніураховувати революційні свята, а також дні відпочинку.

7. Зайву робочу силу колгосп повинен організовано відряджати на сторонні заробітки. Бувших батраків та бідняків треба використовувати головне в колгоспі на постійних роботах: на тракторах, в майстернях, у підприємстві, біля худоби тощо.

Одночасно колгоспні об'єднання повинні накреслити заходи до посиленого розвитку інтенсивних та взагалі працемістких культур і галузей господарства (як-то кустарно-промислової тощо) в тих колгоспах, які мають найбільшу кількість вільної робочої сили.

ОРГАНІЗАЦІЯ І РОЗПОДІЛ ПРАЦІ ТА КЕРІВНИЦТВО РОБОЧОЮ СИЛОЮ

8. Всі колективісти в колгоспах розподіляються на постійних й перемінних робітників. Наприклад: у великих колгоспах в залежності від галузей, які там маються, повинні бути такі категорії постійних робітників: а) зав. дільницею, завідувачі окремими галузями господарства (рільництво, скотарство, птахівництво тощо); б) кваліфіковані робітники: трактористи, слюсарі, ковалі, стельмахи, столяри, кравці, шевці, конюхи, доярки, інкубаторщики, свинарі, рахівники тощо; в) культробітники, робітники дитячих ясел, дитячих будинків, вчителі. Решта колективістів використовується щоденно на роботах в різних галузях за нарядами.

9. Колективним господарством керує правління, причому для зручності керування в великих колективах з розгалуженим господарством правління призначає керівників окремих галузей господарства. В кожній галузі господарства утворюються бригади на чолі з бригадирами. В бригадах утворюються виробничі групи на чолі з груповодами.

10. Великий колгосп, з'являючись єдиним господарством, може поділятися залежно від розмірів на декілька дільниць. На чолі дільниці стоїть завідувач, призначений правлінням колгоспу.

11. Щоб забезпечити найбільш зручне використання робочої сили у цих великих колгоспах, що охоплюють кілька сіл, або

одне велике село, робоча сила колгоспу розбивається по селах-кутках і прикріплюється до дільниць.

12. Для правильної організації робочої сили та зручного керування нею населення кутка розподіляється по окремих галузях на бригади, орієнтовно з кількістю 100—120 робітників кожна. Склад працівників бригади укомплектовується обов'язково за сусідським принципом оселення дворів по кутках.

13. У всіх видах польових робіт кожна бригада в межах виробничих планових завдань має щоразу окреме кількісне і якісне виробниче завдання, виходячи з прийнятих пересічних норм виробки. Наприклад, бригаді надається загалом така-то кількість гектарів площі цукрових буряків для повної обробки протягом всього сезону.

14. Кожна бригада у свою чергу в своїй практичній, щоденній роботі розподіляється на виробничі групи у складі 15—20 працівників у кожній групі.

15. Виробничі групи утворює бригадир по потребі і на час виконання певного завдання (на день, два дні або й декілька тижнів).

16. Розмір щоденного завдання групи вимірюється кількістю працівників у групі, їх здібністю до праці, за віком та встановленими денними нормами виробітку. Наприклад, для шаровки буряків потрібно 12 працівників на гектар на день, а виробнича група для шаровки складається з 25 осіб. Значить денне завдання для [члена] групи 1/12 гектара шаровки буряків. Причому група може мати завдання в даному разі і на цілий тиждень і більше. Так само і в інших роботах: культивація, оранка, косовиця тощо.

17. Груповод одержує наряд від бригадира. Груповод виводить свою групу на роботу в певно визначений час, слідкує за виконанням роботи по кількості і якості, веде облік наявних робітників своєї групи в денній роботі, а також обраховує розмір виконаної за день роботи. Від фізичної праці груповод ні в якому разі не звільняється.

18. У великих колгоспах, згідно з прийнятими правилами внутрішнього розпорядку, голова правління, завідувачі окремими галузями та дільницями можуть зовсім звільнятися від фізичних робіт. Також можуть бути звільнені від фізичної праці в окремі сезони робіт бригадири. Робітники розумової праці, а також рахівники та бухгалтери звільняються від фізичної праці.

19. У невеликих колгоспах, в міру потреби, робоча сила розбивається на бригади, або групи, для керівництва якими виділяються бригадири-груповоди.

20. Вагітні жінки та ті, що родили, на певний період звільняються від роботи з тим, що в інші періоди їм надається робота в розмірі, який би забезпечував їм пересічний заробіток.

21. Коли запас робочої сили в колгоспі виявиться у значно більшому розмірі, ніж то потрібно буде господарству, тоді треба регулювати працю в такий спосіб, щоб кожній родині було забезпечено постійну працю протягом року для одного—двох працівників, членів тієї чи іншої родини. Членам колгоспу тих родин, що мають багато непрацездатних, надається збільшена кількість роботи. Розмір збільшеної кількості роботи встановлюється правлінням колгоспу, незалежно від фактичної допомоги, яку видається з усуспільнених фондів колгоспам на утримання непрацездатних. Колгоспи, розподіляючи працю, повинні дотримуватися того, щоб рівномірно навантажувати всіх членів колгоспу працею протягом року.

НОРМИ ВИРОБКИ

22. Для підвищення продукційності праці членів колективів та забезпечення своєчасного виконання всіх робіт колективного господарства ввести по всіх колгоспах не пізніше початку весняних робіт норми виробки.

23. Визнати за потрібне встановити такі орієнтовні денні норми виробки в колгоспах (додається) *.

Остаточні норми виробки встановлюються кожним колгоспом в залежності від місцевих умов з тим, щоб при встановленні остаточних норм виробки ради колгоспів та правління кущових об'єднань повинні використати досвід найближчих радгоспів, колгоспів та дослідних станцій в справі організації праці та у встановленні норм виробки.

24. Норми виробки розроблюються бюро праці. Остаточне затвердження норм виробки покладається на ради колгоспів та правління кущових об'єднань. Норми виробки проробляються на виробничих нарадах колгоспів та кущів та затверджуються загальними зборами, зборами уповноважених (по великих колгоспах) колективу.

25. Встановлюючи остаточні норми виробки, ради колгоспів та правління кущових об'єднань повинні брати максимально технічно можливе навантаження робітника середньої кваліфікації, а також враховувати такі основні чинники, що впливають на розмір норми виробки, а саме: ступінь, якість засобів виробництва тощо.

РОБОЧА ДИСЦИПЛІНА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

26. Найголовнішою запорукою високої добутковості праці членів та високої робочої дисципліни є свідомість колективізованих мас та дбале ставлення їх до виконання своїх громад-

---

* Не додаємо.

ських обов'язків. От чому треба найбільше в колгоспах приділяти уваги питанням піднесення культурного виробничого рівня мас, а досягти цього можна в спосіб найрішучішого притягнення колективізованих мас через виробничі наради до проробки виробничих планів. Кожен колгоспник повинен знати основні господарсько-виробничі завдання свого об'єднання, розмір і вартість цих завдань й свою практичну роль у виконанні накресленого завдання, як громадського робітника. Одночасно з цим для залучення до практичної роботи батрацько-бідняцьких мас, що увійшли в колгоспи, треба особливу увагу звернути на розгорнення роботи батрацько-бідняцьких груп в колгоспах, а також на піднесення роботи організації комсомолу, делегатських зборів жінок тощо.

27. Для піднесення продукційності праці та залучення щонайширших мас колгоспників до практичної участі в організації колгоспного господарства, колгоспи повинні широко запровадити соціалістичне змагання. Соціалістичне змагання переводиться поміж окремими бригадами, групами та окремими колгоспниками, навколо конкретних заходів, як-от: своєчасне підготування до сівби, підняття ріллі, очистка насіння, протруєння, ремонт машин, кращий обробіток землі, правильне використання тяглової сили, правильний уход за худобою і т. ін. Одночасно з цим кущі і фахові колгоспні союзи повинні організувати соціалістичне змагання поміж колгоспами навколо виконання виробничих планів, у першу чергу планів весняної с.-г. виробничої кампанії.

28. Щоб заохотити матеріально змагатися за добутковість праці членів та удосконалення способів та засобів праці, треба заводити преміювання окремих робітників за високу по кількості та якості працю, а також визначити винагороду за винаходи та удосконалення засобів виробництва та праці. Також треба практикувати відзначення окремих щирих і сумлінних працівників при нагоді на ювілейних зборах, святкуванні річниці колгоспу, на загальних зборах членів під час затвердження річного звіту. В даних випадках треба практикувати видачу спеціальних грамот тощо.

29. За недбале ставлення до праці та майна треба організувати широке вживання засобів громадського впливу: догана, товариський суд, попередження, штраф і нарешті виключення з колгоспу. За спричинення через надбайливість до матеріальних втрат (поломки тощо) вивертати із заробітку вартість збитків. За шкідництво віддавати одразу винних під суд. Правління колгоспів за невиконання та зрив виробничих планів, зокрема планів весняної виробничої кампанії, повинні нести відповідальність в судовому порядкові.

30. При групових роботах треба практикувати групову кругову поруку, щодо виконання норм виробітку та виробничого завдання в цілому. При круговій запоруці буде здійснюватися

на місці робіт взаємний вплив один на одного і взаємний догляд та контроль за добутковістю праці кожного зокрема працівника групи.

31. Груповод відповідає за кількість і якість виконаної його групою роботи.

ОБЛІК ПРАЦІ

32. Облік праці є центральне питання організації праці в колгоспах. Наприклад: здільної праці не можна виконувати без точного обліку праці. Крім цього кепський облік праці завжди з'являється причиною непорозумінь, сварок серед колгоспників.

33. Первісний облік праці членів колгоспу веде груповод за спеціальною формою. Облік якості роботи провадить бригадир.

34. Груповод передає під розписку облікову відомість праці бригадиру, а бригадир всі разом відомості від усіх виробничих груп передає до рахівника дільниці. Особистий облік праці членів ведеться при кожній дільниці.

35. При правлінні великих колгоспів ведеться зводне центральне рахівництво господарства, але особистих рахунків праці членів там не ведеться.

36. В невеликих колгоспах облікові відомості бригадири або груповоди передають рахівникові колгоспу, який повинен вести особистий облік праці членів.

ОПЛАТА ПРАЦІ (ВИРАХУВАННЯ, АВАНСИ ТОЩО)

37. З одноразовим переведенням норм виробки запровадити у всіх колгоспах оплату праці в залежності від кількості та якості витраченої праці за повною тарифікацією робіт, причому у всіх колгоспах, де тільки можливо, має бути застосовано принцип здільності оплати: за рівною оплатою, за однакову по кількості і якості працю, незалежно від віку та статі працівника.

38. В колгоспах запроваджується тарифна сітка в залежності від їх господарчих умов: 7-ми або 5-ти розрядна. Співвідношення між нижчим та вищим розрядом при 7-ми розрядній сітці встановлюється як 1 : 3, при 5-ти розрядній як 1 : 2.

39. Оплата членів колгоспу переводиться відповідно до тарифікації роботи, що її вони виконують, причому для окремих фахівців високої кваліфікації як членів колгоспу, так і не членів колгоспу правлінням колгоспу може встановлюватися оплата їх поза тарифною сіткою.

40. Запроваджуючи тарифну сітку, встановити таке співвідношення (коефіцієнти) поміж окремими розрядами:

а) п'ятирозрядна тарифна сітка 1:2

Розряди	1	2	3	4	5
Коеф. (співвідношення) . . .	1,0	1,1	1,25	1,5	2,0

б) семирозрядна тарифна сітка 1:3

Розряди	1	2	3	4	5	6	7
Коеф. (співвідношення) . . .	1,0	1,1	1,25	1,5	2,0	2,5	3,0

41. Розмір оплати першого розряду, як і остаточне визначення співвідношення (коефіцієнт) поміж окремими розрядами, встановлюється радою колгоспу в залежності від господарської міцності та умов даного колективу, з обов'язковим затвердженням загальними зборами колективу.

42. В кожному колгоспі встановлюється умовна розцінка праці в грошовій формі, причому реальний, фактичний розмір оплати праці встановлюється в кінці господарчого року лише в залежності від наслідків господарювання з тим, що кожен колгосп повинен, згідно з статутом, в першу чергу, за рахунок валових прибутків, покрити зобов'язання перед державою та забезпечити виділення потрібних коштів для поширення виробництва в наступному році.

43. Один і той же член колективу може призначатися на роботу віднесену до того чи іншого розряду. Заробіток нараховується в залежності від того, яку роботу член колективу фактично виконує.

44. При невиконанні норми виробки, що її встановлено колективом, та низькій якості виконання роботи, член колективу одержує пропорційно зменшену оплату, а в разі перевищення норми відповідно більшу оплату. Всі роботи, де можна застосувати здільну працю, оплачуються по принципу здільщини.

Якість роботи оприділяється бригадиром, завідувачем галузі господарства або завідувачем дільницею.

45. Аванси, що будуть видаватися колгоспами своїм членам під заробіток, не повинні перевищувати 50% заробітку членів. Авансами в першу чергу повинні забезпечуватися батраки. Знов утворені колгоспи можуть видавати аванси тільки батракам та окремим біднякам. Аванси в натуральній формі можуть видаваться лише в розмірі встановленого прожиткового мінімуму.

ОРІЄНТОВНА РОЗРЯДНА СІТКА В КОЛГОСПАХ

а) у великих колгоспах і колгоспах вищих форм:

Робота першого розряду

Погоничі, боронування, культивація, коткування, поливка городини, викопка, розтрушування та збирання сіна, боротьба з бур'янами (полоття), сортування зерна, набирання зерна в лантухи, зашивка та зав'язування лантухів, латання лантухів, розноска води, убирання двору. Сторожі: садів, поля, бакші тощо, підпасичні, різні інші прості с.-г. роботи.

Робота другого розряду

Сівба руками, сівба розсипною сівалкою, робота з ручними планетами, робота кінним пропашником, в'язання снопів, плугатарі, складання сіна в копиці, носити та складати снопи, боротьба зі шкідниками, окопка садовини та інші земляні роботи. Зовнішня охорона замкнених склепів, комор; пастухи, кухарі, кухарки. Всі роботи на молотарках, посадка городини, підручні на підприємствах, чорна робота на підприємствах.

Робота третього розряду

Сівба рядовими сівалками (ті що ходять за сівалкою), косовиця косарками та руками, подавання в барабан на кінній молотарці, вартові на відповідальній варті, посадка фруктів *, садовини, обирання садовини, охорона та догляд за худобою вночі, доїння корів; свинарі, вівчарі, конюхи, воловики, рульові, зерновоз.

Робота четвертого розряду

Подавання в барабан на паровій молотарці, робота на снопов'язалці, стернові на сівалках, старші робітники на різних роботах, бригадири тощо, молотобійці, важкі земляні роботи, трактористи, рахівники, кочегари.

Робота п'ятого розряду

Завідувачі окремими галузями господарства. Майстри: слюсарі, ковалі, вісовщики, шофери, кравці.

Робота шостого розряду

Токарі по металу, висококваліфіковані майстри (слюсарі, механіки, трактористи, столяри), машиністи біля двигунів, технічні будівельники, садівники, члени правління колгоспу, вчителі, вчителі з середньою освітою, техніки.

* Тобто фруктових дерев.

Робота сьомого розряду

Агроном-організатор, інженери, старший механік, лікарі, ветлікарі, зоотехніки, вчитель високої кваліфікації.

б) в малих колгоспах та колгоспах нижчих форм

Робота першого розряду

Погоничі, боронування, культивація, коткування, поливка городини, викопка, розтрушування сіна, боротьба з бур'янами (полоття), сортування зерна, набирання зерна в мішки, зашивка та зав'язування мішків, латання мішків, розноска води, убирання двору, сторожі садів, поля, бакші тощо, підпасичі, різні інші прості с.-г. роботи.

Робота другого розряду

Збирання сіна, сівба руками, сівба розсипною сівалкою, робота з ручним планетом, робота кінним пропашником, в'язання снопів, плугатарі, складання сіна в копиці, носити та складати снопи, боротьба зі шкідниками, окопка садовини та інші земляні роботи. Зовнішня охорона замкнених склепів, комор, пастухи, всі роботи на молотарках, посадка городини, підручні на підприємствах, чорна робота на підприємствах.

Робота третього розряду

Сівба рядовими сівалками (ті, що ходять за сівалками), косовиця косарками та руками, вартові на відповідальній варті, посадка садовини, обрізка садовини, охорона та догляд за худобою вночі, доїння корів, свинарі, вівчарі, конюхи, воловники, рульові, кухарі і кухарки.

Робота четвертого розряду

Подавання в барабан на кінній та паровій молотарці, робота на снопов'язалках, стернові на сівалках, старші робітники на різних роботах (бригадири тощо), молотобійці, важкі земляні роботи, трактористи, рахівники, кочегари, машиністи біля двигунів, садівники, вісовщики.

Робота п'ятого розряду

Завідувачі окремих галузей господарства, майстри (слюсарі, ковалі, шофери, кравці, тощо), члени правління колгоспу, вчителі, механіки, агрономи, ветеринар, зоотехнік.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 66, арк. 115—121. Склографічний відбиток.

№ 75

Постанова ЦК ВКП(б) про боротьбу з викривленнями партлінії в колгоспному русі

14 березня 1930 р.

ВСІМ ЦК НАЦРЕСПУБЛІК, ВСІМ КРАЙОВИМ, ОБЛАСНИМ, ОКРУЖНИМ І РАЙОННИМ КОМІТЕТАМ ПАРТІЇ

Одержані в Центральному Комітеті партії відомості про хід колгоспного руху показують, що поряд з дійсними і дуже серйозними успіхами колективізації спостерігаються факти викривлення партійної лінії в різних районах СРСР.

Насамперед порушується принцип **добровільності** в колгоспному будівництві. В ряді районів добровільність заміняється **примушуванням** вступати в колгоспи під загрозою розкуркулювання, під загрозою позбавлення виборчих прав і т. п. В результаті в число «розкуркулених» потрапляє іноді частина середняків і навіть бідняків, причому в деяких районах процент «розкуркулених» доходить до 15, а процент позбавлених виборчих прав — до 15—20. Спостерігаються факти надзвичайно грубого, неподобного, злочинного поводження з населенням з боку деяких низових працівників, які стають іноді жертвою провокації з боку контрреволюційних елементів, що примазалися (мародерство, дільба майна, арешт середняків і навіть бідняків і т. п.). При цьому в ряді районів підготовча робота по колективізації і терпеливе роз'яснення основ партійної політики як бідноті, так і середнякам **підміняються** бюрократичним, чиновницьким декретуванням згори роздутих цифрових даних і штучним роздуванням процента колективізації (в деяких районах колективізація за кілька днів «доходить» від 10 до 90%).

Таким чином, порушується відома вказівка Леніна про те, що колгоспи можуть бути життєвими і міцними тільки в тому разі, коли вони виникають на основі добровільності. Порушується постанова XVI конференції нашої партії про недопустимість застосування примусових заходів при утворенні колгоспів. Порушується Статут сільськогосподарської артілі, затверджений РНК і ЦВК СРСР, де прямо сказано, що батраки, бідняки і середняки такого-то села «**добровільно** об'єднуються в сільськогосподарську артіль».

Поряд з цими викривленнями спостерігаються в деяких місцях недопустимі і шкідливі для справи факти **примусового** усуспільнення житлових будівель, дрібної худоби, птиці, нетоварної молочної худоби і в зв'язку з цим — спроби головотяпського перестрибування з артільної форми колгоспів, що є основною ланкою колгоспного руху, до комуни. Забувають, що основною проблемою сільського господарства є у нас не «пташина» або «огіркова» проблема, а проблема **зернова.** Забувають, що ос-

новною ланкою колгоспного руху є в даний момент не комуна, а **сільськогосподарська артіль.** Забувають, що саме тому партія визнала за потрібне дати примірний Статут не сільськогосподарської **комуни,** а сільськогосподарської **артілі.** В результаті цих головотяпських викривлень ми маємо в ряді районів дискредитування колгоспного руху і відплив селянства з ряду нашвидку спечених і тому зовсім нестійких комун і артілей.

Таким чином, порушується настанова партії про те, що основною ланкою колгоспного руху в даний момент є не комуна, а артіль. Порушується відома постанова ЦК партії від 6 січня 1930 р. (див. «Правду») * про те, що артільна форма колгоспного руху є головною його формою, що не можна, таким чином, допускати легковажного перестрибування від артільної форми до комуни.

Нарешті, ЦК вважає за необхідне відмітити зовсім недопустимі викривлення партійної лінії в галузі боротьби з релігійними забобонами, так само як і в галузі товарообороту між містом і селом. Ми маємо на увазі **адміністративне** закриття церков без згоди переважної більшості села, яке приводить звичайно до посилення релігійних забобонів, і **скасування** в ряді місць ринків і базарів, яке приводить до погіршення постачання міста. Не може бути сумніву, що така практика, проваджена під флагом «лівих» фраз, на ділі ллє воду на млин контрреволюціонерів і не має нічого спільного з політикою нашої партії.

ЦК вважає, що всі ці викривлення є результатом **прямого порушення** політики партії, **прямого порушення** постанов керівних органів нашої партії, яке може тільки створити грунт для посилення правих елементів партії.

ЦК вважає, що всі ці викривлення є тепер **основним гальмом** дальшого зростання колгоспного руху і **прямою допомогою** нашим класовим ворогам.

ЦК вважає, що дальше **швидке зростання** колгоспного руху і **ліквідація куркульства,** як класу, **неможливі** без **негайної** ліквідації цих викривлень.

ЦК зобов'язує партійні організації:

1) Припинити спостережувану в ряді місць практику примусових методів колективізації, ведучи одночасно дальшу наполегливу роботу по залученню селянства в колгоспи на основі добровільності і **зміцненню** існуючих колгоспів.

2) Зосередити увагу працівників на господарському поліпшенні колгоспів і організації польових робіт, забезпечивши відповідними господарськими і партійно-політичними заходами **закріплення** досягнутих успіхів колективізації і організаційно-господарське оформлення сільськогосподарської артілі.

3) Не допускати переведення сільськогосподарських артілей на статут сільськогосподарських комун без затвердження окрколгоспсоюзів або окрвиконкомів і припинити **примусове** усу-

---

* Див. документ № 68.

спільнення житлових будівель, дрібної худоби, птиці, нетоварної молочної худоби.

4) Перевірити списки розкуркулених і позбавлених виборчих прав і негайно **виправити допущені в цій справі помилки** щодо середняків, колишніх червоних партизанів і членів сімей сільських учителів і учительок, червоноармійців і червонофлотців (рядових і командних).

5) Точно керуючись правилом про недопущення в колгоспи куркулів та інших осіб, позбавлених виборчих прав, **допускати винятки** з цього правила для членів тих сімей, в яких є віддані Радянській владі червоні партизани, червоноармійці і червонофлотці (рядові і командні), сільські вчителі і вчительки, при умові, коли вони поручаться за членів своєї сім'ї.

6) **Заборонити** закриття ринків, **відновити** базари і **не перешкоджати** селянам, в тому числі колгоспникам, продавати свої продукти на ринку.

7) Рішуче **припинити** практику закриття церков в адміністративному порядку, фіктивно прикривану громадсько-добровільним бажанням населення. **Допускати** закриття церков тільки в разі дійсного бажання переважної більшості селян і не інакше, як з затвердження постанов сходів обласними виконкомами. За знущальницькі вихватки щодо релігійних почуттів селян і селянок притягати винних до найсуворішої відповідальності.

8) Працівників, які не вміють або не хочуть повести рішучу боротьбу з викривленнями партійної лінії, **усувати** з постів і **заміняти** іншими.

Центральний Комітет ВКП(б)

„КПРС в резолюціях...", ч. II, стор. 622 — 625.

№ 76

Постанова ЦК КП(б)У про наймитсько-незаможницькі групи в колгоспах

15 квітня 1930 р.

1. Зважаючи на досвід масової колективізації сільського господарства останнього часу та на практику роботи серед наймитсько-незаможницьких мас, ЦК КП(б)У відзначає недостатність уваги багатьох парторганізацій до справи посилення роботи серед наймитства та бідноти, до збільшення їхньої участі та впливу в будівництві колективного господарства, до перебудови форм, методів і змісту роботи наймитсько-незаможницьких організацій відповідно до темпів зростання колективізації та активності бідняцько-середняцьких мас, ЦК особливо підкреслює незадовільність роботи парторганізацій щодо утворення наймитсько-незаможницьких груп у колгоспах.

Таке ставлення до організації наймитсько-незаможницьких груп у колгоспах промовляє про недооцінку місцевими партійни-

ми організаціями окремої роботи серед наймитів та бідноти (КНС) і пряме невиконання постанови ЦК КП(б)У від 15 січня ц. р.

2. Виходячи з того, що окремі ОПК та сільРПК запитують про порядок організації наймитсько-незаможницьких груп при колгоспах, селах суцільної колективізації і в інших місцях, ЦК КП(б)У в додаток до постанови від 15 січня ц. р. пропонує керування таким:

а) в селах, що навіть цілком колективізовані, але охоплені не одним колективом, а кількома, наймитсько-незаможницькі групи організувати при кожному колективі. В інших місцях (за винятком старих с.-г. комун та тих сіл, що цілком колективізували бідняцько-середняцькі господарства в один колгосп) — також організувати наймитсько-незаможницькі групи;

б) парторганізації та КНС повинні забезпечити керівництво наймитсько-незаможницькими групами через спеціально виділених керівників груп із комуністів, комсомольців, а також через позапартійних наймитів та незаможників, що тісно зв'язані з партією;

в) вважати за доцільне скликати періодично збори членів КНС та всієї бідноти, що залишилась поза межами колгоспу. Такі збори скликає і провадить президія КНС. Всю роботу наймитсько-незаможницьких організацій, в тому числі всередині колгоспу треба будувати так, щоб вона сприяла зростанню колективу, зміцненню союзу бідноти з середняцтвом та боротьбі з глитаєм;

г) для обговорення і роз'яснення важливіших питань, що стосуються села в цілому, президія сільКНС скликає не менш одного разу на місяць загальні збори членів КНС, наймитства та всієї неорганізованої бідноти;

д) щоб забезпечити за наймитством і біднотою (КНС) потрібний вплив на колгосп й посилити масову роботу серед наймитів та незаможників у колгоспах — скликати періодично всередині колгоспів збори членів КНС, наймитства і всієї неорганізованої бідноти.

Відзначаючи факти недооцінки в районах суцільної колективізації значення союзу СГЛР і в зв'язку з цим наявність ліквідаторських настроїв щодо низових органів союзу, ЦК КП(б)У визначає такі настрої за шкідливі і за скеровані до послаблення організованості наймитства в боротьбі за ліквідацію глитая як класу в районах суцільної колективізації, в боротьбі за зміцнення колективів та посилення впливу в них наймитства.

ЦК пропонує проводити рішучу боротьбу з такими настроями, зміцнити органи союзу СГЛР та налагодити організаційні взаємини в роботі союзу СГЛР з організаціями КНС.

«Бюлетень Народного комісаріату земельних справ УСРР», 1930, № 15—16, стор. 94—95.

№ 77

Лист Наркомзему УРСР до всіх окружних земельних відділів про виправлення помилок і перекручень при відведенні земель радгоспам і колгоспам

18 квітня 1930 р.

За даними інспекторських обслідувань та матеріалами, що їх подає селянство, виявляється, що за підготовчий до весняної сільськогосподарської виробничої кампанії період, у зв'язку з землевпорядкуванням та тимчасовими відводами земель радгоспам і колгоспам, було допущено велику кількість хиб, помилок та явних перекручень директив партії та уряду. З особливою яскравістю ці хиби й перекручування виявилися в питаннях, як утворити потрібні умови для дальшого масового вступу до с.-г. колективів індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств.

Нехтуючи встановлений законом принцип добровільності об'єднання і вступу до колгоспів індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств, місцеві органи і окремі робітники часто й одверто вживали адміністративного натиску в справі колективізації, а в багатьох випадках користувалися з різних посередніх заходів адміністративного примусу щодо бідняцько-середняцьких господарств, без потреби й цілком штучно встановлюючи для них неможливі умови для дальнішого господарювання, внаслідок чого й в царині землекористування й землевпорядкування було допущено велику кількість перекручень та порушень істотних інтересів бідняцько-середняцьких шарів.

Всі випадки порушень закону та перекручень директив партії та уряду в справі землекористування і землевпорядження можна поділити на такі групи:

1. Незаконне позбавлення прав на землекористування й незаконне зменшення розмірів землекористування індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств і особливо тих з них, що відмовляються вступити до колгоспів.

2. Невизначення або несвоєчасне визначення земельних дільниць тим індивідуальним бідняцько-середняцьким господарствам, землі яких було відведено радгоспам або колгоспам.

3. Відвід індивідуальним бідняцько-середняцьким господарствам, що не ввійшли до колгоспу, взамін їх дільниць, відведених колгоспам чи радгоспам, земель, віддалених від осель, земель, гірших за якістю й навіть непридатних для сільськогосподарського використання (перелоги, яри, крейдові гори).

Порушення співвідношення вгідь, відвод колгоспам усіх городніх земель села, левад, коноплищ, луків і навіть частини садибних земель з позбавленням права користуватися цими вгід-

дями індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств, що не ввійшли до колгоспу.

4. Утворення незручностей землекористування при відводах землі радгоспам і колгоспам,— відвід останнім смуги землі під селом, закриття проїздів до водопоїв, залишення всередині їхніх землекористувань малопридатних дільниць для індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств.

5. Неприпустиме нехтування інтересів бідняцько-середняцьких господарств у питаннях відшкодування їм при обмінних дільницях за зроблену ними з осені зяблеву оранку, глибоку оранку під буряки, за насадження, а також за перенесення будівель.

6. Запровадження при тимчасовому відводі землі колгоспам механічного, в примусовому порядкові, без потреби і жодних агроекономічних обгрунтувань, злиття колгоспів, зі знищенням їх меж і встановлених сівозмін і з утворенням так званих сівозмінних масивів без урахування можливості здійснити господарювання на цих масивах у найближчий час.

Визнаючи наведені явища надзвичайно шкідливими, бо вони гальмують поширення колективізації, перешкоджають своєчасному засіву землі в індивідуальному секторі, порушують істотні інтереси бідняцько-середняцьких мас селянства, Наркомземсправ пропонує:

1. Взяти до неухильного виконання, що с.-г. колективи організуються лише на началах добровільної згоди громадян і попередити, що всякі заходи примусового характеру в справі колективізації будуть вважатися за такі перекручування директив партії та уряду, які треба суворо карати.

2. Провести всебічне обстеження проведеної роботи по відводу землі колгоспам і радгоспам у зимовий та весняний період цього операційного року, розглянути неврегульовані скарги колгоспів та бідняцько-середняцьких індивідуальних господарств і врегулювати їх негайно, виправивши допущені хиби, помилки й перекручування в справі землекористування й землевпорядження.

Для виконання цього утворити в кожному районі робочу трійку в складі зав. РЗВ, представника РКНС та райземлевпорядчика.

Керування роботою цих трійок покласти на зав. ОЗВ з обов'язковим притягненням до цієї роботи представників окрКНС та окрпрокуратури.

Роботу по перевірці закінчити до 25 травня ц. р.

3. Негайно визначити парові клини й луки колгоспам та дільниці цих угідь для індивідуальних господарств за тих випадків, коли цих відводів не було зроблено разом з відводами клинів під засів ярини, а також визначити дільниці в кінці сівозміни колгоспу тим індивідуальним господарствам, що виходять

з колгоспу, без повернення цим господарствам землі в старих межах.

Визначення в натурі масивів парового клину і луків для колгоспів і дільниць для індивідуальних господарств зробити з таким розрахунком, щоб повністю забезпечити своєчасність виконання головних робіт по підготовці ранніх парів як колгоспів, так і індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств, а дільниці луків, щоб попередити потрави їх.

4. При відводах індивідуальним бідняцько-середняцьким господарствам земель взамін їхніх дільниць, відведених радгоспам і колгоспам, пильно стежити, щоб цим господарствам були відведені землі приблизно такої якості, що були в них попереду, ні в якому разі не припускаючи відводу їм непридатних чи малопридатних земель, а також зменшення розмірів їхнього землекористування.

5. На майбутнє при землевпорядженні радгоспів і колгоспів і тимчасових відводів землі колгоспам, що знов організовуються, ні в якому разі не повторювати допущених помилок та перекручень, організувавши роботу таким способом, щоб цим колгоспам була забезпечена можливість колективного засіву озимини та оранки на зяб, а також охорони луків, а індивідуальним бідняцько-середняцьким господарствам були своєчасно визначені для цих же процесів відповідні дільниці землі.

Наркомземсправ попереджує, що повторення будь-яких перекручень у справі землекористування і землевпорядження в дальнішому вважатиметься за шкідництво і винних в тому притягатиметься до відповідальності.

Заст. Наркомземсправ Трилiський

Нач. Управління замлеустрою та переселення Фесенко

«Бюлетень Народного комісаріату земельних справ УСРР», 1930, № 15—16, стор. 99—101.

№ 78

Постанова Раднаркому УРСР про заходи по організаційно-господарському зміцненню колгоспів[52]

23 травня 1930 р.

Щоб забезпечити дальший розвиток колгоспів, запропонувати окрвиконкомам, НКЗсправ, Спілці спілок та Укрколгоспцентру запровадити таких заходів:

І. ЛІНІЄЮ ЗАГАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ

1. Шляхом відповідної масової роботи домагатися того, щоб кожний бідняк та середняк, який вступив до колгоспу, усвідомив всю перевагу колгоспного господарства над індивідуальним.

Одночасно рішуче продовжувати очистку колгоспів від куркулів, що пролізли в колгоспи для підривної роботи.

2. Негайно ліквідувати всі перекручення в колгоспному русі, що полягали в порушенні статуту артілі та принципу добровільності (усуспільнення житлових будівель, дрібної худоби, роздача в індивідуальне користування конфіскованого куркульского майна тощо), бюрократичного командування над середняком та відсунення його від справ внутрішнього будівництва колгоспів, розкуркулення тощо.

3. Забезпечуючи та збільшуючи наймитсько-незаможницький вплив і участь в колгоспному будівництві та рішучу боротьбу зі спробами куркуля зірвати колективізацію, посилювати роботу КНС щодо оформлення наймитсько-незаможницьких груп в колгоспах.

Вся робота в колгоспі й зокрема наймитсько-незаможницьких груп повинна будуватись на основі залучення середняків до активної участі в організації колективного господарства, щоб на цьому грунті закріплювати спілку поміж наймитством, біднотою та середняками.

4. Вважаючи, що основною формою колгоспів є артіль, поруч цього максимально використовувати всі нижчі форми виробничого кооперування, переводячи його лише на базі відповідного руху мас на вищий ступінь.

5. Засуджуючи спробу деяких округ будувати колгоспи-гіганти без урахування технічно-матеріальної та організаційної бази, визнати, що за теперішніх умов найбільшим розміром колгоспу буде територія села.

6. Після переведення весняної засівної кампанії закінчити облік та інвентаризацію усуспільненого майна колгоспів.

Зобов'язати Наркомземсправ та Спілку спілок встановити спрощені форми й порядок переведення цієї роботи.

7. Щоб усунути шкідливі наслідки постійних територіальних переміщень, вважати за потрібне, до встановлення загального плану землевпоряджень, ніяких переміщень та змін в землекористуванні колгоспів не переводити, крім виділення в межах колгоспу землі окремим господарствам, що виходять з колгоспів. Тимчасово припинити:

а) фактичне приєднання до колгоспу земель колгоспників, що знов вступають,

б) злиття існуючих колгоспів та

в) виділення земель для індивідуальних господарств під час засівної кампанії. Винятки припускати лише у крайніх випадках з дозволу окрземвідділів.

У разі виходу з колгоспів окремих господарств землю їм виділити в кінці сівозміни колгоспів без повернення цим господарствам старих наділів.

8. Забезпечити повну виборність правлінь та участь в керівних органах колгоспів середняків.

9. Особливу увагу приділити справі залучення жінок до практичної участі в організації колгоспного господарства, для чого розгорнути серед жінок масову виховну роботу та висунення останніх на керівну роботу.

10. Утворити сприятливі умови для індустріальних робітників, що перебувають в колгоспах, використовуючи їхній організаційний в справі роботи досвід великого виробництва та правильної організації праці та закріплюючи їх на тих керівних посадах, для яких вони призначалися.

Доручити НК РСІ організувати масову перевірку стану робітників в колгоспах й виконання постанови уряду про матеріальне забезпечення їх як з боку місцевих організацій, так і підприємств.

11. Відмічаючи, що опубліковані постанови Союзного уряду про пільги колгоспам (ЦВК та РНК СРСР 2 квітня 1930 р., ЦВК 12 квітня 1930 р., ЦВК та РНК СРСР 16 квітня 1930 р. та 23 квітня 1930 р.) і досі недостатньо популяризовані серед широких колгоспних мас, запропонувати НКФінансів та ОВК:

а) розгорнути широку пояснювальну роботу навколо цих постанов і забезпечити негайне доведення наданих урядом пільг до колгоспів;

б) внести зміни в обов'язкові постанови ОВК про сільгосподаток, відповідно до постанов уряду про пільги колгоспам;

в) особливу увагу приділити популяризації нещодавно оголошених постанов уряду про пільги по кукурудзі, тютюну, коноплі, садах, щоб цим самим забезпечити повне виконання накреслених планів посіву та розвитку цих культур.

II. ЛІНІЄЮ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ КОЛГОСПІВ

12. Для удосконалення будівництва колгоспно-кооперативної системи в цілому:

а) забезпечити будівництво кущів відповідно до технічної бази та спеціалізації господарств;

б) не припускати утворення кущів за ознаками адміністративних районів та з міркування пристосованості до адміністративного керівництва, а також з колгоспів різного спеціального напрямку;

в) колгоспи можуть об'єднуватись в кущі спеціального напрямку, причому кущові райони «оптимуми» повинні визначатись виключно господарчо-економічною доцільністю та рівнем техніки виробництва.

Доручити Наркомземсправ та Спілці спілок надіслати до округ докладні вказівки про організацію та розмір кущів;

г) виходячи з того, що завдання кущових об'єднань є утворення великого колективного господарства, діяльність кущів повинна розвиватись у напрямку: зосередження енергетичних ресурсів, організації підприємств по обробці та переробці с.-г.

продуктів, організації агровиробничої допомоги колгоспам, в запровадженні ними планового виробництва, агротехнічних заходів, правильної сівозміни тощо.

Скущовані колгоспи охороняють господарську самостійність, ув'язуючи і підпорядковуючи свої робітничі плани загально-виробничому планові;

д) вважаючи на неправильні дії окремих округ (Шепетівська, Тульчинська), які стали на шлях ліквідації спеціальних союзів, запропонувати ОВК ніякої реорганізації округових союзів до остаточного затвердження мережі в центральних організаціях не запроваджувати.

Одночасно доручити Спілці спілок до 10 травня проробити й удосконалити систему округових та міжокругових фахових союзів. Ці фахові союзи повинні спиратися і обслуговувати свої спеціалізовані колгоспи і кущі, а також планувати розвиток спеціальних галузей господарств в цілому по окрузі і організувати плановий збут продукції.

Визнати за потрібне, щоб ОВК приділили питанню спеціалізації районів найбільшу увагу і терміново його опрацювали. При проробці мережі мати на увазі потребу утворити союзи технічних культур на півдні України.

При наявності спеціальних галузей сільського господарства, що потребують і забезпечують можливість організації фахових об'єднань в окрузі, утворити такі фахові союзи (але не більше 3, напр.: скотарсько-молочарський, буряковий у зернових р-нах).

е) після організації фахових провідних союзів, відповідно до спеціалізації районів та всієї системи оркругових союзів, визнати за недоцільне існування в округах суцільної колективізації окрколгоспспілок.

Вважати за потрібне загальне керівництво колективним рухом в округах покласти на земельні органи.

Заборонити округам суцільної колективізації переводити на колгоспний статут СОЗи, які фактично працюють на неусуспільнених галузях господарства.

13. Виходячи з того, що питання товаровості колгоспів на основі їхньої спеціалізації, планового ведення колгоспного господарства, правильної організації праці, обліку, капіталонагромадження набувають вирішального значення, запропонувати:

а) до 15 червня в основному закінчити визначення основного напрямку розвитку господарства колгоспів, на якому вони повинні спеціалізуватися. Для цього розробити протягом декади і надіслати до округ методологічні вказівки щодо визначення напрямку та поступової спеціалізації колгоспів, виходячи при розробці цих вказівок з економічного районування України та потреби забезпечити одержання найбільшої товарової продукції в найближчі роки;

б) доручити Спілці спілок своєчасно опрацювати зразкові програми робіт колгоспів в уборочну та осінню засівну кампа-

нію з тим, щоб ці програми своєчасно були пророблені в кожному колгоспі й на їх основі зазначено конкретні завдання;

в) вжити заходів, аби кожний колгосп на початку 1931 господарчого року мав річні виробничі плани (вважаючи господарчий рік з 1 січня до 31 грудня), в зв'язку з чим забезпечити своєчасну проробку удосконаленої спрощеної схеми виробничого плану та інструкції до нього;

г) виробнича контрактація по всіх ділянках у колгоспах провадиться тим союзом, до якого він входить членом;

д) збутові операції, що йдуть за контрактаційними умовами, та технічне обслуговування цих операцій провадиться фаховим союзом, споживчою кооперацією та держорганами на підставі договорів з відповідною системою колгоспів в цьому районі, інший збут провадиться безпосередньо кооперативними та державними заготовачами;

е) виробничу контрактацію в усій колгоспній системі вважати за необхідне на початку залишити за Кооптахом [53] та Плодоспілкою.

14. Надати великого значення раціональному використанню кінської тяглової сили та кінського реманенту по колгоспах, звернути увагу на подальше поширення організації машинно-кінних станцій, які є технічною формою організації тяглової сили в колгоспах, коні та реманент яких повинні бути навантажені повнотою як роботою в колгоспах, так і поза ними.

Зобов'язати всі колгоспи домогтися максимального використання вільної тяглової сили та максимального завантаження кінного парку, організуючи ізвозний промисел, обслуговування грабарями потреб промисловості та транспорту тощо, а державні, громадські та кооперативні органи зобов'язати при потребі на тяглову силу, в першу чергу, використовувати вільну тяглову силу колгоспів.

Доручити Укрдержлісу [54] та Спілці спілок розробити програму та підрахунок потрібної робочої тяглової сили для лісових робіт, а Союзцукру — копки та підвозки буряків до цукроварень.

15. Запроваджувати розподіл основної маси продуктів господарювання за принципом вкладеної праці, визнати потрібним виділення з валового врожаю сільськогосподарських артілей і СОЗів частини прибутку для розподілу поміж членами артілей відповідно майнові, внесеному кожним з них до усуспільненого фонду колгоспів, в СОЗах — відповідно до кількості їдоків.

Рекомендувати колгоспам встановлювати запис вкладеної праці індивідуально, відносно кожного члена колгоспу, одночасно надавши колгоспам право, в залежності від місцевих умов, вводити запис подвірно.

Звернути увагу на те, аби система розподілу зисків і форми обліку праці були прості й зрозумілі кожному колгоспнику і обов'язково обговорені й прийняті загальними зборами членів колгоспу.

Зобов'язати Інститут соціалістичної реконструкції сільського господарства та Спілку спілок, з притягненням ВУК с.-г. робітників впродовж місяця вивчити досвід застосування системи організації та оплати праці в колгоспах та подати доповідь в цьому питанні до РНК УСРР. Вважати також за потрібне визначити мережу колгоспів, в яких запровадити постійне спостереження організації праці та процесу виробництва.

16. Вважати за потрібне утворити при НКЗсправ УСРР науково-дослідний інститут праці в сільському господарстві, поставивши його першочерговим завданням вивчення праці в колгоспах.

17. Колгоспи повинні широко запроваджувати виробничі наради, соціалістичне змагання поміж бригадами, групами та окремими колгоспами на краще виконання завдань сівби, підготування ріллі, ліпшого й швидкого засіву, підготовки парів на краще використання і догляд за худобою, реманентом та ін.

18. Підтвердити до неухильного виконання всіх колгоспів директиву про максимальне сприяння відходові колгоспників на заробітки, підкресливши, що колгоспи не мають права ні в якому разі затримувати своїх членів, що бажають відійти на заробітки.

Зобов'язати колгоспи взяти на себе ініціативу організації відходу грабарів з колгоспів артільним порядком. Вважати, що артілі мусять відповідати за цільність виданого їм з колгоспу реманенту (коні, фури тощо). В разі будь-якого пошкодження реманенту з власності артілей, колгоспи повинні вираховувати певну суму з заробітку членів артілей.

19. Зобов'язати Спілку спілок та Вукопромкредитсоюз опрацювати спеціальні пропозиції, що стимулювали б максимальний розвиток в колгоспах кустарних промислів та максимальне використання вільної робочої сили колгоспів в кустарних промислах.

Категорично заборонити колгоспам і місцевим організаціям ліквідувати існуючу мережу кустпромкооперації, разом з тим по селах та районах, де кустпромисли мають товарове значення та обслуговують місцевий чи республіканський ринок, зберігаються або організуються з членів колективу низові кустарно-промислові об'єднання, які входять до складу кустпромкооперації, причому засоби виробництва кустарів не включати до єдиного усуспільненого капіталу колективів.

Запропонувати Вукопромкредитсоюзу та Спілці спілок дати директиву про потребу щільної ув'язки на місцях планів роботи цих організацій з загальними планами колгоспів, а також розробити питання про участь кустпромкооперативів районів суцільної колективізації в складанні неподільних капіталів колективу та вивчити досвід взаємин між кустарними об'єднаннями та колгоспами. Пропозиції в цій справі подати РНК до 1 жовтня ц. р.

Вукопромкредитсоюзу протягом 1930 року забезпечити кооперування всіх кустарів в колгоспах.

20. Запропонувати Спілці спілок, Головшляхупру та ОВК дати вказівки на місця про те, що при переході села на колгосп, останній несе всі обов'язки в частині виконання трудгужповинності. Разом з цим доручити Головшляхупру та Спілці спілок опрацювати директивні вказівки переведення колгоспами роботи по поліпшенню шляхів та взагалі доброустрою села.

21. Запропонувати Спілці спілок та НКПраці за притягненням ВУК спілки СГЛР в піврічний термін забезпечити підготування кадрів рахівників для всіх колгоспів, перевіривши відповідне підготування колгоспників для цієї роботи.

22. Запропонувати Комітетові в справах друку при розподілі контингенту паперу враховувати потребу колективного сектора на папір.

23. Запропонувати Спілці спілок та ОВК приділити особливу увагу посиленню капіталонагромаджень по колгоспах. Для цього вжити заходів, аби в кожній артілі та СОЗі було визначено в цілому й для кожного колгоспника зокрема розмір внесків у формі неподільних і районованих капіталів з тим, щоб крім внесків майном, що належить до усуспільнення, були внесені грошові вступні внески.

При переході зі статуту СОЗу на статут артілі повинні бути грунтовно обговорені зі всіма колгоспниками плани нагромадження пайових, неподільних, спеціальних та інших капіталів, а також визначені конкретні розміри цих капіталів та фондів, зокрема фонду допомоги непрацездатним і культурно-побутового обслуговування.

24. Виходячи з того, що питання розвитку товарового тваринництва лінією колгоспів набирає виключного значення, доручити Наркомземсправ і Спілці спілок опрацювати план розвитку тваринництва в колгоспах у 1930/31 р., з тим, щоб в цьому плані були визначені конкретні заходи лінією:

а) збільшення колективної товарової худоби (череда) коштом закупівлі худоби й організації ферм і відгодівельних операцій;

б) поширення й поліпшення кормової бази особливо лінією посилення вироблення силосних кормів;

в) поширення й поліпшення зоотехнічного обслуговування племінного та повного забезпечення поліпшення виробниками;

г) максимального посилення розвитку свинарства й промислового вівчарства;

д) поширення та удосконалення технічної бази первісної обробки та переробки продуктів тваринництва.

25. Маючи на увазі надзвичайно важливе значення для організаційно-господарського зміцнення колективів утворення для них певної технічної бази у переробці та обробці продукції кол-

госпів, запропонувати НКЗ і Спілці спілок впродовж 1,5 місячного строку опрацювати й подати на розгляд план капітального будівництва лінією колгоспів 1930/31 р. При розробці цього плану накреслити заходи у таких питаннях:

а) запровадження типізації й стандартизації будівель в колгоспах з погляду їх максимального здешевлення;

б) максимального посилення виробництва в колгоспах будівельних матеріалів, маючи на увазі, що будівництво в колгоспах базуватись повинно переважно на місцевих матеріалах;

в) посилення підготовки кадрів будівельних робітників у колгоспах, а також організації технічного догляду за будівництвом.

26. Споживча кооперація, зберігаючи єдність системи та організаційного керівництва в районах суцільної колективізації, повинна пристосувати будівництво своєї системи та методи оперативно-господарської роботи до вимог соціалістичної перебудови сільського господарства на засадах організації великих колективних господарств.

В районах суцільної колективізації споживча кооперація перебудовується за типом многолавок, в основу многолавки кладеться кущ колгоспів (один, або при дрібних розмірах їх два—три), при многолавках утворюється спеціальний виробничий орган, який контролює роботу лавки. В окремих великих колгоспах, де нема кущових об'єднань, припускається організація однолавочного споживчого кооперативу.

27. Для всіх видів колгоспів встановити індивідуальне членство всіх дорослих членів колгоспу, причому необхідно добиватися на основах добровільності колективного вступу всіх колективістів пайовиками споживчого товариства. Пайові внески встановити з кожного члена колгоспу окремо: в комунах однаковий пай з кожного дорослого члена розміром не нижче паю бідняцько-індивідуального господарства, в артілях — диференційований пай, в товариствах СОЗ — диференційований пай в розмірах не менших від тих, які стягаються з індивідуальних господарств.

Доручити ВУКС встановити розмір і порядок стягнення паю з членів артілей по згоді зі Спілкою спілок.

28. Постачання колгоспів засобами виробництва та споживчим крамом необхідно провадити на основі двусторонніх умов. В основу постачання колгоспів промкрамом потрібно покласти всебічне стимулювання особливо дефіцитним крамом для тих колгоспів, які дають найбільшу кількість товарової продукції по контрактаційних умовах.

29. Споживча кооперація повинна широко розгорнути роботу по перебудові побуту селян, а саме: розвиток хлібопечення, спільного харчування, дитячих садків, ясел та ін. Споживсистема повинна поширити культурне обслуговування сіл та районів суцільної колективізації.

Визнати за необхідне аби під час уборочної кампанії система споживчої кооперації організувала громадське харчування не менш як 1 млн. колгоспників.

Всю роботу споживчої кооперації, її многолавок треба зв'язати з виробничими планами кущових об'єднань і окремих колгоспів і переводити в найтіснішому контакті поміж правлінням многолавки та куща колгоспів.

30. Виходячи з того, що основною формою виробничо-колективного об'єднання зараз є артіль, що характеризується усуспільненням основних галузей виробництва і наявністю неусуспільненої частини господарства (птиці і т. ін.), треба щоб колгоспи підсилили свою організуючу роль та елементи громадського впливу як у виробничій, так і у збутовій частині господарства.

а) Вся колективна система повинна забезпечити здачу 100% товарової продукції усуспільненого господарства кооперативним і державним плановим заготовачам на підставі складених контрактаційних договорів.

З метою заохочування до підвищення товаровості треба встановити середні контрольні норми здачі, за перевищення яких провадиться відповідно преміювання колгоспів (доплата, додаткове постачання промтоварів і т. ін.).

б) Основну частину товарової продукції з неусуспільнених галузей господарства члени колективів повинні збувати через кооперативну і державну систему планових заготовачів на основі контрактаційних договорів.

Використовуючи колектив, як організуючий осередок збуту, забезпечуючи виконання покладених на них обов'язків за контрактаційним договором, члени колгоспів мають право здавати продукцію з неусуспільнених галузей господарства місцевій кооперації безпосередньо споживачу, на місцевих базарах і т. ін.

Розрахунки щодо продукції з неусуспільнених галузей господарства провадяться заготівельними організаціями окремо з кожним членом колгоспу.

По відношенню членів колгоспів, які здають продукцію з неусуспільненої частини господарства державним і кооперативним заготовачам за контрактаційними договорами з перевищенням встановленого завдання, встановити заходи заохочування (доплати, промтовари і т. ін.).

Зобов'язати НК торгівлі разом з Спілкою спілок видати інструкцію та вказівки в цій справі.

Для куркульських господарств в районах суцільної колективізації сільради встановлюють обов'язкові планові завдання по здачі ними державі товарової продукції. В тих районах, де існують земельні громади, завдання про здачу товарової продукції встановлює комісія сприяння, згідно постанови ВУЦВК від 15 березня ц. р., п. 2 [55].

Виходячи з того, що в районах суцільної колективізації збут основної маси товарової продукції забезпечується державними й кооперативними заготовлювачами в порядкові контрактаційних договорів і планової ув'язки їх з колгоспами, визнати, що існування приватника-перекупця припускається лише по тих другорядних галузях збуту, що не можуть забезпечити кооперативна та державна система, а тому ввести дозвільну систему в районах суцільної колективізації.

Доручити НКторгу разом з НКЗсправ встановити ті галузі сільського господарства, заготівля продукції яких, у зв'язку з забезпеченням продажу їх кооперації, не дозволяється приватнику-перекупцю. По останніх районах залишити існуючий порядок.

31. Перехід до суцільної колективізації більшості округ України робить колгоспи за основне джерело постачання харчування і сировини для міст і промисловості.

Доручити НКторгу разом зі споживчою та сільськогосподарською системою кооперації проробити питання на протязі одного місяця про безпосередній зв'язок робітничої кооперації з колгоспами для забезпечення постачання робітничого населення округ, що не забезпечені центральним постачанням.

III. ЛІНІЄЮ ПІДГОТОВКИ ТА ПОСИЛЕННЯ КАДРІВ КОЛГОСПІВ ТА ПЕРЕБУДОВИ ШКОЛИ

32. Доручити НКЗС, НКО і Спілці спілок не пізніш 15 травня подати пропозиції:

а) про те, що основна маса (не менш 75%) випускників була направлена безпосередньо в колгоспи;

б) про зміни й доповнення програмів ВУЗів і профшкіл курсом організації колгоспного господарства;

в) про перебудову всієї програми кооперативних учбових закладів у напрямку підготовки, головним чином, фахкадрів колективних господарств.

г) про організацію цілої низки курсів по підготовці організаторів колгоспів, організаторів праці, нормувальників, обліково-рахівничих робітників і інструкторів тощо.

Доручити НКЗС, НКТ і Спілці спілок вжити заходів до того щоб:

1. Основна маса студентів с.-г. вузів та профшкіл була направлена на практику в колгоспи;

2. Впродовж двох декад розробити пропозицію про мобілізацію й пересування агрономічного персоналу та рахівничо-облікових робітників з установ в колгоспи;

3. Накреслити конкретні заходи до організації практикантства з числа керівників колгоспів і колгоспного активу лінією радгоспів;

д) надати право НКЗемсправ разом з ВУКС с.-г. робітників та в погодженні з НКПраці розподілити спеціалістів сільського господарства;

е) зобов'язати НКЗемсправ перевести додаткову підготовку 21000 спеціалістів сільського господарства до початку 1930/31 господарчого року, використавши для цього інститут перекваліфікації. Подати до РНК свої міркування щодо забезпечення коштами проведення потрібних заходів.

33. Колективізація сільського господарства поставила як невідкладне завдання керівну перебудову роботи школи, в першу чергу в усуспільненому секторі сільського господарства; по самому типу школа повинна бути в повній відповідності з умовами й вимогами усуспільненого господарства як по змісту, так і по формах і методах своєї роботи, а в деяких випадках практична робота школи повинна бути органічно ув'язана з колгоспами в формах, що відповідають тому або іншому виду школи, або її ланки. Ця ув'язка повинна бути проведена в напрямкові максимального сполучення всієї учбової роботи в школі, зокрема, вивчення сільськогосподарського виробництва й його соціалістичної реконструкції з учбово-практичною роботою.

При цьому потрібно урахувати, що суцільна колективізація утворює максимум сприятливих умов для справжнього і повного здійснення принципів трудової школи на селі й справжньої її політехнізації, у зв'язку з суцільною колективізацією особливе значення набуває розгортання мережі шкіл колгоспної молоді.

Неправильне розуміння завдань перебудови школи в зв'язку з колективізацією, що проявляється в низці випадків повної передачі школи до колгоспу, є по суті непорозумінням взаємовідносин органів диктатури пролетаріату і колгоспів та виходить з позиції ліквідації Рад у районах і селах колективізації.

Відповідно до цього визнати за потрібне:

а) рішуче заборонити передачу шкільного інвентаря учгоспів при них колгоспам. Школою надалі повинні керувати Ради, а не колгоспи;

б) доручити НКО разом з НКЗемсправ прискорити проробку питання про хід і розмір учгоспів стосовно до потреб лабораторної роботи школи, учгоспи надалі повинні бути закріплені за школами і передачі до колгоспів не підлягають;

в) доручити НКО прискорити переробку програми і підручників, стосовно до умов і вимог усуспільненого сільського господарства, рішуче усунувши в них установку на індивідуальне господарство.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 1, спр. 108, арк. 74—85. Склографічний відбиток.

№ 79

Резолюція XI з'їзду КП(б)У[56] на доповідь Наркомзему про колгоспний рух та піднесення сільського господарства України

15 червня 1930 р.

XI з'їзд КП(б)У повністю приєднується до тез доповіді тов. Яковлєва на XVI з'їзді ВКП(б) про «Колгоспний рух і піднесення сільського господарства», схвалених Політбюро ЦК ВКП(б).

Внаслідок правильної політики партії, рішучого курсу на індустріалізацію країни, зміцнення союзу робітничого класу з селянством і провідної ролі пролетаріату в ньому, внаслідок наполегливої роботи партії в організації бідноти й наймитства в боротьбі проти куркульства — мільйонні маси селянства України залишають своє розпорошене, малопродуктивне індивідуальне господарство, разом з ним і капіталістичні шляхи розвитку і переходять до організації соціалістичних форм господарства на колективних засадах. Слідом за біднотою рішуче повернула на шлях колгоспного руху значна частина середняцьких господарств.

Період між X та XI з'їздами КП(б)У був періодом вирішального успіху колгоспного руху на Україні. Питома вага колективізованих селянських господарств зросла з 5% на 1 жовтня 1928 р. до 36% на сьогодні при усуспільненні 47% всієї сільськогосподарської площі України, а в найважливішому зерновому районі — Степу — цей процент доходить до 47,2% колективізованих господарств і 60% земельної площі. Цих успіхів партія досягла в непримиренній боротьбі проти правої опозиції, «лівих» заскоків, і вони доводять цілковитий провал правих і «лівих» капітулянтів.

Віднині соціалістичні відносини нашої країни, що спирались досі майже виключно на соціалістичну промисловість, починають спиратися також і на швидко зростаючий соціалістичний сектор в сільському господарстві (велике виробництво радгоспів і колгоспів), а маса колгоспників стає дійсною і твердою підпорою партії і Радянської влади.

На базі суцільної колективізації КП(б)У під ленінським керівництвом ЦК ВКП(б) перейшла від політики обмеження експлуататорських тенденцій та витіснення куркульства до політики ліквідації куркульства як класу.

Процес соціалістичної реконструкції сільського господарства на Україні при заміні виробництва куркульських господарств виробництвом колгоспів і радгоспів супроводиться нечуваним зростанням виробничих сил валової і товарової продукції сільського господарства.

Посівна площа України в 1930 р. досягає рекордних розмірів: 27,3 млн. га проти 24,1 млн. га в 1928 р. і 22,7 млн. га в 1913 р.

Це зростання йде переважно за рахунок розширення посіву соціалістичного сектора. Посівна площа колгоспників досягла цього року 9,5 млн. га проти 300 тис. га в 1927 р., а радгоспи замість 650 тис. га в 1929 р. засіяли 1 млн. га. Соціалістичний сектор стає основним виробником товарного хліба і технічних культур.

Величезні успіхи колгоспного руху створили умови, коли партія успішно розв'язує зернову проблему.

Поряд із зростанням посівних площ триває реконструкція рільництва, підвищується питома вага технічних культур, розширюється кормовий клин, вводяться нові культури, що мають велике значення для створення сировинної бази промисловості.

ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ СИЛ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Успіхи колективізації навесні цього року на Україні повністю підтверджують правильність темпів колективізації, передбачених рішенням ЦК ВКП від 5 січня 1930 р. і постановою листопадового Пленуму ЦК ВКП на доповідь тов. Косіора. Спираючись на успіхи колгоспного руху, парторганізації України повинні розгорнути велику масову роботу в дальшій колективізації бідняцько-середняцьких індивідуальних господарств, виходячи з особливостей економічного розвитку окремих районів України (Степ, Правобережжя, Лівобережжя, Полісся).

Для успішної колективізації сільського господарства в районах інтенсивних культур (особливо Правобережжя і Полісся), треба насамперед всіляко зміцнювати існуючі колгоспи й розгортати в цих округах великі підготовчі роботи для масового колгоспного руху, що повинно виявитись у розвитку кооперування бідноти і середняків, у розповсюдженні СОЗів, посиленому наступі на куркуля і всілякому розвитку організацій бідноти — КНС і груп бідноти в колгоспах.

З'їзд вважає цілком недостатньою участь цукрової промисловості в колективізації селянських господарств у районах цукрових заводів. Цукрова промисловість повинна взяти найактивнішу участь у розвитку колгоспів, у посиленому ввозі тракторів у ці райони (організація МТС), у цілковитій механізації найближчими роками радгоспів і в найактивнішій допомозі з їх боку колективізованому селянству (організація радгоспно-колгоспкомбінатів і т. п.).

З'їзд вважає за потрібне якнайгрунтовніше переглянути п'ятирічний план сільського господарства з тим, щоб поряд із закріпленням досягнень щодо розв'язання зернової проблеми, забезпечити розвиток тваринництва і технічних культур через організацію сітки спеціальних тваринницьких радгоспів і високотоварних колективних господарств.

Подолати кризу тваринницького господарства, приховану в малій продуктивності дрібного і найдрібнішого селянського господарства можна тими ж засобами, що ними партія розв'язує проблему хліба, шляхами колективізації й будівництва радгоспів, стимулюючи водночас підвищення розвитку тваринництва в індивідуальному господарстві бідняка і середняка.

З'їзд звертає увагу всіх партійних організацій на кончу потребу форсувати заходи, скеровані на розвиток тваринництва, особливо його скоростиглої частини. Для цього вже у 1930—31 р. по лінії радгоспів на території України повинно бути забезпечено товарний вихід свиней в 140—150 тисяч і організацію молочних ферм на 180—200 тис. голів.

З'їзд вважає за потрібне продовжувати мобілізацію земель для радгоспів з тим, щоб протягом найближчих одного-двох років довести до 3 млн. га.

ЦК КП(б)У повинен повести роботу в такому напрямі, щоб протягом наступних двох років закінчити в основному тракторизацію Степу і довести механізацію Правобережжя і Лівобережжя України до 50—60%. Потрібно закінчити вчасно Харківський тракторний завод.

Надаючи величезного значення правильному районуванню сільського господарства України в справі підвищення виробничих сил, з'їзд пропонує продовжити розпочаті в цьому напрямі науковими закладами Наркомзему роботи щодо нового сільськогосподарського районування, відповідно до вимог соціалістичної реконструкції народного господарства. Зокрема з'їзд пропонує забезпечити під час районування розвиток районів інтенсивного землеробства на базі технічних культур — буряків, кукурудзи, конопель і впровадження нових культур — сої, бавовни і т. д. З'їзд пропонує приділити під час районування особливу увагу районам посушливого Степу, визначивши окремо характер і напрям розвитку сільськогосподарського виробництва двох потужних енергетичних центрів Степу — Донбасу і Дніпрельстану, а також посилити і підвищити інтенсифікацію сільського господарства в аграрно-перенаселених районах Правобережжя і звернути особливу увагу на розвиток тваринництва й городництва у промислових округах.

З'їзд доручає ЦК забезпечити розгортання заходів щодо наукових досліджень у галузі сільського господарства, масового застосування досягнень агрономічної науки, масового розвитку винахідництва, відповідно до тих завдань, що стоять перед сільським господарством України, зокрема грунтовно переглянути практику дослідної справи з тим, щоб опорою її став соціалістичний сектор (колгоспи і радгоспи).

Вважаючи за потрібне забезпечити соціалістичний сектор сільського господарства України потрібними сільськогосподарськими машинами, зокрема складними, з'їзд звертає увагу промисловості і ставить перед нею рішучу вимогу щодо вирішаль-

ного перелому в піднесенні якості продукції та посилення відповідальності за якість продукції, що обслуговує сільське господарство.

Одночасно потрібно в наступному 1930—31 р. добитись максимального задоволення мінеральними добривами посівів буряків, технічних культур, а також і озимих посівів соціалістичного сектора по районах Лісостепу і Полісся.

ЗАХОДИ ПО ЗМІЦНЕННЮ КОЛГОСПІВ

Закріплення наявних успіхів і дальший розвиток колективізації є одним з найголовніших завдань партійних організацій. Поряд з заходами по дальшому зміцненню колгоспів, визначеними в тезах тов. Яковлєва, поряд з розвитком технічної бази треба:

а) суворо додержувати ленінського принципу добровільності в колгоспному будівництві, остаточно ліквідувати шкідливі наслідки порушення лінії партії і посилити партійне керівництво в колгоспах;

б) правильно організовувати виробництво з повним і раціональним використанням всієї наявної робочої сили колгоспів;

в) встановити правильну й найпростішу систему розподілу праці та наслідків господарювання колгоспів;

г) налагодити правильні взаємини поміж біднотою і середняком у колгоспах;

д) зміцнити колгоспно-кооперативну систему і забезпечити допомогу колгоспам всіма засобами як з боку кооперативної системи, так і з боку державних органів;

е) цілком вижити методи адміністрування щодо колгоспів.

Виходячи з цього, з'їзд вважає за потрібне:

1. Забезпечити максимальний розвиток виробничої ініціативи і активності колгоспників та залучення всієї маси колгоспників до розв'язання найважливіших питань виробничого життя колгоспу; поставити роботу керівних органів колгоспу в обстановку справжнього контролю мас, забезпечивши розгортання самокритики в колгоспах, що має стати за одну з наймогутніших підойм роботи.

Поряд з залученням до керівних органів наймитства та бідноти, забезпечити активну участь середняків у колгоспному житті і керівництві колгоспів.

2. Завдання раціональної і по-господарському доцільної організації праці в колгоспах являє собою одне з найбільших труднощів колективізації.

Піднесення продуктивності праці повинно стати одним з найголовніших завдань колгоспів. Для цього потрібно максимально спростити розрахунок і розцінки праці, встановити порядок, що за нього оплата праці цілком відповідала б кількості і якості праці колгоспників, створюючи таким способом зацікавленість

колгоспників у піднесенні продуктивності праці, кращої організації виробництва і почуття відповідальності за стан та розвиток колгоспу.

Конче треба досягти того, щоб по колгоспах так само, як і в промисловості, соціалістичне змагання стало одним з основних засобів піднесення продуктивності праці. Треба широко розгорнути роботу виробничих нарад по колгоспах.

З'їзд особливо відзначає необхідність найуважнішого ставлення до винахідництва і планомірної його організації керівними органами колгоспу.

3. Одним з завдань сільських партійних організацій є з'ясування наймитству, бідноті, що справжнє поліпшення матеріального становища бідноти можливе тільки на базі господарського піднесення колгоспу, підвищення продуктивності праці й зміцнення виробничої дисципліни. Цих наслідків біднота може досягти тільки в найтіснішому союзі з середняком.

4. Визнаючи абсолютно шкідливою організацію кущів за принципом адміністративного поділу, застосування методів голого адміністрування в роботі кущів, вилучення з колгоспів підприємств, що не мають загально-кущового значення, і до того ж способами, які порушують принципи колгоспного кооперативного будівництва, з'їзд вважає, що кущування колгоспів повинно здійснюватися в міру справжньої господарської доцільності і обов'язково на основі добровільності колгоспів для спільного користування колгоспами складними сільськогосподарськими машинами, тракторами, підприємствами переробки, що їх побудова недоцільна і непосильна для окремих колгоспів.

5. З'їзд вважає за потрібне найближчим часом реорганізувати колгоспи-велетні і встановити, як правило, що колгосп створюється в межах села (один і більше), припускаючи об'єднання в один колгосп тільки в тих випадках, коли для цього справді є всі матеріальні і технічні передумови і цілковита згода колгоспників.

6. Вирішальною формою організації технічної бази в сільському господарстві були МТС, що досягли в піднесенні господарства і в колективізації величезних успіхів. Однак в роботі МТС є недостатня мобілізація самодіяльності і участь колгоспів і колгоспників в усій роботі МТС. Конче треба забезпечити відповідне партійне керівництво по районах діяльності МТС і справжню участь широких мас колгоспів у роботі МТС.

7. В умовах технічної відсталості господарства наших колгоспів, слабкості їх виробничої бази, особливо важливого значення набирає питання про основні капітали колгоспів. Пов'язуючи нагромадження в колгоспах, створення спеціальних фондів колгоспів з загальним наслідком господарювання, конче треба провадити систематичну роботу щодо забезпечення темпів нагромадження, бо зрештою це є єдина запорука зміцнення колгоспів і піднесення добробуту колгоспників.

8. За найважливішу умову усталення і розвитку колгоспного руху, з'їзд вважає зміцнення колгоспно-кооперативної системи.

Тепер колгоспна кооперативна система ще не стала повністю знаряддям партійної політики в справі зміцнення колгоспного руху. Стан колгоспно-кооперативної системи такий, що не може забезпечити постійної кваліфікованої допомоги й хорошого керівництва колгоспами. Зміцнення колгоспно-кооперативних органів, постійне керівництво і перевірка їх роботи є одним з найістотніших завдань партійних організацій. Треба зміцнювати колгоспно-кооперативну систему новими кадрами робітників, зокрема, направити на роботу в колгоспну систему партійних працівників, що себе найбільш зарекомендували, і забезпечити дальше висування на роботу в колгосп-кооперацію робітників з виробництва, а так само колгоспників, що активно себе виявили.

Перехід кооперативної системи від інтеграла * до спеціальної кооперації повністю себе виправдав і цілком відповідає завданням дальшої перебудови дрібних індивідуальних господарств з низькою товарністю на великі колективні господарства з розвиненими спеціальними галузями і високою товарністю. Колгоспно-кооперативну систему треба будувати за принципом спеціалізації з тим, щоб усі спеціальні союзи спирались виключно на власну периферію по районах найбільшого розвитку відповідної галузі господарства.

Враховуючи, що спеціалізація колгоспів зв'язана з ламанням виробничого укладу господарства і потребує певних капітальних вкладень, потрібним є надзвичайно обережний і поступовий підхід до запровадження цих заходів і здійснення їх на основі зваження всіх виробничих і фінансових можливостей.

З'їзд вважає за конче потрібне зміцнювати далі промислово-технічну базу колгоспно-кооперативної системи, зосередивши в її розпорядженні достатні засоби, щоб реально виконати контрактаційні договори, максимально розгортати її виробничу роботу і посилювати керівництво й обслуговування нею колгоспного сектора, максимально мобілізувати нагромадження в колгоспному та індивідуальному секторах. Для цього треба посилити систему сільськогосподарського кредиту, зокрема низову ланку Колгоспбанку.

9. Щоб забезпечити соціалістичний сектор господарства організаторськими і технічними кадрами, з'їзд вважає за конче потрібне протягом найближчого часу закінчити реформу сільськогосподарської освіти й поширити сітку вузів і технікумів з таким розрахунком, щоб на кінець п'ятирічки мати змогу задовольняти випускниками цих навчальних закладів усі потреби сільського господарства щодо кадрів спеціалістів вищої й середньої кваліфікації.

* Мова йде про єдину споживчу кооперацію. Примітка документа.

Щоб підготувати пролетарські кадри для вузів і технікумів, з'їзд вважає за потрібне розширити сітку робфаків.

Щоб задовольнити потреби майбутніх років, з'їзд вважає за потрібне розгорнути систему курсів прискореної підготовки і перепідготовки фахівців вищої, середньої і нижчої кваліфікації (бригадирів), з таким розрахунком, щоб пропустити через систему цих курсів до весни 1931 р. 200 тис. чоловік, а також організувати сітку курсів для підготування керівного складу колгоспів, радгоспів та МТС, забезпечивши ці заходи відповідними засобами.

10. З'їзд вважає за потрібне перебудувати роботу органів Наркомосу і Наркомздоров'я в напрямі максимального обслуговування соціалістичного сектора, закінчити протягом найближчого часу ліквідацію неписьменності серед колгоспників, розгорнути в колгоспах сітку культурно-побутових закладів, зокрема ясел, дитячих майданчиків, громадських їдалень, з тим, щоб забезпечити жінці-колгоспниці можливість взяти діяльну участь у виробничому і громадському житті колгоспу.

11. Відзначаючи успішне проведення мобілізації робітників-добровольців для роботи в колгоспах, з'їзд разом з тим констатує цілий ряд випадків недоцільного використання цих добровольців у колгоспах, а так само недостатню налагодженість матеріально-побутових умов їх роботи і пропонує партійним і професійним організаціям негайно ж усунути ці недоліки, організувати повсякденну допомогу робітникам 25-тисячникам з боку професійних і партійних осередків тих підприємств, що висунули їх для роботи на селі.

З'їзд зобов'язує Наркомзем протягом найближчого часу розробити заходи, щоб піднести рівень знань 25-тисячників у галузі агротехніки та організаційних питань колгоспного будівництва.

12. З'їзд звертає увагу партійних організацій на кончу потребу грунтовно перебудувати роботу сільських Рад і допомогти їм стати справжніми організаторами соціалістичного господарства і провідниками колгоспного руху.

13. Найважливіше завдання партійних організацій є зміцнення і розгортання роботи наймитсько-бідняцьких груп у первісних формах колективів.

Треба посилити роботу КНС і спілки СГЛР, щоб вони стали дійсною опорою партії в справі зміцнення колгоспів і дальшої колективізації бідняцько-середняцьких господарств.

Куркуль у період весняної посівної кампанії і масової колективізації в своїй боротьбі проти політики партії намагався спертися на жіноцтво, використовуючи недостатню роботу парторганізацій, КНС і профспілок серед селянок.

Дальше успішне розгортання колективізації, зміцнення існуючих колгоспів ставить перед парторганізаціями завдання посилити роботу серед жіноцтва, підвищити участь їх у житті колективу і керівних органах.

14. Запорукою дальшого закріплення й зростання колгоспного руху є організаційне і ідеологічне зміцнення сільської парторганізації. Завдання сільської парторганізації в наступному періоді — розгорнути систематичну роботу в справі вербування в партію кращих, перевірених у практичній роботі і класових боях з куркулем, наймитів, бідняків і середняків-колгоспників. Найближчий період повинен бути періодом організаційної перебудови сітки сільських осередків на базі виробничого принципу. Сільська парторганізація повинна бути організаційно наближена до колгоспного сектора через організацію партосередків у колгоспах. При кущах і МТС, при наявності достатнього числа членів партії, треба організувати партколективи з осередками і партгрупами в окремих колгоспах. Поряд з організаційною перебудовою, осередки повинні перебудувати й зміст своєї роботи, поставивши в центрі уваги виробничі завдання колгоспів.

«Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів і конференцій», стор. 518—525.

№ 80

Основні положення про розподіл врожаю та прибутків у сільськогосподарських артілях, затверджені правлінням Укрколгоспцентру

25 вересня 1930 р.

Ці основні засади змінено та доповнено й затверджено Правлінням Укрколгоспцентру від 25/IX-1930 р. Видаються в зміну «Основних засад розподілу наслідків господарювання в колгоспах», виданих від 9/VII-30 р.[57]

ПРИБУТКИ АРТІЛІ

1. Гуртові прибутки артілі складаються з гуртового врожаю та прибутків з усіх інших галузей колективного господарювання, промислових підприємств (млин, олійниця, кузня, стельмашня тощо) та всіх інших прибутків.

2. Після збору врожаю, виявлення прибутків з підприємств та з інших джерел у кінці господарського року гуртовий прибуток господарства вираховують на гроші й всю продукцію оцінюють за конвенційними цінами[58].

3. Чистий прибуток із засівів розкуркулених господарств використовують на збільшення пайових внесків наймитів та бідноти в колгоспі.

ПОРЯДОК РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКІВ

Гуртовий прибуток за постановою загальних зборів розподіляють так:

а) з гуртового врожаю та прибутків з усуспільненої від членів артілі молочної худоби відраховують 5%, які розподіляють поміж членів, відповідно до усуспільненого від них майна,

б) утворюють засівні та страхові фонди, відповідно до плану озимого та ярого засіву,

в) відраховують до фуражного фонду стільки, щоб забезпечити потреби усуспільненої худоби та розвиток тваринництва надалі та страховий фуражний фонд,

г) сплачують єдиний с.-г. податок сумою, визначеною в окладному листі, сплачують страхові внески за усуспільнене майно, худобу та засіви,

д) відраховують до неподільних фондів,

е) відраховують до громадських фондів на культурно-побутові потреби, допомогу непрацездатним, преміювання й т. ін.,

є) сплачують відсотки за позики, які припадають на звітний господарський рік,

і) покривають виробничі видатки,

к) покривають адміністративно-господарські витрати.

Після зазначених відрахувань прибутки розподіляють поміж членів артілі відповідно до вироблених кожним членом трудоднів-трудоодиниць.

ВІДРАХУВАННЯ ДО КУЛЬТУРНО-ПОБУТОВОГО ФОНДУ

Щоб піднести культурно-політичний рівень колгоспників та поліпшити побутові умови членів артілі, надто жінок в артілі, утворюють культурно-побутовий фонд розміром 3% від тієї суми прибутку, що від неї роблять відрахування до неподільного фонду.

Культурно-побутовий фонд використовують на справу ліквідації неписьменності та малописьменності, влаштування клубів, червоних кутків, дитячих ясел, садків, майданчиків, книгозбірень і т. ін.

План заходів коштом цього фонду, щоб краще його використати, артіль погоджує з місцевими радянськими та громадськими організаціями.

Із суми культурно-побутового фонду витрачають не менш 10% на загальне обов'язкове початкове навчання, щоб забезпечити гарячими сніданками, гуртожитками, одягом, взуттям, підручниками, навчальним приладдям дітей колгоспників та дітей бідняків-одноосібників, забезпечити транспортом тощо, а також допомогти сільрадам у будівництві, ремонті та устаткуванні початкових шкіл, забезпеченні шкіл освітленням, опаленням тощо.

Заклади, збудовані коштом культурно-побутового фонду (будівництво клубу, обладнання книгозбірень, червоного кутка), являють собою частину неподільного фонду артілі.

ВІДРАХУВАННЯ ДО ФОНДУ ДОПОМОГИ НЕПРАЦЕЗДАТНИМ

Для допомоги непрацездатним членам артілі та родинам членів артілі, що мають велику кількість непрацездатних членів (старих, інвалідів та дітей) утворюють окремий фонд, розмір якого визначають загальні збори артілі, виходячи з господарської спроможності артілі, розміром 1,5% від суми гуртового прибутку, від якої роблять відрахування до неподільного фонду.

Цей фонд використовують на допомогу старим, інвалідам та родинам тих членів колгоспу, що мають багато дітей і що не можуть своєю працею їх утримувати. З цього фонду можна давати допомогу тим членам артілі, що тимчасово втратили працездатність.

Розмір допомоги та кому саме її дати визначають загальні збори членів колгоспу, або правління артілі з доручення загальних зборів.

ВІДРАХУВАННЯ ДО ПРЕМІАЛЬНОГО ФОНДУ

Щоб зрушити членів артілі дбайливо ставитися до роботи, щоб піднести продуктивність праці та дійти добротного виконання робіт, треба окремих членів артілі, групи чи бригади артільників преміювати за кращу роботу.

На це за постановою загальних зборів артілі утворюють фонд преміювання.

Відрахування до преміального фонду роблять від тієї суми гуртового прибутку артілі, що від неї відраховують до неподільного фонду розміром піввідсотка (0,5%).

Кого саме і як треба преміювати, визначає попереду виробнича нарада, а премії видають після обов'язкового затвердження їх на загальних зборах.

ВІДРАХУВАННЯ 5% НА РОЗПОДІЛ ПОМІЖ ЧЛЕНІВ АРТІЛІ ВІДПОВІДНО ДО УСУСПІЛЬНЕНОГО ВІД НИХ МАЙНА

а) Від гуртового врожаю та прибутків з усуспільненої молочної худоби відраховують 5%, які розподіляють пропорційно до усуспільненого майна, що його внесли члени артілі.

Примітка: На ту частину майна, що на його вартість артіль взяла на себе заборгованість члена кредитовому товариству, коли він вступав до колгоспу, нарахувань з 5% не роблять.

б) Прибуток з усуспільненої молочної худоби, що підлягає розподілові розміром 5%, відраховують тільки від прибутку корів, що усуспільнено від членів артілі, а не з придбання за власні кошти артілі чи за позики, або з одержаних артіллю від розкуркулених господарств.

в) Відраховані 5% розподіляють відповідно до усуспільненого майна поміж членів артілі, що вступили до її складу до початку збиральної кампанії.

г) Розподіляють відраховані 5% так: визначивши суму 5% відрахувань, належну до розподілу, її поділяють на суму вартості усуспільненого майна членів артілі. Частка, що припаде на 1 крб. усуспільненого майна, й становитиме нарахування прибутків на один крб., яку помножують на суму вартості усуспільненого майна кожного члена колгоспу.

ВІДРАХУВАННЯ ДО НЕПОДІЛЬНИХ ФОНДІВ

На нове будівництво та дальше поширення колективного господарства артілі від прибутку відраховують не менш 10% до неподільних фондів.

Відрахування до неподільних фондів роблять від тієї суми гуртового прибутку артілі, що залишається після таких відрахувань:

1) вартості засівного та страхового насіннього фонду,

2) вартості фуражного та страхового фуражного фонду,

3) на оплату єдиного с.-г. податку

4) та на оплату страхових внесків за усуспільнене майно, худобу та засіви.

Наприклад: гуртовий прибуток артілі становить 196 390 крб., щоб вирахувати суму неподільних фондів, треба від суми гуртового прибутку відкинути:

1) вартість насіннього матеріалу	10 000	крб
2) вартість насіннього страхового фонду . .	3 405	»
3) вартість фуражу для усуспільненої худоби .	10 500	»
4) страховий фуражний фонд	2 100	»
5) страхові внески за майно, засіви та худобу .	4 425	»
6) єдиний с.-г. податок	4 375	»
Разом:	34 805	крб.

Із решти суми гуртового прибутку 161 585 крб. відраховують 10%, що становить 16 158 крб. 50 коп. неподільного фонду.

Витрачають неподільний фонд так:

а) не менше половини суми неподільного фонду витрачають на збільшення капітальних вкладень на 1931 рік у такі заходи:

1. Будівництво господарських, промислових та житлових приміщень.

2. Придбання нових с.-г. машин.

3. Придбання механічної та живої тяглової сили.

4. Розвиток колективного тваринництва (молочної худоби, свинарства).

5. Розвиток та поширення інтенсивних галузей колективного господарства, як-от: городництво, садівництво.

6. Меліоративні роботи та іригація (обводнювання) і т. ін.

Із сум неподільного фонду обов'язково треба забезпечити сплату заборгованості артілі за позики, що припадають до сплати на 1930/31 рік на с.-г. машини, на придбання маток та авансів і кредитів з контрактації і т. ін.

Таким чином на сплату заборгованості за позики, на капітальні вкладення артіль витрачає не більше як половину неподільного фонду.

Якщо цієї частини неподільного фонду не вистачатиме на сплату позик, на капітальні вкладення, то треба зробити додаткові відрахування з прибутків артілі.

Крім відрахувань до неподільного фонду робляться відрахування до різних громадських фондів.

Відрахування до різних громадських фондів, як-от: культурно-побутового, допомоги непрацездатним, преміального і т. ін. не може бути більше ніж 5% від суми гуртового прибутку, що від неї відраховують до неподільних фондів.

Розмір відрахувань до будь-якого з громадських фондів загальні збори можуть міняти (збільшувати або зменшувати), але в межах 5% відрахувань для всіх громадських фондів.

ПОКРИТТЯ ВИРОБНИЧИХ ТА ГОСПОДАРСЬКИХ ВИТРАТ

Після відрахування 5% від гуртового врожаю та від усуспільненої молочної худоби та після відрахувань до неподільних фондів, артіль покриває такі виробничі та господарські витрати:

а) відраховує вартість насіння для осіннього та весняного засіву та вартість страхового фонду,

б) витрати на штучне угноєння,

в) на оплату найманої робітньої сили (агрономів та ін. с.-г. фахівців),

г) на оплату найманої живої та тяглової сили та машин (оплата МТС),

д) утримання усуспільненої худоби — вартість фуражу,

е) видатки на боротьбу зі шкідниками та епізоотіями,

є) на придбання допоміжних матеріалів (пальне, мастило тощо),

ж) на амортизацію всього усуспільненого майна та ремонту відповідно до засади, затвердженої НКЗС,

з) на поточний ремонт будівель та реманенту артілі,

и) на оплату відсотків за позики, що припадають на звітний господарський рік,

і) відраховують суму на оплату єдиного с.-г. податку розміром, що його визначено в окладному листі, та на сплату страхових внесків за усуспільнені засіви, майно та худобу,

ї) сплачуються адміністративно-господарські видатки, які не повинні перебільшувати 2—3% від валового прибутку в тих кол-

госпах, де валовий прибуток становить менше як 15000 крб. і не більше 1,5—2% в колгоспах з валовим прибутком понад 15 тис. крб.

РОЗПОДІЛ ПРИБУТКІВ ПОМІЖ ЧЛЕНІВ

Після відрахування з гуртового прибутку 5%, відрахування до неподільних та громадських фондів, покриття виробничих та господарських витрат, покриття адміністративно-господарських видатків, сплати єдиного с.-г. податку, страхових внесків за усуспільнене майно, худобу та засіви і таке інше — гуртовий прибуток, що залишається, розподіляють поміж членів артілі відповідно до кількості вироблених ними трудоднів-трудоодиниць.

Вираховують вартість трудоодиниці так: всю суму прибутку, що належить до розподілу поміж членів артілі, ділять на загальну кількість трудоодиниць, вироблених всіма членами у артілі. Частку, що припадає на одну трудоодиницю, помножують на кількість трудоодиниць, вироблених кожним колгоспним двором.

Примітка: до вироблених трудоодиниць, що на них ділять прибуток, зараховують усі трудоодиниці до кінця сільськогосподарських робіт, як-от: осінньої сівби, копання буряків та зяблевої оранки.

Свою частку з прибутку кожен член артілі одержує і натурою і грішми після відрахування виданих йому авансів протягом господарського року.

Члени колгоспу, робітники та службовці та ті, що на сторонніх заробітках, якщо вони брали участь у роботі колгоспу своєю працею, беруть участь в розподілі наслідків господарювання нарівні з іншими членами артілі, одержуючи за фактично пророблені трудодні.

РОЗПОДІЛ ВРОЖАЮ

Виконання хлібозаготівель та контрактаційних зобов'язань

Артіль, щоб стати за зразок для навколишнього бідняцько-середняцького селянства, в першу чергу виконує свої зобов'язання перед пролетарською державою, тобто виконує хлібозаготівлі згідно норм здачі, що визначені на даний район від державних органів, та виконує контрактаційні зобов'язання по здачі городини, м'ясозаготівель, здачі цукрового буряку та ін.

Всі члени артілі та її правління повинні домагатись того, щоб усі товарові зайвини, які залишаються в артілі після виконання зобов'язання перед державою, організовано продати заготівельним організаціям.

Увесь урожай з засівів розкуркулених г-в продають заготівельним організаціям, крім засівного матеріалу, потрібного на засів цих площ, який відраховують до насіннього фонду натурою.

УТВОРЕННЯ НАСІННЬОВОГО ТА СТРАХОВОГО ФОНДУ

Всю площу засіву, що призначено засіяти за виробничим планом артілі, треба цілком забезпечити засівматеріалом. При цьому артіль обов'язково повинна забезпечити відповідним засівним матеріалом площу, що має збільшитися від розорювання нових земель, прирізок тощо та земель розкуркулених господарств.

Коли ж площа засівів поширюється коштом земель нових членів або земель, що їх додатково усуспільнюють старі члени (площа озимого клину, що була під індивідуальними засівами членів), насіння на цю площу вносять ці члени.

Засівматеріал виділяють натурою з кращих сортів та кращої на добротність. Кількість насіння всіх культур, що приділяють до насіннього фонду, повинна відповідати засіву цієї або тієї культури, що визначена виробничим планом.

Щоб застрахувати колгосп від стихійного лиха (вимерзання, суховію, випрівання тощо), артіль повинна утворити розміром, що його встановить райвиконком для даного району, насінньовий страховий запас.

Насіннєво-страховий фонд зберігають в окремому приміщенні або в окремому від споживацьких запасів засікові. Цей фонд є незайманий і крім цільового призначення на засів його ні на що більше не можна використовувати.

РОЗПОДІЛ НАТУРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ВРОЖАЮ ПОМІЖ ЧЛЕНІВ

Кожен член артілі свій заробіток (те, що йому припало на його трудоодиниці) одержує частину грішми, а частину натурою, тими продуктами, що артіль зібрала врожай: хлібом, городиною тощо.

Натуральна частина врожаю колгоспів по правилу розподіляється поміж колгоспниками відповідно трудоднів та трудоодиниць, вироблених кожним колгоспним двором. Тільки в окремих випадках, коли колгоспний двір не міг виробити собі потрібної кількості трудоднів з незалежних від нього причин, за постановою загальних зборів членів колгоспу можна видати хліба більше від тієї норми, що припадає на колгоспний двір за трудоднями-трудоодиницями.

Видачу врожаю натурою членам провадять при умові виконання хлібозаготівлі, контрактації, утворення насіннього та

страхового фондів, припускаючи в окремих випадках [видачу] авансів до кінця господарського року.

Продукти, потрібні на громадське харчування, відраховують з урожаю з добровільної згоди членів артілі за постановою загальних зборів з тієї частини, що належить до розподілу серед членів артілі.

З урожаю одноосібницьких засівів озимини кожен член артілі повинен виконати державні та контрактаційні зобов'язання за нормою, що визначена для артілі.

Коли артіль колективно збирала врожай з одноосібницьких засівів, то належну до здачі державі продукцію здає артіль.

Всіма лишками одноосібницької озимини та городини після виконання державних та контрактаційних зобов'язань розпоряджається член артілі.

Прибутки членів артілі з неусуспільнених галузей, як от: продуктивної худоби (корови, свині тощо), городництва, садівництва, пасічництва і т. ін., що є у власному користуванні, залишають в цілковитому розпорядженні члена артілі.

Коли у членів колгоспу після розподілу натуральної частини продукції та від індивідуальних прибутків будуть лишки хліба, то колгоспник їх продає сам або організовано, порядком прийняття зустрічного плану хлібозаготівель, на основі масової роботи серед членів колгоспу.

РОЗПОДІЛ ФУРАЖУ

а) Увесь фураж (сіно, солома, полова, збоїни), концентровані корми (зерно, макуха, висівки) та соковиті (силосна маса, буряки, картопля, гарбузи тощо) оцінюють за конвенційними цінами і зараховують до гуртового прибутку артілі.

б) Після того, як артіль здасть, продають відповідну частину контрактованого фуражу, лишки фуражу розподіляють так:

1. У першу чергу забезпечують все усуспільнене тваринництво (коні, корови, свині тощо), що є в наявності і що визначено придбати за виробничим планом та директивами уряду, Колгоспцентру про розвиток тваринництва;

2. 10% поверх фуражу, потрібного для усуспільненої худоби, залишають як страховий фуражний запас в артілі;

3. Решту фуражу розподіляють серед членів артілі для неусуспільненої худоби по потребі.

в) Артіль може залишити частину фуражу, як запас для потреб тих членів, що мають придбати худобу, але цей фураж іде за їхній кошт.

г) Вартість фуражу, що одержують члени артілі, відраховують з прибутку, який їм належить при розподілі наслідків господарювання.

д) Якщо член артілі, що має худобу, не зможе одержати фуражу коштом належної йому частину прибутку, артіль видає потрібний йому фураж за окрему платню.

ПРО ЗВ'ЯЗОК ТА ДОПОМОГУ ЧЕРВОНОАРМІЙЦЯМ

Щоб установити постійний зв'язок з членами артілі, що перебувають у лавах Червоної Армії та Флоту, і зацікавити їх у розвиткові господарства артілі, правління артілі повинно раз-у-раз інформувати червоноармійців про стан господарства, турбуватися за родини цих червоноармійців та за постановою загальних зборів давати матеріальну допомогу і їхнім родинам, що потребують її.

* *
*

Наведений порядок розподілу наслідків господарювання в сільськогосподарській артілі застосовується і в тих товариствах спільного обробітку землі (ТСОЗах), в яких рівень усуспільнення засобів виробництва та організація господарства дорівнюють артілі.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 67, арк. 153—156. Склографічний відбиток.

№ 81

Циркулярний лист Наркомзему УРСР до всіх окружних земельних відділів і виконавчих комітетів про порядок наділу землею колишніх куркульських господарств

1 жовтня 1930 р.

З місць надходять запитання про порядок та умови наділення землею тих осіб та родин, що їх у свій час було розкуркулено та вислано поза межі України, а тепер деяких з них повертається на своє колишнє місце осідку.

Для вирішення цих питань Наркомземсправ пропонує керуватись такими вказівками:

1. В кожному окремому випадку перш за все треба через місцеву прокуратуру з'ясувати ті підстави, за якими повернуто ту чи іншу особу або родину, і в залежності від того вирішувати питання про наділення їх землею.

2. Якщо особу або родину повернуто, як зовсім не підлеглу розкуркуленню (середняка тощо), то таких осіб наділяється землею, за їх вимогами, в тому розмірі, що в них було раніш, з поширенням на них всіх розпоряджень щодо якості грунту, місця відводу, компенсацій за поліпшення тощо.

3. Коли ж цих осіб або родин повертається лише за зміною категорії (себто підлеглих розкуркуленню в порядку ліквідації куркулів як класу, але не підлеглих виселенню поза межі України), то таких осіб наділяється землею, за їх вимогами, в розмірі, порядком і на умовах, як наділено землею ті куркульські господарства, що їх після розкуркулення залишено на місці.

4. Окремих працездатних членів родини куркульських господарств, що їх повертається без повернення господарств в цілому, наділяється землею, за їх вимогами, на загальних підставах з тими куркульськими господарствами, що їх після розкуркулення залишено на місці. Самих непрацездатних членів цих господарств наділяти землею не можна.

5. Членів родини куркульських господарств, що їх повертається за зміною категорії щодо розкуркулення, наділяти землею в складі середняцьких господарств, де вони оселялись після повернення, не можна.

Винятки з цього допускаються за розпорядженням РВК по клопотаннях середняцьких господарств лише для недолітних членів куркульських господарств, що їх повернуто самих.

Заступник Наркомземсправ Сидерський
Начальник управління землевпорядження Фесенко

Київський обласний державний архів, ф. Р-112, оп. 5, спр. 331, арк. 108. Оригінал.

№ 82

Лист Наркомзему УРСР до всіх райвиконкомів, міських Рад та органів колгоспно-кооперативної системи України про організаційне оформлення колгоспного руху

30 листопада 1930 р. *

Наркомземсправ України пропонує в справі організаційного оформлення колгоспного руху, що повинно забезпечити поширення його, та в справі прийому нових членів до артілей взяти до виконання таке:

1. На протязі цілої зими організувати широку популяризацію й проробку статуту с.-г. артілі серед колгоспних та бідняцько-середняцьких мас селянства через с[ільські] Ради, КНС, колгоспно-кооперативну систему, куткові збори, хати-читальні, сільбуди, делегатські збори жінок, збори селянської молоді, широко з'ясувавши зміст статуту й мету с.-г. артілі.

2. До цієї найвідповідальнішої справи притягти весь актив району та села й всю районну агрономію, проінструктувати всіх робітників, що візьмуть участь в популяризації статуту, й так

* Дата опублікування.

поставити, щоб не залишалося жодного бідняцько-середняцького двора, що не знатиме змісту статуту. Особливу увагу приділити популяризації та з'ясуванню статуту серед бідняцько-середняцького жіноцтва. Дати рішучу відсіч куркульським тлумаченням статуту с.-г. артілі, мобілізувавши громадсько-політичну думку бідняцько-середняцького селянства навколо політики партії та уряду в справі колективізації бідняцько-середняцьких господарств.

2. Ні в якому разі не припускати будь-якої тяганини та бюрократизму щодо оформлення вступу нових членів до складу артілей. Потрібно з'ясувати всім правлінням колгоспів, активу колгоспів про неприпустимість тяганини в справі прийому та забезпечити найскоріше оформлення вступу наймитських та бідняцько-середняцьких господарств до колгоспів.

3. Перевірити вибірково по колгоспах, як стоїть справа з оформленням вступу нових членів артілей, та встановити, як правило, що правління артілей роглядають заяви про вступ нових членів протягом не більше 10 днів з часу подачі заяви на загальних зборах членів артілей.

На загальних зборах членів колгоспів широко популяризувати зміст статуту артілі та забезпечити ознайомлення знов вступаючих членів колгоспів зі статутом, що його прийнято артіллю, куди він вступає.

4. Для найскорішого залагодження роботи нових колгоспів зараз після реєстрації статуту командирувати агрономів колгоспно-кооперативної системи для інструктування нового колгоспу з тим, щоб ці виїзди відбулись не пізніше як за 10 днів після реєстрації статуту.

5. Зобов'язати с.-г. інспектури РВКів із всією політичною відповідальністю поставитися до реєстрації статутів нових артілей в РВКах, не припускаючи формального, бюрократичного ставлення до цього найважливішого заходу. Покласти персональну відповідальність на керівника с.-г. інспектури за розгляд та затвердження по формі й змісту статуту с.-г. артілі й переведення реєстрації з тим, щоб було організовано широке роз'яснення значення с.-г. артілі тим, хто подає заяву, й проінструктовано, як організувати колективне виробництво.

6. Простежити за тим, аби нові члени артілей разом з усуспільненням робочої худоби, передачею польового наділу в неподільний земельний фонд артілі (в передмові, що його встановлено розд. II прим[ірного] статуту артілі) передавали в розпорядження артілі насіння для ярового посіву в розмірі їх посівплощі минулого року, але з обліком поширення, що оприділюється колгоспами, та кормів для утримання усуспільненої худоби (в порядку, що його встановлено розд. III, п. 4 статуту).

7. Повести рішучу боротьбу з тяганиною, що виявляють окремі правління колгоспів, замкнутістю та відірваністю від колгоспної маси та забезпечити широку політичну та господарчу са-

модіяльність колгоспних та бідняцько-середняцьких мас в справі здійснення завдань розвитку й соціалістичної реконструкції сільського господарства, притягаючи до відповідальності за прояви бюрократизму та тяганини в справі колгоспного будівництва.

8. Цей обіжник обговорити на Президії РВК та с/ради, подати відповідні директиви с/радам, колгоспно-кооперативній системі та забезпечити контроль за його виконанням.

9. НКЗС підкреслює, що практичне здійснення колективізації й на її грунті ліквідації глитайні як класу та організаційно-господарче зміцнення існуючих колгоспів є найвідповідальніше політичне й господарче завдання, що стоїть перед РВКами, та вимагає від РВКів, с.-г. інспектури, всієї колгоспно-кооперативної системи, всіх с.-г. фахівців найвідповідальнішого політичного ставлення до справи організації оформлення колгоспів, як і забезпечення допомоги організації соціалістичного с.-г. виробництва.

Наркомземсправ Трилiський.

«Сільськогосподарський інформаційний бюлетень» № 4—5 (35—36), 30 листопада 1930 р., стор. 6—7.

№ 83

Постанова Наркомзему УРСР про перевибори органів управління в колгоспах

Початок грудня 1930 р. *

Кампанія перевиборів органів керування в колгоспах, що тепер розпочалась, набуває виключного громадсько-політичного значення і повинна притягти до себе увагу всієї радянської суспільності та найактивнішу участь міськрад, РВК, сільрад і всієї колгоспно-кооперативної системи в її проведенні.

Звітно-перевиборча кампанія в колгоспах повинна проходити під ознакою популяризації рішень XVI з'їзду ВКП(б) та XI з'їзду КП(б)У щодо соціалістичної реконструкції сільського господарства та мобілізації колгоспних, наймитських і бідняцько-середняцьких мас селянства на практичне здійснення суцільної колективізації і ліквідації на цьому грунті глитайні як класу.

Надаючи виключного громадсько-політичного значення справі проведення звітно-перевиборчої кампанії, НКЗС визнає за першочергове політичне завданя міськрад, РВК, всієї колгоспно-кооперативної системи розгортання масово-політичної роботи серед колгоспних та наймитських і бідняцько-середняцьких мас селянства і пропонує до неухильного виконання такі заходи:

1. Розгорнути масово-політичну та організаційно-господарчу

* Зміст постанови викладений в газеті «За соціалістичну перебудову» від 11 грудня 1930 р.

роботу щодо здійснення суцільної колективізації в основних районах України і ліквідації на основі цього глитайні як класу.

2. Виключну увагу приділити підсумкам колективного господарювання минулого року та виконання господарських та політичних кампаній, широко популяризуючи наслідки господарювання і їх розподіл серед членів колгоспів. Також потрібно головну увагу зосередити на правильній організації праці на виробництві в колгоспах і забезпеченню вищої продукційності та інтенсивності праці на базі соцзмагання та ударництва. Треба показати на досвіді минулого року перевагу колективного господарювання та мобілізувати колгоспні маси на подальше зміцнення колгоспів, підвищення продукційності праці, колективної відповідальності в роботі, здешевлення собівартості, збільшення товаровості колективних господарств, закінчення хлібозаготівель і розгортання підготовки до наступної більшовицької весняної с.-г. кампанії.

3. Забезпечити найактивнішу участь колгоспних мас в обговоренні звітів, а також притягати до участі в звітно-перевиборчій кампанії позаколгоспні бідняцько-середняцькі маси селянства. Потрібно так поставити звітну роботу, щоб на звітних доповідях колгоспів було забезпечено 100% участь колективізованих господарств і щоб не залишилось жодного залюдненого пункту, де б не було обговорено звіт колгоспів за минулий рік колективного господарювання.

4. Активізувати роботу ревкомісій і створити спеціальні колгоспні бригади в складі наймитів, бідняків та середняків для попереднього обстеження роботи керуючих органів колгоспів до звіту, рішуче застосовуючи критику та самокритику, виявляючи як досягнення, так і недоліки в роботі окремих колгоспів. Доконче потрібно виявити елементи безгосподарності, зловживань, бюрократизму, тяганини та відірваності керуючих органів від колгоспної маси.

5. Особливу увагу приділити перевірці директив партії та уряду щодо розподілу наслідків господарювання в колгоспах та зокрема перевірити, що і як зроблено в справі використання 5% відрахувань по відношенню до господарств, що усуспільнили своє тягло, з тим, щоб протягом звітно-перевиборчої кампанії було переведено розрахунки за минулий господарчий рік, все більше стимулюючи цим самим подальше усуспільнення окремих галузей сільського господарства та засобів виробництва.

6. Надаючи великого політичного значення зміцненню наймитського та бідняцького впливу в колгоспах, доконче потрібно перевести організацію наймитсько-незаможницьких груп в СОЗах та тих артілях, де соціальний склад не забезпечує батрацько-бідняцького проводу артіллю без утворення таких груп. Перевірити та підсумувати досвід роботи наймитсько-бідняцьких груп та активізувати їх роботу в нижчих формах колгоспів під час звітно-перевиборчої кампанії.

7. В процесі здійснення звітно-перевиборчої кампанії мобілізувати громадсько-політичну та господарчу активність колгоспів, наймитських і бідняцько-середняцьких мас селянства на боротьбу проти куркульської агітації та злочинних дій з боку класово ворожих сил села, що спрямовані на хижацьке нищення живої тяглової сили та худоби з тим, щоб зірвати успішне проведення другої більшовицької засівної кампанії та загальмувати здійснення суцільної колективізації і ліквідації на її грунті глитайні як класу.

8. Розгорнути масово-політичну роботу та забезпечити практичні заходи щодо дійсного переростання селищних виробничих товариств на колгоспи, а також переростання простіших колективів на вищі колективні форми господарювання (артіль, комуна).

9. Одним з основних завдань повинно бути підбір до органів керування класово загартованих працездатних членів правління з тим, щоб правління колгоспу являло собою справжній соціалістичний штаб колгоспу по здійсненню громадсько-політичних та господарчих завдань і перетворення колгоспів на зразкові соціалістичні форми господарювання села.

Забезпечити активну участь середняка-колгоспника в управлінні колгоспів, провести відповідну роботу щодо забезпечення в складі правлінь колгоспів найкращих ударників середняків колгоспників.

Також забезпечити активну участь жінок-колгоспниць в виборах, допевнившись в складі керівних органів не менше третини жінок-колгоспниць.

10. Забезпечити активну керівну участь робітників-двадцятип'ятитисячників у цілій кампанії перевиборів, залучаючи їх до правлінь колгоспів і райколгоспспілок.

11. Бурхливий зріст колективних форм господарювання вимагає виняткової уваги до забезпечення потреб колективного сектора сільського господарства кадрами справжніх бійців на фронті соціалістичної перебудови села, організаторами соціалістичного виробництва. Звітно-перевиборча кампанія повинна перетворитися на огляд роботи всіх організацій в справі підготовки с.-г. кадрів, ліквідації с.-г. неписьменності, роботи с.-г. шкіл, висування і втягнення до органів керування кращих ударників — учасників соцзмагання, передових колгоспів, що показали себе як справжні соціалістичні будівники, здібні на практиці здійснювати генеральну лінію партії щодо суцільної колективізації, боротьби з класовим ворогом та зміцнювати соціалістичні позиції пролетаріату на селі.

12. Забезпечити активну участь сільських Рад в кампанії перевиборів органів керування в колгоспах, використати кампанію для підвищення відповідальності сільрад за колгоспне будівництво, за поворот їх лицем до колгоспів.

Кампанія перевиборів колгоспних органів збігається з перевиборчою кампанією до Рад, це аж ніяк не повинно шкодити роботі, а навпаки, ці обидві кампанії треба пов'язати так, щоб кампанія перевиборів органів керування в колгоспах була складовою частиною перевиборів своїх керівних органів, була запорукою активної 100% участі колгоспників у кампанії перевиборів Рад.

13. Широко популяризувати статут с.-г. артілі та засади добровільності в колективному будівництві згідно директив партії та уряду.

14. НКЗС вимагає від всіх місцевих радянських та колгоспно-кооперативних організацій найвідповідальнішого політичного ставлення та найактивнішої участі в здійсненні звітно-перевиборчої кампанії в колгоспах.

Наркомземсправ Трилiський
Зав. оргсектора, член колегії НКЗС Підгаєць

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1574, арк. 109—111. Відпуск.

№ 84

Постанова грудневого (1930 р.) Пленуму ЦК КП(б)У[59] про колективізацію сільського господарства

13 грудня 1930 р.

1. Підсумки першого року господарювання колгоспів в обставинах здійснення суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу, свідчать про величезні політичні та господарські успіхи партії у розв'язанні одного з центральних завдань пролетарської революції — грунтовної перебудови сільського господарства на соціалістичний лад.

Ці успіхи насамперед полягають у тому, що партія вже цього року добилась такого стану, коли соціалістичний колгоспний сектор не тільки цілком заступив товарову продукцію куркульських господарств, а й у декілька разів перевищує її.

Разом з досягненням у розв'язанні зернової проблеми, колгоспи посіли цього року видатне місце в постачанні промисловості сировини, зокрема буряків, колгоспи дали 8.800 тис. тонн, або 52,9% загального плану. Успішне проведення осіннього засіву на площі 11 млн. га, з яких на колгоспи припадає 3.408,9 тис. га, а в пшеничному клині засівплоща колгоспів становить 42,5%; зростання усуспільненого тваринництва, організація промислових форм, виконання низки інших політичних та господарських завдань підтверджують, що «долю сільського господарства та його основних проблем віднині визначатимуть не індивідуальні селянські господарства, а колгоспи та радгоспи» (Сталін. Промова на XVI з'їзді).

2. Найголовніші успіхи господарювання колгоспів цього року є в тому, що вони — колгоспи — дали масовий практичний показ переваг не тільки у вищій, порівняно до одноосібників, врожайності, але й довели мільйонам одноосібників наочне поліпшення матеріально-побутового стану колгоспних мас як бідняків, так і середняків.

За цей період роботи цілком викристалізовувалось виключно важливе значення машинно-тракторних станцій у соціалістичній реконструкції сільського господарства.

МТС на основі додержування чіткої класової лінії і більшовицьких темпів роботи забезпечили: високий рівень колективізації в районах своєї діяльності, вчасно виконали план уборки, молотьби, хлібозаготівель, осінньої сівби і забезпечили збільшення товаровості колгоспів, стали за важливе знаряддя в справі соціалістичної перебудови сільського господарства.

Усіх цих серйозних досягнень партія дійшла внаслідок правильного здійснення генеральної лінії партії, правильної лінії на індустріалізацію країни, на розвиток важкої індустрії, в першу чергу, і тим самим на забезпечення технічної бази соціалістичної реконструкції сільського господарства, внаслідок нещадної боротьби проти глитайні та рішучої боротьби на два фронти всередині партії, проти «лівих» і правих опортуністів, цієї агентури куркульства всередині партії, як основної небезпеки на даному етапі.

3. Минулий рік у колгоспах був роком боротьби за внутрішнє зміцнення, за правильний розподіл наслідків господарювання, за посилення елементів усуспільнення проти дрібно-власницьких, споживацьких настроїв та впливів куркульства, що намагались підірвати недавно організовані, ще неусталені, без достатнього господарського досвіду колективні господарства. З цієї боротьби основна маса колгоспників вийшла переможцем. В колгоспах виділився в ході цієї боротьби великий шар активістів-колгоспників, що забезпечують зміцнення колгоспів і дальший розвиток їх.

Закріплення існуючих колгоспів, досвід створення міцних колгоспів, на основі простого складання селянських засобів виробництва, масовий практичний показ переваг колгоспного господарювання, правильний розподіл наслідків його в колгоспах на трудодні, виділення тисяч агітаторів-організаторів колгоспного руху з самих колгоспів — викликало за останній час нове піднесення колгоспного руху.

Особливо зростають колгоспи в тих районах, де партійні організації з більшовицькою рішучістю боролися проти всіх виявів опортунізму як проти ставки на самоплив у колективізації, так і проти всіх адміністративних перегинів та заскоків, де осінні с.-г. кампанії здійснювано на основі рішучої боротьби з куркулем.

4. Досягнутий рівень колективізації на Україні, розгортання нових МТС, піднесення колгоспного руху утворює можливість

наступної весни подвоїти сучасний рівень колективізації та протягом 1931 р. в основному закінчити суцільну колективізацію вирішальних с.-г. районів України (Степ).

Для районів Полісся і деяких найбільш відсталих, з заплутаним землекористуванням районів надкордонної смуги, цей рівень колективізації тепер незначний і структура господарства має свої особливості — дальший розвиток колективізації треба провадити такими темпами, щоб забезпечити в основному закінчення суцільної колективізації протягом 1932 року. Партійні організації цих районів повинні приділити максимум уваги роботі виробничих товариств під поглядом забезпечення в них системи заходів, що наближали б бідняцькі та середняцькі господарства до колективної форми господарювання (оранка в одну борозну, спільний засів, встановлення спільного агромінімуму тощо), розгортаючи вже відтепер організацію простіших колективів (товариства спільного обробітку землі, артілі тощо).

Здійснення завдань колективізації в сучасний період полегшується ліквідацією округ і великим зміцненням та зростанням ваги району як основної ланки соціалістичного будівництва на селі.

5. Боротьба за колективізацію є насамперед боротьба проти куркуля, головного запеклого ворога колективізації. Партійні організації повинні організувати не тільки колгоспників, але й одноосібників-бідняків та середняків для рішучого наступу проти глитая. Нещадний наступ на глитая по всьому фронту (хлібозаготівлі, фінансові заходи тощо), ліквідація куркуля в районах суцільної колективізації, переселення розкуркулених за межі села — повинно стати складовою частиною боротьби колгоспних та бідняцько-середняцьких мас одноосібників за здійснення суцільної колективізації... «Тепер розкуркулюють самі бідняцько-середняцькі маси, що здійснюють суцільну колективізацію. Тепер розкуркулювання являє там складову частину утворення й розвитку колгоспів» (Сталін).

Наступна весняна засівна кампанія має бути вирішальним етапом в здійсненні суцільної колективізації України та ліквідації куркуля як класу.

Пленум ЦК зобов'язує всі партійні організації негайно розпочати масову підготовчу роботу до весняної сівби та підпорядкувати її основному завданню — організації масового припливу одноосібників до колгоспів, створення нових колективів, що має одночасно стати основним чинником успішного проведення весняної сівби.

6 Успішне здійснення завдань суцільної колективізації вимагає від партійних організацій твердого й непохитного застосування, як це визначив XVI з'їзд партії, корінних марксистсько-ленінських принципів колгоспного руху, відступ від яких є найтяжчим злочином проти диктатури пролетаріату: добровільність, с.-г. артіль як основна форма колгоспу на даному етапі, ураху-

вання господарських особливостей району й т. ін. (розділ II постанови XVI з'їзду).

7. Парторганізації в системі своєї роботи коло здійснення суцільної колективізації повинні широко використати ті нові організаційні форми та методи роботи, що виявилися на досвіді цієї осені й, насамперед, утворення ініціативних груп до організації колгоспів, організація буксирних бригад колгоспників укупі з неколгоспниками, вербувальних комісій, зльотів колгоспної та неколгоспної молоді, жінок, перекликів тощо. У керівництві колективізацією — організація колгоспів, новий приплив до колективів — партійні організації повинні розгорнути масову організаційну роботу навколо артілі, як основної форми колгоспу та рішуче боротися з тими, хто обмежує організацію нових колгоспів у тих селах, де вже тепер колгоспи існують.

Не обмежуючи організації нових колгоспів, партійні організації й колгоспна система повинні забезпечити систематичне побільшування дрібних колгоспів як шляхом об'єднання їх, прилучення до більших, так і дальшої колективізації бідняцько-середняцьких одноосібних господарств.

Побільшування колгоспів повинно відбуватись обов'язково на основі цілковитої добровільності, за умов справжньої господарської доцільності з урахуванням господарського рівня окремих колгоспів, що об'єднуються, та технічної бази.

Пленум ЦК рішуче застерігає парторганізації проти захоплення «гігантоманією», проти помилок, що їх допустили свого часу окремі організації, створюючи міжселенні колгоспи, проголошуючи адмінпорядком села-колгоспи, села-комуни без наявності потрібної технічної бази, господарських умов, фактичної колективізації цих господарств і масово-організаційної роботи.

8. Плани весняної сівби як у колгоспах, так і по індивідуальних господарствах треба вислухати й обговорити на загальних зборах колгоспників і неколгоспників; обговорення та постанова зборів не тільки про розміри засівних площ та визначення культур, але й про правильніше та найдоцільніше розстановлення тяглової сили, реманенту — повинні сприяти ще більшому поширенню припливу одноосібників до колгоспів.

Виробничі кооперативні т-ва всією своєю роботою повинні сприяти готуванню бідняцько-середняцьких господарств до вступу в колгоспи. Треба, щоб виробничі плани весняної засівної кампанії т-в були щільно пов'язані з планами колгоспів села, становили фактично єдиний виробничий план села й стали підоймою до переходу вже весною більшості тепер кооперативних господарств до колективних форм господарювання.

Потрібно розгорнути рішучу боротьбу з куркульською агітацією щодо розбазарювання живого й мертвого реманенту перед вступом в колгосп. Треба широко популяризувати серед бідняків і середняків 5% відрахування, призначеного у колгоспах на

преміювання тих колгоспників, що усуспільнюють свою робочу худобу та реманент, пояснюючи, що тих, хто злісно продаватиме робочу худобу та реманент перед вступом до колгоспу, приймати не будуть.

9. Пленум ЦК схвалює постанову ПБ про будівництво нових МТС на наступний рік. Будівництво нових МТС, що вже наступного року забезпечать тракторизацію Степу, та зміцнення технічної бази правобережних районів, зокрема прикордонних, які постачають сировину цукровій промисловості, є потужне знаряддя суцільної колективізації.

Парторганізації повинні рішуче боротись з випадками недооцінювання господарсько-політичної ваги МТС і вузько-технічного підходу до них та розгорнути навколо організації нових МТС широку масово-політичну роботу, щоб забезпечити суцільну колективізацію в районах діяльності МТС.

Парторганізації, Наркомзем і фракція Укрколгоспцентру повинні також розгорнути широку роботу навколо укладення договорів МТС із колгоспами як серед колгоспників, так і особливо серед неколгоспників, широко популяризуючи успіхи і переваги, що їх дає МТС сільськогосподарському виробництву колгоспів для того, щоб наслідком цієї роботи посилити вступ неколгоспників до колгоспів.

Потрібно забезпечити здійснення постанови ЦК про одноначальність і невтручання місцевих організацій до оперативно-господарської діяльності МТС [60], поєднавши це з широкою масовою роботою МТС серед колгоспників і одноосібників бідняків і середняків.

Наркомземові й Трактороцентрові [61] при переукладанні договорів визначити сталі межі районів діяльності МТС.

Зважаючи на швидке поширення сітки МТС і збільшення машинно-тракторного парку, пленум визнає за потрібне зміцнити всеукраїнський машинно-тракторний центр.

10. Уже цього року чимало колгоспів показали приклади високої якості роботи як в організації господарства, так і в правильному використанні людської сили та реманенту, і дали зразки справді свідомого ставлення колгоспника до соціалістичного господарювання. Проте у великій частині колгоспів якість роботи ще явно незадовільна.

Підвищення якості в колгоспах, налагодження внутрішньо-господарського розпорядку, який забезпечував би перетворення колгоспу на велике соціалістичне господарство з високим рівнем продукційності, є одне з найважливіших завдань колгоспного будівництва. Партійні організації повинні посилити провід в організації внутрішнього господарського розпорядку в колгоспах. Правильна організація праці (застосування здільщини, нормування, тарифікування робіт), сприяння тому, щоб колгоспники набували фах, як до розвинених в колгоспі галузей виробництва — машинізації тощо, організація відповідно до цьо-

го бригад по галузях виробництва є один з основних засновків зміцнити й забезпечити зростання колгоспу.

Провід у середколгоспному житті від колгоспної системи і парторганізації повинен цілком виходити з ступеня і живого органічного процесу зростання усуспільнення засобів виробництва окремих колгоспів. Треба широко розвинути в колективах соцзмагання та ударництво, забезпечити розподіл наслідків господарювання відповідно до кількості та якості роботи кожного колгоспника.

Парторганізації повинні зміцнити роботу бідняцько-наймитських груп у колгоспах і, спираючись на них і на найкращу частину колгоспників, посилити боротьбу за високу трудову дисципліну проти споживацьких, рвацьких настроїв, проти куркульських впливів всередині колгоспу, виховуючи в колгоспників почуття відповідальності за своє колективне господарство.

Наступні перевибори низових органів керування колгоспами треба використати, щоб очистити колгоспи від куркульських елементів, що пролізли туди. Треба забезпечити новий склад правлінь та ревкомісій з найкращих наймитів, бідняків та середняків-колгоспників, що цілком забезпечував би перетворення колгоспу на справжнє велике соціалістичне господарство.

11. Для зміцнення дальшого зростання колгоспів і послідовного усуспільнення всіх галузей виробництва надзвичайно велике значення має правильний розподіл і використання всіх капіталів колгоспу.

Цього господарського року траплялося завантаження засобів у найменш ефективні капітальні будівництва, що не викликалися навіть господарським станом самого колгоспу, підривали господарську міць колгоспу і штучно зменшували оплату праці колгоспника.

Разом з цим по інших колгоспах спостерігалися факти, коли надмірно підвищена оплата праці колгоспників унеможливлювала створення конче потрібних для розвитку колгоспу усуспільнених капіталів.

Укрколгоспцентр повинен уже 1931 р. перевести господарювання колгоспів на планові засади з тим, щоб кожен мав річний виробничий план.

Виробничий план колгоспу повинен забезпечити вплив усуспільненого господарства на неусуспільнені галузі: розвиток певного напряму господарства, пов'язання обслуговування неусуспільнених галузей з такими самими ж усуспільненими закладами колективу, допомога неусуспільненим галузям, заходи до поступового усуспільнення їх. Навколо цього плану потрібно розгорнути широку масову роботу поміж колгоспників, забезпечити активну участь усіх колгоспників у визначенні програми роботи, у розвитку колгоспу. Райколгоспспілки питання розподілу капіталів, забезпечення нагромадження і використання коштів повинні поставити у центрі своєї роботи.

Доручити Укрколгоспцентрові розробити основні вказівки в цій справі, зважаючи на тип колективу, його господарську міць, структуру господарства.

Зобов'язати Укрколгоспцентр упорядкувати керування будівництвом у колгоспах, зокрема лінією здешевлення, стандартизації і т. ін.

12. Протягом найближчих двох років перед соціалістичним сектором села (колгоспами і радгоспами) стоїть завдання не тільки остаточно вирішити зернову проблему, але й розв'язати проблему м'яса, жирів та постачання сировини соціалістичній промисловості. Це завдання руба ставить перед колгоспною системою питання про спеціалізацію колгоспів, про виділення вже наступного року міцних колгоспів, що забезпечили б уже тепер створення промислових фахових господарств в галузі тваринницькій, молочарській, свинарській, техкультур.

Ці колгоспи повинні бути поставлені в центрі уваги місцевих, партійних і радянських органів.

Укрколгоспцентр має забезпечити максимально ефективне використання державних кредитів і максимальну мобілізацію власних засобів колгоспу на цю справу.

13. Успішне розгортання спеціалізації колгоспів вимагає систематичного планового зв'язку, посилення впливу та організаційної ролі сільськогосподарської промисловості щодо колгоспів. Тим часом, за винятком Цукротресту, решта галузей промисловості здебільшого не мають усталених, відповідно до визначених у плані завдань, обов'язків.

Пленум ЦК доручає Наркомземові, Укрколгоспцентрові й Наркомторгові налагодити такі господарські взаємини між промисловістю й колгоспною системою, що максимально забезпечували б виконання завдань, що поставила партія до розвитку тваринництва й техкультур.

Пленум ЦК доручає Наркомземові й Укрколгоспцентрові розробити заходи щодо організації найпростішого переробітку продуктів сільського господарства у самих колгоспах, пов'язуючи це з державними заходами до розвитку переробної с.-г. промисловості.

14. Сільради в перейденому періоді брали чималу участь у масовій колективізації на селі. А втім, організаторська роль більшості сільських рад у колгоспному будівництві ще й досі явно недостатня. Сільради ще не стали справжніми організаторами колгоспів і здебільшого боротьби за поширення колективізації не ведуть та існуючим колгоспам у роботі не допомагають.

Пленум ЦК пропонує всім партійним організаціям домогтися такого стану, аби кожна сільрада стала справжнім організатором колгоспного руху на селі.

Наступну виборчу кампанію до сільрад треба використати, щоб прикувати увагу широких бідняцьких та середняцьких мас

до колгоспного господарювання і забезпечити новий склад сільрад такими працівниками, які перетворили б сільради на дійсних організаторів та керівників колгоспного руху. Перевиборчу кампанію сільрад треба підпорядкувати завданням суцільної колективізації.

15. У поширенні та зміцненні колгоспного руху на Україні значну роль відіграли громадські організації на селі й насамперед профспілки, КНС, як бойова організація сільської бідноти. Комсомольські організації виявили себе як активний помічник партії в розгортанні колективізації, у багатьох місцях показали зразки ударної самовідданої роботи в колгоспах, зокрема в організації соціалістичних методів праці: ударництво, соцзмагання.

Надалі роботу всіх громадських організацій на селі й передусім КНС, ЛКСМ та профспілок треба підпорядкувати виконанню основного завдання — здійсненню суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу. Пленум зобов'язує партійні організації відповідно перебудувати роботу громадських організацій на селі. Оцінку роботи цих організацій робити в залежності від їхньої конкретної участі та практичних наслідків у виконанні цього основного завдання.

Пленум доручає фракції ВУРПСу забезпечити посилену увагу профорганізацій та об'єднаних у профспілках мас до соціалістичної реконструкції сільського господарства, продовжуючи й далі боротьбу з усяким недооцінюванням провідної ролі пролетаріату щодо села.

Профспілки повинні взяти найактивнішу участь в організації нового піднесення колгоспного руху, у перенесенні до колгоспів практики і досвіду соціалістичної промисловості, в організації праці, в розгортанні соцзмагання та ударництва.

Комсомольські організації повинні рішуче повернутись до виробничих завдань колгоспів, поширити сітку осередків, щоб охопити всі колгоспи, залучивши всю найкращу колгоспну молодь до лав ЛКСМУ, забезпечити підвищення ідейно-політичного рівня сільських комсомольців та активізацію мас молоді села навколо запровадження генеральної лінії партії.

16. У всій роботі коло організації нового припливу до колгоспів конче потрібно залучити до активної участі жінок-селянок як колгоспниць, так і біднячок і середнячок-одноосібниць. Зокрема, вважати за доцільне, крім загальних виробничих нарад, утворити в колгоспах жіночі виробничі наради, щоб обговорювати низку господарських питань, зв'язаних з галузями господарювання, де жіноча праця становить основну. В наступну перевиборчу кампанію провідних органів колгоспів забезпечити щонайменше одну третину жінок-колгоспниць у правліннях та ревкомісіях колгоспів.

17. Сучасний період надто гостро висовує питання про посилення пролетарського керівництва новим колгоспним припли-

вом, про зміцнення провідних кадрів райколгоспспілок, і, насамперед, про добір кадрів, особливо для нових колгоспів та МТС. Тому пленум ЦК ухвалює:

а) Додатково послати на село дві тисячі членів партії на роботу в колгоспах, насамперед із підприємств.

б) Зобов'язати всі партійні організації повернути на колгоспну роботу тих з «25 000», що нині працюють на селі, але не в колгоспах. Одночасно запропонувати міським та районним парткомам рішучіше висувати кадри організаторів колгоспного руху безпосередньо з самих колгоспників, що вже мають великий практичний досвід у колгоспному будівництві.

в) Щоб забезпечити колгоспну систему (МТС, колгоспи, особливо нові) агрономічними кадрами, пленум ЦК вважає за потрібне, щоб НКЗем перекинув потрібну кількість агрономів, що тепер працюють у кооперативній та колгоспній системі, і, крім того, встановив достроковий випуск потрібної кількості агрономів з с.-г. ВИШів, так, щоб вони вже могли працювати в колгоспах під час весняної сівби.

г) Широко розгорнути підготування масових кадрів (бригадири, завідувачі галузей виробництва, трактористи). Укрколгоспцентр і Наркомзем повинні забезпечити все підготування як матеріально, так і організаційно. Парторганізації мають узяти під свій безпосередній догляд проведення цієї роботи.

Запровадити ділом культурну революцію, провести загальне навчання, ліквідувати неписьменність, підвищити культурний рівень широких робітничо-селянських мас, підготувати кадри соціалістичного будівництва з робітників і селян, рішуче перебудувати побут — поставила партія, як умову дальшого успішного розгортання соціалістичного будівництва.

Виконання цього завдання на селі надто гостро ставить питання культурної й політично-виховної роботи серед колгоспників, що є основна стала підпора Радвлади на селі.

Пленум зобов'язує забезпечити видання відповідної популярно-масової літератури, пов'язаної з сучасним станом колективізації та розгорнення суцільної колективізації.

Пленум ЦК зобов'язує розгорнути роботу так, щоб:

а) колгоспники вели перед у запровадженні загального навчання, політехнізації школи й ліквідації неписьменності,

б) колгоспи ставали опорними точками в політвиховній роботі хати-читальні, сільбуду, будинку колективістів, в організації стінних газет,

— пропагіtаторами застосування високої техніки в умовах Радянської влади для соціалістичної перебудови села,

— організаторами бібліотек, що забезпечили б поширення політичної освіти і озброєння з технічних знань і сільського господарства,

— привідцями культурно-побутових заходів (захистки, дитячі установи тощо).

18. Найголовніша умова успішного здійснення суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу є парткерівництво колгоспним рухом та налагодження партійної роботи всередині колгоспу. Треба забезпечити дальше зміцнення теперішніх, організацію нових партійних та комсомольських осередків у колгоспах, залучити до них найкращих колгоспників-ударників та прискорити перебудову роботи колгоспних осередків. Партійні організації мають повнотою використати всі господарсько-фінансові та організаційні важелі, щоб успішно здійснити завдання колективізації, зокрема цілком забезпечити ті пільги, що їх надала держава колгоспам.

Історія боротьби партії з троцькізмом, правими опортуністами та право- «лівим» блоком свідчить, що всі ці опозиції неодмінно атакували політику партії в колективізації, тобто в грунтовному питанні взаємин класів, викорчовуванні решток капіталізму з сільського господарства та ліквідації куркуля як класу на базі суцільної колективізації.

На сучасному етапі, що є вирішальним у розв'язанні історичних проблем пролетарської революції, рішуча боротьба за лінію партії проти опортуністів усіх гатунків, а надто проти правих, що становлять одверту агентуру куркульні, яку партія ліквідує, має бути на першому місці в роботі всіх партійних організацій. Партійні організації повинні рішуче боротися проти правоопортуністичних виявів на практиці, проти тих, що стоять за самоплив у колгоспному русі, за зменшення темпів суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу.

Одночасно партійні організації повинні давати нещадну відсіч «лівим» закрутникам, що забувають основне ленінське наставлення колективізації — добровільність, що не вірять у сили пролетаріату організаторською роботою, практичним показом, переконанням на досвіді повести мільйонні маси бідноти та середняків соціалістичним шляхом розвитку.

Тільки боротьба на два фронти, послідовне запровадження генеральної лінії партії забезпечать партії здійснення в основному вже протягом п'ятирічки суцільної колективізації та на її основі ліквідації куркуля як класу.

* *
*

Надзвичайно важливого значення набирають тепер організація середколгоспного життя, використання досвіду окремих найкраще організованих колгоспів усією колгоспною системою, налагодження раціонального господарювання й боротьба з великими непродуктивними витратами, раціональне використання всієї робочої сили, зокрема впорядкування організованого відходу колгоспників до промисловості та обслуговування колгоспниками радгоспів і промисловості своїх районів.

Нагромадження і узагальнення досвіду в колгоспній системі відбувається надзвичайно мляво. Пленум доручає Політбюро забезпечити прискорене пророблення цих питань від НКЗ та Укрколгоспцентру.

До пророблення цих питань треба залучити науково-дослідницькі с.-г. установи і забезпечити більшу погодженість їхньої теоретичної роботи з бойовими завданнями суцільної колективізації.

Окрема постанова

1. Передати на розгляд Політбюро ЦК КП(б)У питання про забезпечення постачання хлібом спеціальних колгоспів технічних культур.

2. При оцінці коней, що приймають колгоспи, потрібно давати реальну оцінку цих коней.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 13, спр. 345, арк. 72—74. Друкарський відбиток.

№ 85

Постанова ВУЦВК і Раднаркому УРСР про заходи проти хижацького знищення коней

22 грудня 1930 р.

Для рішучої боротьби з хижацьким знищуванням коней, а також припинення вибраковки та зарізу господарсько-придатних коней та кінського молодняка, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народних Комісарів УСРР постановили:

1. Зловмисне доведення коней та кінського молодняка до стану господарської непридатності (калічення, залишення без догляду, без кормів тощо) з метою знищення їх розглядати як злочин.

2. За злочини, зазначені в арт. 1, накладається адміністративним порядком штраф розміром до 10-кратної вартості тварини за місцевими заготовчими цінами.

У куркулів та приватних скупників, що зловмисно ламають цю постанову або підбурюють до цього інших, районові виконавчі комітети та міські Ради, виділені на окремі адміністративно-господарські одиниці, мають право крім того конфіскувати всю належну їм худобу або частину її. Одночасно цих осіб притягається до кримінальної відповідальності за арт. 75^2 Кримінального кодексу УСРР (Зб. зак. УСРР, 1930 р., № 4, арт. 44).

3. Вибраковку коней і кінського молодняка, а також заріз їх на різницях та зарізних пунктах дозволяється робити радгоспам, колгоспам, кооперативним організаціям та одноосібним господарствам тільки за дозволом місцевого органу ветеринарно-сані-

тарного нагляду на підставі спеціальної інструкції Народного комісаріату земельних справ УСРР.

4. Урядових осіб державних установ та підприємств і кооперативних організацій, зокрема голів та членів управ колгоспів, що ламають правила цієї постанови, притягати до кримінальної відповідальності, як за урядові злочини.

5. Зобов'язати районові виконавчі комітети та міські Ради, виділені на окремі адміністративно-господарські одиниці, перевести реєстрацію коней та кінського молодняка, як по одноособових господарствах, так і по колгоспах та радгоспах порядком, визначуваним в інструкції Державної планової комісії УСРР.

6. Заборонити радгоспам, колгоспам і державним органам продавати коні та кінський молодняк приватним особам.

Одноособовим господарствам заборонити продаж коней і кінського молодняка без дозволу місцевої Ради.

7. Зобов'язати районні виконавчі комітети та міські Ради, виділені в окремі адміністративно-господарські одиниці:

а) протягом десятьох днів широко ознайомити людність з цією постановою;

б) скасувати всі попередні місцеві обов'язкові постанови в справах, нормованих цією постановою;

в) перевести серед колгоспників, батрацьких і бідняцько-середняцьких мас села широку пояснювальну кампанію за збереження коней та кінського молодняка.

8. Цій постанові надати чинності телеграфом.

Харків, 22 грудня 1930 р.

Вик. об. Голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету М. Василенко.

Заст. Голови Ради Народних Комісарів УСРР Сербиченко.

Заст. Секретаря Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету К. Горлинський.

ЗЗ УРСР, 1930, № 29, ст. 267, стор. 846—848.

№ 86

Постанова ВУЦВК і Раднаркому УРСР про оподаткування куркульських господарств єдиним сільськогосподарським податком

31 грудня 1930 р.

Зважаючи на незадовільне проведення роботи над виявленням куркульських господарств та оподаткування їх єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядкові, Все-

український Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народних Комісарів УСРР

постановили:

1. Притягати окремі господарства до оподаткування єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядкові тільки тоді, коли є такі ознаки:

1) коли господарство систематично вживає найману працю для сільськогосподарських робіт або в кустарних промислах та підприємствах, крім тих випадків, коли за виборчим законодавством вживання найманої праці не спричиняється до позбавлення права обирати до Рад;

2) коли в господарстві є млин, олійня, круподерня, шеретовка, вовночесальня, шаповальня, терковий заклад, сушарня для картоплі, плодів або городини чи інше промислове підприємство, якщо в цьому підприємстві вживається механічного двигуна, сили вітру або води, а також кінного приводу;

3) коли господарство має промислове підприємство, за допомогою якого експлуатує околишню людність, здаючи роботи додому, або здає це підприємство в оренду;

4) коли господарство систематично здає в найми складні сільськогосподарські машини з механічними двигунами або приводом, чи виконує за плату роботу цими машинами для інших господарств;

5) коли господарство орендує землю на умовах, визнаних від районової податкової комісії за кабальні для винаймачів;

6) коли господарство орендує з метою торгової і промислової експлуатації сад, виноградник тощо;

7) коли господарство систематично здає в найми окремі устатковані будівлі під житло або підприємство, але з умовою, що прибуток від оренди перевищує неоподаткований єдиним сільськогосподарським податком мінімум, установлений для даної місцевості;

8) якщо члени господарства торгують, живуть з лихварства або мають інші нетрудові прибутки (у тому числі як служники культу).

Увага. Рада Народних Комісарів АМСРР має право змінювати, стосовно до місцевих умов, зазначені в цьому артикулі ознаки куркульських господарств.

2. Запропонувати Раді Народних Комісарів АМСРР, районовим виконавчим комітетам і міським Радам, підпорядкованим безпосередньо центрові, перевірити правильність проведеного оподаткування єдиним сільськогосподарським податком окремих куркульських господарств і дооподаткувати ці господарства, у разі виявлення неповного обліку дійсної прибутковості та неоподаткування їх.

3. Запропонувати Раді Народних Комісарів АМСРР, районовим комітетам та міським Радам, зазначеним в арт. 2, встановити пильний нагляд за тим, щоб, запроваджуючи до життя

цю постанову, не припускати оподаткування індивідуальним порядком середняцьких господарств. Для цього зазначені в артикулі 1 ознаки слід прикладати не формально, механічно, а зваживши на загальний стан господарства та значення наведених ознак, як способів визиску околишньої людності й нагромадження нетрудових прибутків.

4. Роботі над виявленням куркульських господарств та оподаткуванням їх єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядкові надати громадського характеру. Районові виконавчі комітети та міські Ради, підпорядковані безпосередньо центрові, повинні провести по всіх селах збори бідноти, колгоспників й активістів-середняків для виявлення та всебічного обговорення питання про господарства, які треба оподаткувати єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядкові.

5. Списки господарств, що їх треба оподаткувати єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядкові, остаточно затверджують районові виконавчі комітети або міські Ради, підпорядковані безпосередньо центрові.

6. За оподаткування єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядкові середняцьких господарств притягати винних до суворої адміністративної або судової відповідальності.

7. Зобов'язати всі районові виконавчі комітети і міські Ради, підпорядковані безпосередньо центрові, закінчити нарахування та стягання податку з куркульських господарств найпізніше 15 січня 1931 року.

Щоб забезпечити вчасне й повне стягання вирахуваного в індивідуальному порядкові сільськогосподарського податку, провести запобіжний опис майна куркулів.

8. Постанову ВУЦВК і РНК УСРР з 13 серпня 1930 року «Про заходи забезпечення правильного оподаткування єдиним сільськогосподарським податком індивідуальним порядком» (Зб. Зак. УСРР, 1930 р., № 18, арт. 171) скасувати.

9. Цій постанові надати чинності телеграфом.

10. Цю постанову видається на підставі постанови ЦВК і РНК Союзу РСР з 23 грудня 1930 року «Про оподаткування куркульських господарств єдиним сільськогосподарським податком в індивідуальному порядку» («Известия ЦИК СССР и ВЦИК» з 25 грудня 1930 р., № 354).

Харків, 31 грудня 1930 р.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Г. Петровський

Голова Ради Народних Комісарів УСРР В. Чубар

Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
М. Василенко

ЗЗ УРСР, 1930, № 30, ст. 273, стор. 857—860.

№ 87

Лист правління Укрколгоспцентру про хід колективізації сільського господарства на Україні

18 січня 1931 р.

ДО ВСІХ РАЙКОЛГОСПСПІЛОК

Грудневий Пленум ЦК КП(б)У висунув як основне завдання на найближчий час на селі подвоєння рівня колективізації до весняної засівної кампанії та закінчення в основному суцільної колективізації в основних с.-г. районах в 1931 році. З часу Пленуму ЦК пройшов вже місяць, між тим темпи колективізації залишаються цілком незадовільні. За останні місяці в колгоспи вступило понад 300 000 господарств. Рівень колективізації підвищився за жовтень місяць на 2,3%, за листопад на 2,3% і за грудень пересічно в такому ж розмірі. Якщо взяти до уваги, що до весняної засівкампанії залишається всього 1,5 м-ці й що рівень колективізації треба підняти до 65—70% всіх бідняцько-середняцьких селянських господарств та до їх земельної площі, то ці темпи, що мали місце за останні 3 м-ці, ні в якому разі не можуть бути визнані за задовільні. Якщо колективізація й надалі буде йти такими ж темпами, це ставитиме під загрозу виконання постановлених партією завдань щодо здійснення суцільної колективізації в Степній смузі та подвоєння рівня колективізації проти осені 1930 року.

Якщо деякі райони за останні три місяці дають високі темпи зростання колективізації, то цього не можна сказати про більшість районів. В більшості районів справа колективізації залишається без змін. Більшість районів не зуміли пов'язати здійснення завдань суцільної колективізації з господарчо-політичними кампаніями, що переводяться. Такі кампанії, як перевибори колгоспних органів, складання договорів поміж МТС та колгоспами, закінчення хлібозаготівель рішучим наступом на куркуля, розгортання підготовки до весняної засівної кампанії, складання виробничих планів колгоспів, перевибори Рад і сільКНС, проходять при великому піднесенні активності бідняцько-середняцьких мас. Але це піднесення активності бідняцько-середняцьких мас не використано для організації масового припливу до колгоспів. Всі кампанії, що проходять, не пов'язані з колективізацією, вони не охоплені завданнями втягнення в колгоспи й організації нових колгоспів, в цих кампаніях не організується нова хвиля колективізації.

Таке ставлення до виконання основного політичного завдання на селі є цілком неприпустиме. Таке ставлення до питань колективізації, яке ми маємо з боку більшості районових організацій колгоспно-кооперативної системи, з боку правлінь колгоспів, не може бути охарактеризовано інакше, як опортуністичне.

Грудневий Пленум ЦК, накреслюючи завдання подвоєння рівня колективізації, виходив з того, що це завдання цілком посильне і реальне, що його здійснення спирається на рівень колективізації, що вже досягнений, на будівництво нових машинно-тракторних станцій, якими до весняної засівної кампанії буде охоплено 8—9 мільйонів га колективізованої землі, та з інших передумов, які утворені темпами розвитку соціалістичного будівництва в нашій країні. Все це утворює таку матеріально-політичну базу, на підставі якої подвоєння рівня колективізації є цілком реальне. З боку бідняцько-середняцьких мас маємо масову тягу до колективної праці, про це свідчить той новий приплив до колгоспів, який був за останні три місяці.

Основні бідняцько-середняцькі маси остаточно повернули на шлях соціалістичного господарства. Але їх потрібно організувати.

Самопливом завдання колективізації не можуть бути здійснені. Настрої самопливу серед колгоспно-кооперативної системи серед інших організацій повинні зустрінути нещадний опір, найрішучіше засудження.

В сучасний момент вузьким місцем в справі здійснення завдань суцільної колективізації й ліквідації куркульні як класу є квола організаторська робота з боку всіх організацій і особливо з боку колгоспно-кооперативної системи. Відсутність організаційної і агітаційної роботи серед бідняцько-середняцьких мас щодо організації нових колгоспів є проявом самопливу та правого опортунізму на практиці.

Колгоспно-кооперативна система в найближчі дні повинна розгорнути велетенську організаторську та агітаційну роботу серед бідняцько-середняцьких мас колгоспників, аби до весняної засівної кампанії здійснити завдання по колективізації, що поставлені партією.

Правління Укрколгоспцентру, обміркувавши ітоги колективізації по стану на 1-ше січня 1931 року, зобов'язує всі правління РКС, директорів та правління колгоспів виконати слідуюче:

а) Переключити на організацію нової хвилі колективізації увесь колгоспно-кооперативний апарат знизу доверху. Пронизати всю підготовку до весняної засівної кампанії, кожне міроприємство, що переводиться в зв'язку з цим в колгоспах, здійсненням завдань суцільної колективізації.

б) Поставити перед всіма районовими організаціями питання про те, аби вони виділили для здійснення завдань колективізації кращі кадри районових робітників та надіслати їх на село в допомогу сільрадам та правлінням колгоспів для підготовки колгоспів і бідняцько-середняцьких індивідуальних господарств до весняної засівної кампанії та здійснення завдань по колективізації.

в) Організувати в кожному районі бригади з старих колгоспників в кількості 5—10 чоловік, не менш 2—3 бригад на район,

звільнивши весь склад бригад від безпосередньої роботи в колгоспах, для надсилки їх на села, що найбільш відстають по колективізації та весняній засівній кампанії. Основним завданням цих бригад повинно бути перевірка та допомога колгоспам щодо підготовки весняного засіву та сприяння колгоспникам в справі організації втягнення до колгоспів бідняцько-середняцьких індивідуальних господарств і організації в цих селах нових колгоспів.

г) Райони, де на 1-ше січня колективізовано понад 75% всіх бідняцько-середняцьких господарств, зобов'язані організувати з кращих колгоспників по 2—3 бригади з кількістю 8—10 чоловік кожна та надіслати їх в сусідні райони, що відстають по колективізації, для організації в них масового припливу в колгоспи бідняцько-середняцьких господарств.

д) Зобов'язати всі комуни, яких нараховується на Україні понад 600, організувати зі свого складу вербовочні бригади та надсилати їх в сусідні села для організації нових колгоспів та для втягнення в існуючі колгоспи.

є) Утворити при всіх колгоспах вербувальні комісії, широко втягуючи в їх роботу, поряд зі старими колгоспниками, і молодих активних жінок-колгоспниць, а також одноосібників-активістів.

Зобов'язати правління колгоспів вести систематичне керівництво, інструктування та контроль над роботою вербувальних комісій, заслуховуючи їх на засіданнях правління не менше як один раз на два тижні.

Зобов'язати правління райколгоспспілок та правління великих колгоспів забезпечити систематичне керівництво та інструктування вербовочних комісій, ініціативних груп та колгоспних бригад.

ж) Запропонувати РКС розгорнути широку масову роботу серед індивідуальників, добиваючись в найкоротший термін організації ініціативних груп по всіх сільрадах та великих населених пунктах, які не мають колективних об'єднань, встановивши систематичну роботу серед них та конкретний план переростання їх в колгоспи.

РКС зобов'язані негайно ув'язатись з кожною ініціативною групою, що утворюється на селі, і давати цим ініціативним групам потрібне живе керівництво щодо організації колгоспу та підготовки їх до весняної засівної кампанії (складання виробничих планів, організація колективного ремонту, утворення насіннєвих фондів й інше).

з) Звернути увагу всіх РКС на потребу такої масової роботи при організації нових колгоспів, аби усуспільнювати всі основні засоби виробництва та утворювати с.-г. артілі.

Вважати цілком ненормальним, коли низка районів вважає за основну форму колгоспів не с-г. артілі, а т-ва СОЗ, що не звертають достатньої уваги на усуспільнення основних засобів

виробництва та організацію с-г. артілей (Терпінянський, Краснопільський, Долинський райони).

і) Зовсім неприпустима затримка розглядання заяв, що подані індивідуальниками в існуючі колгоспи, та проявлення фактів адміністрування з боку сільських організацій колгоспами. Райколгоспспілки зобов'язані пильно проінструктувати всі колгоспи про те, аби вони негайно розглядали всі заяви, тим самим сприяючи швидкому зросту колективізації.

Потрібно ще раз попередити всі організації про неприпустимість вживання при колективізації адміністрування, як це має місце в окремих сільських організаціях, наприклад, Долинському районі.

к) Для здійснення постійного керівництва колгоспами по питаннях організації нових колгоспів та втягнення в існуючі колгоспи індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств, РКС повинні встановити подекадну відчитність колгоспів, про кількість організованих кожним старим колгоспом нових та про кількість заяв, що подані в існуючі колгоспи, а також переводити два рази на місяць спеціальні інструктивні наради представників колгоспів та тих бригад, які колгоспами організовані, з метою посилення їх роботи.

л) При розгортанні колективізації особливу увагу треба звернути на кооперативні виробничі т-ва і організацію на базі цих т-в с.-г. артілей. Для цієї справи треба притягти кооперативний апарат (агрономів, інструкторів і інших робітників).

м) До цього часу зовсім недостатня участь в справі колективізації всієї агрономії як колгоспної, так і кооперативної, особливо в районах Степу та бурякосіяння, де в кожному районі є значна кількість агрономів. РКС разом з іншими організаціями повинні скликати спеціальну нараду всіх агрономів району та поставити перед ними питання про участь агроперсоналу, разом з існуючими колгоспами, в організації нової хвилі колективізації.

н) Зовсім слабу участь в справі колективізації бере сільське вчительство та інші культурні сили села. Їх треба притягнути до самої активної роботи щодо здійснення завдань колективізації, для чого РКС зобов'язані поставити перед радянськими та професійними органами районів питання про те, аби скликати районові з'їзди вчителів і інших культурних робітників для обговорення основних завдань по колективізації та участі в них всіх культурних робітників села, особливо сільського вчительства.

о) Правління УКЦ звертає особливу увагу на питання колективізації директорів та всього апарату МТС, що є дійсними опорними пунктами колективізації на селі. В районах діяльності МТС треба здійснити суцільну колективізацію всіх бідняцько-середняцьких господарств та повністю ліквідувати на цій основі куркульство. Тому ввесь апарат МТС повинен переключитись на здійснення цього основного завдання.

Складання договорів МТС з колгоспами, як правило, не дає підстав говорити про те, що МТС і РКС розгорнули достатню роботу. Більш того, в багатьох районах складання договорів проходить без масового припливу в колгоспи неколгоспників, що свідчить про кволу масову організаційну і агітаційну роботу з боку РКС і МТС в селах, що обслуговуються останніми. Ці недоліки треба якнайшвидше усунути та підняти роботу на такий рівень, аби в районах діяльності МТС здійснити суцільну колективізацію всіх бідняцько-середняцьких господарств.

Заступник голови правління Укрколгоспцентру

Куз. Григор'єв

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 93, арк. 44—47. Склографічний відбиток.

№ 88

Постанова Президії ВУЦВК про хід підготовки до весняної посівної кампанії і колективізації

2 лютого 1931 р. *

Досягнення у здійсненні генеральної лінії партії на соціалістичну перебудову країни, на перетворення її з аграрної на індустріальну стають грунтом для успішного розв'язання основної проблеми 1931 року — завершити будування фундаменту соціалістичної економіки СРСР. Звідси випливають і завдання весняної с.-г. кампанії: подвоїти досягнутий рівень колективізації, здійснюючи політику ліквідації куркульні як класу; закінчити в основному колективізацію Степу України і забезпечити закінчення її 1932 року по інших районах України; на соціалістичних засадах остаточно розв'язати зернову проблему; поширити сировинну базу промисловості, збільшивши засівну площу технічних культур; зміцнити основу харчового постачання робітництву, розвиваючи тваринництво та городництво; забезпечити збільшення якісних показників с.-г. виробництва (зменшити собівартість продукції, поліпшити якість, збільшити продукційність праці тощо), надавши їм того значення, якого їм надаються у виробництві промисловому. Щоб з успіхом здійснити ці бойові завдання другої більшовицької весни, потрібно змобілізувати навколо них найширші кола робітництва, колгоспників, наймитів та бідняцько-середняцького селянства, напружити й використати всі сили та засоби державних, кооперативних і громадських організацій; запровадити в готуванні до весни бойові темпи, перетворити с.-г. виробничу кампанію на вузловий пункт роботи на селі.

Проте, незважаючи на той факт, що до весняної сівби лишився невеликий час, на місцях, за відомостями НКЗС, масового

* Дата опублікування.

готування досі ще не розгорнуто. Навпаки, у багатьох районах панує цілковита бездіяльність, сподіванки на самоплив і брак твердого більшовицького керівництва від районних установ та організацій роботою в сільрадах, колгоспах та радгоспах. Наступ на куркульню в частині районів замалий. Темпи зростання колективних господарств свідчать про брак тут масової роботи, про недостатнє використання активності мас, що зросла під час перевиборчої кампанії Рад, для піднесення колгоспного руху й посилення готування до сівби. У деяких районах, замість дальшого підвищення рівня колективізації, помічаємо навіть зменшення показників; по 20% колгоспів не закінчено розподілу наслідків господарювання минулого року. Плани весняної с.-г. кампанії доведено лише до 80% колгоспів, цілком недозволений стан з доведенням планів до індивідуальних господарств (35,5%). У надзвичайно загрозливому стані ремонтування тракторів та с.-г. машин. Перебіг договірної кампанії МТС незадовільний. Контрактації засівів майже не почато. Протруювання засівного матеріалу, очистки зерна як слід не розгорнуто.

Землевпорядження проходить надзвичайно повільно. Цілком незадовільний стан готування до городньої кампанії. Абсолютно незадовільний перебіг заготівлі насіння та кормових корінняків ставить під загрозу розвиток кормової бази для тваринництва.

Роль сільрад, їхніх пленумів та секцій у колективізації та в усьому готуванні до весняної сівби явно недостатня.

Щоб забезпечити цілковите здійснення завдань весняної сільськогосподарської виробничої кампанії, Президія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету ухвалює:

1. Запропонувати райвиконкомам та міським Радам ширше розгорнути масову роботу коло піднесення на найвищий щабель руху бідняцько-середняцьких мас до суцільної колективізації, підпорядкувавши цьому основному завданню всі заходи готування до весни і змобілізувавши на цю роботу всі Ради, громадські організації, політосвітні заклади, наявні організаторські кадри тощо. Широко популяризувати досягнення наявних колгоспів за минулий рік та переваги колективного господарювання, забезпечивши негайне закінчення розрахунків із колгоспниками по наслідках господарювання 1930 року. Навколо доведення колективізації окремих сіл та районів до рівня суцільної розгорнути соціалістичне змагання за збільшення колгоспів, за переростання нижчих форм на вищі, зробивши артіль основною формою колгоспу на даному етапі. Домогтися, щоб Ради та їх с.-г. секції, зміцнені внаслідок перевиборів, щонайенергійніше і найрішучіше взялися до організації підготування до весни. Райвиконкомам районів нових МТС розгорнути кампанію укладання договорів із МТС та популяризацію ролі МТС у соціалістичній перебудові села, використавши організацію нових МТС для максимального посилення колгоспного руху.

2. Під відповідальність райвиконкомів та міськрад негайно

закінчити доведення планів весняної с.-г. кампанії до кожного села, колгоспу та індивідуального господарства й про наслідки телеграфно повістити НКЗС. Доведення планів забезпечити масовою роботою за спільне виконання планів об'єднаними силами колгоспників і тієї бідноти та середняцтва, що ще є поза колгоспами, залучаючи на цій основі останніх до колгоспів. Не зупиняючись на цьому, широко розгорнути роботу коло доведення планів до груп безпосередніх їхніх виконавців (колгоспних бригад тощо), забезпечивши правильне розташування сил та заходів для практичного здійснення завдань весняної сівби. РВК негайно перевірити стан готування масових кадрів для засівної кампанії. Трактороцентрові, Укрколгоспцентрові та центрам с.-г. кооперації негайно забезпечити цілковите виконання зобов'язань щодо фінансування курсів. НКЗС та РВК до 15 лютого забезпечити МТС фахівцями-агрономами.

3) Зобов'язати Трактороцентр, райвиконкоми та міські Ради максимально форсувати ремонтування тракторів, с.-г. машин та знаряддя, закінчивши його у визначений строк. Для цього точно виявити всі трактори та реманент, що потребують ремонту; виявити, змобілізувати і використати на ремонт усі запасні частини до тракторів та ремонтні матеріали, що є на місцях. По лісових районах зорганізувати з участю споживчої та промислової кооперації викурювання деревного вугілля й використати його під час ремонтної кампанії. Поставити роботу ремонтних майстерень на байові рейки, визначивши тверді строки ремонтування по окремих колгоспах, у частинах сіл тощо. Налагодити ремонтування кінської збруї, возів та інших засобів транспортування, ВУКС та промкооперації якнайскоріше постачати місцям потрібні для ремонтної кампанії матеріали. ВРНГ та промкооперації негайно забезпечити фактичну видачу потрібної кількості вугілля на ремонтну кампанію і дати місцям відповідну рознарядку. ВУКС та Укрколгоспцентрові простежити за виконанням загадів ВРНГ та відвантаженням залізницею вугілля до ремонтних майстерень.

4. Відзначаючи недозволену затримку в постачанні машин, особливо трієрів та сортівниць, тракторних букерів, 24-рядних сівалок тощо і надто небезпечний стан із постачанням запасних частин, запропонувати ВРНГ визначити сталий календар випуску їх заводами і пильний робітничий контроль над додержанням цих строків, а так само над відвантаженням їх на місця. РНК домогтися сталих строків постачання тракторів, с.-г. машин та запасних тракторних частин лінією республіканської та союзної промисловості, забезпечити вчасне розгортання МТС. ВУКС та Нафтосиндикатові вчасно постачати місцям потрібні для тракторів нафту, бензин, мастило тощо.

5. Доручити РНК простежити за забезпеченням планів весняного засіву чистосортним насінням та насінням кормових трав по лінії Укрзерноцентру. Райвиконкомам, Радам, райколгосп-

спілкам та райкоопспілкам забезпечити у визначений від РНК строк утворення насіннєвих та страхових фондів у колгоспах, страхових фондів одноосібників та недоторканних фуражних фондів. Цю роботу поставити як одне з головних завдань, що забезпечує успішне проведення сівби. У межах визначених від уряду кінцевих строків визначити п'ятиденні завдання по всіх сільрадах, селах та колгоспах і налагодити перевірку їхнього виконання на місцях. Негайно розгорнути очистку та протруювання засівного матеріалу, використавши для цього всі наявні машини та матеріали, визначивши максимальне обтяження для очисних машин і певні строки обслуговування ними сільрад, колгоспів тощо.

6. Райвиконкомам промислових районів та міським Радам зорганізувати виконання планів городньої кампанії та розгортання тваринницьких ферм; забезпечити потрібним засівним матеріалом, реманентом, тягловою та робочою силою і приладдям для зрошення, максимально прискоривши приділення для них земель. Наркомпостачання та НКЗС негайно визначити організаційні форми управління та керівництва приміськими городніми господарствами та фермами у зв'язку з розкрупненням ЦРК і дати вказівки на місця.

7. Сільськогосподарська виробнича кампанія, що буде вирішальною у ліквідації куркульні як класу на базі широкого розгортання суцільної колективізації, проходитиме в умовах надзвичайного загострення класової боротьби. Куркуль намагатиметься загальмувати колективізацію і зірвати сівбу. Його намаганням треба протиставити міць і непохитну єдність пролетарських, наймитських та бідняцько-середняцьких мас. Підкреслюючи це, Президія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету пропонує РВК і Радам та всім місцевим і громадським організаціям усю масову роботу провести під ознакою рішучого наступу на куркуля, організації зустрічного плану за виконання і перевиконання завдань, широко організуючи соцзмагання. Особливу увагу в усіх заходах приділити роботі серед жінок, наймичок, біднячок та середнячок, висуненню з їхнього складу міцного активу призвідниць колективізації та здійснення високих темпів готування до сівби, домагаючись, щоб жінка-наймичка, біднячка і середнячка була в передніх лавах бійців за успішне проведення другої більшовицької весни.

8. Поставити питання перед органами преси про потребу широкої участі в реалізації бойових завдань сільськогосподарської виробничої кампанії 1931 року. НКЗС максимально прискорити виконання видавничого плану с.-г. літератури.

9. Покласти на голів РВК та міськрад особисту відповідальність за абсолютно точну, вчасну і повну інформацію НКЗС у визначені строку і за визначеними формами.

«Комуніст», № 32, 2 лютого 1931 р.

№ 89

Постанова правління Укрколгоспцентру про виконання постанови ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР про контрактацію ярих посівів[62]

2 лютого 1931 р.

Контрактація в наступну весняну с.-г. кампанію з'являється одним з міцних ричагів соціалістичної перебудови сільського господарства, важливішим моментом зміцнення на базі соціалістичного виробництва змички між робітничим класом та наймитсько-бідняцько-середняцькими масами колгоспників та одноосібників. Контрактація повинна з'явитись могутнім стимулом до втягнення широких бідняцько-середняцьких мас до колгоспів.

Цілковите виконання планів контрактації буде означати собою ще одну перемогу соціалістичного наступу по всьому фронту, ще одну жорстоку поразку куркульні як класу та куркульських підголосників, правих опортуністів та примиренців.

Успішне здійснення планів контрактації можливе лише при умові скупчення на цьому уваги широких мас колгоспників та бідняків і середняків-одноосібників.

Кожен колгоспник, колгоспниця, наймит, бідняк, середняк, одноосібник повинні знати, що виконання та перевиконання планів контрактації визначає собою зміцнення економічної міці країни — збільшення випуску нових тракторів, складних машин тощо, проведення на цій основі технічної бази під сільське господарство, що планова мобілізація технічної сировини означає найефективніше переключення її у вироби промисловості, зокрема для колгоспників та бідняків і середняків-одноосібників, здешевлення собівартості цих виробів та в цілому піднесення життевого та культурного рівня робітничих та селянських мас.

Відозва Союзного Раднаркому та ЦК ВКП(б) від 21 січня про контрактацію з'являється бойовим наказом мобілізації та розстановки сил на фронті соціалістичного будівництва, яка повинна стати здобутком широких колгоспних та бідняцько-середняцьких мас одноосібників.

Райколгоспспілки та колгоспсекції повинні розгорнути широку масову роботу по проробці відозви серед широкої маси колгоспників з притягненням максимальної кількості бідняків та середняків-одноосібників, побудувавши проробку в такий спосіб, аби жодного колгоспника, жодного бідняка та середняка-одноосібника, не ознайомленого з відозвою та не уявившого політично-господарської суті кожного пункту відозви, не було. Проробку відозви підкорити мобілізації активності бідняцько-середняцьких мас колгоспників та одноосібників на боротьбу з куркульськими елементами за 100% й своєчасну контрактацію посівів, за успішне підготовлення до весняного сіву, максимальне

залучення бідняцько-середняцьких мас до колгоспів, за здійснення суцільної колективізації та ліквідації на цій основі глитая як класу.

Практично політично-масову роз'яснюючу роботу необхідно побудувати в такий спосіб:

а) Відозву ЦК та РНК обміркувати на поширених засіданнях правління колгоспів, на зборах бідняцько-наймитських груп, на зборах колгоспного активу, на виробничих нарадах, на зборах жінок, молоді й жіночих делегатських зборах, на загальних та кут[кових] зборах колгоспників з притягненням на них бідняків та середняків-одноосібників.

б) Виділити з кращих колгоспників групи агітаторів, яким доручити проробку відозви серед індивідуального населення, як шляхом доповіді на загальних та куткових зборах одноосібників, так і в групових та індивідуальних бесідах.

в) Всю роботу культосвітніх установ, як клуби, будинки колективіста, хати-читальні, підпорядкувати популяризації завдань весняної засівкампанії та контрактації, організувавши доповіді, бесіди, вистави, присвячені цьому.

В колгоспах видати присвячені цьому стінчасописи.

г) Масову роботу по проробці відозви ЦК і РНК пов'язати з проробкою конкретних планів контрактації, організовуючи зустрічні плани, застосовуючи соцзмагання за своєчасне та цілковите виконання планів контрактації.

До переведення проробки відозви притягти весь профспілковий актив, зокрема агрономічні та культосвітні сили, а також піонерзагони.

Хід проробки відозви та значення і роль контрактації широко висвітлити в районних та колгоспних газетах, використовуючи їх на успішне переведення роботи.

Оригінал за належними підписами:
Згідно: секретар правління Козловський

ЦДАЖР УРСР, ф. І, оп. 7, спр. 89, арк. 53—54. Склографічний відбиток.

№ 90

Лист Наркомзему УРСР про підготовку Українським військовим округом 5500 трактористів з числа демобілізованих червоноармійців

3 березня 1931 р.

РИКам, директорам МТС и МТМ
Копия: Начподивам, Начпобригадам АВИА

На Украинский военный округ в текущем 1931 г. возложена задача подготовить из числа демобилизованных красноармейцев 5500 трактористов. В соответствии с этим заданием части приступили к подготовке трактористов.

В целях обеспечения нормальной работы курсов трактористов при частях предлагается:

Обеспечить курсы трактористов соответствующими пособиями, преподавательским составом, оборудованием мастерских и выделением учебных тракторов.

РИКам и райколхозсоюзам выделить специальных лиц, отвечающих за обеспечение курсов преподавательским составом, учебными тракторами, литературой и оборудованием классов для занятий.

Для проведения практической работы курсы трактористов прикрепляются к ближайшим машинно-тракторным станциям и МТМ и совхозам (в радиусе не более 20 верст от расположения частей). Необходимо оказать всемерное содействие нормальной работе курсов.

Примечание: Все расходы, связанные с оплатой преподавателей и горючего, производятся за счет частей.

Зам. Наркомзема УССР Сидерский
Вр. зам. нач. ПУУВО Микитюк

«Сільськогосподарський інформаційний бюлетень НКЗС, Укрколгоспу та с.-г. кооперативних центрів», 1931, № 17, стор. 7.

№ 91

Постанова XII Всеукраїнського з'їзду Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів[63] про підсумки та перспективи радгоспно-колгоспного будівництва

4 березня 1931 р.

Останні два роки були роками великого історичного перелому в сільському господарстві України і всього СРСР в напрямку рішучої соціалістичної перебудови його та нечуваного зростання на цьому грунті продукційних сил сільського господарства на базі розгортання соціалістичної індустріалізації.

Неухильне проведення генеральної лінії партії, спирання на бідноту в спілці з середняком і рішуча боротьба з куркулем та посилення провідної ролі пролетаріату забезпечили рішучий поворот основних селянських мас до соціалізму й могутній розвиток колгоспного руху.

Успішне розгортання суцільної колективізації дало змогу Радянській владі та Комуністичній партії перейти від політики обмеження експлуататорських тенденцій куркуля до політики ліквідації куркуля як класу в районах суцільної колективізації, що здійснюють у процесі суцільної колективізації безпосередньо самі бідняцько-середняцькі маси.

Успіхи суцільної колективізації та будування радгоспів дають змогу партії й Радянській владі вже 1931 року здійснити завершення побудови фундаменту соціалістичної економіки, досягнувши абсолютної переваги у сільському господарстві соціалістичних елементів, зв'язати безпосередньо соціалістичну промисловість з соціалістичним сільським господарством і тим самим розв'язати проблему «хто кого» в сільському господарстві.

Широке розгортання радгоспівського будівництва утворює соціалістичні підприємства індустріального типу, що забезпечують величезний розвиток продукційних сил та полегшують поворот бідняцько-середняцького селянства на шлях колективізації.

Успіхи колгоспного господарювання, що його випробували мільйони селян, створили нову могутню колгоспівську хвилю, втягуючи тим самим нові маси бідняків і середняків до лав активних будівників соціалізму.

На основі досягнень радгоспно-колгоспного будівництва партія й Радвлада, розв'язавши в основному зернову проблему, успішно почали розв'язувати проблему тваринництва і технічних культур, закладаючи тим самим міцну сільськогосподарську базу для соціалістичної індустрії.

Виходячи з цього, з'їзд вважає за потрібне поставити такі завдання щодо дальшого розвитку й зміцнення радгоспно-колгоспного будівництва.

В ГАЛУЗІ РАДГОСПНОГО БУДІВНИЦТВА

1. Завдання завершення фундаменту соціалістичної економіки СРСР і побудови соціалістичного суспільства вимагають передусім дальшого розвитку радгоспів як підприємств послідовно соціалістичного типу та дальшого зміцнення їх технічної бази. Провідна роль радгоспів у сільському господарстві вимагає високого технічного рівня, такої організації й продуктивності праці в радгоспах, щоб вони давали кращі зразки справжньої соціалістичної організації сільського господарства.

2. Останні два роки були роками великих досягнень в галузі радгоспного будівництва: радгоспи поширили засівну площу від 700 тис. га 1929 року до 1 100 тис. га — 1930 року і досягнуть 2 млн. га 1931 року, майже вдвоє перевищивши засівну площу останнього року п'ятирічки, що її схвалив попередній з'їзд Рад.

Радгоспи УСРР перебільшили на 30—40% врожайність проти врожайності куркульських господарств і, посідаючи всього 3,4% засівної площі України, здали 1930 року 6,4% всього товарового хліба.

Радгоспи скупчили чимало ресурсів для розв'язання проблеми тваринництва: 100 тис. корів, 98 тис. свиноматок і на 1931 рік

скупчують у себе понад $1/3$ плану всього промислового городництва.

3. Поруч досягнень в будуванні радгоспів виявились і окремі хиби, що особливо позначились під час збиральної кампанії 1930 року.

З'їзд вважає за головніше завдання поруч подальшого розвитку радгоспів поліпшити якість всієї роботи радгоспів: піднести продуктивність праці, збільшити врожайність, вжити всіх заходів, щоб найпродуктивніше використати засоби виробництва, покращити догляд за тваринами, зменшити втрату молодняка та збільшити продукційність тварин.

Забезпечити значне збільшення продуктивності праці в радгоспах до кінця п'ятирічки на основі удосконалення організації праці, розвитку соціалістичних форм праці (ударництво, соцзмагання тощо) та цілковитої механізації польових робіт й максимальної механізації інших галузей сільського господарства.

З'їзд вважає за потрібне збільшити засівну площу радгоспів до 4 млн. га до кінця п'ятирічки. Довести у складі засівних площ кормовий клин до розмірів найменш як 800 тис. га та забезпечити дальше розгортання й зміцнення радгоспів промтехкультур, що становлять сировинну базу промисловості. Досягти в радгоспах до кінця п'ятирічки подвоєну врожайність проти вихідного року п'ятирічки. Пресічний удій корови на рік на промислових фермах довести щонайменш до 3 тис. літрів до кінця п'ятирічки.

З'їзд звертає увагу на потребу максимально допомогти наявним радгоспам та новоорганізованим господарствам робітничої кооперації.

Розгортання радгоспного будівництва сконцентрувало в них кадри сільськогосподарського пролетаріату. Механізація господарства радгоспів гостро змінила склад сільськогосподарського пролетаріату в радгоспах, поповнивши його чималою кількістю кваліфікованих робітників індустріального типу.

Дальше зміцнення цих досягнень вимагає приділити особливу увагу питанням подальшого систематичного поліпшення побутових умов та матеріальних умов сільськогосподарського пролетаріату на засадах збільшення продуктивності праці.

В ГАЛУЗІ КОЛГОСПНОГО БУДІВНИЦТВА

1. Важливіші вирішальні підсумки колгоспного руху на Україні за останні роки полягають в тому, що основні маси селянства остаточно повернули на соціалістичний шлях розвитку. Вже зараз на Україні об'єднано в колгоспи 46% селянських господарств і 51% земельної площі. По основних зернових районах Степу в колгоспи об'єднано 69% селянських господарств та понад 70% земельної площі, 25 адміністративних районів закін-

чують ліквідацію куркуля як класу на базі суцільної колективізації.

2. Головні господарські наслідки колгоспів за 1930 рік полягають в тому, що вони (колгоспи) засіяли понад 10 млн. га площі землі, продали державі товарової продукції зернових культур понад 140 млн. пудів.

Цим колгоспи не тільки в декілька разів перебільшили продукцію куркульських господарств, а вкупі з радгоспами в основному розв'язали зернову проблему.

Поряд із збільшеною питомою вагою колгоспів в розв'язанні зернової проблеми, колгоспівський сектор уже 1930 року посів вирішальне місце у виробництві важливіших технічних культур, як-от: цукровий буряк (52,9%), бавовна (68%).

3. Успішно виконавши план осінньої сівби 1930 року, хлібозаготівлі та інші с.-г. та політичні кампанії, колгоспи довели, що вони є дійсна і стала опора Радянської влади на селі.

Масовий поворот середняка до колгоспів багато збільшив соціальну базу, на яку спирається Радянська влада на селі. Середняк, вступивши до колгоспу, перетворився із спільника на дійсну та сталу опору Радянської влади на селі.

Швидкий розвиток колективізації показує, що ми маємо змогу вже навесні цього року закінчити в основному суцільну колективізацію в Степу, до весни 1932 року — Правобережжя та Лівобережжя та протягом 1932 року суцільну колективізацію Полісся й на основі цих успіхів рішуче провести ліквідацію куркуля як класу.

4. Колгоспи вже першого року масової колективізації набагато піднесли продуктивність праці в порівнянні до індивідуальних господарств.

З'їзд звертає увагу колгоспів на те, що великим лихом, яке підриває трудову дисципліну, є споживацькі порівняльні тенденції в колгоспах, що їх роз'ятрює куркуль для зриву колективізації.

Це призвело до того, що в окремих колгоспах відступали від принципу розподілу наслідків господарювання за кількістю та якістю вкладеної праці.

Найважливіші завдання в колгоспах є піднесення продуктивності праці, що вимагає найкращої організації робочої, тяглової сили та реманенту, особливо під час збирання врожаю. З'їзд цілком схвалює широке застосування відрядної плати, преміювання та організацію бригад колгоспників по окремих галузях господарства та ділянках роботи, перехід на плату виключно за кількістю та якістю праці, що витратив кожний колгоспник.

З'їзд звертає особливу увагу на піднесення активності жінки-колгоспниці, збільшення її участі й впливу безпосередньо в колгоспному виробництві та керівних органах колгоспів.

З'їзд ставить перед колгоспниками завдання максимально розвинути соцзмагання та ударництво, рішуче боротися з непродуктивними витратами, боротися за ощадне витрачання робітничої сили, найпродуктивніше використання машин та живої тяглової сили.

З'їзд підкреслює, що основною формою колгоспівського руху на даній стадії розвитку є сільськогосподарська артіль. Перевід колгоспів на вищий щабель колективізації — комуну має відбуватися за обов'язкової умови визнання самими колгоспниками, за їх власним досвідом, потреби цього переходу, пам'ятаючи, що в колгоспах тільки починається, а не закінчується процес перетворення дрібного власника на свідомого члена соціалістичного суспільства.

Поруч цього потрібно більшу увагу звернути на доцільнішу організацію виробництва й налагодження внутрішнього життя у вищій формі колгоспу — комуні.

Розвиток колгоспів, як соціалістичної форми господарства, можна успішно здійснити тільки за умов участі всіх колгоспників у розв'язанні колгоспівських справ, виховуючи цим у всій масі колгоспників відповідальність за колективне господарство, підносячи свідомість колгоспників на височінь інтересів соціалістичного будівництва.

Ради, як органи пролетарської диктатури, ставлячи своїм основним завданням соціалістичну перебудову села, мають стати справжніми організаторами колгоспного руху, борцями за зміцнення колгоспів, за піднесення якості їх роботи та поліпшення господарства. Ради своєю роботою мають сприяти ще більшому піднесенню могутньої хвилі припливу бідняцько-середняцьких мас до колгоспу.

З'їзд, відмічаючи велику роль, що її відіграли КНС в забезпеченні успіхів колективізації, вважає, що робота КНС, як масової бідняцької організації на селі, повинна бути зараз цілком підпорядкована справі суцільної колективізації й ліквідації куркуля як класу. Всіляко допомагаючи колгоспам, кожна організація КНС повинна поставити перед собою завдання поголовного вступу членів КНС до колгоспів.

З'їзд звертає увагу радянських та колгоспних організацій на кончу потребу підсилити допомогу новоорганізованим колгоспам. Для цього треба організувати шефство старих колгоспів над новими, мобілізувати для зміцнення їх найкращі колгоспні кадри, щоб максимально забезпечити успішне проведення весняної засівкампанії на основі найкращої організації праці й тяглової сили, утворення насіннєвих, фуражних фондів та усуспільнення основних засобів виробництва.

З'їзд звертає увагу на те, що коли більшість районів своєю роботою забезпечили піднесення могутньої хвилі колгоспного руху, в низці районів не забезпечено ніякого зрушення в справі

колективізації, що пояснюється бездіяльністю районових організацій.

З'їзд доручає Колгоспцентрові відрядити спеціальні колгоспівські бригади з районів суцільної колективізації на посилення колективізації у відсталих районах.

З'їзд звертає увагу на особливу відповідальність завдань, що стоять перед районами, які в основному закінчили суцільну колективізацію. Ці завдання полягають в глибокій систематичній роботі щодо поліпшення якості колгоспівської роботи у справі організації виробництва та впорядкування колгоспівського життя.

З'їзд доручає Колгоспцентрові взяти ці райони під спеціальний нагляд, а їх досвід використати в інших районах.

З'їзд звертає увагу на потребу максимально мобілізувати місцеві кошти й матеріальні ресурси та правильно використати неподільні капітали в колгоспах, які мають ще більше зміцнити й поширити колгоспне господарство.

Для покращення загально-побутових і культурних потреб колгоспів з'їзд вважає за потрібне, щоб НК освіти, НК здоров'я та Колгоспцентр приділяли максимальну увагу на задоволення цих потреб колгоспів, використовуючи також в цій справі всі місцеві можливості.

З'їзд звертає увагу на найраціональніше використання робочої сили в колгоспах, правильне розставлення її. У зв'язку з раціоналізацією та механізацією виробництва й організоване використання робочих сил колгоспів для промисловості та інших галузей народного господарства.

З'їзд відмічає, що за 1930 рік роботи цілком викристалізувалось виключно важливе значення машинно-тракторних станцій в справі соціалістичної реконструкції сільського господарства.

Озброєні передовою технікою МТС, на основі проведення чіткої класової лінії й більшовицьких темпів роботи, забезпечили високий рівень колективізації у районах своєї діяльності.

Вчасно виконавши весняну й осінню сівбу, збирання, хлібозаготівлі, вони забезпечили збільшення товаровості колгоспів і стали важливим знаряддям суцільної колективізації й ліквідації куркуля як класу.

Зважаючи на поширене будівництво МТС в 1931 році (325 МТС) і виключно важливу організаційну і господарську роль МТС в реконструкції сільського господарства, з'їзд доручає урядові повести рішучу боротьбу з випадками недооцінки господарсько-політичної ролі МТС, вузько технічного підходу до них, втручання в оперативну діяльність та порушення єдиноначальності.

З'їзд вважає за потрібне широко розгорнути масово-політичну роботу навколо МТС, щоб забезпечити успішне здійснення суцільної колективізації в районах діяльності МТС.

ЗАВДАННЯ КОЛГОСПІВ І РАДГОСПІВ У ГАЛУЗІ ПІДВИЩЕННЯ ВРОЖАЙНОСТІ

Завершення суцільної колективізації, міцний розвиток радгоспів, що несуть із собою високу організацію виробництва, побудова сітки МТС та розвиток механізації сільського господарства дозволяють поставити питання про перегляд попередніх постанов про збільшення врожайності, бо постанова сесії ЦВК СРСР, ухвалена в грудні 1928 року, про збільшення врожайності на 30—35%, мала за основу здійснення найпростіших, приступних дрібним господарствам агрикультурних заходів, за умови переваги індивідуального сектора над соціалістичним, що передбачалося до кінця п'ятирічки.

Соціалістична реконструкція сільського господарства дає змогу поставити, як мінімум, завдання подвоїти 1933 року попередні запроектування п'ятирічного плану щодо підвищення врожайності.

З'їзд доручає урядові під час проектування нової п'ятирічки виходити з підвищення врожайності на 65—70% проти вихідного року п'ятирічки.

З'їзд вважає за потрібне для збільшення врожайності використати величезні ресурси в галузі механізації сільського господарства, що їх надано радгоспам і колгоспам соціалістичною індустрією на поліпшення обробітку грунту, вчасний засів, боротьбу з бур'янами та з шкідниками рослин, піднесення ролі меліорації й захисних смуг в Степу та посилення ролі згаданих факторів у піднесенні врожайності.

З'їзд, підкреслюючи важливе значення хімічних добрив, доручає урядові забезпечити максимальне розгорнення хімічної промисловості в галузі виробництва мінеральних добрив та використання природних угноєнь для хімізації сільського господарства.

Серед заходів до підвищення врожайності з'їзд підкреслює потребу виростити найкраще сортове насіння, особливо зимостійке та сухотривале, використавши всі досягнення генетики й селекції на найкращі місцеві сорти, що довели свою високу якість в місцевих природних умовах.

В ГАЛУЗІ МЕХАНІЗАЦІЇ РАДГОСПІВ ТА КОЛГОСПІВ

Побудова фундаменту соціалістичного суспільства вимагає подальшої реконструкції всієї технічної бази сільського господарства та опанування техніки сучасної індустрії.

З'їзд вважає, що до кінця п'ятирічки треба закінчити охоплення сільського господарства України мережею МТС, щоб сполучити роботу трактора з живою тягловою силою.

Вузьке місце є питання забезпечення механізації технічних і спеціальних культур. З'їзд доручає урядові поряд з дальшим

форсуванням механізації збирання зернових досягти до кінця п'ятирічки рішучих успіхів щодо механізації полоття та збирання буряка, бавовни, кукурудзи та городніх культур.

З'їзд підкреслює, що псування с.-г. реманенту є злочинство перед пролетарською державою, і закликає всіх с.-г. робітників та колгоспників максимально уважно ставитися до с.-г. машин, особливо до тракторного парку та складних с.-г. знарядь.

З'їзд застерігає радгоспівські та колгоспівські організації від протиставлення механізації живій тягловій силі й нагадує про потребу ощадливого ставлення до коней та покращення їх якості, маючи на увазі, що кінь ще довго відіграватиме величезну роль у сільському господарстві України.

Розвиток продукційних сил сільського господарства та піднесення його товаровості вимагають поліпшити обслуговування сільського господарства залізничним транспортом, поліпшити шляхи та забезпечити автотранспортом, притягаючи до цього широкі колгоспівські маси.

Надаючи великої ваги винахідництву, як одному з важливіших чинників реконструкції сільського господарства, з'їзд вважає за потрібне навколо цього питання мобілізувати увагу на активність робітничих і колгоспівських мас, а також громадських і колгоспівських організацій.

Щоб забезпечити нормальну роботу тракторного парку та інших складних с.-г. машин, з'їзд вважає за потрібне повністю забезпечити виготування та безперебійне постачання запасних частин для всіх тракторів та складних с.-г. машин.

В ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

З'їзд ухвалює заходи уряду в справі розвитку тваринництва й ставить перед урядом, як одне з основних завдань, вже 1931 року розв'язати в основному тваринницьку проблему, щоб 1932 року ліквідувати утруднення з м'ясом, і для здійснення цього вважає за потрібне вже 1931 року сконцентрувати в радгоспах та колгоспах 800 тис. свиноматок, а також рогатої худоби та овець.

Разом з цим з'їзд ставить за завдання забезпечити успішний розвиток птахівництва через запровадження масової інкубації, розвиток роботи інкубаторно-бройлерних станцій.

Щоб максимально піднести продукційність тваринництва, вважати за потрібне визначити спеціальну мережу колгоспів молочних, свинарських та птахівничих, організувавши відповідні спеціальні колгоспні центри в системі Укрколгоспцентру.

Щоб виконати програму тваринництва, з'їзд вважає за потрібне протягом найближчих двох років утворити міцну кормову базу, поширити споживання кормового буряку, виробництво коріняків і використання відходів та покидьків, зокрема цукрового буряку, одночасно розгорнувши потужну промисловість ком-

бінованих кормів, використавши всі відходи харчової промисловості, боєнські відходи, відходи рибної та консервної промисловості на вироблювання високоцінних штучних кормів для тваринництва.

З'їзд вважає за потрібне протягом найближчих двох років вжити рішучих заходів до масового поліпшення породного складу с.-г. тварин, широко розвинувши племінну справу, метизацію, поліпшуючи скоростиглість, застосовуючи новіші досягнення науки в годуванні с.-г. тварин та загальному налагодженні відгодування.

З'їзд вважає за потрібне основну увагу щодо ветеринарно-профілактичного обслуговування зосередити на обслуговуванні соціалістичного сектора.

У зв'язку із значним поширенням тваринництва з'їзд звертає увагу на потребу забезпечити повнотою будівництво промислових тваринницьких ферм і в радгоспах і в колгоспах, максимально використовуючи для цього всі місцеві ресурси будівельних матеріалів.

З'їзд зобов'язує НКЗС та всю колгоспну систему забезпечити всі промислові тваринницькі ферми кормами, зокрема силосом.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ

Виходячи з вельми важливого значення для розвитку продукційних сил сільського господарства виробничої спеціалізації окремих с.-г. районів, з'їзд доручає урядові здійснити заходи цим напрямком, звернувши особливу увагу на закінчення спеціалізації приміської смуги та основних промислових районів, відповідно до тієї ролі, яку вони повинні відігравати в соціалістичному господарстві, і територіально розташувати спеціалізовані радгоспи, колгоспи та МТС відповідно до сільськогосподарського районування, відповідно до цього й доручити урядові розробити нову п'ятирічку розвитку соціалістичного сільського господарства України.

КАДРИ

У процесі бурхливого розвитку колгоспівського руху з колгоспників, наймитів, бідняків і середняків-колгоспників виділився вже могутній кадр керівників колгоспівського будівництва, що на досвіді колективного господарювання навчився добре керувати колгоспівським господарством. З'їзд, відзначаючи досягнення на ділянці готування колгоспівських кадрів з колгоспівського активу, звертає увагу уряду на потребу посилити готування кадрів з колгоспників, зокрема жіноцтва, зважаючи на те, що опанування техніки великого соціалістичного виробництва організаторами, що їх висунули колгоспівські маси, є запорука успіху колгоспівського руху.

На базі досягнень у готуванні масових с.-г. кадрів з колгоспівського та радгоспівського активу з'їзд ставить завдання дальше підвищити їх технічне й політичне озброєння на рівень середньої та вищої агрономічної кваліфікації.

Разом з висуванням організаторів з колгоспівського активу, перепусканням їх через спеціальні курси й готуванням з них бригадирів та керівників окремих галузей з'їзд відзначає недостатність забезпечення соціалістичного сектора сільського господарства «вищим командним складом» — агрономами тощо, і звертає увагу уряду на потребу посилити темпи готування с.-г. фахівців у ВИШах, а так само — на потребу посилити висування до ВИШів колгоспівської молоді, зокрема жіноцтва.

Щоб найщільніше поєднати готування кадрів з практикою соціалістичного с.-г. виробництва та максимально озброїти технікою широкі маси робітників радгоспів та колгоспів, з'їзд вважає за потрібне поступово перетворити наявну мережу учбових закладів на школи-підприємства.

З'їзд доручає урядові вжити заходів до більшого використання сільськогосподарської науки на користь соціалістичному сільському господарству, для чого посилити безпосередній зв'язок сільськогосподарських наукових установ з сільськогосподарським соціалістичним виробництвом радгоспів та колгоспів і зміцнити матеріально-технічну базу с.-г. науки, поставивши на чолі її єдиний керівний науковий центр.

Харків, 4 березня 1931 р.

«Резолюції Всеукраїнських з'їздів Рад». Партвидав, 1932, стор. 350—357.

№ 92

Постанова колегії Наркомзему УРСР про стан колективізації сільського господарства Степу України

6 березня 1931 р.

1. Колегія НКЗС констатує значні досягнення в справі здійснення суцільної колективізації Степу, де на 20 лютого рівень колективізації становить 69,5% всієї кількості бідняцько-середняцького господарства Степу.

НКЗС особливо відзначає такі райони Степу, що високо тримають більшовицькі темпи в роботі щодо завершення суцільної колективізації й ліквідації на цьому грунті глитайні як класу: Березівський — колективізовано 95,6% бідняцько-середняцьких господарств, Люксембурзький — 95,1%, Велико-Токмацький — 93%, Молочанський * — 94%, Калініндорфський — 93%,

* У тексті документа помилково «Маломанський».

Хмілівський — 93%, Ново-Празький — 92,8%, Андрієво-Іванівський — 91%, Антоново-Кодинцівський — 89,1%, Лисичанський — 89,6%, Божедарівський — 88,3%, Баштанський — 85,6%, Снігурівський — 82,2%, Ворошиловський — 82,1% і Синельниківський — 81%.

2. Поруч цього відзначити, що низка районів ще не взяли відповідних темпів до здійснення суцільної колективізації: на 20 лютого у Вільшанському районі колективізовано лише 20,9%, Лиманському 34%, Ново-Айдарському — 37,7%, Цюрупінському — 41,5%, Голопристанському—40,5%, Кам'янському — 42,5% та по Дніпропетровській міськраді — 38,4%. Значне відставання цих районів є наслідок слабо розгорненої масово-політичної роботи, зовсім недостатньої організованості бідняцько-середняцького селянства для рішучого наступу на куркуля та невміння спрямувати політично-господарчі кампанії, що проводяться на селі, роботу Рад та колгоспно-кооперативної системи — на завершення суцільної колективізації.

3. Констатувати, що в Степу поступово зростає питома вага основної форми колгоспного будівництва — с.-г. артілі: коли на 20 січня 1930 року артіль становить 67,8% до загальної кількості колгоспів в Степу, то зараз артільна форма досягає 74,4%. Одночасно відзначити, що справі застосування артільної форми в процесі колгоспного будівництва не скрізь приділяється належну увагу і ще має місце поширення СОЗів (Білозерський район — 57% СОЗів, П'ятихатський — 56%, Вознесенський — 53%, Гросулівський — 50% та ін.).

4. Відмічаючи деяке зростання пересічного розміру колгоспів (пересічно на один колгосп припадає: на 20 січня 1931 р. — 38 господарств і 560 га землі, на 20 лютого 1931 р. — 63 господарства і 594 га землі), Колегія відзначає недостатність заходів до укрупнення колгоспів.

В районах П'ятихатському, Селидівському, Доманівському, Гришинському та ін. є надзвичайна роздрібність колгоспів.

5. Колегія відзначає, що за даними міжрайонових нарад, стан організації праці в колгоспах, що матиме вирішальне значення для успішного проведення другої більшовицької весняної с.-г. кампанії, в більшості районів Степу незадовільний і що ця робота занадто затяглась і не стала в центрі уваги як центральних, так і районних колгоспно-кооперативних організацій. Не використано позитивний досвід місцевих колгоспів та радгоспів, що повинні бути за основне джерело для розв'язання питань організації праці. Не звернуто потрібної уваги на справу посилки старих колгоспників до знов організованих колективів. Взаємоперевірку майже не організовано. Неприпустимо мляво розгортається робота по організації бригад, застосуванню нормування та здільщини. Є шкідливі тенденції до організації бригад — двірок замість організації за виробничою нарадою. Не опрацьовано баланси праці та не вживається заходів до організованого

відходництва, не налагоджено рахівництво в колгоспах та зокрема облік праці.

6. Як неприпустиме явище відзначити неналагодженість справи рахівництва і обліку, повну відсутність вказівок в цій справі з боку Укрколгоспцентру, відсутність друкованих форм та рахівничих книжок, внаслідок безмежної тяганини в цій справі з боку союзних організацій (Колгоспцентр). Немає на місцях розрахункових книжок та рахівничих книжок, що негативно відбивається на оформленні вступу до колгоспів нових членів і організацій обліку усуспільнених засобів виробництва.

7. Недостатньо розгорнуто масово-політичну роботу серед бідноти, селянок та молоді, недостатньо активізовано участь організації КНС в справі колективізації. Як загальне правило, роботі наймицько-бідняцьких груп в колгоспах не приділяється потрібної уваги. Є випадки організації колгоспів одноманітного соціального складу — виключно середняцьких, що відмовляють в прийомі до колгоспу бідняцьких безтяглових господарств (Савранський район), а також факти замкнення, небажання приймати до складу колгоспів нових членів. Є неприпустимі факти організації колгоспів в складі виключно членів релігійних сект — баптистів, штундистів і т. ін. (Савранський район — колгосп «Євангеліст № 3»).

Колегія Народного комісаріату земельних справ пропонує:

1. Укрколгоспцентру та секторам НКЗС опрацювати всі матеріали міжрайонових нарад та протягом 5 днів дати відповідні практичні вказівки райвиконкомам та колгоспно-кооперативним організаціям в справі уникнення хиб, що є в роботі, переключивши сили і енергію району і села на організацію середколгоспного життя і підготовку колгоспів до весняної с.-г. кампанії.

2. Зобов'язати РВК корінним чином перебудувати роботу РВК та всіх районових сільських організацій в той спосіб, щоб було забезпечено систематичне, постійно діюче керівництво роботою по здійсненню весняної с.-г. кампанії, припинено безмежну кількість засідань і нарад та повернути увагу всіх робітників району і села до середколгоспних питань, особливо до організації виробництва в колгоспах.

Налагодити систематичний інструктаж та живе керівництво сільрадами. Не підмінювати сільради, а допомогти їй налагодити роботу так, щоб вона стала за справжнього відповідального організатора за здійснення плану весняної с-г. кампанії, завершення в районах Степу суцільної колективізації й ліквідації на цьому грунті глитайні як класу, за справжнього організатора мас на успішне здійснення завдань розвитку і соціалістичної реконструкції сільського господарства.

Головну увагу сконцентрувати на налагодженні роботи новообраних земельних секцій сільрад, організації роботи з агро- і зооветуповноваженими, налагодженні інструктажу сільвико-

навців з тим, щоб всі сили мобілізувати на успішне здійснення весняного посіву.

Цю постанову опрацювати на засіданнях президій РВК та проробити її на пленумах сільрад, забезпечивши відповідний інструктаж щодо практичної реалізації цієї постанови.

3. Зобов'язати голів РВК за їх персональною відповідальністю звільнити весь с.-г. сектор від будь-яких інших обов'язків та командирувати робітників на села до колгоспів для налагодження середколгоспного життя, організації виробництва в колгоспах. Всіх без винятку агрономів, де б вони не працювали, перекинути на роботу в колгоспи, але з тим, щоб кожному агроному було дано певні практичні завдання, встановлено термін їх виконання і проінструктовано так агрономів, як і інших робітників, як практично організувати роботу колгоспів, концентруючи зараз агрономічні сили на заходах по складанню робочих посівних планів, організації праці, розбивці колгоспників на бригади, виділенню бригадирів, складанню балансів праці, налагодженню обліку праці в колгоспах та створенню матеріально-технічної бази.

4. Незалежно від того, чи є в колгоспах річний виробничий план, негайно опрацювати виробничий план на весняну с.-г. кампанію, проробляючи з колгоспниками всі виробничі питання, що, де, коли, як сіяти, як організувати використання фондів бригади, налагодити облік праці, організувати заробітчанство та привести в систему і в цілковиту ясність стан засобів с.-г. виробництва і організувати розстановку сил на час посівної кампанії.

5. Грунтовна хиба колгоспного будівництва полягає ще в низькій продукційності праці і за головне завдання РВК, сільрад, колгоспно-кооперативної системи є досягнення високопродукційної колгоспної праці і раціонально організованого колгоспного виробництва як могутнього чинника боротьби проти куркульства та піднесення с-г. виробництва колгоспів. Особливу увагу звернути на такі питання:

а) організувати по всіх колгоспах конкретну проробку питань організації праці та перевести районні колгоспні конференції по організації праці;

б) застосувати шефство старих колгоспів над новими, здійснити командирування старих колгоспників до знов організованих колгоспів з тим, аби ці заходи було скеровано на перенесення досвіду організації праці старих колгоспів у знов організовані;

в) приділити особливу увагу справі організації бригад за виробничою ознакою, застосуванню здільщини та нормуванню з тим, щоб в кожному колгоспі практично розробити і запровадити нормування і здільні розцінки.

Укрколгоспу встановити норму та здільну розцінку для тракторного тягла, норми з скотарства і техкультур;

г) організувати перевірку та взаємоперевірку колгоспу з питань підготовки до весняної с.-г. кампанії та організації праці, залучивши до цієї роботи місцеву пресу, а також застосувати організацію колгоспних і радгоспних буксирних бригад для допомоги колгоспам;

д) протягом 5 днів райколгоспсоюзам опрацювати районові баланси праці по колгоспному сектору та застосувати організоване заробітчанство;

е) приділити пильну увагу справі організації громадського харчування та побуту, зокрема з тим, аби на цьому грунті максимально використати працю жінок-колгоспниць;

ж) не чекаючи на надсилку книжок та бланків з центру, всім районам належить вжити заходів до постачання колгоспам книжок та бланків, використавши місцеві ресурси. Одночасно запропонувати Укрколгоспу протягом 5 днів виготовити бланки-табелі нарядів і інструкцію до них;

з) просити ВУРПС дати відповідну директиву профспілковим організаціям про негайну мобілізацію рахівників на час весняної с.-г. кампанії в колгоспи;

і) в місцевій пресі організувати систематичне висвітлення питань організації праці на конкретних прикладах колгоспів, зокрема по всіх районах через пресу перевести заочні колгоспні конференції по питаннях організації праці;

к) запропонувати Укрколгоспу на додаток до виданих положень про організацію праці в колгоспах опрацювати заходи щодо стимулювання продукційності праці, як-от: система преміальної оплати праці, система диференційованої оплати в залежності від кількісних і якісних показчиків в роботі по виконанню норм; організація сквозних бригад, особливо в галузі тваринництва, застосування соцзмагання та ударництва в колгоспах. Ці заходи потрібно широко популяризувати на сторінках як центральної, так і місцевої преси і на виробничих нарадах колгоспів.

6. Зобов'язати РВК та колгоспно-кооперативну систему добитись рішучого перелому в справі договорної кампанії МТС та контрактації, закінчивши протягом декади заключення договорів контрактації та договорів МТС з колгоспами, забезпечивши МТС насінням, кадрами тощо.

7. Забезпечити всю колективізовану площу насінням на час складання виробничого плану весняної сівби, як ранніх і пізніх ярових, так і городніх та технічних культур, та зокрема кормових трав. Повести рішучу боротьбу проти куркульської агітації щодо зриву заходів у мобілізації насіннєвих фондів. Поруч з роботою по втягненню бідняків та середняків до лав колгоспів треба практично домагатися створення технічної бази в нових колгоспах, не сподіваючись на самоплив і допомогу центру в цій справі. Особливо серйозно треба поставитись до утворення фуражних фондів, що є одною з передумов до успішного прове-

дення сівби. Треба поставити вимоги перед кожним колгоспником щодо усуспільнення насіння і фуражних фондів під час його переходу на колективні форми господарювання, а також негайної сплати вступних та спеціальних внесків.

8. Негайно опрацювати практичні заходи щодо організації використання живої тяглової сили, звернувши особливу увагу на підготовленість тяглової сили до весняних робіт.

Негайно поставити в колгоспах на відпочинок та підсилену годівлю весь живий реманент та організувати забезпечення тяглової сили збруєю.

9. Зобов'язати всі радгоспи організувати допомогу колгоспам в справі організації виробництва і зокрема поширити практику буксирних бригад на допомогу суміжним колгоспам.

10. Відзначаючи, що дійсне соціалістичне господарювання можливе тільки у великому колективному господарстві, Колегія НКЗС пропонує, не відмовляючись від організації дрібних колгоспів, там, де це потрібно, дальше борючись з шкідливими тенденціями «гігантоманії», неухильно проводити роботу до дальшого укрупнення колгоспу на підставі цілковитої добровільності.

11. Колегія НКЗС рішуче підкреслює, що друга більшовицька весняна с.-г. кампанія проходитиме в умовах загостреної класової боротьби, коли куркуль і класово-ворожі сили сіл чинитимуть опір успішному поступу вперед колгоспів Степу України на шлях суцільної колективізації і ліквідації на цьому грунті глитайні як класу.

Ось чому в роботі РВК, сільрад, всієї колгоспно-кооперативної системи повинно бути забезпечено більшовицькі революційні темпи, чітку класову лінію, більшовицьке розгортання масово-політичної роботи та мобілізацію активності робітничих, наймитських та бідняцько-середняцьких мас на успішне здійснення у встановлені терміни завдань другої більшовицької колгоспної весни.

12. Зобов'язати районові та сільські організації розвантажити правління колгоспів від інших обов'язків і дати їм можливість безпосередньо займатись виробництвом і середколгоспними питаннями.

13. Вважати за потрібне випустити 15 березня спеціальне число газети «Соцперебудова», присвячене питанням підготовки до весняної с-г. кампанії в Степу України.

Також випускати спеціальний бюлетень, присвячений Степу, де відбити постанови Колегії і матеріали міжрайонових нарад.

14. Одночасно просити газети «Комуніст», «Радянське село», «Вісті», «Всеукраїнський пролетар», «Сільськогосподарський пролетар» випустити 15 березня спеціальні номери, присвячені суцільній колективізації Степу та здійсненню планів весняної с.-г. кампанії.

Цю постанову надрукувати у всіх як центральних, так і районних газетах.

Наркомземсправ Демченко
Секретар Прахін

«Сільськогосподарський інформаційний бюлетень НКЗС, Укрколгоспу та с.-г. кооперативних центрів», 1931, № 10—11, стор. 4—7.

№ 93

Постанова Президії ЦКК КП(б)У — Колегії НК РСІ УРСР про стан організації праці та відходництва в колгоспах

24 березня 1931 р.

1. Итоги истекшего хозяйственного года колхозов — первого года сплошной коллективизации и ликвидации кулака как класса на базе сплошной коллективизации — свидетельствуют о громадном успехе политики партии и Соввласти в деле социалистического переустройства сельского хозяйства, выявили значительные преимущества колхозного хозяйства перед индивидуальным. Несмотря на отсутствие достаточного опыта, ряда организационных неполадок, бешеного сопротивления кулачества, случаев извращения линии партии при распределении доходов, организация коллективного труда в колхозах, даже на базе только простого сложения средств производства, дала значительный рост производительности труда, повысив значительно доходность колхозников. Колхозы не только перекрыли недосевы кулаков, но благодаря более полному использованию труда и машин, значительно расширили посевную площадь. Все это на основании правильной политики партии в колхозном движении вызвало новую громадную волну прилива новых миллионов бедняцко-середняцких единоличников в колхозы.

Первый год коллективного хозяйства создал основные формы колхозного труда — бригады, группы, сдельщина и др. и создал условия для массового их применения в колхозах.

2. Обследование организации труда в колхозах выявило, что наряду с действительно хорошо поставленной работой ряда обследованных колхозов, имеет место во многих случаях слабое внедрение нормирования и сдельщины, слабая постановка учета, а иногда полное его отсутствие, низкая производительность труда, слабое развертывание, а иногда полное отсутствие соцсоревнования и ударничества, слабая труддисциплина и т. п., что свидетельствует о том, что как местные парторганизации, так и руководство колхозной системы не уделяли необходимого внимания организации труда в колхозах, не изучены лучшие достижения,

имеющиеся в колхозах, и не перенесены эти достижения в др. колхозы.

Ряд грубейших извращений по распределению доходов и в особенности натуральной части привели к развитию едоцкого принципа, рвачества и этим самым к подрыву труддисциплины.

3. Отмечается совершенно недопустимая задержка в окончании распределения доходов в колхозах (по сведениям НКЗ на 20 февраля распределение закончено лишь в 83,4% колхозов и таким образом задержано выявление эффективности хозяйства в этих колхозах, что также является следствием опоздания с посылкой директив на места со стороны Укрколхоза и НКЗ).

4. Укрколхозцентр на 1930 г. дал неправильные указания по использованию рабсилы колхозников и организации планового отходничества в промышленность и строительство, что фактически привело к сокращению отходничества. На 1931 г. Укрколхозцентр также не дал четкой директивы по организации отходничества колхозников.

На основании этого Президиум ЦКК и Коллегия НК РКИ постановляет:

1) Предложить НКЗ и Укрколхозцентру, руководствуясь решениями VI-го съезда Советов о колхозном строительстве [64], немедленно приступить к проведению в жизнь постановления НКЗ и Колхозцентра Союза от 24 марта [65] к переводу в колхозах основных с.-х. работ на началах сдельщины, оцененных в трудоднях. Дать исчерпывающие указания о порядке разработки норм с полным учетом успехов, достигнутых в каждом колхозе и с учетом хозяйственных особенностей и уровня технической базы, ликвидировать случаи механического включения в планы колхозов средних ориентировочных норм, преподанных Укрколхозцентром без учета особенностей каждого колхоза.

При проработке решений VI-го съезда Советов о колхозном строительстве, особенно четко разъяснить колхозникам порядок распределения доходов соответственно выработанных трудодней, т. е. по количеству труда, а также мобилизовать колхозников на решительную борьбу с попытками уравнительного поедоцкого распределения, расценивая это как попытку кулачества подорвать труддисциплину и взорвать изнутри колхоз.

2) Отмечая значительное опоздание с изданием форм учета в колхозах, обратить внимание НК РКИ Союза на недопустимую затяжку в этом Колхозцентра и НКЗема Союза.

Предложить Укрколхозцентру не позже, как в течение апреля месяца ввести учет в колхозах по формах НКЗ и Колхозцентра СССР, согласованных с НК РКИ СССР. Для успешного проведения учета, считать необходимым проведение районных совещаний счетоводов и постоянный систематический инструктаж в колхозах как по линии инструкторского аппарата, так и путем установления заочных консультаций.

3) Поручить группе рационализации установить в 5-ти колхозах изучение опыта применения учета, установленных Союзным НКЗ и Колхозцентром, с тем, чтобы на основе опыта их применения, рационализации документации, введения постоянных форм учета не позже как в сентябре текущего года вместе с Колхозцентром дать указания колхозам о порядке учета на 1932 г. Одновременно с этим поручить группе рационализации изучить опыт организации для мелких колхозов межколхозного учета, оставив в колхозах лишь первичные записи.

4) Для успешного проведения сдельщины, уже начиная с весны этого года, предложить Укрколхозцентру развернуть массовую разъяснительную работу о значении применения сдельщины, провести инструктаж в райколхозсоюзах и колхозах. Считать необходимым для создания кадров колхозных нормировщиков организовать краткосрочные курсы по нормированию и сдельщине. Просить ВУСПС дать указания союзам об их участии в организации этих курсов.

5) Для помощи колхозам в переходе на сдельщину, предложить НКЗ и УКЦ не позднее 1-го апреля направить в колхозы необходимое количество работников из центра и немедленно дать распоряжение районам о посылке районных работников в колхозы. Ускорить окончание посылки в счет 20 000 старых колхозников в помощь новым колхозам и посылку в счет 60 000 из новых колхозов в старые для изучения опыта нормирования, расценок и организации труда.

6) Для усиления руководства организации труда в колхозах считать необходимым усилить аппарат колхозной системы работниками по организации труда как в центре, так и на местах, путем установления специального инструкторского аппарата.

7) Отмечая достижения отдельных колхозов в организации труда, благодаря бригадной системе работ и максимальному использованию постоянного состава, предложить Укрколхозцентру провести ряд мероприятий, обеспечивающих максимальное использование постоянного состава в бригадах и группах и на сезонных работах.

8) Отмечая значительные достижения в области развития социалистических методов труда в колхозах, предложить УКЦ усилить руководство, наладить учет, обеспечить перенесение достижений лучших ударников, обеспечить премирование лучших ударников, посылку на учебу, лечение, выдвижение и пр.

9) Предложить УКЦ пересмотреть существующие правила внутреннего распорядка с тем, чтобы наряду с общественными правилами ввести таковые по бригадам. Правила внутреннего распорядка должны предусматривать ответственность за качество и количество выполненной работы, за хранение и использование имущества, за нарушение труддисциплины, порядок уведомления о выходе на работу и др.

10) Учитывая громоздкость общеколхозных производственных совещаний в больших колхозах, предложить Укрколхозцентру разработать положение о бригадных производственных совещаниях и общеколхозных производственных конференциях с тем, чтобы обеспечить реальное в нем участие ударников.

11) Поручить с.-г. группе с привлечением институтов реконструкции и труда поставить в 2-х колхозах опытно-показательную организацию труда. Укрколхозцентру в течение 2-х месяцев изучить лучшие образцы организации труда в колхозах и перенести опыт их работы в другие колхозы не позже, как к уборочным работам.

12) В колхозах, где расчеты по запутанности учета и счетоводства не произведены, предложить расчеты закончить до 15-го мая. Предложить райисполкомам мобилизовать необходимые счетные кадры для помощи этим колхозам и в окончании расчетов.

13) Предложить УКЦ в течение пяти дней отменить неправильные указания (п. 1 в, разд. 5, п. 2 в) по организации отходничества в колхозах и в тот же срок дать четкие указания на места, сделав отходничество составной частью организации труда в колхозах.

14) Отметить недопустимое опоздание Укрколхозцентра по составлению баланса труда в колхозах и выявлению излишков свободной рабочей силы на 1931 г., а также отсутствие увязки между Укрколхозцентром и НКТрудом, правооппортунистическое отношение ряда колхозов к выявлению излишков рабочей силы, что сможет привести к задержке планового отходничества в промышленность и совхозы, предложить НКТ и Укрколхозцентру организовать плановое отходничество на основании постановления союзных НКТ и Колхозцентра. Укрколхозцентру ввести в колхозах учет отходничества.

15) Признать недостаточным участие местных партийных и советских организаций в развитии отходничества. РПК и РИКам усилить внимание организации планового отходничества, развернув массовую разъяснительную работу о задачах планового отходничества.

16) Учитывая слабое втягивание в колхозное производство женщин и подростков и их правильное использование, а также значение использования женщин в связи с развитием отходничества, Укрколхозцентру обеспечить максимальное втягивание женщин и подростков и провести работу по поднятию их квалификации. Предложить УКЦ дать категорическое указание на места, чтобы за одинаковую работу ввести одинаковую плату с мужчинами.

17) Для обеспечения совхозов рабочей силой, предложить всем совхозам составлять с окружающими колхозами совместный план использования рабочей силы на основе договора о взаимопомощи, проводя это исключительно на хозрасчете.

18) Предложить Укрколхозцентру вместе с НКЗ организовать систематическую подготовку квалифицированной рабочей силы для нужд самих колхозов.

19) Отмечая все увеличивающуюся роль МТС, как организатора крупного колхозного хозяйства, возложить на МТС ответственность за правильную организацию труда на основе сдельщины в обслуживаемых колхозах и максимального использования механической и живой тягловой силы и с.-х. машин.

20) Учитывая роль совхозов в деле оказания помощи колхозам, распространение новой техники и усовершенствования, предложить совхозам для перенесения опыта организации труда, сдельщины, тарификации и нормирования, установить тесную связь с окружающими колхозами, оказывая им постоянную помощь в деле организации труда.

21) Обратить внимание районных партийных комитетов, что колхозные ячейки до сих пор не перестроили своей работы на обслуживание колхозного производства, согласно решений ЦК КП(б)У.

22) Отметить совершенно недостаточное участие институтов организации труда и реконструкции в деле налаживания органинизации труда в колхозах, предложить этим институтам совместно с Укрколхозцентром разработать план работы с тем, чтобы уже начиная с этого года можно было бы применить ряд улучшений как в смысле организации бригад и групп, так и в нормировании.

23) Отмечая, что при обследовании выявлено недостаточное внимание местных партийных и советских организаций, а также колхозной системы к укреплению существующих коммун, как высшей формы колхозов, указать Укрколхозцентру и РПК на это и предложить им наметить ряд конкретных мероприятий для укрепления коммун.

24) Предложить всем гор- и райКК РКИ установить систематическое наблюдение за организацией труда в колхозах.

25) Отмечая, что вокруг организации труда идет жестокая классовая борьба (выпады против ударников, агитация против выходов на работу, против введения сдельщины и норм выработок), кулацкую засоренность в ряде колхозов, предложить в колхозной системе ввести работу по очистке колхозов от кулаков и мобилизовать всю колхозную общественность для отпора классово-чуждым настроениям.

С.-х. группе через два месяца проверить выполнение настоящего постановления, возложив наблюдение за выполнением его на группы содействия Укрколхозцентра, НКЗема, Тракторо-центра по п. 19 и с.-х. трестов по п. 17 и 20.

Зам. пред. ЦКК-Наркома РКИ Алексеев

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 8, спр. 1246, арк. 73—76. Ротаторний відбиток.

№ 94

Звернення Наркомзему УРСР до всіх райвиконкомів, міських Рад та Наркомзему Молдавської АРСР про організаційне оформлення колгоспного руху

12 квітня 1931 р.

В листопаді минулого року Наркомземсправ звернувся до РВК, міськрад та колгоспно-кооперативної системи з директивним листом у справі організаційного оформлення колгоспного руху («С.-г. інформ. бюлетень» № 4—5) (35—36) 30.XI—1930 р.)[66]. Досвід перебігу колективізації за час підготовки до другої більшовицької весни доводить, що низка районів цих директив не виконує і припускає багато помилок і перекручень.

Наркомземсправ відзначає такі негативні моменти в справі організаційного оформлення колгоспного руху:

1. Цілком незадовільна робота з біднотою. Спостереження за роботою ряду районів (Ново-Водолазький, Горностаївський, Селидівський, В. Янисольський і інші) доводять, що нехтування роботи з біднотою доводить до політичних перекручень, організовуються виключно середняцькі колгоспи, що до своїх лав не приймають бідняків, організація колгоспів з виключно бідняцьким складом тощо. Слаба робота організацій КНС, майже не розгорнена робота наймитсько-бідняцьких груп у колгоспах, недостатня організація бідноти в рішучому наступі на куркуля— спричиняються до того, що в окремих місцях бідняк перебуває під міцним куркульським впливом.

2. Недостатня в окремих місцях боротьба з засміченістю колгоспів куркульськими елементами.

3. Наявність по деяких місцях (Ніжинський р-н) тенденцій, аби всі службовці були обов'язково в колгоспах.

4. В окремих районах є відверте правоопортуністичне ставлення до дальшого розвитку колгоспного руху. Ржищівська райкоопспілка ухвалила: «Припинити приймання до колгоспів з 15 березня до закінчення весняної сівби, крім випадків переходу цілого села на колгоспне господарювання. Заяви про вступ до колгоспів приймати, але розгляд їх та прийом до колгоспів продовжувати лише після закінчення весняної сівби».

5. Заборона від деяких сільських Рад організувати нові колгоспи, мотивуючи потребою поширити наявні колгоспи (Конотопський район).

6. Наявність по окремих місцях численних фактів штучного розподілу двору, фіктивного вступу до колгоспу (вступає до колгоспу голова двору, а все майно й частину землі залишає жінці, мовляв вона не хоче йти до колгоспу, Білопілля, Вінниця тощо).

7. Наявність механічного підходу до справи укрупнення колгоспів; злиття колгоспів часто провадиться механічно, без від-

повідної масової роботи серед колгоспників тих колгоспів, які передбачається приєднати, що заводить до занепаду роботи колгоспів (Бердянський район).

8. Брак по окремих місцях роботи по закріпленню за колгоспами нових колгоспників доводить до того, що новий колгоспник не усуспільнює в багатьох випадках насіння і фураж, чим порушується статут с.-г. артілі.

9. Велика затримка з розглядом заяв про вступ до колгоспів. Приміром, за другу декаду березня по Любарському району залишилось 445 нерозглянутих заяв, по Липово-Долинському району за цю ж декаду — 380 заяв, по Антонівському — 100 заяв і т. д. Є випадки, коли заяви розглядають, не викликаючи того, хто подав заяву.

Наявність ще й тепер фактів організації ТСОЗів за анульованим статутом 1929 р. (Горностаївський р-н).

10. Надзвичайно велика тяганина з реєстрацією статутів знов утворених колгоспів (Горностаївський та інші райони) і т. д.

11. Поруч [з] неухильним зростанням с.-г. артілей, як основної форми колгоспного руху на даному етапі та поступовим збільшенням пересічного складу колгоспу по окремих районах (у тому числі і зернових) за переважну форму колгоспного руху є ще і на сьогодні ТСОЗ та, з другого боку, наявність дрібнесеньких, «карликових» колгоспів (тенденція під куркульським впливом утворити невеличкі сімейні колгоспи).

Народний комісаріат земельних справ УСРР вдруге підкреслює, що за умов здійснення суцільної колективізації та ліквідації на цьому грунті куркуля як класу, справа організаційного оформлення колгоспного руху набуває найактуальнішого значення. Своєчасний розгляд заяв нових колгоспів, вдумливий підхід до укрупнення наявних колгоспів, послідовна боротьба за артіль, як основну ланку колгоспного руху на даному етапі і т. д. мають стати за одну з основних підвалин завершення суцільної колективізації більшовицькими темпами. От чому підтверджуючий лист з листопада 1930 р. та на додаток до нього НКЗС пропонує в справі організаційного оформлення колгоспного руху взяти до виконання таке:

1) через вперту більшовицьку масову роботу, неухильно популяризуючи постанови партії й уряду в цьому питанні, провадити роботу щодо дальшого поширення с.-г. артілей, в кожному окремому випадку за згодою і за постановою загальних зборів членів колгоспу;

2) ні в якому разі не припускати механічного підходу до укрупнення наявних колгоспів. Злиття невеличких колгоспів провадити тільки на засадах добровільності за постановою зборів даних колгоспів;

3) категорично заборонити сільським Радам обмежувати організацію нових колгоспів, водночас провадити рішучу боротьбу

з тенденціями організувати дрібні, сімейні колгоспи, доводячи на досвіді перевагу великого колективного господарства;

4) провести рішучу боротьбу з правоопортуністичними тенденціями припинити прийом до колгоспів до закінчення посівної кампанії, як з тими тенденціями, що відбивають намір куркулів зірвати суцільну колективізацію та ліквідацію куркуля як класу;

5) роз'яснити широким колгоспним та бідняцько-середняцьким масам шкідливість фіктивного вступу до колгоспів, що є по суті куркульським маневром зірвати суцільну колективізацію, та що ті бідняки і середняки, що фіктивно вступають до колгоспів, є по суті спільниками куркуля;

6) суворо додержуватись директиви, щоб найбільше як через 10 днів після подачі заяви до колгоспу бідняком чи середняком, правління колгоспу поставило цю заяву на обговорення загальних зборів колгоспу, викликаючи попередньо подавшого заяву до правління, роз'яснюючи статут артілі тощо;

7) виняткову увагу треба приділити справі закріплення нового колгоспника. Треба неухильно виконувати п. 5 зазначеного листа, а саме: «простежити за тим, аби нові члени артілей, разом з усуспільненням робочої худоби та передачею польового наділу в неподільний земельний фонд артілі (в порядкові, що його встановлено розд. II Примірного уставу артілі), передавали [в] розпорядження артілі насіння для ярового посіву в розмірі їх посівплощі минулого року, але з обліком поширення, що опреділюються колгоспами та нормами для утримання усуспільненої худоби (в порядку, що його встановлено розд. III п. 4 Уставу)».

Наркомземсправ пропонує на черговому засіданні президії докладно проаналізувати останнє зведення про колгоспний рух, звернувши особливу увагу на якість зведень від сільрад (бо трапляються випадки, що сільради дають невірні відомості), вислухати доповідь райколгоспспілки про стан справи організаційного оформлення колгоспного руху, проінструктувати відповідним чином сільради та колгоспи та взагалі справу організації оформлення колгоспного руху взяти під свій безпосередній догляд.

Наркомземсправ

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 24, арк. 100—104. Відпуск.

№ 95

Циркулярний лист правління Укрколгоспцентру до всіх райколгоспспілок та Колгоспцентру Молдавської АРСР про допомогу бідняцько-наймитським групам в їх роботі в колгоспах

21 квітня 1931 р.

В справі розгортання колгоспного руху та зміцнення колгоспів, боротьби з проникненням до колгоспів вороже-куркульських елементів та їх ідеології, за піднесення трудової та господарської дисципліни в колгоспах, за правильний напрямок їх роботи, який би забезпечував успішний розвиток колгоспів та переростання їх у вищі форми, надзвичайної ваги набирає організація всередині колгоспів пролетарських та напівпролетарських елементів — наймитів та бідняків, розгортання серед них політично-масової роботи та піднесення їх активності на боротьбу за здійснення завдань партії та уряду.

Постановою ЦК КП(б)У за 15 січня 1930 року накреслено заходи до організації роботи серед наймитів та бідняків через утворення в нижчих формах колгоспів бідняцько-наймитських груп.

Досвід роботи бідняцько-наймитських груп там, де приділено належну увагу керівництву їх роботою, цілком себе виправдав. В окремих колгоспах бідняцько-наймитські групи провели велику роботу по розгортанню колгоспного руху та зміцненню колгоспів, ведучи боротьбу з усякими проявами, що перешкоджали успіхові розвитку колгоспного руху, своєчасно сигналізуючи та ліквідуючи при цьому прориви в колгоспному виробництві.

Особливу роль в організації роботи бідняцько-наймитських груп, скерування її в спосіб найбільшого виховання та використання активності бідноти та наймитів на трудове піднесення та боротьбу зі всякими ухилами, за виконання завдань, що стоять перед колгоспним рухом, відіграли робітники 25-тисячники, що працюють у колгоспах, які переносять в колгоспи великий досвід політично-масової роботи та мобілізації ентузіазму на виконання виробничих та політичних завдань з індустріальної промисловості.

Поруч цього, матеріали, що є в розпорядженні УКЦ, свідчать і про те, що в багатьох місцях не приділено уваги організації бідняцько-наймитських груп та налагодженню їх роботи.

Незважаючи на те, що директива партії дає чітку установку про організацію груп у колгоспах нижчих форм — СОЗах, де найменш усуспільнено виробництво і більш грунту для проявів дрібновласницьких тенденцій, припускаючи організацію таких в артілях в тому разі, коли у складі такої переважає середняцька частина членів, де не забезпечено відповідного проводу від

наймитсько-бідняцької частини членів колгоспу. В низці місць спостерігаємо цілковите нерозуміння цієї директиви і часто групи організовуються при артілях і навіть комунах, в той час, як є випадки, коли групи не організовані в СОЗах, наприклад:

а) По Горностаївському району з 29 артілей організовано груп в 4, в той же час із 26 СОЗів групи організовано лише в 7.

б) По Кролівецькому району з 13 СОЗів групи організовано лише в 3, в той же час групи маються при 9 артілях із загальної кількості 18 артілей.

в) У Ново-Миколаївському районі з 34 СОЗів організовано групи лише в 12 СОЗах.

Є також матеріали, які свідчать або про цілковиту відсутність роботи бідняцько-наймитських груп, або про те, що вони не мають належного керівництва і переводять роботу лише по захисту матеріально-правових інтересів наймитів та бідняків, не займаючись питаннями виробничого змісту. В окремих місцях спостерігається, що групи займаються вирішенням дрібних адміністративно-господарських питань, що належать вирішенню правління.

Укрколгоспцентром спільно з ЦКНС видана інструкція по роботі бідняцько-наймитських груп і розіслана на місця, вона визначає характер і напрямок роботи бідняцько-наймитських груп.

Вам належить приділити максимальну увагу налагодженню роботи бідняцько-наймитських груп, для цього потрібно:

а) Через інструкторів перевірити наявність та роботу бідняцько-наймитських груп у СОЗах і там, де їх не організовано, в погодженні з СКНС, організувати, особливо в нових колгоспах.

б) Налагодити роботу бідняцько-наймитських груп відповідно до настановлень партії та зазначеної інструкції, забезпечивши їх дійсний провід у господарсько-політичному житті колгоспів та розгортанню суцільної колективізації.

в) Для налагоджування роботи бідняцько-наймитських груп використайте досвід, що мається в старих колгоспах, де робота груп поставлена гарно. Для цього використайте актив цих колгоспів для практичної допомоги у налагодженні роботи груп в колгоспах, де в цьому є потреба, і в першу чергу 25-тисячників.

Зв'яжіться щільно з райКНС і в погодженні з останнім накресліть конкретні заходи до пожвавлення роботи бідняцько-наймитських груп, особливо під час виробничих кампаній.

Для систематичної роботи серед бідноти та наймитства, та для налагодження роботи б-н груп запросіть обов'язково інструктора по роботі серед бідноти, посада якого штатом передбачена, а також утворіть інститут позаштатних інструкторів, притягаючи до цього в першу чергу робітників 25-тисячників.

З одержанням цього надішліть відомості про склад наймитсько-бідняцьких груп за формою, що Вам надіслано 3 січня б. р. за № 46, та надішліть характеристику роботи бідняцько-наймит-

ських груп, їх роль у розгортанні роботи по колективізації та зміцненню колгоспів.

Аби вивчити досвід практичної роботи бідняцько-наймитських груп, заведіть у себе облік їх роботи, висвітлюючи характер їх роботи в пресі.

Щомісяця на перше число надсилайте нам інформацію про роботу бідняцько-наймитських груп, в якій дать загальну характеристику їх роботи та ролі у зміцненні колгоспів, наведіть конкретні приклади характеру та методів їх роботи, а також наслідків.

Укрколгоспцентр Бондар
Референт Фурсов

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 93, арк. 126. Склографічний відбиток.

№ 96

Постанова Наркомзему СРСР про підготовку сільськогосподарських кадрів на Україні

8 червня 1931 р.

В целях дальнейшего улучшения системы и методов подготовки сельхозкадров, а также укрепления всех звеньев земельных и колхозных органов на Украине, Наркомзем Союза ССР считает необходимым:

I. Предложить НКЗ УССР обеспечить полное выполнение плана подготовки и переподготовки с.-х. кадров к уборочной кампании 1931 г., обратив особое внимание на выполнение плана подготовки бригадиров, зоотехников и ветеринаров (44692 чел.), вследствие недовыполнения плана к весне 1931 г. (27665 чел. или 39% плана), а также технических и интенсивных культур.

Обязать союзные животноводческие тресты активно содействовать подготовке НКЗ УССР бригадиров, зоотехников и ветеринаров.

II. Предложить НКЗ УССР не позже 25 июня 1931 года проработать вопрос о завершении реорганизации институтов в направлении узкоотраслевой специализации в частности: а) Херсонский ин-т переключить на подготовку хлопководческих кадров, б) Полтавский ин-т — свиноводческих кадров с сохранением кормового отделения, в) Луганский институт — огородных кадров, г) Уманский ин-т — садоводческих кадров, переключив в последних двух институтах технологические отделения на подготовку кадров по первичной обработке.

III. Принять к сведению сообщение члена коллегии НКЗ УССР тов. Школы о том, что институты механизации имеют специальную дисциплину по электрификации, но без особых отделений.

IV. Считая целесообразным организацию нового ветеринарного института на Украине, поставить перед Госпланом Союза ССР и соответствующими правительственными органами вопрос об открытии ветеринарного института в Днепропетровске с осени 1932 г.

Управлению подготовки кадров НКЗ СССР проработать вопрос об организации нового овцеводческого института на Украине (Аскания-Нова).

V. Для подготовки кадров агрономов-плановиков и экономистов для социалистического сектора сельского хозяйства поручить Управлению подготовки кадров:

а) проработать вопрос о реорганизации системы подготовки агрономов-плановиков и экономистов, предварительно изучив опыт агроэкономического факультета при Харьковском землеустроительном институте, Киевского ин-та с.-х. кооперации и специальных агроэкономических техникумов;

б) окончательно решить вопрос о дальнейшем существовании Киевского института с.-х. коопераций в системе Наркомзема.

VI. Признавая целесообразным концентрацию специальных техникумов, поручить НКЗ УССР в 2-х декадный срок: а) на базе экономического районирования Украины закончить к осени 1931 г. укрупнение ряда специальных техникумов, не допуская при этом сокращения контингентов по специальностям; б) проработать вопрос об организации 3-х агрохимических техникумов на базе существующих.

Поставить перед Наркомснабом Союза ССР вопрос об организации на Украине 2-х агрохимических техникумов в системе Сахаротреста.

VII. Исходя из наличия ряда ненормальностей в руководстве находящимися на Украине учебными заведениями, подведомственными союзным хозорганам, возникающих по вине как союзных организаций (трестов и хозорганов), так и республиканских (НКЗ УССР и НКПрос УССР), необходимо:

1. Управлению подготовки кадров в двухдекадный срок разработать положение о руководстве учебными заведениями, находящимися на территории союзных республик, которое обеспечивало бы правильные взаимоотношения в отношении руководства, комплектования, прохождения непрерывной производственной практики и программно-методическом руководстве, с привлечением к обсуждению хозорганов и представителей союзных республик.

2. Обязать всесоюзные тресты и хозобъединения:

а) соответственно информировать Наркомземы союзных республик о проводимой работе, приемных контингентах, планах непрерывной производственной практики, представляя для этого прохождения НПП студентам республиканских учебных заведений места в своих совхозах по предварительной договоренности;

б) представлять на утверждение и рассмотрение НКЗ УССР и НКПроса УССР разрабатываемые ими учебные планы и программы для украинских учебных заведений;

в) сообщить НКЗ УССР разработанные ими профили по сети украинских учебных заведений.

3. Предложить НКЗ УССР и просить НКПрос УССР:

а) предоставить не позже 15 июня 1931 года к учебно-методическому совещанию НКЗ СССР все материалы, характеризующие проделанную работу по организации и постановке учебно-методического руководства в республиканском центре и учебных заведениях;

б) представлять свои типовые учебные планы и программы НКЗему Союза ССР, а также соответствующим союзным трестам, имеющим учебные заведения на Украине.

4. Обратить внимание ВСНХ СССР на наличие ненормальностей в предоставлении Союзсельмашем мест для прохождения непрерывной производственной практики на заводах студентами с.-х. техникумов механизации и просить урегулировать данный вопрос.

VIII. Признавая удовлетворительным социальный и партийно-комсомольський состав студентов украинских с.-х. ВУЗов и техникумов, наряду с этим отметить: а) недостаточный процент женщин в составе учащихся учебных заведений, б) невыполнение НКЗ УССР соответствующих директив НКЗ Союза ССР в осенний прием 1930 г. и в) слабое и далеко недостаточное развертывание сети курсов по подготовке в ВУЗы и техникумы совхозниц, колхозниц и батрачек.

Предложить НКЗ УССР обеспечить выполнение постановления ЦК ВКП(б) от 11 октября 1930 г. о приеме в 1930 г. в ВУЗы и техникумы не менее 15% всего контингента совхозниц, колхозниц и батрачек и соответствующих директив НКЗ Союза ССР.

IX. Отмечая: а) что при развертывании новой сети совхозучей союзными трестами недостаточно учитывалась потребность республик в кадрах;

б) что НКЗем УССР своевременно не провел подготовительных мероприятий, обеспечивающих нормальное развертывание сети совхозучей;

в) слабый ход комплектования совхозучей на Украине (из задания 1500 человек выполнено: на 15 апреля 383 человека, на 1 мая с.-г.—907 человек или 60,5%);

г) а также недостаточное руководство со стороны группы массовой квалификации НКЗема СССР, — предложить:

а) НКЗ УССР форсировать развертывание сети совхозучей, обеспечив полное выполнение контрольного задания НКЗ Союза как по весеннему набору, так и осенью 1931 года;

б) союзным трестам и хозобъединениям в дальнейшем при развертывании сети совхозучей развертывать их в республикан-

ском и областном масштабе в соответствии с потребностью в кадрах и удельным весом производства треста на территории данной республики или края (области);

в) управлению подготовки кадров и союзным трестам при составлении планов проведения набора по совхозучам давать таковой в республиканском и национальном разрезе НКЗемам союзных республик.

X. В целях установления единой союзной системы подготовки и переподготовки агротехнических кадров через дополнительные формы образования — курсы и заочное обучение — поручить управлению подготовки кадров проработать вопрос о целесообразности применения украинской системы подготовки и переподготовки кадров для всех союзных трестов, имеющих учебную сеть на Украине, учитывая при этом решение союзного правительства от 26 июля 1930 г. о программно-методическом руководстве.

XI. Поручить управлению подготовки кадров изучить опыт работы ШКМ, переданных НКЗ УССР из ведения НКПроса. Поставить перед НКФином Союза ССР вопрос об увязке соотношения теоретических и практических часов учебного плана в соответствии с соотношением финансирования по учебному плану.

XII. Поручить управлению подготовки кадров поставить перед НКтруда СССР вопрос о включении в инструкцию о порядке оплаты студентов, находящихся на непрерывной производственной практике, пункта о сохранении стипендии за работающими в МТС.

XIII. Реорганизовать Украинский Институт Аспирантуры не позже 15 июня с. г. в соответствии с постановлением Коллегии НКЗема СССР от 16 мая 1931 года (прот. № 23).

XIV. Отметить, что решение ЦК ВКП(б) об укреплении райземорганов как руководящим составом, так и с.-х. специалистами к весенней посевной кампании не выполнено.

Обязать НКЗем УССР в декадный срок представить исчерпывающие материалы об укреплении райземорганов в весеннюю посевную кампанию. Одновременно обязать в 2-х декадный срок представить материал об укреплении райземорганов как руководящим составом, так и с.-х. специалистами.

XV. В целях учета опыта существующего организационного построения работы и структуры земорганов (райземсекции) Украины обязать НКЗем УССР не позднее 17 июня с. г. представить Союзнаркомзему суммированный материал и выводы, характеризующие опыт существующей структуры.

XVI. Принять к сведению заявление т. Школы, что работа по укреплению работниками колхозного районного звена проводится и будет закончена к 1-му июня. Обязать НКЗем УССР представить НКЗему СССР конкретные материалы об укреплении районного колхозного звена как руководящим составом (пред.

правления, члены правления, инструктора), так и с.-х. специалистами как с количественной, так и с качественной стороны.

XVII. Предложить сектору кадров НКЗема УССР в 2-х месячный срок по центральному аппарату НКЗема УССР довести рабочую прослойку до 25%, с высшим с.-х. образованием — до 70% и соответственно усилить партпрослойку аппарата до 70%.

XVIII. Отмечая совершенно неудовлетворительное выполнение НКЗемом УССР решения СТО от 20 декабря 1930 г. и Коллегии НКЗема СССР совместно с НКтруда СССР от 25 января и 3 апреля 1931 г. о мобилизации агроветспециалистов для животноводческих совхозов, обязать НКЗем УССР не позже 20 июня с. г. выделить и направить: в свиноводческие совхозы УССР — 41 ветврача, 88 ветфельдшеров, 40 зоотехников, 64 агронома и 50 техников-животноводов; для свиноводческих совхозов — 2 агрономов и 1 зоотехника; для скотоводческих совхозов — 1 ветврача и 17 ветфельдшеров.

XIX. Обязать т. Школу:

1) к 20 июня представить материал распределения молодых специалистов, выпускаемых во 2-м полугодии 1931 года;

2) выполнить постановление ЦК ВКП(б) от 8 февраля с. г. и телеграмму т. Бирна о выделении 50 агрономов-огородников средней квалификации для системы Союзплодовощ;

3) к 20 июня прислать полный материал, показывающий 100% выполнение постановления НКТруда СССР от 10 октября 1930 года о посылке агрономов-полеводов в хлопковые районы.

Зам. Народного комиссара земледелия СССР Бирн

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 745, арк. 157—160. Склографічний відбиток.

№ 97

Положення Укрколгоспцентру про виробничі наради в колгоспах

10 червня 1931 р. *

Завершення в основному суцільної колективізації та ліквідації на її основі куркульні як класу у вирішальних районах України, питання організації колгоспного виробництва стають за центральні й основні. Завдання організації великого соціалістичного господарства вимагають залучити широкі кола до активної участі в колективному виробництві, розгорнути виробничу ініціативу й творчу самодіяльність колгоспівських мас.

Основна масова форма залучення членів колгоспу до активної участі в колгоспному виробництві є виробничі наради.

* Дата опублікування.

Як орган колгоспівської громадськості, виробнича нарада, мобілізуючи активність колгоспівських мас на виконання виробничих завдань, ставить за основне такі завдання:

а) залучити найширші маси членів колгоспів до активної участі в організації колгоспного виробництва;

б) мобілізувати колгоспівські маси на виконання й перевиконання виробничих завдань;

в) широко розгорнути соціалістичні форми праці — соцзмагання й ударництво;

г) боротися за піднесення продуктивності й якості праці, за масову трудову дисципліну;

д) виховати масовий актив свідомих і відданих борців за нове соціалістичне виробництво;

е) дбати за ощадження витрат, за зниження собівартості продукції;

ж) раціоналізувати виробничі процеси й сприяти винахідництву.

Виходячи з організаційної побудови колективного виробництва, виробничі наради у колгоспах організуються такі:

1) Бригадні виробничі наради.
2) Галузеві виробничі наради.
3) Загально-колгоспна виробнича нарада.

БРИГАДНА ВИРОБНИЧА НАРАДА

1. а) Опрацьовує дане бригаді виробниче завдання і визначає, як краще його здійснити через запровадження та обізнання з технікою роботи, раціональне використовування складних машин, збільшення норм виробітку, правильне розстановлення робочої сили даної бригади, покращення якості роботи тощо.

б) Опрацьовує норми виробітку та відрядні розцінки в трудоднях за надане бригаді виробниче завдання.

в) Висовує зустрічні плани наданому завданню, підвищує норми виробітку, скорочує строки виконання робіт, удосконалює відрядні розцінки, зменшує норми витрат матеріалів (пального, мастила тощо).

г) Організовує соцзмагання та ударництво в бригадах між окремими групами та окремими колгоспниками. Складає умови на соцзмагання з іншими бригадами та популяризує наслідки змагання окремих груп колгоспників, а також і бригади з бригадою через стінні газети, загальні збори бригади й т. ін.

д) Опрацьовує питання покращення якості роботи та застосування агромінімуму (кращий обробіток грунту, вчасний доброякісний засів, боротьба з бур'янами, шкідниками тощо).

е) Опрацьовує заходи піднесення трудової дисципліни в бригаді, організовує боротьбу з невиходами на роботу, недбайливістю, ледарством, запроваджуючи відповідні способи впливу

на членів бригади (преміювання за кращу роботу, громадська догана тощо).

ж) Дбає за ощадження матеріалів (палива, мастила, збереження реманенту, тягла тощо).

з) Раціоналізує виробничі процеси, обізнаючись з технікою робіт та закріплюючи за певними с.-г. машинами людей, як слід використовуючи робітну тяглову силу, сприяючи винахідництву тощо.

і) Визначає кращих колгоспників-ударників бригади, що їх треба преміювати за краще виконання роботи в бригаді.

к) Опрацьовує питання кращого обліку праці в бригаді.

2. Бригадні виробничі наради утворюються у кожній бригаді — і в постійній, і в сезонній — незалежно від числа членів бригади.

3. Бригадна виробнича нарада організовується на засадах цілковитої добровільності членства, втягуючи до свого складу всіх членів бригади.

4. Працює бригадна виробнича нарада під безпосереднім керівництвом бригадира. Бригадир підготовляє матеріали й питання на засідання наради, головує на засіданнях наради та запроваджує постанови наради разом з бригадою в життя. На допомогу йому виділяється секретар виробничої наради.

5. Виробнича нарада є орган допоміжний, тому постанови бригадної виробничої наради набувають чинності, коли бригадир погодиться з ними. Інакше постанову передається на розгляд керівника галузі, що розв'язує спірне питання негайно.

6. Засідання бригадної виробничої наради скликає бригадир у неробочий час за складеним нарадою планом, але не менше одного разу на декаду, неодмінно нараду скликається перед початком робіт, доручених бригаді, і вдруге — закінчивши роботи.

7. Наслідки роботи бригадних виробничих нарад широко популяризується через стінгазету, збори тощо.

8. Виробнича нарада організовує систематичну перевірку та стежить, як виконують бригадир та бригада в цілому постанови бригадної виробничої наради.

ГАЛУЗЕВА ВИРОБНИЧА НАРАДА

1. Галузеві виробничі наради організовують у кожній основній галузі колгоспівського виробництва. У другорядних галузях господарства, де працює не більше як 1—2 виробничі бригади, галузевих нарад не утворюють, а функції передаються до бригадних виробничих нарад.

2. Галузева виробнича нарада опрацьовує та вирішує такі важливіші заходи щодо організації виробництва даної галузі:

а) Опрацьовує річні і сезонні робочі плани з даної галузі, висовує до них зустрічні плани, скеровує активність колгоспників даної галузі на успішне здійснення галузевих завдань.

б) Опрацьовує питання організації праці, норм виробітку, застосування відрядної системи робіт, запровадження відрядної розцінки робіт, організації бригад, обліку праці в даній галузі та заходи по охороні праці членів колгоспу.

в) Опрацьовує практичні заходи піднесення трудової дисципліни та продуктивності праці; організовує боротьбу з невиходами на роботу, недбайливістю, ледарством, запроваджуючи масову роботу серед членів колгоспу даної галузі виробництва та застосовуючи відповідні способи впливу (преміювання, громадська догана, показові суди тощо).

г) Організовує соцзмагання та ударництво поміж бригадами своєї галузі та з бригадами інших галузей господарства; складає відповідні умови на соцзмагання, популяризує наслідки змагання бригад своєї галузі, а також змагання з бригадами інших галузей господарства через стінні газети, збори колгоспників даної галузі та загальні збори колгоспу.

д) Опрацьовує заходи раціоналізації виробництва своєї галузі, обізнаючися з технікою робіт, закріплюючи за певними с.-г. машинами відповідних робітників та сприяючи поширенню винахідництва.

е) Всі питання галузева виробнича нарада опрацьовує конкретно до завдань своєї галузі господарства, приміром:

А. З рільництва

а) Опрацювання робітних планів весняного засіву, догляду за просапними культурами, жнив, обмолоту, осіннього засіву та ін.

б) Вчасне проведення основних с.-г. робіт, як-от: утворення насінньових страхових фондів, фуражних фондів, очистка насіння, протруювання його, ремонт с.-г. реманенту, підготування робочої худоби до робіт, провадження весняного засіву, обробіток просапних культур, зокрема буряку, збирання врожаю та обмолот його, вчасне підготування та проведення осіннього засіву, копання цукрового буряку, орання на зяб і т. ін.

в) Механізація обробітку просапних культур (застосування ручних, кінних та тракторних пропашників, прорізувачів, мотиг для цукрового буряку й т. ін.).

г) Застосування агромінімуму, боротьба з бур'янами, шкідниками, знищення огріхів, якісне проведення засіву, застосування поліпшених засобів обробітку грунту, запровадження сортових засівів масивами.

д) Заходи до зменшення виробничих видатків через раціоналізацію виробництва, зменшення витрат на пальне, мастило, матеріали, на кінську тяглову силу й т. ін.

Б. З тваринництва

а) Збільшення кількості голів усуспільненої продуктивної худоби через вирощування молодняка та схоронність його, придбання худоби та подальше усуспільнення продуктивної худоби.

б) Якісне поліпшення породи худоби, придбання племінних бугаїв, поліпшення плідників та добір високоякісної продуктивної худоби.

в) Проведення утеплення наявних приміщень для худоби та будівництва потрібних приміщень для неї.

г) Організація правильної годівлі худоби за нормами, забезпечення худоби кормовою базою, силосування кормів та догляд за ними, поширення площі під кормові рослини та зберігання кормів.

д) Раціональне використовування плідників, запроваджуючи ручне парування.

е) Вирощування та зберігання молодняка, поліпшення догляду за ним, запровадження кращої годівлі молодняка, заходи проти захворювання та падіжу молодняка й хижацького знищення його.

ж) Запровадження зооветмінімуму щодо догляду за продуктивною худобою та молодняком, особливо під час годівлі худоби, пристосування приміщень для худоби та боротьба з пошесними захворюваннями худоби через організацію ізоляторів і т. ін.

з) Механізація догляду за худобою (напування худоби, очистка та вивозка гною, доїння корів і т. ін.) з забезпеченням максимального приросту при відгодівлі, збільшення кількості і якості товарової продукції тваринництва через поліпшення кормів, догляду за худобою, додержання норм годівлі і т. ін.

і) Збільшення несучості птиці (добір кращої несучої породи курей, гусей, качок і т. ін.); поліпшення годівлі птиці та догляду за нею.

к) Максимальне збільшення виходу курчат з інкубаторів, поліпшення догляду за інкубаторами, добір яєць для інкубаторів, запровадження заходів проти падіжу й хижацького знищення курчат при інкубації.

3. Галузеві виробничі наради організовуються на засадах добровільності з активу та бригадирів і фахівців, що працюють у даній галузі виробництва. Участь фахівців та бригадирів у цих нарадах є обов'язкова.

4. Нарада із складу своїх членів готує постійний актив, що систематично працює у виробничих нарадах. До постійного активу галузевої виробничої наради залучають кращих передових активістів бригадних виробничих нарад і в такий спосіб здійснюють систематичне поєднання роботи галузевої наради з роботою бригадних виробничих нарад.

5. До активної участі в роботах галузевої виробничої наради широко залучають на засадах добровільності й решту колгоспників, що працюють в даній галузі.

6. Керує роботою галузевої виробничої наради завідувач галузі.

7. До обов'язків керівника галузевої виробничої наради входять: опрацювання та підготування справ до розгляду їх на виробничій нараді, проведення засідань наради та стеження за виконанням постанов виробничої наради. На допомогу йому виділяється секретар виробничої наради.

8. Галузева виробнича нарада є дорадчий орган, тому постанови її набирають сили, коли завідувач погоджується з ухвалою наради. Якщо завідувач галузі не погоджується з ухвалою виробничої наради, він зі своїм висновком передає цю ухвалу до управи колгоспу, що справу розв'язує негайно та остаточно.

9. Галузева виробнича нарада працює за певним планом, що його розробляє керівник галузевої наради та ухвалює виробнича нарада.

10. Засідання галузевої виробничої наради відбуваються за календарним планом не менш як один раз на місяць. Про час і місце засідання широко оголошується усім колгоспникам, що працюють в даній галузі. Засідання відбуваються в неробочий час.

11. Щоб сприяти виявленню виробничої ініціативи, галузева виробнича нарада організує збирання практичних пропозицій від членів колгоспів щодо раціоналізації й вдосконалення виробництва.

12. За особливо цінні пропозиції галузева виробнича нарада порушує питання перед управою колгоспів про преміювання тих, хто подав ці пропозиції.

13. Щоб вчасно простежити за виконанням постанови виробничої наради, в постанові фіксується, кому персонально доручається виконувати постанову і в який термін.

14. На кожному засіданні керівник галузевої виробничої наради інформує нараду про перебіг виконання тих чи інших постанов, а також з'ясовує, що й чому не виконано.

15. Виробнича нарада організовує облік наслідків своєї роботи. Про свою діяльність керівник галузевої виробничої наради щоквартально складає звіт перед загальноколгоспною виробничою нарадою та управою колгоспу.

ЗАГАЛЬНО-КОЛГОСПНА ВИРОБНИЧА НАРАДА

1. Загально-колгоспну виробничу нараду організовують в кожному колгоспі.

2. Виробнича нарада, як орган колгоспівської громадськості, опрацьовує та вирішує всі важливі заходи щодо організації колективного виробництва та управління ним, зокрема:

а) Опрацьовує річний організаційно-виробничий та сезонні робочі плани, висовує зустрічні плани по всіх галузях господарства.

б) Опрацьовує заходи по підвищенню врожайності та продуктивності тваринництва, запровадження агрозооветмінімуму (вчасне проведення обробітку грунту, посіву чистосортним насінням, боротьба з бур'янами й шкідниками, запровадження машинізації рільництва, тваринництва і т. ін.).

в) Дбає про заощадження різних витрат у господарстві, зменшення адміністративно-господарських витрат, зменшення собівартості продукції (зменшення витрат палива, мастила), запровадження раціоналізації в окремих роботах, заощадження робітної і тяглової сили, піднесення продукційності праці через запровадження соцзмагання, ударництва, здешевлення собівартості будівництва тощо.

г) Обговорює придбання потрібного с.-г. реманенту, проведення вчасного ремонту с.-г. реманенту й якості його, догляду за с.-г. машинами, вибраковку с.-г. реманенту й т. ін.

д) Опрацьовує плани потрібного будівництва стаєнь, корівників, свинарників, пташарні, комори, повітки для машин та зменшення собівартості цього будівництва.

е) Обговорює питання про організацію насінньових страхових і фуражних фондів, очистку посівзерна, протруювання його.

ж) Опрацьовує питання про якісне і кількісне збільшення поголів'я усуспільненої худоби, придбання худоби, виховування молодняка, подальше усуспільнення худоби, поліпшення догляду за худобою, утеплення приміщень, будування потрібних пристосованих приміщень, організацію правильної за нормами годівлі худоби.

з) Накреслює заходи щодо збільшення товарової продукції, зокрема технічних культур та тваринництва через запровадження машинізації виробництва й додержання агромінімуму.

и) Опрацьовує питання про закріплення робочої сили за окремими галузями господарства, визначає норми виробітку, запроваджує систему преміювання, опрацьовує заходи щодо охорони праці, зокрема жіночої.

і) Опрацьовує заходи до посилення трудової дисципліни, підвищення продуктивності й якості праці, проводячи відповідну масово-виховну роботу та застосовуючи потрібні засоби впливу на членів колгоспу і преміювання за кращу роботу, громадська догана за порушення трудової дисципліни і т. ін.

к) Організовує соцзмагання й ударництво поміж окремими виробничими бригадами, а також з іншими колгоспами і популяризує наслідки змагання.

л) Опрацьовує та обговорює питання винахідництва та раціоналізації робіт, поширення винахідництва, залучення жінок до колективного виробництва, підготовляючи їх для висування на відповідальну керівну роботу.

м) Опрацьовує наслідки господарювання та обговорює проект розподілу їх для запровадження його в життя.

н) Організовує громадське харчування, постійне або сезон-

не, зв'язане з польовими роботами, як-от: весняний посів, жнива, обмолот, осіння сівба тощо.

3. До складу загальноколгоспної виробничої наради на основі добровільності членства входять: члени управи колгоспу, зав. галузями, бригадири, фахівці та актив колгоспу. Нарада зі свого складу готує постійний актив, що систематично працює у загальній колгоспній виробничій нараді. Всі останні члени колгоспу також беруть участь у роботі наради на добровільних засадах.

4. Для безпосереднього керівництва роботою, виробнича нарада обирає президію наради в складі голови, заступника та секретаря наради. Щоб поєднати роботу виробничої наради з роботою управи колгоспу на голову президії обирають одного з членів правління.

5. Президія виробничої наради підготовляє всі матеріали до засідання наради, скликає нараду, головує на засіданнях, веде протоколи наради та слідкує за виконанням їх.

6. Виробнича нарада є дорадчий орган правління колгоспу, тому постанови її набирають сили після затвердження їх правлінням колгоспу.

7. Правління повинно постанови виробничої наради розглянути на своєму черговому засіданні. Невідкладні постанови правління розглядає не пізніше другого дня після ухвалення їх на виробничій нараді.

8. Виробнича нарада працює за певними планами, що їх вона складає для кожного кварталу, пристосовуючи ці плани до сезонних с.-г. кампаній (весняна сівба, жнива, обмолот, осіння сівба тощо). Плани робіт погоджуються з управою колгоспу.

9. Засідання загальноколгоспної виробничої наради відбуваються не менше одного разу на місяць, за наперед зазначеним календарним планом. Про місце й час засідання широко повідомляють усю колгоспну масу. Засідання відбувається в неробочий час, коли люди вільні від роботи, щоб забезпечити участь в нараді широких колгоспівських мас.

10. Для опрацювання окремих питань виробничої практики, виробнича нарада може виділити спеціальну тимчасову комісію або доручити це окремим членам колгоспу.

11. Щоб сприяти виявленню творчої ініціативи широких колгоспівських мас, виробнича нарада організовує збирання практичних пропозицій від членів колгоспу щодо націоналізації й удосконалення господарюваня в колгоспі. Для цього виробнича нарада вивішує в конторі колгоспу спеціальну скриньку для пропозицій. Кожну пропозицію, що надійде до скриньки, президія наради розглядає в присутності того члена, що її подав, коли пропозиція заслуговує на увагу, президія ставить її на розгляд на ближчому засіданні наради.

12. За особливо цінні пропозиції, що від їх застосування колгосп буде мати певну користь, виробничі наради можуть

преміювати, ухвалювати видачу премій тим членам колгоспу, що ці пропозиції подали, та внести це на затвердження управи колгоспу.

13. Коли правління колгоспу частково чи зовсім не погоджується з постановою виробничої наради, воно вносить до постанови потрібні на його думку зміни та доповнення або передає постанову на додаткове опрацювання наради, даючи при цьому основні настановлення про дальше опрацьовування дорученої нараді справи.

14. Контроль за виконанням постанов виробничої наради, що їх затвердило правління колгоспу, здійснює президія наради через одного з своїх членів (секретаря президії, на якого й покладає персональну відповідальність за вчасне виконання постанов).

15. Відповідальний за виконання постанови член наради пильно стежить за виконанням постанови і вчасно повідомляє голову наради, коли ту чи іншу постанову наради не виконується.

16. Щоб якнайкраще стежити за вчасним виконанням постанов наради, в протоколі наради обов'язково фіксується, кому персонально нарада доручає виконання того чи іншого пункту постанови, як і термін, до якого цей пункт має бути виконано.

17. На кожному засіданні виробнича нарада обов'язково заслуховує інформацію про виконання попередніх постанов наради.

18. Виробнича нарада організовує облік виконаної роботи та вивчає наслідки окремих заходів. Про свою діяльність виробнича нарада не менше як 2 рази на рік складає звіти перед загальними зборами колгоспу й не менш разу на квартал перед правлінням колгоспу.

19. У великих міжселищних колгоспах загальну виробничу нараду не організовують, а замість неї скликають конференції бригадних та галузевих виробничих нарад на основі окремого про них положення.

Це положення ухвалила нарада при УКЦ з представників таких колгоспів:

1. Комуна ім. Ворошилова, Мелітопольського району.
2. Артіль «Перемога», Мелітопольського району.
3. Артіль «Ідея Ілліча», Мелітопольського району.
4. Комуна ім. Сталіна, Генічеського району.
5. Артіль «XII-річчя Жовтня», Генічеського району.
6. Артіль «Червоний маяк», Оріхівського району.
7. Комуна ім. Ілліча, Бердянського району.
8. МТС ім. Шевченка, Березівського району.
9. Артіль «Серп і молот», Херсонського району.
10. Артіль «За урожай», Херсонського району.
11. Артіль ім. Леніна, Лозівського району.

«Сільськогосподарський інформаційний бюлетень Наркомзему, Укрколгоспцентру та Укрфілії Трактороцентру», 1931, № 27—28, стор. 29—33.

№ 98

Постанова об'єднаного засідання Президії ЦКК КП(б)У — Колегії Наркомату РСІ про систему управління в колгоспах

2 липня 1931 р.

Президиум ЦКК и Коллегия НК РКИ отмечает значительные достижения в колхозном движении, превратившем Степь и ряд районов Правобережья Украины в районы сплошной коллективизации (на 1 июня — 136 районов, или 35%, коллективизированы больше чем на 80%). Наряду с количественным ростом значительно увеличился удельный вес основной формы колхоза-артели, составляющий 88% по сравнению с 67% на 1 января 1931 г.: увеличился средний размер площади колхоза с 193 га на 1 октября 1929 до 533 на 1 июня 1931 г. с тенденцией к дальнейшему укреплению колхозов при одновременной специализации. Вместе с тем обследование системы управления в 3-х колхозах выявило много организационных недостатков, связанных со слабым организационно-инструкторским обслуживанием колхозов, главными из которых следующие:

а) существующая структура управления в ряде колхозов еще не способствует в достаточной мере специализации, быстрейшему развитию ведущей отрасли хозяйства и не обеспечивает втягивания колхозников в управление производством;

б) слабая, а иногда и полное отсутствие работы ревизионных комиссий;

в) отсутствие четкости в работе правлений и слабый контроль за выполнением решений правления и выполнением производственного плана, в частности — полное отсутствие проверки качественного выполнения плана;

г) недостаточное внимание общеколхозному и отраслевому планированию и отсутствие финансовых планов;

д) отсутствие регулярной финансовой работы и контроля исполнения финансовых обязательств, в частности по мобилизации средств и использованию кредитов по назначению;

ж) текучий состав органов управления и производственно-обслуживающего аппарата и недопустимое отношение колхозов к втягиванию женщин в органы управления;

е) недопустимо большие расходы на содержание управленческого аппарата, достигающие местами более 10% к валовому доходу и 20% к фонду распределения на трудодни;

з) недостаточное внимание органов управления к культурно-бытовому обслуживанию колхозников и

и) несогласованность райколхозсоюзов и МТС в деле организационного обслуживания колхозов.

Исходя из этого, Президиум ЦКК — Коллегия НК РКИ постановляет:

1. Предложить Укрколхозцентру в месячный срок разработать ориентировочную структуру управления в колхозах и управления отдельными отраслями хозяйства, обеспечив создание в колхозах самостоятельных отделов труда, финансового отдела, возложив управление непосредственно на председателя или члена правления и культурно-бытовое обслуживание колхозников. Укрколхозцентру к тому же сроку разработать и издать положение о функциях, обязанностях и ответственности отдельных управленческих ячеек в колхозе. Разработанное положение должно обеспечить максимальное втягивание в управление широких колхозных масс и должно наиболее способствовать специализации колхоза; как правило заместитель председателя правления должен руководить ведущей отраслью хозяйства. Учитывая большое значение сахарной свеклы и хлопка и особенности этих культур, предложить Укрколхозцентру в крупных колхозах со значительными площадями свеклы и хлопка создать самостоятельные отделы сахсвеклы и хлопка.

2. Для максимального способствования делу развития разных отраслей колхозного животноводства в тех колхозах, где размер скота разных видов имеет промышленное значение, создать самостоятельные отделы по разным видам животноводства (молочная ферма, промсвинарники). Укрколхозцентру вместе с Молококолхозцентром [67] и Свиноводколхозцентром [68] в 2-х месячный срок разработать положение об этих отделах.

3. Предложить Укрколхозцентру, на основании разработанного положения, установить ответственность членов правления за состояние порученной им отрасли хозяйства, а на секретаря правления возложить контроль за выполнением решения правления и вышестоящих колхозных и советских организаций.

4. Отмечая значительное запаздывание с составлением производственных планов, неудовлетворительное состояние совхозного и внутриколхозного планирования и также незначительное участие колхозников в разработке планов, предложить НКЗему и Укрколхозцентру уточнить формы годового производственного плана, включив в существующие формы: план мобилизации средств и смету административно-хозяйственных расходов, план отходничества; в плане должны иметь отображение вопросы поднятия производительности труда. План затраты труда должен составляться не на основе норм 10-часового рабочего дня, а на основе норм выработки отдельных с.-х. орудий и машин, в частности это должно иметь место при составлении сезонных планов на посевную и уборочную кампании. Наряду с годовым производственным планом, считать необходимым иметь сезонные производственные планы: 1) весенней производственной кампании, охватывающей такие работы: подготовка к севу, сев, обработка посевов, взмет паров и подготовка к уборочной кампании и

2) уборочно-осенней производственной кампании, охватывающей: косовицу, обмолот, скирдование, обработку паров, лущевку, хлебозаготовки, уборку и вывозку просапных, технических и огородных культур, осенний сев и зяблевую пахоту. Существующий план-наряд сохранить как форму бригадного и отраслевого планирования.

Для усиления участия колхозников в составлении и проработке планов, а также своевременного составления плана в колхозах, предложить НКЗему и Укрколхозцентру доводить контрольные цифры не позже чем в ноябре месяце; на следующий хоз[яйственный] год контрольные цифры колхозу необходимо давать лишь на основные товарные культуры и отрасли.

5. Считать необходимым для существующего размера колхозов сохранить общие собрания, сохраняя в отдельных лишь случаях для крупных колхозов собрания уполномоченных с обязательной выборностью уполномоченных, отчетностью уполномоченных перед избирателями колхозниками и обязательным отчетом правления на каждом выборном участке. Считать необходимым постановку систематических отчетов правления перед колхозниками, но не менее 2 раз в год. Предложить Укрколхозцентру в 2-х месячный срок разработать положение о работе собраний уполномоченных.

6. Отмечая совсем слабую работу ревизионных комиссий в колхозах, предложить колхозной системе оживить работу ревизионных комиссий, обязав их проводить ревизии не менее чем в 2 месяца раз. Предложить КК—РКИ и секции РКИ увязать свою работу с ревизионными комиссиями колхозов.

7. Предложить Укрколхозцентру разработать ряд мер для вовлечения женщин на руководящую работу, в частности, установить при подборе кадров на подготовку и переподготовку разных специальностей определенный минимум женщин.

8. Предложить Укрколхозцентру провести сокращение административно-хозяйственных расходов до 2% к валовому доходу; сокращение расходов должно быть проведено в первую очередь за счет сокращения обслуживающего персонала, освобожденных от физической работы, установления размера оплаты управленческого аппарата в трудовых днях разных размеров колхозов и установления оплаты с учетом сезонности отдельных работ. Предложить Укрколхозцентру в 2-х месячный срок установить номенклатуру административно-управленческого аппарата в колхозах и размер оплаты. НК РКИ проследить за сокращением расходов.

9. Обязать райколхозсоюзы и МТС установить согласованный план совместного организационного обслуживания колхозов. Завести в каждом колхозе книгу инструкторских посещений, где обязательно заносить все замечания и указания.

10. Для оживления работы производственных совещаний и для максимального вовлечения через них колхозников в управ-

ление производством, обязать колхозную систему установить регулярные заседания производственных совещаний, обеспечить быструю реализацию предложений колхозников по улучшению работы колхозов с освещением результатов этих предложений.

Обязать Колхозцентр дать указания колхозам, что план может утверждаться на правлении лишь после предварительного обсуждения на производственных совещаниях. Возложить руководство работой производственных совещаний на отделы труда при колхозах.

11. Отмечая положительный опыт коммуны им. Котовского в деле развития внутриколхозного хозрасчета, предложить Укрколхозцентру с привлечением научно-исследовательских институтов разработать ряд моментов из опыта коммуны им. Котовского для перенесения в наиболее крупные колхозы, в частности, разработать вопрос о переводе молочных ферм и промсвинарников на хозрасчет с обеспечением материальной заинтересованности, существующей в коммуне им. Котовского.

12. Предложить Укрколхозцентру с привлечением н[аучно]-исследовательских институтов разработать порядок оплаты за процессы работ по уходу за сахсвеклой и хлопком от выхода продукции.

13. Разработанные положения согласовать с с.-х. группой.

14. Обязать Укрколхозцентр и НКЗС в двухдекадный срок разработать график исполнения этого постановления и подать его с.-х. группе.

Зам. наркома А л е к с е е в

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 114, арк. 75—76. Склографічний відбиток.

ПРОВЕДЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА УКРАЇНІ

№ 99

Лист Конотопського окружного комітету КП(б)У до ЦК КП(б)У про хід колективізації сільського господарства в окрузі

1 листопада 1929 р.

Постановою ЦК на доповідь Конотопського ОПК у вересні місяці було відзначено зовсім незадовільні стан і темпи колективізації сільського господарства на Конотопщині (2% усуспільненої площі трудових земель).

Виходячи з такої оцінки та основної директиви партії щодо реконструкції сільського господарства на колективних засадах, зокрема щодо прискорення темпу колективізації і усуспільнення окремих процесів сільськогосподарського виробництва на Конотопщині, округова парторганізація за широкої й активної участі бідняцько-середняцької маси селянства провела й проводить посилену роботу з колективізацією сільського господарства. На 1 жовтня 1928 р. було колективізованої площі всього 3 621 гектар, а на 1 жовтня 1929 р. маємо 13 234 гектарів, або за один рік збільшення 265%, причому зараз підготовляється низка земгромад до переходу на статут СОЗів. Масовий рух колективізації, запроектований п'ятирічним перспективним планом розвитку сільського господарства округи (на кінець п'ятирічки буде охоплено соцсектором 24% всієї площі, або 201 000 га і 32% селянських господарств), за основні чинники, що будуть сприяти високому темпові наростання колективного сектора сільського господарства в окрузі ми вважаємо: землеустрій, кредит, машинізація і тракторизація, що й покладено в основу запроектованих темпів п'ятирічки.

Вповні й зрозуміло, що в колективному господарстві зокрема великому (кущові об'єднання, земгромади) процеси машинізації

та механізації труда повинні зайняти основне місце і діяти за чинник більш швидкого і повного усуспільнення всіх галузей виробництва і праці, а також за чинник перебудування розпорошеного селянського господарства, що залишається поза усуспільненим сектором. Між тим як сучасні колективні об'єднання на Конотопщині мають надто низьку технічну базу — із механізованої сили мають лише 9 тракторів, причому й ці трактори надто зношені і потребують заміни, а за останніх 2—3 роки Конотопщина не одержала ні одного трактора ні для радгоспів Цукротресту (37 радгоспів на площі понад — 40 000 га), ні для колгоспів.

На сучасний момент в Конотопській окрузі закінчується робота з утворенням 4-х великих кущових об'єднань з дрібних колгоспів на площі: перший кущ (Конотопський) — 4000 га, другий (Батуринський) — 2700 га, третій (національний, німецький) — 3100 га і четвертий (Бахмацький) — біля 1500 га, причому останні два кущі розташовані в районі високоінтенсивного бурякосіяння, та наявності щільної сітки радгоспів Цукротресту.

З метою забезпечення як технічної бази, так і самого існування названих кущових об'єднань та охоплення механізованою силою радгоспів Цукротресту, окрпартком вважає за конче потрібне організацію при даних кущах уже в 1930 році хоча б невеликих тракторних колон з числом тракторів мінімум — 75, що дасть можливість більш широко розвинути колективізацію околишнього бідняцько-середняцького селянства.

Зважаючи на постанову ЦК в серпні * 1929 р. на доповідь ОПК про необхідність постачання тракторами Конотопської округи і на те, що Конотопщина протягом останніх 2—3 років зовсім не одержала тракторів та має надзвичайно відсталу технічну базу сільського господарства й зокрема соціалістичного сектора,— окрпартком категорично настоює перед ЦК про задоволення його заявки в 1930 році на 75 тракторів.

За секретаря ОПК [*підпис нерозбірливий*]
За зав. сільвідділом [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 168, арк. 79. Оригінал.

* Так у тексті документа.

№ 100

Постанова загальних зборів наймитів, бідняків та середняків с. Арнаутки Херсонського району та округу на доповідь про класову боротьбу на селі та про терористичний акт куркулів на селі*

4 листопада 1929 р.

1. Заслухавши інформацію тов. Мехеди про класову боротьбу на селі і про замах з боку куркульства на вбивство голови сільробіткому тов. Некрутенка, загальні збори батрацтва, бідняцтва і середняцтва с. Арнаутки з обуренням виносять протест проти терористичних виступів з боку класового ворога — куркульства, що спрямовані на підрив проведення заходів Комуністичної партії і Радянської влади щодо реконструкції сільського господарства.

2. Загальні збори вимагають від органів ДПУ і прокуратури вжити негайних заходів до розшуку терористів і застосування до них вищої міри соціального захисту.

3. Все наймитство, біднота і середняцтво одностайно ще й ще раз підтверджують правильність заходів Компартії й Радвлади щодо рішучого наступу на куркуля як класового ворога і переведення заходів щодо перебудови сільського господарства та покращення побуту наймитства, бідноти й середняцтва.

4. Збори вимагають негайної висилки за межі Арнаутки куркуля Буковського.

5. У відповідь на терористичний акт з боку куркульства, збори наймитства, бідноти і середняцтва дають зобов'язання виконати план хлібозаготівель до 8 листопада і в день Жовтня організують велику червону валку з тим, аби в цій валці взяв участь кожен громадянин, і зобов'язуються здати всі лишки хліба державі.

6. В найкоротший термін виконати план засівкампанії, прийнявши за гасло: «Всі на степ!»

Певно: [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 2841, оп. 1, спр. 202, арк. 14. Завірена копія.

* На зборах було присутньо 70 наймитів, 60 бідняків, 100 середняків.

№ 101

Доповідна записка Укрколгоспцентру Раднаркому УРСР про хід колгоспного будівництва на Україні

5 листопада 1929 р.

Правління Укрколгоспу повідомляє, що будівництво колгоспів на Україні на даній стадії свого розвитку характеризується великим піднесенням колективного руху, що виявляється з масової організації нових колективних об'єднань не лише з окремих бідняцько-середняцьких груп села, але й цілих земельних громад та сіл, кущування колгоспів навколо виробничих процесів та масовим переходом до колективних форм господарювання цілих адміністративних районів. (Дивись додаток про райони суцільної колективізації) *.

За останні чотири роки кількість колгоспів на Україні зростала так:

На 1/X	1925 р.	1926 р.	1927 р.	1928 р.	1929 р.
Абсолютно	5489	5064	6316	12040	17500
%%	100,0	92,3	115,1	214,4	313,0

По окремих с.-г. районах зріст колгоспів йшов нерівномірно. Ця нерівномірність пояснюється як організаційно-виробничими, так і економічними особливостями окремих с.-г. районів.

Темп розвитку колгоспів по окремих с.-г. районах бачимо з таких даних:

У % до загальної площі колгоспів України:

	Полісся	Правобер.	Лівобер.	Степ	Україна
1.X.1927 р.	5,1	11,8	27,8	55,3	100
1.X.1928 р.	2,1	16,9	9,3	71,7	100
1.VI.1929 р.	2,4	19,2	13,4	65,0	100

Таким чином, найбільшого розвитку колективний рух дійшов в районах Степової смуги, чому значно сприяла посилена тракторизація цього району й взагалі ті заходи, що їх вживає держава та партія на підсилення та зміцнення с[ільського] г[осподарства] цього району.

Питома вага. Сектор колгоспів, швидко зростаючи кількісно, поступово займає в загальному сільському господарстві все більшу питому вагу, що підтверджують такі дані:

* Додаток у тексті документа відсутній.

	Кількість об'єднань	В них							
		землі		господарств		валова продукція		товарова продукція	
		абсол.	%%	абсол.	%%	абсол.	%%	абсол.	%%
1.X.27 р.	6316	580222	—	68894	—				
1.X.28 р.	12042	1399904	3,9	172552	3,1		68,7		16,8
1.X.29 р.	17500	3717000	10,0	360000	7,0				

В окремих округах України колективізація дійшла вже значних розмірів: так, ми маємо відомості про те, що Миколаївська округа колективізована на 50%, Одеська на 22,3%, Херсонська — на 22,5%; такий темп зростання [колгоспів] посилився майже в усіх округах України.

Процес укрупнення колгоспів. Поруч зі зростом колгоспів йде процес укрупнення їх. Цей процес характеризують такі дані (пересічно на 1 колективне господарство):

	Комуни		Артілі		Т-ва СОЗ	
	землі	г-в	землі	г-в	землі	г-в
1.X.1927 р.	264	14,9	100,1	10,3	76,6	10,9
1.X.1928 р.	257	25,2	107,8	14,0	114,1	14,1
1.VII.1929 р.	321	29,2	145,3	20,5	151,6	20,5

Отже в той час, коли на 1 жовтня 1927 р. з кількості колгоспів 6316 71,2% мали земельну площу меншу за 100 га, на 1 жовтня 1928 р. таких колгоспів було вже 53,8%.

Поряд з цим ми маємо цілу низку колгоспів, які вже зараз дійсно є великі колективні господарства. Це можна бачити з того списку великих колективних господарств і колективних об'єднань, який при цьому додається *.

Крім того ми маємо на Україні 355 земельних громад, які перейшли на статут колгоспів.

Яка кількість цих земгромад в окремих округах, видно з відомостей, які при цьому додаються **.

Через утворення колгоспів з цілих земгромад та сіл й кущування їх навколо виробничих процесів, засобів виробництва та усуспільнення праці колективний рух прямує до організації великого соціалістичного с.-г. виробництва.

Зріст усуспільнених фондів. Колективний сектор України росте не тільки кількісно, але й якісно. Це видно з відомостей про нагромадження усуспільнених фондів. (Дані ЦСУ УСРР в мільйонах крб.).

* Список у тексті документа відсутній.
** Відомості у тексті документа відсутні.

На 1.X	1926 р.	1927 р.	1928 р.	1929 р.
1. Будівлі	4,2	4,5	6,0	17,7
2. Мертвий с.-г. реманент	7,2	8,2	15,9	25,6
3. Худоба	2,5	2,2	3,5	6,3
4. Птиця	0,1	0,1	0,1	0,1
Всі фонди	14,0	15,0	25,5	49,7
Виробничі фонди	12,2	13,4	23,0	42,3

Ці відомості показують на швидкий зріст всієї суми усуспільнених фондів, які лише за один рік виросли майже в два рази і саме головне те, що це показує на здоровий напрямок усього колективного руху.

Джерела нагромадження усуспільнених фондів. Про джерела нагромадження усуспільнених фондів колгоспів України можна судити з балансів колгоспів на 1 жовтня 1928 р. (у %% до загальної суми балансу):

Неподільні фонди

	Власні	Державні	Пайові	Запасні	Спеціальні	Нероздільні	Членські	Кредит	Баланс
Комуни	15,9	20,4	5,1	2,4	3,5	15,4	6,1	31,2	100
Артілі	14,7	11,5	9,2	2,1	3,7	19,1	7,2	32,5	100
СОЗи	3,6	4,2	7,6	0,3	0,7	17,1	3,9	62,6	100

Як бачимо, в комунах і артілях власний капітал значно більший суми кредитів і взагалі суми, притягненої зовні. В товариствах СОЗ суми кредитів перебільшують власні капітали. Останнє говорить за кволий темп мобілізації власних коштів населення в товариствах СОЗ.

Відомості, що характеризують окремі галузі розвитку колективного господарства на дванадцяту річницю Жовтневої революції, видаються цими днями окремим виданням Укрколгоспу, яке Вам і надішлемо, як систематизований матеріал колективного руху на Україні.

Правління Марченко
Оргвідділ [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 75, арк. 26—27. Оригінал.

№ 102

Повідомлення про роль МТС в залученні селян до колективного обробітку землі

16 листопада 1929 р.

МТС ПРИСКОРЯТЬ ПРОЦЕС КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

ПЕРВОМАЙСЬК. Розпочато організацію тракторних станцій. Уже укладено з селянами угоди на обробіток під час весняної сівби 30000 гектарів. Села Романова Балка, Степківка, Кам'яний Міст та Полтавка, де працюватимуть тракторні станції, цілком перейшли на колективні форми господарювання.

ШЕВЧЕНКІВСЬКА МТС РЕОРГАНІЗОВУЄ ГОСПОДАРСТВО ОКОЛИШНЬОГО РАЙОНУ

ОДЕСА. 15. (Наш кор.) Машинно-тракторна станція ім. Шевченка укладає угоди з новими колгоспами. Уже піднято на зяб 25 тис. га. Озимий клин становить 15 000 га.

Потяг колгоспів до станції такий великий, що замість максимальної площі 50 000 га, станція вже охопила 55 000 га, а до весни площа охоплення становитиме 60 000 га.

Станція почала переукладати угоди з колгоспами терміном до 1934 року. У зв'язку з цим нинішні колгоспи побільшуються: замість 61 їх буде лише 30. Утворюються потужні колгоспи, що охоплюватимуть цілком по 2—3 села. За новими угодами станція діставатиме за обробіток за засів селянських клинів замість 33% лише 25% урожаю. При станції організуються курси на 200 трактористів та 30 старших стернових, а також курси рільництва селян-активістів.

Колгоспи сіл Завадівка, Нейкове та Нейфельда, що усуспільнили всю свою молочну худобу, будують 7 громадських дворів на 4000 молочних корів.

«Комуніст», № 264, 16 листопада 1929 р.

№ 103

Огляд повідомлень сількорів про класову боротьбу на селі

26 листопада 1929 р.

КУРКУЛЬСЬКИЙ ОПІР СОЦІАЛІСТИЧНОМУ НАСТУПОВІ

Куркуль добре розуміє, що колгосп — це для нього смерть. І він вживає різної тактики. Улюблені методи — це агітація, залякування бідноти, терористичні вчинки проти активістів.

Здебільшого куркулеві вже не щастить загітувати бідняка чи середняка. Бідняцько-середняцькі маси вже добре усвідомлюють, що куркуль — класовий ворог. Ось що пише т. Літвінов:

«У селі Барикине (Мостівський район на Старобільщині) куркулі забили голову сільради т. Сметанкіна. Тов. Сметанкін був активний працівник, що рішуче вів лінію на колективізацію села. Незважаючи на вбивство активіста, село колективізується далі, об'єднано в СОЗ уже 70% господарств».

Куркульський опір соціалістичному наступові викликає ще більшу активність наймитських і бідняцько-середняцьких мас. Тому куркуль переходить до інших методів роботи. Він нашвидку перефарбовується, раптом перетворюючись на «щирого» прихильника Радянської влади. Цікаві факти про своєрідну мімікрію куркуля подає т. Печерога з Грушівського району на Первомайщині.

«Куркуль с. Кошари Куликівський увесь час агітував проти колективізації, залякуючи різними побрехеньками бідняків і середняків. Але коли комісія хлібозаготівель зобов'язала куркуля продати державі 10 тонн хліба, Куликівський одразу подав заяву про вступ до колгоспу. Він зобов'язався, навіть, передати до неподільного капіталу колгоспу всю худобу та реманент, будівлі, аби його прийняли».

Той самий автор розповідає, що в с. Луполове майже всім куркулям, на чолі з церковним старостою та попом, вдалося приспати політичну чулість бідняцько-селянських мас і увійти до колгоспу. В с. Лозоватка до колгоспу ввійшов наймiцніший куркуль, віддавши, як він висловився «за спасибі», увесь свій реманент і млин біднякам. Куркуль навіть вдався до таких хитрощів: він написав заяву про «зречення свого куркульського сану».

Куркуль, звичайно, в колгоспі не пероджується й не «вростає в соціалізм». Він лише пристосовується, щоб зірвати колективи зсередини. От як «підтримує» куркуль колективізацію. Тов. Печерога повідомляє ось що про того самого куркуля Куликівського, що «зобов'язався» передати до неподільного капіталу колгоспу всю худобу й реманент та будівлі:

«Вступивши до колгоспу,— пише тов. Печерога,— куркуль Куликівський відразу став подавати свій голос: «Ледаща ота біднота, не давайте їй ніяких потурань!» З ініціативи Куликівського колгоспне поле розбили на межі: «на що вам, мовляв, укупі робити, ледарів годувати. Працюватимемо окремо, а ордери писатимемо так, ніби вкупі».

Підривну роботу куркуля в колгоспі характеризує й т. Кальманович з Миколаївщини. У Новому Бузі від 1922 до 1929 року існувала куркульська «комуна». Дістаючи допомогу від держави, фіктивний колгосп використовував її для зміцнення куркульських господарств. Члени «комуни» продавали в самій же «комуні» будинки. Під час останніх жнив «комуна» навмисне не жала своєї пшениці. Це осяче гніздо ліквідувало ДПУ.

«У с. Антонівка, Новобузького району, як повідомляє той самий автор,— куркулі проводять шалену агітацію проти колективів, але біднота утворила СОЗ. Тоді куркулі вирішили зірвати СОЗ зсередини і собі пролізли туди. Відразу ж почалась шкідницька робота. Куркулі агітували: «Нехай хліб краще пропадає, але не дамо його робітникам; комуні кінець, вона скоро лусне».

Здебільшого місцеві партійні й радянські організації, наймитські та бідняцько-середняцькі маси засвоїли вже куркульську тактику, зрозуміли, що єдина мета класового ворога — зірвати колектив зсередини, дискредитувати саму суть колективізації, розшифровують куркуля, не пускають його до колгоспу...

«Комуніст» № 273, 26 листопада 1929 р.

№ 104

Протокол наради при Наркомземі УРСР

5—6 грудня 1929 р.

Присутні: члени Колегії, зав. відділами та спеціалісти НКЗС, сільвідділу ЦК КП(б)У, науково-дослідного інституту, Укрколгоспу, Спілки спілок, Цукротресту, газ. «Радянське село», Геодезичного інституту, представники ОЗВ — Миколаївського, Сумського, Херсонського, Шевченківського, зав. Баштанської МТС, спеціалісти-агрономи.

Головує — т. Качинський

Слухали: Доповіді Миколаївського ОЗВ про суцільну колективізацію Миколаївщини (т. Сумцов).

Те ж — Херсонського ОЗВ (т. Ткаченко).

Те ж — Шевченківського ОЗВ (т. Сміщук).

Інформацію Баштанської МТС (т. Пеньков).

Висновки на доповідь Миколаївщини — групи спеціалістів Земплану та науково-дослідного інституту.

Ухвалили: Враховуючи доповіді та обмін думок з приводу їх, ухвалити такі пропозиції щодо суцільної колективізації таких округів Степу: Миколаївського, Одеського, Херсонського та Мелітопольщини й АМСРР, що визнані РНК найбільш посушливими (постанова РНК з 26 III ц. р.).

ПРО ТЕМПИ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

1. За термін закінчення суцільної колективізації рільництва вважати осінній засів 1930 р. з тим, щоб повесні 1930 р. було усуспільнено 60—70% ярового засіву, а пари були вже оброблені спільно.

Групі землевпорядження та ОЗВ подбати про те, щоб пари було виділено в великі масиви.

2. Як загальну установку прийняти таке: усуспільнення продуктивного скоту закінчити на кінець п'ятирічки, ураховуючи, щоб не було великого розриву між термінами усуспільнення рільництва та скотарства — великого рогатого скоту (півтора — два роки).

Проводячи усуспільнення худоби, треба водночас досягти такого:

а) в першу чергу усуспільнити продуктивне скотарство в районах промислових та приміських, а також молочарських заводів, будуючи великі молочарські та птахівничі ферми, відгодовочні бази свиней тощо, відповідно це фінансуючи;

б) якомога збільшити кількість продуктивного скоту в спосіб природнього приросту та можливого довозу з інших районів;

в) максимального побільшення продуктивності скоту;

г) максимального використання товарової продукції, зокрема молочної частини стада, що поки що буде залишатися неусуспільненою, застосовуючи для цього метод контрактації.

ТЕМПИ ТРАКТОРИЗАЦІЇ ТА ПИТАННЯ ЖИВОЇ ТЯГЛОВОЇ СИЛИ

1. Суцільну тракторизацію рільництва закінчити до часу парового сезону 1932 р., забезпечуючи таке потрібною мережею МТС.

2. В першу чергу призначати трактори тим округам, де буде найраціональніше організовано використання тяглової сили.

3. Попередити округи, що в наступну весняну засівкампанію слід орієнтуватися на наявну кількість тракторів в окрузі та на ті трактори, що їм призначені за планом на весну 1930 року.

4. Вважати, що суцільну тракторизацію слід здійснювати не пізніше як через 1,5—2 роки після закінчення суцільної колективізації рільництва.

5. Враховуючи напружене становище з тяглом в окремих округах та районах, належить до побільшення контингенту довозу тракторів звернути окрему увагу округ на найдоцільніше використання живої тяглової сили, а також на забезпечення умов піднесення продукційності робочого скоту.

6. Визнати за потрібне вимагати від Трактороцентру організації в 1930 р. нових МТС за рахунок додаткових станцій (1000 замість 575) також у найбільш посушливих округах.

ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТЕРИТОРІЇ

1. Визнати за конче потрібне пристосувати способи землевпорядження до потреб суцільної колективізації та організації великих колективних господарств.

Темпи землевпорядження треба щільно ув'язати з темпами тракторизації рільництва.

2. Підкреслити, що землеустрій треба здійснювати в такий спосіб, аби було забезпечено вчасне розгортання суцільної колективізації на наявній живій тягловій силі з тим, щоб надалі можливо було перейти до суцільної тракторизації.

IV. ПРО МЕРТВИЙ РЕМАНЕНТ

Доручити т. Гвоздецькому організувати розробку таких питань:

а) використання непридатного реманенту та металевого лому, звернувши окрему увагу на організацію прийому останнього різними системами кооперації.

Це питання проробити також в округах та районах;

б) в тижневий термін з притягненням ВРНГ, трестів, с.-г. кооперації, інституту машинознавства та окремих спеціалістів проробити питання про перспективи машинобудівництва, машинобудівництва ближчих часів, а також заходів, потрібних для можливого пристосування сучасного машинопостачання до потреб суцільної колективізації.

V. ПРО ГОСПОДАРЧЕ БУДІВНИЦТВО

1. Будівництво колективних постійних фундаментальних стаєнь визнати за неприпустиме. Припускати будівництво стаєнь без кредитів за рахунок самого селянства.

2. Основні суми коштів на будівництво треба використати в промислових молочарських районах, по інших місцевостях припускати витрати на переустаткування існуючих будівель та їх поширення.

VI. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Процеси усуспільнення побуту запроваджувати методом охоплення в першу чергу молоді, а також усуспільнюючи деякі домові роботи, як от хлібопечіння, готівля їжі, влаштовуючи спільне шиття одягу тощо.

2. Доручити групі т. Качинського, що пророблює організаційні питання, переглянути в тижневий термін методи проектування форм колективних господарств.

VII. ПРО КАПІТАЛОНАГРОМАДЖЕННЯ

1. Для здійснення заходів щодо суцільної колективізації намагатися якомога повніше мобілізувати кошти населення (праця, матеріали, капіталонагромадження), питома вага яких в усіх їх видах повинна складати не менш 65% вартості цих заходів,

решта 35% може бути віднесена на рахунок держави за рахунок поворотних і безповоротних коштів.

2. При розрахунках будівництва великих торговельно-промислових установок додержуватися директиви про притягнення до цього коштів населення в розмірі 25% потрібних на будівництво сум.

VIII. ПРО КАДРИ

1. Поставити завдання групі тов. Баришева окремо проробити питання про запровадження професійної мобілізації спеціалістів сільського господарства з метою всебічного обслуговування завдань суцільної колективізації.

Вважати за найважливіше завдання за умов недостатньої кількості спеціалістів і техніків сільського господарства, організувати підготовку техніків в найпростіших питаннях господарювання із складу членів колгоспів та с.-г. пролетаріату, влаштовуючи для цього короткотермінові спеціальні курси.

IX. ПРО СУЦІЛЬНУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ БУРЯКОВИХ ОКРУГ

1. Доручити Сумському та Шевченківському ОЗВ не пізніше 25 грудня подати до Наркомземсправ матеріали щодо запроектування заходів до суцільної колективізації цих округ.

Голова Качинський
Секретар Центилович

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 160, арк. 56—58. Оригінал.

№ 105

Повідомлення про направлення 7500 робітників України на керівну роботу в колгоспи і МТС

11 грудня 1929 р.

Окончательно выяснилось, что из 25000 пролетариев, направляемых в колхозы, совхозы и машинно-тракторные станции в качестве руководителей и организаторов, Украина должна дать 7500 человек. Из этого количества 5 500 человек будут направлены в колхозы и машинно-тракторные станции Украины, а остальные — в братские республики.

Вчера окончательно утверждена разверстка между союзами Украины. ВУК союза металлистов дает 3200 человек, горняки — 1615 чел., железнодорожники — 1100 чел., химики — 270 рабо-

чих, сахарники — 325, строители — 315, пищевики — 336, древо * — 115, печатники — 100 и т. д.

Для более успешного проведения вербовки, на всех предприятиях, по предложению ВУСПС организуются специальные комиссии из представителей партийных, профессиональных и шефских организаций. Все кандидатуры направляемых в колхозы должны быть обязательно обсуждены на широких рабочих собраниях (цеховых, сменных и общеделегатских).

В колхозы и машинно-тракторные станции командируются товарищи не моложе 20 лет и при наличии производственного стажа не менее 5-ти лет.

Вербуемые товарищи должны иметь опыт организационно-политической и общественной работы.

Кампания вербовки должна быть начата не позже 12 декабря. Во всех округах организуются краткосрочные двухнедельные курсы для подготовки рабочих, направляемых в колхозы (по специальности). Всем профсоюзным организациям категорически предложено закончить курсы не позже 15 января. После этого срока командируемые должны немедленно выехать в колхозы.

В феврале по всей Украине состоятся перевыборы колхозных объединений. Таким образом командированные смогут принять активное участие в перевыборах. Кроме того, приезд рабочих в колхозы к 1 февраля позволит им принять участие в подготовке весеннего сева.

Вербовка рабочих должна быть произведена исключительно на добровольных началах.

Вся ответственность за вербовку возлагается на партийные и профсоюзные организации.

Агитпроп ЦК КП(б)У, ВУСПС и Колхозцентр в срочном порядке разрабатывают программу краткосрочных курсов для подготовки рабочих.

* *

*

Со вчерашнего дня развернулась широкая работа и по ВУК союзов. Горняки, металлисты, железнодорожники и химики вчера уже разослали разверстку мест профсоюзным организациям на местах.

У металлистов наибольшее количество мест падает на Днепропетровск (640), Артемовск (425), Сталино (400), Харьков (380). По союзу горняков наибольшее количество мест падает на Луганский и Артемовский округа.

ВУК союза металлистов предложил райкомам немедленно развернуть социалистическое соревнование между отдельными предприятиями на ускорение проведения вербовки и наилучшее качество выделяемых рабочих.

---

* Деревообробники.

Кроме того, ВУК союзов металлистов, горняков и железнодорожников командирует членов президиума в округа для непосредственного руководства этой важной политической работой.

«Пролетарій», орган ЦК КП(б)У і ВУРПС № 285, 11 грудня 1929 р.

№ 106

Резолюція пленуму Чернігівського окружного комітету КП(б)У про завдання партійної організації в галузі колективізації сільського господарства

18 грудня 1929 р. *

Виконуючи постанову XV партз'їзду, по всьому Радсоюзу партійні організації розгорнули величезну роботу щодо масової колективізації сільського господарства. Села, райони й навіть округи цілком переходять на колективні форми господарювання. За один лише 28—29 рік втягнуто до колгоспів 1040 тисяч селянських дворів, що проти минулого дало збільшення в 2,5 раза. Засівплоща колгоспів збільшилась з 1400 тисяч га до 4300 тисяч га або на 207,7 проц., гуртова продукція зросла на 240,5 проц., а товарова на 278,3 проц.

1. Питома вага колгоспів щодо всього сільського господарства зросла з 1,4 проц. до 4,9 проц., у тому числі по зернових хлібах з 2,9 проц. до 4,5 проц. (Доповідь тт. Кржижанівського та Куйбишева на Пленумі ЦК ВКП(б) 17. XI. 1929 р.). По Україні площа землі під колгоспами [у] 1929 р. збільшилась проти минулого з 1,4 млн. га до 2,9 млн. га.

2. Запроектовано на 1929/30 рік по СРСР довести засівну площу в колгоспах з 4,3 млн. га до 14 млн. га, себто збільшити в 3,5 раза, а по Україні вся площа землі під колгоспами буде збільшена до 6 млн. га.

3. Чернігівська округа в колективному русі по всій Україні стоїть на останньому місці, незважаючи на те, що останні роки дали значний зріст колективних господарств, а саме: ми маємо під колгоспами на 1 жовтня 1929 р. 17 002 га землі, що становить до всієї площі 1,8 проц. Всього колгоспів по окрузі ми маємо 130. Вони об'єднують 1993 селянські двори, або 2 проц. усіх дворів.

Для того, щоб не відставати від загального руху колективізації, пленум ставить завдання перед партійними органами об'єднати на майбутній рік під колгоспами земплощі мінімум 48 380 га, що становитиме до всієї землі селянського користування 5,1 проц.

4. Величезна робота, що пов'язана з будуванням нових колгоспів та обслуговуванням їх, вимагає від усієї партійної орга-

* Дата опублікування.

нізації величезного напруження сил для мобілізації всієї радянської, кооперативної та профспілчанської суспільності й переходу на нові, зовсім інші методи роботи в цій галузі.

5. До хиб старих методів роботи, які не сприяли масовому рухові колективізації, переходу цілих сіл на колективне господарювання, треба віднести:

а) недостатню пропаганду й агітацію щодо колективізації цілих сіл, брак друкованих матеріалів, статутів, інструкцій внутрішнього розпорядку, плакатів, брошур, книжок тощо;

б) недостатнє розгортання роботи ОКС;

в) малу й несистематичну боротьбу проти агітації та шкідницької роботи куркулів;

г) мляве керівництво РПК, партосередків та комсомольських осередків масовою роботою, внаслідок чого була слабка робота щодо колективізації сільрад, кооперативних організацій та КНС;

д) однобічний зерновий напрям господарства колгоспів, що робило їх не завжди рентабельними й що в свою чергу негативно впливало на зріст нових колгоспів;

е) відсутність тракторів (усього в окрузі є 16 тракторів старих);

ж) мляву роботу в організації нацменівських колгоспів та слабе втягнення бідноти до існуючих колоб'єднань.

з) недостатню мобілізацію коштів людності на справу колективізації.

6. Крім того, великим гальмом для збільшення числа колгоспів є незадовільний стан вже існуючих колгоспів, які часто показують, як не треба господарювати. До хиб колгоспів треба віднести:

а) недостатнє використання праці та дуже малу продукційність її;

б) мляву роботу серед селянок щодо втягнення їх до колективів;

в) несвоєчасне складання річних виробничих планів;

г) відсутність та хаотичність рахівництва;

д) недостатнє агрообслуговування;

е) відсутність культурного обслуговування колгоспів органами політосвіти та медустанов;

ж) недостатню кількість кредитів, особливо виробничо-будівельних тощо.

Для того, щоб уникнути всіх перелічених хиб, що гальмують масову колективізацію по окрузі, треба вжити таких заходів:

1. Надати всій спец. кооперації справді виробничого напряму, бо головна хиба с.-г. кооперації до останнього часу полягала в тому, що вона не провадила виробничого кооперування, приділяючи всю увагу збутовій та постачальній кооперації. Причинами цього були:

а) універсальність с.-г. кооперації, що не давала змоги зосередити увагу на окремих галузях сільського господарства;

б) фахова кооперація, хоч і скупчувала увагу на окремих галузях, але була розпорошена на значній території й через те не могла ближче підійти до усуспільнення процесів виробництва.

2. XV-й з'їзд партії, визначаючи завдання кооперації, каже: «Селянські господарства, об'єднані в кооперації, можуть мати додаткові переваги перед некооперованими господарствами, насамперед в тому разі, якщо вони від кооперування по лінії збуту і постачання все більше переходять на основі технічної реконструкції і об'єднання розпорошених селянських господарств до великого кооперативного господарства» *, а тому нова форма с.-г. кооперації — селищні об'єднання — за ознаками виробництва (скотарських, молочарських, садово-городніх, техкультур та ін.) має свої переваги перед старими формами щодо усуспільнення всіх засобів виробництва й мусить будуватись на:

а) широкій контрактації продуктів виробництва певної галузі с[ільського] г[осподарства];

б) на закладі групових, колективних та громадського користування садів, городів, насінних масивів, розплідників, молочарських ферм та ін.;

в) на організації переробки сировини (масло-виробничі заводи, заводи для переробки садовини, прядива, лікрослин та ін.);

г) на агрономічному обслуговуванні процесів виробництва, починаючи з обробки грунту й кінчаючи моментом обернення продуктів на товар.

В умовах Чернігівщини, де скотарство та інтенсивні культури набувають великого економічного значення, треба рішуче взятись до негайного переконструювання с.-г. колгоспів у бік зазначених галузей та організувати в майбутньому нові колгоспи, надавши їм один з зазначених напрямів.

3. Землевпорядження повинно відіграти позитивну роль при переході до масової колективізації цілих сіл та районів.

Землевпорядження окремих господарств має тимчасовий характер; об'єктом до землевпорядження повинні стати колгоспи та цілі кущі сіл з виробничими ознаками, як майбутні самостійні одиниці великого колективного господарства.

4. Землевпорядження, впорядковуючи існуючі колгоспи та якнайбільше сприяючи організації нових, повинно так організувати територію цілого землевпорядчого куща, щоб остання створювала умови для масової колективізації, себто треба передбачити певний розмір куща, як окремої виробничої одиниці, раціонально розташувати дорожну сітку, клини сівозмін, садиби та поглибити меліозаходи з метою цілком пристосувати землі до роботи машинно-тракторних станцій.

Крім того, завдання збільшення існуючих колгоспів, їхнього виробничого кущування вимагає від землевпорядження такої

---

* Див. «КПРС в резолюціях...», ч. II, стор. 442.

організації території, яка б сприяла легшому здійсненню цього завдання через відвід земель бідняцько-середняцьким групам у межі з колгоспами за відповідним розташуванням полів сівозміни, суміжного розташування земель окремих колгоспів та скупчення у великі масиви колфондів тощо.

5. Вся система агродопомоги, а також і всі практичні заходи цієї системи повинні бути скеровані в бік сприяння колективному господарству. ОЗВ та РЗВ повинні, насамперед, намітити практичні плани до агрообслуговування колективних господарств, скупчуючи навколо цього завдання всіх агроробітників району та округи. Для забезпечення плановим керівництвом та агродопомогою низових колективних та кооперативних осередків треба інструкторів усієї фахової кооперації наблизити до периферії, прикріпивши їх до районних центрів з постійним мешканням у районі.

6. Все керівництво та контроль за роботою масової колективізації повинні бути сконцентровані в РПК та партосередках на селі, які повинні мобілізувати всю громадську думку навколо питань колективізації та втягнути до колективів насамперед усіх членів партії, членів спілок, що мають землю, ЛКСМУ; врегулювати взаємовідносини всіх службовців—членів колгоспів щодо внесення в колгоспи якоїсь певної частини їхнього заробітку; забезпечити широку агітаційну роботу щодо колективізації, особливо серед жіноцтва, звернути належну увагу профорганізацій на практичну участь у колективізації індустріальних робітників та членів профспілок, комсомольців та жіночого активу.

7. Соцзмагання, як могутній фактор піднесення ініціативи мас, мусить відіграти велику роль в рості масової колективізації та сприяти зміцненню колгоспів, а тому РПК мусять пожвавити роботу щодо керівництва соцзмаганням через виробничі наради та інші форми.

8. Беручи до уваги, що трактор є один з важливіших чинників масової колективізації, треба перевести найближчим часом підготовчу роботу організації 2-х МТС, для чого треба перевести кампанію збору експортної сировини для придбання тракторів.

9. Через те, що в Куликівському, Олешівському й Ріпкинському районах є всі підстави для масової колективізації, а саме: наявність вже існуючих колгоспів, застосування нових принципів землевпорядження, економічний вплив на околишні райони,— повести скупчену роботу в зазначених районах для переходу їх цілком на колективні форми господарювання, насамперед у Куликівському районі, а потім в Олешівському та Ріпкинському районах. Разом з цим треба забезпечити максимальний темп роботи колективізації й в інших районах.

10. Для зосередження всієї громадської думки на питаннях колективізації та для створення рішучого перелому в усій роботі на місцях у бік колективізації, треба перевести протягом 3-х

місяців по всіх районах спеціальну кампанію колективізації, об'єднати її зі звітною кампанією сільрад, яку провадити з погляду перевірки, що зробили сільради для колективізації села та організації окремих колгоспів.

11. Через те, що майбутня весняна засівкампанія набере занадто великого політичного та економічного значення, як чинник реконструкції сільського господарства, та мусить пройти під загальним гаслом масової колективізації, пропонувати РПК заздалегідь обговорити плани засівкампанії, втягнувши широкі партійні та громадські маси до обговорення цих завдань.

12. Щоб поставити масову колективізацію на належну висоту та виконати постанови керівних органів, треба, щоб бюро ОПК з відповідними організаціями опрацювали п'ятилітній план колективізації всієї округи

«Червоний стяг» (Чернігів) № 1187, 18 грудня 1929 р.

№ 107

Зведення Наркомзему УРСР про підсумки колгоспного будівництва на Україні в 1928/29 році

Грудень 1929 р. *

ТЕМПИ РОЗВИТКУ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ КОЛЕКТИВНОГО БУДІВНИЦТВА

ТЕМПИ РОЗВИТКУ

Колективізація сільського господарства України на сучасному етапі свого розвитку характеризується різким піднесенням колективного руху, що виявився у масовій організації нових колективних об'єднань, зрості кущових об'єднань, збільшенні існуючих колгоспів через злиття та прийом нових членів і в переході цілих земельних громад, сіл і районів на колективні форми господарювання. Впродовж останнього року значно посилилась індустріалізація та машинізація колгоспів: організувались міжселищні машинно-тракторні станції та колони, влаштовано низку великих індустріальних підприємств тощо. Зросла самодіяльність та ініціатива бідняцько-середняцького населення, посилилася класова боротьба, що виявилася в більш рішучому наступові на куркульські елементи села. Колективний рух в 1928/29 р. набрав масового характеру, до нього слідом за біднотою рушили широкі маси середняцтва.

Середняцтво, слідом за біднотою, переконується з досвіду роботи колгоспів у перевагах великого колективного господарства.

Корінне зрушення у соціалістичній реконструкції сільського господарства — бурхливе зростання колгоспів, потяг до колек-

* Дата встановлена за змістом документа.

тивного виробництва середняцтва обумовлюється й є наслідком правильної політики Радвлади так в галузі сільськогосподарського виробництва, як і в справі [індустріалізації] * країни.

Темп зросту числа колгоспів в цьому році можна бачити, порівнявши його зі зростом за попередні 5 років.

В абсолютних й відносних покажчиках цей зріст йшов так:

На 1 жовтня	1924 р.	1925 р.	1926 р.	1927 р.	1928 р.	1929 р.
В абс.	4391	5489	5064	6316	12042	16863
В %	100,0	125,0	115,0	145,0	274,0	384,0

Обсяг колективного сектора за минулий 1928/29 рік збільшився таким чином:

а) по кількості колгоспів — з 12 042 на 1 жовтня 1928 року до 16 863 на 1 жовтня 1929 р., тобто збільшився на 149,5%, проти плану на — 109,4%.

б) По кількості об'єднаних господарств — з 172 552 до 447 006, тобто на 259,5% проти попереднього року, а проти плану — на 141,9%.

г) По населенню — з 808 212 — до 1 961 459. Проти попереднього року на 242,7%.

Тут слід відмітити такі округи, як Миколаївську, Херсонську і Одеську, де вже зараз колективізація с.-г. досягає 50% до селянського землекористування. Крім того, на Україні маємо понад 80 районів, що їх колективізовано на 60—80%, і які в наступну засівну кампанію стають районами суцільної колективізації. За останнім передбаченням внаслідок переведення весняної с.-г. виробничої кампанії матимемо 7 округ суцільної колективізації.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ КОЛГОСПІВ

За останні роки колективний рух іде по лінії організації переважно простіших форм колгоспів — особливо товариств СОЗ, що можна бачити з нижче наведеної динаміки зросту окремих організаційних форм колективних об'єднань.

	1927 р.		1928 р.		1929 р.	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Комуни	242	3,9	287	2,4	613	3,6
Артілі	2180	34,4	2473	20,5	4144	24,5
Товариства СОЗ	3894	61,7	9282	77,1	12106	71,9
Разом . .	6316	100,0	12042	100,0	16863	100,0

* У тексті документа помилково «індустріальної».

Як бачимо, за останній 1928/29 рік змінився й характер співвідношення окремих форм всередині колективного сектора. Сталося зменшення питомої ваги первісних форм за рахунок збільшення вищих форм колективних об'єднань—артілей та комун.

Це свідчить, що колгоспний рух цього року зростав не лише кількісно, а й якісно. Зростання вищих форм колективних об'єднань йшло переважно коштом переходу з нижчих форм колгоспів у вищі. Товариства СОЗ переходили на артілі, артілі на статут комуни. Проте, в загальному масштабі перехід нижчих форм колгоспів на вищі треба визнати за недостатній. Підсилення якісних покажчиків колгоспного руху в наступному році вимагає значного посилення будівництва вищих форм с.-г. колективів. За плановими передбаченнями на 1929/30 рік намічено таке співвідношення організаційних форм (за земплощею: 10% комун, 30% артілей та 60% ТСОЗів).

ЗРОСТАННЯ КОЛГОСПІВ В ОКРЕМИХ С.-Г. РАЙОНАХ

Зріст колгоспів в окремих с.-г. районах України йде далеко не рівномірно. Перше місце в цьому займає степова частина України, про це свідчать такі дані за 3 роки (у % співвідношенні до загального числа колгоспів поміж окремими с.-г. районами України):

Роки	Полісся	Правобережжя	Лівобережжя	Степ	Україна
1927	4,6	46,6	14,0	34,8	100,0
1928	2,8	34,4	12,6	50,2	100,0
1929	3,8	30,7	17,7	47,8	100,0

Більш інтенсивний зріст колгоспів в зернових районах пояснюється:

а) безпосереднім впливом на темп колективізації степової частини України складних с.-г. машин, зокрема тракторів;

б) порівнюючи більш простою організацією господарства й керівництва зерновим колгоспом від колективу з розвиненими інтенсивними галузями (скотарство, садівництво, городництво тощо);

в) інтенсивнішим розвитком в степовій частині машинно-тракторних станцій та колон, а також збільшеним фінансуванням сільського господарства посушливої степової смуги.

На Україні впродовж 1928/29 року відбувся бурхливий зріст нових колгоспів, внаслідок цього маємо збільшення на 6 659 колгоспів, з них комун — 159, артілей 1 390 і товариств СОЗ — 5 110. Як бачимо, організація нових колгоспів в основному йде за рахунок утворення нижчих форм товариств СОЗ, але наряду з цим маємо помітне зрушення в організації вищих форм колгоспів — артілей і комун.

По кварталах організація нових колгоспів йшла таким чином:

Квартали	Комуни			Артілі			Товариства СОЗ		
	Кількість	Землі	Господарств	Кількість	Землі	Господарств	Кількість	Землі	Господарств
I	15	1562	232	79	7786	1396	654	87503	12774
II	37	8953	986	432	39839	8808	1416	219624	34102
III	48	12123	1254	502	76517	14713	1659	275561	46756
IV	59	17439	1809	377	71236	11968	1381	179547	46138
За 1928/29	159	40077	42801	1390	2053781	369051	50101	8625351	139770

Пересічний розмір колгоспів, організованих в 1928/29 році такий: в комунах — 252 га, в артілях — 147,8 га і в СОЗах — 168,8 га, проти відповідних пересічних розмірів 1927/28 року: — 258 га, 108 та 114.

У 1928/29 році маємо нову організаційну форму первісного виробничого об'єднання — машиново-тяглове товариство, яке являє собою юридично оформлену супрягу й дає змогу своїм учасникам шляхом спільного використання й набуття основних засобів виробництва здійснити своєчасне й повне переведення основних робіт у сільському господарстві. Досвід цього року показав, що ця форма недовготривала, є перехідною формою, що перевівши декілька виробничих процесів, або вливається до існуючих колгоспів, або поширюється в своєму складі і переходить на статут товариства СОЗ.

На 1 жовтня 1929 року існувало 620 машиново-тяглових товариств, а на 1 липня цього року їх було 1 000. Решта — 380 перетворилася в порядкові, як було вказано вище.

Тяга селянських господарств до колективного господарювання характеризується не лише масовим ростом колгоспів, але й переходом первісних форм в процесі своєї роботи на вищі форми колективного господарства.

Цей перехід за 1928/29 рік на Україні характеризується такими даними:

Перейшло на:

	Комуни	Артілі	СОЗи	Разом
Артілей	136	—	—	136
СОЗів	53	716	—	769
Машинно-тракторних товариств	4	158	792	954
Машинно-тяглових товариств		3	22	25
Разом	193	877	814	1884

З окремих с.-г. районів, що виділяються процесом переходу колгоспів до вищих форм, перше місце займає Степ, що має 47,4% всіх колгоспів, що перейшли на статут вищих форм. Потім йде Лівобережжя — 30%, відстає Правобережжя, що дає всього 15,7%, й на останньому місці стоїть Полісся, що дає всього 6,6% переходу на вищі форми.

Цей перехід нижчих форм колгоспів у вищі та простіших виробничих об'єднань на колективні форми господарювання, в основному відбувається завдяки:

1. Посилення агро-організаційного обслуговування з боку колгоспної системи, земельних органів та кооперативних організацій.

2. Деякого поглиблення усуспільнення засобів і процесів виробництва не лише в галузі рільництва, а й в інших галузях сільського господарства.

3. Накоплення колгоспами певного досвіду в справі колективного господарювання.

4. Щільнішого зв'язку громадських й кооперативних організацій з всіма колгоспами й навпаки — колгоспів з цими організаціями.

ЗЛИТТЯ ТА РОЗПАД

За останній рік значно поширився й процес злиття колгоспів як засіб до їх укрупнення. За час з 1 жовтня 1928 р. до 1 жовтня 1929 р. на Україні злилось понад 2 577 колгоспів, з яких утворено — 1 001 об'єднання.

При цьому розміри колгоспів зросли від 100 га до 236,5 га. В цьому процесі поруч з збільшенням помічається й перехід колгоспів до вищих форм об'єднань.

Але поруч з цими позитивними явищами треба констатувати, що впродовж 1928/29 р. спостерігалося також і явище розпаду та ліквідації всіх колгоспів. Це явище пересічно по всіх організаційних формах характеризується таким відсотком: всього розпалося — 10,2% всієї кількості колгоспів, в тому числі по комунах — 3,5%, артілях — 5,0%, і товариствах СОЗ — 11,8%.

В абсолютних числах протягом звітного року ліквідовано — 1 224 колгоспи.

Розпад і ліквідація хоча і зменшилися, порівнюючи до попередніх років, але цей процес яскраво свідчить про недостатнє організаційне охоплення колгоспів, а також про недостатнє їх господарче обслуговування з боку системи с.-г. кооперації.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ ЦІЛИХ ЗЕМГРОМАД ТА СІЛ

Одною з характерних особливостей сучасного колгоспного будівництва є перехід на колективні форми господарювання цілих земельних громад, сіл і навіть районів.

У минулому 1928/29 р. зріст нижчих форм колгоспів шляхом переходу земгромад і сіл на статути колгоспів набрав великого розмаху: на 1 жовтня 1929 року повністю було колективізовано на Україні 456 земгродмад на площі 362 тис. га, з них існують на статуті артілі — 8, решта — 448 прийняли статут товариства СОЗ.

Основним об'єктом усуспільнення в земгромадах є рільництво з відповідними засобами виробництва. Поруч із цим земгромади, що прийняли статут колгоспів, розпочинають спільно закладку садків, будування господарчих будівель для зберігання с.-г. реманенту й зерносховища, а також усуспільнення продуктивного скотарства, в першу чергу, племінного.

Внаслідок масового переходу земельних громад і сіл на колективні форми господарювання, ми маємо понад 80 районів, які стали на шлях здійснення суцільної колективізації. Вже зараз деякі з них колективізовано повністю за виключенням куркулів, яких у колгоспи не допускається й від яких зараз окремі колгоспи очищаються.

КУЩУВАННЯ

Кущування колгоспів має на меті утворення великого с.-г. виробництва, на базі організації агро-виробничого, господарчого й культурно-освітнього обслуговування членів куща та усуспільнення як окремих галузей, так і всього господарства членів. Одним із основних завдань кущів колгоспів є також сприяння масовій колективізації та виробничому кооперуванню навколишніх селянських господарств.

Вважаючи на те, що кущування колгоспів є основним шляхом укрупнення с.-г. колективів та масової колективізації, робота в цій справі мусить бути центральним місцем діяльності всієї колгоспної системи. Навколо кущових об'єднань колективів має бути сконцентровано й усю роботу системи с.-г. кооперації. Кущування колгоспів іде дуже швидким темпом, про що свідчать такі дані по Україні:

1 квітня 1929 р.	було	121	кущів,	в них	колгоспів—	989,	землі—	255 941 га
4 липня »	»	198	»		»	1557	» —	375 127 »
1 грудня »	»	268	»		»	2366	» —	567 939 »

Наряду зі зростом загальної кількості кущів іде процес укрупнення як самих виробничих кущів, через об'єднання кущів та прилив до них нових колгоспів, так і збільшення окремих колгоспів шляхом злиття 2—3 колгоспів в один. Особливо цей процес яскраво відбився на Херсонщині. Про це свідчать покажчики такі: 1 липня 1929 р. в Херсонській окрузі було 70 кущових об'єднань колгоспів і в них 180 колгоспів на площі 70 000 га землі; отже на один кущ припадало пересічно 2 300 га землі, а на один колгосп до 400 га. Через три місяці, тобто на 1 жовтня 1929 року в тій же Херсонській окрузі стало — 21 кущове об'єднання; в них — 217 колгоспів, на площі 205 000 га. При цьому на один кущ пересічно припадало вже 9 750 га землі, а на один колгосп, який входить до куща, пересічно припадає — 900 га землі, в той час як пересічна площа землі на цей же час (по Херсонській окрузі) дорівнюється — 266 га на один колгосп. Це свідчить за те, що кущування має величезний вплив на збільшення колгоспів.

Досі кущові об'єднання в більшості були за організуючі центри колгоспів. Зараз основним завданням є організувати при кущах енергетичні центри, сільськогосподарсько-машинно-тракторні та машинно-кінні станції, тракторні колони, електростанції, організувати великі молочні ферми, промислові садки, виноградники, городи й побудувати великі переробочні промислові підприємства для переробки сільськогосподарської сировини (колгоспівської і селянської) з тим, щоб утворити з кущів великі машинізовані й механізовані господарства.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 4, арк. 36—39. Копія.

№ 108

Довідка про сільськогосподарську комуну «Авангард» Запорізького округу *

Кінець 1929 р. **

I

Комуна знаходиться в Оріхівському районі Запорізької округи біля села. Від залізниці 4 версти — Ново-Карлівка, від райцентру — 20 верст, від округи — 75 верст, від ринку — 18 в.

Комуна зародилась в 1922 р. Тоді ж зареєстровано статут.

Діючий статут комуни зареєстрований 7 травня 1927 р. в Запорізькому окрземвідділі. Існує певний пайовий внесок 50 крб. та вступний 5 крб. від працездатного. Комуна існує на державних землях.

* Автор документа не встановлений.
** Дата встановлена за змістом документа.

Ініціатором організації комуни були Басанський осередок КП(б)У, осередок КСМ вкупі з біднотою. Стимулом для організації була директива партії про організацію комун, голодовка та тяжке становище в той же час селянства.

В комуні усуспільнено повністю: земля, інвентар, робочий скот, продуктивна худоба, господарчі будівлі, житлові будівлі, стіл, пекарня.

II. ГОСПОДАРСТВО КОМУНИ

Всього землі:		— 731 га
З неї:	орної	— 578 »
	цілини	— 29 »
	невдобної	— 64 »
	лісу	— 4 »
	огороду	— 2 »
	саду	— 14 » +2 га питомник
	лугу	— 18 »
	садиби	— 20 »

Забезпеченість на душу в комуні 3,65 га, на селі — 2,25 га. Землевпорядкування в комуні проведено, на селі не проведено.

С.-г. інвентар увесь усуспільнений:

Букерів	— 8	Трієрів	— 2	Інтернаціонал	— 1
Жаток	— 10	Кукурудзяних молотарок	— 2	Кейс	— 1
Плугів	— 20	Сінокосок	— 1	Боріп дискових	— 1
Сівалок	— 8	Тракторів:		Жмиходробарок	— 1
Локомобіль	— 1	Фордзон	— 1	Корнерізок	— 1
Борін	— 19			Молотарок	— 3
Грабель	— 1			Культиваторів	— 1

Полеводство: 8-ми пільний сівозмін
Чистосортні: Пшениця «Українка»
Кукурудза «Старлінг»
Овес «Золотий дождик»
Ячмінь — Шестирядний
Люцерна
Вика

Польові культури	1924 р.	1925 р.	1926 р.	1927 р.	1928 р.
Пшениця озима	85 пуд.	65 пуд.	82 пуд.	95 пуд.	не було зовсім
Ячмінь	46 »	48 »	70 »	90 »	60 пуд.
Овес	26 »	51 »	35 »	42 »	60 »
Кукурудза	45 »	20 »	60 »	150 »	96 »
Соняшник	50 »	5 »	70 »	—	20 »
Картопля	40 »	300 »	320 »	135 »	300 »
Просо	—	—	—	—	—
Буряк корм.	—	1160 »	1180 »	1200 »	420 »

Врожайність в індивідуальних господарствах на 75% нижче.

Скотарство: Коней робочих 30
» молодняка 18
Свиней йоркш.—134
Бугай племін.—1
Корів красно-німецьких — 20
» простих — 5
» молодняка — 28

Птахівництво: Курей простих — 300 шт.
Вуликів — 30 шт. рамочні
Грунт — суглинистий
Житлових будинків — 8 від 3 до 5 квартир в кожному
Господарчих » — 8 1) Конюшня 2) Свинарня
3) Корівників —2 4) Сарай для інвентаря
5) Майстерні 6) Амбарів — 2

III. СКЛАД ТА КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ КОМУНИ

Населення в сільраді — 2500 їдців. З них в комуні з Ново-Карлівської сільради немає, а майже усі з села Басань, що в 6-ти верстах.

Рух членів:

1925	1926	1927	1928	1929
199 їд.	153	183	169	200

Середня сім'я — 5 душ.
Місцевих — 80%. Приїжджих з міста та з далеких країв — 20%.

Примітка: В 1928 р. був перегляд складу і були виключені «поточні» члени комуни, що лічились в 1927 р.

Прийом в члени комуни шляхом подачі заяви з довідками:
1) про стан здоров'я
2) метричний випис
3) від місцевих організацій.

Рада розглядає заяву, призначає стаж до 1 місяця і після стажу затверджується на загальних зборах.

Виключення проводить рада з затвердженням [на] загальних зборах за сварку, крадіж та невиконання роботи.

Класової боротьби немає.

За соціальним складом усі селяни — члени КНС.

Усі хлібороби.

Членів партії — 25. Осередок при комуні. На селі осередок — 12 чол.
» КСМ — 46 » » » — 24 чол.

	1923 р.	1924 р.	1925 р.	1926 р.	1927 р.	1928 р.
Мінливість:						
чоловіків	5	6	25	2	11	2
жінок	4	2	6	2	6	1
непрацездатних .	2	1	45	4	16	1

Причина виходу: в більшості уход в армію та на учобу і не повертались; як поодинокі випадки є виходи через те, що дітей після 7-мирічки ніде вчити; через те, що не вжився.

Членів комуни по віку:

Від	18	років до	60	р.—	чоловіків—	65	жінок—	55
»	16	» до	18	р.—	»	7	»	11
»	12	» до	16	р.—	»	5	»	9
»	9	» до	12	р.—	»	2	»	3
»	1	» до	8	р.—	»	12	»	28

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ

Усі комунари прикріплені до певних галузей роботи.

Ті, що не мають постійних галузей, призначаються щодня.

На роботу зав. галузями призначає рада, а на просту невідповідальну роботу призначає зав. господарством.

Робочий день — 8-ми годинний на підприємстві і 10—12 годинний на полеводстві, починається о 6-й годині.

В столовій робочий день починається о 2-й год. і до 21 год., а за те вони працюють через день.

Оплата праці по розрядах:

Усі комунари, починаючи з 10 років, розбиті по розрядах. Усіх розрядів — 8,— 1-й та 2-й розряд на утриманні комуни.

1-й	розряд —	9	крб.	на	місяць	для дітей від 10 до 12 років
2-й	»	12	»	»	»	» 13 до 15
3-й	»	15	»	»	»	для підлітків від 16 до 17 років та старше, що не виконують постійної роботи, яка на них покладена.
4-й	»	18	»	»	»	Праця дорослих, що виконують всяку просту роботу під загальним керівництвом.
5-й	»	21	»	»	»	Праця тимчасовим керівникам окремими роботами, мало важливими галузями, що не мають певної кваліфікації.
6-й	»	24	»	»	»	Праця фахівців, що самостійно виконують свою роботу (столяр, токар, коваль).
7-й	»	27	»	»	»	Праця зав. певної галузі, що самостійно керують роботою своєї галузі і мають певні знання з цієї галузі.
8-й	»	30	»	»	»	Праця голови ради та рев. комісії під час праці.

Ці розряди розраховані на 8 год. робочого дня, за 24 роб. днів. Якщо більше, то іде навантаження.

Спеціалісти: Машиністів — 3
Токар — 1
Слюсар — 1
Вчителів — 2

Виходу спеціалістів немає

Наймана праця застосовується тільки під час польових робіт. Зараз найняли агронома.

V. АКТИВ КОМУНИ ТА РЯДОВІ ЧЛЕНИ ЙОГО

Актив колгоспу складається переважно з членів та кандидатів партії та комсомольців.

Активу — 12, [з них] 3 чл. КСМ, а 9 партійців.

Усі активісти спеціальної освіти не мають. Майже усі з нижчою освітою.

Органи управління: Рада комуни, що складається з 5-ти осіб, з них 4 члени партії, 1 жінка.

Ревкомісія, що складається з 3 осіб, з них 2 члени партії і 1 комсомолець.

Кожна галузь має свою виробничу нараду. Усіх нарад... *

(Копії протоколів додаються) **.

Взаємовідносини між радою та членами комуни гарні.

VI. ЖІНКИ В КОМУНІ

Жіноча праця в комуні нарівні з чоловіками, але по можливості намагаються дати їм більш легку роботу. Оплата однакова.

Жінки в хатньому господарстві майже не зайняті, окрім прання білизни та убрання кімнат.

Активність жінок в громадських організаціях та на зборах ще досить слаба. Наприклад, на загальних зборах висловилась одна жінка, а також на зборах КСМ — 2 жінки.

Делегатські збори 1-й рік існують, від комуни — 20 та від хуторів — 25; проробки програми делегатських зборів 1-й раз на тиждень в неділю.

Раз на місяць збори жінок.

На хуторах заняття провадяться окремо. Прикріплено до хуторів 2 жінки — члени сільради.

Ставлення з боку села до жінок-комунарок гарне.

З боку чоловіків на селі до жінок є випадки, коли жінок не пускають на збори.

Конфліктів на грунті нерівної оплати праці жінок не було.

Охорона праці жінок — звільнення жінок офіційно на 6 тижнів до родів та 6 тижнів після родів. Були випадки, коли жінки самі не хотять звільнятися аби заробить більш. Під час звільнення оплата йде нормально.

VII. МОЛОДЬ ТА ДОРОСЛІ В КОМУНІ

Молодь, починаючи з 15-ти років, вже працює.

Оплата праці по розрядах, причому від 15-ти до 18-ти років оплата на 3 крб. нижче, ніж чорна робота.

---

* Крапки у тексті документа.
** Не додаємо.

Всього 5 чоловік молоді приймають участь в керівничих організаціях. Членів КСМ — 37. Осередок, як допоміжний парт-осередку. В комуні вони працюють по гуртках.

Робота поза комуною виражається в культпоходах, читках в х[атах]-ч[итальнях] на оточуючих 2-х хуторах. Участь та безпосереднє переведення кампаній на хуторах та в найближчому селі.

Навчання молоді в загальних гуртках комуни.

Впливу молоді майже немає.

Молоді комсомольського зрісту 40, або 30%.

VIII. ЖИТЛО ТА ХАРЧУВАННЯ ЧЛЕНІВ КОМУНИ

Житло: Комунари живуть в окремих кімнатах. Кімнати невеликі 4 × 5 арш. Устаткування: кровать, стіл, 2—3 стільці, скриня та шкафчик. Устаткування йде на власний рахунок.

Санітарний стан в приміщеннях задовольняючий, але в коридорах грязно.

Забезпеченість житлом на 100%.

Харчування: В загальній їдальні 3 рази на день. В їдальні готовиться різна їжа, і кожен собі вибирає, що хоче. Кожна страва має свою ціну і комунар, одержуючи їжу, платить по установленій нормі.

Наприклад: чай — 3 коп., молоко — 3 коп., яйце — 4 коп., м'ясо — 10 коп., холодець — 10 коп. і т. ін.

Санітарний стан кухні та їдальні задовольняючий. Норма їжі не встановлена. Існують порції і по оплаті. Буває, що комунар бере $1/2$ порції. В їдальні вмивальника немає. Пральня — в загальному помешканні, але кожен [пере] собі окремо. Лазні немає.

IX. ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА СОБЕЗУ В КОМУНІ

Лікарні немає.

Є амбулаторія, яка відчинена щодня 2 години, і там працює фельдшер; коли треба, то відправляють в район.

Діти від 2-х місяців беруться в ясла. Ясла розбиті на 2 відділи.

І-й відділ до 2-х років — 18 дітей — більшість беруть додому.

ІІ-й відділ до 5-ти років — 18 дітей — живуть завжди в яслах.

Діти від 5-ти до 7-ми років не охоплені, а знаходяться дома. Їжа 4 рази на день з розподілом на 3 категорії.

Медогляд дуже рідко. Вже 3 місяці як не було.

Консультація лікаря щотижня, але це випадково, а не планово і буває тоді, коли він прийде до хворих взагалі.

Непрацездатні забезпечуються середньою ставкою.

Чоловіки та жінки старше 50 років звільняються від роботи.

X. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ РОБОТА В КОЛГОСПІ

Загальний бюджет комуни — 145 тисяч крб.

На культурно-освітню роботу — 3600 крб. — 2,5%, на радіо — 350 крб., стрілецький гурток — 25 крб., кіно — 700 крб., на бібліотеку — 150 крб., драмгурток — 200 крб., школи — 300 крб., на переведення кампанії — 1600 крб., газети та журнали — 100 крб.

З місцевого бюджету не одержують нічого.

Райінспектура дає частину учбових прилад. Керівництво школами відчитується. Громадськість навколо л[іквідації] н[еписьменності] зворушена і багато охоплено.

Таблиця учоту

Вік	Письмен.		Неписьмен. поза лікнеп.		Неписьмен., що навч. лікнеп.		Всього	Малописьм. поза школою		В школі 1 ст.		Всього
	чол.	жін.	чолов.	жінок	чолов.	жінок		чолов.	жінок	чол.	жін.	
до 18 років	—	12	—	—	5	3	23	—	2	25		З них
до 25	18	—	—	—	2	2	з них	10	17	15		30 душ
до 35	9	—	—	—		7	13 з	1	1	6		з села
Вище	3	—	1	4		4	села	2	1			

Індивідуально-групового навчання немає.

При комуні є спеціальне помешкання для театру — високе, світле, прибране портретами, обладнане добрими стільцями. Місця нумеровані. Бібліотека займає окрему кімнату. Відділена решоткою від читальні. Культробітники є свої — 4 вчителі та агітпроп. Культсила села не використовується.

Є культкомісія, яка керує роботою.

Бібліотека стаціонарна — усіх книжок 3042. Політичних — 600, наукових різних — 500, белетристики — 500, дитячих книжок — 200, с.-г. кооперації — 500, педагогічних — 200, п'єс — 150, довідкових — 150, різних — 242, белетристики укр.— 30.

Читачів — 200; 50 чол. в пересувній.

Пересування має 200 книжок в х[атах]-ч[итальнях] на хуторі.

Середнє відвідування в день — 20 чол. [в бібліотеці], в читальні — 80 чол.

Більш всього белетристика, на 2-му місці політичні, на 3-му місці с.-г. література.

Комуною передплачуються: Газети Журнали

«Известия» — 1 «Рад. селянин»
«Вісті» — 1 «Колективіст»
«Кр. запорожець» — 2 «Радиослушатель»
«На зміну» — 2 «Плуг»

Голосні читки не провадяться. Стінної газети немає.

В райбібліотеці книжки не беруться. Роботу в бібліотеці провадить голова культкомісії — 4 год. в день. Окремих видів пропаганди та масової пропаганди не провадиться.

Кіно по кусту п/о.

Радіо є, 4-х ламповий приймач з трансляцією по квартирах, а також 2 приймачі однолампових.

Драмгурток (див. додаток про роботу драмгуртка) *

Осередки та т-ва (дивись додаток) *

На курси було виділено: 1) Рабфак тех[нічного] інституту (Харків) — парт. 1.

2) Курси колективістів (Київ) — 2 чол. та 1 жінка.

3) Лісний інститут — 1 чол.

4) РПШ — Запоріжжя — 1 чол.

Комуна приймала дуже активну участь в кампанії по перевиборах Рад та хлібозаготівлі. Яскравим прикладом може бути те, що комуна виплатила понад 800 крб. комунарам, що були на кампаніях.

Дитяча школа: при комуні 4-річка (див. додаток) *

В навколишніх селах комуна веде культосвітню роботу через х[ати]-ч[итальні] на хуторах. До х/ч прикріплені комунари, що там провадять бесіди та читанки. Крім цього запрошуються селяни в комуну, коли провадиться масова робота.

XI. КОЛГОСП ТА СЕЛО

Ніякої класової боротьби навколо комуни немає. На селі усуспільненого господарства немає. Підприємства по обробці с.-г. сировини: 1) олійниця, 2) млин, впливу на село ніякого не мають.

Спеціального злучного пункту немає, а як приведе селянин скотину, то злучають по розцінці земвідділу.

Шефства над селом немає.

Щодо громадської роботи членів комуни поза комуною висловлюється в тому, що 2 комунари є членами с/р, 1 комунар в с.-г. т-ві. Бажання вступити в комуну велике, але не приймають за відсутністю житлових приміщень.

Вплив на село — фактор усуспільнення дуже слабий.

Взаємовідносин поміж культурною роботою комуни та культроботою в селах майже немає.

Комуну обслуговує найнятий агроном.

ЦДАЖР УРСР, ф. 166, оп. 8, спр. 293, арк. 49—56. Копія.

---

* Додатки у тексті документа відсутні.

№ 109

Зведення агрономічного відділу Наркомзему УРСР про стан підготовки масових кадрів для соціалістичного сектора сільського господарства

Початок січня 1930 р.

МАСОВІ КАДРИ

Одне з головних завдань масової агропропагандистської роботи є підготовка масових кадрів і зокрема для усуспільшеного сектора.

Планом передбачено провести такі курси:

а) для соціалістичного сектора

назва курсів	на кількість осіб	сучасний стан курсів
I. Керівники колгоспів		
1. Різні курси в Києві	140	Працюють з 25 грудня
2. Різні курси в Одесі	140	» з 1 січня
3. 2-х місячні курси по округах	50 / 5280	Надіслані кошти і дано директиву розпочати з 1 січня
II. Курси рахівників		
1. Півторамісячні курси	16000	Переказано кошти і дано директиву розпочати з 1 січня.
2. Місячні курси бухгалтерів МТС	35 / [16035]	Мають розпочатись 15.I
III. Курси трактористів		
1. 3-х міс. курси трактористів	60	Працюють з 15.XI
2. 3-х міс. курси монтерів	160	Немає відомостей
3. 3-х міс. курси ст. рульов.	570	Працюють з 20.XI
4. 1,5 міс. курси рульових	9000 / 9790	Повних відомостей немає, повинні розпочатися з 1.I
5. 3-х міс. курси автогенників	60	Закінчились
6. 3-х міс. курси трактористів	190 / 230	Працюють з 1.XII
IV. Масові курси для колгоспів по підготовці кваліфікованих робітників		
1. Місячні курси птахівництва	500	Провадяться
2. Місячні курси молочного господарства	320	Почнуть 10.I, директиву надіслано
3. Місячні курси свинарства	470	»

4.	Місячні курси кролівництва	50	»
5.	Місячні курси скотарства	150	»
6.	Місячні курси вівчарства	200	»
7.	Місячні курси конюхів	380	»
8.	Місячні курси пастухів	160	»
9.	Місячні курси чабанів	25	Почались 15.XII
10.	Місячні курси бджільництва	100	Почнуться 1.II
11.	Місячні курси шовківництва	81	» 1.II
12.	Місячні курси по переробці садовини	15	Дано вказівку відчинити 1.I
13.	Місячні курси насінництва	300	Дано директиву розпочати 5.I
14.	Місячні курси буряківництва	1000	Розпочнуться 15.I
15.	Місячні курси рільництва	500	Дано директиву розпочати 15.II
16.	Місячні курси техкультур	420	Дано вказівку розпочати 15.II
17.	Місячні курси робітників радгоспів	4500	Частково розпочались
18.	2-х міс. курси куховарів	690	Повинні розпочатись 1.II
19.	3-х міс. курси нового побуту	140	Розпочались 20.XII
20.	3-х міс. курси рибальства	60	Розпочнуться 15.II
21.	3-міс. курси ст. корівників	12	Розпочались 1.XII
22.	2-х тижневі курси по переробці садовини	1272	Дано директиву розпочати 1.I
23.	2-х тижневі курси доярок		Частково вже розпочались

V. Заочні курси

1.	Різні курси для селян-колгоспників	10000	Розпочались
2.	Різні курси для агротехніків МТС	[illegible]	Розпочнуться 20.I
	всього	500 47586	

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 194, арк. 96. Копія.

№ 110

З протоколу засідання колегії Наркомзему УРСР про перспективи суцільної колективізації в Шевченківському та Сумському округах

1 січня 1930 р.

Головує — Заст. Наркома земельних справ тов. Горбань.

Присутні: члени колегії — тов. Качинський, Шахова, Сініцин, Сірко.

Відповідальний секретар колегії — тов. Білоус.

Представники: Шевченківського ОЗВ — т. Чайківський;
Сумського ОЗВ — т. Жендрінський;
Запорізького ОЗВ — т. Колесніков.
Від НКЗС — тт. Мартін, Окраїнчук, Вишкварка, Подольський, Баришев, Алмазова, Сябро, Центилович, Уман, Іофе, Гандельсман.
Від ВУК СГЛР — тов. Гайдук;
» Укрколгоспу — т. Малюга;
» Спілки спілок — т. Некрасов;
» Уманського ОВК — т. Козис.

Слухали: 1. Доповідь Шевченківського окрземвідділу про перспективи суцільної колективізації округи. (Доп. тов. Чайківський, співдоп. т. Центилович).

Постановили: 1. Вважати, що Шевченківщина розгорнула величезну масову роботу в справі суцільної колективізації округи, яка підхоплює той широкий колективістичний рух, що йде в окрузі з боку найширших бідняцько-середняцьких та батрацьких селянських мас.

2. Колегія НКЗС вважає, що при розробленні планів колективізації округи повинно бути перш за все звернуто увагу на те, щоб забезпечити в основному в колективістичному секторі належне переведення весняної с.-г. виробничої кампанії, прагнучи до того, щоб під час весняної сівби в усуспільненому секторі було засіяно не менше половини всіх селянських засівів.

Досягши цієї мети — усуспільнення не менш половини всіх селянських засівів — Шевченківщина цим самим утворить для себе можливість бути включеною до числа округ суцільної колективізації на цей рік.

3. Зобов'язати Шевченківський ОЗВ при дальшій розробці планів базувати всю свою роботу на виробничих планах, що йтимуть знизу, максимально використовуючи для цього всі засоби та можливості самого населення.

4. Запропонувати Шевченківському ОЗВ, розробляючи план колективізації округи, побудувати удосконалений план на тих фінансових лімітах, що їх встановлено для Шевченківщини земпланом НКЗС.

5. Доручити земплану при складанні оперативних планів фінансування України, урахувати Шевченківщину як округу, що має перейти на суцільну колективізацію, звернувши на неї відповідну увагу та посиливши її фінансування.

6. Визнати, що під час весняної с.-г. виробничої кампанії в першу чергу повинно бути забезпечено виконання тих планів постачання цукрової промисловості сировиною, що їх накреслено Цукротрестом. Відмітити, що додатковий план, якого дано Цукротрестом, повинно бути забезпечено виконанням перш за все.

Проробляючи удосконаленого плана, звернути особливу увагу на ті заходи, що мають забезпечити доведення бурякового плану в окрузі до 65 тис. га.

7. Доручити земплану та зобов'язати окрземвідділ 1 лютого ц. р. доповісти колегії про розроблення оперативного плану та про ступінь практичної підготовки до весняної с.-г. виробничої кампанії. Зобов'язати всі організації дати Шевченківщині основні ліміти, які потрібні для складання плану, протягом 5-ти днів.

8. Доручити земплану забезпечити достатнім керівництвом пробробку оперативних планів колективізації Шевченківської округи.

9. Визнати, що в плані повинно бути більш докладно відбита роль с.-г. робітників і наймитів в справі суцільної колективізації округи.

Зобов'язати окрземвідділ в дальшому проробленні плану докладно відбити участь с.-г. пролетарів та наймитства в справі колективізації округи та виконання директиви уряду щодо втягнення їх в суцільну колективізацію.

10. Всі землі, що їх буде виявлено на території Шевченківської округи і які будуть придатні для організації нових радгоспів — закріпити для цієї мети.

[С л у х а л и]: II. Доповідь Сумського окрземвідділу про суцільну колективізацію округи. (Допов. т. Жендрінський, співдоповідь т. Центилович).

[П о с т а н о в и л и]: II. 1) В частині Сумської округи підтвердити цілком ухвалу колегії щодо виробничих завдань наступної с.-г. виробничої кампанії зокрема, і особливо в соціалістичному секторові, а також щодо забезпечення в першу чергу засіву бурякового клину.

2) Визнати, що в Сумській окрузі, як і в Шевченківській, розгорнуто достатню масову роботу, населення підготовлено до усуспільнення і в мінімумі є сама організаційна практична робота.

3) Відмітити, що попередній напрямок колективізації щодо форм її, який взято в окрузі і який базується на СОЗах, є неправдивий. Запропонувати ОЗВ, удосконалюючи план, побудувати його на базі всіх існуючих 3-форм (комун, артілей та

СОЗів), звернувши пильну увагу на поширення вищих форм колективізації.

4) Запропонувати Сумщині переглянути свій план капіталовкладень під кутом зору перевірки джерел капіталонагромадження, зокрема перевірити постановку питання про капіталонагромадження в частині лісів.

5) Вжити заходів до того, аби під час весняної засівкампанії було забезпечено засів 66 тис. га цукрового буряку; в зв'язку з чим доручити окрземвідділу негайно договоритися з Цукротрестом про те, щоб необхідні знаряддя та насіння своєчасно було надіслано на села.

6) В зв'язку з тим, що як Сумську, так і Шевченківську округи намічено оголосити округами суцільної колективізації, колегія вважає за потрібне збільшити їм довіз сіялок, суперфосфату та чистосортного насіння.

7) Визнати, що площу довготермінової контрактації в Сумській окрузі повинно бути забезпечено потрібними асигнуваннями.

8) Підтвердити і в частині Сумської округи постанову про роль с.-г. пролетарів та наймитства в справі суцільної колективізації округи, прагнучи до повного втягнення наймитства в колективізацію.

Голова Горбань
Секретар Гельфейбейн
Згідно Пинеєва

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 4, арк. 20—22. Завірена копія.

№ 111

З протоколу загальних зборів членів Інгулецького ТСОЗу «Червона зірка» Херсонського округу

3 січня 1930 р.

Слухали: 4. Про культпохід. Слово має тов. Ляшенко, який зазначив про культурний рівень на селі та підвищення його, що і необхідно якнайскоріше ліквідувати неписьменність в колгоспах, а ліквідуючи неписьменність легше й краще можна вести наше колективне господарство.

Ухвалили: 4. Заслухавши доповідь тов. Ляшенка про культпохід на селі, загальні збори Інгулецького СОЗ «Червона зірка» констатують, що головним чинником запровадження колективізації, підвищення врожайності та перебудови нашого господарства на підвалинах науки та техніки, з'являються підвищення наросвіти, культурного рівня робітничої та селянської маси, що наш культпохід вимагає повної ліквідації неписьмен-

ності, знищення темряви, старого побуту, а головним чином, релігії, яка з'являється шкідником пролетарської культури, колективізації та перебудови нашого господарства, а тому, будучи провідником соц. будівництва, колгосп «Червона зірка» ухвалює прохати Радвладу церковний будинок с. Інгульця передати на культурні потреби школи-семирічки, а дзвони і хрести на індустріалізацію — на виробництво тракторів, а також визвати на змагання організації КНС, жінвідділ та земгромаду. Це рішення підписано всіма членами товариства *.

Голова Я. Наумов. Секретар Н. Фока.

Кіровоградський обласний державний архів, ф. Р-1179, оп. 1, спр. 1, арк. 23. Оригінал.

№ 112

Заява селянина Олексієнка С. В. з проханням прийняти його в члени колгоспу «Серп і молот» с. Луб'янки Бородянського району Київського округу

10 січня 1930 р.

Прохаю членів колективу прийняти мене до своєї колективної сім'ї працювати разом із усім пролетаріатом, будувати соціалізм. Постанова Радянської влади і Комуністичної партії про те, що бідняки повинні вступити до колективу в першу чергу і працювати спільно й покращувати своє життя бідняцьке, бо тільки в колгоспі можна ліквідувати злидні і вільно жити й допомагати Радвладі і Комуністичній партії. Прошу не відмовити моїй заяві.

Олексієнко С. В.

10 січня 1930 року.

Київський обласний державний архів, ф. Р-374, оп. 1, спр. 4, арк. 9. Оригінал.

№ 113

З протоколу об'єднаних зборів селян Петрівської, Жовтневої та Підгірської земельних громад і колгоспників артілі «Дружба» с. Шибене Бородянського району Київського округу

18 січня 1930 р.

На збори прибуло 104 чол. із 122 господарств земельних громад села. До президії зборів обрано: Антоненка Г. Ф., Ванюка Р. В., Хвостенка Д. Г.

* В тексті документа 67 підписів.

Порядок денний:

1. Про підготовку до весняної посівкампанії та колективізацію села Шибене.

Слухали: Доповідь представника Київського окрпарткому т. Волкова про підготовку до весняної посівкампанії та колективізацію села Шибене.

Висловились: тт. Михаленко М., Товстенко О. і Брайківський К.

Ухвалили: Заслухавши доповідь т. Волкова про підготовку до весняної посівкампанії та колективізацію села Шибене, об'єднані збори селян ухвалюють, приймаючи до уваги, що єдиний шлях виведення сільського господарства бідняків, наймитів та середняків зі злиднів є колективізація, а тому загальні збори селян земгромад Петрівської, Жовтневої і Підгірської вирішують перейти і приєднатись цілком земельними громадами до існуючої сільськогосподарської артілі «Дружба» без куркулів. Прохати артіль «Дружба» зарахувати нас цілком всіх членів земгромад до складу членів артілі. Правила внутрішнього розпорядку та Статут артілі нам відомі, які ми зобов'язуємося виконувати в повному обсягу.

Заборонити всім членам земельних громад продавати робочий скот, сільськогосподарський реманент та іншу худобу. Для обліку майна обрати комісію в складі тт. Шерепот Г. П., Харченко Т. О., Антоненко Г. Ф., Ванюк Ф. І. та Фисюк М. А.

Голова зборів — Антоненко Г. Ф.
Член президії — Ванюк Р. В.
Секретар — Хвостенко Д. Г.
Уповноважені від земельних громад — [*12 підписів нерозбірливі*]

Київський обласний державний архів, ф. Р-378, оп. 2, спр. 2, арк. 4. Оригінал.

№ 114

Тези доповіді Укрколгоспцентру на засіданні Президії ВУЦВК про хід колективізації на Україні

30 січня 1930 р.

РУХ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА УКРАЇНІ

(Стан на 20 січня 1930 року)

I. Минулий 1929 рік і особливо друга його половина з'явився роком бурхливого зрісту колективізації на Україні. Масовий характер соціальних зрушень на селі на шляху соціалістичної перебудови сільського господарства привів до таких швидких

темпів колективного руху, що значно випередили планові передбачення (охоплено на 1 жовтня 1929 р. замість 2300 тис. гектар землі біля 3300 тисяч).

Швидкі темпи за останні місяці колгоспного руху дозволили запроектувати на кінець біжучого року доведення колгоспного сектору до 56% земельної площі України (20 000 000 га) та 52,8% кількості господарств (біля 2 750 000 дворів), себто поставить завдання, яке перебільшує [більш] ніж вдвічі попередні проектування на всю п'ятирічку (25%).

Заверстані планові передбачення на біжучий рік, що були схвалені постановою ВУЦВК та РНК, з'явились цілком реальними.

Динаміка колективного руху

Усуспільнено на	1.X 1928 р.	1.X 1929 р.	1.I 1930 р.	20.I 1930 р.
Землі (га)	1 393 800	3 252 657	6 612 000	7 392 290
%% до землі селянського користування . . .	3,8%	8,9%	18%	20,1%

Загальна кількість колгоспів досягла 18 878 з охопленням біля 900 000 господарств.

Перед ведуть округи Степової смуги (Миколаївська —61%, Одеса — 43%, Херсон — 42% тощо), і значно відстають округи Полісся, Ліво-та Правобережжя (Конотопська — 2,5%, Чернігівська — 2,6%, Ніжинська — 2,8%, Київ — 6,3%, Роменська — 2,5%, Коростенська — 3,3%).

2. Бурхливий зріст колективного сектору сполучається з масовим рухом бідняцько-середняцьких шарів до найшвидшої соціалістичної перебудови села, виливаючись у форми переходу цілих сіл і районів на суцільну колективізацію, охоплюючи сотні тисяч бідняцько-середняцьких господарств.

Попередні передбачення Укрколгоспу про переведення на суцільну колективізацію 2 округ повинні були змінитися в напрямку запроектування 7 округ (п'яти по степу й по одній окрузі Лісостепу та Правобережжя).

3. Відомості на 20 січня відмічають, що темпи суцільної колективізації в накреслених округах неухильно підвищуються, за винятком Сумської округи, де питома вага колгоспного сектора значно відстає від шести інших округ (див. табл. на стор. 408).

Кількість районів суцільної колективізації зросла з 46 на 1 жовтня 1929 р. до 106 на 1 січня 1930 р., тобто більше, ніж вдвічі.

4. Процеси суцільної колективізації проходять з великим зрістом політичної активності бідняцько-середняцьких шарів села та в умовах напруженої жорстокої класової боротьби з куркулем. Форми боротьби, що вживаються куркульством, різнома-

Покажчик по окремих округах

	У усспільнено землі селянського користування в %% на:			
	1. X. 28 р.	1- X. 29 р.	1. I. 3. р.	20. I. 30 р.
Криворізька »	13,8	42,5	61,0	61,0*
[Елизаветградська] »	15,5	28,6	41,0	43,0
Шевченківська »	9,0	12,9	36,3	42,0
Сумська »	3,7	9,0	25,9	36,0
Херсонська »	6,7	14,0	35,9	35,9*
Миколаївська округа	3,2	11,4	27,0	32,5
Одеська »	1,3	5,7	9,8	18,0

* Примітка: відомостей на 20.I не одержано. (Примітка документа).

нітні по окремих округах: відкриті терористичні акти (Миколаїв, Житомир), залякування бідноти, намагання впливу на середняка та розповсюдження провокаційних чуток, релігійні заходи (Прилуки, Полтава), зриви зібрань, підкупи окремих бідняків шляхом подарунків хат, майна (Херсон), використання дітей та жіноцтва до зриву вже винесених постанов переходу на суцільну колективізацію (Маріуполь). Масовий продаж та знищення робочого і продуктивного скоту, що спостерігалося в грудні місяці, в значній мірі зв'язано з протирадянськими перешкоджуваннями куркуля. Особливо це «розбазарювання» скоту помічалось на Шевченківщині та Херсонщині, де ціни за коняку доходили до 10 карбованців.

Напрямок, що взятий на ліквідування куркульства як класу, зустрів позитивний відклик з боку бідняцько-середняцьких шарів. По низці округ та районів вже практично приступили до здійснення цього міроприємства (винесення приговорів про виселення куркульства, конфіскацію майна, позбавлення землекористування, вже часткового переведення конфіскації майна).

Розгортання цієї політично-важливої для процесів суцільної колективізації роботи гальмується до деякої міри відсутністю відповідного законодавчого оформлення й певного практичного керівництва з боку Рад.

Знищення куркульства необхідно провести якнайскоріше, з метою рішучого усунення куркульських перешкоджувань на шляху соціалістичної перебудови села, та неприпущення «розбазарювання» майна і реманенту, необхідного для зміцнення за рахунок його матеріальної бази колгоспів.

Відомості з місць відмічають намагання куркульства до ухилу від розкуркулення: псування майна і реманенту, продаж його, перевоз до інших районів, утайки і інші форми «самоліквідування», переїзд куркулів до міст, намагання переходу на підприємства.

На думку Укрколгоспу необхідно цим намаганням «самоліквідування» з боку куркульства негайно протиставити, за відповідними постановами радянських органів, рішучі заходи припинення «розбазарювання» майна, а по районах суцільної колективізації переведення під керівництвом Рад спеціальної кампанії, що привела до повної конфіскації куркульського майна, реманенту, робочого, продуктивного й іншого скоту та повернення останнього на посилення неподільних капіталів колгоспів, організації спеціальних фондів колективізації для охоплення наймитства, бідноти і демобілізованих червоноармійців та використання куркульських будівель для культурно-соціальних, житлових і господарчих потреб. Зокрема за рахунок продуктивного скоту належить підсилити організацію молочних ферм для робітничого постачання та організацію молочно-товарової галузі господарства колгоспів, не припускаючи розподілу та розпорошення цього скоту по окремих господарствах.

5. Констатуючи велике зрушення колективного руху, треба відмітити значне відставання від кількісних темпів колективізації організаційних заходів щодо охоплення якісних процесів колективізації. Питома вага вищих форм колективізації зостається на низькому рівні, процеси укрупнення, злиття колгоспів, утворення великих виробничих кущів проходять незадовільно. На усуспільнення робочого скоту не приділено належної уваги, внаслідок чого по низці округ пронеслась «волна розбазарювання скоту». Навіть в округах суцільної колективізації усуспільнення робочого скоту ще не переведено (Одеська 50%, Миколаївська 58% [Єлисаветградська] і Сумська 62%, Криворізька 87%, Херсонська 90%).

Ще в гіршому стані справа з усуспільненням продуктивного скоту, де охоплення зовсім незначне (Херсонська біля 20%, в інших менше). Поруч з цим майже по всіх округах не переведено утворення усуспільненого кормо-фуражного фонду. Мобілізація пайових неподільних та спеціальних капіталів проходе недостатньо.

6. Крім зазначених негативних покажчиків якісних процесів колективізації відмічається також незадовільний стан з виробничою підготовкою до весняної кампанії, остання набуває великої ваги для закріплення досягнень колективного руху, виконання великих завдань виробництва й дальшого розгортання колективного будівництва. Між тим складання планів та розгортання міроприємств спізнилося як з боку центральних установ, так і в округах. Розгортання виконання передбачених міроприємств проходе незадовільно. Мобілізація насінньового фонду проходе кволо, утворюючи загрозу охоплення запроектованої засівної площі. Так, на 20 січня зібрано по колгоспах України 718 255 центнерів, або 15,3% плану при наявності особливого відставання округ суцільної колективізації (Херсонська 1,2%, Сумська —

2,1% [Єлисаветградська] — 10,9%, Криворізька — 14,5%, Одеська — 15,1%, Миколаївська — 18,2%). По низці округ бракує організаційної підготовки доцільного використання живого й мертвого реманенту під час весняної сівби. Слабе розгортання міроприємств, що накреслено по розвитку скотарства та заходів щодо робітничого постачання. Організація машинно-кінних станцій лише розпочинається. Гальмує цю роботу також невирішення до цього часу в центральних установах форм організаційної побудови станцій.

Підготовка земельної території також значно відстає від темпів колективізації. Так, на Миколаївщині мається 419 неземлевлаштованих колгоспів, або 64%, Криворіжжі 555 колгоспів, або 54%, [Єлисаветградщині] 534 колгоспи, або 53%, Одещині 173, або 23%. Цей факт висовує питання перед НКЗС про перевірку стану землеустрійних робіт, особливо по округах суцільної колективізації і при необхідності підсилення технічними кадрами.

7. В зв'язку з переходом семи округ на суцільну колективізацію Укрколгоспом внесені відповідні зміни до планових передбачень та до розподілу кредитів з метою збільшення питомої ваги цих округ.

Організація кооперативних машинно-тракторних станцій, що передбачена на Україні, ув'язана з округами суцільної колективізації як міроприємства по підсиленню технічної бази колгоспів та досягнення більшого виробничого ефекту.

З загальної мережі колективних МТС, яких передбачено довести в цьому році до 39, падає на округи суцільної колективізації 16 станцій. З кількості 1500 тракторів, що передбачається одержати в цьому році, на зазначені округи запроектовано 661.

При кооперативних МТС накреслено низку міроприємств, а саме — організацію молочних ферм з охопленням 21150 корів стада, закладку розплідників свиней 857 маток, стад промислового вівчарства до 50 000 голів, доведення птахівництва до 510 000 голів, збудування 6 маслозаводів, 2 томатоварень, 14 цегельних, 11 черепичних заводів тощо.

Крім того, значна частина машинно-тракторних станцій, що будується по лінії машинно-тракторного центру, також охоплює округи суцільної колективізації. Але ув'язка міроприємств з Укрколгоспом по лінії Трактороцентру недостатня, в зв'язку з чим Укрколгосп не має матеріалів по розгортанню цієї важливої роботи по реконструкції сільського господарства. Отже настирливо висовується питання про організацію на Україні філії Трактороцентру, для координування своєї роботи по Україні з українськими організаціями.

Перехід цілих районів і округ на суцільну колективізацію поставив на чергу денну перегляд організаційних та господарчих форм побудови великого усуспільненого господарства та більшої ув'язки його з промисловістю. Розгортання при кущах машинно-

тракторних станцій, кущових промислових підприємств, високотоварового скотарства тощо.

Важливим з'являється постановка питання про організацію в округах суцільної колективізації агро-індустріальних комбінатів. Зараз Укрколгоспом уже затверджено проект організації великого агро-індустріального комбінату на Херсонщині, що повинен охопити площу в 159 665 гектарів землі при 93 810 душах населення, з побудуванням господарства в напрямку інтенсивних культур (городництво і садівництво), продуктивного скотарства і птахівництва, з широким вживанням у сільському господарстві електричної енергії, з організацією перероблюючої промисловості (консервної, беконної фабрики, маслозавода), з передбаченням загального капіталовкладення в розмірі 57 392 000 крб.

Затверджено також проект Вовчанського агро-індустріального комбінату (Харківщина), з напрямком господарства на бурякосіяння та розвиток продуктивного скотарства і птахівництва. Вовчанський агрокомбінат передбачає охопити 110 000 га землі з великими капітальними вкладеннями — 45 000 000 крб, з яких 27 млн. селянських коштів і 18 млн. кредиту на 3 роки. Єфективність господарства значна, так, валова продукція буде доведена з 142 млн. крб. до 500 млн. на кінець третього року, товарова — з 56 млн. до 278 млн. з пересічним зрістом на душу населення валової продукції з 135 крб. до 430 крб. і товарової — з 54 крб. до 238 крб.

Велике значення цих агро-індустріальних комбінатів, як реконструктивного чинника, вимагає прискорення затвердження проектів з боку Уряду та додаткового відпуску кредитів для початку роботи в найближчий час.

8. Сучасний стан колективізації вимагає перегляду форм керівництва, перенесення безпосередньої уваги на місця, організації живого практичного зв'язку, поліпшення керуючих кадрів тощо. Майже всіма округами переведено мобілізацію та відрядження на села значної кількості окружових робітників та активу (Херсон — 320 чол., Одеса — 106, Кривий Ріг — 80).

Крім того, значну допомогу селу здійснять робітничі бригади та робітники, що мобілізовані в рахунок «25 000».

По відомостях округ направлено до сіл (Одеса — 64 бригади з 380 чол., Херсон — 280 чол., Миколаїв — 23 бригади з 115 роб.).

Але становище з кадрами керуючого складу колгоспів занадто важке і гальмує розгортання роботи. По всіх округах зараз розгорнуто широку мережу коротко-термінових курсів (3, 2, 1½ і 1-місячних) по підготовці керівників колгоспів, кущів, організаторів по окремих галузях роботи, бригадирів з охопленням 84 889 колгоспників. З загальної кількості організовано 3 міжокругових курсів (жіночих) і 2 терміном на рік у Києві та Одесі, що готують 280 керівників кущових об'єднань, що до деякої

міри дасть можливість підготовити частину кадрів, але гостроти питання з кадрами не знімає.

Значно гірше стан з кадрами агрономів, ветлікарів, зоотехніків і іншого технічного персоналу. Тому необхідно забезпечити правильне та повне використання наявних фахівців з сільського господарства, а також зобов'язати радгоспи організувати агрономічне обслуговування суміжних колгоспів.

З метою забезпечення в першу чергу округ суцільної колективізації необхідно поставити перед НКО питання про внесення відповідних коректив до плану використання чергового випуску з вишів фахівців, а також плану розподілу студентів, що мобілізовано на весняну засівкампанію.

9. Величезного значення в сучасних умовах набуває організація бідняцько-середняцьких шарів у закріпленні колгоспного руху і забезпеченні швидких темпів соціалістичної перебудови села шляхом всебічного розгортання виробничих сил села, піднесення продукційності праці й підвищення трудової дисципліни. Організація цього повинна йти по шляху поширеної масово-політичної роботи на селі та розгортання соціалістичного змагання, зокрема внутрі округ і районів суцільної колективізації. Метою змагання треба ставити досягнення певних якісних покажчиків у колективізації (усуспільнення робочого й продуктивного скоту, утворення кормово-фуражної бази, збільшення питомої ваги вищих форм, мобілізація пайових, неподільних капіталів, якість та швидкість підготовки до весняної сівби, зокрема збір насінньофонду, досягнення в підвищенні трудової дисципліни та раціоналізації праці, повне охоплення наймитства, обслуговування суміжного селянства, культурно-побутові досягнення, роботу виробничих нарад тощо).

За прикладом соцзмагання в промисловості необхідно пристосувати в колгоспах практику організації ударних бригад, взаємні виробничі обстеження, а перед початком сівби організувати всеукраїнський огляд підготування колгоспів до весняної кампанії та перевірку соціалістичного змагання.

10. Ознайомлення з роботою на місцях Рад наочно показало невідповідність діяльності Рад умовам розгорнутого колгоспного руху (питання колективізації здебільшого не стояло в черзі роботи Рад, звітів колгоспів не заслуховувалось, робота комісій проходила формально, завдяки відсутності контролю з боку Рад припущено засміченість колгоспів класовочужим елементом).

Роботу низових радянських органів (РВК, сільради) необхідно наблизити до процесів колективізації, перебудувати її в напрямку здійснення завдань, що поставлені останньою постановою ЦВК СРСР відповідно гаслу «лицем до колгоспів» та завдань зміцнення виробничої змички між містом і селом [69].

Зокрема черговим завданням Рад треба поставити: а) проведення міроприємств щодо найскорішого ліквідування куркульства як класу; б) негайної очистки колгоспів від куркульських

елементів; в) активну участь в складанні й затвердженні виробничих планів колгоспів; г) організацію перевірки підготовки колгоспів до весняної кампанії, зокрема забезпечення площі засіву; д) здійснення контролю за правильним використанням державних кредитів; е) розгортання роботи по мобілізації коштів та зміцнення неподільних капіталів; ж) організацію та керівництво соціалістичним змаганням; з) піднесення роботи виробничих нарад колгоспів; і) забезпечення провідної ролі наймитства й бідноти в діяльності Рад і колгоспів.

Одночасно необхідно підсилити відповідне розгортання діяльності КНС і професійних організацій наймитства, завданнями яких повинна стати організація бідноти й наймитства на рішучу боротьбу з куркулем, на зміцнення зв'язку з середняком і забезпечення провідної ролі бідноти та наймитства в соціалістичній перебудові села. Роботу КНС необхідно перебудувати на рейки якнайбільшої участі в колгоспобудівництві.

Відомості з місць відмічають недостатнє розгортання роботи КНС щодо участі в суцільній колективізації. Так, по Миколаївській окрузі втягнено до колгоспів лише 80% членів КНС. Незадовільно проходе виконання постанови ВУЦВК і РНК щодо втягнення 150 000 наймитів до колгоспів [70]. Наприклад, на Миколаївщині втягнено лише 85%. Помічається тяга наймитів до переходу на підприємства та радгоспи. Тому профспілкові організації повинні прийняти заходи щодо участі їх у колгоспному будівництві і закріпленні наймитського ядра й впливу в колгоспах.

Нарешті в зв'язку з останньою постановою ЦВК СРСР необхідно покласти на ОВК перевірку роботи низових радянських органів відповідно новим завданням, а також приступити до підготовки перевиборів у районах суцільної колективізації, причому там, де виявиться при перевірці роботи засміченість, непрацездатність, класові перекручення — організувати перевибори Рад негайно.

Правління Укрколгоспу Гаврилов

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 27/28, арк. 78—83. Склографічний відбиток.

№ 115

З інформаційного огляду Наркомзему про проведення ліквідації куркульських господарств

1 лютого 1930 р.

На Чернігівщині збори земельної громади с. Павлівка, що перейшло на суцільну колективізацію, ухвалили виселити куркулів із села і конфіскувати все їхнє майно через суд. Чотири

глитаї втекли з села зі своїми родинами. Все їхнє майно передали до неподільних фондів СОЗу («Червоний стяг» № 1218).

На Ніжинщині бідняки і середняки сіл Галиця та Макіївки Лосинівського району, об'єднавшись в с.-г. артіль, ухвалили виселити глитаїв за межі села, одібрати у них землю, худобу, реманент і передати все колективові («Нове село» № 532).

На Миколаївщині майже по всіх районах розпочали розкуркулювати глитаїв. Широку участь беруть в цьому наймитські та бідняцькі села. Відібрані у глитаїв будинки та інше майно передають колгоспам та бідноті («Вісті» № 24).

На Одещині в Березівському районі десятки зборів трудового селянства вимагають негайно відібрати у глитаїв їхнє майно та виселити їх із сіл. В селах Завадівка та Нейкове забирають глитайські будинки для культурних потреб, відібрали у глитаїв худобу тощо. У Чорногірці розпродали все майно більшості глитаїв за шахрайство, несплату боргів та нездачу хліба. Але ще багато глитаїв залишилось в селі і продовжують свою шкідницьку роботу.

В с. Бернадівці, коли сільрада, виконуючи волю бідняцько-середняцьких мас, забирала глитайське майно, глитаї організовано напали на голову сільради тов. Онищенка та побили його. Тоді бідняки та середняки одноголосно ухвалили конфіскувати в усіх чисто глитаїв абсолютно все їхнє майно і передати його колгоспові та влаштувати показовий суд над глитаями. Але подекуди в районі з куркулем ще панькаються. Так, Вікторівська сільрада офіційно стверджує, що «в нашій сільраді глитаїв немає зовсім» («Чорноморська комуна», № 148).

Панькаються ще з куркулем і подекуди на Київщині. Тут Бориспільська сільрада уперто відмовляється забезпечити житлом наймитів, тоді як глитаї спокійно сидять по гарних будинках («Комуніст», 30/I).

На Роменщині в с. Великих Будищах громадські збори ухвалили розкуркулити всіх глитаїв, а їхнє майно передати до колгоспів («Комуніст», 30/I).

Класовий ворог, що вмирає, намагається чинити шалений опір. На Конотопщині глитаї розгорнули скажену агітацію проти колективізації, беруть своєрідне «шефство» над біднотою, ходячи по кутках і підбурюючи незаможників голосувати проти розкуркулювання. За це вони звичайно обіцяють відповідну платню борошном тощо.

Подекуди в поодиноких випадках глитайська агітація має у несвідомої частини селянства деякий успіх. Так, на Херсонщині під впливом глитаїв три сільради — Кардашівська, Раденська та Ново-Наталівська зовсім відмовилися від колективізації.

На Миколаївщині глитаї вщент знищують свій реманент, складні с.-г. машини тощо, щоб вони не дісталися колгоспові.

Глитай, передчуваючи розкуркулювання, а також і вже розкуркулений, намагається влаштуватися на виробництві. На одній шахті в Донбасі недавно викрили куркульську групу — земляцтво з 35 розкуркулених глитаїв, що вигнані з села, перейшли на виробництво та намагалися всіляко підірвати його.

З Миколаївщини чимало розкуркулених глитаїв виїхало з села та влаштувалися на заводах, копальнях тощо. Недавно глитай Шульга надіслав до селянина Антонівської сільради листа з Донбасу, де запитуючи «що робить сволота в сільраді», запрошує: «приїжджайте до мене, тут нашої братви чимало. Ми тут барствуємо». Слід зазначити, що з того ж села, крім Шульги, до Донбасу виїхало ще 9 глитаїв.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1476, арк. 41—42. Склографічний відбиток.

№ 116

Протокол загальних зборів бідноти та членів КНС с. Скурати Чоповицького району Волинського округу

3 лютого 1930 р.

Повістка денна:

1. Про ліквідацію глитая як класу та масову колективізацію.
2. Відчит президії КНС та співдоповідь ревізійної комісії.
3. Відчит голови земельної громади.
4. Про організацію птахівничого товариства.

Слухали: Про ліквідацію глитая та масову колективізацію (т. Бондар).

Висловились: 1) Сушицький Андрій, 2) Павло Нечипорів, 3) Скуратівський Ів. Анд., 4) Скуратівський Мацей, 5) Шпокович Харитон, 6) Скуратівський Володя Петрів.

Про організацію колгоспу висловились: 1. Долгерт Ів. П., 2. Сушицький Андрій, 3. Недашківська Катерина, 4. Скуратівський Василь Григорів, 5. Скуратівський Миколай Романів, 6. Скуратівський Іван Фомін, 7. Скуратівський Мацей.

Ухвалили: Заслухавши доповідь т. Бондаря про ліквідацію глитая як класу та масову колективізацію, загальні збори вітають цю постанову партії і з цього боку рахують за потрібне мобілізувати всі сили й повести похід за знищення куркуля та утворити велике колективне господарство в х. Заліському і щоб ні одного бідняка-батрака та кращого середняка не залишилось поза колективом. Збори вважають за потрібне брати участь в проведенні обліку майна куркульства і повести гостру боротьбу з тими куркулями, що знищують своє господарство. Обрахувати

всі насіньові фонди і використати їх для колективних господарств.

Слухали: 2. Відчит президії КНС та співдоповідь ревізійної комісії (Долгерт).

Заслухавши відчитну доповідь тов. Долгерта Ів. про роботу КНС, загальні збори відмічають, що робота КНС за останній час покращала. Загальні збори доручають обраній президії зробити таку роботу: 1. На всі 100% втягти всю бідноту до колгоспів. 2. Звернути увагу на те, щоб вся біднота була членами споживчого товариства, виробничої кооперації та використати фонд кооперування повністю. 3. Добитись здійснення класової лінії з боку сільради та всіх кооперативних господарських хазяйств. 4. Повести роботу щодо охоплення всієї бідноти та батрацтва до організації КНС, поруч з цим вилучити з організації весь небажаний елемент. Повести роботу щодо виконання весняної посівкампанії, обрати агровиконавців для переведення чистки насіння.

Слухали: Відчит голови земельної громади Скуратівського Павла Ничипорова.

Роботу рахувати задовільняючою.

Слухали: Про організацію селищного виробничого птахівничого товариства (доповідь т. Янчинського).

Організувати таке товариство в с. Скуратах та всім вступити пайщиками.

Слухали: Про 100% вихід на лісорозробку (Доп. т. Ленського).

5. Доповідь прийняти до відома, організувати гуртки для вивозу.

Слухали: Біжучі справи.

Голова зборів
Секретар
З оригіналом згідно. Свідчить: Секретар

Житомирський обласний державний архів, ф. Р-1737, оп. 1, спр. 60, арк. 12—13. Завірена копія.

№ 117

Резолюція загальних зборів членів КНС с. Велідники Словечанського району Волинського округу про колективізацію та ліквідацію куркуля як класи

5 лютого 1930 р.

Вислухавши доповідь т. Синкевича про колективізацію та ліквідацію куркуля як класу, загальні збори Велідницької організації КНС вважають лінію Комуністичної партії та Радвлади щодо колективізації та ліквідації куркуля як класу за цілком

правильну. Збори КНС Велідницької організації КНС, усвідомивши важливе значення [колективізації], як засобу перебудови всього нашого народного господарства та [розвитку] багатопромисловості й сільгосподарства й зважаючи на те, що це є лише єдиний засіб за даної доби соціалістичної держави Рад, а тому збори КНС вважають за необхідне всією організацією вступити до колгоспу «Соціалістична перемога», разом притягаючи за собою актив та середняцтво села. Разом з тим передати до фонду колгоспу весь мертвий та живий інвентар. Днем вступу відзначити 5 лютого 1930 року. Відзначаючи політичне значення колективізації в боротьбі з куркулем та його прибічниками, рішуче домагатись виселення куркулів за межі нашої округи, цим покласти край контрреволюційній глитайській агітації, зобов'язуємося в колективному процесі роботи приймати активну участь і тим бороться з недоліками, хибами, що з'являються гальмом в успішному будівництві колгоспу, закликаємо краще, свідоме середняцтво вступити членами в ряди колгоспу й працюючи пліч-о-пліч з біднотою, тим довести, що ми дійсно соціалістично переможні. Разом з тим ми, біднота, закликаємо загальні збори Велідницької та Старо-Велідницької земгромади перейти до суцільної колективізації, за нашим прикладом викликаємо організації КНС с. Білки та Черевки. Питання зборів КНС висвітлити в пресі «НС» *, доручивши цю роботу тов. Семенченку. Всім членам КНС стежити, щоб ті, хто вступає до колгоспу, не нищили свого майна, а також стежити, щоб куркуль не розбазарював живого та мертвого реманенту.

Житомирський обласний державний архів, ф. Р — 729, оп. 1, спр. 85, арк. 24. Копія.

№ 118

Протокол загальних зборів членів КНС с. Словечне Словечанського району Коростенського округу

8 лютого 1930 р.

Присутніх 54 душі.
Головує Поткур.
Секретар Познюк.

Порядок денний:

1) Весняна посівкампанія та колективізація.
2) Про мобілізацію коштів.
3) Поточні справи.

Слухали:

1) Доповідь про весняну посівкампанію та колективізацію. Доповідач Мачуївський Б.

* «НС» — скорочена назва районної газети.

По доповіді висловились: Полонська з робітничої бригади, учень Криволончук, Баньківська та Поткур. Паприковець зазначає, що селян найбільш турбує усуспільнення хати, а тому це багатьох стримує від вступу до колгоспу.

Ухвалили:

Заслухавши доповідь про весняну посівкампанію та колективізацію, загальні збори членів КНС м. Словечне вважають, що постанова XVI партконференції та [листопадового] пленуму ВКП(б) є вірним відобразом ідей пролетаріату нашого СРСР, спрямованого до запровадження у життя соціалістичного ладу.

Організація КНС є масова громадсько-політична організація, обіцяє виявити максимум ініціативи й класової витриманості у здійсненні накреслених планів посівкампанії та колективізації, а також вжити заходів до рішучого наступу на куркуля та знищити його як клас.

Всі члени організації КНС оголошують себе мобілізованими на фронті соціалістичного будівництва, а саме: всі вступають членами колгоспу і проводять дальшу роботу по вербуванню неорганізованої бідноти в колгоспи. Всі розпорядження влади, що стосуються весняної посівкампанії та зв'язаних з цим інших питань, зобов'язуються виконати.

Ніяка куркульська брехня не похитне нас на шляху, накресленому нашою провідницею Комуністичною партією у справі соціалістичної перебудови нашої пролетарської країни.

Слухали:

2. Про мобілізацію коштів (Вайнблат, Полонська).

Ухвалили:

Обрати комісію сприяння мобілізації коштів у складі Бондарчука Пилипа, Царанди Ліди, Лосюк Леоніда.

Слухали:

3. Заяву Дубницького Степана про вступ до організації КНС.

Ухвалили:

Дубницького С. до лав КНС прийняти.

Голова зборів (Поткур)

Секретар (Вознюк)

З оригіналом згідно. Голова КНС (*підпис нерозбірливий*).

Житомирський обласний державний архів, ф. Р-729, оп. 1, спр. 130, арк. 1. Завірена копія.

№ 119

З протоколу загальних зборів членів Давидківського сільського комнезаму Волинського округу

11 лютого 1930 р.

Присутніх було членів СКНС 40 чол., неорганізованої бідноти — 45.

В президію обрані: Шинкарчук Одюшка, Кривенко Уляна, Барсук Савка, Хоменко та Забокрицький.

Порядок денний:

1. Про колективізацію населення та ліквідацію куркуля як класу.

2. Вибори нарзаседателів.

3. Поточні справи.

Голова тов. Забокрицький. Секретар тов. Барсук С.

Слухали: 1. Про колективізацію населення та ліквідацію куркуля як класу. (Доп. Милостивий).

Висловились: Свіргулець П. К., Стотланд, Седун, Башинський Г., Фельдман Л., Забокрицький, Барсук М. та Мельник О.

Ухвалили: 1. Заслухавши доповідь про посівну кампанію та колективізацію населення, загальні збори констатують, що лінія, взята Радвладою та партією щодо перебудови та реконструкції сільського господарства як проведення весняно-посівкампанії та колективізації являється правдивою, через яку ми зможемо поліпшити становище нашої бідноти. Та куркулі явно ведуть агітацію проти колективізації, а тому для проведення цього зробити слідуюче: а) ліквідувати куркуля як клас, відібравши від них всі засоби виробництва, б) ні жодного бідняка, а особливо члена КНС не повинно бути поза межами колективу, в разі, коли члени КНС не вступлять в колектив, про таких ставити питання про вилучення з лав КНС та провести роз'яснюючу роботу поміж неорганізованою біднотою відносно колективізації. Збори цілком висловлюються про перехід на суцільну колективізацію...

Голова зборів Забокрицький
Секретар Барсук

Житомирський обласний державний архів, ф. Р — 1008, оп. 1, спр. 39, арк. 10. Оригінал.

№ 120

Повідомлення про вбивство куркулями робітника Б. А. Будзинського

13 лютого 1930 р.

НЕ СПИНИТИ КУРКУЛЯМ СОЦІАЛІСТИЧНОГО НАСТУПУ

Вчора телеграф приніс звістку про те, що куркульська банда вбила робітника Будзинського, який, виконуючи бойове завдання партії, разом з бідняками й колгоспниками збирав насіння для весняної сівби.

Куркульський постріл — не несподіванка. Соціалістичний наступ, здійснення політики партії, скерованої на ліквідацію куркульства як класу, могутній рух бідняцько-середняцьких мас до суцільної колективізації — все це не може не викликати звірячого опору куркуля. В предсмертних корчах куркуль спробує продовжити своє існування, вдаючись до різноманітних методів боротьби проти політики партії.

Досі куркулі вдавалися до підпалювання СОЗів, до залякування бідняків. Тепер куркуль взявся за куцака, сподіваючись терором затримати соціалістичний наступ. Та даремні сподівання куркулів. Ні залякування, ні підпалювання, ні постріли не спинять нашого наступу, не врятують куркуля. На куркульський терор бідняцько-середняцькі маси відповідають ще більшою згуртованістю навколо партії, ще більшим завзяттям в боротьбі за знищення куркуля.

Колективізуючись, організовуючи велике колективне виробництво, готуючись до весняної посівкампанії, бідняцько-середняцькі маси рішуче й твердо йдуть на останній і рішучий бій з куркулем. В цьому бої ми вщент розтрощимо куркуля.

Куркульський куцак не залякає робітничі маси.

Шануючи пам'ять загинулого товариша Будзинського, пролетаріат Єлисаветграду під керівництвом своєї більшовицької партії ще з більшою напруженістю міцнітиме фронт індустріалізації, ще з більшою завзятістю віддасть свої сили на соціалістичну перебудову сільського господарства.

У відповідь на постріл куркульської банди робітничі маси Єлисаветграду зорганізують нові десятки та сотні робітничих бригад, виділять десятки та сотні нових робітничих організаторів на допомогу наймицьким та бідняцько-середняцьким масам села в класовій боротьбі за суцільну колективізацію, за весняну засівну кампанію, за нещадне знищення куркульства як класу.

«Єлисаветградський пролетар» (Єлисаветград), № 36, 13 лютого 1930 р.

№ 121

Рішення робітників штампувального цеху заводу «Червона зірка» м. Єлисаветграда з приводу вбивства куркулями робітника Б. А. Будзинського

14 лютого 1930 р. *

Ми, робітники штампувального цеху, вислухавши інформацію т. Красножона про звіряче вбивство робітника заводу «Червоний профінтерн» т. Будзинського, вирядженого на роботу до

* Дата опублікування.

колгоспу, висловлюємо глибоке співчуття родині забитого. Водночас заявляємо, що в відповідь на вбивство куркулями т. Будзинського ми ще рішуче розгорнемо наступ проти куркуля, як класового ворога, зорганізуємо ще більше робітничих бригад і вирядимо їх на село на допомогу бідняцько-середняцьким масам у проведенні суцільної колективізації та ліквідації куркульні як класу.

Ми вимагаємо найсуворішим чином покарати куркулів, що намагаються перешкоджати суцільній колективізації сільського господарства.

Взяте зобов'язання щодо виконання виробничої програми ми з честю виконаємо й тим самим зміцнимо спілку робітничого класу з бідняцько-середняцьким селянством.

Дрижіть визискувачі-куркулі! — Час вашої загибелі вже близький.

Ми вирядимо до підшефного села робітничу бригаду й у відповідь на виступ класового ворога організуємо там колгосп.

«Єлисаветградський пролетар» (Єлисаветград), № 37, 14 лютого 1930 р.

№ 122

Протокол загальних зборів членів артілі «Червоний колос» с. Глодоси Хмілівського району Єлисаветградського округу

20 лютого 1930 р.

Присутніх 165 чоловік.

Голова зборів — Нікіфоров. Секретар — Білов.

Порядок денний:

1. Про ліквідацію куркуля як класу.
2. Про обговорення списків кулаків.
3. Біжучі справи.

Слухали: 1. Доповідь т. Можаєва про ліквідацію кулаків як класу, як ворогів робітничого класу. Висловились тт. Тімофєєв, Зафтонова, Пич Дмитро, Михайлов Антон, Торішній А.

Ухвалили: 1. Заслухавши доповідь т. Можаєва Івана про знищення куркуля як класу, загальні збори бідноти та середняцтва артілі «Червоний колос» вважають, що за час існування Радвлади куркульська частина села весь час намагається зірвати міроприємства сільського господарства, які явно виступали, а тому збори рахують за необхідне прохати сільраду та райвика, аби таких куркулів було негайно вислано за межі України, майно яких передати до колгоспів. Що ж торкається до останніх, то також необхідно розселити та розкуркулити осіб, яких необхідно висилати за межі України:

Блаженка Костя, Дзюшана О., Сиса Сергія, Савчука С., Беріндя К., Уордана Тихона, Мизина Івана, Кравченка Якова, Ткалича В., Стадниченка П., Гладуна Тита.

Прохати сільраду і партосередок та КНС переглянути список та вислати деяких куркулів.

Голова зборів — Нікіфоров
Секретар — Білов

Кіровоградський обласний державний архів, ф. Р — 1247, оп. 1, спр. 2, арк. 28. Оригінал.

№ 123

*Із зведення Укрколгоспу * про хід прийому і розміщення робітників-двадцятип'ятитисячників по колгоспах України*

22 лютого 1930 р.

Всего по колхозам Украины, еще по не точным данным, размещено 5579 человек, на должности: председателей и заместителей председателей колхозов — 1851 чел., членами правлений колхозов — 1087 чел., председателями и зам. председателей кустов и машинно-тракторных станций — 690 чел., членами правлений кустов и МТС — 317 чел., на культурно-бытовую работу — 250 чел., заведующими предприятиями в колхозах и кустах — 215 чел., на партийную работу и комсомольскую — 262 чел. и на остальные работы, как на низовой кооперативной, работа по организации труда и т. д. — 907 чел.

Эти данные показывают, что в основном рабочие использованы в большинстве своем на низовой руководящей колхозной работе.

Правление УКГ Марченко
Организационный отдел Валов

Київський обласний державний архів, ф. Р — 510, оп. 1, спр. 97, арк. 116. Оригінал.

№ 124

Зведення Наркомзему УРСР про стан колективізації сільського господарства та про хід підготовки до весняної сільськогосподарської кампанії на 1 березня 1930 р.

4 березня 1930 р.

I. КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

1. Всего организовано колхозов 24 792. (На 20 января было 17 119, на 1 февраля 20 688, на 10 февраля 22 242, на 20 февраля 23 790).

---

* За станом на 15 лютого 1930 р.

2. В колхозах объединено 3 052,4 тыс. хозяйств (в среднем на 1 колхоз приходится 124 хозяйства проти 100 хоз. на 10 февраля и 118 хозяйств на 20 февраля).

3. Количество обобществленных хозяйств составляет 62,8% всех хозяйств Украины. (На 20 февраля было 15,4%; на 1 февраля 29,2%; на 10 февраля 42,6%, на 20 февраля 54,1%).

4. Колхозы имеют обобществленной пашни 19 493 тыс. га (в среднем на 1 колхоз приходится 790 га против 600 га на 10 февраля и 750 га на 20 февраля).

5. Обобществленная площадь пашни составляет 68,5% всей пашни. (На 20 января было 19,8%; на 1 февраля 29,3%, на 10 февраля 40%, на 20 февраля 56,8%).

Степень обобществления пашни по отдельным с.-х. районам Украины:

Полесье — 31,1%, Правобережье — 74%, Левобережье — 58,5%, Степь — 77,8%.

6. В обобществленных хозяйствах имеется рабочего скота — 2492,6 тыс. голов.

7. Из этого количества рабочего скота обобществлено 1916,7 тыс. голов, или 77%. (На 1 февраля было 54,6%, на 10 февраля 62,2%, на 20 февраля 70,1%).

8. Из общего количества колхозов землеустроено — 51,9%. (На 10 февраля было землеустроено 36,1%, на 20 февраля 37%).

9. Землеустроенная площадь пашни колхозов составляет 62,6% общей площади их пашни. (На 10 февраля было 24,6%, на 20 февраля 40,5%).

10. Батраков вовлечено в колхозы — 106 772 человека или 73% к контрольному заданию. (На 20 февраля было 28,4%).

II. МЕСТНЫЕ СЕМЕННЫЕ ФОНДЫ

1. Колхозами собрано 8480,8 тыс. центнеров, или 177,1% плана. (На 20 января было собрано 16,6%, на 1 февраля 41,5%, на 10 февраля 80%, на 15 февраля — 116%, на 20 февраля — 145,9%).

Яровой пшеницы собрано 2 170 тыс. центнеров, или 167,6% плана. (На 10 февраля было 51,4%, на 15 февраля 111%, на 20 февраля 141,9%).

2. С.-х. кооперацией (сельские производственные товарищества) собрано 773,9 тыс. центнеров, или 114,2% плана. Пшеницы собрано 145,6 тыс. центнеров. (На 20 января было собрано 44%, на 1 февраля 50%, на 10 февраля 71%, на 15 февраля — 94%, на 20 февраля — 108,1%).

3. КОВ собрано 1416,2 тыс. центнеров, или 101,7% плана. Пшеницы 188 тыс. центнеров. (На 20 января было собрано 66,1%, на 1 февраля 66,4%, на 10 февраля 86,4%, на 15 февраля 96%, на 20 февраля 104,1%).

4. Всего (по всем источникам) собрано 10 670,9 тыс. центнеров, или 155,6% планового задания украинского правительства, или 310% задания СНК СССР Украине.

Пшеницы собрано 2 503,6 тыс. центнеров, или 144,3% плана. (На 20 января было собрано 22% задания украинского правительства, на 1 февраля 47,2%, на 10 февраля — 80,2%, на 15 февраля — 110,4%, на 20 февраля — 123,2%).

III. МАШИННО-КОННЫЕ СТАНЦИИ

1. Машинно-конных станций организовано 1 318, или 43,8% нового плана (3000). (На 1 февраля было 315, на 10 февраля — 596, на 20 февраля — 1134).

2. МКС объединено 509,9 тыс. хозяйств (в среднем на 1 МКС приходится 390 хозяйств). (На 10 февраля было 186 хозяйств, на 20 февраля — 188).

3. МКС обобществлено 574,3 тыс. голов рабочего скота, или 65% плана (в среднем на одну МКС — 438 голов). (На 10 февраля было 140 голов, на 20 февраля — 185).

IV. КОНТРАКТАЦИЯ

Законтрактовано яровых культур 9148,9 тыс. га, или 80% плана. (На 10 февраля было 36,7%, на 20 февраля — 63,8%).

V. РЕМОНТ ТРАКТОРОВ

1. Подлежало ремонту — 7 686 тракторов.

2. Отремонтировано 7 209 тракторов, или 95,4% плана. На 20 января было отремонтировано 35,6%, на 1 февраля — 48,2%, на 10 февраля — 67,5%, на 20 февраля — 82%.

VI. ОЧИСТКА

1. Очищено 9310,4 тыс. центнеров, или 104,5% плана. На 20 января было очищено 14,5%, на 1 февраля — 32%, на 10 февраля — 60%, на 20 февраля — 98%.

2. Из этого количества на триерах очищено — 94%.

VII. ПРОТРАВЛИВАНИЕ

Протравлено 376,4 тыс. центнеров, или 5,4% плана. На 20 февраля было 3,1%.

VIII. МОБИЛИЗАЦИЯ РАБОТНИКОВ НА СЕЛО

1. Мобилизовано окружных работников 6438 человек (в среднем на 1 округ — 150 человек). (На 1 февраля было мобилизовано 3215 человек, на 10 февраля — 4805 чел., на 20 февраля — 6101).

2. Районных работников мобилизовано 17 202 человека. (На 1 февраля было мобилизовано 8 828 чел., на 10 февраля — 13 182 чел., на 20 февраля — 14 033 чел.).

3. Агрономов окружных учреждений мобилизовано 1 129 (в среднем на один округ — 28 агрономов). (На 1 февраля было мобилизовано 515 агрономов, на 10 февраля — 700 агрономов, на 20 февраля — 805).

IX. РАБОЧИЕ БРИГАДЫ

Организовано 5 088 бригад, в которые вошло 23 480 рабочих. (В среднем на одну бригаду — 4—5 человек). (На 1 февраля было организовано бригад — 2 520, на 10 февраля — 3 488, на 20 февраля — 4 101).

X. КУРСЫ

Организовано 3 877 курсов с общим количеством курсантов в 274 718 человек. (На 1 февраля было курсов 1 171, курсантов 51 745 человек, на 10 февраля соответственно — 2 214 и 173 670, на 20 февраля — 2 906 и 230 865).

XI. СБОР ЗАДАТКОВ НА ТРАКТОРЫ

1. Собрано 5 786,7 тыс. руб. или 87,2% плана сбора к 1 февраля. (На 1 февраля было собрано 503 172 руб., на 10 февраля — 1 216 820 руб., на 20 февраля 2 731 347 руб.).

2. Из этой суммы собрано колхозами 2 899,8 тыс. руб., или 65,4%. (На 10 февраля было собрано 562 973 руб., или 41%, на 20 февраля — 1 584 360 руб., или 58%).

XII. СБОР ЭКСПЕРТНОГО (ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО) ФОНДА

Собрано экспертного (дополнительного) фонда на 1160,4 тыс. руб. (На 1 февраля было собрано 418 120 руб., на 10 февраля — 687 410 руб., на 20 февраля 1 088 607 руб.).

Зав. бюро с.-х. кампаний Волошинов.

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 8, спр. 1260, арк. 4—5. Склографічний відбиток.

№ 125

Зведення Укрколгоспцентру про склад двадцятип'ятитисячників та їх використання по округах

8 березня 1930 р.

1. КІЛЬКІСТЬ ТА СКЛАД МОБІЛІЗОВАНИХ РОБІТНИКІВ

За матеріалами 15 округ склад робітників, надісланих до колгоспів, характеризується такими даними:

Округа	Кількість мобілізованих робітників	З них жінок	Партійність			Виробничий стаж		
			члени КП(б)У	члени ЛКСМ	позапарт.	до 5 р.	5—10 р.	більш. 10 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
АМСРР	196	3	116	26	54	25	59	112
Запоріжжя	135	3	95	14	26	16	40	80
Дніпропетровськ . . .	274	16	191	28	55	14	108	152
Кривий Ріг	170	6	118	17	35	—	—	—
Єлисаветградський .	146	—	96	16	34	—	—	—
Херсонський . . .	243	8	162	24	57	99	68	42
Київський	69	1	50	4	9	—	10	53
Тульчинський . . .	138	—	89	16	38	9	42	87
Білоцерківський . . .	97	5	57	10	28	2	42	50
Кам'янецький . . .	115	9	86	7	22	3	35	76
Проскурівський . . .	133	7	89	13	31	51	36	46
Могилівський	131	3	85	8	39	12	29	90
Первомайський . . .	168	7	119	13	36	32	44	92
Черкаський	166	8	84	14	68	20	49	51
Коростенський . . .	76	4	51	7	18	2	20	54
Разом	2257	80	1488	217	545◆	284	583◆	986◆
у %%	—	3,6	66,1	9,7	24,2	15,3	31,5	53,2

Ці дані свідчать, що якісні показники мобілізованих робітників як в частині партійного складу, так і виробничого стажу, цілком задовольняючі. Жінок серед мобілізованих відібрано надто мало.

Більшість робітників мають високу кваліфікацію.

2. ЗУСТРІЧ МОБІЛІЗОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Більшість округ влаштували урочисту зустріч робітників, але були випадки, напр. на Мелітопольщині, що прибула партія 140 робітників з Дніпропетровська і нічого до її прийому не було приготовано. Робітникам довелось самим розшукувати собі приміщення.

Ніякої зустрічі не організували також на Запоріжжі: недостатньо проводилась підготовка колгоспів до прийому робітників і роз'яснююча робота, внаслідок цього траплялись випадки ворожого ставлення колгоспників до робітників, неправильне використання і злісна агітація куркулів та їх підлабузників проти цього міроприємства.

В комуні «XI-летие Октября» (Дн[іпропетровський] округ) вимагали від робітників негайного внесення паю.

В с. Зелений Гай Покровського району на Запоріжжі робітнику заявили: «Раніш научись, а потім ми тебе виберем на керівника».

В СОЗ «Червоний шлях» на Мелітопольщині прислали робітника на посаду голови ради. Декілька днів його на цій посаді

не було оформлено і на його вказівки відповідали, що його розпоряджень слухати не будуть.

На Криворіжжі самі члени рад колгоспів (б. голова СОЗу в с. Павлопілля, голова артілі в с. Новомиколаївці) розповсюджували чутки, «що робітники ідуть в колгоспи хазяйнувати, що працювати вони не будуть і не можуть, а заставлять колгоспників працювати для себе» і т. ін.

У Вовковинецькому районі на Проскурівщині було вивішено листівку з таким змістом, що до колгоспів надсилають колишніх поміщиків. «Ленін помер і все вмерло».

Але це окремі випадки. Більшість округ зазначає, що відношення колгоспників до робітників гарне. За це свідчить низка постанов колгоспів про надсилку до них робітників на керівну роботу. Куркульська агітація не має успіху серед широких кіл колгоспників.

3. ВИКОРИСТОВУВАННЯ МОБІЛІЗОВАНИХ РОБІТНИКІВ

ОКС розподілили всіх призначених в округу робітників на керівну роботу в колгоспи. Переважну кількість направлено на роботу голів та членів рад кущів і колгоспів, завідувачів підприємств та майстерень, заст. директорів МТС, старшими механіками і рульовими, організаторами праці. Для ознайомлення робітників з колгоспною роботою по округах переводились 10—15-денні курси.

Розпорядки ОКС на місцях часто мінялись, є багато випадків неправильного використання робітників.

В комуну ім. Сталіна на Мелітопольщині було надіслано 6 робітників, яким задали такої роботи: культробітник, зав. постачанням, зав. кінським двором, контролер по скотарству. Жодного робітника в правління комуни не ввели.

В кущі «Маяк» (Мелітополь) робітник працює по спеціальності, як слюсар. Тов. Рибалка (с. Оріхово, Запорізького окр.), призначений на посаду заст. директора МТС, але директор не вводить його в коло робіт, не залишає йому ніяких матеріалів.

В колгоспі «Красный Октябрь» (Дніпропетровщина) робітника використовують на перевозці льоду і набивці льодовини.

В ком. «XI-летие Октября» заявили, що їм таких спеціальностей не треба (будівельник, зварник). Слюсарю доручили відремонтувати всі замки в будинках, а останні двоє ходять без роботи.

В арт. с. Семенівка (Київщина) т. Касперовича використовують на технічній роботі по обліку майна.

Кваліфікований робітник, інструктор-механік т. Ланцов (Оріховський р-н, Запоріжжя) назначений в МТС зав. склепом. Він скаржився на грубе поводження.

В Снігурівський МТС (Херсонщина) кваліфіковані робітники працюють підручними та чорноробочими.

Необхідно округовим організаціям вжити заходів до своєчасного виправлення цих викривлень. Також необхідно своєчасно переміщати на іншу роботу тих тт., що з роботою не справляються. Тов. Діденко (Запоріжжя, Василівський р-н) не міг виконувати роботу голови куща, він просив його перемістити, але районні організації на його заяву не звернули уваги — в решті він зовсім покинув роботу на селі і повернувся на підприємство. Цей факт свідчить [про] необхідність налагодити зв'язок з робітниками 25-тисячниками, дати їм своєчасно керівні вказівки і підтримку.

Треба уникати таких явищ як-от на Запоріжжі: робітникам без будь-якого інструктування доручили організації кущів і колгоспів. Вони з цією роботою не могли справитись, і були випадки дезертирства.

Є окремі випадки, що попали в рахунок 25 000 небажані кандидатури.

Робітник Лепа (Запоріжжя) мав в тому ж селі родичів заможних і повів роботу в інтересах заможної частини села.

Робітник Ломов (там же) відмовився від роботи по хворобі. Виявилось, що він не хотів виїжджати з міста, де будував власний будинок.

На Харківщині у Зміївському районі робітник Савченко, що був призначений на голову куща, явився в кущі п'яний.

На Дніпропетровщині на голову СОЗу цілого села було призначено неписьменного, малорозвиненого товариша, який допустив низку помилок у роботі.

Такі факти виникли через не досить уважне ставлення округових організацій до підбору кандидатур.

Одсів робітників складає невеликий процент. Головні причини його — це хворість, непідготовленість до роботи, неправильне використовування, нечутке ставлення до робітників.

4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ, ПРОДУКТАМИ ТА ЗАРПЛАТНЕЮ

Житлові умови знаходяться в поганому стані. Особливо торкається артілей та СОЗів, де робітникам часто доводиться шукати приміщення десь на стороні.

В комуні ім. Астро (Маріуполь) робітники за квартиру та харчування виплачують по 2 крб. на день.

В [Партизанській] МТС (Мелітополь) в одній тісній кімнаті вміщено 12 робітників.

В комуні «Червоний Жовтень» (Дніпропетровщина) робітники тиждень жили в канцелярії. В комуні ім. Леніна один робітник з родиною міститься по черзі у всіх членів.

Задовільний стан з приміщенням зазначають лише по АМСРР та Коростенщині, задовільний стан відмічає також Шевченківщина.

Постачання продуктами дуже кепське по всіх округах.

Доводиться звертатись за продуктами на приватний ринок. Споживча кооперація зовсім мало приділила уваги до постачання мобілізованих робітників.

Питання зарплатні саме болюче. Більшість колгоспів не має змоги визначити тверду зарплатню робітникам. Зарплатня визначається точно лише по закінченні року.

Підприємства ж для того, щоб виплатити різницю, вимагають довідки про одержання платні. Питання це розв'язують округи в різний спосіб — так [Єлисаветградський] ОКС видав зарплатню робітникам авансом, також зробив Молдколгоспсоюз.

З Дніпропетровська сповіщають, що зарплатня виплачується задовольняюче. Останні округи (Мелітополь, Запоріжжя, Кривий Ріг, Херсон, Біла Церква, Коростень, Черкаси) зазначають, що питання зарплатні ще не урегульовано.

5. Серед деяких робітників настрій не досить упевнений. Помічались боязнь перед труднощами роботи, незнайомість з роботою, але в загальній масі робітників настрої цілком здорові, бадьорі. Відношення колгоспників до робітників гарне. Є багато додаткових вимог щодо присилки робітників. Колгоспи вимагають головним чином кваліфікованих робітників на роботу по спеціальності слюсарів, механіків, плотників, це свідчить, що вони не досить усвідомили собі політичний зміст мобілізації робітників.

Окрколгоспсоюзи в основному з завданням розміщення мобілізованих робітників справилися, але випадки дезертирства та несправин з роботою свідчать, що до підбору робітників поставилися не досить уважно.

Необхідно підсилити керівництво та зв'язок з робітниками. Недостатньо було переведено підготовку колгоспів до прийому робітників. Треба налагодити постачання робітників продуктами та приміщенням та в терміновому порядкові з'ясувати питання про зарплатню.

Негайно провірити використання робітників в колгоспах, для цієї мети притягти широку робітничу громадськість, а також організувати систематичну допомогу робітникам в їх роботі шляхом утворення консультаційних бюро с представників агрономії колгоспспілок та інших організацій та установ як в окрузі, так і районах та систематично перевіряти роботу робітників, подаючи їм на місці допомогу. Кущова агрономія повинна в обов'язковому порядкові допомогати робітникам.

Правління УКЦ Марченко
Оргвідділ Валов

8. III. 30 р.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 51, арк. 188—190. Склографічний відбиток.

№ 126

Кореспонденція про класову боротьбу на селі в Новопразькому районі Єлисаветградського округу

27 березня 1930 р.

ШАЛЕНА ВИХВАТКА КЛАСОВОГО ВОРОГА.
КУРКУЛЬСЬКИЙ СІРНИК ПУЩЕНО В ХІД

Нова Прага, 25 березня. У селі Митрофанівці вночі під 23 березня глитайські недобитки підпалили клуню з фуражем колгоспу «Ілліч». Згоріло 2 стайні й весь фураж. Коней було врятовано.

Органи розшуку за допомогою бідняцько-середняцьких мас викрили паліїв. Виявилося, що це була родина розкуркулених глитаїв, карні злочинці, терористи, хулігани, давно відомі трудящому селянству Митрофанівки. Затримано Кравцова М. П., Кравцова М. М., Кравцова С. М., Кравцова Г. П. та Кравцова П. Г.

Бурхливі масові збори бідняків та середняків Митрофанівки вимагають од судових органів нещадно покарати паліїв. Водночас збори вимагають очистити Митрофанівку геть від усіх куркулів, що лишилися на терені цього села.

Зараз відбуваються збори колгоспників у всіх селах Новопразького району. Збори вимагають суворо покарати куркулів-шкідників і запевняють партію й радвладу, що колгоспи ще енергійніше впораються з завданнями весняної сівби.

С. Стеценко.

«Червоний шлях» (Єлисаветград), № 35, 27 березня 1930 р.

№ 127

Зведення кон'юнктурного бюро Всеукраїнської Спілки спілок сільськогосподарської кооперації про стан колективізації сільського господарства УРСР

Початок квітня 1930 р.

Кон'юнктура системи с.-г. кооперації та колективізації, яка щільно зв'язана з процесами, що відбуваються у сільському господарстві, звітного півріччя поточного року набирає суто важливе значення. Сільське господарство охоплене бурхливим процесом соціалістичної реконструкції. Реконструктивні процеси ламають закорінілі відсталі форми нашого сільського господар-

ства, переводячи мільйони розпорошених дрібних господарств на рейки великого, щодалі більше технічно озброєного колективного господарства.

Перед системою с.-г. кооперації та колективізації, як і перед всіма місцевими організаціями, поставлено величезні завдання: опанувати реконструктивні процеси на селі, опанувати величезне стихійне тяжіння бідняцьких та середняцьких мас до колгоспів, не слабуючи на «запаморочення від успіхів», але і не втрачаючи перспективи великого перелому, що відбувся. Не всюди і не завжди місцеві організації були на височині свого стану. Як це вже зараз цілковито з'ясувалося, в цілому ряді місць окремі «колективізатори» припустили перекручування лінії партії, не було роз'яснювальної роботи, яка замінювалась голим адмініструванням. Внаслідок припущених помилок із перших чисел березня стався деякий спад рівня колективізації (що дійшов в окремих округах значних розмірів), почався відплив з колгоспів тієї частини середняцьких елементів, що вагалася, і в окремих випадках стався навіть розпад колгоспів.

Останні матеріали свідчать про стабілізацію кількісного рівня колективізації. Проте, маючи на увазі далеко не задовільні якісні показчики, треба широко розгорнути роботу щодо закріплення досягнених успіхів з тим, щоб після закінчення сівби приступити до дальшого поширення колективного сектору.

На 1-ше квітня поточного року число колгоспів на Україні становить 21 516 одиниць, що об'єднують 2 333,7 тис. господарств (46,2% усіх господарств країни без куркульських) та усуспільнюють 15 729,0 тис. га пашні (55,8% всієї пашні по Україні).

Робоча худоба усуспільнена в розмірі 1 616,6 тис. голів, що становить 88% наявності всієї робочої худоби у господарствах, що ввійшли в колгоспи. План колективізації наймицтва виконано в розмірі 83,8% (втягнено до колгоспів 125 845 наймитів).

Стан колективізації на початок 2-го півріччя по окремих економічних районах визначається так:

Райони	% охоплення господарств	% усуспільнення пашні	% усуспільненої роб. худоби	% виконання плану колект. наймитів
Полісся	16,2	20,7	61,1	41,0
Правобережжя . . .	46,3	47,7	80,1	112,1
Лівобережжя . . .	41,1	47,3	92,0	73,0
Степ	60,3	69,4	93,0	86,0
Разом по Україні . .	46,2	55,8	88,0	83,8

Перед веде Степ, що є цілком нормально. Технічна база в Степу є (76% тракторної наявності в кооперативно-колгоспному секторі), приклад та вплив роботи МТС утворили там міцну базу для колективізації.

Питома вага окремих форм колгоспів визначається так:

	Комуни	Артілі	СОЗи	Разом
На 1.X 29 р.	3,6	24,6	71,8	100
» 1.I 30 р	4,0	26,8	69,2	100
» 1.III 30 р. (по 27 округах) . . .	4,8	33,4	61,8	100

Звертає на себе увагу занадто велика питома вага СОЗів та незначна артілей. Щоправда, таке співвідношення не цілком відповідає дійсності, бо дуже часто під вивіскою СОЗів бувають артілі. Проте все ж слід констатувати, що процес переходу на артіль проходив до деякої міри повільним темпом. Різко виділяється щодо співвідношення форм колгоспів Ізюмщина, де на 1 січня 1930 року питома вага комун становила 53,4%, а на 1 березня—45,2%.

За минуле півріччя досягнуті значні успіхи в галузі укрупнення колгоспів як щодо розміру усуспільненої землі, так і щодо числа охоплених господарств:

	Пересічно розмір усуспільненої землі на один колгосп в га			Пересічне число охоплених господарств одним колгоспом		
	на 1.X 1929 р.	на 1.I 1930 р.	на 1.IV 1930 р.	на 1.X 1929 р.	на 1.I 1930 р.	на 1.IV 1930 р.
Полісся	171	197,1	543,1	17,5	22,1	57,5
Правобережжя . .	125,9	265,9	766,4	31,3	61,4	156,4
Лівобережжя . .	156,2	239,5	734,1	24,9	36,9	93,6
Степ	251,0	411,2	1178,6	24,7	38,9	98,6
Україна	192,9	331,2	954,3	26,5	49,7	108,5

Темпом укрупнення виділяється Правобережжя, яке пересічний розмір усуспільненої землі на один колгосп збільшило за півріччя на 600%, а за кількістю господарств — на 500%.

На 1-ше квітня, як ми вже зазначали вище, колгоспний сектор охоплює 46,2% усіх господарств та 55,8% всієї пашні на Україні. Впродовж півріччя зріст колективізації по всій Україні та по економічних районах визначається так:

	Охоплено господарств			Кількість усуспільненої пашні на тис. га		
	на 1.X 1929 р.	на 1.IV 1930 р.	% збільшення	на 1.X 1929 р.	на 1.IV 1930 р.	% збільшення
Полісся	11 214	86 600	677	110,2	492,0	337,0
Правобережжя . .	161 824	810 200	400	651,2	2 961,3	355,0
Лівобережжя . .	74 201	491 000	560	465,0	2 811,3	505,0
Степ	199 767	945 900	473	2 026,0	9 464,9	367,0
Україна	447 006	2 333 700	422	3 252,4	15 729,5	383,7

Як відомо, під час здійснення колективізації, досягнення цих величезних успіхів в окремих округах припущено цілий ряд великих помилок, які відбились на перебігові колективізації, спричинившись у березні місяці до відпливу з колгоспів, зниження досягнутого на 10 березня рівня.

Надзвичайно цікава нижченаведена динаміка колективізації по системах с.-г. кооперації, починаючи з лютого місяця (за 100 приймаємо число господарств, охоплених колгоспами на 1 лютого), коли почалося штучне «взвинчивание» темпів колективізації в окремих районах, коли окремі місця замінили популяризацію колективізації адмініструванням:

	1.II	1.III	10.III	1.IV
Укрзерноцентр . .	100	182,4	192,0	146,1
Укрбурякоспілка .	100	226,5	229,0	141,2
Добробут	100	320,5	320,0	186,3
Техкультура . . .	100	412,2	455,5	276,1
Україна	100	200,8	203,5	146,0

Найбільш різка крива перебігу колективізації має місце по округах Добробуту, а потім Укрбурякоспілки, в той час як зріст колективізації лінією Укрзерноцентру проходив нормальніше і зниження з рівня на 10 березня також значно спокійніше.

Дуже характерно зрівняти динаміку колективізації по двох групах округ: по групі, що характерна різким піднесенням колективізації у березні місяці, та групі, де колективізація переводилась поглиблено, використовуючи технічну базу, досвід та вплив машинно-тракторних станцій. До першої групи належать округи: Вінницька, Шепетівська, Білоцерківська, Тульчинська та Сумська.

% усуспільненої площі пашні до загальної площі пашні в окрузі на:

	1.I	1.II	1.III	1.IV
Вінницька	15,0	24,0	70,0	34,7
Шепетівська . . .	38,2	46,0	76,5	24,6
Білоцерківська . .	16,3	52,4	85,4	34,2
Тульчинська . . .	21,4	20,4	54,2	16,2
Сумська	11,2	15,0	83,9	34,0

До другої групи належать округи: Єлисаветградська, Миколаївська, Одеська, Шевченківська та Мелітопольська.

% усуспільненої площі пашні до загальної площі в окрузі на:

	1.I	1.II	1.III	1.IV
Єлисаветградська	35,9	43,6	79,5	83,0
Миколаївська	59,3	58,0	81,8	82,5
Одеська	45,2	52,2	88,3	73,6
Шевченківська	19,5	43,5	84,4	82,1
Мелітопольська	17,2	40,0	86,5	70,8

Округи першої групи, маючи слабішу тракторну базу, ніж округи другої групи, як це видно з таблиці.

Наявність тракторів на 1 березня по кооперативно-колгоспній лінії кожної округи:

Мелітопольська	757	Білоцерківська	111
Миколаївська	731	Вінницька	67
Одеська	728	Сумська	61
Єлисаветградська	557	Тульчинська	43
Шевченківська	155	Шепетівська	41

[Округи першої групи] не провадили поглибленої роз'яснювальної роботи серед бідняцько-середняцьких мас, не забезпечили потрібного ефективного використання наявних технічних можливостей — живого й мертвого селянського інвентаря,— проте пробували обігнати Степ в темпах колективізації.

Внаслідок цього ми маємо різкий спад рівня колективізації в цих округах, в той час, як в Шевченківській окрузі, де проведено велику попередню роботу, де колективізація не адмініструвалася, збереглося на 1 квітня 82,1% усуспільненої землі.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ НАЙМИТІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІДНОТИ

Колективізацію наймитів за планом було визначено 150 тис. чоловік. На 10 березня колективізовано 118,8 тис. чоловік, або 79,3% до плану; на 20 березня — 127,3 тис. чол., або 84,9%; на 1 квітня — 125,8 тис. чол., або 83,8%.

Коли порівняти темпи колективізації наймитів з темпами усуспільнення селянських господарств і земельної площі, то матимемо таке співвідношення: [в %]

	На 10.III	20.III	1.IV	
1. Колективізовано наймитів	79,3	84,9	83,8	до плану
2. » селянських г-в	64,4	60,4	46,2	до загальної кількості
3. Усуспільнення площі	70,9	67,2	55,8	до всієї площі

Як видно з таблички, охоплення наймитів, в порівнянні з освоєнням селянських господарств, задовільне, оскільки наймитів

у період, що позначився відходом селян з колгоспів, зменшилось на 1,1%, а селянських господарств на 14,2%.

Щодо тих умов, в яких перебувають наймити, то за матеріалами, що в нас є, слід відзначити, що по цілій низці місць, як Кременчук, Шепетівка, в окремих районах Полтавщини, Білоцерківщини, наймити через незадовільні умови, як то: не впорядковано харчування, не виділено фондів кооперування, а в деяких випадках (напр., Шепетівка) наймитів, що жили в приміщеннях радгоспу, виселяли з квартир за те, що вони вступили в колгосп.

Незважаючи на відносні кількісно задовільні показники виконання плану колективізації батраків, слід відмітити, що цьому питанню не приділяється тої належної уваги, в порівнянні з тим важливим значенням і тою роллю, яку наймити повинні відіграти в справі закріплення успіхів в галузі колективного руху.

Також ми повинні підкреслити, що в центрах відсутній матеріал, що висловлював би питання організації бідноти.

РОБІТНИЧІ БРИГАДИ

Організація робітничих бригад для переведення заходів весняної с.-г. кампанії характеризується слідуючими цифрами: на 10 лютого організовано 3488 бригад, і на 1 березня — 5088 бригад, і на 20 березня — 4822 бригади.

Цими бригадами охоплено 19 399 робітників із пересічної кількості на бригаду — 4—5 чол.

Щодо якісних показників використовування робітничих бригад, то такі відсутні, але з інформацій уповноважених видно, що роботою цих бригад в більшості випадків не керували місцеві організації. У використанні робітничих бригад були великі дефекти, але водночас треба відзначити надзвичайно позитивні явища, коли робітничі бригади удень ремонтували машини, будівлі для усуспільненої худоби, а увечорі допомагали колгоспникам вирішувати їхні організаційні питання.

СОЦЗМАГАННЯ

Соціалістичне змагання як в цілому по системі с.-г. кооперації, так і по окремих видах спеціальної кооперації не розгорнуто. Периферія під час весняної с.-г. кампанії зовсім не використовувала соціалістичного змагання як методу в своїй роботі, а вона поставилася як до питання, що потребує кампанійського розв'язання. Ось чому деякі союзи Ніжина, Конотопу, Коростеня й Волині склали умови формально, без конкретизації пунктів, без підсумовування наслідків за умовою. Тим більше, соціалістичне змагання не охопило низівки, оскільки округові організації обмежувалися лише передрукуванням директив центрів, а живого керівництва від останніх не було.

ВИКОРИСТОВУВАННЯ ТА УМОВИ РОБОТИ РОБІТНИКІВ 25-ТИСЯЧНИКІВ

За матеріалами округових союзів та матеріалів Укрколгоспцентру, підготовча робота до прийому робітників 25-тисячників в основному була проведена місцевими партійними та радянськими організаціями. Округові союзи спеціальної кооперації в підготовчій роботі до прийому робітників майже не брали участі.

Перші дні прибуття робітників до колгоспів були тяжкими, оскільки не було проведено достатньої роботи щодо забезпечення їх житлом, харчуванням тощо.

Були також випадки негативного ставлення з боку колгоспників до робітників 25-тисячників (Сталіно, Дніпропетровськ), як до «нахлебников», є випадки коли робітників використовують за фахом (столяр, слюсар), а не на колгоспній роботі. Недостатньо переведено роз'яснювальну роботу в колгоспах окремих округ і не досить уважно поставилися професійні робітничі організації, коли посилали в рахунок 25-тисячників занадто молодих робітників, що не могли набути відповідного авторитету.

Матеріальне забезпечення робітників в частині харчування ускладнюється недостатньою сіткою товариств споживчої кооперації, яка має обслуговувати їх, зокрема, дефіцитним крамом.

З зарплатнею було багато непорозумінь, тому що кожна округа в цьому питанні виходила з особливих міркувань до часу видання Укрколгоспом вкупі з НКПраці директиви про нормування зарплатні. В цілому селяни-колгоспники задоволені робітниками і робітники своєю роботою.

За перше свідчить те, що заявки від колгоспів перевищують рознарядки робітників з 2 тисяч. Так, по Мелітополю заяв поступило на 100 осіб, а їм мають надіслати 80 чол. Єлисаветградщина — заявок на 164 чол., а надсилають 48. Бердичівщина — заявок на 137 чол., а надіслано 70 чол., Шевченківщина вимагає збільшення рознарядки.

За друге свідчать листи до окрколгоспсоюзів робітників, де підкреслено задоволення й піднесення настрою в зв'язку з покладеною на них відповідальною роботою.

Кон'юнктурне бюро Всеукрспілки спілок.

ЦДАЖР УРСР, ф. 387, оп. 8, спр. 9842, арк. 1—3. Склографічний відбиток.

№ 128

Заява селян А. М. Косян і О. М. Косян до колгоспу «Серп і молот» Бородянського району Київського округу про вступ до колгоспу

8 квітня 1930 р.

Від громадян села Луб'янки
Косяна Антона Максимовича
і Косян Оксани Максимівни

Заява

Прохаємо правління Луб'янського сільськогосподарського колективу прийняти нас до складу членів Вашого колективу. Причому з статутом колективу ми погоджуємось й даємо згоду виконувати всі обов'язки та розпорядження колективу. Крім цього, передаємо до фонду колективу нашу частину землі та відповідну частину майна, в чому і розписуємося.

Прохачі: Косян А. М.
Косян О. М.

8 квітня 1930 р.

Київський обласний державний архів, ф. Р-374, оп. 1, спр. 17, арк. 20. Оригінал.

№ 129

Із інформаційного зведення Луганської окружної КК РСІ про боротьбу з викривленнями лінії партії при проведенні колективізації в окрузі

14 квітня 1930 р. *

Для борьбы с извращениями при проведении коллективизации в районы и села по постановлению президиума КК выезжали 3 члена президиума КК, 3 члена окр. КК и 2 инспектора. Кроме того, к работе по борьбе с извращениями привлекались все районные уполномоченные КК РКИ, также секции РКИ.

Имевшие место искривления линии партии в основном относятся к нарушениям принципа добровольности вступления в члены колхозов (запугивание, администрирование и проч.) и перескакиванию сразу в высшие формы — коммуны (обобществление всех коров, птицы и пр.).

---

* Дата супровідного листа.

НАРУШЕНИЕ ПРИНЦИПА ДОБРОВОЛЬНОСТИ И ИСКРИВЛЕНИЯ

Тяга основной массы крестьянства (батраков, бедняков и середняков) в колхозы создавала впечатление у части работников, что это дело легкое и, как следствие этого, отсутствие достаточной разъяснительной и организационной работы, погоня за бумажными результатами, «стремление догнать и перегнать», скорее сделать район, участок, село сплошным по коллективизации.

Такое настроение вызвало вредное «администрирование», запугивание, извращение линии партии и нарушило основной принцип — добровольность, так, например:

а) в селе Передельском, Петровского района, в момент проведения массовой работы по коллективизации была организована демонстрация с красными и черными флагами. Демонстранты останавливались у каждого двора и предлагали хозяину дома или стать под красный флаг, если он за социализм, или под черный, если он за капитализм. Демонстрацией руководил тов. Чучмарев, присланный из округа для проведения подготовительной работы к севу;

б) в селе Старый Айдар, того же района, так же была демонстрация (несколько раньше) с красным и черным флагами, причем, к черному флагу был приклеен список тех, кого нельзя принимать в колхозы. Демонстрация ходила по селу и хуторам, а также и в Передельский сельсовет.

Инициатором была партячейка во главе с секретарем тов. Лапыгиным;

в) в том же селе секретарь ячейки допустил, чтобы один из колхозов назвали его именем (РЗУ это название утвердил);

г) в хут. Елисюткина, Сорокинского района, пред. сельсовета Войтов (беспартийный) на общем собрании стучал кулаком по столу и говорил: «если не запишитесь в колхоз, то загоню на Соловки». На этом же собрании было составлено два списка: один — вступающих в колхоз и другой — против коллективизации;

д) в Таловском сельсовете, того же района, был обнаружен в сельбудынке лозунг: «кто в колхозе — тот за нас, вне колхоза — против нас»;

е) в немецкой колонии Мирской, Ровенецкого района, также допущено явное искривление в вопросе коллективизации со стороны учителя (беспартийный), заявившего, что «если не пойдете в коллектив — отправим на Грибовахские бугры сеять табак или отправим на Соловки»;

ж) в немецком сельсовете им. Розы Люксембург, того же района, пред. сельсовета не давал справок на помол зерна тем, кто не вошел в колхозы;

з) в том же районе уполномоченный нарсудья присудил на два года крестьянина за то, что последний не вошел в колхоз (приговор отменен и судья снят с работы);

и) в Дмитриевском районе, крестьянину, подавшему заявление о выходе из колхоза, выдана справка, в которой указывается, что «этот гражданин состоит в сельхозартели «Пролетарий», но пролез в колхоз как подкулачник, да еще состоит в церковном совете, а теперь подал заявление о выходе из коллектива и что он будет мешать как на производстве, так и в сельском хозяйстве»;

к) в селе Петровке некоторые колхозы посевзерно у своих членов собирали ночью, а также и засыпку в КОВ производили поздно вечером, когда многие крестьяне спали. При сборе зерна хозяина будили и требовали сдать налагаемое на него количество посевзерна;

л) в Петровском районе в период сбора посевзерна, в Богдановке и в хут. Александровке проводились обыски у колхозников.

В некоторых сельсоветах несвоевременно отводили землю индивидуальным хозяйствам и этот вопрос местами не был урегулирован к началу сева (Ровенецкий район), что создавало нездоровое настроение, толковалось как одна из форм принуждения к вступлению в колхоз и тормозило работу по посеву;

а) в Красно-Октябрьском сельсовете индивидуальным хозяйствам дали землю в чужом земобществе, а в их земобществе отрезали землю для индивидуальников другого общества.

Такая перегруппировка не вызывалась никакой необходимостью и создавала из-за дальнего расстояния и неудобства дорог (речки и отсутствие мостов) большие затруднения;

б) в Больше-Каменском сельсовете у индивидуальных хозяйств забрана в коллектив зябь и ничем не была компенсирована. Вопрос не был урегулирован до приезда члена КК, несмотря на то что уже начиналась посевная кампания.

Такое положение создавало почву для агитации кулаков: «вот вам и добровольно в коллектив идти, а не пойдешь, не дадут земли»;

в) в Славяносербском районе была организована комуна без наличия к тому соответствующей базы с обобществлением всего живого и мертвого инвентаря, вплоть до голубей...

ВЫХОД ИЗ КОЛХОЗОВ

Имевшие место нарушения принципа добровольности вхождения в колхоз, организационные неувязки в налаживании внутреннего распорядка работ в колхозе, усиленная агитация кулачества и слабость работы местных организаций — недостаточная разъяснительная кампания и проч.— вызвали колебания

у некоторой части колхозников и подачу заявлений о выходе из колхозов.

В тех местах, где имелись крепкие партячейки и не было грубых нарушений в деле коллективизации и проведена разъяснительная работа, выходы из колхозов или совсем не имели места или же имелись в незначительном количестве, так, например:

а) в селе Михайловке, Петровского района, хозяйства коллективизированы на 100%, заявлений о выходе нет, также нет жалоб на методы коллективизации.

То же в селе В. Богдановке и ряде других сел того же района;

б) в селе Б. Черниговка подано 5 заявлений о выходе из колхоза. Подавшие заявления обвиняют секретаря ячейки в том, что последний запугивал крестьян, не желающих идти в колхоз. Остальные колхозники этого не подтверждают и, больше того, за последнее время подано 7 заявлений о принятии в колхоз;

в) в Старом Айдаре было несколько заявлений о выходе из колхоза, но потом, с наступлением сева, все колхозники выехали в поле;

г) по Сорокинскому району было подано 75 заявлений о выходе;

д) в Александровском сельсовете вступило в колхоз 162 хозяйства — закрепились и выходов не было;

е) в селе Б. Каменское из 271 хозяйства в коллективе состоит 241 хозяйство. Подали заявления о выходе 12, главным образом старики и лица, имеющие свои пасеки.

Там, где имелись грубые извращения, слабость работы местных организаций и усиленная агитация кулачества — выходы имели место в большом количестве:

а) в Петровском сельсовете, Камбродского района, сначала вступило 130 хозяйств, а к моменту сева выбыло 97 хоз.;

б) в селе Разделеновка того же района было коллективизовано 97% хозяйств, а в момент выезда в поле остался 21%;

в) в селе Райгородка, Петровского района, подано 43 заявления. Как причину выхода выставляют запугивание, но кто запугивал — указать не могут;

г) там же, в артели «Красный партизан» колхозники разобрали лошадей и инвентарь.

Разбор заявлений о выходе из колхозов задерживался по 10—20 дней (Ровенецкий район), вместо того, чтобы сразу выяснить причины выхода и повести широкую разъяснительную кампанию, чтобы не допустить массового выхода из колхозов.

В том же районе некоторые правления артелей, удовлетворяя просьбу в выходе из колхоза, в то же время предлагали в 24 часа весь имеющийся у него инвентарь свезти в колхоз, что вызывало нездоровое настроение среди колхозников и разговоры, что «где же здесь добровольность, мы даже еще и плана работ артели не составили, а мне предлагают при выходе все

отдать. Чем же я буду сеять, так или иначе я должен идти в кабалу в артель». (Артель им. Петровского).

Там, где проводилась соответствующая разъяснительная работа среди подавших заявления о выходе,— последние оставались в колхозе и, кроме того, имелся приток новых членов, так, например:

а) по Ровенецкому сельсовету из 136 хозяйств подано заявлений о выходе 80 хозяйств. После проведения бесед многие взяли обратно свои заявления и на вопрос о причине выхода отвечали: «все подают заявления, ну и я подал»;

б) на хут. Александровка подано 8 заявлений. После беседы 5 хозяйств остались в колхозе;

в) в селе В. Богдановке подано 5 заявлений о приеме в колхоз;

г) на хуторе Вольном было подано 20 заявлений о выходе из колхоза и был ими разобран скот. После проведения собрания и разъяснения колхозники скот вернули и пошли работать в поле.

Одним из основных недостатков в работе по коллективизации являлась слабая разъяснительная работа среди женщин и последние наиболее активно выступали против вхождения в колхоз и действовали на своих мужей, заставляя их выйти из колхоза, так, например:

а) в артели им. Ворошилова, Петровского района, 5 колхозников подали свои заявления через жен (сами находились в поле);

б) колхозник Новиков, подав заявление о выходе, сначала объяснял свой уход тем, что его запугали, а впоследствии в беседе сознался, что уходит потому, что в семье получается скандал;

в) в артели им. Буденного, Ровенецкого района, инициаторами требований о выдаче инвентаря и посевзерна являлись женщины.

Имеют место такие настроения, что «отсеемся, а тогда уйдем из колхоза». Другие настроения выжидательного порядка «посмотреть как пойдет дело». Некоторые вышедшие заявляют: «Мы хоть сейчас и вышли из колхоза, но это до августа месяца, а потом мы снова пойдем в колхоз».

Такие настроения обязывают шире развернуть разъяснительные кампании, в особенности среди женщин.

Некоторые партийцы в момент подачи заявления о выходе и требований о выдаче инвентаря проявили растерянность, так, например:

а) в Герасимовском сельсовете секретарь ячейки на собрании под напором крестьянства заявил: «ну что ж, если кто выходит из артели, нужно отдавать все»;

б) пред. сельсовета в Ровеньках на собрании артели заявил, что завтра будет выдавать зерно и инвентарь;

в) в том же селе партийцы вместо непосредственного разъяснения посылали группы крестьян к прибывшим из округа представителям, говоря «там вам дадут все разъяснения».

Не везде партийцы являлись примером и застрельщиками в деле коллективизации, так, например, в хут. Краснянском, Сорокинского района из 6-ти коммунистов ни один не пошел в поле работать, хотя у каждого имеется сельское хозяйство, заявляя: «а что мы с вами будем волов водить». Благодаря такому отношению было подано 22 заявления о выходе из колхоза и лишь после вмешательства члена окр. КК, выезжавшего в район, заявления взяты обратно и все выехали в поле.

Побочные причины, создающие дополнительные трудности в деле коллективизации,— это неумение со стороны отдельных работников учесть момент и своевременность проведения того или иного мероприятия, характерным примером чего является вопрос о снятии колоколов с церкви в Дмитриевском районе. В момент антирелигиозного подъема в селе Н. Нагольчик в январе месяце было вынесено постановление о снятии колоколов. Это постановление утверждено президиумом ОИК 28 февраля и в конце марта представитель Рудметаллторга приезжает снимать колокола. Этим воспользовались кулаки и кликуши, развили агитацию и в самый момент начала сева создалось нездоровое настроение. Толпа женщин около 100 человек дежурила около церкви 2-ое суток и не давали снимать колокола. Лишь после личного вмешательства члена окр. КК, выезжавшего в этот район для борьбы с искривлениями, агент отправлен обратно и вопрос был урегулирован.

Такой случай имел место в двух селах Дмитриевского района. В общем необходимо констатировать, что отлив из колхозов не принял широких размеров, благодаря своевременно развернутой разъяснительной кампании и борьбе с извращениями.

Наибольший процент кооперированных в колхозы хозяйств в марте месяце составлял 64%, к 1 апреля процент снизился до 57,4% и на 10-е апреля имели закрепление и незначительное увеличение до 57,8% к хозяйствам, могущим быть кооперированными.

ХОД ПОСЕВКАМПАНИИ

В первые дни сева в некоторых районах не все колхозники выехали в поле, так, например: в артели им. Буденного из 130 хозяйств выехали 40—45 человек. Такое положение имело место и по некоторым другим артелям и продолжалось два-три дня, после чего оставшиеся в колхозах дружно приступили к работе и посев производится без перебоев.

Индивидуальники первые дни сева также в некоторых местах, особенно там, где не урегулирован вопрос с отводом им земли и замене зяблевой вспашки, не все выезжали в поле, требуя,

чтобы им отдали их земли, и мешали колхозникам производить посев.

В последние дни индивидуальники также приступили к севу, и последний в настоящее время проходит нормально.

Крайне плохо обстоит дело с использованием в некоторых артелях тракторов, во-первых, из-за скверного ремонта последних, а во-вторых, из-за отсутствия опытных трактористов:

а) в Сорокинском районе 2 трактора отремонтированы в Луганской базе настолько плохо, что сейчас не работают;

б) из хут. Бешинского отправлен 1-го января трактор для ремонта и до сего времени не возвращен и не знают, где он находится;

в) при перевозке трактора из одного села в другое (Дмитриевский район) тракторист на ровном месте сделал такой поворот, что трактор перевернулся вверх колесами, придавил самого тракториста и оказался настолько поврежденным, что выбыл из строя на время сева;

г) другой случай, когда неопытный тракторист, не догадываясь, что у него маслянка закупорилась, льет туда масло, пускает трактор, в результате чего расплавлен подшипник и трактор приведен в негодность;

д) бывают случаи, когда не может пустить в ход трактор, не зная, в чем заключается причина того, что трактор не работает;

е) имеют место случаи, когда производительность трактора ниже производительности одной пары лошадей.

Такие моменты также использовываются кулаками для агитации за выход из колхозов.

При выезде представителей окр. КК на места все выявленные искривления и недочеты в работе исправлялись на месте. Часть работников снята с работы и часть партийцев привлекается к партответственности.

Дальнейшей задачей является организационное закрепление колхозов, установление правильного внутреннего распорядка работ в колхозах и усиление разъяснительной кампании по вопросам коллективизации и льгот колхозам.

В особенности необходимо усилить работу по разъяснению среди женщин.

Пред. Луганского окр. КК РКИ Синайский

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 8, спр. 1251, арк. 288—295. Оригінал.

№ 130

Кореспонденція про участь комсомольців Знам'янського району Єлисаветградського округу в колективізації сільського господарства

21 квітня 1930 р.

Комсомол Знам'янщини відіграв першорядну роль в боротьбі за суцільну колективізацію й ліквідацію глитайні як класу, в готуванні до більшовицької сівби.

На допомогу засівкампанії Дмитрівський осередок утворив 12 ударних бригад з 100 комсомольців та 213 безпартійних молодих наймитів та бідняків. За цей час організовано 12 хат-читалень. Під вихід у поле комсомол організував бригади [для] виконання окремих завдань.

В артілі «Гігант» дехто з дорослих колгоспників одмовився обробляти садибну землю. Комсомольці дружно виступили проти симулянтів і обробили 25 гектарів. Для колгоспників-наймитів * комсомол спромігся організувати гуртожиток.

Звичайно, маси наймитсько-бідняцької молоді, бачучи велику роботу комсомолу, линули до його лав. За півтора місяці до осередку «Гігант» надійшло 249 заяв про вступ до комсомолу.

У Петрівці комсомольці чимало попрацювали над укрупненням артілі «Комінтерн». Під час виходу в поле вони утворили спеціальні бригади. Зокрема відзначилися особливою активністю дівчата-комсомолки.

Знам'янський осередок через комсомольські групи усуспільнив 6000 пудів засівматеріалу, з яких пшениці 2500 пудів. Комсомольці поширили акції на тракторобудівництво на 3000 крб.

В Диківці комсомольці зібрали 2175 пудів насіння. Комсомольці подали гідний приклад організованої праці під час виходу в поле, протиставивши себе симулянтам, що намагалися зірвати сівбу. Ентузіазм комсомольців запалив маси дорослих колгоспників. Такий приклад подали й Суботські комсомольці.

Знам'янський міський осередок організував на допомогу засівкампанії 6 ударних комсомольських бригад по 10 душ у кожній. Ці бригади перечистили в Петрівці 2400 пудів насіння, зібрали 943 крб. авансів на тракторобудівництво. У Васині перечистили 745 пудів насіння, в Знам'янці поширили акцій на 6000 крб., зібрали 2344 пуди утильсировини, склали 400 актів про усуспільнення реманенту. Нарешті Козарнянський осередок через ударні групи зібрав на засів 800 пудів тільки одної пшениці.

---

* Тобто колишніх наймитів, які стали членами колгоспу.

В цілому районна комсомольська організація усуспільнила 2167 господарств, 2172 коня, зібрала одної тільки пшениці 3565 центнерів, перечистила 17634 центнери насіння. Ударні молодняцькі бригади охопили 763 комсомольця та 567 безпартійних. Понад 500 комсомольців брали участь у розкуркуленні глитайських господарств, пильнуючи, щоб куркуль не розбазарював майно, а щоб воно перейшло до колгоспу.

Рапортуючи про величезні здобутки комсомолії, ми водночас вкриваємо ганьбою й виставляємо на суд мас негідників, що заплямували звання комсомольця.

В Диківці секретар бюро комсомольського осередку Романенко в розпалі готування до сівби справляє обрядне весілля. Комсомолець Колісник одстоював перед оперативним штабом засівкампанії інтереси одної куркулівни. Комсомолець Рябошапка злигався з попівською донькою. Всіх цих негідників виключено з організації, а бюро осередку розпущено.

Секретар Казарнянського осередку Люпенко теж влаштував п'яне весілля. Сама комсомольська маса його негайно вигнала з організації.

Комсомолець Карауш, працюючи за міліціонера, використав свій стан на те, щоб заздалегідь попередити одного куркуля: мовляв, тебе збираються розкуркулити.

Карауша, як зрадника, виключено з комсомолу.

Суботські комсомольці Года та Брик під час розкуркулення вимагали меду для райвиконкому та райпарткому. Звичайно, таких мерзотників позбавлено звання комсомольців.

Комсомолка Катерина Товкуша з Христофорівки переховувала куркульське майно. Їй в організації більш нема місця.

В цілому під час бойового готування до сівби виключено з організації 24 негідника, що зрадили комсомолові. Однак за цей-таки час до комсомолу прийнято 700 кращих молодих бідняків та наймитів.

Зараз районна організація нараховує 1374 комсомольця. Організація стоїть перед лицем найважливіших завдань: організації середколгоспівського ладу, праці, дисципліни, виховної роботи тощо.

Борючись на два фронти проти правого ухилу й «лівих» закрутів, комсомол Знам'янщини рушає в похід по дальші здобутки в царині соціалістичної перебудови села.

«Єлисаветградський пролетар» (Єлисаветград), № 92, 21 квітня 1930 р.

№ 131

Повідомлення сектора преси та пропаганди Наркомзему УРСР про повернення селян до колгоспів

27 квітня 1930 р.

З різних місць України повідомляють, що внаслідок пояснювальної роботи відплив з колгоспів, що був два тижні тому, тепер змінився на масове повернення до колгоспів. Так, в десяти районах Артемівщини з 1800 господарств, що вийшли з колгоспів, повернулося 1220 господарств.

У Петрівському районі на Луганщині останніми днями до колгоспів вступило 300 селян. У Краснолуцькому районі відплив від колгоспів зовсім припинився. На 11 квітня в окрузі усуспільнено у колгоспах 48% робочої худоби, проти 26% на 1 квітня.

На Одещині, у Тилігуло-Березанському районі, свого часу через викривлення політики партії та адміністрування з колгоспів вийшло до 50% учасників. Тепер усі вони повернулися до колгоспів.

У селі Кербутівці, Батуринського району, на Конотопщині бідняки та наймити, що були вийшли з колгоспів, тепер вирушили на поле працювати разом з колгоспниками, заявивши: «Це наша спільна справа і ми хочемо працювати разом з вами». По всій Конотопщині помічається масове повернення до колгоспів. У самому Борзенському районі надійшло 1200 заяв про вступ до колгоспів.

На Єлисаветградщині після постанови про пільги колгоспам [71] повернулося до колгоспів 3400 господарств. Наймити, біднота та середняки, що не були об'єднані у колективах, тепер подають заяви про вступ до колгоспів.

По багатьох колгоспах Єлисаветградщини відбувається самоочистка від глитайських елементів, які попролазили до колгоспів та намагаються використати пільги.

До Кременчуцької окрколгоспспілки щодня надходять нові відомості про масове повернення до колгоспів. Великі колгоспи щодня одержують по 20—30 заяв про вступ або про повернення до колгоспів.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1559, арк. 389—390. Копія.

№ 132

Порівняльні дані окружних земельних відділів про колективізацію сільського господарства України за період з 10 березня по 1 травня 1930 р.

Початок травня 1930 р.

Округа	Хозяйства				Пашня			
	В % к общему количеству хозяйств в округах				В % к общей площади пашни округов			
	на 10/III	на 10/IV	на 20/IV	на 1/V	на 10/III	на 10/IV	на 20/IV	на 1/V
Полесье								
1. Волынский	24,7	14,5	14,3	14,3	30,8	19,0	18,9	18,9
2. Глуховский	26,4	13,3	11,9	11,3	20,6	12,6	12,0	10,2
3. Конотопский	35,1	13,7	13,4	12,9	39,5	14,8	14,2	13,1
4. Коростенский	38,2	16,8	15,8	15,1	54,4	28,9	25,4	23,5
5. Черниговский	11,7	7,9	7,8	7,6	13,7	8,9	8,6	8,4
Итого	26,6	13,3	12,7	12,4	31,0	16,1	15,5	14,5
В абсол. цифр. (в тыс.)	147,0	70,7	67,7	65,8	738,4	382,2	369,8	346,0
Правобережье								
6. Белоцерковский	84,9	31,4	31,0	31,4	85,5	33,8	33,4	33,4
7. Бердичевский	90,0	65,0	62,7	62,7	96,1	71,4	71,2	71,2
8. Винницкий	72,0	35,1	35,4	35,7	72,0	35,8	36,6	36,6
9. Уманский	85,0	69,9	68,4	67,1	79,3	66,5	65,6	64,0
10. Могилевский	58,7	43,5	27,8	31,4	58,3	43,2	30,3	30,3

Продовження

Округа	Хозяйства				Пашня			
	В % к общему количеству хозяйств в округах				В % к общей площади пашни округов			
	на 10/III	на 10/IV	на 20/IV	на 1/V	на 10/III	на 10/IV	на 20/IV	на 1/V
11. Каменецкий	46,0	23,1	23,5	23,1	42,6	21,7	21,7	20,4
12. Киевский	56,6	27,3	27,3	26,0	67,5	30,9	30,9	30,2
13. Проскуровский	70,8	53,3	52,7	51,3	71,3	56,1	55,2	53,7
14. Тульчинский	57,8	16,9	16,3	16,3	62,1	16,4	16,4	16,4
15. Шевченковский	87,0	82,4	81,3	79,0	86,1	83,5	82,1	82,0
16. Шепетовский	68,8	23,0	22,4	22,5	76,5	25,0	24,8	24,6
Итого	72,6	44,2	42,6	41,7	73,8	44,8	43,7	43,3
В абсол. цифр. (в тыс.)	1268,2	772,7	744,8	729,9	4580,4	2781,0	2713,9	2685,1
Левобережье								
17. Купянский	64,8	63,0	63,0	62,6	62,8	61,2	60,5	60,4
18. Кременчугский	61,1	44,5	44,0	42,3	63,9	47,1	46,0	45,6
19. Лубенский	42,9	26,5	25,0	25,1	38,2	25,2	25,8	24,6
20. Нежинский	29,2	15,9	15,5	15,5	32,4	17,0	16,4	16,4
21. Изюмский	53,8	43,0	39,7	36,1	62,1	50,9	49,3	45,5
22. Прилукский	87,3	72,1	72,1	70,9	85,2	72,2	72,2	71,6
23. Полтавский	68,9	66,2	65,6	65,1	70,0	68,3	68,3	68,3
24. Роменский	29,4	16,6	15,3	15,4	28,8	17,7	16,2	16,3
25. Сумской	87,7	31,5	31,9	32,2	89,8	34,2	35,4	35,0
26. Харьковский	54,1	23,7	23,5	23,4	68,5	36,9	36,8	36,7
Итого	58,7	40,2	39,6	39,0	62,1	46,1	45,7	47,2
В абсол. цифр. (в тыс.)	707,5	480,6	473,4	466,4	3494,8	2739,5	2714,6	2689,4

Округа	Хозяйства				Пашня			
	В % к общему количеству хозяйств в округах				В % к общей площади пашни округов			
	на 10/III	на 10/IV	на 20/IV	на 1/V	на 10/III	на 10/IV	на 20/IV	на 1/V
Степь								
27. Артемовский	52,6	50,4	50,4	49,2	66,8	69,4	69,4	68,4
28. Днепропетровский	67,0	68,2	57,4	57,6	77,8	72,1	72,1	71,6
29. Запорожский	66,4	57,2	50,8	42,6	80,5	73,5	68,3	58,8
30. [Елисаветградский]	86,6	79,5	79,6	80,2	84,9	82,6	83,0	83,0
31. Криворожский	89,0	42,8	35,8	35,6	95,0	53,9	44,3	40,5
32. Луганский	60,8	54,9	54,9	53,6	72,7	65,2	65,2	57,7
33. Мариупольский	71,1	52,9	47,5	36,2	83,5	68,3	58,4	47,7
34. Мелитопольский	70,1	64,2	59,7	57,7	74,5	69,2	68,0	68,0
35. Николаевский	85,5	57,6	54,5	54,5	86,6	66,2	62,0	62,0
36. Одесский	88,8	67,1	61,3	55,3	90,0	71,0	69,1	64,7
37. Первомайский	71,9	50,2	47,2	45,0	74,7	56,1	53,2	51,4
38. Сталинский	66,7	66,2	63,8	60,2	68,2	65,3	65,0	61,3
39. Старобельский	73,9	64,0	66,8	66,5	77,7	68,1	67,9	68,0
40. Херсонский	71,6	57,0	51,1	49,4	92,9	78,0	70,7	61,8
41. АМССР	46,8	29,0	28,1	27,3	52,2	30,4	29,1	28,1
Итого	71,7	57,2	54,4	52,5	80,3	66,5	64,2	61,0
В абсол. цифр. (в тыс.)	1126,2	909,8	853,3	820,1	10868,7	9086,0	8779,5	8330,9
Всего по Украине	64,4	44,3	42,4	41,3	70,9	53,2	51,7	49,8
В абсол. цифр. (в тыс.)	3248,9	2233,2	2139,2	2082,2	19682,3	14988,7	14577,8	14051,4

БЮРО СЕЛЬХОЗКАМПАНИЙ

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 817, арк. 1. Відпуск.

29 79

№ 133

Резолюція Могилів-Подільського окружного комітету КП(б)У на доповідь про внутрішній стан колгоспів

27 травня 1930 р.

Відмічаючи незадовільний стан внутрі колгоспів в справі організації праці, використання матеріальних ресурсів і цілої низки інших господарчо-організаційних неполадків в колгоспах, які в основному зводяться до:

а) відсутності виробничих планів, виробничих комісій;

б) наявності в деяких колгоспах випадків безгосподарності, розхлябаності, а іноді і пияцтва з боку керуючої верхівки колгоспів;

в) недостатнього обліку праці, низької труддисципліни і цілої низки інших негативних моментів в роботі колгоспів. Випадки неуважного ставлення до середняка в колгоспі, а в окремих випадках повторення помилок у відношенні до середняка — недавання їм роботи, невикористання їх господарчих і організаційних здібностей і, нарешті, недостатній перелом в роботі Рад і кооперативного апарату в пристосуванні їх роботи до завдань колгоспівського будівництва. Явно недостатньо розгорнена масово-політвиховна робота внутрі колгоспу, особливо в справі виробничого виховання, що привело в районах Бабчинці, Ямпіль (в селах Борівка, Гальжбіївка, Миронівка) до масових виходів з колгоспів.

Бюро ОПК вважає за необхідне провести такі міроприємства:

1. Ввести в господарчу діяльність колгоспів сувору плановість, незалежно від характеру робот, з тим, аби в майбутньому процес організації праці будувався в повній відповідальності за виробничим планом, а план передбачав організацію праці.

2. Фракціям ОЗВ, ОКС розробити на протязі місяця норми виробки, взяв за основу максимальні норми за обліком всіх можливостей і умов району, передбачивши нормування праці не тільки людської сили, а і тяглової, широко обміркувавши останні на виробничих нарадах та зборах колгоспників.

3. На протязі червня місяця перевести огляд організації праці по всіх колгоспах під кутом зору кращої організації праці на основі запровадження [його] як між колгоспами, так і внутрі колгоспів, уникнувши всі ненормальності в організації праці, перевівши всю роботу шляхом самоперевірки (бригади тощо), надавши цій роботі широкої масовості.

4. Налагодити систематичну допомогу та групове і районове інструктування по спеціальним галузям роботи колгоспів, переложивши всю тяжість і відповідальність за кращу організацію праці в колгоспах на фахову систему кооперації.

5. Враховуючи, що організація і розподіл наслідків господарювання та його популярізація має головну роль в внутрішньому стані колгоспів та увязана з необхідністю підбору відповідних кадрів, запропонувати фракціям ОВК, ОКС негайно приступити до реалізації постанов окрпартконференції про всебічне забезпечення кадрами колгоспів, зокрема фракції ОВК негайно забезпечити організацію курсів рахівників з комсомольців. Організувати систему висування на керуючу роботу колгоспників та колгоспниць, зокрема середняцтва. Фракції ОКС посилити інструктаж колгоспів, негайно організувавши інститут інструкторів в районах. Відділу кадрів підібрати робітників.

6. Починаючи з червня місяця РПК та партосередкам розгорнути масову підготовку до переведення бідняцько-середняцьких конференцій з тим, аби конференції перевести в кінці червня місяця. Під час підготовчої роботи широко популярізувати рішення партії по роботі на селі в розрізі тез до XVI з'їзду партії тов. Яковлева, одноразово використавши цю підготовку на нове втягнення одноосібників з бідняків і середняків в колгоспи, рішуче усуваючи неуважливе ставлення деяких колгоспників до одноосібників.

7. Відмічаючи наявність помилок в окремих колгоспах по відношенню до середняка (обрахунки, ненадання роботи, невикористання його господарчих здатностей), РПК рішуче і негайно виправити всі помилки, проводячи рішучу боротьбу з тими, хто допускає їх, поруч з цим на основі обстеження колгоспів звільнити останні від чуждих елементів.

8. Забезпечити своєчасне розрішення спірних питань між колгоспами і індивідуальниками, що вийшли з колгоспів, перевіривши правдивість розрахунків між останніми.

9. Прискорити організацію наймитсько-незаможницьких груп там, де вони не організовані, а де вони організовані — налагодити роботу останніх, перевівши обстеження, також добитись зміцнення виховної роботи серед батрацтва і бідности в колгоспах.

10. На протязі цього ж терміну добитись зміцнення роботи партосередків в галузі покращення їх керівництва внутрішнім життям колгоспів та на основі обміркування тез до XVI партз'їзду добитись вижиття розтіряності, розхлябаності в їх роботі, відпускних настроїв, рішуче виправляючи всі помилки, допущені в час посівної кампанії та колективізації, збільшивши відповідальність за помилки, популяризуючи і виховуючи організації на виправлених помилках.

11. Запропонувати фракції ОВК і ОКС проробити в розрізі постанов ЦК порядок кущування колгоспів.

12. На основі перевірки забезпеченности фуражом колгоспів — прийняти відповідні заходи щодо забезпечення фуражом.

13. З метою стимулювання господарчої діяльності в колгоспах та кращої організації праці як під час обробки інтенсивних

культур (буряк і інші), так і в процесі всього господарювання, доручити фракції ОВК вишукати відповідні кошти та утворити преміальний фонд колгоспів.

14. Запропонувати РПК, фракції ОКС використати кампанію огляду колгоспів для рішучої боротьби з окремими проявами безгосподарності, пияцтва і іншими антиколгоспівськими вчинками, що впливають на правильну організацію праці в колгоспі і дискредитують такий серед селян, застосувавши на боротьбу з цими недоліками широку критику та самокритику недоліків в колгоспному будівництві.

15. Усунути механічне перенесення організації праці радгоспів в колгоспи, та не допускати в дальнішому цих випадків.

16. Відмічаючи наявність конкуренції між комбінатами в оплаті за роботу по обробці буряка, що ставило під загрозу своєчасну обробку буряка в колгоспах та в індивідуальних масивах і вносило дезорганізацію на ринок праці, запропонувати суворо дотримуватись використування робсили в розподілених між комбінатами районах, притягуючи до відповідальності осіб, що порушують районовий розподіл ринків праці та збільшують ціни на оплаті.

Певно: Зав. загальним відділом ОПК Єрмак.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 806, арк. 2—3. Завірена копія.

№ 134

Постанова бюро Херсонського окружного комітету КП(б)У на доповіді про стан колективізації з Голопристанському і Горностаївському районах

29 травня 1930 р.

Заслухавши доповіді секретаря Голопристанського РПК т. Соколова й Горностаївського т. Чорного про стан колективізації в цих районах, бюро ОПК констатує:

1. Внаслідок слабої масової й політ-виховної роботи серед бідняцько-середняцьких мас села, завдяки мавшим місце командуванням під час колективізації, прояв антисередняцьких настроїв, а також завдяки слабій організації внутрішнього життя й роботи колгоспів мав місце значний відход бідняцько-середняцьких мас із знов утворених колгоспів.

2. Сучасний стан колективізації Голопристанського та Горностаївського районів характеризується:

а) Існуючими колгоспами охоплено бідняцько-середняцьких господарств: по Голопристанському — 25% і по Горностаївському району — 49,6%.

б) Відсутністю господарчих планів в колгоспах та майже відсутній облік майна та праці.

в) Недостатня організація наймицько-бідняцьких груп та майже відсутня їх робота.

г) Недооцінка середняцтва і, зокрема, слабе втягнення його до керуючої роботи в колгоспах.

д) Недостатність масової агітаційної роботи і, зокрема, недостатньо широко популяризовано постанову ЦК... [72]

е) Майже відсутнє керівництво з боку Горностаївського РПК роботою куща і машинно-тракторної станції, що призвело до безгосподарності в них.

3. Відмічаючи значну роботу, що провели Голопристанська й Горностаївська парторганізації в напрямкові виправлення припущених помилок під час колективізації, внаслідок чого організації успішно провели весняну посівкампанію та по Голопристанському районі в деякій мірі почався приток до колгоспів нових членів, все ж бюро ОПК вважає, що темпи проведення цієї роботи з'являються дуже млявими й якість переводимої роботи зовсім незадовільна.

4. Бюро ОПК рішуче вимагає від райпарткомів напружити всі сили парторганізації та мобілізувати увагу бідняцько-середняцьких мас села на більш скоріше і більш енергійне виконання завдань, що стоять перед районами в справі колективізації.

5. Визнаючи, що дальші успіхи в справі колективізації в вирішальній мірі будуть залежати від виправлення тих перекручувань лінії партії, що мали місце під час колективізації і розкуркулювання, бюро ОПК ставить першочерговим завданням парторганізації негайне виправлення всіх перекручувань, що мали місце, зокрема категорично вимагає негайного повернення або компенсування майна розкуркулених середняків.

Фракції ОВК перевірити виконання цієї директиви й через 2 тижні доповісти бюро ОПК.

6. Бюро ОПК зобов'язує райпарткоми та колгоспну систему притягнути до активної керуючої роботи в колгоспах середняцтво, ведучи рішучу боротьбу з антисередняцькими настроями, недооцінкою середняцтва в колгоспах.

7. Оскільки вірна організація праці в колгоспах, упорядкування господарчого життя в колгоспах (облік праці, майна), підготовка до уборочної кампанії та вірний розподіл прибутків буде сприяти піднесенню авторитету колгоспів і втягненню нових мас бідняцько-середняцьких господарств в колгоспи, бюро ОПК зобов'язує райпарткоми негайно зайнятись організацією та впорядкуванням господарчого життя колгоспів, притягаючи до активної роботи в цьому профспілкову організацію села, зокрема Робос та РТС. Поряд з цим бюро ОПК пропонує райпарткомам, Зерноколгоспілці та ОЗВ негайно скласти конкретні плани переведення в колгоспах уборочної кампанії.

8. Відмічаючи, що більшість РПК і досі не виконали постанов партії та директив ОПК про організацію наймицько-бідняцьких груп в колгоспах, а там, де вони утворені майже відсутня планова робота, бюро ОПК зобов'язує всі РПК негайно зайнятись організацією в колгоспах наймицько-бідняцьких груп, доручивши фракції ОК КНС та Зерноколгоспспілці на протязі місяця перевірити виконання цієї постанови та доповісти бюро ОПК.

9. Бюро ОПК констатує, що в низці районів маються серед колгоспників тенденції замкнутись і не приймати нових членів колгоспів, особливо тих, що недавно вийшли із колгоспів. Визнаючи ці тенденції за хворобливі й неприпустимі, бюро ОПК зобов'язує парторганізації провести серед колгоспників відповідну роботу за прийом нових членів у колгоспи із батрацтва, бідноти, середняцтва, рішуче борючись з замкненістю окремих колгоспів.

10. Зважаючи на наявність більшої половини індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств в цих районах, бюро ОПК зобов'язує РПК звернути відповідно увагу на обслуговування їх шляхом виробничого прошарування, масової роботи і т. ін.

11. Визнаючи, що в Голопристанському та Горностаївському районах маються всі умови для дальшої успішної масової колективізації бідняцько-середняцьких мас, бюро ОПК ставить завданням перед парторганізаціями організувати широку масову агітаційно-виховну роботу за дальшу суцільну колективізацію району.

ОПК зобов'язує райпарткоми продовжувати популяризацію серед бідняцько-середняцьких мас, і зокрема колгоспників, останніх постанов партії.

12. Ураховуючи господарче значення Голопристанського району як зернового, так і бавовняного і відсутності там машинової бази, доручити Зерноколгоспспілці та ОЗВ внести в план 1930—31 року організацію там МТС.

13. Визнаючи за абсолютно неприпустиме, що низка райпарткомів дає невірні відомості про стан колективізації, чим заводять в оману ОПК, бюро ОПК категорично пропонує всім райпарткомам під відповідальність секретарів РПК щільно перевіряти цифрові дані, що даються в ОПК, і зокрема в питаннях про колективізацію.

14. Цю ухвалу, за винятком п. 13, оголосити в «Наддніпрянській правді».

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 806, арк. 4—5. Завірена копія.

№ 135

*Доповідна записка * про організацію праці в комуні «Червоний господар» на Чернігівщині*

1 червня 1930 р.

Комуна «Червоний господар» організувалась в 1928 році. Спочатку в комуні було 10 наймитсько-бідняцьких дворів з 38 їдцями, 120 га землі, 8 кіньми, 5 коровами і одна на всіх невеличка хата.

Зараз же комуна значно зміцніла і є одною з найкращих комун Чернігівщини. Вона виросла у велике зразкове господарство.

В комуні 530 га рільної землі, 35 гарних робочих коней, 44 корови, 90 свиней (племрозплідок), 140 племінних волоських овець, трактор, молотарки, сівалки, різний сількогосподарський реманент. На місці однієї хати, що її спершу мали комунари, виросли великі господарські будинки та житлові будинки для комунарів. Велика кухня, столова з клубом, сараї для коней, корів та ін.

Зараз готуються будувати велику молочну ферму на 200—300 корів та закладають силосну башту на 8 тис. пудів силосу.

Керівництво галузями господарства покладено на окремих членів ради, що складається з 7 чоловік. Голова комуни керує всім господарством та рахівництвом, один член ради керує рільництвом з його секторами; другий — скотарською галуззю; третій — городництвом; четвертий — господарсько-виробничою частиною; п'ятий — організацією праці і шостий — культ-освітньою роботою. Кожен з них відповідає за стан своєї галузі господарства. Кожна галузь в свою чергу розбивається на сектори, а сектори обслуговують спеціальні бригади. Від фізичної праці в комуні ніхто не звільняється.

Наряди на роботу дає голова ради звечора. Облік роботи провадять бригадири на полі, вони ж стежать за якістю роботи; після закінчення робіт бригадири дають відомості завідувачам галузей господарства. Робітні години кожного комунара записуються до календаря робіт, в якому відзначається хто, де, коли і скільки годин працював.

На всіх роботах запроваджено норми виробітку, взяті частково з досвіду сусіднього Чемирського радгоспу і перевірені своєю практикою. В частині робіт почали запроваджувати відрядність. Утворено фонд преміювання кращих робітників комуни.

Добре розгорнула свою роботу в комуні виробнича нарада. Участь в ній беруть майже всі члени комуни. Вона удосконалює та перевіряє виконання виробничого плану, опрацьовує заходи раціоналізації господарювання.

---

* Автора документа не встановлено.

Виробничі плани складаються на кожну окрему галузь господарства; проекти їх складають завідувачі галузей, після чого їх корегують фахівці та опрацьовує виробнича нарада і затверджують загальні збори. Отже, всі члени комуни беруть участь в складанні всіх виробничих планів, з якої б не було галузі.

Виробничий план весняної засівної кампанії комуна виконала повністю: засіяно ярих на площі 198 га. Більше того, знайшли додаткову площу 18 га, що засіяли техкультурами. Отже, план навіть перевищено.

В комуні широко запроваджено соціалістичне змагання поміж бригадами. Тільки цим можна пояснити те, що комуна успішно закінчила посівкампанію. До того ж комуна змагалася з двома сусідніми СОЗами, що теж дало добрі наслідки не тільки для комуни, а й для СОЗів.

Зовсім непрацездатні члени комуни знаходяться на утриманні комуни, малопрацездатні використовуються на найлегших роботах, яка б не знесилювала їх; оплачується їхня робота за визначеними розрядами. Хворі члени комуни одержують під час своєї хвороби 50% пересічного свого заробітку, вагітні жінки від роботи зовсім звільняються.

В комуні є дитячі ясла та майданчик, що охоплюють всіх комунарських дітей. Для дітей окремі кімнати і спеціальна кухня; доглядають за дітьми жінки, що пройшли короткотермінові курси.

Всі роботи комуни оплачуються за 3-х розрядною сіткою: перший розряд — 1 крб., другий — 1 крб. 10 коп, третій — 1 крб. 20 коп.

Харчуються комунари спільно, ніяких обмежень в харчах немає.

Комунари, що працюють на польових роботах, на обід йдуть до столовки. Тим же робітникам, що працюють далеко в полі, їжу возять на місце роботи.

Отже, досвід комуни «Червоний господар» в справі організації праці варт використати й для інших колгоспів.

Ті відомості, що ми одержуємо від колгоспів, свідчать, що там, де добре організовано працю, успішно закінчено й весняну сівбу.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 4, спр. 1559, арк. 260—263. Копія

№ 136

З протоколу загальних зборів членів сільськогосподарської артілі ім. Крупської с. Сопина Погребищенського району

2 червня 1930 р.

4. Слухали: обрання делегата від Сопинської с.-г. артілі ім. Крупської вітати XI Всеукраїнський з'їзд КП(б)У.

4. Ухвалили: Делегатом від колгоспу с. Сопина обрати гр. Лавренюка Евдокима Тодосійовича, якому доручити вітати XI Всеукраїнський з'їзд КП(б)У.

Збори відмічають, що під правильним керівництвом Ленінської Комуністичної партії та Радянської влади ми бідняцько-батрацькі та середняцькі господарства с. Сопина з поодиноких дрібних господарств утворили одне велике колективне господарство.

З перших днів свого існування колектив має досягнення як в справі поширення засівної площі, так і в виконанні різних агромiроприємств, які забезпечують підвищення врожаю. Бідняцько-батрацькі та середняцькі маси села, об'єднавшись в велике колективне господарство, ведуть нещадну боротьбу з класовим ворогом — глитаєм та й в дальнішому будемо вести боротьбу до остаточного знищення куркуля як класу на селі.

Ми, члени колгоспу с. Сопина, доручаєм т. Лавренюку Євдокиму заявити XI Всеукраїнському з'їзду КП(б)У, що й надалі наш колгосп буде цілком йти за правильним проводом більшовицької Комуністичної партії, будемо вперто працювати в перебудові сільського господарства та виконаємо ті завдання, які покладені на працюючі маси села.

Хай живе Ленінський ЦК КП(б)У!

Хай живе XI Всеукраїнський з'їзд Комуністичної партії більшовиків України!

Голова зборів Андрійчук
Секретар Губа

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України ф. 1, оп. 3, спр. 324, арк. 107. Оригінал.

№ 137

Привітання першої конференції колгоспних наймитсько-незаможницьких груп Комінтернівського району Одеського округу XI з'їзду КП(б)У

8 червня 1930 р.

Наймити та біднота Комінтернівського району Одещини, зібравшись на першу районову конференцію наймитсько-незаможницьких груп колгоспів, шлють палке привітання найкращим

представникам славної Комуністичної партії більшовиків України, XI з'їзду КП(б)У. При переведенні останніх міроприємств партії по ліквідації куркуля як класу та весняної засівкампанії куркуль розгорнув велику роботу та чинив шалений опір щодо зриву зазначених міроприємств. Не дивлячись на це, завдяки цілком вірній політиці нашої Комуністичної партії, упертій роботі у спілці з середняком, ми першими в окрузі закінчили більшовицьку сівбу, виконавши плани з перебільшенням на 6% та поширивши засівну площу проти минулого року на 9000 га, або на 13%. Однак ми добре знаємо, що боротьбу з куркулем за соціалістичну перебудову сільського господарства ще не закінчено. Перед нами стоїть ціла низка найважливіших завдань по підсиленню роботи наймитсько-незаможницьких груп у колгоспах, зміцненню колгоспів та охопленню їх мережою бідноти та середняцтва, а також остаточного знищення куркуля як класу. Ми упевнені, що за випробованим керівництвом Комуністичної партії більшовиків ми всі ці труднощі переможемо, зі свого боку ми обіцяємо прикласти всі зусилля для цілковитого виконання рішень XI з'їзду КП(б)У.

Хай живе XI з'їзд КП(б)У!

Хай живе пролетаріат і трудове селянство — будівники першої в світі країни соціалізму!

Хай живе Ленінський Центральний Комітет ВКП...!

Президія райконференції.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 13, спр. 324, арк. 93. Відпуск.

№ 138

Привітання колгоспників колгоспу «Перемога» с. Миньківці Сквирського району Білоцерківського округу XI з'їзду КП(б)У

8 червня 1930 р.

Від колгоспників «Перемога» с. Миньківці Сквирського району Білоцерківського округу, від імені колгоспників господареві-керівникові палкий більшовицький привіт.

Товариші, покладені на нас завдання партією весняної с.-г. кампанії ми виконали успішно. Польової землі в нас 511 га, посів виконано по плану: овес — 137%, ячмінь — 129%, просо — 100%, гречка — 111%, віка — 71%, горох — 98%, конопля — 33%, цукровий буряк — 117%. На 6 червня весь прорвано кормовий буряк — 100%, мішанку — 37%, фасоль — 100%. [На] основі росту і зміцнення нашого господарства ми ліквідуєм глитая як клас.

Хай живе XI з'їзд КП(б)У!

Хай живе змичка бідноти [з] середняком!

Член управи колгоспу Максименко

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 13, спр. 324, арк. 94. Відпуск.

№ 139

Привітання конференції жінок-колгоспниць Смілівського району XI з'їзду КП(б)У

8 червня 1930 р.

Перша районова конференція жінок-колгоспниць Смілівського району Роменської округи вітає XI Всеукраїнський з'їзд більшовиків України. Під проводом Комуністичної партії та її Ленінського ЦК, всупереч тлумаченням правих та «лівих» загибщиків ми успішно йдемо вперед в справі перебудови села на базі індустріалізації та знищення куркуля як класу на основі суцільної колективізації. Ми запевняємо з'їзд, що в дальнішому будем боротись на два фронти проти правих і лівих загибщиків та примиренством до них, прикладемо усі зусилля для зміцнення досягнень у колгоспному будівництві шляхом кращої організації праці в колгоспах. Ми запевняємо з'їзд та всю партію, що ми по-більшовицькі підготовимось та переведем уборку врожаю та осінню посівкампанію.

Хай живе XI Всеукраїнський з'їзд КП(б)У!

Хай живе Ленінський ЦК КП(б)У!

Президія райконференції

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 13, спр. 324, арк. 124. Відпуск.

№ 140

Зведення Наркомзему УРСР про стан машинно-кінних станцій на Україні*

Середина червня 1930 р.

Райони	Кількість організованих МКС	Ними об'єднано господарств (тис.)	В них об'єднано коней (тис. голів)	% виконання плану	
				щодо кількості МКС	щодо кількості коней
Полісся	129	31,1	19,6	51,2	30,4
Правобережжя	677	243,0	133,8	93,4	73,0
Лівобережжя	632	245,8	209,3	85,4	92,0
Степ	753	309,5	345,6	58,7	89,5
Україна	2191	829,4	708,3	73,0	80,0

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 806, арк. 59. Склографічний відбиток.

* Зведення за даними окружних земвідділів на 10 червня 1930 р.

№ 141

Зведення Київської окрколгоспспілки про кількість і причини виходу селян з колгоспів

20 червня 1930 р.

№№ п.п.	Назва районів	Було в колгоспах на початок весняної сівби	Вибуло	З них: бідняків	З них: середняків	Залишилося	Причини виходу
1	Ржищівський	5341	1072	643	429	4269	Незадовільненість з боку організації харчування, незабезпеченість авансами та внутрішні організаційні неполадки всередині колгоспів
2	Кагарлицький	4814	1233	489	744	3581	Неналагодженість організації праці в колгоспах
3	Бишівський	2379	457	227	230	1922	Середняки вийшли через небажання усуспільнювати худобу, бідняки — через незабезпеченість одягом, харчами, що ї потягнуло їх на відходні заробітки, два колгоспи ліквідовано
4	Переяславський	3929	296	106	190	3633	Окремих селян потягнуло до індивідуального господарювання в зв'язку з бажанням збувати свою продукцію по підвищеним цінам на приватному ринку

Господарств у колгоспах за станом на 10 травня 1930 р. було 56 101, або 23,7% до загальної кількості індивідуальних селянських господарств в Київській окрузі. Вибуло з колгоспів по даним 17 районів 4574 господарства, що складає 8,1% до колективізованих господарств.

Київський обласний державний архів, ф. Р—510, оп. 1, спр. 117, арк. 20. Відпуск.

№ 142

Зведення Наркомзему УРСР про загальну кількість селянських господарств на Україні

На 20 червня 1930 р.

Економічні райони	Всього господарств	В тому числі		У відсотках	
		колект.	індивід.	колект.	індивід.
Полісся	533,2	61,9	471,3	11,6	88,4
Правобережжя	1747,8	586,8	1161,0	33,6	66,4
Лівобережжя	1194,9	357,0	837,9	29,9	70,1
Степ	1568,9	649,4	919,5	41,1	58,8
Україна	5044,8	1655,1	3389,7	32,8	67,2

ЦДАЖР УРСР, ф. 515, оп. 1, спр. 114, арк. 63. Копія.

№ 143

Постанова бюро Єлисаветградського окружного комітету КП(б)У про підсумки перевірки колгоспів

21 червня 1930 р.

1. Констатувати, що перевірка пройшла в умовах енергійної роботи парторганізації по широкому роз'ясненню лінії партії у колгоспному будівництві, організації мас колгоспників навколо конкретних завдань перевірки. Внаслідок перевірки колгоспів в переважній більшості колгоспи очистились від розкладницьких, шкідницьких, класово-ворожих елементів; внаслідок посилення масової роботи в час перевірки, виживання недоліків, що мали місце в минулому, ліквідації наслідків перекручень лінії партії в колгоспному будівництві парторганізація дійшла повного засвоєння широкими масами принципу добровільності в колгоспному русі; вибито всякий грунт для використання різними ворожими елементами помилок, що мали місце в минулому.

Все це утворило такий стан в колгоспах, такі умови, за яких при правильному, умілому керівництві парторганізації можливо значне укріплення колгоспів і дальше успішне просування вперед.

2. Перевірка виявила ненормальності взаємин поміж бідняками, середняками в окремих колгоспах. До цього в певній мірі спричиняються нездорові споживацькі настрої серед бідноти по окремих колгоспах, а також неуважне ставлення низки партор-

ганізацій до залучення кращих середняків до керівної роботи в колгоспах.

Бюро ОПК пропонує всім парторганізаціям продовжувати масову роботу в колгоспах в напрямі кращої організації бідноти навколо завдань укріплення колгоспів, зміцнення труддисципліни, широко роз'яснюючи, що піднесення матеріального добробуту бідноти залежить повнотою від енергійної роботи по виконанню господарчих завдань колгоспів, організованої зразкової участі бідноти у виконанні цих завдань (уборка, хлібозаготовлі тощо).

Бюро ОПК ще раз застерігає парторганізації від помилок по відношенню до середняка та пропонує вжити заходів до залучення середняків до керуючих органів колгоспів, встановивши, як правило, щоб в керуючому органі було біля 50% середняків.

3. Масова робота серед жінок, що провела парторганізація, дала вже певні позитивні наслідки, та було б в корні невірним і шкідливим заспокоєння на цьому. Парторганізації повинні організувати систематичну масову роботу серед жінок, обговорення всіх практичних питань життя колгоспів, залучення жінок-колгоспниць до активної участі у вирішенні цих питань та провести довибори до керуючих органів колгоспів активних жінок-колгоспниць, де ще не зроблено це.

Встановити, що в складі правлінь колгоспів повинно бути не менше як 50% жінок до загальної кількості членів правлінь. Потрібно ще до початку уборочної кампанії провести широке висування жінок-колгоспниць на провідну виробничу роботу, як-от: бригадирів, польоводів тощо.

4. Відзначаючи певну активізацію куркульства як в час перевірки, так і в усій роботі по укріпленню колгоспів, бюро ОПК застерігає всі місцеві парторганізації від недооцінки цієї активності і зобов'язує вести енергійну роботу по організації мас на рішучу боротьбу з куркульськими недобитками.

5. Перевірка також виявила, що окремі ланки парторганізації виявили неспроможність, а окремі товариші — небажання боротися за укріплення колгоспів, за кожного колгоспника — проти активності куркуля, його розкладницької ворожої діяльності; були також окремі поодинокі факти продовження неправильних методів роботи, елементів адміністрування, штучної затримки тих, що бажали вийти з колгоспу тощо. Все це ще раз виявляє кончу потребу самої нещадної боротьби на два фронти, боротьби зі збоченнями генеральної лінії партії.

6. Перевірка виявила низку ненормальностей у внутрішньому житті колгоспів, на ліквідації яких насамперед повинні зосередити свою увагу всі парторганізації.

Основними з цих питань є: організація і оплата праці, уборочна кампанія, хлібозаготівля, підготовка й проведення осінньої засівної кампанії, правильна організація і розподіл наслідків господарювання, посилення культурної роботи в колгоспах.

Зокрема бюро ОПК ставить такі конкретні завдання в справі дальшого укріплення колгоспів:

а) доручити агітмасвідділу та фракції окрколгоспсоюзу протягом 5-ти днів опрацювати та опублікувати в пресі проект інструкції про розподіл продукції врожаю.

Райпарткомам розгорнути широку масову роботу навколо питання розподілу продукції, провівши між 25 червня і 5 липня обговорення на зборах колгоспників проекту інструкції; врахувавши наслідки цього обговорення, скласти потім остаточну інструкцію, подавши її на затвердження бюро.

б) В середині липня скликати окружний зльот колгоспників та одноразово з'їзди виробничих товариств.

Доручити агітмасвідділу з відповідними окружними об'єднаннями проробити питання підготовки з'їздів.

На з'їздах виробничих товариств поставити питання про виробниче кооперування та колективізацію у індивідуальних господарствах.

При встановленні модусу з'їздів колгоспників врахувати необхідність представництва на ньому від кожного колгоспу.

в) В зв'язку з майбутніми з'їздами та переведенням уборочної кампанії звернутись з закликом з цього приводу до колгоспників та одноосібників бідняків та середняків, відбивши в ньому, на основі досягнутих успіхів, завдання колгоспів та подальшу колективізацію індивідуальних господарств.

г) Ліквідувати окрколгоспсоюз, утворивши окрколгоспзерносоюз.

Встановити, що райколгоспкооператзерносоюзи підлягають безпосередньому керівництву округових фахових кооперативних організацій.

д) Зобов'язати РПК протягом 3—5 днів вирішити питання про дальше існування кущів, залишаючи їх там, як колгоспну ланку, де вони організаційно-господарче вже зміцнені.

е) Ті «колгоспи-гіганти», де вони ще не реорганізовані, практичну їх реорганізацію перенести на опісля уборочної кампанії.

ж) Зобов'язати РПК та всі парторганізації приділити виключну увагу питанню популяризації статуту сільськогосподарської артілі серед колгоспників, утворити спеціальні гуртки по вивченню статуту.

з) Питання середколгоспної демократії за умов боротьби за зміцнення колгоспів набуває виключної ваги. Боротьба з її порушенням, затиском критики колгоспників з боку керівних органів колгоспів; боротьба з адмініструванням, з відриванням від мас і ігноруванням потреб цих мас, з нечулим ставленням до їх вимог — набувають виключного значення в роботі всіх парторганізацій.

Бюро ОПК підкреслює, що наслідки перевірки не тільки не дають підстав для заспокоювання, а, навпаки, ставлять ряд нових та більш складних вимог перед організацією в цілому в справі

зміцнення подальшого розвитку колективізації в окрузі,— ще з більшою енергією повинні працювати всі парторганізації над вирішенням всіх питань серед колгоспного життя.

Певно: зав. таємною частиною ОК [*підпис нерозбірливий*]

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 806, арк. 42—44. Завірена копія.

№ 144

Циркулярний лист Укрколгоспцентру окрколгоспспілкам про підготовку в частинах Українського військового округу спеціалістів соціалістичного сільського господарства

24 червня 1930 р.

Як Вам уже повідомлялось (27 березня 1930 р., № 1544), в частинах УВО готується 24 000 червоноармійців — робітників масових кваліфікацій для колгоспної й кооперативної системи, з яких для України — 18 060 і решта — для інших республік. Розподіл цієї кількості Вам було своєчасно надіслано. Надаючи величезного політичного й виробничого значення цій масовій підготовці кадрів, вважаючи, що по закінченні курсів й демобілізації значна частина цих робітників буде використана на роботі в колгоспах за цільовим настановленням курсів, на яких вони занімались, та друга частина складає той актив і резерв, з якого будуть черпатись керівні й кваліфіковані робітники при дальшому зрісті колгоспів, Укрколгосп пропонує Вам зайнятись перевіркою становища підготовки цих кадрів, що знаходяться на території Вашої округи.

Для проведення цього необхідно:

1. Зв'язатись з політорганами червоноармійських частин В[ашої] округи;

2. Разом з ними перевірити хід підготовки масових кадрів в частинах Ч[ервоної] А[рмії], як в округовому центрі, так і в місцях розташування військових частин на території В[ашої] округи шляхом виїзду Ваших робітників.

Не пізніше 20 липня ц. р. дати УКГ у формі доповіді такі відомості:

а) кількісне охоплення по Вашій окрузі червоноармійців для колгоспно-кооперативної системи та по яких кваліфікаціях;

б) забезпеченість курсів лектурой та підручниками;

в) якісний склад лектури та підручників;

г) роль й ступінь участі місцевих колгоспних, кооперативних і земельних органів у справі допомоги політорганам приладдями, викладачами, грішми;

д) якісний склад і ступінь засвоєння слухачами курсів програми;

е) позитивні й негативні боки в роботі курсів.

Одночасно нагадується про цілковиту підтримку з боку системи колгоспної кооперації безперебійної роботи курсів шляхом забезпечення грошової допомоги, допомоги лектурою, літературою, різними приладдями тощо.

Правління Тищенко
Культвідділ Грубич
Оригіналові відповідає (*підпис*)

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 119, арк. 84, Склографічний відбиток.

№ 145

Зведення Наркомзему УРСР про стан колективізації сільського господарства України на 1 серпня 1930 р.

3 серпня 1930 р.

I. КОЛЛЕКТИВИЗАЦИЯ

1. Всего имеется колхозов — 20 480.
2. В колхозах объединено 1487 тыс. хозяйств (в среднем на 1 колхоз приходится 72 хозяйства).
3. Количество объединенных в колхозах хозяйств составляет 29,5% всех хозяйств Украины.
4. Колхозы имеют обобществленной пашни — 10166,2 тыс. га (в среднем на 1 колхоз приходится 499 га).
5. Обобществленная площадь пашни составляет — 36,1% всей пашни.
6. В обобществленных хозяйствах имеется рабочего скота 1008,7 тыс. голов.
7. Из этого количества рабочего скота обобществлено — 943,8 тыс. голов, или 93,6%.
8. Батраков вовлечено в колхозы — 112 370 человек, или 74,9% планового задания.

II. УБОРКА ХЛЕБА

(озимой пшеницы, ржи, яровой пшеницы, ячменя, овса) в колхозном и индивидуальном секторах

1. Всего скошено 14 976 тыс. га, или 82,5% всего посева.
2. Озимых скошено 8172,2 тыс. га, или 85,8%.
3. Яровых скошено 6803,8 тыс. га, или 78,8%.

III. СЕНОКОС

1. Скошено трав 1077,2 тыс. га.
2. Из этого количества в колхозах скошено 332,5 тыс. га, или 30,8%.

IV. СЕМЕННОЙ ФОНД В КОЛХОЗАХ

1. Собрано семфонда в колхозах 341 тыс. центнеров.

2. Озимых собрано 222,5 тыс. цент., в том числе пшеницы 139,15 тыс. цент., или 62,5%.

3. Яровых собрано — 118,5 тыс. цент., в том числе пшеницы — 26,4 тыс. цент., или 22,3%.

V. ФУРАЖНЫЙ ФОНД

Колхозами собрано фуражного фонда: концентрированных кормов 39,47 тыс. цент., грубых кормов — 440,2 тыс. цент., сочных кормов — 15,6 тыс. центнеров.

VI. КОНТРАКТАЦИЯ ОЗИМЫХ

1. Всего законтрактовано озимых 186,5 тыс. га, или 2,3% плана, в том числе сортотоварных посевов — 83 тыс. га, или 2,1% плана.

2. Пшеницы законтрактовано 136,4 тыс. га, или 2,9% плана, в том числе сортотоварных посевов 73,42 тыс. га, или 1,8% плана.

VII. СБЫТ ИНВЕНТАРЯ

1. Плугов продано населению 3214, в том числе колхозам 1219, или 37,9%.

2. Сеялок продано населению 469, в том числе колхозам 420, или 89,5%,

3. Сортировок продано населению 245, в том числе колхозам 102, или 41,6%.

4. Триеров продано населению 62, в том числе колхозам 61, или 98,4%.

VIII. ЗЕРНООЧИСТКА

1. Очищено всего 89,6 тыс. цент., или 0,8% плана, в том числе в колхозах 70,1 тыс. цент., или 78,2% общей зерноочистки.

2. Очищено на триерах — 35,5 тыс. цент., или 0,4% плана, в том числе в колхозах 26 тыс. цент., или 73,2% общей зерноочистки.

IX. СИЛОСОВАНИЕ

1. Силосных башен и полубашен построено — 376 штук, емкостью 378,9 тыс. цент., из этого количества построено в колхозах 364 штуки, или 96,8%, емкостью 376,6 тыс. цент., или 99%.

Выполнение задания составляет по количесту построенных башен и полубашен — 376%, по емкости — 63,4%.

2. Силосных траншей построено 1337 штук, емкостью 875,7 тыс. цент., из этого количества построено в колхозах 1159 штук, или 86,6%, емкостью 836,4 тыс. цент., или 95,7%.

3. Силосных ям построено 15 719 штук, емкостью 1862,5 тыс. цент., из этого количества построено в колхозах 6054 штук, или 38,5%, емкостью 907,5 тыс. цент., или 48,7%.

Выполнение задания составляет по количеству построенных ям — 9,8%, по емкости — 10,6%.

Руководитель бюро с.-х. кампаний НКЗ УССР Волошинов

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 8, спр. 1255, арк. 11—12. Склографічний відбиток.

№ 146

Інформація Шепелицького райкому КП(б)У ЦК КП(б)У про стан колгоспів в районі

16 серпня 1930 р.

ФАКТИЧНИЙ СТАН КОЛГОСПІВ В РАЙОНІ

1. Робота щодо закріплення колгоспів, практичні міроприємства і наслідки в цій роботі:

а) Внаслідок переведення ударної роботи в час весняної сівби та широкого роз'яснення про надання пільг колгоспам — мобілізація всіх виробничих ресурсів району, постачання немеханізованих колгоспів сільськогосподарчими машинами.

б) Широке розгортання роботи по організації праці в колгоспах та підняття на основі цього труддисципліни серед членів колгоспу.

в) Організація міжколгоспної допомоги в спосіб перекидки машин, людей, особливо комсомольські бригади на основі їхньої згоди.

г) Допомога тягловою силою та сільськогосподарськими машинами з боку радгоспу «Скотовод».

д) Широка участь громадських організацій сіл та району в переведенні господарчих робіт, боротьба з шкідництвом з боку куркуля, особливо агітація.

Шепелицька організація має слідуюче: не тільки стабільність, але і поширення існуючих колгоспів. Так, на 15 серпня 1930 року маємо 19 колгоспів, ними охоплено 530 дворів та 3680 га рільної [землі] та 1447 га сіножаті, або загальний відсоток колективізації 9% по району і 15,9% землі.

Соціальний склад членів колгоспу такий: батраків — 65, бідняків — 316, середняків — 110, службовців — 39. Колгоспи зросли не тільки кількісно, але і якісно, в 11 колгоспах запроваджено нові форми праці та ударництво, майже по всіх колгоспах забезпечено участь середняцтва в правлінні колгоспів.

Сталий склад членства, приклад: відсутність виступів із колгоспів, навіть добровільного виходу із колгоспів не було, навпаки, був приріст.

2. Новоутворені колгоспи ще мають окремі недоліки в роботі, а саме: неналагодження труддисципліни, тому за порушення дисципліни (невихід на роботу) було виключено 14 членів колгоспів зі складу членства. Добровільних виходів не було, як це сказано вище, а, навпаки, відкидаючи кількість виключених, ми маємо приріст виключених на 18 господарств, а всього вступило 32 господарства, тобто 50% до виключених.

3. Облік праці переводиться в трудоднях при 10-годинному робочому дні, в 11 колгоспах з урахуванням категорій роботи. Розподіл прибутковості буде переведено по трудодням, частину валового збору врожаю, після виконання обов'язків перед державою, члени одержать натурою, а решту грішми. Протягом року членам колгоспів давались аванси, колгоспи виключно переводять в життя зазначений спосіб, і без винятку вважають його за незамінимий.

4. В цілому політико-моральний стан колгоспів здоровий, ніяких волинок не було і весь час з'являються передовиками у всіх кампаніях. На час уборочної кампанії при переведенні райконференції колгоспників оголосили себе ударниками і першими йшли в уборці врожаю, а зараз в здачі хліба.

Це свідчить про політичну свідомість та активність колгоспів. Настрій, що помічається завдяки агітації куркуля, це: що держава забере весь хліб, а ви останетесь без хліба. Випадки травлення колгоспівських посівів, на що своєчасно реагував, злочинців виявлено і притягнуто до судової відповідальності. В зв'язку з зниженням норм контрактації вдруге по поліським районам, куркуль використав це як уступку селянству (майже по всіх селах).

Нехотіння брати книжки, цим самим заставляти державу знизити норму здачі хліба. Все це під впливом куркуля, на що було зосереджено увагу партприкріплених та всю партійну організацію в бік засудження таких думок як ворожих нам, що їх складає куркуль.

ХІД ГОСПОДАРЧИХ КАМПАНІЙ

1. Організації зустріли жнива підготовленими, профспілки об'явили себе ударними, по лінії спілок висунуто ударні бригади, а також КСМ.

Кооперативною організацією організовано громадське харчування, постачання сільськогосподарськими машинами. Організовані пересувні бібліотечки, походні аптечки на полі. Селищні Ради допомагали в ремонті машин, охороні хлібів в колгоспах. В цілому участь селищних Рад в уборці хліба незначна і вимагала напруженості з боку РПК та РВК.

2. Ударні бригади із членів ЛКСМУ допомагали безпосередньо в уборці врожаю чотирьом колгоспам, в яких величезна площа засіву, а робочої сили не вистачало. Всі колгоспи склали між

собою соцумову, було також запроваджено соцзмагання внутрі самих колгоспів, бригада з бригадою та членами колгоспів.

3. На час уборки було використано машинної сили: жаток — 11, косілок — 2, двигунів — 4, 3 двигунних молотарки та 4 кінних молотарки для колгоспів. В індивідуальних господарствах уборка забезпечена зібраним простим сільськогосподарським реманентом, що торкається молотьби, то достатньо тих молотарок, що є в колгоспах.

4. Уборочна кампанія, незважаючи на те, що колгоспи були перевантажені площею уборки (на одне господарство по 6 га і більше), все ж таки передовики в уборці є колгоспи, в індивідуальних господарствах уборка іде без всяких особливих труднощів.

5. Зібрана вся озимина 6566 га, колгоспи — 920 га, ячменю — 1149 га, а в тім числі колгоспи 215 га, ярої пшениці 402 га, колгоспи — 50 га, злущено — 25 га, піднято парів — 700 га, в тому числі радгосп — 500 га, колгоспи — 35 га, індивідуальних — 165 га; таким чином, уборку озимини і ярих культур, ячменю і ярої пшениці та гороху закінчено. Овса — 2667 га, в тому числі колгоспи — 690 га, обмолочено індивідуальними господарствами 300 центнерів жита, колгоспи 250 центнерів, разом 550 центнерів, ячменю — 35 центнерів, колгоспи — 10 центнерів.

6. Через велику перегруженість колгоспів в своїй роботі по уборці врожаю була допомога тільки з боку міцніших колгоспів слабким по уборці врожаю, а також допомога з боку радгоспу жатками, косарками, молотарками; все це було кинуто в допомогу маломіцним колгоспам. Допомогу по уборці врожаю з боку колгоспів індивідуальним господарствам було непосильним перевести, з другого боку, не відчувалося особливої потреби: на час молотьби допомога машинами в обомолоті хліба індивідуальним господарствам була організована своєчасно.

7. Доведено до рад колгоспів контрольні завдання осінньої сівби, а також організована підготовча робота до розподілу наслідків господарювання. Недостатньо звернуто увагу профспілчанських організацій в справі підготовки осінньої сівби.

8. Популяризація сільськогосподарського податку проходить шляхом постановки на загальних зборах та різних зборах колгоспів, жіночих зборах, пленумах сільрадах, відкритих партійних та комсомольських зборах і профспілчанських організаціях; таких доповідей та бесід було: про основне положення закону — 107, про пільги колгоспам — 108, про облік об'єктів — 86, а всього 301 доповідь та бесіда, приблизна кількість присутніх разом за всі рази 10 670 чоловік.

Примітка: На 15 серпня здано хліба червоними валками 1200 пудів. Затверджено 8 проектів розподілу наслідків господарювання по колгоспах.

Секретар Шепелицького РПК Чапков

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 597, арк. 37—38. Оригінал.

№ 147

Доповідь голови Бесарабської комуни ім. Г. І. Котовського В. Ф. Левицького на засіданні наукової ради Наркомзему УРСР[73]

19 серпня 1930 р.

Наша коммуна существует с 1924 года, она представляет универсальное хозяйство с развитым животноводством. Население у нас 400 душ, к осени предполагается увеличить до 600, а к весне до 700 чел. Основной кадр коммуны — демобилизованные красноармейцы, участники гражданской войны.

Коммуна на сегодня располагает достаточными материальными средствами и располагает кадрами. В отношении кадров мы имеем таких специалистов: 1 агроном (было 2), 1 ветврач, 1 медврач, 1 инженер и научный работник; кроме того, мы имеем сейчас группу экономистов, в составе наших кадров есть такой экономист Евтушенко; потом из наших кадров один был в Америке, 3 чел. кончили курсы ЦК ВКП(б), есть еще целый ряд людей, которые проходили курсы узкой специальности в разных местах.

Относительно общего наличия кадров мы обеспечены. Я не буду тут останавливаться на том, что нас интересует свиноводство и что мы имеем 72 матки. Я хочу остановиться на том, что особенно интересно в нашей коммуне, это то, что вся наша коммуна поделена на отдельные цеха, по площади она занимает 720 га земли. Особых интересов по отдельным отраслям наша коммуна не представляет, но что интересно в нашей коммуне — это ее внутренняя организация. Этот вопрос у нас, можно сказать, разрешен лучше, чем где бы то ни было во всем Советском Союзе. Нас посещало очень много разных экскурсий: Ленинградская, Уральская, Северного Кавказа, приезжали научные работники и т. д., все они очень интересовались нашей постановкой внутренней организации.

Мы 2 года работали при содействии Оргстроя ЦКК и провели внутреннюю рационализацию управления и счетоводства, причем была проведена работа о перестановке наших отдельных цехов на полный хозрасчет. Мы перешли на хозрасчет в силу самого внутреннего развития, и потом оказалось, что не было почти никакой разницы от тех основных положений, к которым пришел Наркомат РКИ только в этом году весною. Мы же стали на этот путь уже 2 года назад. Дальше мы перешли на копир-учет, в связи с тем, что все расчеты проводятся на основе чеков, наша бухгалтерия представляет собой систему контокорентов. У нас ни один цех никому ничего не отпускает, не получив соответствующей чековой оплаты. Чек основан на товарной ценности с некоторой характеристикой местного порядка; это и дает каж-

дому цеху [возможность] строить свою работу, зная ее результаты; за все платить, за все получать; он даже уплачивает процент на основной и оборотный капитал, отчисляет на содержание управленческого аппарата, [на] накладные расходы.

Каждый цех платит 3% на управление; чем сильнее сжимаются его расходы, тем меньше он будет платить на управление и тем самым он понижает себестоимость производства, следовательно, меньше получается доходных поступлений на управление; следовательно, остается или расширять объем производства, или сокращать аппарат.

Помимо этого, в самой разработке счетоводства мы ставим вопрос, чтобы в систематическом порядке получать все те материалы, которые интересуют приезжающие к нам обследовательские организации; правда, мы не разрешили делать каких-либо изъятий, не согласились давать «высновок» и специально заниматься проработкой материалов, кроме дачи сведений в некоторых разрезах в том или ином направлении, никаких выборок мы делать не будем.

Говорят, что наша система очень сложна; по существу, это дело очень простое, потому что сама постановка расчетов очень упрощена и никакой сложности для старшего цеха не представляет; может быть, немного сложна для бухгалтерии, но это неважно.

Вопрос организации хозяйства, учет его структуры, вопросы организации рабочей силы, ее оплаты — это вопросы, на которых строятся внутренние отношения коммуны. Как внутренние вопросы, так и организационные у нас относительно разрешены, и мы считаем себя вполне работоспособными в хозяйственном отношении.

Достаточно указать на один такой факт, что коммуна укладывается в существующие 3% на управленческие расходы, потом еще как отчисление 35—65% в Бессарабской коммуне на подвоз; вся эта система вполне узаконена.

Коммуна представляет на сегодня единое предприятие сельского хозяйства, которое перешло уже на хозрасчет цехов, нигде такого подобного предприятия в сельском хозяйстве, переведенного на хозрасчет, еще нет; даже в Америке такого предприятия еще не имеется.

Благодаря вот такому хозрасчету мы можем увидеть ясную картину по каждому цеху в отдельности. Учет у нас калькулирован.

Перед нами стоят в дальнейшем [задачи] рационализации отдельных наших отраслей. В этом году у нас работает группа НОТ, но я должен сказать, что эта работа проходит у нас неудачно.

Сейчас мы считаем необходимым привлечь науку к тому, чтобы она нашла «рубль» в отделах наших цехов, а такие «рубли» есть, и это можно сделать путем рационализации этих цехов.

В основу всей работы, которая будет проводиться, мы ставим работу экономистов. Экономисты должны указать, где, по их мнению, мы тратим лишние деньги, и уже соответствующие специальные институты должны указать, каким образом этот «рубль» найти.

В этом отношении особенно интересна установка в Америке, которую мне там пришлось наблюдать. Там разрешаются известные практические вопросы в самом производстве, если есть определенное количество вопросов, на которые должны быть получены ответы. Эти вопросы разрабатываются и потом дается деловая установка, указывающая реально, что нужно делать Такую утилизованную постановку дела мы и хотим получить от наших исследовательских институтов; в основном они должны давать практический ответ на такого рода вопросы.

В Америке делается так: капиталист знает, что он затрачивает излишне 20—30 млн., он вызывает представителя опытной станции и говорит: «У меня расходуется около 20—30 млн. Рационализируй предприятие, за каждый миллион уменьшенных расходов ты получишь такую-то сумму».

Наука прикладывает свои научные методы не для того, чтобы открыть еще какие бы то ни было особенности, а для того, чтобы найти реальные рубли, для того чтобы повысить количество товаров. Под таким углом, мы считаем, тоже должна проходить работа у нас.

Особенно большое значение у нас приобретают вопросы транспорта; тут предстоит большая работа Институту механизации, особенно в свекловичных районах. Сейчас мы идем к тому, чтобы механизировать наш транспорт; дальше нами уже построена маленькая гидроэлектростанция, ставим сейчас уже паровой котел, затем стоит у нас сейчас вопрос механизации и обработки пропашных культур; нам нужно во что бы то ни стало выгнать ручную работу с полей кукурузы с тем, чтобы излишняя рабочая сила была сохранена для обработки свеклы. Вопрос о механизации и обработке пропашных и главным образом свеклы, вышибание ручной рабочей силы — это один из вопросов, который у нас должен быть поставлен сейчас на одно из первых мест.

Дальше — вопрос потребления * газа в сельском хозяйстве. Дача газа — это переработка органических отбросов сельского хозяйства (соломы, стружек и т. д.); это сейчас может быть одной из выгодных отраслей для сельского хозяйства. Вопросом дачи газа путем сжигания органических отбросов сельского хозяйства, этим вопросом нужно заняться Институту механизации.

По линии животноводства у нас есть лаборатория вплоть до микроскопа, есть ветврач, нужно организовать лабораторию для рационального кормления скота,— и вот, я считаю, что при рациональном подходе к этому вопросу тут можно будет сэконо-

* У тексті документа «приобретение».

мить несколько тысяч рублей. У нас, я считаю, легко поставить вопрос исследования отдельных отраслей скотоводства, ибо у нас отдельные цеха, на которых легко проверить стоимость.

У нас удобно все это сделать потому, что у нас нет положения, чтобы какая-нибудь отрасль была соподчинена каким-нибудь ведущим отраслям, иначе — общее планирование и общее подчинение есть, но каждый цех существует в отдельности, у нас, напр., не может быть такого положения, чтобы бесплатно паслись коровы после жнив, мы всегда имеем полную картину фактической стоимости.

Дальше — мы сейчас стоим на пути организации комбинатов и не сверху вниз, а наоборот: у нас есть, естественно, тенденции к развитию комбинатов. Мы, напр., сейчас имеем пруд на 600 га, тут объединились 2 рыбных цеха; сейчас другие хозяйства ищут объединения с целым рядом прудов. Постепенно мы идем к созданию единого рыбного цеха; дальше стоит вопрос относительно объединения колхозно-совхозного транспорта, все это, конечно, идет снизу вверх. Мы думаем заключить договор о совместном транспорте с 2—3 колхозами. По линии совхозов мы также предполагаем строить совместные животноводческие цеха, иначе говоря, мы стоим перед вопросом создания совместного цеха с отдельными колхозами, в интересах развития крупнейшего цеха или, вернее,— совместные цеха объединим в единый колхозный организм, оставляя такие формы в колхозах, какие есть. Мы везде идем путем развития снизу вверх.

Это те вопросы, которые перед нами стоят на дальнейшее. Как мы мыслим организовать работу? Мы считаем, что в распоряжение Бессарабской коммуны НКЗ отпустит определенное количество денег для организации соответствующей научно-исследовательской работы в нашей коммуне, причем привлекут к этой работе соответствующих специалистов и научную экспертизу. Вполне естественно, что они тут станут перед фактом, как получить и тот опыт, который накопился у нас, но тут мы заранее предупреждаем, что мы не станем на тот путь, чтобы нас считали объектом для научно-исследовательских целей, мы должны быть субъектом; если нас прикрепят к институту и будут рассматривать, что он (институт) работает исключительно для открытия научных истин, а не для пользы коммуны, то нам это, безусловно, не интересно, мы желаем реальной пользы сейчас.

К сожалению нужно сказать, что мы еще не подошли к разрешению того, чтобы наука немедленно давала соответствующие результаты, нам нужно, чтобы институт, проводя работу у нас, вел свою исследовательскую работу, может быть, и очень глубокую, но чтобы он давал и ответы на наши сегодняшние вопросы.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1274, арк. 6—11. Стенографічний запис.

№ 148

Акт обстеження Волянського колгоспу «Зразкова праця» Малогорошківської сільради Володарського району

28 серпня 1930 р.

АКТ

обстеження Волянського колгоспу «Зразкова праця» Малогорошківської сільради, організованого в 1926 році, на площі землі 102 десятини при 11 членах, в сучасний момент нараховується 202 га землі при 45 членах.

Обстеження переводили: агроном РСС т. Стробель В. І., райагроном т. Чистяк С. А. та агроном РЗВ т. Кандиба М. М. в присутності члена ради колгоспу т. Кіпніса С., від 16—17 серпня 1930 р. Обстеження перевелось згідно відношення Волинського окрземвідділу від 10 серпня б. р. № 3529/3. При обстеженні виявилось:

А. Організація праці

1. Розподіл праці переводиться на працездатних.

2. Ступінь використання запасу робочої сили в колгоспі: використовується на 100% в самому колгоспі.

3. По соціальному стану колгосп розбивається: батраків — 10, бідняків — 12, середняків — 1, робітників — 9, службовців — 10, інш. (кустарі) — 10.

а) На постійних роботах: батраків — 2, робітників — 3, службовців — 1, бідняків — 4, ін.— 3.

б) На польових роботах: батраків — 8, бідняків — 8, робітників — 5, ін. (куст.) — 7.

4. На коровнику, конюшні, свинарнику та кухні призначено постійних робітників, на сезонні роботи використовуються непостійні робітники.

Під час польових робіт організовано 6 бригад: по уборці, оранці, посіву, збиранні картоплі, збиранні сіна та оранки на зяб.

5. Заходи щодо підвищення продуктивності праці — вживалось соцзмагання поміж бригадами та окремими членами, що в значній мірі підвищило продуктивність праці, а також і практикується преміювання найкращих робітників, але ж наслідки будуть в кінці операційного року.

6. В керівничих органах по соцстану: 3 робітники, 2 батраки, голова з 25-тисячників. Членів ради: 3 робітники, 2 батраки.

7. Норми виробки заведено. По деяким роботам виконується (як-то: оранка і рядкова сівалка).

8. Ударництво примінялось при посіві та уборці.

9. Всі виробничі плани колгоспу обмірковуються на широких нарадах за участю колгоспної маси, щодо окремих комісій, то такі не працювали.

Б. Розподіл наслідків господарювання

1. Система оплати праці в колгоспі за тарифною 4-х розрядною сіткою. Якість роботи ураховується по виконанню завдання та відношення до самої роботи.

2. Учотна одиниця праці встановлена — 10-ти часовий трудодень по 4-х розрядній сітці: 1-й розряд 6 одиниць, 2-й розряд — 8 од. 3-й розряд — 10 од. і 4-й розряд — 12 од. Умовна оцінка праці за одну одиницю дорівнюється 10 коп.

3. Валова продукція господарства дорівнюється: від рільництва 8000 крб., від скотарства 11 022 крб., разом 19 022 крб. На одного їдця припадає 272 крб., а на робітника 450 крб. і на гектар 119 крб.

Відходництва в колгоспі немає.

4. Витрачено на насіння 1622 крб., на фуражний фонд — 7140 крб., ремонт машин — 350 крб., угноєння — 672 крб.

5. Розмір валового прибутку дорівнюється 9238 крб., орієнтовно на с.-г. податок припадає 250 крб., 5% фонду не відраховується, тому що нема усуспільненого майна. Культфонд — 277 крб.— 3%, до неподільного капіталу відраховано 932 крб.— 10%, на допомогу непрацездатним та червоноармійцям відраховано — 554 крб.— 6%, в амортизаційний фонд відраховано 1668 крб.— 18% *.

6. Передбачений розмір прибутків за відрахуванням різних громадських фондів на господарство дорівнюється 5557 крб. Пересічно припадає на одного робітника 132 крб., а на їдока 69 крб. 40 коп.

Завдяки тому, що колгосп в основному складі свойому бідняцький, тому розподілу на групи немає.

7. Фонд на усуспільнення майна не виділяється, позаяк при вступі членів до колгоспу жодного майна не вносилось.

8. До неподільного фонду відраховано 10%, до культфонду — 3%, неподільний фонд йде на погашення кредитів та зміцнення господарства. Культфонд призначається на придбання бібліотеки, періодичної літератури, посилку на курси та на допомогу для посилки в школи.

9. Фонд непрацездатних використовується виключно за призначенням й видається останнім натурою по потребі непрацездатних.

10. Передбачається в кінці року виділити премії за кращу роботу, розміром орієнтовно 1% від чистого прибутку.

* У тексті документа помилково вказано 5%.

11. Розподіл наслідків господарювання переводиться за вироблені трудодиниці й розподіляється весь поміж членами колгоспу.

12. Для потреб сім'ї видавались аванси в розмірі до 50% річного заробітку.

13. Розподіл валової продукції не переводиться кожному члену зокрема, оскільки мається спільне харчування та житлові приміщення.

Пункт 13 *а, б* і *в* * — розподілів ніяких не переводиться, оскільки все майно усуспільнене.

14. Засівів одноособовими господарствами не було.

15. Не було *.

16. Немає *.

17. Немає *.

18. Під час уборки та молотьби було організовано ударні бригади. Здача зерно-хліба здавалась червоною валкою.

19. Соцзмагання поміж одноособовими господарствами не складалось.

20. Найманої робочої сили не було.

21. В термін уборки колгоспом було скошено збіжжя в 5 одноособових господарствах жаткою та робочою силою колгоспу (як кіньми, так і людьми).

22. Готування до осінньої сівби переводиться кволо, за браком достатньої кількості тяглової сили.

23. Мається досить значний зріст колгоспу. На 1 січня 1930 року було 17 членів. На 17 серпня 1930 р.— 42 члени.

Агроном РСС Стробель В. І.
Райагроном Чистяк С. А.
Агроном РЗВ Кандиба М. М.
Члени ради колгоспу (*підпис відсутній*)
З оригіналом згідно: Діловод (*підпис нерозбірливий*)

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 447, арк. 6—8. Завірена копія.

№ 149

Зведення Наркомзему УРСР про стан колективізації сільського господарства України

На 1 вересня 1930 р.

I. Коллективизация

1. Всего имеется колхозов — 20 514.

2. В колхозах объединено 1456,6 тыс. хозяйств (в среднем на 1 колхоз приходится 71 хозяйство).

---

* Відповіді на питання форми акту.

3. Количество объединенных в колхозах хозяйств составляет 28,9% всех хозяйств Украины.

4. Колхозы имеют обобществленной пашни — 9819,8 тыс. га (в среднем на 1 колхоз приходится 480 га).

5. Обобществленная площадь пашни составляет 34,8% всей пашни.

6. В обобществленных хозяйствах имеется рабочего скота 986,6 тыс. голов.

7. Из этого количества рабочего скота обобществлено 910,1 тыс. голов, или 92,4%.

8. Батраков вовлечено в колхозы 110 592 человека, или 73,7% планового задания.

II. Сенокос

1. Скошено трав 1520,8 тыс. га.

2. Из этого количества в колхозах скошено 436,4 тыс. га, или 29,6%.

III. Лущевка

1. Слущено 1278,1 тыс. га, или 33,4% к плану.

2. Из этого количества слущено в колхозах 446,5 тыс. га, или 35%.

IV. Семенной фонд в колхозах

1. Собрано семфондов в колхозах 2564,5 тыс. центнеров.

2. Озимых собрано — 1795 тыс. центнеров, в том числе пшеницы 1109,6 тыс. центнеров, или 61,9%.

3. Яровых собрано — 769,5 тыс. центнеров, в том числе пшеницы 531,8 центнеров, или 69,8%.

V. Фуражный фонд

Колхозами собрано фуражного фонда концентрированных кормов — 936,7 тыс. центнеров, грубых кормов 5716 тыс центн., сочных кормов 95 тыс. центн.

VI. Страховой фонд

1. Колхозами собрано страхового фонда яровых культур — 241,8 тыс. центн., в том числе пшеницы — 101,7 тыс. центн., или 41,7%.

2. Сельскими производственными товариществами собрано страхового фонда ярых культур — 89,37 тыс. центн., в том числе пшеницы — 29,4 тыс. центн., или 32,8%.

3. Комитетами взаимопомощи собрано страхового фонда ярых культур — 7,9 тыс. цент., в том числе пшеницы — 2,6 тыс. центн., или 32,8%.

VII. Обмен сортовых семян

1. Всего обменено сортовых семян 148,9 тыс. центн., или 4,4% плана, в том числе обменено сортовых семян пшеницы 126,9 тыс. центн., или 4% плана.

2. Из этого количества обменено в колхозах 92,3 тыс. центн., или 62%.

VIII. Ремонт тракторов

1. Подлежит ремонту — 2660 тракторов.

2. Из этого количества отремонтировано 1885 тракторов, или 70,8%.

IX. Контрактация озимых

1. Всего законтрактовано озимых 4027 тыс. га, или 49,1% плана, в том числе сортотоварных посевов 1651 тыс. га, или 39,3% плана.

2. Пшеницы законтрактовано 2478,3 тыс. га, или 53,3% плана, в том числе сортотоварных посевов 1576,2 тыс. га, или 37,9%.

X. Сбыт инвентаря

1. Плугов продано населению 20 544 шт., в том числе колхозам — 4869 шт., или 28,5%.

2. Сеялок продано населению 3157 шт., в том числе колхозам 2531 шт., или 80%.

3. Сортировок продано населению 1344 шт., в том числе колхозам — 912 шт., или 68%.

4. Триеров продано населению 705 шт., в том числе колхозам 639 шт., или 91,8%.

XI. Зерноочистка

1. Всего очищено 1872,3 тыс. цент., или 16,5% плана, в том числе колхозов 1105,7 тыс. цент., или 58,8% общей зерноочистки.

2. Очищено на триерах 840,9 тыс. цент., или 9,4% плана.

XII. Протравливание

1. Всего протравлено 197,1 тыс. цент., или 3,6% плана.

2. Из этого количества протравлено в колхозах 124,7 тыс. центн., или 63,5%.

XIII. Силосование

1. Силосных башен и полубашен построено 476 шт. емкостью 505,3 тыс. центн.; из этого количества построено в колхозах 473 шт., или 99,2%, емкостью 504,3 тыс. центн., или 99,9%.

Выполнение задания составляет по количеству построенных башен и полубашен 476%, по емкости 93,5%.

2. Силосных траншей построено 1857 шт. емкостью 1284,6 тыс. центн., из этого количества построено в колхозах 1785 шт., или 96,2%, емкостью 1246,1 тыс. центн., или 97,1%.

Выполнение задания составляет по количеству построенных траншей 6,2%, по емкости 4,8%.

3. Силосных ям построено 45307 шт. емкостью 4595,3 тыс. центн., из этого количества построено в колхозах 14 790 шт., или 33,4%, емкостью 2293,3 тыс. центн., или 49,9%.

Выполнение задания составляет по количеству построенных ям 28,3%, по емкости 26,1%.

4. Заложено силоса 403 тыс. центн., или 0,9% плана.

Из этого количества заложено силоса в колхозах 390,2 тыс. центн., или 97%.

XIV. Посев

1. Посеяно колхозами 61 тыс. га, в том числе пшеницы 46,1 тыс. га.

2. Посеяно единоличниками 89,1 тыс. га, в том числе пшеницы 44,3 тыс. га.

3. Всего посеяно 150,1 тыс. га, в том числе пшеницы 90,4 т. га.

4. Выполнение плана составляет 1,4% к заданию по Украине, а в отношении плана округов, приступивших к севу,— 25%, по пшенице соответственно 1,7% и 3,1%.

Бюро с.-х. кампаний НКЗ УССР

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 8, спр. 1255, арк. 54—55. Склографічний відбиток.

№ 150

Інформаційне зведення Наркомзему УРСР про хід проведення розподілу наслідків господарювання в колгоспах України

Початок вересня 1930 р.

Матеріали про перебіг роботи над розподілом наслідків праці та врожаю в колгоспах показують, що там, де масову роботу навколо цієї важливої справи розгорнено,— збільшується приплив бідняцько-середняцьких мас населення до колективних гос-

подарств. Навколо розподілу наслідків колгоспного господарювання точиться жорстока класова боротьба. Куркуль всіма засобами намагається розвалити колгоспи, поширює серед колективістів брехні «нічого ви за роботу не одержите», підбурює виходити з СОЗів, артілей. Колгоспи проводять звіти перед індивідуальниками про наслідки свого господарювання. Індивідуальники з великим бажанням слухають звіти колгоспів та зараз же після закінчення зборів подають заяви про вступ до колгоспів.

Колективісти добре розуміють завдання розподілу наслідків господарювання, вони піклуються про дальше зміцнення колективізації, здаючи зайвини хліба державі. Але поруч з ентузіазмом маси колгоспників щодо розподілу наслідків господарювання серед окремих з них помітно настрій — «більше зірвати», «розподіляти не на трудодні, а на їдців». Ці настрої, безумовно, говорять за шкідницьку куркульську роботу серед несвідомої частини колгоспників та за слабу масову роботу з боку керівників колгоспів.

Там, де добре організували розподіл наслідків господарювання, колгоспи зростають.

Дніпропетровська округа. В зв'язку з проробкою основних засад розподілу в колгоспах і виявлення прибутковості колгоспників спостерігається приплив до колгоспів (з матеріалів обслідування КНЗС).

Котовський район. Колгоспи Дмухайлівської сільради, переводячи молотьбу, почали обговорювати інструкції УКЦ і НКЗС на зборах колгоспу. Кожний колгоспник орієнтовно вже знає, що він одержить, це надто підняло трудовий ентузіазм колгоспників. Подано десятки заяв про вступ до колгоспу. Одноосібники чекають закінчення молотьби — «закінчиться молотьба, а там і собі гайда до СОЗу або до артілі». В багатьох колгоспах внаслідок вірного розподілу колгоспники, що подали заяву про вихід, беруть їх назад. (З матеріалів обслідування НКЗС).

Васильківський район на Київщині. На звітних зборах Велико-Вільшанського колгоспу 10 одноосібників бідняків та середняків подали заяви про вступ до колгоспу. Вони звернулися через газету з спеціальним листом до всіх одноосібників Київщини, в якому, між іншим, заявляють: **«Розподіл врожаю в колгоспах ще раз стверджує, що ніяка агітація куркульні нас не спантеличить. Ми добре зрозуміли, що позбавитись злиднів можна тільки в колгоспі й через це заявляємо про своє бажання вступити до колгоспу».**

Брусилівський район. До колгоспу села Містечка під час звіту подали 9 одноосібників заяви про бажання вступити до колгоспу... *. В сусідньому селі Високому внаслідок цього звіту організувався новий колгосп із 23 господарств... *. У с. Колганівці після розподілу врожаю до колгоспу вступило нових 11 господарств.

* Крапки у тексті документа.

Чернігівська округа. Успішне проведення жнив, обмолоту хліба, значно більші врожаї на колективних ланах сприяють зрісту колгоспів. Так, до колективу «Нове життя» Кобизького району подано 24 заяви. До комуни ім. Червоних партизанів, артілі «Воля», артілі імені XII-річчя Жовтня та Дідівецької артілі ім. Шевченка подано понад 250 заяв.

Як наслідок господарювання — колективісти одержують більше прибутку, ніж індивідуальники.

Прибутковість на 1 господарство в колгоспі і індивідуальному [секторі], по соціальним групам така: Артіль «Згода» Полтавської округи — члени колгоспу — **батраки** — 213 крб. Індивідуальні — 180 крб., **бідняки** — члени колгоспу — 325 крб., індивідуальні —112 крб., **середняки** — члени колгоспу 578 крб., індивідуальні — 444 крб.

Артіль «Комунар» Дніпропетровської округи: **бідняки** — члени колгоспу — 346 крб., індивідуальні — 219 крб., **середняки** — члени колгоспу — 725 крб., індивідуальні — 336 крб.

Артіль «Більшовик» Київської округи: **бідняки** — члени колгоспу — 182 крб., індивідуальні — 86 крб., **середняки** — члени колгоспу — 451 крб., індивідуальні— 231 крб.

(З матеріалів обслід. НКЗС).

Дніпропетровська округа. У СОЗі «Червоний комунар» с. Миколаївки Новомосковського району внаслідок розподілу прибутків чл. СОЗу Куций Іван, що має 5 їдців, одержить 315 крб. 70 коп До того ж він матиме ще прибуток від неусуспільненої озимини та інших неусуспільнених галузей сільського господарства. Чл. артілі «Комунар» середняк Пронько Грицько, що має 9 їдців, з них 3 працездатних, за вироблені трудодні одержить 610 крб. 10 коп. та за усуспільнене майно з розрахунку 13,7 коп. на кожний крб. усуспільненого майна — 105 крб. 08 коп. А разом його господарство матиме 725 крб. 18 коп. прибутку. А коли гр. Пронько Грицько господарював сам, він мав лише 336 крб. прибутку.

Чл. артілі Василь Григоренко — бідняк, має їдців 6, з них два працездатних, усуспільнив майна на 107 крб. Григоренко сумлінно ставився до роботи і матиме 255 трудоднів. Тим-то й прибутки він одержить за трудодні 331 крб. 50 коп. та за усуспільнене майно 14 крб. 65. А разом Василь Григоренко матиме 346 крб. 15 коп. прибутку. А коли Григоренко господарював сам, він одержував прибутку всього 219 крб. («Зірка»).

Жовтневий район на Запоріжжі. В артілі ім. Дзержинського порядок розподілу наслідків господарювання встановлено 5-розрядна тарифна ставка зі співвідношенням 2 : 1... * Умовно чистого прибутку після відрахування до всіх фондів припадає на одного працездатного 226 крб., а на їдока 105 крб... *

---

* Крапки у тексті документа.

Окремі господарства, а саме: Биндер Б., бідняк — одержить 476 крб., Сорокін А., середняк — одержить 515 крб.

(З матеріалів обслідування Запорізьким ОЗВ).

Миколаївська округа. За даними, що їх ми маємо, прибутковість колективного господарства така: припадає прибутку при розподілі на:

	1 господарство	Оплата 1 трудодня першого розряду
Арт. ім. Ілліча на Дніпропетровщині	280 крб.	2 крб. 02 коп.
» «Червона зірка» »	454 »	1 крб. 71 коп
» «П'ятирічка» на Запоріжжі	272 »	— 81 коп.
» «Вільний степ» на Миколаївщині	197 »	1 крб. 34 коп.

(З матеріалів Укрколгоспцентру).

Переважна більшість колгоспів в цьому році значно поширила засівну площу, використавши всі придатні землі під засів, засівплощі на 1 господарство в порівнянні з поодиноким господарством більше на 15—25%. Внаслідок правильної організації спільної праці і засобів виробництва в колгоспі витрати праці на одиницю і на одного робітника — менші, а ефективність праці значно більша, ніж в поодинокому господарстві. Оплата праці і прибутковість колективного господарства майже в два рази більші, ніж в поодинокому господарстві.

(З матеріалів НКЗС).

ЯК РОЗПОДІЛЯЮТЬ НАСЛІДКИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОЛГОСПАХ

На місцях ще не скрізь приділено належної уваги до популяризації директив уряду і відповідних центрів щодо вірного розподілу наслідків господарювання.

Так, по округах Дніпропетровській, Херсонській, Криворізькій, АМСРР, Конотопській, Шевченківській, по деяких районах Одеської питання розподілу популяризовано слабо, часто-густо питання не обговорювалося, інструкція до місць не доведена, внаслідок чого помітні утриманські настрої. Але в основному розподіл прибутків в колгоспах переводиться по кількості і якості витраченої праці — трудоднях. Деякі колгоспи розподіляють прибутки по їдоках, а також мішаним способом: частину прибутків по їдцях і частину по трудоднях.

Розподіл по їдцях переводиться в більшості там, де не було переведено роз'яснюючої роботи.

(З матеріалів НКЗС).

На Запоріжжі артіль ім. Шевченка ухвалила такий спосіб розподілу: відрахувати всі виробничі видатки, відрахувати до неподільного капіталу, решту поділити між членами артілі — 40% на всіх їдців порівну, працездатних і непрацездатних, і 60% на вироблені трудодні. В селі Орловщині Дніпропетровської округи ухвалили видати на їдця 20 пудів хліба. За таким розподілом в селі не залишається не лише лишків, але і засівматеріалу.

(З матеріалів НКЗС).

5% фонд розподіляється в окремих випадках на все майно колгоспу (усуспільнене, придбане, куркульське), а не на усуспільнене майно членів згідно з інструкцією НКЗ і УКЦ. Відрахування 5% зустрічає небажане ставлення.

(З матеріалів Укрколгоспцентра).

Серед колгоспів помічається негативне явище — прагнення забезпечити себе в першу чергу збільшеною споживчою нормою, а потім здавати лишки державі.

(З матеріалів Укрколгоспцентра).

В. Токмацький район. В колгоспі «Замок» прямо перекручують директиви партії й уряду щодо розподілу наслідків врожаю. Загальні збори колгоспників ухвалили спільну пшеницю та солому ділити за трудоднями, а правління взяло й розподілило на їдця... *. Колгоспники обурились.

(«Радянський степ»).

Голова артілі «Огоньок» Попов разом з правлінням провів утриманську лінію. Хліб ухвалили ділити не за трудоднями, а на їдця. І ось наслідки розподілу. На кожного їдця припало по 30 пудів озимини, 5 пудів ярої пшениці та 10 пудів ячменю. Хліб вже розподілили й розвезли... *. Державі не залишили нічого, не дивлячись на те, що від держави одержали трактори, мотори, свиней, корів та чимало кредиту.

(«Радянський степ»).

Піщанський район. На зборах Чорноменської артілі ім. Ворошилова більшість колгоспників вимагали, щоб в основу розподілу прийняти інструкцію Колгоспцентра. Але знайшлися такі члени колгоспу, які перечили проти цього. Довго йшли суперечки. Перемогли ті, хто заради власних інтересів нехтував інтересами артілі, інтересами держави. Інструкцію Колгоспцентра відхилили. Замість неї висунули таку: врожай розподілити відповідно до десятини, тобто на кожну десятину усуспільненої землі дати 25—30 пудів. Отже, виходило, хто прийшов до колгоспу з десятинами, але з малою кількістю їдців, одержав би тепер понад 150 пудів хліба. Байдуже, чи працював він, чи ні. Ініціатором цього куркульського проекту був заврайбанком Ковальчук.

(«Червоний край»).

---

* Крапки у тексті документа.

Петриківський район. У хутірському кущі № 30 в час розв'язання питання про розподіл наслідків господарювання голова куща заявив — «Де рівність, де справедливість? Ми даємо членам артілі можливість збагачуватися. Вони від своїх садків мають величезні прибутки. На мою думку, раз у нас артіль, то треба всі гроші, що їх члени артілі заробили від садків, розподілити порівну на всіх».

(«Зірка»).

Такі поодинокі факти на руку куркулеві, вони є перешкодою в розвитку колективного руху. Отже, з такими фактами треба вести рішучу боротьбу, протиставити їм вірний розподіл наслідків господарювання та підсилення пояснюючої масової роботи серед колгоспників.

Інформгрупа НКЗС

ЦДАЖР УРСР, ф. 1, оп. 6, спр. 404, арк. 79—82. Склографічний відбиток.

№ 151

Інформаційне зведення Укрколгоспу Колгоспцентру СРСР про хід колгоспного будівництва на Україні з 1 жовтня 1929 року по 20 серпня 1930 року

10 вересня 1930 р.

На 1 октября 1929 г. на Украине было 16 863 коллективных объединения с земельной площадью в 3 252 657 га, или 8,8% общей площади. В них хозяйств 447 006, или 8,6% всех крестьянских хозяйств. На 20 августа 1930 г. мы уже имеем 20 513 объединений с земельной площадью в 9994,2 тыс. га, что составляет 35,5% пашни и 1471,2 тыс. хозяйств, или 29,2% всех хозяйств.

Как известно, коллективное строительство на Украине, начиная с весны 1930 г., имело большой подъем и в настоящее время, т. е. февраль и март, составляет 68,5% по земле и 60% по хозяйствам. С апреля началось постепенное снижение колхозного сектора, понижаясь помесячно, и только за два месяца — май и июнь — мы имеем закрепление достигнутого. Исходя из этих данных, можно сделать вывод, что данный период колхозного строительства отличается от прошлых месяцев тем, что кризис роста, который выливался в форме выходов и распада колхозов, прошел, и сейчас мы имеем не только закрепление достигнутых успехов, но и тенденцию к дальнейшему росту колхозного сектора, за исключением той части крестьянства, которая в свое время вышла из колхозов и каковая сейчас возвращается назад.

ОТНОШЕНИЕ КРЕСТЬЯНСТВА К КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ

Положительные результаты этого хозяйственного года в основном способствовали тому перелому, который отразился в настроениях крестьянства в форме приливов в колхозы. По всем

районам можно отметить строительство новых колхозов, а также желание вступить в старые колхозы.

В Шевченковском и Березовском районах в Одессе за последний месяц создано 2 новых колхоза; по другим районам созданы инициативные группы для вступления в колхозы. По Мошненскому району Шевченковского округа несколько колхозных хозяйств увеличилось на 4%. В Шполянском районе этого же округа крестьяне десятками подают заявления для вступления в колхозы. Характерно заявление, поданное 17 хозяйствами в правление колхоза «Красный путь» Шполянского района: «Мы стали жертвой кулацкой агитации и потому вышли из колхоза. Сейчас мы убедились в том, что наше место в колхозе». В артель имени Сталина в Харькове вернулись 112 хозяйств.

В артели «Бауэр» Хортицкого района после общих собраний, на которых обсуждается план раздела хозяйств, подало заявление к вступлению в артель 15 хозяйств.

Но сельские организации не доучитывают значение и возможности данного периода. Почти ничего не делается для втягивания крестьянства в коллективы, и волна вступлений и возвращений, как и раньше [идет] стихийно.

К тому же, среди колхозников есть настроения не принимать новых членов, и эти настроения не встречают должного отпора сельских организаций.

Например, СОЗ Карловки, Октябрьского района, в Мариуполе в течение долгого времени отказывался принять в колхоз 32 бедняцко-середняцких хозяйства, возвращенных после выхода из колхоза, мотивируя: «Зачем они выходили, чтобы снова прийти — нам таких не надо».

В с. Урзуф Мангушского района того же округа в один час было исключено 72 бедняцко-середняцких хозяйства только за то, что: «Мы неуверены, что они не выйдут из колхоза, потому что все время качаются то в одну, то в другую сторону».

В артели «Красный пахарь» на Изюмщине и в коммуне им. Ильича не рассматривают заявлений желающих вступить, оправдываясь тем, что нет времени и т. д.

Как пример бездеятельности сельских организаций можно привести следующий факт: по Царычанскому району на Днепре за один июнь месяц процент коллективизации упал с 43,9 до 21% хозяйств в колхозах. Такое на первый взгляд катастрофическое падение процента получилось от следующих причин: заявления о выходах были поданы еще весной этого года, но только сейчас эти заявления были удовлетворены. Этот пример ясно показывает, что достаточной работы среди крестьянства не проводилось. Одновременно с новым приливом наблюдаются и выходы из колхозов. Необходимо заметить, что если хорошие результаты хозяйственного года сыграли немалую роль в переломе настроения крестьянства в смысле привлечения их в колхоз, то выходы

в большей своей части являются результатом недовольства распределением доходов.

В общем нужно сказать, что принятого и установленного порядка распределения доходов нет.

Районные работники слабо представляют себе технику этого дела, и в некоторых колхозах члены колхоза материально обеспечены хуже, нежели единоличники. Следствием этого имеются заявления о выходе, например, по Черкасскому кусту колхозов. Совсем не развернута работа демонстрации достижений колхозов перед индивидуальными хозяйствами и вообще никакой разъяснительной работы не ведется.

Кулак пользуется моментом, агитирует против хлебозаготовок и в случае необходимости прибегает к террористическим актам.

Кроме того, в районах господствуют ликвидационные настроения в связи с реорганизацией округа. Надеются на новых работников, которые и будут все проводить.

Все это создает угрозу тому, что момент подъема не будет использован как следует. Подготовка и проведение осеннего сева никак не может оторвать от работы по развертыванию коллективизации. Но пока что на местах нет надлежащего перелома, а проведение осеннего сева уже началось.

Информчасть УКГ Понтрягин.

10.IX.30 г.

ЦДАНГ СРСР, ф. 7446, об. 2, спр. 390, арк. 3. Відпуск.

№ 152

Постанова наради колгоспів при Вороновицькому райкомі КП(б)У про стан колгоспів та розподіл наслідків господарювання

22 вересня 1930 р.

Заслухавши доповідь про стан колгоспів, проведення розподілу наслідків господарювання та аналізуючи подані заяви про вихід з колгоспів (Михайлівка, Зарудинці, Гуменне), райколгоспнарада констатує:

а) Відсутність правильної організації праці в колгоспах.

б) Відсутність норм та розцінок виробки, що приводять до безгосподарності, падіння дисципліни, труддисципліни.

в) Формально пророблені навіть у всіх колгоспах питання розподілу наслідків господарювання.

г) Відсутність будь-якої роботи серед жінок-колгоспниць.

д) Нечутливе ставлення членів управ колгоспів до колгоспників, а в деяких (Кордишівка, Михайлівка) просто не реагують на цілком ділові пропозиції колгоспників.

е) Відірванність значної частини колгоспів від громадських організацій села.

ж) Посилена активність куркульських контрреволюційних елементів, яка спрямовується не лише в бік скритої роботи серед відсталих груп населення, особливо серед жінок, а в бік навіть прямих погроз, глузування над колгоспниками. З боку партійців-комсомольців, що працюють на селі, не зустрічають належної відсічі.

РКБС * не керує колгоспами, а займається складанням різних планів, про які не знає колгоспна маса.

з) Партосередки (особливо Михайлівка, Гуменне, Зарудинці — колгоспні, Вороновицький радгоспівський осередки) не займаються практичним керівництвом колгоспами та не допомагають їм в роботі.

Колгоспнарада констатує, що директиви РПК по питанню колективізації до цього не реалізовані партосередками й ще не стали бойовим завданням в практичній роботі таких, для чого пробробити такі практичні міроприємства:

1. Дальніше зростання колгоспів за рахунок основних мас селянства — реалізація завдання РПК щодо втягнення 17% нових одноосібників (біднота, батрацтво, середняцтво) — можна виконати лише вмілою постановкою агітаційно-масової впертої роботи, доказуючи їм вигідність перебудови сільського господарства на основі колективізації.

2. Піднесення продуктивності праці, підняття дисципліни, проробки норм виробки, розрахунок і розцінка праці має стати найголовнішим завданням колгоспів. Протягом 7 днів треба грунтовно проробити ці питання так, щоб вся колгоспна маса була в курсі справ таких.

3. Не пізніше 1 жовтня скликати збори колгоспників всіх колгоспів району, на яких поставити спеціальні доповіді про розподіл наслідків господарювання, та аби також до 1 жовтня не було такого колгоспника, щоб не знав, які він має наслідки господарювання та в цілому колгосп.

Фракції РКБС, РВК, партосередкам мобілізувати всіх агрономів та райпартактив, провівши з ними інструктивну раніш нараду для мети, що вказана вище. Розподіл наслідків господарювання переводити виключно на основі вироблених трудоднів.

4. Вважати необхідним, щоб не пізніше 1 жовтня управи колгоспів відчитались друг перед другом, перед КНС, громадськими організаціями про стан колгоспів та наслідки господарювання. Таку практику відчитів управ колгоспів треба внести в систему та план колгоспів. Фракції РКБС розробити план відчиту колгоспів протягом 2-х днів.

---

* Розшифрувати не вдалося, можливо райколгоспспілка (РКС).

5. Оскільки безсистемність та стихійність виходу колгоспників на роботу надто негативно відбивається на роботі колгоспу, а де-не-де (Михайлівка) приводить просто до виходу з такого, фракції РКБС приділити цьому питанню максимальну увагу та протягом 5 днів ввести в систему в усіх колгоспах, щоб заздалегідь виробились наряди щодо виходу на роботу, особливу увагу звернути на правдиве облікування трудоднів, борючись рішуче з незаписом таких.

6. Найважливішим завданням партосередків, фракції РКБС є зміцнити й розгорнути роботу наймитсько-бідняцьких груп колективів, взявши курс на активізацію їх праці, перетворивши таких на справжніх передовиків-колгоспників, що ведуть вперед.

7. Дальніше та успішне зростання колективного руху ставить перед партосередками невідкладне завдання по розгортанню критики-самокритики в колгоспах, чутливого ставлення до колгоспників, реагування на всі виносимі ділові пропозиції, систематично скликаючи збори спеціально для інформування таких про реалізацію їх пропозицій та постанов минулих загальних зборів.

8. РПК відмічає, що за останній час є ціла низка фактів нерішучого реагування на куркульські прояви агітації, опортуністичного й примеренського ставлення до цих виступів, масобоязнь, бажання піти з роботи, віра у самоплив до колгоспів. Запропонувати патросередкам рішуче реагувати по відношенню до тих партійців, що ставляться по-опортуністичному до куркульської агітації. Умілою масовою роботою научити бідняка-середняка розпізнавати класового ворога, даючи такому рішучу організовану відсіч, так само ударити по тих, що намагаються здійснити дерективи самопливом.

9. Слабкість колгоспробітників — активу ставить перед парторганізацією рішуче завдання про посилення колгоспів відповідною кількістю робітників, з одної сторони, і висування найкращих колгоспників-активістів на провідну роботу, з другої сторони. Фракції РКБС протягом жовтня місяця провести 2-х тижневі курси колгоспактиву не менш 30 чол., розробивши разом з культпропом РПК не пізніше 5 жовтня програму курсів.

10. Вважати необхідним командирувати до колгоспів не пізніше 25 вересня на допомогу по переведенню розподілу наслідків господарювання 10 рахівників, 10 агрономів та райпартуповноважених, яким пробробити в колгоспах від 3-х до 5-ти днів.

11. Запропонувати фракції РКБС перебудувати свою роботу лицем до колгоспів, визнавши за необхідне, щоб члени управи, агрономи, інструктори 75% своєї практичної роботи переводили в колгоспах, відмовившись від формального чиновницького керівництва колгоспами.

12. Конче потрібно посилити роботу серед колгоспниць та жінок, добиваючись, щоб такі приймали активну участь в прак-

тичній роботі колгоспів та протягом 16 днів підібрати та висунути на керуючу відповідальну роботу не менше 10 колгоспниць.

13. Треба дійти, щоб по колгоспах соцзмагання, ударництво, зустрічний промфінплан стали одним з основних способів піднесення продуктивності праці та ентузіазму колгоспників. Треба широко розгорнути також роботу виробничих нарад, прослідкувати аби всі господарчі питання раніш обговорювались на виробничих нарадах та час от часу інформувати колгоспівську масу про виконання цих постанов.

14. Фракції РКБС приділити максимальну увагу питанням колективізації, давши конкретні вказівки райкомам, профкомам щодо практичної участі й допомоги в здійсненні директив РПК по колективізації.

15. Вступаючу в смугу осінньо-зимового терміну, фракції РКБС разом з партосередками організувати мережу с.-г. курсів для колгоспників, перебудування роботи Б/К, С/Б, відповідно до вимог і потреб таких, проаналізуючи всю цю їх роботу класовим змістом. Мережу гуртків — курсів представити до РПК не пізніше 10 жовтня 1930 р.

16. Негайно приступити до проробки, там де не пророблено, і здійснення постанов XVI і XI партз'їздів та відозви ЦК від 3 вересня [74].

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 86, арк. 3—4. Оригінал.

№ 153

Доповідна записка правління шефського комбінату № 3 харківського заводу «Серп і молот» про роботу в колгоспах Лозівського району з 15 лютого по 1 жовтня 1930 р.

10 жовтня 1930 р.

XI-й Украинский и XVI Всесоюзный съезды в своих решениях по работе на селе отметили следующее, что наряду с старыми формами смычки рабочего класса с бедняцко-середняцким селянством обязаны провести в жизнь новые формы смычки производственного характера. Рабочий класс обязан не только содействовать, но руководить и помогать в работе перестройки села, что уже началась.

Решения съездов выходили из тех соображений, что сплошная коллективизация и реконструкция сельского хозяйства обязаны вызывать острую классовую борьбу между кулачеством и бедняцко-середняцкими массами; кулак использует и будет

использовывать все возможности, лишь бы остановить социалистическое движение села и остановить ликвидацию кулачества.

Понятно, что в этой стадии особенную остроту внимания приобретает улучшение существующей смычки рабочего класса с бедняцким селянством.

Рабочий класс обязан быть в первых рядах в деле проведения в жизнь новых форм смычки. Они первые должны стать на помощь коренной перестройки села с мелко-индивидуального хозяйства на коллективные укрупненные хозяйства.

Что же сделал Шефкомбинат и фабзавместкомы для выполнения директив партии и правительства в отношении конкретной помощи селу.

РАБОТА В ЛОЗОВСКОМ РАЙОНЕ

Следует отметить, что на основании подписания социалистического договора рабочие и служащие, входящие в состав заводов и учреждений Шефкомбината, приняли шефство над Лозовским районом сплошной коллективизации.

Шефство было принято, согласно постановления, в феврале месяце 1930 г. и с этого времени практически помогает Лозовскому району в проведении политических, сельскохозяйственных кампаний и перестройки села на новых социалистических началах. Шефство было принято во время весенней посевкампании. В момент принятия шефства район был коллективизирован на 70%, имеющий в своей черте 7971 двор, из коих коллективизировано 5535. Всех коллективов было 69, в состав коих входили следующие объединения: совхозов 1, коммун 6, артелей 45 и союзов 18.

В районе имеется МТС, каковая обслуживает из имеющихся 24 сел только 8.

Для проведения ремонта инвентаря к весенней посевкампании было послано 2 бригады в составе 10 человек на время с 24 февраля по 24 марта.

Весь инвентарь, каковой требовал ремонта, был приведен в порядок, как-то: трактора, сеялки, плуги, бороны, букера. Помимо ремонта бригады провели ряд бесед по коллективизации, посевкампании, проработку статьи «Головокружение от успехов» [75], в результате чего было подано ряд заявлений о выходе из колхозов, попавших под влияние агитации кулака, и наряду имевшихся искривлений.

В результате чего при помощи бригад колхозы были очищены от неполезного ему элемента. На проведение посевкампании была послана бригада в составе 3 человек. В своей работе бригада оказала громадную помощь району в деле выявления искривления линии партии на селе, приостановки выхода селян из колхозов и укрупнения нескольких колхозов в один.

Посевкампанию район выполнил на 105%.

При участии бригад было организовано 2 мастерских-кузниц, снабженных нами инструментом.

14 февраля был проведен вызов 2 колхозов на соцсоревнование, в момент вызова в данных колхозах имелось 50 заявлений о выходе. В результате проведены были собрания, после чего все заявления были забраны обратно, после чего было проведено подписание договоров.

7 февраля была послана бригада в составе 3 женщин, проработавшая 7 дней и провела ряд докладов и бесед среди женщин, в результате было подано до 50 заявлений о вступлении в колхоз. Для проведения первомайских празднеств было послано 13 бригад в составе 140 человек, каковые проработали в течение трех дней, провели по 13 селам собрания колхозников, ряд бесед, вечера колхозников и детские утренники по школам, где было роздано в виде подарков 10000 тетрадей и 4500 карандашей, организовано 1 библиотеку-передвижку и ряд библиотечек по сельбудах из собранной литературы рабочими.

После первомайских дней было проведено ознакомление со веми селами для намечения дальнейших мероприятий по работе в районе.

В связи с тем, что в продвижении сельхозмашин как индивидуалам, так и колхозам были случаи неправильного и несвоевременного снабжения таковыми, была выслана бригада в составе 5 человек, каковая своей работой смогла ликвидировать [ошибки] и наладила своевременное и правильное снабжение сельхозмашинами.

2 мая для проведения художественных постановок была послана культбригада театра Госоперы, каковая проработала в районе 2 недели и сделала 14 постановок по 11 селам.

Для проведения и принятия участия в 10-летии КНС была послана 1 бригада из 7 чел., каковая принимала участие по селу и в пленуме КНС.

Для проведения подготовительной работы и составления плана работы по уборочной кампании были посланы 2 представителя Шефкомбината.

20 мая по району проходили бедняцко-середняцкие конференции по проведению итогов посевкампании, на каковые была послана бригада в составе 7 человек и был нами премирован СОЗ села Домахи предподнесением знамени за лучшее проведение посевкампании, в результате чего данный СОЗ вызвал артель «Радянське село» на соцсоревнование на лучшее и своевременное проведение уборочной и хлебозаготовительной кампании, и весь район вызвал на соцсоревнование 5 районов, как-то: Волчанский, Алексеевский и другие.

К своевременному проведению уборочной кампании были высланы 27 мая 2 бригады для ремонта уборочных машин в составе 19 человек, каковые работали до 3 августа.

Ремонтные бригады были снабжены соответствующим материалом, как-то: олово, свинец, нашатырь, азбест, железо и инструмент.

За время их работы было отремонтировано капитальным ремонтом 22 молотилки, 4 локомобиля, 20 двигателей, 5 сноповязалок, 9 лобогреек, 4 самоскидки, для 10 тракторов сделали вилки, втулки и пробки, к 16 лущильникам — подъемные винты и буксы. 2 человека все время работали по ремонту инвентаря к осенней посевной кампании и 3 человека в бригаде МТС по ремонту 13 двигателей.

Кроме ремонтной работы бригада провела ряд докладов о соцсоревновании, труддисциплине, уборочной и хлебозаготовительной кампании.

При помощи бригады была организована в селе Нестелеевка ремонтная мастерская, каковая была снабжена соответствующим инструментом.

Для проведения уборочной и хлебозаготовительной кампании 15 июля было отправлено следующих 8 бригад: 1 бригада — врачей 5 человек, счетоводов 4 и 1 агроном, агитмассовая бригада — 10 человек, [бригада] отпускников — 10 чел., культбригада — 3 человека, бригада руководителей детских садиков — 3 чел., отряд пионеров — 50 человек и бригада текущего ремонта — 3 монтера; итого 89 человек.

Сроки их работы: врачи с 15 июля по 15 августа, счетоводы с 15 июля и по настоящее время, отпускники — 2 недели, культбригада — 10 дней, руководители детских садиков — 3 недели, пионеры — 2 недели и агитмассовая бригада с 15 июля по 2 сентября и 1 человек по настоящее время.

При помощи данных бригад проделано следующее: организовано 8 детских садиков, организована расчетная работа в колхозах, налажена работа в яслях, проведена работа среди дошкольников, организовано бригадой 2 СОЗа, проведено ряд докладов по уборке, хлебозаготовке и осенней посевкампании, по распределению продуктов самообложению, по реализации [лозунга] 5 в 4 года, ликвидации задолженности [по] сельхозналогу.

В момент проведения уборочной кампании ежедневно выпускался бюллетень о ходе уборки. Организованы 1 ясли в артели им. Косиора. Установлено в 2 селах радио. Кроме вышеуказанной работы бригады работали и физически по уборке на полях. Проведено ряд вечеров самодеятельности. В результате район при помощи бригад уборку закончил раньше срока на 2 дня и МТС — на 4 дня. Хлебозаготовительная кампания выполнена по району на 75%, а по отдельным колхозам, как-то: коммуна КИМ — 104,5%, коммуна [им.] Чубаря — 101,1%, артель «Нове життя» — 103,7% и артель «Запорожец» — 114,5%. Молотьбу район закончил своевременно. Осенний сев закончен 12 сентября, засеяв 22768 *га* — вместо 22638 *га*, увеличив на 130 *га*. Совхоз увеличил сев на 25%. Сортовой пшеницы район засеял 97%.

При проработке статьи т. Сталина «Головокружение от успехов» *, в результате искривления линии партии на селе из ранее коллективизированных 5535 дворов осталось 4664 и в результате проведения подготовительной работы к осеннему севу коллективный сектор возрос на 247 хозяйств, до 4911 дворов, т. е. по району 65% и на 5 октября — 41%. На ремонт осенней посевкампании было послано 1 бригада в составе 3 чел. и на буряко-уборочную кампанию — 34. Для проведения призывной кампании выслан 1 чел. и для проведения сельской спартакиады — 1 чел.

Итого за последнее время для практической помощи району было выслано 31 бригаду в составе 307 чел.

При отправке бригадам давался инструктаж, снабжались литературой и инструментом.

За прошедшее время в район отправлено до 20 000 [экземпляров] разной литературы по всем кампаниям.

В трех селах установлено радио. Кроме этого, высылается ежедневно до 300 экземпляров газ. «Молотарка» и с 1 октября газет «Комуніст», «Вісті», «Рабочий пролетар» и др. Имеется письменная связь. Экскурсий на завод проведено детских 5 в составе 76 чел. и одна взрослых в составе 90 человек.

Все запросы колхозов, как-то: по ремонту машин, культзапросы, радио, снабжение лесом и ряд других удовлетворены на 80%.

Выездов правлений Шефкомбината было 5.

До 1 мая работы по шефству над Лозовским районом проводил завод «Серп и молот» и с 1 мая согласно постановления 6 общегородской шефской конференции шефработа была реорганизована и был на заводе организован Шефкомбинат, к коему было прикреплено 37 учреждений. 29 мая была проведена 1 шефская конференция с поветской дня: реорганизация шефработы и организация Шефкомбината и выбрано правление.

1 июня на организационном заседании был избран президиум и распределены обязанности и проработан план работы. После конференции по всем уголкам сделаны доклады о реорганизации шефской работы и выбраны ячейки.

Правление избрало по 1 человеку от учреждения и от завода 16 человек. Проведено обследование шефской работы по цехам и учерждениям, в результате чего выявлено, что шефская работа велась по 8 учреждениям и в цехах завода, куда было втянуто до 1500 чел. членов.

На сегодняшний день членство организовано по заводу по всем цехам в количестве 2700 человек и по 14 учреждениям 1020 чел.; всего 3720 чел. и 2 воинским учреждениям. Поступление членских взносов по заводу доходит до 40% и по учреждениям до 30% и скверное поступление в последние 2 месяца, мотивируясь несвоевременной выплатой зарплаты и отсутствием мелочи. За ликвидацией окружных учреждений и ряда других

* Див. примітку № 75.

причин при Шефкомбинате осталось 22 учреждения, из коих активное участие принимают 14. За последнее время заседаний было 6. Нужно сказать, что в шефской работе недостаточное участие принимали цехкомы и месткомы, в результате чего нельзя было развернуть достаточную работу. По всем уголкам проведены доклады по политическим, сельскохозяйственным кампаниям и отчеты бригад на заседаниях правления, а также и по уголкам.

Для улучшения работы нужно еще шире развернуть массовую работу, по всем кампаниям и вербовка членов, каковая недостаточна за отсутствием ответственности за данную работу профорганизацией.

За истекший период на оплату бригад израсходовано приблизительно до 28 000 р. и наличие кассы на 1 октября до 2000 р. Все села прикреплены для шефской работы по цехам и учреждениям.

Недостаточно проведена работа в районе в отношении культобслуживания и по подготовке кадров для села, и по связи с селами, ибо намеченный план работы срывается за отсутствием достаточных средств и несвоевременного поступления членских взносов, для чего необходимо шире развернуть работу в отношении вербовки и поступления членских взносов и периодического заслушивания отчетов на президиумах фабзавместкомов ибо до 1 октября не ставились таковые, что дает возможность шире развернуть работу в практической помощи району по перестройке его на социалистических началах.

Председатель правления.

10.X.30 г.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 2408, арк. 36—42. Склографічний відбиток.

№ 154

Звернення членів колгоспу ім. «12 роковин Жовтня» с. Богданівки Знам'янського району до колгоспників Миколаївщини і Одещини з закликом успішно закінчити сільськогосподарський рік

21 жовтня 1930 р.

На допомогу Миколаївщині й Одещині

Ми, члени артілі імені «XII роковин Жовтня» (село Богданівка Знам'янського району), обговоривши підсумки виконання господарчо-політичних кампаній по артілі та цілій сільраді, рапортуємо нашій Комуністичній партії, що ми на 10 жовтня ви-

конали річний план хлібозаготівель на 105,8%, план сівби — на 119,5% (на 15 жовтня), уборку соняшників — на 100%, копку буряків — на 100% (на 20 жовтня) і запевняємо партію та Радвладу, що й надалі будемо боротися за цілковите виконання всіх завдань, які запезпечують виконання п'ятирічки за 4 роки.

Своїм прикладом в колективному господарстві ми довели перевагу колективного господарювання і наслідком цього протягом місяця до колгоспу увійшло 53 нових одноособних бідняцьких і середняцьких господарства. Тепер наша Богданівська сільрада колективізована на 80%.

Ми закінчуємо зяблеву оранку.

Ми, члени артілі імені «XII роковин Жовтня», дізнавшись із газет, що колгоспники, бідняки й середняки Миколаївщини й Одещини ганебно відстають в справі уборки врожаю, молотьбі, сівбі та хлібозаготівлях, звертаємося до них і вимагаємо до XIII роковин Жовтня закінчити всі бойові кампанії.

З свого боку ми обираємо кращих членів нашого колгоспу товаришів Гудзя Івана, Поляруса Антона, Мостового Кузьму, Височіна Степана й зобов'язуємо їх виїхати до відсталих сел Миколаївщини й Одещини для того, щоб розказати колгоспникам, біднякам і середнякам цих сіл про наші досягнення, передати наш досвід та допомогти їм у виконанні поставлених перед ними завдань.

Ми сподіваємося, що колгоспники, бідняки й середняки Миколаївщини й Одещини за нашим прикладом закінчать всі роботи до XIII роковин Жовтня.

Загальні збори колгоспників артілі
імені «XII роковин Жовтня».

Богданівка, Знам'янського району.

«Соціалістичний наступ» (Єлисаветград), № 29, 22 жовтня 1930 р.

№ 155

Із звіту Олександрійського РК КП(б)У про стан колективізації сільського господарства в районі

25 жовтня 1930 р.

І. ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ЗРІСТ КОЛГОСПІВ

1. Олександрійський район в часи весняного піднесення хвилі колективізації досяг на 1 квітня 1930 р. 83% колективізації господарств, з приводу цього район було зараховано до районів суцільної колективізації. Але ж завдяки низці фактів голого адміністрування та нечуваних перекручувань класової лінії

(було розкуркулено 56 середняцьких господарств, яким потім прийшлося повертати майно), спричинилася хвиля «волинок», а потім масових виходів з колгоспів.

Райпарткомом було вжито всіх агітаційних та організаційних заходів до ліквідації «волинок» та закріплення колгоспів, внаслідок чого на червень місяць 1930 р. вдалось добитись приостановки відпливу з колгоспів і закріпитись на 27,3% колективізованих господарств, що існували до жовтня місяця 1930 р.

На 1 жовтня 1930 р. в районі нараховувалося 89 колоб'єднань, з них: комун — 2, с.-г. артілей — 37 та СОЗів — 50. Колгоспний сектор займав 24 715 га землі.

За весь час з червня місяця були окремі поодинокі випадки з боку середняків, а інколи і бідняків виходу з колгоспів під впливом куркульської агітації, як наприклад:

а) по П[іщано]-Брідській сільраді був випадок, коли куркулі загітували 1 бідняка вийти з колгоспу, пообіцявши йому допомагати в господарюванні, а коли цей бідняк виступив з колгоспу, то ці куркулі відмовились від будь-якої допомоги.

б) по с. Куколівці був теж один випадок, коли куркулі загітували бідняка вийти з колгоспу. Цей бідняк забрав свого коня і пішов до цих же куркулів на машину.

Поруч з переведенням роботи по закріпленню існуючих колгоспів, РПК поставив конкретні завдання (кому і що зробити) перед райпарторганізацією, зокрема перед сільськими партосередками та фракціями райколгоспспілки — розгорнути широку масову роз'яснюючу роботу серед батрацько-бідняцьких та середняцьких кіл села по питанню залучення їх до вже існуючих колгоспів, а також провадити роботу в напрямок організації нових колгоспів; цю роботу перевадити більшовицькими темпами, щоб в осінню посівну кампанію довести % колективізованих господарств по району до 40%.

На 15 жовтня 1930 р. було подано лише 120 заяв про вступ до колгоспів. Причини такому незадовільному зрісту були слідуючі:

а) директива РПК про розгортання масової роботи навколо колективізації на місцях партосередками та уповноваженими РПК виконувалась недзвичайно кволо;

б) деякі партосередки не звернули потрібної уваги на зміцнення організаційно-господарчого стану існуючих колгоспів, що теж негативно відбилося на дальнішому їх зрістові, як наприклад:

1. с. Ворошиловка. Деякі середняки з приводу вступу їх до колгоспів висловлювали таку думку: «Ми нічого гарного не бачим в колгоспах. На степу сироти (стіжки) стоять, а члени правління продали свої коні на базарі».

2. Великою перешкодою в зрісті вставали і самі колгоспи (деякі), які мали тенденцію до замкнутості, як наприклад:

1) Голова с.-г. артілі с. Протопопівки, заявив: «Нам не вистачає часу на управу з роботою, а не те, що ми ще будемо перевоспитувати нових членів».

2) Артіль «Трудова сім'я» (Користівка) не розглядала 15 заяв про вступ до артілі.

3) Були випадки, коли навіть і члени КП(б)У відмовлялись від вступу до колгоспів, що теж відбивалося на дальнішому зростові, як наприклад: член КП(б)У Плотник Ворошиловського п/о заявив: «Я краще здам partквиток, а у колгосп не піду», після чого деякі бідняки так сказали: «Партійці не хочуть іти, а нас гонять у колгосп». Осередок виключив Плотника з партії та справу передано до КК.

На грунті директив ЦК, РПК розробив конкретні директиви партосередкам, уповноваженим РПК та відповідним фракціям про переведення ударного декадника, вербовки нових членів до колгоспів, пристосувавши цю роботу до декади «колективізації та врожаю», цим самим забезпечити виконання попередніх директив РПК про 40%-у колективізацію району за час осінньої сівби.

Згідно цієї директиви в декаду колективізації та врожаю помітився значний перелом в роботі по колективізації. Конкретно переводиться слідуюча робота:

1) Розгорнулася масова робота майже по всіх селах як серед самих колгоспників, так і серед одноосібних господарств щодо дальшого залучення в колгоспи бідняцько-середняцьких мас:

а) Перевадяться загальні збори колгоспів з одноосібниками (біднотою і середняцтвом), присвячені питанню колективізації. На цих зборах колгоспи відчитуються про свою роботу.

б) Перевадяться окремі збори бідноти і середняцтва по питанню росту колективізації.

в) Для допомоги в справі переведення ударника по колективізації послано на села робітничу бригаду в кількості 40 чол., переведено жіночу райконференцію (колгоспниць та одноосібниць) під кутом дальшого зрісту колгоспів. Виступи на цій конференції свідчать про бадьорий настрій жінок, який спрямований до залучення нових бідняцько-середняцьких кіл села в колгоспи. Одна із жінок на конференції так сказала: «Середняк за бідняком мусить іти в наші колгоспівські ряди, годі осоружно ставитись до гуртового, лише в колективі власними руками спробувала і пересвідчилась, що в колгоспі краще», а батрачка села Косівки так сказала: «Я батракувала і просвіту ніякого не знала, а коли пішла до колективу, то глумилися на селі: «Наймити, мовляв, працювати не вміють», а я роботою довела і доведу, що це куркульська брехня».

г) Місцева газета «Колективіст Олександрійщини» розгорнула широку роботу в справі колективізації, висвітлюючи

досягнення та недоліки окремих колгоспів та самий хід роботи по залученню бідняцько-середняцьких кіл села до колгоспів.

д) Самі колгоспи значно підтягнулися у виконанні своїх планових завдань, як то: хлібозаготівля, осіння сівба і т. інше, що безперечно підвищило авторитетність колгоспів серед одноосібників. Крім цього, в самих колгоспах помітився значний перелом щодо дальшого зрісту, низка колгоспів виділила вербувальні комісії (Червона Кам'янка, Косівка, Ворошиловка, Недогарки, Кутки міста * і т. ін.).

2) Внаслідок переведення такої роботи, мається значний перелом в зрісті колгоспів та організації нових колгоспів.

По маючимся неповним відомостям лише в деяких сільрадах організовано вже 7 нових колгоспів (Косівка, Червона Кам'янка, Недогарки, Михайлівка). В багатьох селах мається приплив до колгоспів нових членів, а також і повернення в колгоспи тих господарств, які навесні повибували. Поновлено існування СОЗу по Добро-Надіївській сільраді. До СОЗу «Перемога» (15 р-н м. Олександрія) жінка, яка весною примусила чоловіка вийти з колгоспу, тепер сама принесла заяву з проханням прийняти її до колгоспу, де сказала: «Тепер вже з чоловіком не вибуду, коли приймете». Всього по семи сільрадах прийнято 407 чол. до колгоспів.

Поряд з цим маються відомості, що СОЗи переходять на статут с.-г. артілі (Ворошиловка, Д. Надія і т. ін.).

II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРЧИЙ СТАН КОЛГОСПІВ

2. Організаційний стан колгоспів в основному задовільний. Більшість колгоспів справляється з політично-господарчими кампаніями, як наприклад:

а) Артіль ім. Карла Маркса рапортує: «Осінню сівбу закінчили з перебільшенням на 12 га, річний план хлібозаготівлі виконали з перебільшенням на 400 пуд., починаємо готуватись до весняної сівби;

б) СОЗ «Перебудова», виконавши план хлібозаготівлі, висунув зустрічний план на 1000 пуд. Сівбу закінчив. Борги сплачено.

в) Артіль «Радянський хлібороб» закінчила сівбу ще 5 жовтня 1930 р.

г) Артіль «Червона дача» повністю виконала план хлібозаготівлі і сівби і організувала допомогу одноосібним бідняцьким господарствам.

д) СОЗ «Червоний Жовтень» на 10 жовтня повністю закінчив сівбу. 14 жовтня виконав план хлібозаготівлі на 120%. Всі борги сплачено.

---

* Так у тексті документа.

г) СОЗ «Іскра», виконавши план хлібозаготівлі, висунув зустрічний план на 100 пуд. Осінню сівбу закінчив з перебільшенням, с.-г. податок та страховку повністю сплачено.

ж) Артіль «Борець за краще життя» на 24 жовтня перевиконала план хлібозаготівлі і осінньої сівби.

з) Всі колгоспи Михайлівської сільради вже виконали плани осінньої сівби і до 1 листопада закінчено зяблеву оранку.

Але ж поряд цього маються окремі колгоспи, в яких панує безгосподарність, безвідповідальність та халатність самого правління, невміння організовувати масу, як наприклад:

а) С.-г. артіль «8 березня» (с. Войнівка) внаслідок невмілої організації праці, відсутності дисципліни в артілі та халатності самого правління не справилась з уборочною кампанією, внаслідок чого частково загинуло 320 га ярового врожаю.

б) СОЗ «Червоний українець» — голова СОЗу пиячить, злигався з куркулями, а робота в СОЗі занепала.

Аналізуючи участь колгоспних мас в переведенні політично-господарчих кампаній на селі, слід констатувати, що основна колгоспівська маса проявила свою активність у виконанні директив партії та уряду.

Крім переведення ударної роботи по виконанню взятих на себе планових зобов'язань певна кількість колгоспів, поряд з виконанням своїх завдань, допомагають партосередкам та сільрадам на місцях виконувати політично-господарчі кампанії, беручи активну участь в роботі всіх комісій сприяння і організовуючи ударні бригади виключно з колгоспників для переведення цієї роботи.

Що торкається господарчого стану колгоспів, то такий знаходиться не в цілком задовільному стані. На 24715 га колгоспівської землі мається лише 2472 голів робочої худоби та 24 трактора. В деяких колгоспах бракує робсили, не вистачає також і реманенту, особливо більш складних с.-г. машин.

Чимало відбивається на організаційно-господарчому стані колгоспів відсутність потрібної кількості підготовлених кадрів для роботи та для керівництва колгоспами.

РПК на протязі всього часу має своє керівництво колгоспним рухом, розглядаючи питання колективізації на бюро РПК 15 квітня, 25 травня, 19 червня, 21 липня, 23 липня, 2 серпня, 5 серпня, на райпартконференції 8 вересня та на пленумі РПК 23 вересня питанню колективізації приділено належну увагу. Крім цього, РПК давав цілу низку директив партосередкам та відповідним фракціям по питанню зміцнення організаційно-господарчого стану колгоспів. Для зміцнення апарату райколгоспспілки РПК послав на голову райколгоспспілки члена РПК, увільнивши такого з роботи в апараті РПК.

Для зміцнення низових ланок колгоспної системи послано на керуючу низову колгоспівську роботу 8 чоловік.

За проводом РПК на протязі літньої доби організовувалась фізична допомога (як робітничою, так і тягловою силою) відстаючим колгоспам.

Слід вдімітити, що на місцях сільради і навіть окремі партосередки повсякденного керівництва колгоспами не мають.

III. РОБОТА СЕРЕД БІДНОТИ ТА НАЙМИЦТВА

3. Робота серед бідноти та наймицтва, зокрема наймицько-бідняцьких груп, поставлена явно незадовільно.

При колгоспах організовано 48 груп бідноти, але ці групи не всі забезпечені керівниками, внаслідок чого ці групи ще не стали дійсними керівниками внутріколгоспного життя (Приютівка, Піщаний Брід і т. ін.).

Маються також окремі випадки зажиму бідноти в колгоспах (артіль «Вишня» Ново-Пилипівської сільради).

РайКНС, а також деякі партосередки на місцях кволо керують роботою груп та взагалі не переводять достатньої роботи серед наймицтва та бідноти.

IV. ПЕРЕБІГ РОЗПОДІЛУ НАСЛІДКІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

4. Перебіг підготовки по разподілу наслідків господарювання ще незадовільний.

В деяких колгоспах спочатку панувала така тенденція: «Раніш обробись, а потім будемо заніматись підготовкою до розподілу наслідків», а деякі колгоспи до цього важливого завдання підійшли суто-формально без будь-якої роз'яснюючої роботи серед колгоспівської маси, бажаючи розподіл наслідків господарювання провести апаратним шляхом.

Таке становище безперечно викликало незадоволення з боку колгоспівської маси, як наприклад: колгосп «Веселий поділ» (с. Косівка), жінки-біднячки заявили: «Ми хочемо, щоб були збори колгоспів, щоб почути про наслідки нашої роботи, а правління збереться 2—3 чоловіка та щось шепчуться, а ми ходимо поза хатами та тільки й чуємо: «Ти вже перебрала», а чому перебрала, не знаємо».

РПК, своєчасно звернувши на це увагу, дав категоричну директиву партосередкам та фракціям райколгоспспілки, уповноваженим РПК про необхідність розгортання широкої роботи в справі розподілу наслідків господарювання серед колгоспників, а також популяризовувати ці наслідки серед одноосібників, з метою втягнення нових бідняцько-середняцьких кіл до колгоспів.

РПК запропонував відповідним фракціям забезпечити колгоспи рахівниками на час підрахунку та розподілу наслідків господарювання.

Внаслідок цього, зараз в справі розподілу наслідків господарювання мається певний перелом. Майже по всіх сільрадах переводяться загальні збори колгоспників і одноосібників, присвячені питанню наслідків господарювання. По району провадяться кущові збори колгоспів.

Перші показчики розподілу наслідків господарювання свідчать, що основні колгоспівські маси колгоспний метод господарювання задовольняє, як наприклад:

а) Колгосп «Зелений клин» Ворошиловської сільради за 3 місяця свого існування має прибутку 14817 крб., що становить в середньому на 1 трудодень 2 крб. 42 коп. В цьому ж колгоспі господарство, яке в минулому році мало прибутку 347 крб., зараз має прибутку (перебуваючи в колгоспі) 585 крб.

б) На конференції жінок-колгоспниць і одноосібниць жінка біднячка сказала: «Коли ми відбивали перші колгоспівські борозни, то мене острах брав «куди це я пішла?» А тепер попрацювала я і одержала навіть і борошно-крупчатку, а раніш я його й не бачила в себе».

в) В с. Ворошиловці після оголошення підсумків господарювання жінка біднячка сказала: «Тільки в колгоспі визволимося від злиднів і темряви».

V. ВПЛИВ ГЛИТАЙНІ

5. Глитаї весь час ведуть шалену агітацію проти колективізації. Крім вже наведених фактів маються випадки, коли куркулі намагаються розвалити колгосп, як наприклад:

а) Колгосп «Вільне життя» Михайлівської сільради має в своєму складі лише 22 господарства, з них було подано колективно 14 заяв про вихід з колгоспів. Як виявилося, причини цьому були слідуючі: місцеві куркулі замісць того, щоб виконати доведені їм плани до двору, продали свій хліб спекулянтам та понакупляли різного одягу. Приїхавши додому, куркулі почали агітувати: «Бачте, у нас — у індивідуалів, мається одяг і все, а у вас колгоспників нема нічого». В самий колгосп затисалося два сина засланих куркулів, які, підтримавши цю куркульську агітацію, загітували колгоспників подати заяву про вихід з колгоспу. Після належної роз'яснюючої роботи загальні збори колгоспників ухвалили цих двох куркульських синків з колгоспу виключити. На цих же зборах всі позабирали назад свої заяви про вихід з колгоспу.

б) У с. Щасливому куркулі, агітуючи проти колективізації, випускають таку провокацію: «В цьому році хто з колгоспів не виконає плану хлібозаготівлі, то його буде судити ревтрибунал».

Мається також і засміченість деяких колгоспів чужим елементом, як наприклад: с. Ворошиловка арт. «Червоний шлях»

керував колишній білий офіцер; Ново-Пилипівка — артіллю «Вишня» керував куркуль, який мав крім своїх власних 20 дес. ще 50 дес. орендної землі і визискував наймитцтво.

За останній час в зв'язку з підсиленням наступу на куркуля помічається тяга куркулів в колгоспи. Слід визнати, що в деяких колгоспах мається класова притупленість, а партосередки на місцях на це не реагують, як наприклад: у с. Куколівці куркуля, на якого мається постанова про заслання, прийняли до колгоспу, а він зумів пристосуватись так, що навіть лічиться там ударником і одержує дефіцітний крам.

При виявленні фактів засміченості в колгоспах негайно вживаються заходи до виключення цих елементів з колгоспів.

Секретар РПК Різвий
Зав. інформсектором РПК Шатхан.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 560, арк. 228—232. Оригінал.

№ 156

Резолюція Олексіївської районної конференції колгоспників, батраків, бідняків і середняків з приводу вбивства куркулями в с. Берека колгоспного активіста Количева Т. В.

25 жовтня 1930 р.

Заслушав сообщение об убийстве в ночь на 25 октября в селе Берека активиста, бедняка-колхозника, члена партии т. Колычева бандитами-кулаками, районная конференция батраков-бедняков и середняков колхозников и индивидуалов Алексеевского района выражает соболезнование семье погибшего от кулацко-бандитской руки Колычева на фронте социалистического переустройства сельского хозяйства. Конференция в ответ на террористические акты кулачества ответит еще большей сплоченностью вокруг Коммунистической партии и под ее руководством выполнит на 100% все хозяйственные, политические кампании, проходящие на селе.

Конференция призывает батраков-бедняков, середняков и индивидуалистов в ответ на кулацкий террор организоваться в колхозы и на основе сплошной коллективизации провести полную ликвидацию кулачества как класса.

Конференция требует от судебных органов применения к бандитам-кулакам, убийцам активиста Колычева, высшей меры социальной защиты — расстрела.

Позор кровопийцам бандидам-кулакам, вырвавшим преждевременно из рядов борцов за социалистическое переустройство сельского хозяйства т. Колычева.

Все силы, энергию батрацко-бедняцких и середняцких масс под руководством Коммунистической партии на борьбу за новые успехи на социалистическом фронте!

Президиум

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 11, арк. 4. Копія.

№ 157

Резолюція бюро Старокерменчицького райкому КП(б)У про хід роботи по розподілу наслідків господарювання в колгоспах району

25 жовтня 1930 р.

Руководство и контроль со стороны райколхозсоюза по распределению результатов хозяйственного года в колхозах проходит неудовлетворительно. Учитывая особенную политическую важность правильного распределения результатов хозяйствования в колхозах, обязать фракцию райколхозсоюза усилить руководство этой работой, а также усилить инструкторско-счетное обслуживание колхозов, и для помощи колхозам мобилизовать весь счетно-агротехнический персонал, закончив работу по распределению хозяйствования в кратчайший срок.

Строго придерживаться распределения натуральной части продуктов и промтоваров по трудодням, обязав райколхозсоюз исправить допущенное искривление в распределении доходов по едокам, имевшее место по селу Петровскому.

Обеспечить распределение не менее двух третей продуктов в колхозах по трудодням.

Образовать небольшой фонд социального обеспечения, из которого оказывать помощь нетрудоспособным и, в отдельных случаях, многосемейным, работоспособные члены семей которых примерно работали в колхозах.

К выяснению результатов хозяйствования в колхозах привлечь внимание всей массы колхозников, сопровождая эту работу массово-разъяснительной работой и развертыванием критики и самокритики.

В связи с результатами хозяйствования в колхозах собрать общее собрание бедноты и схода, на которых сделать доклады, освещающие преимущество коллективного труда на конкретных примерах и сравнениях, добившись массового вступления в колхозы индивидуалов, бедноты и середняков.

При райколхозсоюзе регулярно созывать совещания из представителей колхозов, уполномоченных и актива колхозов для обсуждения работы по результатам хозяйствования и помощи райколхозсоюзу и колхозам в этой работе.

Предложить райколхозсоюзу срочно оформить перечисление кулацкого имущества на паевые взносы батраков, вступающих в колхозы, одновременно проверить учет всего кулацкого имущества, переданного в колхозы.

Отметить, что в некоторых колхозах происходит наем рабочей силы при проведении сельскохозяйственной работы, в особенности во время обмолота.

Предложить райколхозсоюзу в дальнейшем не допускать такового явления и правильно организовать распределение труда в колхозах, обеспечивающее выполнение работ силами колхоза, или помощью одного колхоза другому.

Партячейкам и уполномоченным — оказать на местах помощь в работе по выяснению результатов хозяйствования. Кроме того, партячейкам усилить руководство этой работой, имея в виду, что партячейки несут политическую ответственность за правильное распределение результатов хозяйствования в колхозах.

Фракции райколхозсоюза и партячейкам — организовать инициативные группы и буксирные бригады по коллективизации из лучших колхозников, которые должны популяризировать среди индивидуалов результаты хозяйственного года.

Райколхозсоюзу — немедленно разослать по сельсоветам уставы артелей и СОЗов, одновременно дав инструктивное задание по взысканию и отчислению паевых и вступительных.

Райколхозсоюзу — представить план работ по коллективизации на 4-й и 1-й кварталы.

Отмечая, что кулак ведет усиленную агитацию с извращением освещения нашей работы по распределению результатов хозяйствования, необходимо развернуть постоянную массовую работу по этому вопросу среди бедноты и середнячества.

Учитывая, что имелись случаи засоренности колхозов кулаками и лишенцами, предложить райколхозсоюзу принять решительные меры к очистке колхозов от кулацко-чуждых элементов, сопровождая это массово-разъяснительной работой.

Предложить фракции райколхозсоюза немедленно организовать фонд премирования лучших колхозников, ударников и целых ударных бригад.

Считать необходимым — немедленно укрепить аппарат райколхозсоюза, особенно по линии инструкторской.

Предложить фракции райколхозсоюза регулярно информировать РПК о ходе работ по распределению результатов хозяйствования в колхозах.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 427, арк. 906. Оригінал.

№ 158

Резолюція наради колгоспниць і селянок Харківського району про роль жінок в зміцненні колгоспів та залученні селянок до колгоспів

1 листопада 1930 р.

Колгоспний рух в Радянській країні під керівництвом Комуністичної партії досяг гігантських розмірів по шляху до суцільної колективізації.

Накреслені темпи дозволяють вважати, що завдання суцільної колективізації радянських сіл буде розв'язане найближчими роками.

Цей великий зріст колгоспного будівництва поставив перед робітничим класом і бідняцько-середняцьким селянством нові класові завдання величезної ваги.

Під керівництвом Комуністичної партії робітничого класу бідняцько-середняцьке селянство здійснює в районах суцільної колективізації ліквідацію куркуля як класу. Такі завдання вимагають найбільшої організованості та свідомості широких кіл працюючих мас, а особливо наймицько-незаможницьких груп.

Поряд цього найбільшого значення набирає вербування жінок у колгоспи і зацікавлення їх внутрішнім колективним будівництвом. Величезні завдання, які стоять перед колективними господарствами,— це організація виробництва, збільшення продуктивності праці та товаровості їх. Всього цього не можна дійти без участі жінки на виробництві і в суспільному житті колектива, без рішучого підвищення її культурного, політичного рівня, без поліпшення житьових умов колектива.

Колективне будівництво є той шлях корінної перебудови села, що несе жінці колгоспниці дійсне визволення від темряви культурної та суспільної відсталості, від непосильної жіночої праці, яка є не продукційна в одноосібному господарстві.

Велика роль в цій роботі належить делегатським зборам селянських жінок, бойовим завданням яких у найближчий час зробити перелом у настрої селянок та мобілізувати їх активність на утворення та будівництво колективів.

Робота серед жінок, що вже знаходяться в колективах, має величезне значення в їх політичній свідомості та організованості, а від цього й буде залежати успіх колективного руху з скорішим переходом колективів на вищі форми.

Для скорішого виявлення й зміцнення роботи серед широких мас колгоспниць та селянок Харківського приміського району збори вважають за конечну потребу в найкоротший час провести в життя постанову ЦК ВКП(б) про організацію делегатських зборів при всіх колгоспах, зробивши організаційну роботу серед жінок одноосібниць, що прилягають до самих колективів,

закріпивши їх зв'язок з колгоспами,— цим самим прискоримо їх вербування в колектив.

Збори вважають за потрібне розгорнути практику шефства міських делегатських зборів робітниць над делегатськими зборами колгоспниць та селянок.

Для найкращого проведення і налагодження роботи делегатських зборів збори рекомендують організувати при делегатських зборах такі бригади:

1. Правильної організації праці.
2. Розподіл наслідків господарювання.
3. Розвитку скотарства.
4. Розвитку городництва і садівництва.
5. Ліквідації неписьменності.
6. Поліпшення умов колгоспниць (яслі, загальні їдальні та суспільні будинки).
7. Вербування нових колгоспниць.
8. Підготовка до виборів Рад і ін.

Збори вважають, що колгоспниці мусять приймати саму активну участь у боротьбі за підвищення труддисципліни, підвищуючи знання колгоспниць і розвиваючи соціалістичне ставлення до праці в колективному господарстві.

Для цього треба:

1. Закріпити колгоспниць і обов'язково всіх делегаток до спеціальних галузей (молочне господарство, птахівництво і т. ін.) для набування навиків в роботі як у ролі рядових, так і керуючими роботами.

2. Розвивати робочу кваліфікацію колгоспниць шляхом обов'язкової участі у виробничих комісіях по окремих галузях, а також і на загальних виробничих нарадах, проводячи колгоспниць головами цих нарад, особливо в тих галузях, де переважає жіноча праця.

3. Організувати із колгоспниць ударні бригади та розвернути соцзмагання між бригадами. Комісії по провірці виконання соцзмагання широко приміняти соцзмагання серед колгоспниць, даючи переважні пільги найбільш витриманим колгоспницям в боротьбі з непорядками, з порушенням труддисципліни і т. ін.

4. Збори ставлять питання перед колгоспсоюзом і відповідними організаціями організувати спеціальні курси для колгоспниць по підготовці з них груповодів, уповноважених та керівників груп.

5. Надаючи особливого значення перебудові сільського господарства приміського району, що є основною базою постачання пролетарського центра м. Харкова, збори беруть на себе зобов'язання прийняти саму активну участь в перебудові сільського господарства району із зернового в район огородньо-садово-молочний.

За умов суцільної колективізації по новому стоїть питання культроботи на селі. Самодіяльність організованих у колгоспи

селян мусить бути мобілізована нашими органами Радянської влади для боротьби з темрявою та неписьменністю, за нову культуру. Завдання ліквідації не тільки загальної, а й агрономічної неписьменності в колективах.

Збори закликають всю колгоспну людність і всіх спеціалістів до найбільш активного проведення агрозаходів для широкого просування агрознань, як основи для підняття урожаю у колгоспі.

Новий історичний період колгоспного будівництва по новому ставить питання про будову нового побуту.

Об'єднання засобів і сил та спільна праця в колективах открирає широкі перспективи можливості будування нових установ (суспільне виховання дітей, суспільні їдальні і т. ін.).

Збори ставлять питання перед відповідними міськими організаціями про утворення цих справ у колгоспах. З свого боку ми, колгоспниці, обіцяємо всебічно допомагати, беручи активну участь в цій важливій справі. Подальший розвиток може бути забезпечений лише тоді, коли кожна колгоспниця візметься за справу організації нового припливу в колгоспи.

Ми, делегатки, зібравшись на збори колгоспниць та селянок, беремо на себе обов'язок максимально працювати по втягненню в колгоспи нових шарів колгоспників, роз'їхавшись по домам, дружно візьмемся за виконання цих важливих завдань.

Перевибори Рад, як одна з найважливіших політичних кампаній, повинна пройти під кутом зору активної участі всієї суспільності під гаслом зміцнення пролетарської диктатури, скорішого досягнення суцільної колективізаії і на базі суцільної колективізації ліквідації куркульства як класу.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 89, арк. 12—14. Копія.

№ 159

Рапорт колгоспів Лозівського району УРСР Колгоспцентру СРСР

5 листопада 1930 р.

Празднование XIII годовщины Октябрьской революции для колхозов Лозовского района является праздником побед батрацко-бедняцких і середняцких масс района сплошной коллективизации.

За этот год колхозы Лозовщины, благодаря твердому руководству районным партийным комитетом в осуществлении генеральной линии партии, [достигли успехов] в проведении сплошной коллективизации и ликвидации кулачества как класса, в развитии культурного строительства, каковое является неотъемлемой частицей строительства социализма в районе.

Наши достижения в деле реконструкции сельского хозяйства полностью разбили пророчества правых о его «деградации». Бедняцко-середняцкие массы воочию убедились в преимуществах коллективного хозяйствования перед индивидуальным, чему и способствуют хорошие результаты первого года коллективного хозяйствования, каковые и стимулируют новые вступления в колхозы, поэтому день коллективизации и урожая в Лозовском районе является днем мобилизации новых сил бедняков и середняков, что составляет 20% новых колхозов за декаду, такие стали в ряды борцов за социализм под руководством великой партии Ленина.

Под непосредственным руководством райпарткома, разрешая зерновую проблему, колхозы выполнили план хлебопоставок 1 ноября 1930 г., сдав государству 610 тыс. пудов продовольственных культур (100% плана) и 330 тыс. прочих — 102% и к дню XIII годовщины Октября организуют красный обоз в несколько тысяч пудов хлеба.

Колхозы вовремя закончили уборку пропашных. В 12 дней закончили посев озимых культур — 15 тыс. *га,* или 104% плана. Зяблевая вспашка под сахарную свеклу закончена и план контрактации на 1931 год выполнен. В ударном порядке заканчивается зяблевая пахота, а на 5 ноября выполнено 78% плана.

Из общего количества в 7332 хозяйства по району при 67759 *га* коллективизировано 6410 хозяйств, в том числе 346 батраков и 62338 *га,* что составляет 89% хозяйств и 91% земли. В районе коммун 6, артелей 88, созов 27. Всего 121 колхоз.

Закончив очередные хозяйственные работы, колхозы направили для ликвидации прорыва в Донбассе 96 колхозников, что составляет 107% плана. Выполнив план хлебозаготовки 1 ноября, колхозы Лозовщины берут на буксир отстающие районы — Алексеевский и Барвенковский, посылая 20 колхозников в помощь для выполнения плана хлебозаготовки и коллективизации, передавая опыт колхозникам вышеуказанных районов в осуществлении генеральной линии партии за сплошную коллективизацию и стопроцентное выполнение планов хлебозаготовок.

Празднование XIII годовщины Октября в Лозовском районе проходит под лозунгом усиления обороноспособности страны Советов, крепости мировой пролетарской революции, лозунгом мобилизации активности масс для выполнения постановления партийного съезда и стопорцентной коллективизации района.

Да здравствует XIII годовщина Октябрьской революции, год новых побед на фронте социалистического строительства!

По поручению колхозов зам. председателя
правления райколхозсоюза Ив. Коваленко.

ЦДАНГ СРСР, ф. 7446, оп. 2, спр. 83, арк. 43—45. Оригінал.

№ 160

З інформації Миропільського РК КП(б)У про боротьбу з перекрученнями лінії партії в колгоспному будівництві

22 листопада 1930 р.

Протягом цього часу 11 листопада було виявлено класове перекручування по Великоприкільській сільраді Миропільського району, в яку зразу ж була виділена РПК комісія, де було встановлено: наявність класового перекручування цілком підтвердилась. Факти: глова сільради був заможник, який згрупував навколо себе кулацько-заможний актив, причому біднота була зовсім залякана, ніякої роботи з нею не велось. В артілі членами артілі було 8 куркулівських господарств, які держали під своїм впливом правління і пролізли в керуючу частину артілі, бригади, конторський апарат тощо, як наслідок цього при наявності в артілі з 67 дворів 29 дворів бідняцьких, з початку весни і до часу виїзду комісії жодного знов вступившого в артіль не було, а крім цього вибуло з артілі 3 бідняки. Виявились і підтвердились факти агітації куркулями, пролізшими в артіль, про вихід з останньої.

Куркуль Лазар Іскрич агітував бідняка Дягівця М. Я. («що тобі треба виходити з артілі бо ти бідняк і в артілі босий, а я заможний і вже в артілі чоботи одержав»), також було викривлення в переведенні м'ясозаготівлі та хлібозаготівлі, де куркульсько-заможню частину села обминали, а накладували на середняків та бідняків — такий же стан і з с.-г. податком.

Приклади: 1. Розкуркуленому, який мав землю, довели до двору хліба 10 пуд., але й той зняли. А з біднячки вдови хворої поставили контрактації 34 пуди, а куркулі члени артілі здали по 18 пудів.

2. По селу пообкладували с.-г. податком бідняків, звільнених в минулому році, не дали скидки родині червоноармійця-бідняка і в цей же час не обложені по селу експертних 12 господарств на суму до 4000 крб.

Було зроблено по цій сільраді:

1. Виключено з артілі 8 куркульських господарств, де під час чистки вступило в артіль 20 бідняцьких господарств.

2. Переведено чистку організації КНС.

3. Послано на голову сільради та на голову артілі 2-х комуністів.

4. Віддано під суд бувшого голову сільради та переобрано президію сільради.

5. Доведені всі планові тверді завдання та обложено експертом куркульські експертні господарства.

6. Переобрано президію КНС.

7. Переведена масова робота з бідняками, колгоспівцями та середняками. Як наслідком проведеної роботи артілі та організації КНС оздоровлена сільрада, активізована біднота, закінчений план хлібозаготівлі та план м'ясозаготівлі виконано на 120%.

17 листопада відбулись районові збори партійної організації з питанням: боротьба за генеральну лінію партії проти праволівацьких опортуністичних ухилів за виконання політично-господарчих кампаній. Як повністю підтвердилось на зборах, організація цілком здорова і у відповідь на контрреволюційну роботу опозиціонерів одноголосно ухвалила: об'явити наш район районом суцільної колективізації цього року на підставі маючихся досягнень (36% колективізовано населення) на принципах добровільності та повної ліквідації куркуля як класу.

Секретар Миропільського РПК Соболь.
Інформатор Леніцький.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 580, арк. 33—34. Оригінал.

№ 161

Доповідна записка Наркомзему УРСР ЦК КП(б)У про наслідки реорганізації колгоспно-кооперативної системи на Україні

22 листопада 1930 р.

У виконання рішень ЦК ВКП(б) від 23 серпня 1930 р. НКЗС перевів роботу по реорганізації колгоспно-кооперативної системи на Україні.

Стан роботи на 1 листопада характеризується такими даними:

1. Визначено напрямок господарювання у всіх районах, в тому числі й по районах міськрад. По кооперативних системах райони ці розподіляються так: Укрзерноцентр — 166, «Добробут» — 111, «Техкультур» — 44, Укрбурякспілка — 138, Укрплодоспілка — 39, «Кооптах» — 15. Таким чином, по Україні повинно бути утворено 513 райспілок, в тому числі 18 міських районних спілок. Фактично утворено 447, що становить 87% планового завдання. Ще залишилося на Україні 65 райколгоспспілок з оперативними функціями, в тому числі по кол. Вінницькій та Єлисаветградській округах — 48, по інших районах — 15 та 2 в районах міськрад.

З боку поодиноких районів є заперечення проти переведеного районування, внаслідок чого в цих районах утворено спілки іншого напрямку, ніж встановлено за районуванням. Укрзерноцентр претендує додатково на 40 районів та Укрбурякспілка на

20 районів. Це питання буде остаточно розв'язано ближчими днями.

2. Внаслідок ліквідації округової ланки за відомостями з 71 союзу, по яких було 3681 співробітник, надіслано 2822 робітника. З них до районів своїх систем 1841, других систем — 568, колгоспсоюзів — 349 та МТС і сільгосппостач — 64.

Апарати правлінь райколгоспспілок повністю укомплектовано лінією «Кооптаху», Плодоспілки та Бурякоспілки. По Укрзерноцентру не укомплектовано 41 посаду та [по] Укртехкультурспілці не укомплектовано 2 посади. За відомостями «Добробуту», не укомплектовано 10 посад.

Треба змінити: по Укрзерноцентру: голів — 22, членів правлінь — 54; по Укрбурякспілці — голів — 5, по Укртехкультурі — голів — 1. По райколгоспспілках залишається не заміщено фахівцями 785 посад.

3. До виконання директиви ЦК і НК РСІ щодо кількісного укомплектування апаратів райколгоспспілок деякі центри не поставилися з належною увагою. Немає точних відомостей про фактичне укомплектування апаратів по Бурякспілці, Плодоспілці та «Добробуту». За відомостями Укрзерноцентру, по 32 спілках кількість штатних одиниць збільшено проти встановлених норм на 12, по 6 райспілках «Кооптаху» на 19 і по 25 спілках системи Укртехкультур на 2. Укрплодоспілка зазначає, що по її системі визначену НК РСІ кількість штатних одиниць значно перебільшено.

Союзною комісією по реорганізації колгоспно-кооперативної системи пересічно норму видатків на одну штатну одиницю по райспілках встановлено 1800 крб. Фактично стан по окремих райспілках такий: по зерновій системі — 2030, буряковій системі — 2000, тваринницькій — 2139, по плодоовочевій — 2415, птахівничій — 2073 і техкультур — орієнтовно 2000. По цих остаточно не перевірених даних пересічно утримання одного робітника перебільшено в порівнянні з встановленими нормами центральною урядовою комісією Союзу.

За постановою ЦК до обсягу діяльності райкоопспілок віднесено організаційно-виробниче обслуговування індивідуального сектора та збуто-заготівельних потреб як індивідуального, так і колективного сектора. Оскільки райколгоспспілка у районі єдина, на неї покладено обслуговування як основних, так і другорядних галузей господарства.

У процесі здійснення оперативного керівництва є низка ненормальностей, що вимагає найскорішого уникнення. Фактично створилося таке положення, що в районах, закріплених за певними системами, другорядні галузі сільського господарства майже не обслуговуються.

Питання щодо встановлення оперативних взаємин між кооперативними центрами, що забезпечить систематичне, стале, постійнодіюче керівництво й розвиток всіх галузей сільського

господарства, вимагає свого остаточного негайного розв'язання.

4. Кооперативні центри не мають певних відомостей про те, як на місцях виконано директиву ЦК про організацію виробничих товариств у кожному селищі, де є понад 50 неколективізованих господарств. План організації виробничих товариств по Україні дорівнюється близько 10 500. За відомостями, по 358 районах організовано 7596 виробничих товариств.

Нема також жодних відомостей про те, як проходить перетворення виробничих товариств на колективні об'єднання. Справі виробничого кооперування належної уваги не надається. Кооперативні центри не мають повних і остаточних відомостей про стан кооперування й про ті зміни, які відбулися в процесі кооперування протягом останніх трьох місяців. Є випадки, коли по товариствах є правління, але нема членів; як правило, членство по товариствах не оформлено; відомості, по яких можливо мати точну уяву про стан кооперування, мають лише Укрзерноцентр та Укрбурякспілка, за цими відомостями, в районах зернової кооперації за станом на 1 жовтня кооперовано 29% до загальної кількості господарств і 40,6% — до неколективізованих господарств. По системі Укрбурякспілки відсоток кооперування до загальної кількості господарств становить 49,9% і неколективізованих господарств — 70,4%.

5. Рахівництво по райспілках, як і по виробничих товариствах, в неприпустимо хаотичному стані. Звідси загрозливий стан з роботою по інвентарізації балансів і неможливість зробити певні висновки про фінансовий стан системи.

Стан капіталонагромаджень в товариствах можна характеризувати такими даними:

по зерновій системі зібрано паїв пересічно на пайовика — 3 крб. 50 коп.

по плодоовочевій зібрано паїв пересічно на пойовика — 6 крб.

по «Добробуту» (на 1 листопада) зібрано паїв пересічно на пайовика — 5 крб. 23 коп.

6. Округові спілки припинили оперативну роботу у визначені ЦК терміни. 32 союза системи Плодоспілки припиняють роботу 1-го грудня і повинні закінчити ліквідацію до 31 грудня. Ліквідкоми решти союзів повинні остаточно закінчити ліквідацію до 1-го грудня. Остаточно закінчено ліквідацію 8 спілок. Потрібно вжити рішучих заходів, щоб ліквідацію було закінчено у встановлені терміни.

7. До реорганізації штати Спілки спілок і кооперативних центрів дорівнювалися 1285 одиницям. НК РСІ кількість штатних одиниць з правлінням затверджено 655. Фактично є 616. Перебільшення наявних штатів є в Укрзерноцентрі на 18 осіб.

8. За даними кооперативних центрів, які вимагають перевірки і уточнення, адміністративно-господарчі витрати кооператив-

ної системи до реорганізації, враховуючи Спілку спілок, дорівнювалися на рік 46571,6 тис. крб., а після реорганізації 19737,1 тис. крб. Скорочено видатки на 26834,5 тис. крб., або на 57,6%.

Видатки колгоспної системи після реорганізації на рік становлять 12120 тис. крб. Видатки колгоспної системи до реорганізації не відомі. Для остаточної перевірки виконання директиви ЦК про скорочення адміністративно-господарчих видатків на 50% колгоспно-кооперативної системи в цілому, видатки колгоспної системи до реорганізації доведеться встановлювати експертним шляхом.

9. В умовах загостреної класової боротьби, ліквідації глитайні як класу на грунті суцільної колективізації, виняткового значення набирає справа розгортання масово-політичної роботи кооперованих наймицьких та бідняцько-середняцьких мас селянства. Цю роботу розгорнуто по всій системі с.-г. кооперації незадовольняюче. Укрзерноцентр перевів обстеження 79 товариств і виявилося, що у 21 товаристві не було зовсім зборів, в 63 товариствах не скликались виробничі наради, в 33 товариствах не ставилися доповіді ні на яких громадських організаціях, 45 товариств не брало участь в жодних революційних святах. Укрбурякспілка за матеріалами інструкторських обстежень відмічає, що в більшості товариств регулярних зборів пайовиків не буває, а виробничі наради майже ніде не працюють. Цілком природно, що це з'являється порушенням директив партії про розгортання масово-політичної роботи в процесі реорганізації кооперативної системи, на широку популяризацію рішень партії в цій справі і мобілізацію політичної активності бідняка й середняка на справу організаційно-господарського зміцнення кооперативної системи та переростання первинних товариств на колективні форми господарювання.

10. Підсумовуючи стан роботи по реорганізації кооперативної системи, треба відмітити такі основні недоліки в роботі:

а) Реорганізація системи проходить апаратним порядком без належного розгортання масово-політичної роботи серед наймицьких та бідняцько-середняцьких мас селянства. Партійні і, особливо, радянські організації не скрізь усвідомили значення справи реорганізації колгоспно-кооперативної системи і не мобілізували громадсько-політичної думки бідняка та середняка на цю справу, на відсіч куркульській агітації проти заходів партії по реорганізації й зміцненню колгоспно-кооперативної системи.

б) Не скрізь забезпечено відновлення й подальше зростання копоративних організацій, як і не забезпечено відповідної організаційної допомоги в кооперативній системі. Зовсім мало уваги приділяється справі виробничого кооперування та переростання виробничих товариств в колгоспи. По деяких місцях має місце право-опортуністична практика та «ліві» загиби в справі здійс-

нення постанов XV і XVI з'їздів ВКП(б) про реорганізацію колгоспно-кооперативної системи. В окремих випадках кооперування протиставиться колективізації і навпаки.

в) Виробничі товариства організаційно кволі, недостатньо ув'язані з виробництвом та не з'являються організаторами соціалістичної реконструкції бідняцько-середняцьких господарств. Райкоопспілки організаційно кволо обслуговують товариства.

г) Зовсім недостатню увагу приділяється справі виховування кадрів і висуненню та підбору відповідних кадрів робітників з органами керування як товариств, так і райспілок.Це торкається всієї системи. Зовсім недостатній відсоток втягнення жінок до керуючих органів, а також недостатнє прошарування в складі керуючих органів колгоспників, наймитів та неприпустимо великий відсоток службовців.

д) Не налагоджено облік рахівництва.

Заст. НКЗС УСРР Мусульбас.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 70, арк. 53—56. Відпуск.

№ 162

З доповідної записки Вищої Ради Народного Господарства УРСР ВУЦВК про стан та перспективи сільськогосподарського машинобудування на Україні

27 листопада 1930 р.

I. КОРОТКИЙ ЗМІСТ МАТЕРІАЛІВ ВРНГ УСРР

Розгортання виробництва

1913 року на території сучасної України працювало 117 заводів с.-г. машинобудівництва, які давали загальний випуск продукції на 41 млн. крб. В сучасний момент с.-г. машинобудівництво на Україні сконцентровано на 26 заводах, які за 1929/30 рік дали продукції на 210,3 млн. крб., або 513% проти довоєнного рівня. Зокрема, один тільки завод «Червона зірка» дав продукції на 41 млн. крб., тобто повний випуск продукції всіх 117 дореволюційних заводів УСРР.

Ось динаміка зросту с.-г. машинобудівництва УСРР:

1913 рік	— 41 млн. крб.
1925/26 р.	— 56 » »
1926/27 р.	— 71,2 » »
1927/28 р.	— 92,9 » »
1928/29 р.	— 126 » »
1929/30 р.	— 210 » »
1931 р.*	— 553 » »

* Тут мається на увазі план на 1931 р. Примітка документа.

За п'ятирічним планом передбачалося випустити с.-г. машин в 1928/29 році на 104,2 млн. крб., а 1929/30 року — на 154,9 млн. крб. Отже, передбачення п'ятирічного плану перевиконано в 1928/29 р. на 21%, а в 1929/30 р.— на 36%.

Виконання плану 1929/30 р. заводами УТСМ [76]

1929/30 року заводи УТСМ фактично випустили продукції на 199,3 млн. крб. проти встановленої планом програми в 226,9 млн. крб. і проти випуску 1926/27 р. на 126,1 млн. крб. Отже, збільшення попереднього року становить 58% замість планованих 80%, а виконання виробничого плану становить лише 87,8%.

За окремими заводами виконання програми в 1929/30 р. становить:

«Червона зірка»	— 92,8%	[Єлисаветград]
«Серп і молот»	— 84,3%	Харків
«Комунар»	— 91,0%	Запоріжжя
Завод ім. Петровського	— 85,9%	Херсон
«Першотравневий»	— 99,7%	Бердянськ
«Червоний прогрес»	— 81,4%	Великий Токмак
Завод ім. Жовтневої революції	— 86,9%	Одеса
«Плуг і молот»	— 84,2%	Миколаїв
Завод ім. Артема	— 98,6%	Суми
Завод ім. Шевченка	— 75,3%	ст. Софіївка кол. Запорізької окр.

Щодо окремих видів продукції, треба відзначити дуже велике відставання від плану виробництва комбайнів (34,6%), сівалок 19-ти рядкових (58,5%), молотарок тракторних (78,3% плану) тощо.

План здачі продукції виконано ще менше, ніж план виробництва, замість 222,2 млн. крб. продукції здано на суму 189,1 млн. крб., або 84,7% плана.

Якісні показники. Зниження собівартості замість 16,3% за планом досягнуто лише на 10,54%.

Продукційність праці навіть не досягла рівня попереднього року й відсоток виконання плана в цій галузі становить лише 76%.

Якість продукції взагалі перебуває на досить низькому рівні, зокрема на новому виробництві є випадки випуску виробів кепської якості.

Робоча сила. Списочний склад робочої сили за планом становить 29 903 чоловіка, фактично було 33 813 чоловік, або на 13% більше. Відзначається недостатня кількість кваліфікованої досвідченої робочої [сили] . . . . ість *, що досягає 24—25%.

* Одне слово нерозбірливе, пошкоджений текст.

Пересічна місячна зарплата становить 102,20 крб. проти плана — 107,30 крб.

Отже, поміж виконання плану підвищення зарплати (на 95%) та виконання плану продукційності праці (лише на 76%) є великий розрив.

Капітальне будівництво. Фактичний обсяг капітального будівництва становить 20 млн. крб., або 87% проти плану в 23,6 млн. крб.

Умови, що спричинилися до невиконання плану 1929/30 р. — Недостатнє технічне керування як з боку УТСМ, так і з боку Союзсільмаш і ліквідація УТСМ за відсутності належного керівництва з боку Союзсільмаш.

— Несвоєчасна підготовка до збільшеної програми випуску продукції в галузі організаційно-технічних та раціоналізаторських заходів.

— Несвоєчасна й недостатня підготовленість адміністративно-технічного персоналу до переходу на виробництво нових складних машин. Недостатнє розроблення плану цехового й поміжцехового планування.

— Недостатня й нераціональна організація робочої сили.

— Невиконання директиви щодо єдиноначальництва.

— Невміле ставлення до величезного руху робітничої активності й ентузіазму — соцзмагання та ударництва.

— Кволі темпи переведення капітального будівництва.

— Недостатня увага до справи мобілізації внутрішніх ресурсів.

— Не чітка й не гибка організація справи постачання.

— Недостатня увага до питань технічного контролю над якістю продукції й раціональним виробництвом.

Завдання окремого кварталу 1930 року[77]

За скороченою програмою Союзсільмашу випуск продукції заводів колишнього УТСМ становить в окремому кварталі 88 млн. крб., зокрема в жовтні — 26,5 млн. крб., в листопаді — 29,2 млн. крб. і в грудні — 32,3 млн. крб. Проти четвертого кварталу попереднього року випуск продукції в окремому кварталі збільшується на 63%.

Зарплата повинна підвищитись на 1,2%, продуктивність праці — на 48% капіталовкладення повинні становити 6,2 млн. крб.

Виконання плану в жовтні і листопаді 1930 р.

Фактично жовтневий план виконано лише на 57,4%.

За першу декаду листопада декадні завдання особливо кепсько виконано заводами: ім. Шевченка (22,8%), «Червоний прогрес» (25%), «Плуг і молот» (28,8%), ім. Артема (30,8%), «Пер-

шотравневий» (32,3%), «Червона зірка» (38,1%), «Червоний плугатар» (39,5%), «Серп і молот» (53,9%).

ВРНГ таке кепське становище пояснює, головним чином, недостатньою підготовкою заводів до розвитку виробництва нових машин та неодержанням напівфабрикатів, а також недостатнім плануванням та організаційно-технічними недоліками.

Проти потреби в 112 тис. тонн сортового заліза в окремому кварталі одержано на 16-те листопада — 70 тис. тонн, що дає дефіціт у 9 тис. тонн.

Основні завдання плану на 1931 р.

Виробнича програма становить 513 млн. крб., цебто на 57% більше проти фактичного випуску 1929/30 року і на 80% більше проти накреслених п'ятирічним планом (на останній 1932/33 рік п'ятирічки 300 млн. крб.).

Собівартість треба знизити на 16,1%.

73% загального випуску виробництва повинні становити машини механічної тяги.

Треба організувати виробництво 36 нових типів машин.

Кількість робочої сили становитиме 59,6 тисяч чоловік.

Коефіцієнт змінності — 2,3 проти 1,46 в 1929/30 р.

Продуктивність праці збільшується на 57%, а заробітна плата — на 6%.

Обсяг капітальних робіт передбачається в сумі 27,5 млн. крб., в тому числі на житлове будівництво — 2,86 млн. крб.

II. ДОДАТКОВІ ЗАУВАЖЕННЯ

Кількісний прорив

Негативне значення недовиконання плана с.-г. машинобудівництва 1929/30 р. характеризується такими даними: сільське господарство України за останній рік не одержало с.-г. машин майже на 34 млн. крб., в тому числі й від УТСМ на 30 млн. крб. Зокрема, кінних плугів за рік не здано 47300, а тракторних — 2300; кінних сівалок не здано 19400, а тракторних — 6500; букерів тракторних — 1800, сінокосарок — 850 і комбайнів — 180, складних та напівскладних молотарок не здано 1000 штук і тракторних молотарок — 1600; тракторних вісків — 7200, запасних частин до тракторного реманенту на 1400 тис. крб. і до кінного — на 1100 тис. крб.

Погіршення якості продукції

Поруч цього треба відмітити вельми негативне значення погіршення якості продукції, що порушує виробничу змичку промисловості з соціалістичним сектором села. По заводу ім. Жовт-

невої революції брак досягає пересічно по ливарним цехам 18—20%, а по окремих виробах — 50%. Завод «Червоний прогрес» у Великому Токмаку, де побудовано новий цех запасних тракторних частин і тракторних вісків, випустив такі кепські тракторні віски, що радгоспи повертали їх назад. Пересічно по УТСМ брак за 1929/30 р. становить 2,5 млн. крб. проти 1,8 млн. крб. попереднього року.

До погіршення якості продукції спричинилися переважно конструкційні дефекти та кепська обробка, незадовільна постановка контролю за якістю продукції, недостатня кількість вимірних інструментів, недбайливість у роботі, несправність устаткування, недостатній інструктаж та відсутність випробування нових виробів.

Причини прориву

Вище було наведено умови, які спричинилися до невиконання плану виробництва заводами УТСМ в 1929/30 році, що їх подає ВРНГ. Проте, в матеріалах ВРНГ не відзначено такі моменти:

1. Виробничі завдання своєчасно не доводилися до агрегатів та верстатів.

2. Не було в достатній мірі використано змінність основного капіталу й наявна кількість верстатів та устаткування не використовувалася повнотою.

3. УТСМ не провів як слід маневрування з матеріальними ресурсами: за обмеженності матеріальних ресурсів, зокрема металів, їх не було розподілено між окремими заводами відповідно їх потреби й часто-густо на одних підприємствах збиралося багато матеріалів поверх потреби, тоді як іншим заводам їх бракувало.

4. Плинність робочої сили, яку відзначає ВРНГ у своїх матеріалах, не вказуючи її причини, пояснюючи, головно, тим, що й досі не переглянуто тарифікацію робітників та існує велика різниця в оплаті не лише між окремими заводами, а навіть між цехами. Майже нічого не зроблено, щоб поліпшити культурно-побутові умови робітників заводів, зокрема в галузі житлобудівництва. Ось, наприклад, побутові умови заводу «Червоний прогрес». Цей завод, де працює близько...* тисяч робітників, знято з планового постачання, а їдальня обслуговує лише 200—300 чоловік.

5. Дуже кепсько розв'язується питання кваліфікованих технічних кадрів: на посадах, що не потребують технічної кваліфікації, працюють інженери, тоді як на виробництві бракує технічного керівництва. Наприклад, на заводі «Серп і молот», де працює щось з 10 000 робітників на 3-й зміні на цілий цех чергує лише один інженер. Тимчасом технічні кадри не тільки не посилюються, а, навпаки, колишній голова Укртрестсільмашу, перейшовши на нову посаду до іншого тресту, забрав з собою найква-

* Крапки у тексті документа. Число робітників не вказано.

ліфікованіших інженерів. Та й сам Союзсільмаш перетягає інженерів із заводів у Москву й послаблює технічне керівництво.

6. Технічне керівництво, зокрема керівництво раціоналізацією виробничих процесів, цілком недостатнє й масу ІТР зовсім не втягнуто до технічного керівництва.

7. Поруч цілком недостатнього розвитку нових форм праці — соціалістичного змагання та ударництва, що його визначено ВРНГ, треба відмітити також абсолютно незадовільне використання наслідків цих форм, а також робітничої ініціативи. Наприклад, на заводі ім. Жовтневої революції на 1 вересня 1930 року було невиковано 135 ухвалених робітничих пропозицій і не розглянуто 147 поданих пропозицій (за матеріалами Одеської РСІ). На цьому ж заводі майстри перешкоджають роботі бригад і, замість належного використання цього інституту, дискредитують його.

8. Союзсільмаш не тільки не проводить належного адміністративно-технічного керівництва, але не постачає заводам у достатній мірі як інструментів й матеріалів, так і устаткування.

9. До невиконання плану капітального будівництва спричинилося не тільки недостатнє забезпечення матеріалами, а також, головне, неприпустимі темпи будівництва. Заводи, що їх було повнотою забезпечено матеріалами, як-от: «Серп і молот», «Комунар», завод ім. Жовтневої революції й «Червона зірка», затягли будівництво далеко за встановлені строки. Кепсько стоїть справа з проектами: на заводі «Комунар» почали будувати цех комбайнів тільки за ескізами, а проекта ще й досі нема.

Все це спричинилося як до прориву 1929/30 року, так і до невиконання планів виробництва вже й в окремому кварталі.

Шляхи дальшого розвитку

Щоб зліквідувати вищенаведені негативні факти, що гальмують с.-г. машинобудівництво, треба здійснити велику програму організаційних та реконструктивних заходів. Контрольні цифри окремого кварталу, а також 1931 року, що їх подає ВРНГ, не охоплюють у достатній мірі ці заходи, а саме:

а) ігнорується питання підготовки та перепідготовки кваліфікованих кадрів;

б) не передбачено своєчасне забезпечення капітального будівництва технічними проектами;

в) відсутні конкретні раціоналізаторські заходи, зокрема щодо механізації виробництва, його конвейєризації, вживання в широких масштабах ковкого й стального листа, механізація внутрізаводського транспорту, поширення й втілення стандартів тощо;

г) контрольні цифри не накреслюють конкретного плану науково-дослідчої роботи в галузі с.-г. машинобудівництва, а саме: систематизація даних закордонного досвіду, добір доціль-

ніших типів закордонного реманенту, вивчення конструкційних особливостей нових машин, систематизація досвіду радгоспів і колгоспів, що вже мають нові машини, з метою протягом найближчого часу цілком усунути весь закордонний реманент і визначити певний асортимент с.-г. реманенту для різних агрикультурних типів наших господарств.

ЦДАЖР УРСР, ф. 1, оп. 5, спр. 139, арк. 130—133. Копія.

№ 163

Повідомлення Укрколгоспу про попередні підсумки розподілу наслідків господарювання в колгоспах України на 1 грудня 1930 року

Початок грудня 1930 р.

1. Розподіл майже по всіх районах проходить за принципом трудоднів. На 1 грудня зовсім закінчено роботу по 140 районах, що рівняється на Україні 27,3%. Кволо проводиться робота в колгоспах, де зовсім неналагоджене рахівництво та відсутнє керівництво з боку райколгоспспілки (Лисичанська, Ірклієвська).

2. Великий здвиг помітно в тих районах, де розподіл переводиться по трудоднях. Наприклад, по 24 районах, за термін з 15 листопада по 1 грудня, відчиталося колгоспів на загальних зборах одноосібників — 87, після чого організовано нових колгоспів 24 та подано заяв про вступ 1296 господарств. По даним за 10 колгоспів, де розподіл переведено по трудоодиницях, організовано 2 колгоспи та подано заяв 323. Таким чином, видно, що принцип розподілу по трудоднях показує колгоспникам те, що тільки правильна організація праці дає більший прибуток в господарстві та зацікавленість в роботі.

3. Відчислення 5% на усуспільнене майно відраховуються: культ-побутові — 1—2%, найбільший же відсоток відраховується до неподільного капіталу, від 10 до 20%, особливо в тих районах, де суцільна колективізація.

4. Необхідно зазначити, що після переведення та популяризації цієї роботи залишається гарне враження як у колгоспників, так і одноосібників, що характеризує вступ та організація нових колгоспів.

Інформатор Пустоварова.

ЦДАНГ СРСР, ф. 7446, оп. 2, спр. 390, арк. 26. Відпуск.

№ 164

Звіт Андрушівського райкому КП(б)У про стан колективізації сільського господарства в районі

8 грудня 1930 р.

ДО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КП(б)У

СТАН КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ В РАЙОНІ

Всього колгоспів в районі 35 та 1 комуна, разом 36. Організованих колгоспів під час жнивної кампанії один та під час посівної осінньої кампанії один, таким чином колгоспи маються по всім сільрадам та залюдненним пунктам району, за винятком Котівської сільради, де колгоспу не мається, зараз там організована ініціативна група по утворенню колгоспу, який на весняну сівбу буде організовано.

Треба відзначити, що внаслідок весняного голого адміністрування в справі колективізації сільського господарства досягнуті штучні великі відсотки колективізації, з оголошенням в пресі статті т. Сталіна «Запоморочення від успіхів» *, значно впали через масовий вихід селянства з колгоспів, зупинившись при 22,6% після масового виходу господарств в час червневого закріплення колгоспів. З того ж часу зросту колгоспів за рахунок одноосібників майже не було, тому що до цього ще сприяло й те, що була цілковито відсутня політично-агітаційно-масова робота серед населення, та, по-друге, що знов утворені колгоспи економічно були неміцні і селянство не бачило переваг великого колективного господарювання.

Осіння посівна та осінні господарчо-політичні кампанії, що за проводом бюро РПК та парторганізації району, були тісно пов'язані з питанням закріплення розвитку та зросту існуючих 35 колгоспів та 1 комуни.

Широка популярізація партосередками, уповноваженими РПК і членами бюро в першу чергу наслідків господарювання колгоспів та розподілу прибутків між колгоспниками, що було скеровано на піднесення темпів колективізації, на масове залучення бідноти до колгоспів та на рішучу боротьбу з куркульсько-ворожими групами села і очищення колгоспів від них в першу чергу, тому, що їм в час весняної колективізації вдалось частково пролізти до колгоспів, а подекуди і потім, з метою розкладу колективів зсередини. За вжитими заходами з боку бюро РПК по району виявлено та вилучено з колгоспів 46 куркульсько-заможних господарств, частина з них навіть перебувала в керівній верхівці колгоспів, що й дісно не могло сприяти

* Див. примітку № 75.

розвитку існуючих колгоспів, а, навпаки, ставило їх під загрозу зриву. Всі ці міроприємства, що були вжиті з боку парторганізації щодо очищення колгоспів від класового ворога, агітаційно-масова робота, що була скерована на популяризацію переваг колективного господарювання та його наслідків тощо. Все це дало гарні позитивні наслідки та можливість бюро РПК урахувати наявність всіх перспектив щодо швидкого піднесення темпів колективізації району, в силу чого ухвалою бюро РПК від 5-го жовтня б. р. визнано колективізувати 50% господарств району терміном до 1 січня 1931 р., до 1 квітня 1931 р.—70% господарств та до 1 жовтня 1931 року — 80%. На підставі чого пророблено і дано контрольні цифри в села щодо зросту існуючих колгоспів та організації нових 9 с. г. артілей. Для здійснення рішень бюро РПК партосередки та уповноважені РПК і розгорнули, згідно настановлень РПК, агітаційно-політично-масову роботу в селах по сельбудах та хатах-читальнях і в останній час центр агітаційно-політично-масової роз'яснюючої роботи перенесено на кутки, що і дало зрушення в справі зросту, що висвітлюється в таких чисельних покажчиках:

На 1 вересня 1930 року було колективізованих господарств 3055, що становило 22,6% до загальної кількості господарств в районі. Юридичних членів колгоспу 3143 чол., їхніх родин 10 515 чол.

По стану на 20 жовтня б. р. колективізованих господарств 3264, маємо приріст 209 господарств за термін 20 днів, юридичних членів колгоспу 3361 чол. та їхніх родин 11 106, а відсоток колективізації господарств становить 24,1.

На 1 листопада б. р. колектизізованих господарств 3608, або 26,6%, приріст за 10 день на 344 господарства, юридичних членів колгоспу 3745 чол., їхніх родин 12 141.

По стану на 25 листопада колективізованих господарств в районі 4205 — або 31,12%, приріст за 25 день листопада маємо на 597 господарств, а разом за квартал з 1 вересня б. р. по 25 листопада подано заяв про вступ до колгоспів 1150, з них відмовлено в прийомі 148 заявцям за мотивами як куркульсько-заможні господарства, позбавлені виборчих прав та частина, що перед вступом розбазарили своє майно.

Колективізовано наймитів 129, які і на сьогодні знаходяться і працюють в колгоспах.

Протягом з 1 вересня по 25 листопада ц. р. про вихід з колгоспів подано 16 заяв за мотивами небажання працювати вкупі, «що мені колгосп нічого не дасть, я і без колгоспу зможу прожити», та частина з тих, що вступили з метою приховатись від господарчих кампаній, хлібозаготівлі тощо і переважна частина цього елементу уявляє з себе ще не визволившуюся з-під куркульського впливу, це — підкуркульники та їхні агенти, ледарі, що більша частина з них на утриманні і подачках куркуля, ну і останнє — вороже відношення членів родини, особливо жінок.

Колгоспи після зняття врожаю економічно себе закріпили, осінню посівну кампанію перевели задовільно з перевищенням контрольних посівних планів. Контрольні завдання по колгоспах в справі хлібозаготівлі виконано теж з перевищенням, а саме за станом на 5-те грудня по твердим культурам виконано 123,1%, та по м'яким 104,5%, ними здано твердих культур 6012 центнерів та м'яких 21 250 цент., а всього колгоспами здано 27 262 цент., що складає 47% до одноосібних господарств.

Бюро РПК констатує, що темп колективізації є ще дуже повільний і не відповідає тим завданням, що їх накреслило бюро на своєму засіданні. Колективізувати до 1 січня 1931 року 50% і приступити до весняної сівби, що має стати основним чинником досягнення 80% колективізації за осінню більшовицьку сівбу на 1 жовтня 1931 року, для реалізації чого вже переведено низку партійних нарад, поширений пленум РПК, РВК, райпрофради, нараду жінок комуністок та комсомолок, райконференцію комсомолу та учительства і на днях має пройти поширений пленум КНС.

Перелічені пленуми та конференції пройшли під гаслом рішучого і вчасного здійснення ухвали бюро РПК розпочату перевиборчу кампанію керівних органів колгоспів та сільрад цілком використати на піднесення темпів колективізації, на всіляке зміцнення і подальший розвиток колективного сектора через кращу організацію виробництва, правильної організації праці і розподілу прибутків, через підвищення культурно-побутового рівня колгоспників та бідняцько-середняцького населення, через систематичне залучення їх до колгоспів на основі цілковитої добровільності і показу на досвіді всіх переваг великого усуспільненого господарювання.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ В КОЛГОСПАХ

Треба відзначити, що по низці колгоспів мався прорив з успішним закінченням планових робіт як під час жнивної, так і осінньої посівної кампаній, що зв'язано з деякою засміченістю колгоспів та керуючої верхівки зокрема, що не вміли на ходу виправити допущені помилки, а основне — не було рішучої боротьби з шкідливим ледарським елементом, що ухилявся від практичної праці повсякденно в колгоспах, внаслідок чого відсутність потрібної трудової дисципліни серед частини колгоспників по колгоспах Андрушівка, Лясовка, Гальчин, Гардишівка, Степок та Павелки, і цілковита відсутність організації праці та внутрішнього розпорядку. Незадовільність з станом організації праці і трудової дисципліни і по останніх колгоспах.

Бідняцько-батрацькі групи, за винятком в окремих колгоспах, майже не працюють, на що РПК зараз звернув особливу увагу щодо пожвавлення їхньої роботи, забезпечення їх працездатними товаришами, що змогли б виправдати себе в

роботі, і перевиборча кампанія колгоспів на здійснення цього має стати.

Окремих колгоспівських осередків КП(б)У та ЛКСМУ до листопада місяця не було, а були лише територіальні осередки. Зараз мається три колгоспівських партійних і комсомольських осередки, які оформились лише в другій половині листопада місяця і практичної своеї роботи в колгоспі ще не мали змоги розгорнути (Волиця, Яроповичі та Старосілля).

Соцзмагання між окремими колгоспами та поміж колгоспниками в середині при переведенні господарчих кампаній майже не запроваджувалось, не дивлячись на ряд вказівок з боку РПК, партосередки, осередки КСМ та колгоспники-комуністи, комсомольці не взяли провідної ролі щодо організації соцзмагання та ударництва, не скупчили навколо цього думки мас колгоспників. Постановою бюро РПК по питанню організаційно-господарчого стану колгоспів від 5 грудня рішуче вимагається від парторганізації безперечних заходів щодо розгорнення соцзмагання та ударництва.

Бюро РПК накреслило низку міроприємств щодо оздоровлення керівної верхівки колгоспів та, зокрема, її парторганізацій. Ці міроприємства будуть застосовані в життя в наступну перевиборчу кампанію колгоспів.

Для забезпечення майбутньої МТС рульовими, машиністами в районі має бути на днях організовано стаціонарні курси на 165 слухачів.

Секретар Андрушівського
райпарктому Євдощук.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 560, арк. 182—185. Оригінал.

№ 165

Протокол загальних зборів членів КНС і бідноти села Левковичі Словечанського району

27 грудня 1930 р.

Присутніх було: 71 чоловік, з них жінок — 24.

Головує: Кобилинський.

Секретар: Аронова В.

В присутності представника РПК — Козлюк.

Слухали: Про колгоспівський рух в СРСР, зокрема на Україні, та участь в цій роботі організації СКНС.

Висловились: 1. Левківський В. І., 2. Кобилинський М., 3. Невмержицька П. І., 4. Студеник І., 5. Невмержицький М., 6. Ветвицька Денісія Як., 7. Невмержицький П., 8. Невмержицький Є.

Ухвалили: Заслухавши доповідь про хід колгоспівського руху в СРСР, зокрема УРСР, та участь організації КНС і бідноти в колгоспівському русі, збори членів КНС, вкупі з біднотою, відмічають важливість колгоспівського руху і підняття розвитку сільського господарства на новій технічній базі, на базі суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу. Ми, збори бідноти, цілком схвалюємо й приєднуємося до постанов уряду і партії ВКП(б), яка накреслила єдиний правдивий шлях розвитку сільського господарства, всупереч всім розвиткам в капіталістичних країнах. Ми, біднота, відмічаємо, що єдиний вихід з наших злиднів — це колектив та колективне життя. Ми, збори бідноти села Левковичі, даємо обіцянку уряду і партії, що ми добровільно виконаємо поставнову XVI з'їзду — колективізуватися до наступної весняної посівкампанії 1931 року на 70% бідняцьких, середняцьких господарств і станемо міцною опорою партії своїм прикладом щодо вступу до соціалістичного сектора.

Слухали: Про кооперування бідноти (Кобилинський).

Висловились: 1. Студеник. 2. Світельман. 3. Невмержицький Т. 4. Левківський В.

Ухвалили: Заслухавши доповідь про кооперування населення та мобілізацію коштів, збори СКНС та бідноти УХВАЛЮЮТЬ:

1. Ліквідувати заборгованість по пайвнесках.

2. По с. Левковичі великий % некооперованого населення, а тому повести роботу за 100% кооперування населення. Пай довести до двору в найближчий час на протязі двох неділь, для кооперування бідноти використати фонд кооперування. Ліквідувавши заборгованність по пайвнесках, мобілізувавши [їх], покращимо постачання села. Для доведення паю до двору обрати бригаду з таких товаришів:

1. Невмержицького Якуба Антоновича.
2. Невмержицького Степана Лукомів.
3. Левківського Михайла Максимовича.
4. Левківського Григора Антоновича.

Голова: Кобилинський.
Секретар: Аронова В.

Житомирський обласний державний архів, ф. Р-729, оп. 1, спр. 145, арк. 22. Оригінал.

№ 166

З протоколу засідання правління Укрколгоспцентру про організацію курсів для двадцятип'ятитисячників

30 грудня 1930 р.

Слухали: 4. Про організацію курсів для 25-тисячників.

Ухвалили: 1. З метою підвищення теоретичного рівня 25-тисячників в галузі колгоспного будівництва, ознайомлення їх з важливими поточними рішеннями партії та уряду та забезпечення закріплення 25-тисячників в колгоспах — провести з 15 січня по 15 лютого місячні курси, якими охопити всіх 25-тисячників.

2. Відповідальність за організацію курсів та господарче обслуговування покласти на райколгоспспілки, в яких будуть організовані курси, запропонувавши їм на завідуючого курсами виділити одного інструктора і закріпити його за курсами на весь час навчання.

3. Мережа курсів (72 курсів) та учбовий план на 200 годин затвердити, запропонувавши сектору кадрів довести мережу й учбовий план не пізніше 1 січня до районів.

4. Кошторис на переведення курсів в сумі 239 тис. крб. затвердити, запропонувавши бухгалтерії УКЦ надіслати аванс до райколгоспспілок, де передбачається організація курсів.

5. Виходячи з того, що курсами буде охоплено більш 50 25-тисячників, що працюють в системах Вукопспілки, Зерноцентру, «Добробуту» та Бурякспілки, поставити перед ними питання забезпечити утримання цього контингента, відповідно з розрахунку сектора кадрів.

Оригінал за належними підписами.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 53, арк. 14. Склографічний відбиток.

№ 167

З інформаційного зведення Сквирського РК КП(б)У ЦК КП(б)У про участь комсомольської організації району в колективізації сільського господарства

31 грудня 1930 р.

Комсомольска організація району по залученню нових мас до колгоспів веде недостатню роботу, лише за останній час осередки розгортають роботу по вербовці до колгоспів. Організовують

групи по вербовці (сс. Тхорівка, Пустоварівка), пов'язуючи цю роботу до VIII з'їзду ЛКСМУ.

При колгоспах в районі є 20 КСМ осередків, з них там, де є партосередки,— 3. У 20 осередках нараховується 280 чоловік, з них дівчат 73.

Є ціла низка КСМ осередків, що не мають достатнього впливу на колгоспну молодь (с. Токарівка, Селезенівка, Кривошиїнці, В. Єрчики), про що свідчить кволий зріст цих осередків, основною причиною цього є те, що комсомольські осередки організаційно незакріплені та помітна замкнутість осередків, відсутність масової роботи.

Комсомольська організація району в основному здійснює поворот до виробничих завдань, ставлячи в основу своєї роботи участь у внутріколгоспному житті (боротьба з куркульськими впливами в колгоспі, підняття трудової дисципліни тощо), окремі факти про це свідчать так: осередок с. Миньківці — комсомольці викрили та боролись з тим, що голова колгоспу возив хліб на приватний ринок, також викрито завгоспа, що за горілку розносив дефіцітний крам з колгоспу «своїм людям» (обох знято з роботи).

Село Вороб'ївка — комсомольці підняли питання перед управою про виключення дітей куркулів з колгоспу.

Комсомольці серед колгоспівської молоді являються прикладом у запровадженні труддисципліни; осередок с. Шаліївки у час уборки буряків організував ударну бригаду молоді із 103 чоловік по копці буряку, яка збільшила продуктивність праці на 250%.

Осередок с. Антоніва був мобілізований на буряк, удень працювали в колгоспах, а увечорі возили буряки.

В с. Лавриках осередок та молодь дві ночі працювали для того, щоб зібрати врожай та дати змогу орати під пар. Осередок с. Самгородок в час уборки врожаю організував бригади по складанню снопів, комсомольці з жатками працювали вдень і вночі.

Осередок с. Каленна в цілому ударна група, показує приклад і організовує маси на роботу в колгоспі. Комсомольці й молодь організували для молотьби свою молотарку і працювали день і ніч. Щоб допомогти сусідньому колгоспу в копці буряку, комсомольці організували 200 чоловік та закінчили своє копання і послали 32 чоловіка в сусідній колгосп.

Маються також й окремі факти ледарництва: осередок с. Лаврики — комсомолець Пилипюк за день замінив 5 робіт, комсомолець Семенюк — зав. хатою читальнею, ціле літо не працював у колгоспі. Щодо підготовки кадрів, то потрібно навести такі дані: зараз працюють в колгоспах рахівниками 4 чоловіки комсомольців та послано на рахівничі курси 7 чоловік.

Охоплено комсомольців 4-х місячними курсами бригадирів по різним фахам 7 чоловік.

Послано комсомольців на річні курси агрономів 5 чоловік, садівників 3 та рибоводів 3.

Зараз переводиться робота по охвату заочним навчанням комсомольців та молоді.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 1476, арк. 40—41. Відпуск.

№ 168

*З річного звіту * комуни «Спартак» с. Бородянка Бородянського району за 1930 рік*

Початок січня 1931 р.

Комуна «Спартак» організована в 1922 році. Основна галузь господарства комуни — це тваринництво і рільництво. Під час суспільної колективізації в комуні нараховувалось 242 індивідуальних селянських господарства. З них: наймитських — 32, бідняцьких — 127 та середняцьких — 83. Всього населення 1142 чол. Загальна кількість членів комуни 536 чоловік, які за національністю розподіляються: українців — 517 чол., росіян — 4, поляків — 3, євреїв — 11, латишів — 1 чол.

У колективному користуванні комуни було 1604 га усуспільної землі. Коней — 150 шт. (з них передано від розкуркулення — 28 коней), великої рогатої худоби — 289 шт. (з них передано від розкуркулення — 59 шт.), свиней — 130 шт., овець — 42 шт., бджіл — 50 вуликів. Молотарок — 5 шт., сівалок — 9 шт., вбиральні машини — 8 шт., тракторів марки «Фордзон» — 2 шт., млин та сільгоспінвентар.

За звітний період комунари виробили 86 424,35 трудоднів. Комуна одержала від усіх галузей сільського господарства прибутку в сумі 214 005 крб. 31 коп. На трудодні комунарам видано по 96 копійок.

Комуна здала державі: 415,87 ц. жита, 136,58 ц. пшениці, 623,12 ц. вівса, 80,63 ц. ячменю, 177,73 ц. гречки, 3630 ц. картоплі, 263 ц. мірчука, 1894,7 ц. капусти та інших городніх культур. Від розвитку тваринництва здано державі — 46 608,25 літрів молока та 1183,8 кг м'яса. За планом контрактації здано державі 25 шт. рогатої худоби та 47 шт. свиней.

В комуні працювали дитячі яслі на 25 дітей та дитячий садок на 25 дітей, клуб, бібліотека, радіовузол, червоний куток. За звітний період прочитано 41 лекцію і доповідь, дано 4 кіносеанси, проведено 3 екскурсії. На курсах підготовлено 28 фахівців сільськогосподарського виробництва. З них: доярок — 3 чол., свинарок — 4 чол., організаторів виробництва — 4 чол., рахівни-

* Звіт за період з 11 грудня 1929 р. по 31 грудня 1930 р.

ків — 2 чол., рільників — 13 чол. та ветсанітарів — 2 чол. Відкрито дві їдальні на 200 місць.

Рада комуни складалась з 25 чоловік. З них: робітників — 2 чол., наймитів — 3 чол., бідняків — 12 чол., середняків — 8 чол. В складі ради було 5 комуністів, 6 комсомольців, 8 жінок, один робітник двадцятип'ятитисячник, який працював на посаді заступника голови правління комуни та завідуючим машинним відділом.

Голова правління *(підпис)* *
Рахівник *(підпис)*
Член правління *(підпис)*

Київський обласний державний архів, ф. Р-508, оп. 1, спр. 22, арк. 8—9. Оригінал.

№ 169

Резолюція першого Всеукраїнського зльоту двадцятип'ятитисячників[78] на доповідь голови Укрколгоспцентру Мусульбаса І. Б. про стан роботи двадцятип'ятитисячників та їх чергові завдання

3 січня 1931 р.

I.

1. На історичному вирішальному етапі побудови соціалізму, бурхливого зростання індустріалізації та здійснення суцільної колективізації і ліквідації куркуля як класу, робітничий клас, відгукнувшись на заклик Комуністичної партії про посилення пролетарського проводу соціалістичною перебудовою села, відрядив на допомогу бідняцьким та середняцьким масам села свій кращий загін — робітників 25-тисячників, перетворивши це відрядження на добровільний похід.

2. Досвід річної роботи 25-тисячників на селі блискуче стверджує, що переважна більшість 25-тисячників не тільки міцно осіла безпосередньо на передових позиціях боротьби за соціалістичну реконструкцію села, а й стала справжніми пролетарськими керівниками й організаторами перемог на одній з найвідповідальніших ділянок соціалістичного будівництва.

3. Здійснюючи пролетарський провід колгоспами, 25-тисячники виявили себе за справжніх організаторів основних мас села, особливо у виконанні бойових політично-господарчих завдань партії.

Організовуючи велике колективне господарство, застосовуючи методи комуністичної праці (ударництво, соцзмагання), 25-тисячники зуміли поставити тисячі колгоспів у лави передо-

* Всі три підписи нерозбірливі.

вих ударників соціалістичної перебудови села й рішучого викорчовування всіх решток капіталізму.

4. Політично-господарчі перемоги й успіхи, що їх під керівництвом Комуністичної партії досягнуто минулого 1930 року в справі соціалістичного будівництва на селі: успішне виконання хлібозаготівель, першої більшовицької весняної с.-г. кампанії, осінньої с.-г. кампанії та інших політично-господарчих кампаній — чималою мірою досягнуто завдяки невтомній роботі й боротьбі 25-тисячників проти куркуля, як запеклого ворога колективізації, проти всіх опортуністів, передусім проти правого ухилу, що являє собою куркульську агентуру в лавах партії.

5. Перший Всеукраїнський зльот 25-тисячників констатує, що [видано] чіткі категоричні постанови партії та уряду створити нормальні умовини для роботи 25-тисячників і чуйно ставитися до них всім організаціям, проте й досі по багатьох місцях спостерігається бюрократичне, формальне ставлення до 25-тисячників, що негативно відбивається на всій їхній політичній і практичній роботі.

За найголовніші з цих ненормальностей зльот вважає такі:

а) Обмаль живого керівництва та практичної допомоги від місцевих організацій, а також малий зв'язок підприємств щодо обміну досвідом.

б) Недоцільне використання деяких 25-тисячників, а також мале висування їх на районну керівну колгоспну роботу.

в) Нерегулярне забезпечення зарплатою в колгоспах та доплатою з підприємств.

г) Зовсім незадовільно налагоджено крамопостачання 25-тисячників.

6. Щоб здійснити величезні завдання, що їх накреслили грудневі пленуми ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, перший Всеукраїнський зльот 25-тисячників, зібравшись на роковини своєї роботи та боротьби за соціалістичне село, на початку 3-го вирішального року, що має завершити закінчення будівництва фундаменту соціалістичної економіки Радянського Союзу, залучити нові мільйони селянських бідняцько-середняцьких мас до колгоспів, охопити колгоспами на Україні переважну більшість селянських господарств та на базі суцільної колективізації ліквідувати куркуля як клас,— оголошує себе ударниками соціалістичної перебудови села, закріпленими до кінця 5-тирічки та закликає до цього всіх 25-тисячників СРСР.

II. Всеукраїнський зльот зобов'язує всіх 25-тисячників ще з більшим ентузіазмом і енергією розгорнути роботу коло виконання постанови партії та уряду щодо здійснення зазначених завдань колективізації, залучаючи одноосібників бідняків та середняків і до наявних колгоспів і організуючи нові колгоспи, розгортаючи всю роботу на основі широкої масово-політичної роботи, нещадно борючись з будь-якими перекручуваннями кла-

сової лінії та рішуче очищаючи колгоспи від куркульських і класово чужих елементів.

III. Особливо зльот звертає увагу всіх 25-тисячників на потребу вчасно підготуватися до другої більшовицької с.-г. кампанії, зокрема на правильний розподіл колгоспних засобів виробництва і всієї робочої сили, організації праці, цілковите запровадження агромінімуму, підготовку масових кадрів, бригадирів окремих галузей сільського господарства та ліквідацію агронеписьменності.

IV. Зльот зобов'язує всіх 25-тисячників органічно увімкнутися в здійснення всіх інших важливих політично-господарчих завдань, зокрема виконання планів мобілізації коштів, розвиток тваринництва, будівництво по колгоспах тощо, залучаючи всіх колгоспників до цієї роботи на основі власного прикладу.

V. Зважаючи, що перевибори рад та управ колгоспів є один з головних чинників організації масового припливу одноосібників—бідняків та середняків—до колгоспів та зміцнення класової боєздатності керівних органів колгоспів, зльот зобов'язує всіх 25-тисячників взяти найактивнішу участь у цих політичних кампаніях, щоб забезпечити в радах та управах колгоспів класововитриманий наймитсько-бідняцько-середняцький склад, що дійсно стояв би на стороні здійснення генеральної лінії партії.

VI. Надаючи особливого значення наймитсько-бідняцьким групам у колгоспах, зльот зобов'язує 25-тисячників ці групи зробити справжньою підпорою в роботі 25-тисячників, для чого організувати їх роботу так, щоб всі головні політично-господарчі питання попереду пророблялися на групах наймитства та бідноти, щоб вони по бойовому зміцнювали спілку робітничого класу з основними масами селянства.

VII. Найрішучіше боротися з проявами бюрократичного ставлення окремих місцевих організацій до творчої роботи 25-тисячників, нещадно викриваючи ці прояви в процесі роботи й притягаючи винних до суворої відповідальності.

Укрколгоспцентрові разом з ВУРПСом перевірити правильність використання на роботі 25-тисячників, так, щоб усі вони були використані на керівній роботі, а також вважає за потрібне дбати про висування найкращих, що виявили себе на колгоспній роботі, 25-тисячників на голів великих колгоспів, на відповідальну роботу в райколгоспспілках, на керівну роботу на машинно-тракторних станціях та до центральних колгоспних організацій.

VIII. Укрколгоспцентрові разом з ВУРПСом налагодити зв'язок підприємств з 25-тисячниками та поліпшити своє керівництво роботою 25-тисячників, систематично обстежуючи, регулярно влаштовуючи районові зльоти, організуючи обмін досвідом роботи та ін.

IX. Зльот ставить питання перед ВУРПСом і Колгоспцентром, щоб ВУРПС протягом січня зліквідував усі ненормальності

в справі крамопостачання та забезпечення 25-тисячників, налагодивши безперебійне постачання 25-тисячникам і їхнім родинам за нормами індустріальних робітників.

X. Поставити категорично вимогу перед усіма підприємствами через ВУРПС про негайну ліквідацію заборгованості та про вчасну виплату доплати, що її повинні сплачувати підприємства.

Укрколгоспцентрові протягом січня ліквідувати заборгованість колгоспів 25-тисячникам.

У зв'язку з підвищенням на підприємствах зарплати робітникам тих же фахів, що їх мають 25-тисячники, просити уряд розв'язати справу в бік відповідного збільшення доплати 25-тисячникам.

XI. Зльот вітає ініціативу багатьох 25-тисячників, що перейшли на натуральну оплату роботи в колгоспах, і вважає, що оплата праці 25-тисячників у колгоспах на 1931 рік повинна бути формою трудоднів і твердо визначеної зарплати — зльот доручає управі УКЦ і президії ВУРПС протягом січня опрацювати це питання і дати практичні вказівки.

XII. Зльот схвалює рішення управи Укрколгоспцентра про організацію місячних курсів, що ними передбачено охопити всіх 25-тисячників і що дасть можливість теоретично підвищити рівень їх знань у галузі сільського господарства, зокрема колгоспного будівництва, та ознайомитися з важливими поточними рішеннями партії та уряду.

Одночасно зльот вважає за потрібне, щоб Укрколгоспцентр організував постачання 25-тисячникам підручників і бібліотек для підвищення рівня сільськогосподарських знань.

Доручити Укрколгоспцентрові вкупі з ВУРПС щотримісяця через пресу інформувати, як виконуються постанови зльоту.

XIII. Укрколгоспцентрові звернути особливу увагу на потребу забезпечити помешкання 25-тисячникам, де вони не мають, щоб дати змогу їм оселитися в колгоспах зі своїми родинами.

XIV. Зльот ввжає за потрібне за дальнішого відрядження на село робітників, звернути особливу увагу на райони, де обмаль робітників 25-тисячників, а також на зміцнення нацменрайонів кадрами нацменівських робітників.

XV. Зльот від імені всіх 25-тисячників України запевняє Комуністичну партію й Радянський уряд, що пролетарі 25-тисячники, працюючи на одній з найвідповідальніших ділянок соціалістичного будівництва і класової боротьби, своєю організаторською роботою цілком виправдають себе, як справжні керівники мільйонів бідняцько-середняцьких мас села в здійсненні суцільної колективізації і ліквідації куркульства як класу.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 14, арк. 45—59. Копія.

№ 170

Зведення інформаційної групи оргсектора Наркомзему УРСР про роботу двадцятип'ятитисячників

3 січня 1931 р.

Підсумки річної роботи 25-тисячників довели, що в своїй роботі вони міцно зв'язали себе з колгоспами, зрослися з ними. Відомості з різних районів України кажуть про те, що колгоспи, на чолі яких стоять 25-тисячники, зміцніли і виконують своєчасно та з перевищенням усі політично-господарські кампанії, що проходили на селі.

Керуючи роботою колгоспів, 25-тисячники вносили елементи плановості та раціоналізації праці, організуючи тарифно-нормировочні бюро та виробничі комісії, до участі в яких було притягнуто колгоспівську масу. За відомостями Укрколгоспу, з 150 районів України на 1 грудня ц. р. працює 1268 чол. 25-тисячників. До членів колгоспів вступило з них 54,5%, або 617 25-тисячників, 558 з них переїхало до колгоспу із своїми родинами. За голів колгоспів працює 52,1%, за членів правлінь — 30,5%, за зав. галузями роботи в колгоспах — 10,9%. За важливих причин вибуло 346 чол., без важливих причин — 86 чол.

У своїх листах та виступах на райзльотах, робітники 25-тисячники скаржаться на те, що райорганізації не допомагають їм в роботі, перекидають з однієї роботи на другу, дискредитують їх перед колгоспниками, використовують їх на технічних роботах в майстернях та кузнях. Таке нечуйне відношення доводило в деяких районах до дезертирства й навіть замах заподіяти собі смерть (АМСРР).

Семенівський район, с. Архипівка — за проводом голови колгоспу 25-тисячника розгорнуто велику роботу до вербування одноосібників до колгоспу. Організовано вербувальні бригади. Як наслідок роботи бригад прийнято 13 нових членів до колгоспів. Господарчі роботи закінчено скоріш за одноосібників, застосувавши методу соцзмагання та ударних бригад. По хлібозаготівлі висунуто зустрічного плану, який виконано з перебільшенням. Доповіді бригадирів ставляться регулярно на засідання правління колгоспу.

Лохвицький район, с. Попільня, артіль «Батрак» — сівбу й збиральну кампанію артіль за керівництвом 25-тисячника провела по ударному. Досягнення колгоспу викликали подачу заяв про вступ до колгоспу. Востаннє прийнято до колгоспу 20 нових членів. Організовано вербувальні бригади. Працюють виробничі наради по кожній галузі виробництва.

Косарівський район, с. Батівка, артіль «Червона нива» — робітник шахтар Будьоннівської рудні перевів велику політичну роботу в артілі. ТСОЗ перейшов на статут артілі, зорганізовано

2 нових ТСОЗи. Осінню посівкампанію та план хлібозаготівель виконали з перевищенням.

Уманський район — До приїзду 25-тисячника тов. Кузьменка колгосп був перед загрозою ліквідації (подавали заяви про вихід тощо). Завдяки його упертій роботі всі 98 господарств знову міцно тримаються колективу, усуспільнено весь с.-г. реманент і 40 штук коней. Організовано міцну наймицько-бідняцьку групу, яка допомогла виявити 4 глитайських господарства, що ховались від експортного податку. На жаль, райорганізації не допомагають йому в роботі.

Київський район — Перевибори правлінь колгоспів дали наочний доказ тієї величезної роботи, що її перевели 25-тисячники. Загальні збори колгоспників одноголосно обирають до складу правлінь 25-тисячників та висовують їх на керівничу роботу (сс. Шпитькі, Балки, Н. Петрівці, Пирогово).

Одеський район — 25-тисячник т. Зозуля своєю роботою дійшов до того, що колгосп, запроваджуючи методи соцзмагання та ударництва, виконав хлібозаготовчі плани на 102%. Останнього часу тов. Зозуля втягнув до колгоспу ще 43 індивідуальні господарства.

За активної участі 25-тисячника Гутмана село виконало на 100% хлібозаготівельний план.

Тов. Колодько, що головує в артілі с. Августівці, незважаючи на брак допомоги, встиг вже втягнути 20 нових господарств до колгоспу.

Так само втягнув 20 нових господарств і тов. Данилов, що головує у артілі с. Олександрівки.

Сватівський район — В районі широко розгорнулася перевиборча кампанія у колгоспах. Колгоспи, що на чолі їх стояли 25-тисячники, успішно провели та виконали всі с.-г. кампанії. Центральним питанням зборів є переведення весняної сівби, колгоспники ухвалюють збільшити засівплощу, утворити товарові господарства, покращити якість худоби. Збори одноголосно обирають 25-тисячників до складу правлінь колгоспів.

Північний Кавказ — Робітник ХПЗ працює як заступник голови с.-г. комуни «Полярна зірка». Хлібозаготівельний план й осіння сівба виконані з перебільшенням. В своїй роботі він особливу увагу звернув на підвищення інтенсивності праці, ним організовано тарифно-норміровочне бюро й виробничу комісію. Його зусіллями організовано промисловий свинарник на 200 маток і скотарник на 40 корів. Закладено 5 га фруктового саду.

Ярославицький район — Робітник 25-тисячник з Київського заводу «Більшовик» працює в колгоспі ім. Комінтерну з 5 травня ц. р. В роботі колгоспу чималі досягнення. Застосовуючи методи соцзмагання, колгосп виконав з перевищенням всі с.-г. кампанії. Організовано курси бригадирів та майстрів на 25 чол. Партосередок колгоспу зростає — до партії йдуть наймити та бідняки.

Краматорський район — До артілі ім. Артема пролізли глитаї, що вели всередині артілі розкладницьку роботу. За допомогою робітника 25-тисячника артіль вигнала куркулів й міцніє з кожним днем.

Грошові борги державі сплачено повністю. Організовано наймицько-бідняцьку групу.

Але є й такі факти:

АМСРР — 25-тисячник Омельченко, викривши низку злочинів та шкідництва на місці, звернувся до районних організацій і, не діставши звідтіль допомоги, хотів заподіяти собі смерть.

Чернігівський район — 25-тисячники цілком виправдали себе на роботі в районі. Не завжди райорганізаціями утворено належних умов для роботи 25-тисячників. Окремі 25-тисячники матеріально не забезпечені. Виділено бригади для перевірки стану роботи 25-тисячників.

Білопільський район — 25-тисячник Білоконь пише: «За короткий строк перебування на селі я посідав декілька посад у різних місцях. Не вспів налагодити роботи в одному колгоспі, як вже перекидають до другого».

Ізюмський район — 25-тисячників не забезпечують житлом, харчами та під час відсутності їх в селі викидають з квартири. Через таке «чуйне» ставлення до 25-тисячників з 13 чол. залишилось лише 5 чол.

В. Писарівський район — 25-тисячник Винниченко пише: «Збирання врожаю пройшло успішно. Плани осінньої сівби виконали з перебільшенням. Надсилали бригаду для ремонту с.-г. реманенту індивідуальників. Було організовано червону валку з хлібом. Але В. Писарівський РВК перекидає мене з місця на місце й не дає можливості вивчити справу».

Решетилівський район — Після 2-х місяців тиняння без роботи 25-тисячник примушений був повернутись на виробництво.

Відомості з районів Ведмедівського, Шостенського, Грушівського кажуть за те, що є випадки обурливої затримки в зарплаті, виселення родин робітників з квартир, скорочення 25-тисятчників тощо.

Балтський район — 25-тисячники не мають допомоги з боку райорганізації. Замість допомоги панує слово «виконуй». Райорганізації давали лише плани, а практичних вказівок не було ніяких.

Тираспільський район — Організації не допомагають 25-тисячникам у роботі. Робітника Берштейна притягнуто до відповідальності за те, що він збудував силосну башню й засилосував 15000 пудів силосу.

Ананьївський район — 25-тисячники брали активну участь у с.-г. кампаніях ц. р. Але ніякого керівництва з району немає. Керівники МТС та секретар РПК гонять 25-тисячників і називають їх «барахлом».

Досі МТС не відремонтувала жодного трактора до весняної сівби. 25-тисячників неправильно використовують в роботі, призначено їх за звичайних майстрів у кузнях та майстернях.

Червоно-Окнянський район — 25-тисячників перекидають без будь-яких причин з місця на місце. В районі немає жодного робітника 25-тисячника, щоб він з першого дня й досі працював на одному місці. РСІ і прокуратура не займаються розглядом питань, зв'язаних з дискредитацією 25-тисячників.

Водолазький район — Робітника тов. Жукова з керівної роботи в колгоспі «До перемоги» перемістили організувати їдальню в колгоспі, але фактично він працює й за вбиральника. Хоч правління колгоспу й визнає, що тов. Жуков зразковий робітник, який в колгоспі налагодив господарство, але іншої роботи йому не дає.

Доманівський район — Районні робітники брутально поводяться з 25-тисячниками, на скарги останніх, що вони відірвані від районів, їм кажуть, «щó ми цяцькатися з вами будемо, залізли сюди, ну й працюйте». Кооперація немов би з ласки видає 25-тисячникам продукти.

Нероновицький район — Райколгоспспілка, одержавши листа про масовий огляд 25-тисячників, підшила до справи й на цьому «огляд» поки що закінчився.

Мало-Перещепинський район — В районі на роботу 25-тисячників не звертають ніякої уваги, перекидають їх з однієї роботи на другу та жодного разу не заслухали звіту про їх роботу. В роботі 25-тисячників є чималі успіхи. Робітник Брудко організував 2 колгоспи: ім. Сталіна та ім. Чапаєва.

Барвінківський район — Деякі з 25-тисячників ганебно дезертирували з сільської роботи, були випадки, коли окремі з 25-тисячників переводили давно шкідницьку роботу, зриваючи плани хлібозаготівель. Але це лише одиночні випадки. Погано налагоджено зв'язок 25-тисячників з заводами, де вони раніше працювали.

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 8, спр. 1218, арк. 133—134. Копія.

№ 171

Інформаційне зведення Наркомзему УРСР про стан і розвиток колгоспного руху на Україні

31 січня 1931 р.

На Україні колективізовано 43,1% бідняцько-середняцьких господарств. Зменшення колективізації по зрівненню з 10 січня пояснюється тим, що на 20 січня ввійшла значна кількість нових районів, де темпи колективізації надзвичайно кволі. Крім того, треба відмітити безвідповідальне ставлення окремих районів, що

не надсилають до НКЗС зведень про колективізацію. Таких районів, що не надіслали на 20 січня зведень, є 74. Маємо таке явище, коли заяв про вступ до колгоспів значно більше з 20 січня по 30 січня, ніж з 10 січня по 20 січня. Так, за другу декаду січня подано заяв про вступ до колгоспів 39 082 (372 района), а за час з 20 січня по 30 січня 1931 року тільки по 301 району подано 52 612 заяв.

Темпи колгоспного руху, які ми маємо на Україні, зараз не рівномірні. В той час коли частина районів за останні декади січня показала високі темпи зростання колгоспів, значна частина районів дає цілком незадовільні темпи, що не можуть гарантувати повного виконання завдань грудневого пленуму ЦК КП(б)У та уряду в галузі колективізації на весну 1931 р. Це стверджують такі дані про стан колективізації по окремих с.-г. районах:

С.-г. райони України	Загальна кількість р-нів	Увійшло до розробки р-нів	% усуспільнених бідняцько-середняцьких г-в
Степ	160	142	59,3
Молдавська АССР	13	13	25,7
Лівобережжя	109	96	34,1
Правобережжя	166	135	33,9
Полісся	65	53	14,2

Є такі райони, де відсоток колективізації за другу декаду січня 1931 року значно збільшився. Особливо це помітно в Степу. Так, в Бердянському районі відсоток колективізації зріс з 57,8% до 62,6%, в Люксембурзькому — з 78,6% до 87,8%, в Баштанському районі з 64,21 до 76,2%, Антоново-Кодинцівському — з 44,2% до 76%, у Велико-Лепетиському — з 42,6% до 55,2%, Покровському (Н. Василівка) — з 42,4% до 71,4%. По Лівобережжю: Глобинському — з 40,7% до 49,3%, Красноградському — з 34,6% до 38,1%, Сахнівщанському — з 68% до 71,4%. По Правобережжю темпи зросту колективізації повільніші, ніж у Степу та Лівобережжі, та не перебільшують в жодному районі 2%. Також повільні темпи зросту в Поліссі, де зріст відзначається десятими та навіть сотими відсотка.

Нове піднесення колгоспного руху не тільки безупинно збільшує кількість колективізованих господарств, але має також якісні здвиги в колгоспному будівництві. Самі колгоспники ведуть зараз активну боротьбу за втягнення в колгоспи індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств. Звіти колгоспів перед індивідуальниками, робота вербувальних бригад, червоних сватів, буксири у відсталих в колективізації селах, вечірки досягнень колгоспів, ленінський призов, ленінський місячник колективізації — саме йде знизу від ентузіастів соціалістичного виробництва, від колгоспівців-організаторів. Колгоспи та окремі

колгоспники виступають у ролі активних борців за проведення суцільної колективізації та знищення куркуля як класу. Про це стверджують ось які факти з роботи окремих районів: у Нікопольському районі до колгоспів за час від 15 листопада 1930 р. до 15 січня 1931 р. увійшло господарств 1966. Організовано 34 нових колгоспи. Вступає до колгоспу переважно біднота та маломіцний середняк. У Андріївському районі на 30 січня 1931 року колективізовано по району 70% дворів, але є села, де колективізовано всі бідняцько-середняцькі господарства: відсоток колективізації за час з 3 жовтня 1930 р. по 20 січня 1931 р. збільшився на 27%. У Вознесенському районі за три місяці — з 20 жовтня по 20 січня 1931 року — до старих колгоспів вступило та організувалося в нові колгоспи 2917 дворів. У Фельштинському районі зріст колективізації за останній час проходить в основному за рахунок бідняцької частини села. Але дані говорять за те, що й середняк рішуче рушив до колгоспу.

Є такі райони, що не розгорнули масово-політичної роботи навколо колективізації і як наслідок цього мають низький відсоток колективізації, що впливає на загальні покажчики стану колективізації України. Ось факти такої роботи: Карлівський район масової роботи серед індивідуальників не провадить, а тому зріст колективізації має повільний, а по сільрадах Карлівки (Базилівщина, Машівка, Лисича) зросту колективізації зовсім нема. У Луганському районі під час звітно-перевиборчої кампанії колгоспів, цебто за час з 1 грудня 1930 р. по 1 січня 1931 р., відсоток колективізації збільшився тільки на 1,1%. У Чернігівському районі замість того, щоб по-бойовому керувати підготовчими роботами до сівби, зміцнювати колгоспний рух, управа райколгоспспілки сподівається на самоплив та навіть гірше — вона гальмує колективний рух. Це можна ствердити такими фактами: представники бідноти та середняцтва с. Лукашівка два тижні ходили до колгоспспілки, щоб тільки одержати статут колгоспу. Більше того, райколгоспспілка не знає, що в районі є багато ініціативних груп, які цілими тижнями не оформлюються в колгоспи. Це говорить за правий опортунізм на практиці керівництва Чернігівської райколгоспспілки. У Оріхівському районі темпи колективізації викликають загрозу зриву основних завдань суцільної колективізації району на весну. Сільради ще й досі не повернулись обличчям до колективізації, практично колгоспами не керують.

У Лебединському районі робота по підготовці до весняної сівби не ув'язується з подальшою колективізацією району. Масово-політичної роботи навколо питань колективізації ще на сьогодні як слід не розгорнуто. Замість праці по-більшовицькому, по-ударному, сільради тупцюються на місці, працюють по-старому і своєї роботи не перебудували. Як наслідок цього, темпи колективізації в районі зменшуються. Так, за другу декаду січня вступили до колгоспу 47 господарств, а за останню декаду січня

тільки 31 господарство. Ось ще ціла низка районів з низьким рівнем колективізації. Степ: Кам'янський район — 17,4%, Царичанський —29%, Криничуватський —31%, Котовський —30%, Дніпропетровський — 30,1%, Цюрупинський — 30,7%, Вільшанський —15,4%, Врадіївський —37,3%, Старо-Каранський —33%. В цих районах колективізація по зрівненню з 10 січня не має жодного відсотку зросту. Лівобережжя: Старо-Салтівський — 10%, Ново-Водолазький — 10,3%, Липецький — 15%, Зміївський — 14,5%, Андріївський — 9,7%, Смілівський — 14,5%, Богодухівський — 14%, Велико-Писарівський — 10,6%. Ще є значна кількість районів, де зріст колективізації не посувається вперед. Правобережжя: Китайгородський район — 14%, Городоцький — 17,2%, Велико-Демріївський — 17%, Бершадський — 9,4%, Ново-Ушицький — 22,8%, Красилівський — 16,5%, Мошненський — 27,2%. Полісся: Ріпкинський — 6,9%, Любецький — 11,3%, Бобровецький — 13%, Середино-Будський — 10,9%, Кролевецький — 10,3%, Мархлевський — 11,5%, Олевський — 11,1%,Ємільчинський — 9,3%, Володарський — 14,5%, Житомирський — 14,2%.

Такий стан колективізації в цих районах говорить за слабе керівництво з боку районових організацій та покладання на самоплив.

Цей темп колгоспного руху може бути значно збільшено при організаційному керівництві основними роботами, умілим використанням досягнень колгоспного руху і, особливо, політичною активністю колгоспів. Життя ще раз і ще раз доводить, що піднесення колгоспного руху утворює можливості наступної весни подвоїти рівень колективізації та протягом 1931 року в основному закінчити суцільну колективізацію вирішальних с.-г. районів України (Степ), що можна було бачити з наведених прикладів роботи окремих районів.

РОЗПОДІЛ НАСЛІДКІВ УРОЖАЮ

Наслідки розподілу врожаю в колгоспах остаточно роз'яснюють несколективізованим ще біднякам і середнякам про переваги колективного господарювання та переконують їх у тому, що єдиний шлях до кращого життя — це шлях колгоспів. Проте це тільки там, де зуміли показати індивідуальникам ці наслідки.

За відомостями ж РВК, остаточно проведено розподіл наслідків урожаю тільки по 90 районах. Закінчили розподіл до 50% — 49 районів. Останні райони близько до остаточного закінчення розподілу наслідків врожаю. На Україні в цілому проведено розподіл урожаю на 77,6% (до розробки увійшли 271 район з 501, бо останні відомостей не надіслали). Як бачимо з наведених даних, значна кількість районів до цієї надзвичайно серйозної роботи віднеслась неуважно.

В основному розподіл наслідків господарювання проведено за принципів трудоднів, відповідно до вказівок НКЗС. Переконавшись у гарних наслідках господарювання, бідняцько-середняцькі господарства вступають до колгоспів. Для ствердження наведемо такі приклади з роботи окремих районів та колгоспів.

У Ново-Басанському районі наслідки господарювання розподілялись за принципом трудоднів. Вартість трудодня по району 1 крб. 60 коп. Вона могла б бути більше, коли б продуктивність праці була б кращою. Система виробничих завдань збільшила ефективність праці. В тих колгоспах, де застосовували норми виробки, продуктивність праці більше. В Городнянському районі колгосп «Заповіт» закінчив підраховувати наслідки господарювання. Гуртовий прибуток колгоспу, що об'єднує 37 господарств, становить 10 379 крб. 75 коп. Чистого прибутку колгосп має 7811 крб. Колгосп розподілив прибутки та організував усуспільнені колгоспні фонди. На усуспільнене майно відраховано 5%, утворено засівні та страхові фонди в 1655 крб., неподільних фондів 750 крб., виділено на культурно-побутові потреби 255 крб., до фонду допомоги непрацездатним 100 крб., на громадське харчування 100 крб. Прилуцький район — розподіл проведено по всіх колгоспах, пересічна оплата трудодня 1 крб. 08 коп. Найбільший заробіток артілі при 4-х дорослих робітниках 41 500 крб. *, прибутковість колективного господарювання пересічно на 10% більше індивідуального.

У Павлоградському районі завдяки господарчим успіхам артілі «Пам'ять Леніна», правильному розподілу наслідків господарювання, гарної організації праці артіль зростає. У серпні минулого року артіль об'єднувала 197 господарств, надалі йде бурхливе зростання. Так, за 10 днів серпня місяця вступило 54 господарства. За вересень — 81 господарство, за листопад — 54 господарства, за грудень — 153 господарства, за 5 днів січня — 27 господарств.

Але є випадки байдужого й навіть злочинного ставлення з боку окремих управ колгоспів та районових організацій до розподілу наслідків господарювання. Багато районів пояснюють затримку розподілу відсутністю агрономічних робітників, в той же час не помічають, що в окремих колгоспах розподіляють наслідки господарювання по їдцях та окремі управи так розподіляють, щоб розвалити колгосп. Так, у Шепетівському районі Новицький колгосп порушив принцип розподілу натуральної частини наслідків господарювання, затвердивши розподіл не в залежності від трудоднів, а від кількості їдців, внаслідок чого один колгоспник, що має 2-х їдців та пробив у колгоспі 179 трудоднів, або виробив 210 трудоодиниць, одержав 35 пуд. хліба (норма на їдця 17 пуд. 20 фунт). Другий колгоспник, що мав 6 їдців та пробив 50 трудоднів, або 58 трудоодиниць, одержав 105 пуд. зер-

* Так у тексті документа.

на. Коли б дотримувались розподілу за принципом трудоодиниць, то перший колгоспник одержав би 121 пуд. 12 фунт., а другий 33 пуда 12 фунт. В Ново-Ушицькому районі артіль «Трактор» ще й досі не закінчила розподілу наслідків господарювання. Колгоспники вимагають розподілити наслідки господарювання, а правління не поспішає. Коли біднячка Веселашко заявила на зборах, що треба, нарешті, закінчити розподіл, голова артілі Нікітін і рахівник Бурчинський облаяли колгоспницю. В Макарівському районі до цього часу жодний колгосп не закінчив розподілу наслідків господарювання. У Лебединському районі з 44 колгоспів остаточно розподілили наслідки господарювання в 19 колгоспах. У Словечанському районі районові організації байдуже ставляться до роботи розподілу наслідків господарювання. Майже жодний агроном не виїхав провести роботу в колгоспах. У Білопільському районі до правління Прорубського СОЗу «Новий Шлях» пролізли куркулі й довели СОЗ майже до розвалу. До цього часу не розподілили наслідків господарювання, і созівці примушені купувати собі їжу у куркулів. Правління, проте, про себе не забуває. Член правління Єременко взяв собі 40 пуд. жита, 40 пуд. пшениці. Кірноз — понад 150 пуд. різних культур, другий Кірноз понад 100 пуд., тоді як біднота, що має зароблених 200 трудоднів, одержує авансом по 7—10 крб.

У Голопристанському районі розподіл наслідків господарювання не закінчили через відсутність рахівника. Також через це саме і у Бешівському районі. У Луганському районі розподіл наслідків господарювання зроблено по 22 колгоспах орієнтовно. Зробити остаточно не можна, бо «в колгоспі здорово запутано справу з обліком праці» (з інформ. листа РВК).

ЗВІТНО-ПЕРЕВИБОРЧА КАМПАНІЯ КОЛГОСПІВ

Звітно-перевиборча кампанія колгоспів пройшла під ознакою політичної активності колгоспних мас, що через організацію перевиборчих бригад та виборчих комісій виявили окремі недоліки в роботі колгоспів та давали практичні вказівки щодо ліквідації цих недоліків та поліпшення колгоспного руху. Разом з звітно-перевиборчою кампанією відбулась також і самоперевірка соціального складу колгоспів, внаслідок чого вичищено багато куркульських господарств. Звітно-перевиборча кампанія збільшила приплив бідняцько-середняцьких господарств до колгоспів. На звітних та виборчих зборах в більшості районів колгоспники забезпечували 100% явку або переважну більшість. Так, у Юр'ївському районі по 55 колгоспах своєчасно було організовано перевірочні бригади в кількості 550 осіб, з них жінок 16%. Організовано виборчі комісії в складі 275 осіб, з них 27% жінок. Крім перевірочних бригад вся колгоспна маса приймала участь в роботі бригад, перевіряючи окремі галузі господарства

колгоспів. Звітних зборів проведено 235, було присутніх 27680 осіб, що складає 86% до всіх колгоспників.

У Павлоградському районі звітно-перевиборча кампанія провідних органів колгоспів в основному пройшла задовільно. За час з 10 по 30 грудня в районі проведено 191 різних зборів, присвячених цій кампанії, на яких було присутніх 16072 чол., або 53% до всього населення району, з цієї кількості 10% жінок. Відвідування зборів колгоспниками становить пересічно 83%. Брало участь в обговоренні звітів правлінь 1802 чол., або 11% до загальної кількості присутніх на зборах. Щодо складу правлінь, то тут ми маємо такі дані: бідняків обрано 44%, середняків — 33%, наймитів—13%, робітників-двадцятип'ятитисячників—8%, службовців — 2%, членів партії — 27%, членів КНС — 47%, жінок — 15%. За час звітно-перевиборчої кампанії вичищено з колгоспів 72 куркульських господарства. Вступило до колгоспів нових господарств 829, з яких наймицьких — 29, бідняцьких — 230, середняцьких — 570.

В Нікопольському районі для успішного проведення звітно-перевиборчої кампанії райколгоспспілкою з відповідними районовими організаціями було проведено такі підготовчі роботи:

1) районові наради голів сільрад, КНС та керівників бідняцько-середняцьких груп колгоспів;

2) наради голів колгоспів;

3) наради секретарів сільрад та колгоспних партосередків;

4) районовий зльот 25-тисячників.

Райколгоспспілкою було командировано до колгоспів 24 уповноважених для проведення всієї звітно-перевиборчої кампанії. В перевірці роботи правлінь колгоспів приймали участь 620 колгоспників. Звіти правлінь, ревізійних комісій та перевірочних бригад було обговорено на 333 різних зборах, де було присутніх 23 348 осіб. З них колгоспників 18 548, або 80%. В обговоренні звітів брало участь 4780 осіб. Це говорить за те, що маси на основі самокритики дійсно проявили активність в обговоренні діяльності колгоспів. Дебати в основному точилися навколо таких питань: організація праці, розподіл наслідків господарювання, виконання політично-господарських кампаній, культосвітня робота, соцзмагання та ударництво, а також поліпшення колгоспного побуту. Обрано новий склад правлінь з 606 чол., з них робітників — 5%, наймитів — 5,7%, бідняків — 56,5%, середняків — 30%, службовців — 2,8%, в тому числі членів КП(б) — 22%, ЛКСМУ — 4%, жінок — 11,2%. За час переведення звітно-перевиборчої кампанії організовано 34 колгоспа, до яких входить 1966 господарств. В Анатолівському районі наймицько-бідняцькі групи виявили в 12 колгоспах 44 куркуля, яких вичистили з колгоспів. У Будьоннівському районі теж одночасно з розгортанням звітно-перевиборчої кампанії провадилась чистка колгоспів від куркульських елементів, де вичищено 93 куркульських господарства. У Ружинському районі в с. Війтівцях до

перевиборів правління колгоспу підготовчу роботу було розгорнуто по-більшовицькому. Вся колгоспна маса добре була обізнана з тим, яку роль відіграє працездатне правління, що повинно керувати соціалістичним господарством. Через добре проведену підготовчу роботу на виборчі збори прибули майже всі колгоспники. Збори обрали правліня з найкращих бідняків та середняків, що проявили себе на колгоспній роботі як передовики. У Ново-Ушицькому районі на збори Стовчанської артілі з'явилось 70% колгоспників. Збори заслухали й обговорили відчитну доповідь правління колгоспу про його роботу та співдоповідь ревізійної комісії. Ревізійна комісія виявила, що старе правління колгоспу байдуже поставилося до справи своєчасного обмолоту зібраного врожаю та зовсім не дбало про догляд за тягловою силою колгоспу, а також припустило своєю недбайливою роботою часткове вибуття колгоспників з артілі. Правління не потурбувалось про проведення своєчасного розподілу наслідків колективного господарювання та забезпечення колгоспників відповідно до вироблених трудоднів. При обранні нового складу правління колгоспники дали такий наказ:

1. Ввести повний облік праці та обговорювати виробничі плани весняної с.-г. виробничої кампанії.

2. Забезпечити тяглову силу кормами та провести ремонт с.-г. машин і реманенту.

3. Збудувати свинарню на 40 шт. свиней та подбати про те, щоб збільшити кількість свиней, що є в артілі.

4. Збудувати кролятню на 500 шт. та багато ще інших практичних пропозицій до наказу. Головою правління обрали Лещука Миколу — найкращого колгоспника.

Але в окремих районах, де масової роботи до перевиборної кампанії не розгорнуто, там явка колгоспників на збори була слаба, вибори управ колгоспів провадили без відповідного обговорення та самокритики, а внаслідок цього до керуючих органів колгоспів пролізли підкуркульники, розтратники тощо. Так, у Тростянецькому районі до керуючих органів Летківського колгоспу пролізли підкуркульники та п'яниці. Наприклад, зав. господарством Коломійчук розбазарює майно, що його сільрада відібрала у куркулів і передала колгоспникам. Він родичам роздав це майно, часто пиячить з куркулями та доручив вести табель куркулю Мельнику Михайлу без погодження на те ради колгоспу.

Рахівник колгоспу навмисне заплутав всю справу. Під маркою колгоспу відкрито олійню у куркуля Мельникова Степана, який разом з своїм сином Михайлом тільки що повернувся з БУПРу (був засуджений за зрив колективізації).

У Ружинському районі на перевиборчі збори Коробчинського колгоспу з 293 членів колгоспу з'явилось тільки 150 чол. Обирали [правління] також без самокритики, а як наслідок таких виборів до правління пролізли ті, яким нема там місця. Ось

перший — Пшеничний, який у 1928 році, будучи головою сільради, наділяв куркулям землю та давав їм можливість користуватися тією, що по закону від них відбиралась. За це його в 1930 році засуджено на 1,5 роки умовно. Другий — Корінев. Цього засуджено за хуліганство на 10 місяців примусової праці. Третій — Рудаков Павло, відомий самогонщик, четвертий — Моргун Іван, розтратник, який за розтрату кооперативних грошей судом був позбавлений волі на один рік.

В час перевиборів колгоспних органів був навіть випадок з боку одного уповноваженого по перевиборах та учителя провести на зборах колгоспників правоопортуністичну резолюцію, але колгоспна маса дала належну відсіч таким спробам. Це було у с. Дергани Ружинського району, де на збори колгоспу прибули всі колгоспники, які уважно заслухали доповідь правління про його роботу та у виступах відзначили цілу низку недоліків, причому внесли практичні пропозиції з тим, або ліквідувати всі ці недоліки. Але з резолюцією вийшло не все гаразд. Сталося це так: учитель Саботаж (він же й голова ревкомісії колгоспу) написав резолюцію на доповідь правління, погодив її з уповноваженим по перевиборах — Семенюком, який головував на зборах, а потім цю резолюцію винесли на обговорення колгоспників. Тут-то й трапилася оказія з цією резолюцією, що говорить: «Колективізація відбувається в час, коли маси ідеологічно не виховані щодо колгоспного руху, що частину маси в час організації колгоспу затянуто насильно». Голоси колгоспників відразу спинили читача з викриками: «Неправильно, ніхто насильно не заставляв вступати в колгосп». Саботаж намагався довести що «в резолюції написано правильно, що мовляв, багато з вас підтвердять це», збори вимагали викреслити з резолюції, навіть не дивлячись на те, що уповноважений по перевиборах Семенюк радив: «Треба тільки редакцію змінити, а в основному написано правильно». Довелося таки правому опортуністові під напором колгоспної маси такий пункт викреслити, але резолюцію читали далі, де було ще написано про «страйки», що буцімто їх вчинили колгоспники під час жнив, і про те, що весною вибували з колгоспу тому, що «правління колгоспу працювало тільки за вказівками з центра». Про все, що тільки поговорили й говорять куркулі та їх агенти праві опортунисти, в цій резолюції було відзначено, але жодного слова не було про досягнення, які безперечно колгосп має в справі виконання важливіших господарчих робіт. Як не нав'язували ці «праві теоретики» свою резолюцію, але колгоспники заявили: «резолюція не годиться, бо треба багато викреслювати», і резолюцію Саботажа та Семенюка відхилили, а замість неї збори ухвалили одноголосно другу. Треба відмітити, що в цьому районі колективізовано 71,2% бідняцько-середняцьких господарств. В окремих районах були намагання куркулів та підкуркульників вплинути на бідноту та середняцтво з тим, аби вони не йшли на звітні збори колгоспів. Так, у

Сірогозькому районі куркулі під час звіту колгоспів агітували серед колгоспників: «Навіщо вам здавати хліб, бо той, хто забирає хліб, належить до промпартії [79], а колгосп залишається голодний». У с. Рублені Мости Бузького району під час проведення загальних зборів колгоспу до хати, де відбувались збори, куркулі пустили горобця, на хвості якого було прив'язано папірця з написом: «Всі ваші колгоспи розметуть горобці хвостами». В с. Павлівці того ж району куркулі проводять таку агітацію: «Ідіть зараз всі до колгоспу, а весною всі розбіжемося». В Липецькому районі с. Гордіївка завідувач школи, він же голова ревізійної комісії колгоспу, п'яний кричав: «...дураки йдуть строїть колгосп, а село все переносить на своїх плечах».

У с. Чепурянці Іванівського району підкуркульники на звітних зборах колгоспу говорили «не наше діло обговорювати роботу управи та кандидатури. Самі робили, самі й говоріть, а нас сюди не мішайте, бо це робиться колгоспом для того, щоб і ми були винні у всіх колгоспівських неполадках». У с. Скощі цього ж району в період звіту колгоспу перед індивідуальниками підпалили колективний корівник, що його недавно відремонтовано.

ФОРМИ КУРКУЛЬСЬКИХ ПРОТИДІЙ СПРАВІ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Куркуль вбачає в розгорненні колгоспного руху свою остаточну й неминучу загибель. Саме тому куркулі й ворожі елементи розгорнули шалену агітацію проти колективізації, залякуючи бідноту та середняцтво. Вони ведуть агітацію за збут реманенту, мотивуючи тим, що МТС забезпечить цілковито всім і всіх. Вони проти збільшення посівплощ за рахунок толок, «ніде буде скотину пасти», вони проти посіву технічних культур, «сійте коноплі, їх у вас заберуть, а самих пошлють з торбами хліб просити». Куркуль навіть новими формами масової роботи в окремих районах впливає на несвідому частину молоді та бідноти (Попільнянський район). Це можна ствердити такими фактами: у Бердичівському районі куркуль проводить агітацію проти колективізації. Він залякує бідняцько-середняцькі маси, що воно так довго не буде, «скоро війна буде», «коли вступиш до колгоспу, то пошлють на Донбас», або — «вступиш до колгоспу з голоду умреш» і т. ін. Куркульській агітації не організовано більшовицької відсічі. Отже, і не дивно, що на 20 січня 1931 року в цьому районі колективізовано господарств 28,6%, та ця цифра залишається стабільною.

У с. Іванівка та Сантарка Коростенського району куркулі та ворожі елементи виступили відкрито проти тих кандидатів до сільради, що записались до колгоспу. Підкуркульник у с. Сантарці (Польська сільрада) Гарбов Павло заявив так: «Приїхали до нашого села тартари * і говорять за колективізацію. Приве-

* Так у тексті документа.

зуть своїх людей комуністів, щоб вони тут працювали». У с. Іванівці цього ж району підкуркульник Антонюк Карпо на виборчих зборах заявив: «навіщо ви змішуєте колективізацію з перевиборами Рад. Це зовсім друга справа. Колективізація добровільна, а перевибори обов'язкові». В цьому районі колективізовано господарств тільки 17,4%. У П'ятихатському районі, в районі діяльності МТС, куркулі ведуть агітацію за збут наявного реманенту і робочої худоби, мотивуючи тим, що МТС забезпечить цілковито. У Поворницькому районі куркуль агітує проти поширення засівплощі: «знищується толоку для того, щоб знищити худобу, бо не буде толоки, ніде буде вигнати скотину, то ріж її». Посилено агітують також проти посіву коноплі і особливо проводять роботу серед молоді, виділяючи для цього окремі хати в селах, запрошують туди молодь, там її напувають горілкою та ведуть відповідну агітацію. Не відмовляються куркулі й від того, щоб притягати на свою сторону різними подачками окремих несвідомих бідняків, що підпадають під куркульський вплив. Один такий підкуркульник виступив на зборах одного з кутків с. Понорниці з такою промовою: «Чому ви не приймаєте куркулів до колгоспів. Ви кажете, що вони куркулі й не повинні бути в колгоспі. Ні, це не куркулі, це працівники з мозолястими руками. Коли ви їх приймете в колгосп, тоді й ми будемо всі в колгоспі». В с. Августівка Одеського району на загальних зборах виборців, де обговорювалось питання про колективізацію, виступив куркуль з заявою: «Селяни, не записуйтеся до колгоспу, бо робитимете на чужих». У Лохвицькому районі глитайня, агітуючи, заявляє: «Колгосп — це панщина. Раніш на військову службу брали на певний строк — 25 років, а в колгосп беруть невідомо до якого часу». У Грушківському районі куркульська протиколгоспна агітація особливо яскраво відбивається у таких висловах: «Старайтеся не вступати до колгоспу до закінчення п'ятирічки, бо коли закінчиться п'ятирічка до колгоспу не приймуть і не будуть примушувати вступати...* Колективізація не є добровільна, а примусова...* Тому збувайте все що є, знищуйте своє господарство, а тоді вступайте в колгосп, нехай тоді колгосп розживається». У с. Вовковинці Шепетівського району куркулі ведуть агітацію проти колгоспного будівництва. Тут куркуль відверто заявляє: «Забрали у мене кращу землю, віддали її голодранцям і хочете, щоб мовчали? Буду підбивати людей, щоб не йшли до колгоспу». В цьому ж селі протирадянську роботу проводить секта баптистів. У с. Семенівці Зачепилівського району куркулі ширили чутки, що «радвлада для того вигадала п'ятирічку, щоб збудувати поміщикам їх маєтки, а потім прийдуть пани і візьмуть все до своїх рук». У с. Іванівці Коростенського району у зв'язку з завданням, наданим селу та колгоспу, садити лозу, куркулі поширюють таку агітацію: «Ось, бачите,

---

* Крапки у тексті документа.

в колгоспі сіють лозу. Це для того, щоб плести нагаї для колгоспників і підганяти їх на роботі та плести лапті, бо на чоботи в колгоспі не заробиш». У Петриківському районі куркульня розводить таку агітацію: «Нема посівного матеріалу, все позабирали по хлібозаготівлях. Чого це так багато балакають про колективізацію. Всі знають, що таке колективізація — чоловік сам, коли подумає, то й піде, а про це не треба говорити на всіх зборах. Як його йти в колгосп, коли в якомусь районі у колгоспників весь хліб позабирали по хлібозаготівлі, а у наших якщо не забрали ще, то заберуть. У селі куркулів у нас нема. Годі кричати про куркулів, ми всі однакові, голі й босі». Куркуль вживає терористичні акти, що стверджуємо такими фактами: у с. Александрівці Семенівського району куркулі підпалили колгоспну садибу, що розташована в кол. куркульській садибі. Згоріло приміщення сільради, два двори колгоспу та двоє бідняцько-середняцьких господарств. У с. Дмитрівці Бердянського району глитайсько-попівська зграя намагається перешкоджувати суцільній колективізації через застосування терору. Так, піп за допомогою куркуля поширює різні нісенітниці, підбиваючи селян не йти до колгоспу, а колгоспників вибувати з колгоспів. Був випадок, коли купка глитаїв на чолі з церковним старостою побили двох колгоспників-активістів. Вночі з 25 проти 26 січня куркулі заскочили в канцелярію СОЗу ім. 13-ти річчя Жовтневої революції і вчинили там бешкет, пошматувавши портрети Леніна і Сталіна, прапор артілі та мапу п'ятирічного будівництва. Треба відмітити, що в цьому районі колективізація бурхливо зростає. Це свідчить про те, що за час з 10 січня по 20 січня кількість колективізованих бідняцько-середняцьких господарств збільшилась з 57,8% до 62,6%. Куркуль навіть робить спроби використати жебраків для агітації проти колективізації. Так, у Шепетівському районі куркуль використовує протирадянський елемент під виглядом жебраків. Наприклад, у с. Плесна з'явилась жебрачка, що ходила по селу і плакала, нібито вона була в колгоспі і мусить тепер просити хліб. Виявилося, що це черниця — одна з багатьох, яких куркулі, проінструктувавши, розсилали по селах для протиколгоспної агітації. У Савранському районі використовують жебраків, що співають такі пісні, складені куркулями: «Віддав коня, віжки, а сам іди в базар пішки», «Тато в СОЗі, мама в СОЗі, діти босі на дорозі, нема чобіт тільки — лапті, розіб'ємо СОЗ на клапті». У цьому ж районі в селі Кам'яневате організовано колгосп з штундистів під назвою «Євангеліст № 3». У с. Старі Островці було бажання організувати католицький колектив (докладно про цей факт ми запитали РВК). Є окремі факти, коли куркулі намагаються пролізти до колгоспу і там провадити своє шкідництво. Так, у Нікопольському районі у колгоспі «Пахар» був за голову цього колгоспу син розкуркуленого, що намагався розігнати колгоспників усуспільненням продуктивної худоби. В СОЗі ім. Шевченка розкуркулений під

ознакою 100%-го виконання хлібозаготівлі намагався вивезти з колгоспу весь хліб, навіть не залишити насіння та для споживчих потреб. Коли стали за це говорити, він заявив: «ви мене розкуркулили, то й я вас розжену». У колгоспі «Піонер» на Криворіжжі, пролізші до колгоспу, куркулі вели розкладницьку роботу, відверто агітували: «Разом з загибеллю колгоспу загине й біднота та середняцтво». «Спасайтеся, скоро Христос прийде, виписуйтеся з колгоспу». У Краснолуцькому районі в артілі «Культура» біднотою викрито глитая, але частина бідноти по опортуністичному поставилися до нього. Замість вигнати його з колгоспу ця група з бідноти обмежилась тим, що винесла сувору догану з попередженням за зрив агрикультурних заходів в артілі, за підбурювання колгоспників не виконувати план хлібозаготівлі. У Дунаєвецькому районі частина одноосібників с. Горчичне, загітована куркулями, відмовилася дати відомості бригаді по перевірці стану ремонту, заявляючи: «Ви хочете взяти машини для ремонту, щоб навесні не віддати і цим примусити нас піти до колгоспу». У цьому ж районі одна біднячка-колгоспниця, загітована куркулями, пішла по селу просити картоплі, заявляючи, що вона здихає з голоду, в той час коли у неї виявилося 40 пуд. картоплі, яку вона одержала при розподілі наслідків врожаю. Цю агітацію куркулі сусіднього села хотіли використати для агітації проти колективізації. У Верхнє-Дніпровському районі деякі «активісти» с. Бороновиці під час обговорення питання про суцільну колективізацію виступають з захистом куркулів: «Навіщо нам їх розкуркулювати і виганяти. Вони люди свої, яких можна в колгосп прийняти. Від цього буде тільки допомога». У Корсунському районі внаслідок шаленої агітації куркулів, якій не дано належної відсічі, деяка частина жінок-біднячок виступає проти колективізації. У с. Дробовиці, куди приїхала буксирна бригада колгоспників, жінка-біднячка виступила на зборах з такою промовою: «Посилайте до нас хоча б з 10 сіл колгоспників, а ми до колгоспу не підемо, хоч і голови ріжте». У с. Чаплинці Верхнє-Дніпровського району нема жодного колективізованого господарства. Там глибоко втілена куркульська агітація ще й досі. «Неможна Чаплинку колективізувати. Там до цього непридатні та й село дуже бідне. Державі від цього не буде жодної користі, бо артіль не зможе вивезти й жодного фунта».

Група інформації оргсектору НКЗС.
Згідно: Крайнєва.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 125, арк. 31—35. Склографічний відбиток.

№ 172

Із відозви Новгородківського районного з'їзду колгоспників до всіх одноосібників-батраків, бідняків і середняків району з закликом вступати до колгоспів

Січень 1931 р.

З величезним досягненням, під проводом Комуністичної партії, ми вступили у третій вирішальний рік п'ятирічки.

Два роки п'ятирічки дали найлучші покажчики правильності лінії Комуністичної партії. Перевиконання планових завдань по основних галузях промисловості, перевиконання завдань по перебудові сільського господарства, досягнуті наслідки першого колгоспного року — все це доводить правильність лінії партії більшовиків. Все це розбиває твердження маловірів, все це б'є по тих, хто не вірить в сталість колгоспів.

Все це наочно доводить про цілковиту правильність настановлення партії на суцільну колективізацію та ліквідацію на цій базі куркуля як класу.

Ми прогосподарювали перший рік, були і є хиби, неполадки, все ж наслідки господарювання колгоспів першого року показали всю перевагу колективної праці над працею одноосібника, над працею розпорошеного, дрібного одноосібного господарства.

На прошлій весні багато з нас піддалися агітації куркуля, який весь час бореться проти колективізації, проти свого могильника,— стали виходити з колгоспів. Куркуль думав, що йому пощастить розвалити колгоспи, але він помилився. В осінню посівну кампанію не лише повернулися всі ті, що вийшли, а ще вступило багато нових, за осінню посівкампанію організовано 16 нових колгоспів, вступило 1000 господарств до існуючих колгоспів.

Ми, бідняки й середняки, дякуючи твердій, правильній лінії партії більшовиків, усвідомилися в правильності нашого шляху, шляху будівництва великого колективного господарства.

Покуштувавши солодкого — колективного господарювання, ми гіркого — злиденного, розпорошеного одноосібного господарювання більше не хочемо...

В нашому районі 70% сільських господарств твердо вирішили колективно господарювати, бо вони бачать перевагу колективного господарювання.

Так, товариші одноосібники, невже ви думаєте, що 70% господарств, 5 тисяч господарств, які пішли до колгоспів в нашому районі, сотні тисяч господарств, які йдуть до колгоспів по других районах,— не знають, що вони роблять?

Невже вам лучше бути з тими, що їм немає місця в колгоспах?

Ні. Більшість колективізованих господарств добре знають, що вони роблять, вони знають, що лише в колгоспах можливо підносити свій добробут.

Більшість, яка пішла до колгоспів, ніколи не вийде з них, ніколи не поверне назад до старого, до злиденного.

Ми віримо, що й ви завтра будете з нами і разом з нами доб'єте рештки куркульства.

Так швидче, бідняки, біднячки, середняки, середнячки, йдіть до нас.

Наш шлях вірний, випробуваний.

Ходімте підносити в колгоспах свій добробут.

Ходімте будувати під керівництвом Комуністичної партії нове життя.

Не пустимо ми до колгоспів жодного куркуля, бо йому не місце в колгоспі.

А біднякам, середнякам місце лише в колгоспах. Годі вагатися!! Товариші колгоспники, колгоспниці! Ми усвідомилися в правильності нашого шляху, ми бачимо вже різницю, ми бачимо, що колективно лучше господарювати, ніж індивідуально. Тому наше завдання розказати про це тим нашим братам, що ще вагаються, розказати одноосібникам та одноосібницям — батракам, батрачкам, біднякам, біднячкам, середнякам та середнячкам — про наше життя в колгоспах.

Ми мусимо повсякденно агітувати за колгоспи.

Ми зобов'язуємо кожного колгоспника переконувати одноосібників і повести їх до колгоспів.

Ми зобов'язуємо кожного колгоспника стати в ряди десятків тисяч колгоспників-агітаторів за колгоспи, організаторів колгоспів.

Ми, делегати з'їзду, об'являємо себе ударниками по вербовці до колгоспів, по організації нових колгоспів.

Особо обращаемся мы к вам, батраки, батрачки, бедняки, беднячки и середняки, середнячки Красноярского сельсовета.

До каких пор вы будете колебаться?

Неужели вы думаете, что пять тысяч хозяйств, которые вошли в колхозы в нашем районе, которые в итоге первого года коллективного хозяйствования еще больше убедились в правильности пути, на который они стали, желают себе зла?

Неужели вам еще не ясно, что только лишь через коллективизацию бедняк і середняк может улучшить свое положение?

Неужели вы не видите, что дальнейшее индивидуальное хозяйствование сулит лишь нищету?

Так отшвырните кулаков, которые тянут вас назад.

Возьмите себя в руки и идемте вместе с нами строить свое благополучие в колхозах.

Неужели ваш сельсовет отстанет от всего района, который твердым шагом ринулся в колхозы?

Неужели Красноярский сельсовет останется единственным островом в море коллективов района?

Нет. Этого быть не может! Мы, делегаты районного съезда колхозов, от имени пяти тысяч коллективизованных уже хозяйств района зовем вас стать в наши ряды, зовем вас вместе с нами строить новую жизнь, зовем вас стать твердо на путь сплошной коллективизации — единственный путь устройства своего благополучия.

Мы ждем вашего ответа — массовым вступлением в колхозы до весны.

Мы надеемся, что в эту вторую и решительную весеннюю посевкампанию вы сеять будете все коллективно, так же, как и мы.

Так вперед за сплошную коллективизацию!

Товариші колгоспники!

Поруч з цими завданнями перед нами стоять ще завдання.

Нас Компартія привела в третій вирішальний рік п'ятирічки з величезними досягненнями.

Цей третій рік називається вирішальним тому, що в цьому році ми мусимо завоювати основні позиції, які б забезпечили виконання п'ятирічки за 4 роки. Тому й наступна друга весняна посівна кампанія — є вирішальна.

Ми мусимо:

а) завершити в основному суцільну колективізацію та добити рештки куркульства;

б) усунути всі недоліки та хиби і організувати працю в колгоспах по ударному;

б) добитися, щоб план посівкампанії був доведений до кожної бригади, до кожного колгоспника, до машини, до коняки;

г) ми мусимо не лише виконати, а навіть шляхом зустрічних планів соцзмагання та ударництва перевиконати план посівкампанії.

Так вперед за суцільну колективізацію, за бойові ударні темпи готування до другої весняної більшовицької сівби!

За правильну, мудру лінію нашої Комуністичної партії!

Геть куркуля!

Геть світову контрреволюцію!

Хай живе світовий Жовтень!

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 123, арк. 118. Друкарський відбиток.

№ 173

Резолюція пленуму Жашківського РК і КК КП(б)У про розподіл наслідків господарювання в колгоспах та дальший розвиток колективізації в районі

12 лютого 1931 р.

Заслухавши доповідь про розподіл наслідків господарювання по колгоспах та дальший розвиток колективізації, пленум РПК та КК констатує:

1) Що закінчення господарчого року по колгоспах переведено за настановленням партії та Колгоспцентра в напрямку росту та закріплення колгоспів і наочно показало перевагу колгоспного господарювання над одноосібним, а саме:

а) врожайність по колгоспах з 1 га пшениці 117 пудів, жита 105 пудів, ячменю 85 пудів та вівса 100 пудів, тоді як по одноосібному сектору врожайність з 1 га пшениці 105 пуд., жита 90 пуд., ячменю 80 пуд. та вівса 90 пуд.

2) Особливо пленум відмічає, незважаючи на те, що в минулому році не досить було організовано працю по колгоспах, внаслідок чого мала була продуктивність праці, але закінчення господарчого року показало оплату трудоодиниці пересічно по району 1 крб. 38 коп., а по тих колгоспах, де була організована праця, переводилось соцзмагання, мається оплата трудоодиниці більше пересічної районової: Леміщиха — 1 крб. 97 коп., Вільшанка — 1 крб. 86 коп., Багва — 1 крб. 98 коп.

3) Внаслідок переведення оплати по кількості та якості затраченої праці, після закінчення господарчого року маємо закріплення існуючих колгоспів, переходу всіх господарств на середню форму господарювання (артілі), а також мається ріст колгоспів, коли на 1 жовтня 1930 року було сколективізовано до рільної площі 34%, то на 1 січня 1931 року — 41%, а на 5 лютого є сколективізовано 19 561 га, або 50,5%.

4) Разом з цим пленум відмічає, що з боку фракції РКС та РВК мало було звернуто уваги на інструктаж організації праці та затягнуто польові роботи, особливо копку та вивозку цукрового буряку, що дало зниження оплати трудової одиниці.

5) Мало було звернуто уваги з боку фракції РКС та РВК, партосередків на інструктаж колгоспів щодо розподілу наслідків господарювання по колгоспах по кількості та якості затраченої праці, внаслідок чого по окремих колгоспах було складено думку розподілу натурчастини по споживацькій нормі, що відбилось на виході колгоспників на роботу та знизило продуктивність праці.

6) Недостатньо звернуто увагу на облік праці, не по всіх колгоспах застосовано норми виробки, що відбилось на труддисципліні та знизило продуктивність праці.

7) Мало звернуто уваги з боку фракції РКС та партосередків на культвиховну масову роботу, особливо серед жінок.

8) Після закінчення господарчого року недостатньо популяризовано серед одноосібників бідняцько-середняцьких господарств про розподіл наслідків господарювання, що відбилось на більш швидких темпах росту колгоспобудівництва.

Для повного забезпечення виконання планових завдань колгоспного будівництва пленум РПК доручає бюро РПК проробити слідуюче:

1) Запропонувати фракції РКС, РПС та РК ЛКСМ утворити колгоспні бригади для популяризації розподілу наслідків господарювання по колгоспах. Фракції РКС вивчити окремі бригади з тим, аби перекинути для масової роботи у відсталі села.

2) Провести масову роботу серед колгоспників по організації праці, взявши за основу здільну та відрядну роботу як поміж бригадами, так і окремими колгоспниками, піднявши продуктивність праці проти минулого господарчого року як мінімум на 40% по району.

3) Фракції РКС забезпечити повне використання тяглової сили.

4) Налагодити по всіх колгоспах рахівництво та облік праці, для чого забезпечити повне використання курсантів, що закінчать рахівничі курси. Пленум відмічає, що рахівництво, яке заведено по колгоспах, не відповідає вимогам колгоспного обліку. Запропонувати фракції РКС опрацювати спрощення рахівництва по колгоспах.

6) Розгорнути по колгоспах культвиховну роботу, фракції РКС, вкупі з політінспектором по селах, де більш 65% колективізації,— Житниках, Пугачівці, Ливинівці, Шуляках, Вільшанка, Конела, Сабадаш, Побійна, Марійка, Королівка, Леміщиха та Кривчунка — СБ та ХЧ перетворити на будинки колгоспника, де переводити відповідно масово-культвиховну роботу, в останніх селах при досягненні відповідного росту колективізації перетворювати СБ та ХЧ в будинки колгоспника.

7) Утворити в районі будинок колгоспника, який буде переводити керівництво сільськими будинками, утворивши в районовому будинку наочні показчики переваги колгоспного господарювання над одноосібним, зокрема при райбудинку утворити агрокабінет та виставку.

8) Відмітити, що по селах Жашків, Багва, Тетерівка, Бузівка зовсім низький процент і немає зрушення до росту колгоспного сектора, що при такому рості не забезпечується виконання планових завдань. Це сталось внаслідок того, що партосередки цих сіл не розгорнули масову роботу навколо перебудови сільського господарства. Запропонувати партосередкам негайно розгорнути масову роботу, забезпечивши повне виконання планових завдань по колективізації до весняної посівкампанії.

9) Відмітити, що в минулому господарчому році між колгоспами та радгоспами (за винятком окремих) не було цілковито ділових господарчих взаїмовідносин. Бюро РПК забезпечити, або запропонувати фракції РКС вкупі з Жашківським комбіна-

том та Пугачівським радгоспом проробити це питання, аби радгоспи з'являлись провідником в перебудові сільського господарства як прикладом, так і допомогою.

10) Забезпечити колгосп зернофуражом для весняної посівкампанії, зробивши перекидку зернофуражу з колгоспів, більш забезпечених.

11) Маючи на увазі, що по району спостергається тенденція нововступившими колгоспниками невнесення зернофуражу та посівматеріалів, що з'являється загрозою для переведення весняної посівкампанії. Перевести масову роботу щодо здачі нововступившими колгоспниками посівматеріалу та зернового фуражу.

12) Запропонувати РКС, райПО та РВК перевести масову роботу по колгоспах щодо організації громадського харчування,

№

Зведення Наркомзему УРСР про стан

С.-г. райони України	Кількість колгоспів				Орна земля (тис. га)		
	Всього	В тому числі			Загальна площа орної землі селянського користування (без садиби)	Усуспільнено	
		Комун	Артілей	ТСОЗів		Абсолютно	У %%
Степ (без АМСРР)	13956	379	10625	2952	11885,7	8456,4	71,1
Молдавська АСРР	670	16	514	140	606,7	263,7	43,5
Лівобережжя	6623	234	4941	1448	5273,7	2332,4	44,2
Правобережжя	6595	131	5985	478	6310,4	2568,0	40,7
Полісся	2438	84	2156	198	2742,0	506,9	18,5
Україна	30282	845✥	24225	5216	26818,5	14127,4	52,7
Було на 20/II-1931 р. (у %%)	—	—	—	—	—	—	50,1

Примітка: 1) Бази — вихідні дані: загальна площа орної землі се- в районах (без куркульских та без тих, що фактично не за даними поштових зводок РВК.
2) До розробки увійшли всі райони України, з них відо- того ц. р.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 962, арк. 24. Склографічний відбиток.

забезпечивши громадським харчуванням на сезонні роботи по всіх колгоспах, використавши наявні в колгоспах та в колгоспників відповідні продукти.

13) Запропонувати фракції РКС та РВК забезпечити по всіх колгоспах організацію дитячих ясел та майдачників, використавши наявні кошти по колгоспах, для чого підготовити відповідні кадри та помешкання.

14) Запропонувати фракції РКС, райКНС та партосередкам посилити керівництво б[ідняцько]-б[атрацькими] групами по колгоспах.

15) Забезпечити термін складання виробничих планів по колгоспах, перевівши відповідно масову роботу по організації праці та проробки виробничих планів.

174

колективізації сільського господарства України

На 1 березня 1931 р.

Подано заяв про вступ до колгоспів на час з 20/II-31 р. і 1/III-31 р.	Господарства: Загальна кількість господарств в районі (без куркульських та без тих, що не займаються хліборобством)	Господарства: Усуспільнено: Абсолютно	Господарства: Усуспільнено: У %%	Рабоча худоба (тис. голів): Кількіст голів робочої худоби в господарствах, що увійшли до колгоспів	Рабоча худоба (тис. голів): Усуспільнено: Абсолютно	Рабоча худоба (тис. голів): Усуспільнено: У %%
23232	1298525	935809	72,1	771,1	719,8	93,4
6647	118879	56153	47,3	29,7	29,7	100,0
22933	1020699	457505	44,8	288,2	246,3	85,5
35734	1811969	790680	43,6	351,7	292,8	83,3
5430	614578	118426	19,3	62,2	53,2	85,6
93976	4864650	2358573	48,5	1502,9	1341,8	89,3
—	—	—	45,7	—	—	91,5

лянського користування (без садиби) та загальна кількість господарств займаються хліборобством), а також відомості про стан колективізації взято

мості по 352 районах за станом на 1 березня 1931 р., по 31 району на 20 лю-

Сектор с.-г. кампаній НКЗС України

№

Зведення Наркомзему УРСР про стан колективізації

С.-г. райони України	Кількість колгоспів				Орна земля (в тис. га)		
	Всього	В тому числі:			Загальна площа орної землі селянського користування (без садиби)	Усуспільнено	
		Комун	Артілей	ТСОЗів		Абсолютно	У %%
Степ (без АМСРР)							
Було на 30/III-31	13856	382	11581	1893	11793,3	9588,0	81,3
(у %%)							80,3
Молдавська АМСРР							
Було на 30/III-31 р.	728	16	606	107	606,7	350,0	57,6
(у %%)							53,9
Лівобережжя							
Було на 30/III-31 р.	8369	239	6793	1337	5266,1	3156,3	59,9
(у %%)							56,3
Правобережжя							
Було на 30/III-31 р.	7383	134	6933	316	6302,0	3243,9	51,5
(у %%)							49,3
Полісся							
Було на 30/III-31 р.	3297	82	3016	199	2719,5	730,3	26,9
(у %%)							24,0
Україна							
Було на 30/III-31 р.	33633	853	28928 ◆	3852	26687,6	17068,5	64,0
(у %%)							61,9

Примітка: 1) Бази — вихідні дані: загальна площа орної землі селян-куркульських та без тих, що фактично не займаються с.-г. поштових зводок РВК.

2) До розробки увійшли всі райони України, з них відо-резня 1931 р.*

3) Відомості про складання річних виробничих планів в

* Так у тексті.

сільського господарства на Україні на 1 квітня 1931 р.

17 квітня 1931 р.

Подано заяв про вступ до колгоспів за час з 30/III до 10/IV-31	Господарства			Складанння річних виробничих планів в колгоспах		
	Загальна кількість г-в в районі (без куркульських та без тих, що не займаються с.-г. виробництвом)	Усуспільнено		Кількість колгоспів в тих районах, що подали відомості про складання річних виробничих планів	Кількість колгоспів, що в них складено річні виробничі плані	
		Абсолютно	У %%		Абсолютно	У %% до загальної кількості колгоспів в районах, що подали відомості
10471	1258779	1039841	82,6 81,1	5994	5130	85,6
3213	118880	74882	63,0 60,2	—	—	—
17066	1014239	643978	63,5 59,7	4347	2976	68,5
29625	1806765	995061	55,1 52,7	3969	3213	81,0
8984	608778	176982	29,1 26,0	2016	1411	70,0
69359	4807441	2930744	61,0 58,4	16326	12730	78,0

ського користування без садиби та загальна кількість господарств в районах без виробництвом, а також відомості про стан колективізації взято за даними

мості по 344 районах за станом на 30 березня 1931 р. по 49 районах на 30 бе-

колгоспах одержано лише від 192 районів.

Сектор с.-г. кампаній НКЗС УРСР

ЦДАЖР УРСР, ф. 337, оп. 9, спр. 9953, арк. 177. Склографічний відбиток.

16) Перевести самоперевірку колгоспів по виконанню всіх завдань, зокрема підготовки до весняної посівкампанії та налагодження господарювання по колгоспах, для чого утворити обмін досвідом колгоспного господарювання поміж окремими колгоспами.

17) РКС пробробити питання щодо утворення розсадників свинарства, добившись розвитку такого, взявши на себе керівництво при допомозі Пугачівського радгоспу «Свиновод».

18) Перевести роботу в напрямку, аби профорганізація взяла шефство над колгоспами.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 1054, арк. 66—67. Копія.

№ 176

Інформаційна довідка Наркомзему УРСР про досвід організації праці в колгоспах України під час весняних польових робіт

27 квітня 1931 р.

Основною формою організації праці в колгоспах є відрядна система. На 20 квітня 1931 року перейшли на відрядну систему 79,2% колгоспів України, зокрема на Правобережжі — 85,8%, у Степу — 84,4%, Лівобережжя — 73,8% та Полісся — 61,4%.

Це значить, що і на сьогодні є досить значна частина колгоспів (6—7 тисяч), що працюють по-старому, без норм виробки, як і раніше щодня загадують на роботу і працюють «аби день до вечора». З другого боку, маємо все більше і більше фактів, коли виробничий ентузіазм колгоспників, на базі відрядної системи, все ширше розгортається; застосовуючи ударництво, значно перевиконують накреслені плани посівкампанії.

Маємо шалений опір куркуля справі застосування відрядництва, але політична активність і господарська самодіяльність колгоспних мас вщент розбиває куркульські вихватки.

По всіх цих питаннях наводимо окремі характерні факти:

Херсонський район. Артіль «Червоний Жовтень», найстаріший колгосп у Цареводарської сільраді, але організація праці там до лютого місяця цього року була побудована на принципі: «Одержують всі нарівні, а працюють, як хто хоче».

Старе правління артілі пленталося в хвості відсталих настроїв окремої групи колгоспників, що спрямували свою діяльність на розклад артілі та на знищення її господарства. Нові керівники артілі звернули головну увагу на таку організацію праці, яка б зміцнила господарську діяльність та збільшила б продукційність праці колгоспників. Замість поденщини виступає відрядність, що вже тепер охопила основні галузі господарства

та всі ділянки готування до сівби. Польові роботи мають провести три основні бригади: плужників, боронувальників та сівальників. Перша бригада — плужників — складається з 29 чоловік. У розпорядженні бригади є 20 плужниць, 86 коней, 2 бочки для води, певна кількість ясел та можар для фуражу. Коней обслуговують так: 1 коняр на 15 коней. Спеціально виділено ланку конярів. Бригада боронувальників складається з 323 колгоспників, яких прикріплено до 17 зчіпок борін. Бригади мають 51 коняку: їх обслуговують 3 конярі. У третій бригаді — сівальників— 20 чоловік. Вона має сівалок 5 та 26 коней. До цієї бригади прикріплено ланку зерновозів та ланку трактористів з 3 чоловік. В артілі є один трактор, який має працювати цілу добу: в день сіяти, а вночі — орати. Коні держать чисто. Щоб встановити розряди та норми виробки, в артілі є обране з кращих ударників тарифно-нормувальне бюро. Воно оцінює кожну галузь роботи та кожен окремий трудовий процес колгоспника. П'ятирозрядну тарифну сітку пристосовується до окремих процесів так: до 5-го розряду належать — голова правління, механік та агрономи. До 4-го — трактористи, бригадири, що керують бригадою, а водночас і самі працюють у бригаді, та ін. кваліфіковані фахівці (лимарі, чоботарі тощо). До 3-го — сівальники, конярі та всі інші, що працюють на важких роботах. До 2-го розряду належать ті, що працюють на важких роботах, а до 1-го всі ті, що виконують легкі роботи в господарстві. Поруч тарифної сітки опрацьовано норми виробітку. Ці норми під час весняних польових робіт застосовуватимуть до бригад так: бригада плужників, одна плужниця має протягом робочого дня зорати 2 га. Бригада боронувальників: кожна зчіпка борін має заволочити протягом дня 8,5 га. Бригада сівальників: кожна сівалка має засіяти 7,5 га на день. За акуратне (кількісно та якісно) виконання робіт кожному виконавцеві її зараховується 1,25 дня. Кожна бригада та кожен колгоспник знає своє місце, характер та якісні показники роботи, яка припадає на них під час весняної сівби. На 3 головні польові бригади виділено кухню з куховаркою. Кухня разом з бригадою вирушила в степ. Перехід на відрядну систему праці дуже помітно змінив дисципліну та збільшив продуктивність праці колгоспників. Раніше на роботу виходила незначна частина колгоспників. Артілі довелося наймати робітну силу зі сторони та витрачати на це чимало коштів. Тепер же рідко буває, щоб хто не виходив на роботу.

Якимівський район. Працю в артілі [ім.] Благоєва Друго-Тернівської сільради організовано таким чином: всю робочу силу — людей, худобу, а також і реманент в основному розподілено на 4 бригади: тракторну, боронування, огородну та бригаду конюхів. Тракторна бригада, що складається з 3-х тракторів, сошникових сівалок та на якій зайнято 3 керманичих, 9 плугатарів, 1 бригадир та пом. бригадира, працює у дві зміни. Бригада боронування має 60 коней, 6 бричок, 3 корита, 15 борін та 60 пар

збруї. Весь реманент, живий і мертвий, прикріплено до бригади, яка і відповідає за його стан. Кожна дрібниця на обліку. Навіть батоги.

Бригада налічує 15 погоничів (підлітки), 7 плугатарів та 1 бригадир і поділяється на 3 ланки: в кожній є ланковий. Ще існує бригада зерновозів — 2 чоловіка, 6 коней. Є також спеціальний візник паливного матеріалу, при ньому троє коней. Крім цих, ще дві маленьких бригади: 2 водовози, 3 коней; бригада протруєння зерна — 5 чоловік. У бригаді конюхів — 9 чоловік, на кожного по 10 коней. На 76 овець, що їх має артіль,— один вівцевод, один коровник, 1 доярка. Артіль перейшла на певні норми виробітку — на відрядну систему. Норми роботи тут проробили відразу на виробничій нараді колгоспу з активом.

Далі ці норми, після затвердження їх управою колгоспу, обговорили на жіночих зборах. А потім, востаннє,— на загальних зборах артілі. Облік праці запроваджено такий: кожен бригадир щовечора дає відомості табельщику і той уже веде точний облік всіх робіт. Відрядництво тут ще новина, але воно встигло дати чудові наслідки. Так, працювала бригада Миколова Миколи, волочила на 15 борін і мала за нормами за 10 годин волочити 45 га в два сліди, фактично ж бригадою заволочено 50 га.

Далі, ця ж бригада ще збільшила свою виробку — за 10 годин давала 60 га — відрядництво допомогло,— кажуть колгоспники,— торік цими ж кіньми і людьми ми вдень волочили 35 і ніяк не більше 40 га. Раніше на роботу треба було «загадувати», кликати, а зараз кожен приходить сам — «норми підганяють».

Норми виробки в артілі [ім.] Благоєва встановлено такі:

	Коней	Людей	Норма	Розряд	Оцінка га в трудоднях
Волочіння зябу в два сліди	4	1	3 га	3	0,42
Те ж в слід	4	1	6 га	3	0,21
Підвозка насіння	3	2	50 центн.	4	0,35
» води в степ	2	1	200 відер	3	1,5
» палива	3	1	—	3	1,5
Чистка тракторного плуга	—	1	3,5 га	2	0,35
» сівалок	—	3	17 га	3	0,9
Сівба трактором 1 тракт.	—	1	6 га	3	0,25
» кінним букером	4	1	2 га	2	0,75
Сапування бавовни, буряку з проривкою	—	15	1 га	3	1,25

Артіль «Перемога» у с. Вел. Каховка Каховського району заснована ще в 1929 р. Але перші роки працю було недосить організовано.

Це, звичайно, відбилося на наслідках господарювання колгоспу, залишилися невиконані роботи та оплата праці колгоспників була низька. Але 2 роки праці навчили колгоспників, як треба працювати, аби дійти найбільших і найкращих наслідків господарювання. 1931 рік — це рік, що починає нову добу в колгоспі

«Перемога», який, до речі, ще в січні об'єднував 125 господарств, мав 1000 га рільної землі, 80 коней, 486 працездатних осіб.

У лютому колгоспники опрацювали свій виробничий план, де всі роботи на цілий рік планово розподілили на періоди. Кожен колгоспник на початок березня вже знав завдання з праці на цілий рік. Колгосп ухвалив посіяти 380 га бавовни, 80 га ярої пшениці, 50 га вівса, 40 га ячменю тощо. Щоб організовано і вчасно виконувати завдання, всю працю колгоспники розподілили на 5 розрядів за трудовим принципом. Найлегша робота має значення 1,00, а найтяжча — 2,00. Для кожної роботи встановлено норми виробітку. Наприклад: трактор «Фордзон» за 16 годин виорює 2-х лемешним плугом по 4,5 га, двоплашна борона волочить за 10 годин —5 га, культивує трактор за 20 годин —18 га, культивують троє коней 7-ми лапковими культиваторами по 2 га тощо. Основна ланка виробництва — це бригада. Бригади організовано за принципом здібності до праці. Всіх бригад — 4. Перша, що об'єднує 5 тракторів, 10 трактористів і 3 чол. обслуговуючого персоналу. Вона має завдання проборонувати 93 га на зяб, вибрати 208 га під ярину, посіяти 128 га, виорати 120 га під пар і т. ін. Трактористи вважають, що завдання виконають вчасно і працюють по 20 і 23 години на добу.

2-га бригада, що об'єднує 24 коней, 19 колгоспників та різний реманент, має завдання проборонувати 210 га озимими і потім сіяти ранні та пізні культури.

3-я бригада, що об'єднує 36 коней і 30 колгоспників, також має завдання сіяти ранні культури, орати під картоплю, сіяти бавовну тощо.

4-та бригада в 30 осіб має завдання працювати коло господарства колгоспу. Кожна бригада свої завдання опрацювала, знає, що і де сіяти. Кожна бригада за собою закріпила певні коні, збрую, с.-г. реманент і т. ін. Всю працю в колгоспі розбито на періоди. В першому періоді — за 8 день 5 тракторів повинні проборонувати 93 га, обробити 218 га під бавовну, посіяти 200 га ярих культур. Бригада друга і третя мають за ці 8 день проборобнувати 210 га озимини, посіяти ярих культур 178 га, посадити картоплі 40 га. Ці основні роботи колгоспники ухвалили щонайскоріше закінчити. В другий період тракторна бригада виорює 122 га пару, а бригади друга й третя закінчують сіяти ярі культури. У четвертий період друга й третя бригади за 8 день сіють 38 га бавовни, а трактори боронують пар і потім працюють в інших колгоспах.

Відповідно до організації праці в колгоспі організували й керівництво всіма с.-г. процесами виробництва. Це керівництво здійснюється так: головний керівник — це звичайно загальні збори, що завжди раз на 1 місяць збираються і опрацьовують важливі питання. Виконують постанови зборів правління колгоспу, куди входить 7 осіб. Кожен член правління керує певною галуззю виробництва. Один відає господарством, другий — тягло-

вою силою, третій — тваринництвом, четвертий — рільник, п'ятий — зав. виробничим бюро, шостий — табельник і потім голова правління та заступник. Правління керує всіма галузевими господарствами в організаційних питаннях, а в виробничих питаннях кожної галузі господарства — виробниче бюро. Воно опрацьовує норми вироблення, тарифну сітку, форми оплати праці тощо.

Якимівський район. «Радянський селянин» — це невеличка артіль Ганнівської сільради, що у вересні 1930 року утворилася з 2-х СОЗів. Робітна сила 16 чоловік, 26 жінок, 33 коней. Весняний клин за планом 337 га. Робочу силу та реманент розподілили на 3 основні бригади: засівну, бригаду підготовки насіння та бригаду конюхів. У засівній бригаді 5 сівалок, дві борони, 7 погоничів, 7 плугатарів, рільник та бригадир. А всього 16 чоловік. Частково втягнуто в роботу жіноцтво — 5 дівчат працюють плугатарями. Сівалки заномеровані, коні під кличками і тих і тих прикріплено на всю засівну кампанію до окремих колгоспників.

В бригаді протруювання зерна — 3 жінки та один чоловік. В бригаді конюхів — 6 чол., що працюють на дві зміни по 3 чоловіка. Треба відзначити, що в артілі «Радянський селянин» виробничий план доведено до кожної бригади, до кожного окремого колгоспника. Кожний колгоспник добре знає своє завдання. Але про норми виробництва, про відрядництво тут забули. Жодного разу, на жодних зборах чи засіданнях про відрядництво не говорили.

Звіздальський колгосп «Червоне Полісся», Базарського району, що об'єднує 154 господарства, за останній час добре організував працю. До весняної сівби колгосп підготувався так: весь реманент, плуги, вози, борони та інші відремонтовано цілком. Кожний селянин, що тільки-но вступив до колгоспу, усуспільнив робочу худобу та насіння повністю. Збори колгоспників розробили план роботи колгоспу до кінця сівби. Колгоспники розподілені на бригади: ковалів, теслярів, рільників тощо. Крім цього, утворено жіночі бригади — по городництву, куховарок для польової кухні, бригада для дитясел та ін. У кожній бригаді є старший бригадир, який відповідатиме за свою роботу. Організовано і устатковано дитясла, відведено помешкання, придбано ліжки для дітей тощо. При колгоспі випущено стінгазету.

Любашівський район. В артілі ім. Леніна, с. Гвоздівки зразкове господарювання, правильна праця і, насамперед, відрядність — все це викликає новий приплив бідняків та середняків. Ось які норми (за найголовнішими роботами) ухвалила артіль: оранка 2-х лемешним плугом глибиною 3—3,5 вершків за 10 годин — 1 га. Цю роботу виконують четверо робітників та 4 коней. Оранка 4-х лемешним плугом, глибиною від 1,5 до 2 вершків, за 10 годин — 2 га (4 робітників та двоє коней). Засіви — 11-рядковою сівалкою 3 га за 10 годин — мають виконувати троє робіт-

ників. Затвердивши ці норми, колективісти почали розподіляти робсилу по бригадах. Утворено бригади: орачів — з 12 чоловік та 12 підлітків-погоничів, бригаду засівників — з 12 чоловік, що до неї прикріплено 4 сівалки 11-рядкові, бригада волочинщиків — з 6 чоловік. Кожна бригада знає свої виробничі завдання та місце праці.

Шевченківський район. В колгоспі «Журавському» на виробничій нараді ще в грудні місяці схвалено організувати бригади, встановлено їх розмір, на які роботи виділено бригадирів. Коли з цією роботою було закінчено, приступили до розробки норм, складання виробничого плану. Виробничий посівний план побудовано так, що з перших днів кожна бригада знає, яка їй робота доручена, за скільки днів її треба виконати й скільки за це отримає бригада. Подаємо зразок:

Яка бригада виконує	№ поля	Площа	Завдання на 1 день, га	Плуг однокорп.	Лущильники	Культиваторів	Борін	Сівалок	Райборін	Котків	Потрібно на 1 день: коней	людей	виконання робіт	Скільки трудоднів за працю
Посів вівса														
1 Собченко	7	55	11	—	—	4	2	2 / 11—19	2	2	29	18	5	1415
2 Кутовий	7	45	11,25	—	—	—	2	2 / 22—11	2	2	17	13	4	808
Посів вико-вівса														
3 Харченко	7	47	8	—	—	—	2	2 / 11 ряд.	—	2	14	10	5	990
Лущіння під ячмінь														
4 Коряга	2	25	10	—	5	—	—	—	—	—	20	5	2,5	225

Слід додати, що цей план побудовано з розрахунку 10-годинної праці, за таким планом весь весняний період розбито на 22 дні.

Піньошківський радгосп, щоб збільшити продуктивність праці під час сівби, на передку тракторної сівалки приладнали площадку, де стоятимуть лантухи з зерном. Робітник під час роботи висипатиме зерно в ящик, не спиняючи машини. Крім того, підсів конюшини провадитиметься разом з яровими, пристосувавши до тракторної сівалки «Сакка» сівалку для конюшини. Складено і обговорено план, за яким зернові культури та буряк засівають за 4 дні, висадки посадять за 8 днів.

Колгосп села Червона гірка, Волочиського району почав сівбу 12 квітня і 17 закінчив. Наслідком застосування відряд-

ності, правильної організації праці, широко розгорнутого соцзмагання та ударництва, сівба переведена за 5,5 днів, замість передбачених за планом 7 днів. Всього засіяно 59,6 га проти плану 50 га. Бригади ударників перевищили норми виробки. Так, на сівбі була норма 3,5 га на день, фактично вироблено 3,64 га, на сапатор норма — 1,5 га на день, вироблено 1,6 га, на борону норма — 1 га, вироблено 1,2 га, на плуг норма — 0,6, вироблено — 0,65 га.

В артілі ім. МОДР, Очаківського району, бригадир т. Паученко довів, чого можна добитися раціоналізацією роботи. Паученко розставив букери на відстані один від одного так, що коли один букер зупиниться хоч би на хвилину, то це не заважає решті букерів працювати безупинно. Отже, бригада т. Паученка за 10 годин зорала 2,1 га, тоді як інші бригади, що не застосували у себе цього методу, зорали 1,8—1,9 га. В деяких колгоспах того ж району через брак масової роботи і кабінетного «обговорення питань» відрядності, спостерігається намагання зменшити норми вироблення на один букер з 2-х га до 1,5.

Трактористи артілі ім. Постишева, Н. Іванівської сільради, Лозівського району добилися засіву 120 га двома тракторами за добу. Норма за планом 68 га на два трактори.

На Гросулівщині, кол. Одеської округи, сіяти почали ще 14 квітня. Незважаючи на те, що куркуль намагався зірвати відрядність, мовляв, і так працюватиме з ранку до вечора, колгоспні маси з захопленням сприйняли цю систему роботи. Утворили ударні бригади і тут-таки склали між собою договори на змагання. Першою в районі вийшла сіяти артіль «Шлях до освіти». Запроваджуючи відрядність, бригади цієї артілі працювали всі релігійні свята, незважаючи на шалену агітацію всіх куркулів та релігійників. Ново-Анастасіївська артіль перша закінчила сіяти ранні культури. Причому всю роботу передбачалося провести за 8 днів, засіяли за 4 днів, обробили 216 га.

В Арнаутському колгоспі ім. Ворошилова, Херсонського району. Облік праці налагодили так, що після роботи в полі негайно оголошують, скільки кожен колгоспник відпрацював і скільки йому записано трудоднів. Першими ж двома днями виявилося, що волочильники, які працювали по-ударному, перевиконали свою норму, одержавши за це додаткову кількість трудоднів.

Зразково підготувалися до сівби багато колгоспів В. Теплянської сільради в районі тієї ж назви. Під час сівби виявилося, що визначені норми цілком здійснені. Подекуди колгоспники-ударники добровільно збільшують свої норми. Трактори працюють удень і вночі.

У комуні «Червоний партизан», Ніжинського району, комунарка повинна за нормами розпікувати 1000 шт. розсади на день. Але справді комунарки значно перебільшують свої норми і кожна з них щодня розпіковує 1300—1400 шт. розсади. В тій же ко-

муні до застосування відрядності вивозили щодня 10 возів гною, а тепер вивозять по 13—15 возів. В артілі «Нове життя», того ж району, після переходу на відрядність, січку для 300 гол. худоби готують 4 чоловіка, а до того було 6—7 чоловік.

Колгоспники Ворошиловського колгоспу «Змичка», Ново-Українського району, рушивши на сівбу, вже за півдня засіяли 16 *га,* тоді як за нормою вони мали засіяти 22 *га* за цілий день.

З перших днів сівби надійшли тривожні звістки з комуни ім. Сталіна, що трактори [Партизанської] МТС, які займають ділянку комуни під керівництвом бригадира Шуляка, більше стоять, ніж працюють, а в одному тракторі, замість гасу виявилася вода. Бригадира Шуляка протягом двох день на степу не було, а молоді трактористи не могли самі дати собі ради. Партійний осередок та рада комуни негайно взялися за розслідування причин простою тракторів і виявили, що бригадир Шуляк син розкуркуленого. Поряд цього виявлено, що сестра Шуляка, працюючи на дільниці № 11 комуни ім. Сталіна, почала агітувати дівчат, щоб ті вийшли з комуни та їхали на фабрику. Протягом дня Шуляковій пощастило загітувати 6 молодих комунарок. Загальні збори ухвалили виключити та заарештувати і відправити [її] до сільради. У відповідь на шкідницьку роботу цих куркулів ділянка оголосила себе ударною. Уже другого дня ці 5 вередливих тракторів під керівництвом бригадира т. Козлова загули і працювали безперебійно.

Чемеровецький район. В артілі ім. Ворошилова, Андріївської сільради повна безгосподарність. Багато членів колгоспу ганяються тільки за трудоднями, але про якість своєї роботи ніхто не думає. Відрядної системи праці не засвоєно, а працюють поденно і хто коли прийде, «аби день до вечора». На бригади колгоспники не розбиті.

Синельниківський район. Артіль «Працівник» до цього часу тяглову силу не усуспільнила. Коні стоять окремо в кожного господаря. Виробничого плану немає, на бригади не розбиті. Правління вороже ставиться до готування. Вони говорять, «що колись ми не готувались до весни, а хліб родив».

Лебединський район. Радгосп «Червоний», Михайлівської сільради, не дбає за організацію праці. Польових бригад не організовано, норми виробки та робочих планів не пророблено. В радгоспі й досі не перейшли на відрядність. Працюють по старому — поденно.

Шепетівський район. У Коханівському колгоспі не приділяється потрібної уваги організації праці. Лише 18 квітня затверджено норми виробки і розбито роб. силу на бригади. Але колгоспники ще не знають своїх завдань, не знають, що, де, хто і як буде робити під час польових робіт.

Вороновицький район. В колгоспі «Перемога», с. Дубівчик агроном-референт райплану РВК склав виробничий план з таким розрахунком, що він розрахований на 38 днів на переведення за-

сіву ярих культур, при наявній кількості тяглової сили, забезпечення виконання роботи весняного посіву ярих культур в колгоспі терміном 10—12 днів, як максимум.

Уповноважений Наркомзему по Чубарівському району пише: «При проверке работы Гуляй-Польской МТС № 30 в ряде колхозов, обслуживаемых МТС, обнаружились недостатки в работе. МТС неверно подошла к созданию бригад в колхозах, а также безобразное составление календарных планов работ на весенний сев. Например, в артели «Добра згода» Гуляй-Польского сельсовета, бригады созданы по кварталам, т. е. бригада — квартал 50 дворов, без персонального состава бригад, кстати, там же сидит и участковый агроном райколхозсоюза, который даже не знает, что это неверно. В артели «Кимовец», той же сельрады, в плане работ числится 3 бригады, но заданий каждой бригаде не дано, например, все 3 бригады сеют 130 га ранних зерновых культур, а потом все 3 бригады переходят к посеву поздних. Кроме того, нет размеров бригад».

Ново-Троїцький РВК відзначає зовсім незадовільні темпи в роботі райколгоспспілки, МТС та сільрад у справі організації праці в колгоспах, особливо нових. По низці сіл, сільради, як керівники і організатори справи колективізації не справляються з цією важливою роботою, бездіяльні, провадять правоопортуністичну практику в роботі, спираються на самоплив в роботі.

В Остроківському колгоспі Старо-Ушицького району в деяких колгоспників маються тенденції по-сімейному організувати працю, мовляв, «ми всі стараємося, ми всі добре працюємо, для чого нас брати на облік, навіщо розбивати на бригади, для чого нас підганяти».

В артілі ще виробничий план не затверджено на загальних зборах, бракує дисциплінованості.

Група інформації с.-г. сектору НКЗС УСРР.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 103, арк. 62—70. Відпуск.

№ 177

Постанова колегії Наркомзему і Колгоспцентру України про успіхи Лозівського району в проведенні колективізації і завершення весняної сівби

10 травня 1931 р.

1. На підставі матеріалів, що їх одержано від Лозівського РВК за підписами голови РВК т. Башкатова та заст. голови РВК — керівника земельних справ т. Пасько про перебіг весняного посіву в районі, за станом на 5 травня ц. р. вважати, що Лозівський район закінчив на 5 травня ц. р. посів ярих культур, виконавши повнотою завдання НКЗС.

В зв'язку з цим залучити Лозівський район до списку тих районів, які вже виконали план сівби, що їх визначено в постанові НКЗС та Колгоспцентра від 8 травня ц. р.

2. Відмітити, що Лозівський район закінчив в цьому році весь ярий посів за 5 днів і посів ранніх культур за 4 дні, вдвічі скоротивши терміни посіву проти минулого року.

3. Відмітити, що Лозівський район, за станом на 5 травня ц. р. завершив суцільну колективізацію сільського господарства, об'єднавши в колгоспи батрацькі та бідняцько-середняцькі господарства району (96,8%), та усуспільнення 98% ріллі селянського користування.

4. Відмітити, що Лозівський район, виконавши свій план сівби, допомагає у посіві іншим районам, а саме: Близнюківському — виділивши для цього 28 тракторів, Царичанському — надіславши до району бригаду в 20 чол. з районового та колгоспного активу, Петровському — надавши йому в порядку соціалістичної допомоги насінньову позику в розмірі 1000 пудів ячменю.

Цю постанову оголосити в пресі.

Наркомземсправ Д е м ч е н к о.
Укрколгоспцентр М у с у л ь б а с.
Секретар колегії НКЗС К о ш е ч к і н.
Згідно: Ш а х м а х е р

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 8, арк. 90. Завірена копія.

№ 178

*Доповідна записка Наркомзему УРСР * про забезпечення сільського господарства спеціалістами*

10 травня 1931 р.

За планом НКЗС на 1931 рік для забезпечення сільського господарства фахівцями потрібно підготовити нових кадрів: вищої кваліфікації — 6075 чол. та середньої кваліфікації — 20 971 чол.

За постановою Раднаркому, з метою забезпечення фахівцями сільського господарства у весняну с.-г. виробничу кампанію, запропоновано НКЗС:

1. Дати соцсектору сільського господарства 1200 фахівців вищої кваліфікації й 5000 фахівців середньої кваліфікації.

2. Підготувати фахівців сільського господарства низової кваліфікації — бригадирів-майстрів 200 000 чол.

---

* До доповіді Наркомзему на засіданні РНК 12 травня 1931 р.

3. Організувати додаткові форми навчання прискореної підготовки фахівців вищої та середньої кваліфікації. Ці завдання виконано таким порядком:

I. ПО ДОТЕРМІНОВОМУ ВИПУСКУ С.-Г. ВИШІВ ТА ТЕХНІКУМІВ

Проведено дотерміновий випуск с.-г. вишів 1260 чол., яких розподілено між 53 організаціями як системи НКЗС УСРР, так і інших організацій, та с.-г. технікумів 5404 чол., яких розподілено між 29 центральними організаціями. Як принцип, НКЗС надсилав цих фахівців виключно на виробництво.

Із загальної кількості розподілених кадрів вищої та середньої кваліфікації на колгоспний сектор припадає вищої кваліфікації 442 фахівця, середньої — 3304 (без АМСРР). Ця кількість розподілена:

а) по лінії Трактороцентра — вищої кваліфікації 184 чоловіка, середньої кваліфікації — 995 чол.;

б) по лінії УКЦ — вищої кваліфікації — 109 чол., середньої кваліфікації — 2309;

в) по лінії РВК — вищої кваліфікації — 149 чол.

На радгоспний сектор—вищої кваліфікації—274 чол. і середньої — 1139 чол.

На робітничу кооперацію — вищої кваліфікації — 7 чол., середньої кваліфікації — 386 чол.

Решта розподілена по інших організаціях як системами НКЗС, так і інших наркоматів і до інших республік.

Крім цього, до 1 червня буде передано ще на виробництво 470 чол. фахівців середньої кваліфікації, а саме: бухгалтерів для радгоспів та комун — 325 чол., гідротехніків — 64 чол., агроінструкторів — 17 чол. та шовководів — 64 чол. (Розподіл фахівців по організаціях і секторах — табл. 1, 2, 3, 4 додаються) *.

II. ПІДГОТОВКА 200 000 ФАХІВЦІВ МАСОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

У виконання постанови уряду про підготовку 200 000 бригадирів-майстрів НКЗС розробив річний план підготовки 214 000 бригадирів-майстрів, з яких припадає підготовити на весну 181 156 чол., а решту на весняно-літній період.

Це завдання по відношенню до весняного плану підготовки виконано на 100%.

Не дивлячись на повне виконання плану і перебільшення по групі трактористів, маємо недовиконання по групі зоотехнічній. Причиною цьому є брак педкадрів зоотехнічного фаху.

Щоб ліквідувати це недовиконання, НКЗС розгортає мережі шкіл для підготовки зоотехнічних масових кадрів протягом літа — 46 393 чол.

* Таблиці не подаються.

Треба відмітити, що система масової підготовки не мала твердої фінансової бази та що союзні трести Скотовод, Овцевод, Зернотрест відмовились готувати кадри за системою НКЗС. Правління союзних трестів планували підготовку кадрів в інших республіках Союзу, чому кадри для України не було підготовлено.

Окремі РВК (Проскурівський, Первомайський) до справи організації курсів ставились недбайливо, по-опортуністичному і поруч недовиконання плану змінювали профіль фахівців та ставали на бік підготовки універсалістів (агрозоовиконавців).

III. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИСКОРЕНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ СЕРЕДНІХ І ВИЩИХ КВАЛІФІКАЦІЙ

За планом НКЗС прискореної підготовки на 1931 рік намічено підготувати: вищої кваліфікації докваліфікувати фахівців 797 чол. та підвищити кваліфікацію і перекваліфікувати 451 чол., а разом — 1248 чол.

На 1 травня з курсів перекваліфікації та підвищення кваліфікації випущено 151 чол., навчається і до кінця року і з початку 1932 року буде випущено 1097 чол.

Середніх кадрів намічено за планом докваліфікувати 3275 чол., перекваліфікувати та підвищити кваліфікації 917 чол., а разом — 4192 чол. На 1 травня випущено з курсів перекваліфікації та підвищення кваліфікації 392 чол. та навчається і до кінця 1931 р. і з початку 1932 року буде випущено 3800 чол.

План потреби на кадри виконується:

а) по вищих кадрах:

випуск с.-г. вишів на 1 січня 1931 року . . .	447 чол.
весняний випуск 1931 року на 20 квітня . . .	1260 »
осінній випуск 1931 року	906 »
прискореної системи підготовки	1248 »
Разом	3861 чол.,

або 63,5% до плану додаткової потреби на кадри вищої кваліфікації на 1931 рік;

б) по середніх кадрах:

дотерміновий весняний випуск с.-г. технікумів 1931 р.	5404 чол.
випуск на 1 червня 1931 року	470 »
випуск прискореної системи підготовки	4192 »
Разом	10066 чол.,

або 48% до плану потреби на кадри середньої кваліфікації на 1931 рік.

НКЗС передбачає в своїх планах покрити повністю потребу на кадри в 1931 році, але зменшення бюджетних асигнувань на прискорену і заочну систему навчання, а також відмовлення со-

юзних організацій готувати кадри через систему НКЗС УСРР позбавили НКЗС змоги виконати повністю план.

Ураховуючи надзвичайно малі контингенти прийому в виші і технікуми, неможливість розгорнути поширену роботу по прискореному підготуванню кадрів, завдяки відсутності асигнувань, можливо в найближчі три роки повністю ліквідувати дефіцит на кадри спеціалістів сільського господарства лише через розгортання заочної системи навчання.

НКЗС організував цю систему заочного навчання при найбільш міцних вишах і технікумах і переводить набір заочників в кількості 25 000 чол.

Вербування заочників іде головним чином з маси підготовлених до весни бригадирів, а також 25-тисячників.

Ця робота, якій НКЗ надає виключне значення, як найбільш доцільному методу підготовки кадрів, може бути зірвана завдяки тому, що НКФ грошей не відпускає.

IV. ПЕРЕРОЗПОДІЛ ФАХІВЦІВ ПОМІЖ СИСТЕМАМИ

НКЗС спеціально з НК праці переведено перерозподіл фахівців між колгоспно-кооперативними системами, внаслідок цього передано: із колгоспно-кооперативних систем Укртракторцентра на роботу МТС агрофахівців 210 чол. Передано з ВЕТЕПО [80] 190 ветлікарів і 175 ветфельдшерів.

Виявлено і відряджено на виробництво фахівців, що працювали не за своїм фахом, зоотехніків — 46 чол., ветлікарів і ветлікпомів — 83 чол. Знято з управлінських апаратів і відряджено на виробництво ветеринарів — 23 чол., зоотехніків — 17 чол.

V. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРІВ ТВАРИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ

Крім дотермінового випуску 1930 року ветеринарно-зоотехнічних вишів — 447 чол. випущено і відряджено на роботу з весняного випуску 1931 року в тваринницькі господарства фахівців вищої освіти 163 чол. та середньої 1665 чол., або до загальної кількості весняного випуску вишів та технікумів 28%. (Відомість розподілу — таблиця № 5 — додається) *.

VI. МОБІЛІЗАЦІЯ ФАХІВЦІВ ТА СТУДЕНТІВ ВИШІВ НА ВЕСНЯНУ С.-Г. ВИРОБНИЧУ КАМПАНІЮ

а) В додаток до розподілених молодих фахівців НКЗС провів мобілізацію фахівців з центрально-управлінських апаратів та міських Рад — 971 чол.

б) Мобілізовано студентів с.-г. та соціально-економічних вишів 2342 чол. і аспірантів науково-дослідних інститутів НКЗС — 303 чол., які працювали в колгоспах від 1 лютого до 15 квітня.

* Таблиця не подається.

в) До виробничої весняної кампанії була пристосована виробнича практика студентів вишів і технікумів НКЗС. Загалом було відряджено 19 275 чол.

НКЗС вважає за потрібне довести до відому РНК, що до випущених молодих фахівців в госорганах виявляють нечуйне й бюрократичне ставлення і є випадки утворення атмосфери недовір'я до працездатності їх. Маємо факти, коли в радгоспах Свиноводтресту молодь, що закінчила технікуми, ставлять на роботу як старших робочих.

Заступник Наркомземсправ УРСР Сідерський.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1577, арк. 20—23. Відпуск.

№ 179

Протокол наради кадрових робітників заводу «Серп і молот» про завдання кадрових робітників у виконанні промислового плану до збиральної кампанії

25 травня 1931 р.

Присутні 115 чол.

Порядок денний:

1) Завдання кадрових робочих у виконанні промплану до уборочної кампанії.

Слухали: 1) Завдання кадрових робочих у виконанні промплану до уборочної кампанії (т. Обушний).

Ухвалили: Ми, старі кадрові робітники заводу «Серп і молот», обговоривши на нараді питання про виконання соціалістичного замовлення колгоспів та радгоспів до більшовицьких жнив,— констатуємо, що становище з виконанням промфінплану утворилося загрозливе. Завод недодає соціалістичному секторові сільського господарства десятки й сотні молотарок, що утворює пряму загрозу успіхові збиральної кампанії. Велетенські завдання вивершення побудови фундаменту соціалістичної економіки в третьому вирішальному році п'ятирічки, відповідальні завдання, що покладено партією та урядом на наш завод,— вимагають від нас ударної, штурмової роботи для негайної ліквідації прориву. Славетні традиції «Серпа і молота» кличуть нас ліквідувати відставання, повернути борг країні.

Виходячи з цього, ми, старі кадровики, оголошуємо себе за мобілізованих для утворення негайного і рішучого перелому у виконанні промфінплану. Ми закликаємо робітників та адміністративно-технічний склад заводу напружити всі сили, аби змити ганебну пляму з нашого заводу.

Одночасно ми ставимо перед заводоуправою та заводськими організаціями такі питання:

1) Неприпустимо погане міжцехове планування є однією з основних перешкод на шляху виконання промфінплану. Особливо затримує роботу безладна система подачі деталей з цеху в цех. Треба негайно вжити заходів до впорядкування цієї справи, усуваючи зайві паперові формальності при подачі деталей з одного цеху в другий.

2) Велика кількість браку зриває роботу цехів. Майстри і всі старі робітники повинні посилити інструктаж нових робітників. Браковані деталі валяються без ладу по цехах, гине метал, гинуть цінні матеріали. Пропонуємо, посилюючи боротьбу з браком, одночасно розв'язати питання про утворення утильцеху, до якого б негайно відправлялися невиправлені браковані деталі.

3) Непогодженість в роботі між начальниками та майстрами різних цехів надто заважає роботі заводу, відбиваючись негативно на виробництві. Зараз треба рішуче покінчити з різнобоями між цехами, добиваючись дружної сумісної роботи всіх цехів. Одночасно треба впорядкувати взаємовідносини між майстрами та приймальним апаратом в кожному цеху.

4) Боротьба за міцну соціалістичну трудову дисципліну є однією з вирішальних умов виконання промфінплану. Ми закликаємо всіх робітників заводу до нещадної відсічі ледарям, симулянтам, прогульникам, що крадуть у заводу сотні й тисячі робітничих годин.

5) Робітники часто-густо вносять всілякі пропозиції щодо усунення недоліків у виробництві, але чіткої й швидкої відповіді не одержують. Пропонуємо негайно утворити при «Молотарці» *, цехових та дільничих газетах бюро розслідування, які б давали негайну відповідь по суті на кожну пропозицію, на кожне зауваження робітника щодо усунення виробничих недоладностей.

Голова
Секретар

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, стр. 1623, арк. 144. Завірена копія.

---

* Назва багатотиражної газети заводу «Серп і молот».

№ 180

Постанова об'єднаного засідання колегії Наркомзему та правління Колгоспцентру України про відзначення кращих колгоспів, радгоспів, МТС, сільрад і колгоспників

27 травня 1931 р.

На виконання постанови Президії ВУЦВК від 6 травня 1931 року про визначення для нагороди районів, сільрад, радгоспів, МТС, колгоспів, а також окремих героїв соціалістичної праці в сільському господарстві, що виявили себе як переможці на фронті другої весняної більшовицької сівби, як непохитні бійці за суцільну колективізацію та ліквідацію на цій базі куркульні як класу та дали яскраві зразки більшовицької масово-політичної роботи, трудової дисципліни та високої продукційності праці на засадах відрядності, соцзмагання й ударництва, колегія НКЗС і правління Укрколгоспцентра ухвалюють:

1. Занести на червону дошку Бердянський, Барвінківський, Березівський, Високопільський, Вовчанський, Велико-Токмацький, Генічеський, Доманівський, Каліндорфський, Лозівський, Сталіндорфський, Хмілівський, Лисичанський та Ямпільський райони.

2. Піднести клопотання перед Президією ВУЦВК про нагороду Барвінківського, Лозівського, Сталіндорфського, Високопільського та Вовчанського районів суцільної колективізації — переможців другої більшовицької весни — червоними прапорами від імені уряду Радянської України та про нагороду грамотами уряду УСРР Бердянського, Березівського, В. Токмацького, Хмілівського, Лисичанського, Каліндорфського, Генічеського, Доманівського та Ямпільського районів.

3. Відмітити особливо видатні і героїчні зразки соціалістичної роботи таких радгоспів:

а) радгосп «Комуніст» Лозівського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

б) радгосп «Іллічовка» системи «Вівчар» — занести радгосп на червону дошку та піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду директора радгоспу т. Пархоменка грамотою уряду;

в) радгосп «Барвінківська зернова фабрика» — занести на червону дошку;

г) зернорадгосп «Металіст» на Сталінщині — піднести клопотання перед урядом про нагороду грамотою.

д) зернорадгосп «Сартана» — занести на червону дошку;

е) зернорадгосп «Червоний Перекоп» — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду грамотою;

ж) радгосп «Могутній» системи Молокотресту — підняти клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Червоного Трудового Прапора;

з) радгосп «Сватово» — занести на червону дошку;

и) радгосп ім. Рухімовича — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

к) радгосп «Акермень» — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Трудового Червоного Прапора;

л) радгосп «Гірняк» № 1 — занести на червону дошку;

м) радгосп ім. Жовтневої революції — занести на червону дошку;

н) радгосп «Червоний шахтар» — занести на червону дошку;

о) радгосп «Холодна балка» — Хаджібеївський питомник Садовинтресту на Одещині — занести на червону дошку;

п) колгосп «Ударний» системи «Промтехкультур» — просити ВУЦВК нагородити грамотою уряду УСРР *;

р) радгосп «Піонер» системи «Промтехкультур» — занести на червону дошку;

с) радгосп «Свиновод» № 2 — занести на червону дошку;

т) радгосп «Наймицька перемога» Одеської міськради — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Трудового Червоного Прапора.

4. Підтримати клопотання ВУК спілки тваринницьких радгоспів та порушити клопотання перед урядом про нагородження орденом Леніна трактористів радгоспу «Комуніст»: т. т. Рибка, Левочкіна, Шевченка, Коваля та директора радгоспу тов. Сироту, як тих, що наочно довели, як треба боротись за винахідництво, за опанування техніки, та тих, що одні з перших виконали план весняної с.-г. кампанії, засіявши 20 тис. га ярини, не збільшивши кількості тракторів.

5. МТС більшовцькими темпами, на засадах соцзмагання та ударництва, успішно виконали і перевиконали план більшовицької сівби — 4 750 000 га.

Колегія НКЗС особливо відзначає героїчну самовіддану роботу таких МТС: Амвросіївської, Барвінківської, Бригадирської, В. Токмацької, Високопільської, Голованівської, Гельмязівської, Гуляйпільської, Залізнянської, Златопільської, Карлівської, Кам'яно-Мостівської (комсомольська), Лозівської, Хлібодарівської, Хмілівської, Шевченківської та Шепетівської.

Піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду Високопільської, Карлівської, Лозівської, Шевченківської та Шепетівської МТС червоними прапорами. Останніх 12 МТС занести на червону дошку.

6. В боротьбі за більшовицькі темпи, успішне виконання завдань соціалістичного бурякосіяння, виконання посівних планів та розвитку тваринництва — колегія НКЗС відзначає найкращі зразки роботи Петровського, Чечельницького, Сумсько-Степанівського, Жданівського, Чубарівського комбінатів, Куп'янсько-Лебязької бази.

---

* «Нагородити грамотою уряду УСРР» — встановлено по архівному примірнику.

Піднести клопотання перед урядом про нагродження Петровського комбінату орденом Леніна, Куп'янсько-Лебязької бази — орденом Трудового Червоного прапора.

Просити правління Союзцукру асигнувати кошти, щоб преміювати найкращих ударників — робітників та адміністративно-технічний персонал.

7. Відзначити, що багато колгоспів виявили справжні більшовицькі зразки боротьби за виконання планів весняної сільськогосподарської виробничої кампанії.

Особливо відзначити такі колгоспи:

а) артіль «Рад. село», Лозівського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Трудового Червоного Прапора;

б) артіль ім. Шевченка, Вовчанського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду червоним прапором уряду УСРР;

в) комуну ім. Благоєва, Полтавської міськради — занести на червону дошку;

г) Волохівська комуна «Червона зоря», Вовчанського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

д) Артіль «Краща доля», Юрченківської с/ради — занести на червону дошку;

є) артіль «Серп і молот», Доманівського району — піднести клопотання перед урядом про нагороду орденом Леніна;

ж) артіль ім. Воровського, Барвінківського району — занести на червону дошку;

з) артіль «Перемога», комуна «XII-річчя Радвлади», артіль «Незаможник» Барвінківського району — занести на червону дошку;

і) комуну «Реконструктор», Барвінківського району — просити ВУЦВК нагородити грамотою від імені уряду УСРР;

к) комуну «Червоний маяк», Барвінківського району — занести на червону дошку;

л) артіль «Друг Радвлади», Велико-Олександрівського району та артіль «Перебудова», Голопристанського району — занести на червону дошку;

м) колгоспи «Перемога», ім. Петровського та «Шлях незаможника», Могилівського району — занести на червону дошку.

8. Колегія відзначає такі сільські Ради, що під час весняної с.-г. виробничої кампанії забезпечили бойове керівництво соціалістичним будівництвом у сільському господарстві:

а) Домахівська сільрада, Лозівського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду червоним прапором;

б) Юрченківська сільрада, Вовчанського району — занести на червону дошку.

в) Старичанська нацменівська сільрада, Вовчанського району — занести на червону дошку;

г) Рудковщанська сільрада, Полтавської міськради — занести на червону дошку;

д) Барвінківська школа колгоспної молоді — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду грамотою уряду УСРР.

9. Окремі радгоспи, колгоспи і МТС в процесі підготовки та проведення 2-ї більшовицької весни висунули справжніх героїв революційних темпів. Колегія НКЗС відзначає таких робітників — колгоспників, трактористів та земельних робітників:

а) Пасько А. П., зав. РЗВ Лозівського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

б) Лисенко, зав. РЗВ Барвінківського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

в) Ломако, зав. РЗВ Вовчанського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

г) Халімоненкова М. С.,— колгоспниця артілі «Червоний маяк» — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна.

д) Могильний, голова комуни «Наймит України» — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

е) Моерло О. Я., колгоспник артілі «Дружба» Люксембурзького району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

ж) Постал, член комуни ім. Шевченка, Жовтневого району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

з) Рубцов І. А., голова Волохівської комуни «Червона зоря» — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

і) Мазло, колгоспник-ударник Барвінківського району — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Леніна;

к) Башта, тракторист, ударник радгоспу «Металіст». Показав світовий рекорд роботи на тракторі «Катерпілер» — за 8-ми годинну зміну посіяв 81 га замість 46 за нормою — піднести клопотання перед ВУЦВК про нагороду орденом Трудового Червоного Прапора;

л) комсомольська тракторна бригада радгоспу «Комуніст» у складі: Анзін Грицько, Анзін Іван, Карабура Лізавета, Козич Савка, Сивокобильський Олександр та Абрамкін Андрій — занести на червону дошку та преміювати подорожжю до Сталінградського тракторного заводу;

м) Фесенко Я. А., член комуни ім. Чубаря Лозівського району — просити ВУЦВК нагородити грамотою уряду УСРР;

н) Ягупов, голова Старичанської сільради, Вовчанського району — занести на червону дошку.

о) Ігнатов, агроном-інтенсивник Вовчанського району — занести на червону дошку та преміювати науковою подорожжю;

п) Симоненко, голова артілі ім. Леніна, Вовчанського району — занести на червону дошку;

р) Цесарський, райагроном Лозівського району — просити ВУЦВК нагородити грамотою уряду УСРР;

с) Галушко С. І., колгоспник артілі «Краща доля», Колеснікова О. Ю.— комунарка Волохівської комуни, Кущов — тракторист артілі «Комінтерн», Кадієв — голова Дорошенківської сільради, Вовчанського району — занести на червону дошку;

т) бригада сіячів артілі «Реконструктор» Барвінківського району на чолі з бригадиром тов. Мелменковою Варварою — просити ВУЦВК нагородити грамотою уряду УСРР. Преміювати бригаду подорожжю до Дніпрельстану;

у) Письковський А. У., голова Барвінківської сільради — занести на червону дошку;

ф) Сараєва М. С., ударниця комуни «Реконструктор» — занести на червону дошку, преміювати подорожжю до Сталінградського тракторного заводу;

х) Григор'єв С. Д., голова комуни «Червона хвиля» — занести на чорвону дошку;

ц) Демітчик Ф. О., 25-тисячник, голова комуни ім. «Першого травня», Романов — шофер-ударник Барвінківського зернорадгоспу, Медведєв — тракторист зернорадгоспу, Черевко Ф. М.,— вчитель школи колгоспної молоді — занести на червону дошку;

ч) Ліптушенко, старіший колгоспник артілі «Серп і молот», Доманівського району — просити ВУЦВК нагородити грамотою уряду УСРР.

10. Доручити Укрколгоспцентрові, оргсекторові НКЗС, райвиконкомам та міськрадам з нагоди сесії ВУЦВК не пізніше 15 червня подати додатковий список героїв соціалістичної праці.

11. Доручити Всеукраїнському комітету преміювання з наявних преміювальних фондів визначити премії передовикам 2-ї більшовицької весни.

12. Конференцію найкращих ударників радгоспів, колгоспів і МТС, з найкращих господарств — учасників Всесоюзного конкурсного змагання, що її скликає Всеукраїнський Штаб Конкурсу при газеті «Комуніст», Колегія НКЗС вважає за дуже важливий захід передачі кращого більшовицького досвіду та відзначення героїв весняної сівби та інших с.-г. робіт.

Колегія ухвалює асигнувати з преміального фонду 20 000 крб. на преміювання кращих господарств та ударників — учасників конкурсу і пропонує всім с.-г. трестам, Укртрактороцентрові та уповноваж. Союзцукру взяти активну участь у Всеукраїнській конференції конкурсників, виділивши премії для кращих господарств.

13. Колегія звертається з закликом до районів — героїв другої більшовицької весни, сільрад, радгоспів, колгоспів, МТС, високо тримати прапор більшовицьких перемог, борючись з таким самим ентузіазмом за остаточне здійснення суцільної колек-

тивізації та ліквідації куркульні як класу, негайно переключитись на обробіток просапних культур і забезпечити такі самі блискучі успіхи на жниварному фронті — по-більшовицькому посіяне треба по-більшовицькому зібрати, щоб не загинуло жодного кілограму соціалістичного хліба.

Більшовицький досвід передових районів мають негайно перейняти всі райони, села, радгоспи, колгоспи і МТС, передусім

№

Зведення Наркомзему УРСР про стан колективізації

	Кількість колгоспів				Орна земля (тис. га)		
	Всього	в тому числі			Загальна площа орної землі селянського користування (без садибної)	Усуспільнено	
		Комун	Артілей	ТСОЗів		Абсолютно	У %%
Степ без АМСРР	13825	383	11855	1587	11791,9	9982,9	84,7
Було на 20/V	—	—	—	—	—	—	84,5
Молдавська АСРР	731	16	623	92	606,7	363,5	59,9
Було на 20/V	—	—	—	—	—	—	59,9
Лівобережжя	8571	241	7231	1099	5230,8	3382,5	64,7
Було на 20/V	—	—	—	—	—	—	64,6
Правобережжя	7571	131	7197	243	6275,5	3553,4	56,6
Було на 20/V	—	—	—	—	—	—	56,2
Полісся	3645	80	3269	196	2707,8	859,5	31,7
Було на 20/V							31,4
Україна	34243◆	851	30175◆	3217	26612,7	18141,8	68,2
Було на 20/V							67,9

Примітка: 1) Бази — вихідні дані: загальна площа орної землі селян- без куркульських та без тих, що фактично не займаються поштових зведень РВК.
2) До розробки увійшли всі райони України, з них відомості
3) Відомості про складання річних виробничих планів в кол-

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 10, спр. 8, арк. 15. Копія.

ті, що відстають у сівбі, щоб протягом найближчих кількох днів цілком закінчити сівбу.

Заступник Народного комісара
земельних справ Трилиський.

Голова Укрколгоспцентру Мусульбас.

«Сільськогосподарський інформаційний бюлетень Наркомзему, Укрколгоспцентру та філії Трактороцентру», 1931, № 27—28, стор. 1—4.

181

сільського господарства України на 30 травня 1931 р.

11 червня 1931 р.

Господарства			Подано заяв про вступ до колгоспів за час з 20/V до 30/V	Складання річних виробничих планів в колгоспах		
Загальна кількість г-в без куркульських та без тих, що не займаються с-г. виробництвом	Усуспільнено			Кількість колгоспів в тих районах, що подали відомості про склад річних виробничих планів	Кількість колгоспів, що в них складено річні виробн. плани	
	Абсолютно	У %%			Абсолютно	У %% до загальної кількості в районах, що подали відомості
1264415	1072605	84,8	1413	10342	9466	91,5
—	—	84,5	—	—	—	—
116168	76298	66,4	46	731	636	87,0
—	—	66,4	—	—	—	—
1007633	678840	67,4	1393	6751	5663	83,9
—	—	67,1	—	—	—	—
1798728	1081124	60,1	5280	6638	5877	88,5
—	—	59,7	—	—	—	—
596975	204011	34,2	1195	2769	2309	83,4
		34,1	—	—	—	—
4783919	3112878	65,1	9327	27231	23951	88,0
		64,7				

ського користування без садиби та загальна кількість господарств в районах, с.-г. виробництвом, а також відомості про стан колективізації взято за даними

по 216 районах за станом на 30 травня, по 168 районах на 20 травня 1931 р. госпах одержано від 315 районів.

Бюро зводок НКЗС УСРР

№ 182

Соціалістичні зобов'язання колгоспників Єлисаветградщини, направлених на допомогу в Ново-Георгіївський район

13 липня 1931 р.

Ми, колгоспники Єлисаветградщини, виїжджаючи до Ново-Георгіївського району взяти на буксир відсталі колгоспи в справі організації праці, оголошуємо себе за ударників імені «Правди» та беремо на себе такі зобов'язання:

1. Допомогти колгоспам Ново-Георгіївського району налагодити організацію праці, налагодити правильний облік трудоднів колгоспників.

2. Передати колгоспникам Ново-Георгіївщини свій досвід боротьби за відрядність, повести рішучу боротьбу з урівнялівкою та знеосібленістю, твердо здійснюючи постанови VI з'їзду Рад.

3. Зобов'язуємося допомогти Ново-Георгіївщині залучити кращих бідняків і середняків-одноосібників до колгоспів.

4. Весь свій досвід боротьби за успішне здійснення завдань весняної сівби та просапної кампанії передамо Ново-Георгіївському району на успішне проведення збиральної кампанії, хлібозаготівель та осінньої сівби.

Колгоспники-буксирники Єлисаветградщини. *(13 підписів.)*

«Соціалістичний наступ» (Єлисаветград), № 148, 13 липня 1931 р.

ЗАВЕРШЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ. БОРОТЬБА ЗА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКЕ ЗМІЦНЕННЯ КОЛГОСПІВ УКРАЇНИ

(VIII.1931–1932 рр.)

ЗАХОДИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ І РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ПО ЗАВЕРШЕННЮ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ТА ЗМІЦНЕННЮ КОЛГОСПІВ

№ 183

Постанова ЦК ВКП(б) про темпи дальшої колективізації і завдання щодо зміцнення колгоспів

2 серпня 1931 р.

ЦК ВКП(б) відзначає успішне виконання і перевищення темпів колективізації сільського господарства, встановлених постановами ЦК і XVI з'їзду партії.

ЦК ВКП(б) ухвалює:

1) Пояснити, що мірилом вивершення в основному колективізації того чи того району або області є не обов'язкове охоплення всіх 100% бідняцько-середняцьких господарств, а залучення до колгоспів не менше як 68—70% селянських господарств з охопленням не менше як 75—80% засівної площі селянських господарств.

2) Вважати в основному за закінчену колективізацію:

а) На Північному Кавказі (без деяких національних районів), де вже колективізовано 88% бідняцько-середняцьких господарств і охоплено 94% селянської засівної площі;

б) На Нижній Волзі (без Калмицької області), де вже колективізовано 82% селянських господарств і охоплено 92% селянської засівної площі;

в) На Середній Волзі (Лівобережжя), де вже колективізовано 90% селянських господарств і охоплено 95% селянської засівної площі;

г) На Україні (Степ), де вже колективізовано 85% селянських господарств і охоплено 94% селянської засівної площі;

д) На Україні (Лівобережжя), де вже колективізовано 69%

селянських господарств і охоплено 80% селянської засівної площі;

е) В Криму, де вже колективізовано 83% селянських господарств і охоплено 93% селянської засівної площі;

ж) На Уралі (зернові райони), де вже колективізовано 75% селянських господарств і охоплено 82% селянської засівної площі;

з) У Молдавії, де вже колективізовано 68% селянських господарств і охоплено 75% селянської засівної площі.

ЦК пропонує парторганізаціям зазначених республік і областей в центрі своєї роботи поставити *організаційно-господарське зміцнення* колгоспів в їхній теперішній артільній стадії розвитку: організація праці, поставлення справи обліку, запровадження відрядності, боротьба за якість роботи, організація високо-товарових колгоспних ферм, утворення кадрів.

3) Щодо інших *зернових* районів СРСР (зернові райони ЦЧО, Західного Сибіру, Казахстану, Башкірії, Східного Сибіру, Далеко-Східного краю), так само як і *бавовницьких* районів Середньої Азії, Казахстану, Закавказзя і *бурякових* районів України і ЦЧО, ЦК пропонує дальші темпи залучення селянських господарств до колгоспів побудувати в цих районах з таким розрахунком, щоб в основному вивершити колективізацію в 1932 році.

ЦК пропонує парторганізаціям цих областей і районів ні в якому разі не припускати, щоб боротьба за залучення селян до колгоспів перетворилась на нездорову гонитву за роздмуханими процентами колективізації.

ЦК пропонує цим організаціям зосередити увагу працівників на *закріпленні* наявних досягнень в галузі колективізації та розвинути посилену роботу для *організаційно-господарського зміцнення* колгоспів.

4) В решті районів СРСР, серед них в районах *споживчої* смуги, ЦК пропонує провадити роботи в справі колективізації з таким розрахунком, щоб в основному вивершити колективізацію в 1932—33 році.

ЦК особливо застерігає організації цих районів і областей від гонитви за роздмуханими процентами колективізації.

ЦК пропонує всім організаціям зосередити увагу працівників на завданні поліпшити *організаційно-будівну роботу* колгоспів і *зміцнити,* насамперед, льонарні і овочеві колгоспи.

ЦК ВКП(б).

«Комуніст» № 212, 3 серпня 1931 р.

№ 184

Постанова Укрколгоспцентру про порядок укрупнення колгоспів

19 жовтня 1931 р. *

1. Визнаючи, що укрупнення колгоспів є позитивний чинник в організаційно-господарському зміцненні колгоспів, управа Укрколгоспцентру водночас констатує ряд перекручень постанов партії й уряду та вищих колгоспних організацій під час здійснення укрупнення колгоспів. В окремих місцях укрупнення провадять без відповідної масової роботи серед колгоспників, а іноді й без взаємної згоди колгоспників. Унаслідок викрито ряд випадків, коли колгоспи, що з'єднуються, продають частину майна, заплутують виконання плану хлібозаготівель і це призводить до непорозумінь у видачі натуральної частини авансів.

Зважаючи на це, правління Укрколгоспцентру ухвалює:

1. В осінньо-зимовий період, як правило, дозволяти з'єднання колгоспів після того, як вони виконають хлібозаготівельні плани і обов'язково додержуючи у колгоспах порядку видачі авансів та розподілу наслідків господарювання, визначених в інструкції Наркомземсправ та Укрколгоспцентру [81].

2. Категорично заборонити укрупняти колгоспи без відповідної масової роботи в колгоспах та цілковитої їхньої згоди, попереду зважуючи всі потрібні засновки до з'єднання колгоспів.

3. Запропонувати всім райколгоспспілкам негайно виправити зроблені помилки в з'єднанні колгоспів.

«За соціалістичну перебудову», № 499, 24 жовтня 1931 р.

№ 185

Постанова Укрколгоспцентру про організацію Всеукраїнських двомісячних курсів по підготовці жінок на посади голів райколгоспспілок

14 листопада 1931 р.

На виконання постанови центральних директивних органів про введення до складу голів РКС 75 жінок на 1 січня 1932 року та організацію спеціальних курсів для підняття їх рівня взагалі, і зокрема в колгоспному будівництві, правління Укрколгоспцентру ухвалило:

1. Зобов'язати сектор кадрів терміном до 10 грудня організувати 2 місячні курси жінок на голів РКС в складі 75 слухачів і не пізніше цього терміну розпочати навчання.

---

* Дата встановлена у відповідності з архівною копією (див. ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 132, арк. 19).

2. Добір контингенту слухачів перевести з складу членів правлінь РКС та інструкторів (жінок), складу робітників жінок інших систем, що мають досвід районової роботи, а також з наявного складу жінок існуючих колгоспних шкіл, забезпечивши партійний стаж не менше 2 років.

3. Надаючи виняткової ваги якісному добору кандидатур, доручити сектору кадрів набір перевести шляхом виїздів на місця до районів для добору кандидатур. Зобов'язати оргсектор через терсектори та інструкторів в основному забезпечити добір цих кандидатур силами організаційно-інструкторського складу робітників Укрколгоспцентру.

4. З метою достатньої якості постановки навчання, а також наслідків курсів (щоб курси дійсно дали керівників РКС жінок) зобов'язати сектор кадрів курси організувати в одному з таких місць: Харків, Одеса, Київ, де можливо буде забезпечити їх відповідною лектурою.

5. Для забезпечення постановки учбової та господарської частин курсів, доручити сектору кадрів УКЦ скласти умову з агротехінститутом з цього приводу, передавши їм вартість навчальної та господарчої частини курсів.

6. Зобов'язати фінансово-плановий сектор забезпечити фінансування цих курсів за рахунок УКЦ, а саме: вартість навчальної частини з розрахунку 120 крб. на одну особу на 2 місяці — крб. 9000 та господарчої частини з розрахунку 40 крб. на одну особу на місяць — крб. 3000, а разом — крб. 12 000 внести агроінституту за умовою сектора кадрів.

Вартість стипендії, з розрахунку 135 крб. на місяць кожному — крб. 20250 видати курсантам жінкам.

Оригіналові відпідає [підпис нерозбірливий]

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 4, арк. 240. Склографічний відбиток.

№ 186

Постанова Президії ВУЦВК про підсумки боротьби за врожай та колективізацію сільського господарства на Україні в 1931 р. *

15 листопада 1931 р.

I

Під випробуваним проводом ленінської Комуністичної партії, в жорстокій боротьбі проти куркульства та його агентури — правих і «лівих» опортуністів — УСРР здобула вирішальні перемоги в соціалістичній реконструкції сільського господарства, в основ-

* Постанова прийнята на доповідь заступника Наркома земельних справ тов. Триліського.

ному завершивши суцільну колективізацію та успішно ліквідуючи на цій базі куркульство як клас. На 1 листопада 1931 року в УСРР колективами охоплено 70% селянських господарств і 73% орної землі; 197 районів цілком колективізовано і навіть на Поліссі, що досі відставало, досягнуто понад 40% колективізації бідняцько-середняцьких господарств; на грунті правильного здійснення ленінської національної політики чимало піднесено господарську міць районів нацмен[шостей], причому в переважній більшості німецьких, єврейських та грецьких районів закінчено суцільну колективізацію.

Ці успіхи й досягнення колективізації перетворили колгоспи на основних продуцентів сільськогосподарського виробництва. Питома вага колгоспів у хлібозаготівному плані поточного року дорівнює 72%, у бурякосіянні — 72% і щодо бавовнику — 81,5%. Поруч цього колгоспи вже мають успіхи і в розвиткові соціалістичного тваринництва: на 20 жовтня ц. р. організовано 2464 молочарських ферм на 166 800 корів (111,2% річного плану), 3675 свинарських ферм з поголів'ям свиней понад 242 тис.

Завдяки заходам пролетарської держави, що подвоїло кількість МТС, постачила сільському господарству величезну кількість с.-г. машин (тракторів, комбайнів, молотарок, бурякокопалок, збиральних машин для бавовнику тощо), побудувавши для цього харківський тракторний велетень та реконструювавши запорізький завод «Комунар» на завод комбайнів і херсонський завод на виробництво бавовницьких машин; завдяки заходам Радянської влади до дальшого збільшення капітальних вкладань у сільське господарство, кількісне зростання колгоспів супроводять, особливо останнього року, чималі якісні успіхи. В багатьох районах колгоспи перейшли вже на відрядну систему праці і, запроваджуючи соцзмагання, виховали десятки й сотні тисяч ударників — колгоспників та колгоспниць — ентузіастів соціалістичної праці.

II

Констатуючи ці досягненя, президія ВУЦВК підкреслює, що вони були потужною базою успішного проведення весняної та осінньої сівби цього року і збиральної кампанії.

Проте поруч них є чимало великих хиб у колгоспному господарюванні і навколо викорінення їх треба зосередити увагу й роботу всіх радянських та колгоспних організацій.

Головніша з хиб — це неповне застосування відрядної системи у колгоспах і підпадання чималої кількості колгоспів та окремих керівних їх верхів під вплив дрібної буржуазії — куркульства, а це призводить до нечіткого усвідомлення від колгоспників їхніх обов'язків перед Радянською державою та робітничим класом.

Президія ВУЦВК зокрема підкреслює, що засміченість чималої кількості колгоспів класово-ворожими елементами, недооцінення від низки районних радянських та колгоспних організацій класової боротьби у колгоспах та недостатня мобілізація колгоспних мас на вирішальну боротьбу за організаційно-господарське зміцнення колгоспів спричинилося там до недбайливого збирання хліба та технічних культур, зокрема цукрового буряку і бавовнику, до значного недовиконання плану зяблевої оранки, до випадків розбаразрювання колгоспної продукції затаювання хліба, буряків та городини та до споживацьких тенденцій, що, зокрема, виявилися під час хлібозаготівель і розподілу наслідків господарювання.

III

Підсумовуючи наслідки боротьби за врожай та колективізацію з 1931 р., щоб забезпечити дальше організаційно-господарське зміцнення колгоспів і остаточне звершення суцільної колективізації на Україні наступного року та ліквідації на цій базі куркульства як класу, а також, щоб допомогтися найдоцільнішого використовування технічного озброєння, яке пролетарська держава дає сільському господарству, для дальшого більшого піднесення врожайності колгоспних ланів та збільшення продукційності колгоспної праці президія ВУЦВК ухвалює:

1. Запропонувати НКЗС, Укрколгоспцентрові, всім РВК, міським і сільським Радам, використовуючи кращий досвід передових колгоспів:

а) домогтися протягом зимового періоду остаточної ліквідації у колгоспах знеосібки в усіх галузях роботи і, зокрема, в догляді за машинами та худобою;

б) забезпечити застосування справжньої відрядності, вчасного та вичерпного обліку кількості та якості праці і закріплення за певними бригадами колгоспників відповідних ділянок землі, машин та процесів виробництва;

в) зміцнити керівництво в колгоспах і добрати сталі провідні кадри, які відповідали б за роботу і за стан колгоспного господарювання.

2. Схвалюючи постанову Наркомземсправ та Укрколгоспцентру про підготовлення на зимовий час 127 тис. чол. масових кадрів для колгоспів, 11 тис. середньої і 1200 осіб вищої кваліфікації,— зобов'язати РВК, міські й сільські Ради забезпечити здійснення цих планів матеріальною допомогою та організаційними заходами.

3. Боротьба за підвищення продукційності сільського господарства — це є насамперед боротьба за врожай. Тимчасом і в центрі, і на місцях недооцінили важливості і значення постійного застосування агромінімуму та знищення шкідників, і це спричинило до зниження врожайності ланів, засміченості їх

бур'янами і низької продукційності с.-г. виробництва та тваринництва.

Президія ВУЦВК зобов'язує всі радянські та колгоспні організації поставити перед собою, як вирішальне завдання, рішуче проведення агротехнічних заходів, що забезпечили б кращі врожаї зернових і технічних культур.

4. Зважаючи на те, що налагодження правильного обліку в колгоспах та розподілу наслідків господарювання — горошових прибутків і врожаю — є не тільки один з важливих засобів до господарського зміцнення колгоспів, а й до виховання колгоспників, як робітників соціалістичного хліборобства,— доручити НКЗС та Укрколгоспцентрові використати зимовий час для перевірки чинного порядку обліку і розподілу наслідків господарювання в колгоспах та організувати вирішальну боротьбу за очищення колгоспів від соціально-чужих елементів, недбайливого й злочинного ставлення до обліку й рахівництва.

РВК, міські й сільські Ради повинні взяти найактивнішу участь в організації цієї перевірки, цілком відповідаючи за стан обліку й розподіл наслідків господарювання в колгоспах.

5. Заходи робітничої держави до озброєння колгоспного господарства вищою технікою, капітальними вкладеннями, кредитом та майном, вивласненим від поміщиків та розкуркулених куркулів,— це є великий чинник до зміцнення колгоспів та залучення до них усіх бідняцьких і середняцьких господарств.

Президія ВУЦВК зобов'язує Наркомзем та Укрколгоспцентр і їхні місцеві органи, а також всі РВК, міські й сільські Ради посилити масову роботу серед колгоспників та бідняцько-середняцьких мас одноосібників, поставивши перед собою за центральне завдання більшовицьке виховання колгоспників на засвоєння та найдоцільніше використання машин, майна й коштів, вкладуваних в сільське господарство від держави, та на виконання колгоспниками своїх обов'язків перед пролетарською державою щодо здавання хліба, буряку, бавовнику та іншої с.-г. продукції.

6. Закінчення в основному суцільної колективізації в районах Степу і в чималій частині Лісостепу та наявність широко розгалуженої сітки МТС, що забезпечує високу технічну базу колгоспам, створює умови до здійснення максимуму агротехнічних заходів, щоб добрим оброблюванням грунту й засівів зернових і технічних культур домогтися піднесення врожайності та якості с.-г. продукції.

Президія ВУЦВК зобов'язує НКЗС та Укрколгоспцентр негайно приступити до опрацювання агромаксимуму на 1932 рік для колгоспів, зокрема тих, що їх обслуговують МТС, та до чіткого встановлення сівозмін у колгоспах і МТС, відповідно до напрямку їхнього господарства.

7. Зважаючи на те, що чимало с.-г. машин, і зокрема тракторів, через незадовільну якість металевих частин швидко псуєть-

ся, а це створює перебої в с.-г. виробництві, запропонувати ВРНГ забезпечити підприємства, що виробляють складні с.-г. машини, доброякісним металом, піднести догляд за якістю виготовленої на цих підприємствах продукції, а також обов'язково посилити виробництво запасних частин до складних с.-г. машин, зокрема до тракторів.

8. Підкреслюючи величезну роль робітничого шефства над селом у боротьбі за врожай, президія ВУЦВК закликає робітничі маси посилити свою безпосередню допомогу колективізованому селу, диференцюючи шефство окремого підприємства над окремим селом і колгоспом і тим самим включаючись в безпосередню боротьбу за виконання планів збільшення врожайності, зміцнення колгоспів та завершення суцільної колективізації країни.

9. Президія ВУЦВК пропонує всій системі НКЗС та Укрколгоспцентру на підставі цієї постанови негайно опрацювати конкретні заходи для кожної окремої ділянки с.-г. виробництва, виходячи з особливостей кожного економічного району.

10. Президія ВУЦВК зобов'язує всі РВК, міські та сільські Ради, протягом листопада — грудня на своїх пленумах, президіях, на виробничих с.-г. нарадах і загальних зборах колгоспників та бідняцько-середняцьких мас одноосібників підсумувати наслідки боротьби за врожай і колективізацію в кожному районі та селі, опрацювавши конкретні заходи до забезпечення цілковитого виконання кількісних та якісних вимог третьої більшовицької сівби 1932 року.

Голова Всеукраїнського Центрального
Виконавчого Комітету Г. І. Петровський
Секретар Всеукраїнського Центрального
Виконавчого Комітету М. Василенко

«Сільськогосподарський інформаційний бюлетень Наркомзему, Укрколгоспцентру та Укрфілії Трактороцентру», 1931, № 63, стор. 1—3.

№ 187

Постанова ЦК ВКП(б) про чергові заходи по організаційно-господарському зміцненню колгоспів

4 лютого 1932 р.

ЦК партії вказує партійним організаціям, що завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів — це тепер, насамперед, завдання розвивати і зміцнювати *артільну* форму колгоспів. При цьому ЦК виходить із того, що спроби штучно прискорити перехід від артільної форми колгоспів до комуни на теперішній стадії розвитку колгоспів є серйозна небезпека. Про-

ти цієї небезпеки перестрибування через форму сільськогосподарської артілі, яка ще не досить розгорнута і не закріплена, ЦК застерігає всі партійні організації.

У зв'язку з готуванням до весняної засівної кампанії і з боротьбою за збільшення врожайності ЦК особливо підкреслює такі чергові завдання в організаційно-господарському зміцненні колгоспів в їхній артільній формі, яка є на цій стадії панівна:

1) Найважливішою ланкою в організації праці в колгоспах має стати *бригада*. Відповідно до досвіду кращих сільськогосподарських артілей, ЦК вважає за доцільне організувати в колгоспах бригади з постійним складом колгоспників, щоб, як правило, такі бригади провадили всі основні сільськогосподарські роботи протягом цілого року на певних ділянках. Цим бригадам колгосп виділяє на час їхньої роботи потрібні машини, реманент і робочу худобу, за стан яких цілком відповідає бригада. Оцінка трудодня колгоспників має підвищуватися, або знижуватися, залежно від успішності роботи бригади.

Утворення таких бригад не повинно, проте, виключати можливості закріпляти за бригадами ділянки (залежно від місцевих умов, розміру колгоспу, його організованності) не на цілий сільськогосподарський сезон, а тільки на окремий період сільськогосподарських робіт (оранка, збирання).

2) Добір бригадирів, усунення плинності їхнього складу і справжня допомога бригадирам у підвищенні їхньої господарської та політичної кваліфікації повинні стати найголовнішим завданням партійних організацій.

Треба чимало поширити застосовану уже торік у кращих колгоспах практику оплати праці бригадирів залежно від кінцевих наслідків роботи бригади. Збільшення відповідальності бригадира, передача йому ряду функцій в справі організації праці в колгоспах має супроводжуватися скороченням загально-адміністративних витрат у колгоспі, які в ряді випадків недозволено розбухли.

3) Здійснення на ділі постанов VI з'їзду Рад про впровадження відрядності, поліпшення обліку й про оцінку праці кожного колгоспника трудоднями, залежно від кількості та якості виконаної ним роботи, і далі лишається найважливішим завданням. Водночас ЦК застерігає від надмірного ускладнення форм відрядності, запровадження прогресивної відрядності, захоплення індивідуальними формами відрядності там, де цього не потребують умови виробництва (наприклад, на оранці, молотьбі), від намагань перевести оплату праці колгоспників на грошову зарплату, проти підмінювання роботи правлінь колгоспів та голого адміністрування від партійних і радянських організацій, проти перевищення ухвалених у статуті сільськогосподарських артілей розмірів відлічень до різних фондів.

4) Треба багато поширити перевірену на досвіді кращих тваринницьких колгоспних ферм практику обслуговування колгосп-

никами, що працюють у бригаді, певної групи тварин, з тим, щоб тваринницькій бригаді й колгоспникам, які належать до неї, сплачувати залежно від наслідків їхньої роботи (кількість надоєного молока, приріст молодняка, розмір приплоду тощо).

5) ЦК вважає за найважливіше політичне завдання партійних і колгоспних організацій висувати і виховувати колгоспний актив з ударників-колгоспників, учасників соціалістичного змагання, бригадирів та ін. На колгоспний актив повинні спиратися місцеві організації, здійснюючи найважливіші господарські заходи — боротьбу за врожай, за виконання плану хлібозаготівель тощо, а також у соціалістичному перевихованні колгоспників.

6) У всій роботі коло організаційно-господарського зміцнення колгоспів, утворення колгоспного активу і збільшення врожайності — особливо велика роль і відповідальність машинно-тракторних станцій.

Зважаючи на це, ЦК пропонує партійним організаціям посилити повсякденну допомогу машинно-тракторним станціям, надто в зміцненні кадрів і посилити керування всією господарською роботою МТС.

ЦК ВКП(б).

«Комуніст» № 37, 7 лютого 1932 р.

№ 188

Постанова Укрколгоспцентру про переведення 7500 колгоспників і колгоспниць із старих, міцних колгоспів у новоутворені колгоспи

8 лютого 1932 р.

1. Надаючи виняткової уваги успішній підготовці та переведенню 3-ї більшовицької весни, вважати за потрібне для організаційної допомоги колгоспам провести перекидку колгоспників з старих та міцних колгоспів до нових відсталих 7500 колгоспників та колгоспниць.

2. Розроблену організаційним сектором рознарядку по районах затвердити.

3. Зобов'язати РКС провести перекидку колгоспників внутрі району бригадами в кількості 3—5 чоловік. Перекидку провести не пізніше 25 лютого терміном на 1 місяць. Бригади колгоспників утворити з колгоспів, що мають кращі досягнення по організації праці (ліквідації обезлічки, зрівнялівки), перевиконання норм виробітку, високий урожай тощо.

4. Трудодні колгоспникам, що їх виділено в бригади, нараховувати в тому колгоспі, в якому вони будуть перевадити роботу в залежності від виробки.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 7, арк. 195. Копія.

№ 189

Постанова ЦК КП(б)У про наслідки роботи колгоспів у 1931 р. та про дальші завдання організаційно-господарького зміцнення колгоспів

28 березня 1932 р.

Вислухавши доповідь Наркомзему та Колгоспцентру про наслідки 1931 господарського року в колгоспах, ЦК КП(б)У констатує цілий ряд перегинів та помилок, припущених на місцях у керуванні колгоспами, а також ряд перекручень політики партії в процесі хлібозаготівної роботи у відношенні колгоспів.

Величезне зростання колгоспів протягом 1931 року (на Україні близько 70% усіх господарств, а в степових районах —85—90%) на всю височінь поставило перед партійними організаціями України завдання: організаційно-господарсько зміцнити колгоспи. Ряд районів і багато тисяч колгоспів показали справжню здатність по-більшовицькому боротися за зміцнення колгоспів, за утворення міцного колгоспного активу, що і забезпечило своєчасне виконання ними плану заготівель, ударне проведення осінньої сівби, виконання програми оранки на зяб, правильний розподіл наслідків господарювання, готування до весняної сівби.

Багато ж районів не впорались з цим завданням, не зуміли утворити міцного колгоспного активу, не зуміли зорганізувати належної відсічі куркульським елементам, що пролізли до колгоспів, не змогли розгорнути успішної боротьби з дрібновласницькими настроями.

У ряді районів у зв'язку з хлібозаготівлями були припущені перегини щодо найсумлінніших колгоспів, коли останні фактично мусили перекривати наслідки безгосподарності погано організованих колгоспів. Райони, не знаючи справжнього стану в колгоспах, у багатьох випадках перебільшували завдання щодо хлібозаготівель одним і, навпаки, сильно зменшували іншим, а вслід за цим, щоб виправити справу, звести кінці з кінцями, по кілька разів збільшували плани і до того часто найсумліннішим колгоспам, цілком цим підриваючи в колгоспників усяку впевненість у правильності планування.

Такий бюрократичний підхід приводив до того, що часто колгоспам, які добре працювали, за високої врожайності й сумлінно поставленої звітності фонд споживання залишався меншим, ніж колгоспам з погано поставленим господарством.

Такі ж перегини припускалися іноді й всередині колгоспів, коли колгоспники, що мали велику кількість трудоднів, одержували на споживання незначну кількість фондів, у той час як колгоспники, що погано працювали, одержували часто більшу кількість натуральних фондів. Така ж неприпустима зрівнялівка в ряді випадків була і щодо постачання колгоспникам товарів. Все це було цілком всупереч лінії партії на організаційно-госпо-

дарське зміцнення колгоспів, на стимулювання доброго колгоспного господарства, підвищення його продуктивності.

Неприпустимі є факти голого адміністрування з боку районних, а також і сільських організацій та ігнорування ними принципу госпрозрахунку в колгоспах. Часта зміна правлінь, що її робили з усякого приводу, не сприяла організаційно-господарському зміцненню колгоспів. Районні організації, МТС, банк припускали розпорядження грошовими коштами й фондами колгоспів без відома й згоди самих колгоспів.

Поруч з цим у багатьох випадках було також погане господарювання правлінь колгоспів, неохайне, безгосподарне ставлення до громадського добра, відсутність турбот про підвищення продуктивності свого господарства, погане оброблення землі, недоброякісний, неохайний засів, відсутність турбот про оброблення технічних культур, поганий догляд худоби і, особливо, коней — ось основні хвороби поганих колгоспів. Під час збирання врожаю таке ставлення до господарства привело в поганих колгоспах до великих втрат хліба, буряка, соняшника, викликало масове приховування, розтаскування хліба під час молотіння й після нього. В таких колгоспах не було й мови про правильний розподіл наслідків господарювання і, насамперед, натуральних фондів за трудоднями. В таких колгоспах панувала цілковита зрівнялівка, і навіть більше: хто багато працював, той часто менше, ніж інші, одержував.

Надзвичайно поширено також те, що правління самовільно розпоряджалися коштами колгоспів. Без постанов загальних зборів із коштів, що їх треба було розподілити за трудоднями, робили великі капітальні витрати на нове будівництво, незважаючи на господарські й фінансові можливості колгоспу. Все це приводило до того, що прибутковість колгоспника на трудодень неприпустимо зменшувалася. Це не могло не дискредитувати в очах широких колгоспних мас системи господарювання в такому колгоспі, викликало невдоволення, підривало стимул до праці.

Проведення в життя ухвал ЦК ВКП(б) вимагає рішуче виправити припущені перекручення та помилки й повернути роботу всіх партійних організацій на рейки справді господарського зміцнення колгоспів. Директива ЦК ВКП(б) з 4 лютого вимагає рішуче боротися з «лівацьким» закрутами, що виявляються в ігноруванні артільної форми, як потрібного етапу, який мусить пройти колгоспне селянство на шляху до вищих форм колективізації. Ця директива ЦК ВКП(б) вимагає від усіх серйозно зважити на невижиті ще дрібновласницькі настрої колгоспників і не забувати, що ці настрої можна вижити тільки в процесі довгої, впертої праці над зміцненням колгоспів, над перевихованням колгоспної маси.

Не можна також забувати, що класова боротьба навколо колгоспів ще не закінчилася, що і всередині колгоспу є значна кіль-

кість елементів, які намагаються зруйнувати колгоспи, які тягнуть назад, зривають справу господарського зміцнення колгоспів. За цих умов всякий перегин, всякий «лівацький» закрут і адміністрування, як рівно ж і правоопортуністична благодушність, а також безгосподарність у колгоспі негайно використовує класовий ворог, щоб оживити дрібновласницькі настрої, для того, щоб, скориставшись з них, провести свою куркульську лінію на підрив, на зруйнування колгоспів.

Колгоспи України нагромадили величезний позитивний досвід праці. Тисячі прекрасних зразків постановки господарства колгоспів, досягнення високої продуктивності праці, поліпшення матеріального стану колгоспників — дають приклад для всіх інших колгоспів України. Більшість колгоспів Чубарівського та Синельниківського районів, Дніпропетровської області, Роздільнянського й Березівського — Одеської, Лозівського й Вовчанського — Харківської, а також колгоспи багатьох інших районів разом із МТС цих районів зуміли зорганізувати добре оброблення землі, пильне й своєчасне збирання врожаю. Ці колгоспи зуміли показати приклад іншим також і щодо здавання державі своїх товарових лишків, притому значно більшими, ніж інші колгоспи, розмірами, а поруч з цим цілком забезпечили й свої власні потреби. Багато колгоспів домоглися зразкової постановки свинарських ферм, доброї організації молочного господарства з великою товаровою продукцією.

У цьому особливо велику роботу провели МТС. Багато МТС домоглися виняткових успіхів у підвищенні господарства колгоспів, що їх вони обслуговували, як щодо продуктивності праці, так і щодо підвищення матеріального стану колгоспників. Одначе ці прекрасні зразки колгоспного господарювання дуже повільно засвоює друга частина колгоспів. Місцеві партійні, радянські й колгоспні організації, МТС повинні все зробити для того, щоб відсталі колгоспи якомога швидше вчилися господарювати у добрих колгоспів, запозичували в них кращі методи господарювання.

Виходячи з вищезазначеного, ЦК КП(б)У пропонує всім партійним організаціям:

1. Розгорнути широку політичну кампанію навколо завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів, навколо боротьби за підвищення врожайності, пояснюючи колгоспним масам політику партії в справі соціалістичної перебудови сільського господарства, переводу його на нову технічну базу. Найголовнішим практичним завданням повинно бути проведення в життя директиви ЦК ВКП(б) про організацію постійних виробничих бригад і здійснення принципу оплати учасників цих бригад залежно від якості й наслідків їхньої праці.

2. В усій роботі над проведенням засівної кампанії, в боротьбі за підвищення врожайності, у готуванні до хлібозаготівної кампанії виходити з того, що краще провадить своє господар-

ство колгосп, що більшої врожайності він домігся, то більший натуральний фонд споживання має бути забезпечений цьому колгоспові. Що краще, сумлінніше працював колгоспник, що більше в нього трудоднів, то більший натуральний фонд має одержати його родина на споживання, на утворення деяких запасів як для особистого споживання, так і для розвитку домашнього тваринництва, птахівництва і т. ін. З цього виходять договори МТС про здавання державі всіх товарових лишків, з цього виходять контрактаційні договори, що встановлюють здавання від колгоспників державі від $^1/_4$ до $^1/_3$ продукції за середнього врожаю.

3. До початку весняної сівби закінчити цілком розподіл прибутків 1931 року, залічивши до прибутку трудодня також і всі раніше видані не тільки грошові, але й натуральні аванси. Вся вартість капітальних вкладень в господарства колгоспів протягом 1931 року повинна бути врахована окремо і санкціонована загальними зборами колгоспників. Надалі ніякі капітальні витрати понад фонди, встановлені під час розподілу прибутків 1931 р., без спеціальної постанови загальних зборів колгоспників не повинні провадитись.

4. При розрахунках з колгоспами категорично заборонити будь-яким установам (МТС, банкові, радянським і колгоспним органам, заготівним організаціям) утримувати з належних колгоспові коштів понад те, що встановлено договором. Цілком заборонити самовільно розпоряджатись належними за різними контрактаційними договорами колгоспам натуральними фондами (товари, жом, олія і т. ін.) без попереднього дозволу колгоспу. Встановити, що використовувати колгоспних коней різними установами й особами можна лише за плату, на основі госпрозрахунку.

Зобов'язати всі заготівні організації (Заготзерно, Цукротрест, Вукоовоч, Укрплодоовоч, Вукоопм'ясоптах, Укрм'ясо, Вукоопмолоко, Укрмолокопродукт, Укртехкультур та ін.) негайно зліквідувати всю свою заборгованість колгоспам.

5. Заборонити, як правило, розпуск правлінь колгоспів, як репресії за будь-які недоліки колгоспу. Розпуск можуть провадити районні керівні організації тільки як виняток і тільки через загальні збори колгоспників.

6. Повести рішучу боротьбу з безгосподарністю в колгоспах. Сувору оцінку виконаної кожною бригадою, кожним колгоспником роботи не тільки щодо кількості, але й щодо якості й кінцевих її наслідків треба дати в колгоспах з усією послідовністю. Доконче треба домогтися суворої економії коштів і матеріальної відповідальності кожної бригади і кожного колгоспника за недогляд у роботі, що господарсько пошкодили колгоспові. Послідовно запроваджуючи оплату праці й розподіл прибутків у суворій залежності від кількості й якості роботи, яку виконав кожний, повести боротьбу з прогульниками, з рвацькими елементами, що підривають добробут колгоспу.

7. У ряді районів є випадки фактично примусового усуспільнення корів, свиней і навіть домашньої птиці колгоспників. Це різко протирічить директивам партії. Треба не тільки повести боротьбу із спробами затиску індивідуальної частини господарства колгоспників, передусім у галузі тваринництва, але, навпаки, всіляко заохочувати й сприяти розвиткові тваринництва в домашньому господарстві колгоспника. Як з неприпустимим, найшкідливішим, «лівацьким» перекрученням лінії партії треба рішуче боротися із спробами переводу колгоспників в прямому чи прихованому вигляді на громадський пайок.

8. Знову підкреслити, що центральне завдання в організаційно-господарському зміцненні колгоспів є утворення міцного колгоспного активу. На всі керівні пости в колгоспі — від бригадира до членів правління і голови колгоспу — треба висувати активістів, здатних не тільки провадити господарство колгоспу, а й політично перевірених людей, що не піддадуться куркульському впливові, дрібновласницьким настроям і поведуть колгосп правильним соціалістичним шляхом.

9. Завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів вимагають від партійних організацій рішуче перебудувати свою роботу. Найважливіша умова правильного керування колгоспами є вивчення всіх дрібниць виробничого життя колгоспів і побуту колгоспників. Кожна районна партійна організація, керівний склад районних партійних і радянських органів повинні добре знати колгоспи свого району, без чого неможливе справжнє партійне керування ними.

Щоб серйозно обізнатися з життям і господарством колгоспів на місці і щоб допомогти їм застосувати досвід кращих колгоспів, ЦК зобов'язує обласні й районні партійні та радянські організації постійно відряджати керівних працівників на довший час (не менше, як на 10—15 день) до певних колгоспів.

Рішуче й послідовне проведення в життя директиви ЦК ВКП(б) про організаційно-господарське зміцнення колгоспів, швидке здійснення цієї постанови є основна умова успішного проведення весняної сівби, успішної боротьби за високий врожай.

Центральний Комітет висловлює тверде переконання того, що партійні, комсомольські й радянські організації, мобілізувавши всі свої сили, сили колгоспного активу і всієї колгоспної маси, широко розгорнувши самодіяльність колгоспників, соцзмагання й ударництво, повівши за собою одноосібників — бідняків і середняків, з честю впораються із завданнями весняної засівної кампанії і забезпечать тим самим успішне здійснення величезних завдань соціалістичного будівництва четвертого року п'ятирічки.

«Комуніст» № 88, 29 березня 1932 р.

№ 190

Постанова Президії ЦКК КП(б)У — Колегії НК РСІ УРСР про стан колгоспного тваринництва

8 травня 1932 р.

1. Под руководством партии и правительства, при активной поддержке кредитами и материальными ценностями колхозы Украины на протяжении 1931 г. добились крупнейших успехов в деле организации и развертывания колхозных животноводческих товарных ферм (МТФ, СТФ, ФВМ), тем самым создав твердую базу для дальнейшего социалистического развертывания животноводческого хозяйства.

Однако, несмотря на эти достижения и неоднократные директивы партии и решения правительства о необходимости организационно-хозяйственного укрепления колхозных товарных ферм и выполнения производственных планов по сдаче товарной продукции животноводства (молока, масла, мяса, шерсти), еще многие партийные и советские организации не повернулись полностью лицом в своем конкретном руководстве к колхозным товарным фермам:

1) Продолжая линию на количественный рост ферм и укомплектование их главным образом через обобществление, местные организации во многих районах Украины допустили грубейшие искривления линии партии, став в отдельных сельсоветах на путь поголовного принудительного обобществления скота, в особенности коров (Генический, Ново-Московский, Запорожский, Ново-Михайловский, Попельнянский, Малинский, Больше-Висковский, Баштанский и др. районы), вместе с тем не обеспечивая скот помещениями и кормами в достаточном количестве, ветеринарным обслуживанием, не борясь за организацию труда в колхозных фермах. В ряде сельских ячеек отдельных районов принудительное обобществление коров имело место и после опубликования постановления ЦК ВКП(б) от 26 марта [82] (Дробово, Н. Григорьевка и др.), что явилось результатом недооценки отдельными районными организациями значения проведения действительной массовой работы среди колхозных масс вокруг популяризации этого решения.

2. Руководящие животноводческие колхозные центры не обеспечили проведения совершенно четких директив партии и правительства о путях развития колхозного животноводства и укомплектования товарных ферм. Так, Укрмолококолхозцентр в своих директивах неоднократно на протяжении 1-го квартала подчеркивал, что «основным источником комплектования ферм должно явиться обобществление», не вскрывая фактов «левацких» загибов в обобществлении со стороны отдельных своих уполномоченных (например, в Геническом и др. районах). Укрколхозцентр не обеспечил осуществления своих директив о разверты-

вании коллективного выращивания скота в колхозах, не имеющих товарных ферм, у колхозников и [в] единоличных хозяйствах, а также не организовал полностью ветеринарного обслуживания МТФ, СТФ и ФВМ в соответствии с постановлением СТО о реорганизации ветеринарной системы [83].

3. В результате невыполнения, а местами прямого обхода и извращения директив партии об организационно-хозяйственном укреплении колхозов и колхозных товарных ферм, многие районы не сумели подвести под обобществленное стадо прочной хозяйственной базы (например, по Одесскому району кормовая площадь колхозов составлена с дефицитом на 20—25% необходимой кормовой массы, в артели «Незаможник» агроном распорядился вместо засева 100 *га* кормовыми травами засеять их рициной, в Баштанском районе при остром недостатке кормов совершенно не убрано было 180 *га* кукурузы и скот колхозов ежедневно гонится на кормежку этой кукурузой за 6—8 верст и т. д.), в результате отсутствия надлежащего ветеринарного обслуживания колхозного стада и недостатка зооветеринарных кадров по отдельным фермам наблюдается высокий размер падежа (так, в коммуне им. Сталина Генического района фермы на 1500 голов скота не имеют вовсе ветеринарного персонала, скот без присмотра, за истекшее время пало 28 голов крупного рогатого скота, 83 головы молодняка, 147 телят; в артели «12 лет Октября» — там же — в первом квартале пало 80% телят; в артели «Новый труд» в Молдавии больных животных гонят к ветврачу за 20 км и т. п.).

4. Борьба за выполнение производственных планов, за своевременную и полную сдачу МТФ и СТФ своей продукции государству по большинству товарных ферм еще не стала первоочередной и важнейшей обязанностью каждой районной организации, каждого колхоза, имеющего товарную ферму. По отдельным фермам наблюдается высокий размер оседания продукции для внутреннего потребления (так, коммуна им. Сталина по уч[ету] в I квартале сего года сдала лишь 14% плана по молоку, то же артель «Колос», в коммуне «Интернационал» —16%, «Красное Запорожье» — 10,8% и т. п., тогда как передовые артели «Коминтерн», «Найлибен» и др. подняли товарность до 86%—93,5%; план сдачи молока по трем из обследованных районов выполнен в 1 кв. на 30%, а по сдаче свиной продукции на 13%).

5. Неудовлетворительно поставлена работа животноводческих колхозных центров и райколхозсоюзов в области организации труда на товарных фермах, не ведется решительной борьбы за ликвидацию обезлички в уходе за скотом и уравнительной оплаты труда колхозников.

6. Сельскохозяйственное строительство на товарных фермах во многих районах проводится крайне неудовлетворительно: планы строительства не увязаны с финансовыми возможностя-

ми колхозов и проводятся без предварительного обсуждения их на собраниях колхозников.

7. В отдельных фермах классово-враждебные элементы проводят явно вредительскую работу: так в колхозе «Марьяновка» кулаки мешали в корм скоту парижскую зелень, в с. Скураты Малинского района телят поят водкой, наблюдаются случаи поджога коровников, свинарников, скирд соломы (Генический, Баштанский и другие районы). Этим вылазкам класового врага зачастую не дается решительного отпора.

8. Заготовители (Маспром, Союзмолоко и др.) значительно задерживают производство своевременных расчетов с товарными фермами за сданную ими продукцию, что ухудшает их организационно-хозяйственное укрепление и в ряде мест ведет к отказу от дальнейшего выполнения своих планов.

9. На местах совершенно отсутствует массовая работа по развитию колхозной торговли продуктами животноводства на советских базарах.

II. Решительно осуждая недооценку колхозными центрами и местными партийными и советскими организациями решений партии и правительства об организационно-хозяйственном укреплении колхозных товарных ферм и коллективном выращивании скота, Президиум ЦКК — Коллегия НК РКИ Украины, исходя из постановлений ЦК КП(б)У от 28 марта, постановляют:

1. Предложить НКЗему, Укрколхозцентру совместно с животноводческими колхозными центрами и с привлечением центральной и местной печати организовать месячник смотра и организационно-хозяйственного укрепления колхозных товарных ферм (молочных, свиных, овцеводческих, птице- и кролиководства в колхозах).

В основу работы положить оздоровление скота, повышение качества ухода и содержания его, улучшение ветеринарно-зоотехнического обслуживания, повышение продуктивности ферм, обеспечение скота помещением и кормами на зиму, сохранение приплода, создание необходимых кадров массовой квалификации и организации труда на основе соцсоревнования и ударничества.

2) Обязать областные КК РКИ и НК РКИ АМССР, КК РКИ районов Донбасса совместно с земельными органами проверить работы областных и районных колхозных союзов и спец. животноводческих центров, а также их уполномоченных в деле:

а) осуществления практических мероприятий по подведению с осени 1932 р. соответствующей кормовой базы для товарных ферм,

б) обеспечения колхозного скота кормами и помещениями на зиму;

в) организации помощи и содействия колхозникам, не имеющим коровы или мелкого скота, в покупке и выращивании молодняка для личных надобностей.

Всем КК РКИ одновременно принять активное участие в проведении месячника смотра и организационно-хозяйственного укрепления колхозных товарных ферм.

Для этой цели привлечь группы содействия РКИ в колхозах и сельсоветах с участием рабочих масс, окружающих животноводческие советские хозяйства.

Особое внимание органы КК РКИ должны уделить вопросу полной ликвидации отдельных искривлений линии партии в деле обобществления скота, вместе с тем решительно борясь с попытками классово враждебных элементов и укрывшихся в колхозах кулаков разваливать колхозное животноводство.

3) Признавая работу животноводческих колхозных центров по руководству колхозным животноводством крайне недостаточной, а по линии Укрмолококолхозцентра неудовлетворительной, предложить УМКЦ, УСКЦ:

а) проверить сеть своих уполномоченных и укрепить их состав;

б) наладить систематический контроль за их работой и инструктаж их;

в) в ближайшее время проверить организационное оформление своих областных аппаратов;

г) ускорить работу по выявлению общего поголовья всех ферм, их производственных возможностей;

д) проверить использование государственных кредитов по прямому назначению;

е) организовать и широко развернуть контроль — ассистентскую работу в колхозных фермах;

ж) организовать систематическую работу по популяризации лучших образцов и производственных достижений отдельных колхозных ферм через массовую литературу, плакаты, устройство районных выставок.

В этой работе особое внимание уделить делу премирования лучших ферм и лучших ударников — колхозников (доярок, свинарей и т. п.) за образцовую работу по уходу и содержанию скота, сбережению приплода, за высокую товарность и успешное выполнение планов сдачи своей продукции гос. заготовителям.

4) Широкое развертывание колхозной торговли на советских базарах и в колхозных магазинах имеет крупнейшее политико-хозяйственное значение, является одним из основных мероприятий по организационно-хозяйственному укреплению колхозов и их товарных ферм, с одной стороны, и усилению рабочего снабжения — с другой.

Отмечая почти полное отсутствие колхозной торговли животноводческой продукцией на советских базарах и в колхозных магазинах, предложить Укрколхозцентру совместно с УМКЦ, УСКЦ и районными организациями уже в ближайшее время развернуть практическую работу по организации колхозной торговли, в первую очередь в районах крупных промышленных строек.

Органам КК РКИ на протяжении месяца проверить выполнение этого решения.

5) В ряде колхозов отмечается многообразие товарных ферм.

Наряду с этим в отдельных районах животноводческий уклон колхозов не соответствует экономическому направлению района (например, в Геническом районе — зерно-хлопководческом — коммуна им. Сталина имеет молочную, свиную, овцеводческую [фермы], разводит племенных лошадей).

Предложить Укрколхозцентру совместно с сектором животноводства НКЗема УССР проверить правильность выполнения колхозами решений об экономическом направлении отдельных районов и их товарных ферм, добиваясь организации ферм в соответствии с плановыми соображениями и обеспечения существующих в колхозах многообразных ферм соответствующей кормовой базой, помещениями, зооветперсоналом и массовыми кадрами.

6) В результате недооценки Укрколхозцентром постановления СТО об организации специальной ветеринарной колхозной сети, ветеринарное обслуживание колхозных ферм находится в крайне неудовлетворительном состоянии (обеспеченность ветеринарными кадрами составляет лишь 45% потребности).

Предложить Укрколхозцентру совместно с Главным ветеринарным управлением при НКЗеме УССР организовать и закрепить твердую ветеринарно-колхозную сеть по всем животноводческим районам Украины, обеспечив ветеринарными врачами и зоотехниками в первую очередь все крупные товарные фермы с.-х. артелей и коммун.

Предложить Главному ветеринарному управлению в лице тов. Невалённого через 3 месяца сообщить НК РКИ о ходе выполнения настоящего решения.

7. Машинно-тракторные станции еще не переключились в своей работе с колхозами на выполнение задач по организационно-хозяйственному укреплению колхозных животноводческих товарных ферм. Основными задачами МТС в деле помощи колхозам по развитию животноводства в 1932 г. является:

а) проведение сенокосной и сеноуборочной кампании;

б) силосование кормов;

в) обслуживание агро-зоотехнической помощью и др.

Предложить директору Укртрактороцентра т. Прохоренко совместно с УКЦ, УМКЦ и УСКЦ в декадный срок дать директорам МТС практические указания о выполнении перечисленных выше и др. задач помощи колхозным товарным фермам.

8. Предложить УМКЦ и УСКЦ:

а) провести планы сельхозстроительства 1931 г. в молочных и свиных колхозных фермах в соответствии с практическими возможностями отдельных колхозов (согласно постановления ЦК КП(б)У от 28 марта), организовать контроль за использованием фермами стройкредитов по прямому назначению;

б) ликвидировать немедленно задолженность своему аппарату на местах в заработной плате;

в) в двухдекадный срок проверить ликвидацию задолженности по колхозным товарным фермам со стороны государственных заготовителей и материалы проверки представить в НК РКИ.

9. Предложить НКЗему УССР в лице т. Луканова и Укрколхозцентру в лице тов. Мусульбаса в 2-х недельный срок проверить причины невыполнения райземотделами и райколхозсоюзами постановления ЦК ВКП(б) и СНК СССР от 30 июля 31 г.[84] и своих директив о практических мероприятиях по коллективному выращиванию скота колхозами, не имеющими товарных ферм, и результаты проверки обсудить на Коллегии НКЗема УССР.

10. Поручить сельскохозяйственной группе ЦКК НК РКИ УССР установить контроль за выполнением настоящего постановления и через три месяца доложить о результатах Президиуму ЦКК — Коллегии НК РКИ.

Верно: зам. управ. делами ЦКК (Соловьева)

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 10, спр. 491, арк. 61—65. Ротаторний відбиток.

№ 191

Резолюція III конференції КП(б)У про підсумки весняної посівної кампанії, про хлібозаготівельну та збиральну кампанії і завдання организаційно-господарського зміцнення колгоспів[85]

9 липня 1932 р.

Успішне виконання під керівництвом ЦК ВКП(б) першого п'ятирічного плану, перевиконання п'ятирічки в ряді галузей промисловості посилило провідну роль соціалістичної індустрії в справі перебудови сільського господарства, створило міцну технічну базу, на основі якої пролетарська держава швидкими темпами переозброює колгоспне господарство новими складними машинами — тракторами, комбайнами.

Це технічне переозброєння сільського господарства виявилося в наявності тепер на Україні 447 МТС, в утворенні за минулий рік 147 нових МТС, у доведенні тракторного парку всього сільського господарства на 1 липня 1932 року до 400 тис. кінських сил (вчетверо більше проти 1929 року), у впровадженні протягом цього року на радгоспні й колгоспні поля України 1800 комбайнів, а також цілого ряду нових машин для обробітку і збирання технічних культур.

Успішне здійснення суцільної колективізації (на 1 липня 1932 р. в колгоспах України є 3300 тис. господарств, або 70% всіх господарств) і ліквідація на цій основі куркульства як

класу, нове технічне озброєння колгоспного і радгоспного господарства значно збільшили продуктивність і товарність сільського господарства України, відкрили перед колгоспами нові широкі перспективи господарського зростання та поліпшення матеріального становища і піднесення культурного рівня колгоспних мас. Зростання продукції великого колгоспного й радгоспного господарства вже давно не тільки перевершило, але й лишило далеко позаду той рівень товарної продукції, який давали зліквідовані куркульські господарства. На основі чимраз міцнішої нової технічної бази великого громадського господарства, на основі найновіших наукових досягнень сільське господарство України має всі можливості в найближчі кілька років дійти надзвичайного розвитку. Про це свідчать численні чудові зразки роботи багатьох колгоспів і радгоспів, що показали великі досягнення в справі організації та ведення великого машинізованого громадського господарства.

Проте, поряд із значними досягненнями, минулий рік виявив і чимало серйозних недоліків та серйозних помилок у роботі партійної організації України, що не дали змоги в поточному році повністю розгорнути всі сили і можливості колгоспного господарства України.

I. ПІДСУМКИ ВЕСНЯНОЇ ПОСІВНОЇ КАМПАНІЇ

Незважаючи на те, що деякі області — Одеська, Дніпропетровска, а також колгоспи Харківської області і Донбасу закінчили посівну кампанію, подолавши в основному труднощі весни цього року,— підсумки весняної посівної кампанії на Україні виявилися незадовільними, внаслідок чого посівна площа в цьому році зменшилась проти минулого року на 4,5%.

Незадовільні наслідки весняної посівної кампанії на Україні виявились, передусім, у великому загаянні сівби, в недосіві зернових культур, незадовільному перебігові обробітку технічних культур, буряків насамперед.

Посівна кампанія цього року відбувалася в надзвичайно важких умовах. Це вимагало від української партійної організації, від областей і районів величезного напруження сил, більшовицької наполегливості в подоланні труднощів весняної сівби. З цими труднощами Україна в основному справилась тільки завдяки великій допомозі від ЦК ВКП(б) і РНК СРСР насінням, продовольством, тракторами.

Великі труднощі, яких зазнала Україна під час весняної посівної кампанії, щільно пов'язані з незадовільним керуванням організацією господарства колгоспів, незадовільним проведенням торішньої осінньої збиральної та хлібозаготівельної кампанії, серйозними помилками, яких допустилися під час хлібозаготівель. Головна помилка нашої хлібозаготівельної роботи минулого року була та, що план хлібозаготівель *розверстано* на ра-

йони і колгоспи і проводили його не організованим порядком, а за «принципом» зрівнялівки, проводили *механічно,* незважаючи на стан кожного окремого району, кожного окремого колгоспу. Внаслідок такого механічно-зрівнялівського ставлення до справи трапилася кричуща невідповідність, через що на Україні ряд районів, які зовсім не були неврожайними, опинилися в дуже скрутному продовольчому стані, господарство частини колгоспів цих районів було підірване.

Великий вплив на створення труднощів цього року в ряді районів мала безгосподарність у колгоспах. Ця безгосподарність призвела до величезних втрат хліба під час збирання, молотьби, перевозок, до розкрадання хліба взагалі, створила в цих районах важкий продовольчий стан у колгоспах, незадоволення колгоспників з наслідків господарювання і керівництва.

Безгосподарність у колгоспах і винятково великі втрати під час збирання врожаю є наслідком не тільки господарської недосвідченості і слабості керівних колгоспних кадрів, але й наслідком впливу і розкладницької роботи в колгоспах решток куркульства та їхніх підголосків. Розкладницька куркульська робота нерідко не зустрічала належної відсічі в колгоспах, а партійні районні та сільські організації цих районів скочувались до правоопортуністичної практики, частенько прикриваючись «лівими» фразами і «ліваськими» закрутами на практиці.

У великому числі районів практика хлібозаготівель вилилася в голе адміністрування, були допущені масові викривлення лінії партії щодо колгоспів, колгоспників і одноосібників. У деяких районах, на довершення допущених перегинів, навесні перед сівбою навіть у колгоспів, що виконали і перевиконали свої плани хлібозаготівель, вивезено насіння, щоб виконати так звані зустрічні плани. Такі викривлення в окремих районах набрали характеру куркульсько-провокаційних знущань (Драбівський, Тетіївський, Бабанський і деякі райони Молдавії).

Ці серйозні викривлення політики партії не були своєчасно викриті й завдали великої господарської і політичної шкоди справі зміцнення колгоспів та успішному виконанню народногосподарського плану.

Труднощі весняної посівної кампанії посилилися також ще й тим, що особливо важкий стан ряду районів Київської і Вінницької областей області виявили з великим запізненням (в середині посівної кампанії), що значною мірою зумовило зрив посівної кампанії в Київській області і в частині районів Вінницької області.

Всі ці помилки і недоліки в роботі партійної організації України сталися внаслідок незадовільного за останній період практичного керівництва з боку ЦК КП(б)У сільським господарством і організаційно-господарським зміцненням колгоспів та внаслідок незадовільного керівництва з боку районів сільськими партійними організаціями і колгоспами.

Поряд з цим треба відмітити значну кількість районів, які не тільки уникнули зазначених помилок, але за однакового порівняно з багатьма іншими районами врожаю, піднісши господарювання та організацію праці в колгоспах на високий якісний рівень, змогли здати в хлібозаготівлі значно більше від інших, забезпечивши в той же час інтереси колгоспників. Такі райони, як Чубарівський, Синельниківський, Мелітопольський, Лозівський, Великотокмацький, Березівський, Скадовський, Слов'янський, Полтавський, Рубіжанський, Решетилівський, ряд прикордонних районів, показують приклад справді більшовицької роботи, вмілого керування колгоспами, вмілої боротьби з куркульськими елементами, що всіляко намагалися зірвати весняну сівбу.

Вся партійна організація України, обласні й районні організації повинні рішуче і в найкоротший строк виправити допущені помилки, повинні на основі серйозного вивчення стану і господарювання колгоспів, корінного поліпшення керівництва їхньою роботою, на основі організації колгоспних мас забезпечити швидке піднесення сільського господарства України, підвищення врожайності, піднесення тваринництва. Партійна організація України, на території якої розташовані найбільші велетні індустрії, не повинна забувати, що без систематичного піднесення сільського господарства не може бути в нас і піднесення промисловості.

Конференція цілком схвалює створення областей на Україні і вважає, що ця реформа наблизить керівництво до району й села і поліпшить якість керування на основі справжнього знання районів та колгоспів.

II. ЗАХОДИ ДЛЯ ПІДНЕСЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЗМІЦНЕННЯ КОЛГОСПІВ

1. Основне завдання у піднесенні й розвитку зернового господарства України є підвищення врожайності, особливо найцінніших культур (озимої пшениці, ячменю, вівса та ін.). *Єдиний шлях швидкого піднесення сільського господарства України — це поліпшення господарювання колгоспів,* їх організаційно-господарське зміцнення. Колгоспи повинні розгорнути всі переваги і можливості колективного господарства.

Колгоспне соціалістичне господарство повинно протягом найближчих двох-трьох років *піднести врожайність своїх ланів у півтора раза проти кращих урожаїв України останніх років.* Тільки швидке піднесення врожайності забезпечить піднесення добробуту колгоспних мас, дасть можливість зосередити в руках пролетарської держави максимальні хлібні ресурси для постачання робітничого класу, зміцнення обороноздатності країни.

Колгоспи і радгоспи України вже в найближчому році повин-

ні показати масові зразки кращого господарювання, якості обробітку землі, обробітку технічних культур, ретельного збирання врожаю.

Особливо треба відзначити завдання України в підвищенні врожайності буряків, щодо яких Україна посідає вирішальне становище і щодо яких як минулої осені, так і цієї весни не забезпечено було належної уваги і належної боротьби за виконання планових завдань.

Партконференція підкреслює потребу негайно почати підготовку до збирання цукрових буряків, щоб забезпечити своєчасне і повне викопування та вивіз їх.

2. Щоб швидко піднести рівень сільського господарства України, треба насамперед розвинути господарську ініціативу колгоспів, піднести рівень трудової дисципліни і продуктивність праці колгоспників.

Створення постійних виробничих бригад, ліквідація знеосібки в колективному сільськогосподарському виробництві, розподіл наслідків господарювання залежно від якості і наслідків праці є основні вирішальні практичні завдання в цьому напрямі. Забезпечення точного обліку, ретельного і своєчасного розрахунку з колгоспником створить умови для зміцнення трудової дисципліни, різкого підвищення якості праці.

3. Конференція рішуче застерігає всі парторганізації України від допущення тих серйозних антиколгоспних перегинів, які робляться під виглядом безперервного збільшування і злиття колгоспів. Це злиття завдає колгоспному рухові великої шкоди, бо створює несталість у колгоспах, заплутує господарські розрахунки. Злиття навіть кількох колгоспів порушує найістотніші інтереси сотень колгоспників, і тому злиття можна допускати тільки як виняток і не інакше як за ухвалою самих колгоспників і при умові, що об'єднувані колгоспи є в одинаковому господарському й фінансовому стані і що під час злиття один з колгоспів не опиниться в гіршому становищі.

Треба також рішуче відмовитися від утворення колгоспів-велетнів. Колгоспи з кількістю господарств 800—1000 з земельною площею понад 3000—4000 *га* (в Степу), при недостатньому рівні наших кадрів, економічно недоцільні, тільки відокремлюють правління колгоспів від мас, сприяють ослабленню постійної участі колгоспних мас у розв'язанні всіх основних питань свого колгоспу.

4. Конференція звертає увагу місцевих партійних організацій, особливо районних і сільських, що зміцнення колгоспів аж ніяк не можна добитися будь-якими адміністративними заходами як до колгоспів, так і всередині самого колгоспу щодо колгоспників. Організаційно-господарського зміцнення колгоспів можна і треба добиватися на основі якнайбільшого розвитку ініціативи і участі самих мас у господарській роботі колгоспів, на основі якнайбільшого посилення зв'язку колгоспного активу з

колгоспними масами, на основі висування і виховання все нових і нових кадрів активу з-поміж колгоспної маси. «Одно з найзнаменніших завдань колгоспного руху полягає в тому, що він уже встиг висунути тисячі *організаторів* і десятки тисяч *агітаторів* колгоспної справи з самих селян» (Сталін).

5. Щоб підвищити господарську ініціативу колгоспів і найдоцільніше розташувати культури на колгоспних землях, вважати за потрібне докорінно змінити систему і методи планування площі і культур, передусім щодо колгоспів. Співвідношення культур не можна давати тільки механічно зверху, з області чи району, а треба встановлювати разом із самим колгоспом на основі загального планового завдання на район. Встановлені сівозміни не можна ні в якому разі порушувати, а чергування і розмір культур треба провадити у точній відповідності до встановлених сівозмін. За своє господарство колгосп в цілому і керівні колгоспні кадри повинні нести повну відповідальність.

6. Конференція вважає за потрібне звернути увагу партійних організацій Київської, Вінницької та інших областей і районів, де одноосібники становлять ще значну кількість господарств, на посилення організаційно-політичної роботи партійних осередків і колгоспів у справі залучання одноосібників до колгоспів. Колгоспи повинні встановлювати з одноосібниками правильні стосунки, виходячи з того, що одноосібник — бідняк і середняк — може стати завтра колгоспником і в значній мірі залежно від роботи і ставлення до нього колгоспу і колгоспників. Робота над організаційно-господарським зміцненням колгоспів, виявленням всіх переваг колгоспного господарства перед індивідуальним повинна стати в наших руках могутнім засобом завершення суцільної колективізації України.

7. На перший план у боротьбі за підвищення врожайності треба висунути і суворо запроваджувати в життя такі основні агрикультурні заходи:

а) Сівбу озимих, особливо пшениці, треба провадити на чистих і зайнятих орних землях. В найближчі два роки треба цілком ліквідувати сівбу озимих по стерні або після пізніх просапних, наприклад буряків.

б) Забезпечити зяблеву оранку під усю площу ярих посівів, що в свою чергу дасть змогу забезпечити ранню сівбу ярих, готування парів під озимі і ранню сівбу озимих, що все разом, поряд з пильним і доброякісним обробітком землі, а також підготуванням насіння, забезпечить максимальний врожай основних продовольчих культур України — озимої пшениці і жита.

в) Починаючи з перших кроків збирання врожаю, найпильніше добирати насіння як озимих, так і ярих, особливо кращих сортів місцевого акліматизованого насіння.

г) Забезпечити підготування глибокої оранки під буряки цілком на всю площу посіву, а також у кожному колгоспі органі-

зувати своєчасне і ретельне прополювання та проривання як буряків, так і інших просапних (бавовна, кукурудза, соняшник та ін.).

Треба цілком зліквідувати випадки загибелі посівів просапних через несвоєчасний обробіток, як це було минулого року.

8. МТС здобули собі міцне місце як організатори сільськогосподарського виробництва. Під час весняної посівної кампанії цього року МТС відіграли вирішальну роль в результаті сівби, особливо в посіві буряків (МТС засіяли всіх ярих 7550 тис. га, або 100,7%, а буряків 112% плану проти їх торішньої ярої площі в 4900 тис. га). Конференція вказує місцевим організаціям, що цю провідну роль МТС ще далеко не скрізь достатньо усвідомили, МТС і їх апарат далеко не скрізь зміцнені кращими працівниками, а допомога, яку подають місцеві партійні і радянські організації МТС в їхній роботі,— недостатня.

Партійні організації повинні подати МТС енергійну допомогу в налагоджуванні господарсько-технічного керівництва виробничими ділянками, тракторними бригадами, роботою тракторного парку як під час польових робіт, так і під час капітального ремонту тракторів і машин.

Величезна і складна робота МТС, наявність у них значного тракторного, автомобільного і взагалі машинного парку вимагає посиленої мобілізації для них не тільки кращих, що мають серйозний господарський досвід, керівників, а й мобілізації значної кількості кваліфікованих робітників для ремонту цього парку та його обслуговування. Разом з тим потрібна серйозна мобілізація і матеріальних ремонтних ресурсів (створення майстерень, постачання верстатів, матеріалів, запасних частин та ін.). ЦК КП(б)У і обкоми в цьому напрямі повинні вжити потрібних заходів.

Створення постійних і досвідчених кадрів трактористів і бригадирів, закріплення їх за тракторами, бригадами, ділянками є найсерйозніше завдання не тільки МТС, але й передусім місцевих та обласних партійних організацій.

9. Відзначаючи зовсім недостатнє і часто неправильне використання спеціалістів у сільськогосподарському виробництві та величезну роль, яку вони мають відіграти в поліпшенні господарювання радгоспів, МТС і колгоспів, особливо в боротьбі за підвищення врожайності та продуктивності тваринництва, конференція вважає потрібним рішуче посилити роль спеціалістів у сільськогосподарському виробництві, піднести їх роботу на височінь, досягнуту в промисловому виробництві.

10. Великий падіж коней, особливо протягом осені, зими і частини весни, є наслідком не стільки важкого стану з кормами, скільки, передусім, безгосподарчого ставлення до коня, що свідчить про недопустиме недооцінювання і нехтування коня, у зв'язку з переходом сільського господарства на нову механізовану

базу, не тільки з боку МТС, а й від місцевого керівного активу. В цій справі також велику роль відіграло намагання куркульських елементів підірвати роботу і зруйнувати основи колективного господарювання.

Кінь і віл у сільському господарстві України, в колгоспах і радгоспах ще дуже довгий час відіграватимуть серйозну роль. Як показав досвід весняної кампанії цього року, жива тяглова сила відіграє прямо вирішільну роль і в сівбі, і в збиранні, незважаючи на велику і дедалі збільшувану кількість тракторів та машин. Саме тому вперта боротьба за швидке збільшення кількостей коней і волів, якісне їх поліпшення, за правильне поєднання роботи живої тяглової сили і машин є одним з вирішальних завдань в справі піднесення і розвитку сільського господарства України.

11. Тваринницька галузь господарства є тепер найвужче місце в усьому нашому народному господарстві. Як у радгоспному, так і в колгоспному тваринницькому господарстві не досягнуто ще такого рівня господарювання, такого його піднесення, яке забезпечувало б задоволення мінімальних потреб країни на м'ясо і жири. В значній частині колгоспів і радгоспів саме по лінії тваринництва ми мали великі втрати, передусім внаслідок поганої організації праці, безгосподарності, неприпустимо недбалого догляду худоби. Приклад і зразкова постановка господарства в окремих радгоспах і колгоспах має стати здобутком всього нашого громадського тваринницького господарства. Цього, насамперед, треба добитися в розвитку скороспілих галузей тваринництва — свинарства, кролівництва, птахівництва. Від швидкого розвитку цих галузей тваринництва залежить в основному задоволення країни м'ясом, жирами.

Щоб забезпечити швидкий розвиток тваринництва, треба поставити під особливий нагляд партійних і радянських організацій конкретну боротьбу кожного колгоспу і радгоспу за створення міцної кормової бази (сінокіс, силосування, правильне використання відходів). Колгосп повинен свою роботу провадити так, щоб забезпечити кормами усуспільнену частину стада і подати кормову допомогу колгоспникам для їхньої худоби.

12. Постановою ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. забезпечені широкі можливості швидкого розвитку тваринницької галузі господарства в індивідуальній частині господарства колгоспників. Районні організації України цю постанову ЦК ВКП(б) належною мірою ще не запроваджують у життя. Досі в ряді районів спостерігається порушення принципів добровільності в усуспільненні молочної худоби колгоспників.

Конференція вважає потрібним рішуче і негайно виправити допущені помилки і повністю запровадити в життя постанову ЦК ВКП(б).

III. ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ТА ЗБИРАННЯ ВРОЖАЮ

1. Встановлений для України план хлібозаготівель в 356 млн. пудів по селянському сектору конференція приймає до безумовного виконання.

Незважаючи на недосів зернових і на ряд інших труднощів, Україна має всі можливості успішно виконати план хлібозаготівель, значно зменшений проти минулого року. Для цього треба грунтовно поліпшити роботу районних і сільських партійних організацій, зосередити увагу ЦК КП(б)У і обкомів на керуванні районами й колгоспами.

Щоб успішно впоратися з хлібозаготівлями та з справою організаційно-господарського зміцнення колгоспів, партійна організація повинна якнайрішучіше і нещадно викривати опортуністів, капітулянтів та скигліїв, що вбачають причину труднощів і ускладнень цього року на Україні у великих темпах, у великих завданнях, які вони заздалегідь вважають за шкідливі і нездійсненні. Ці опортуністи, капітулянти і скиглії, що відбивають ідеологію куркульства, своєю розкладницькою роботою тягнуть нас до капітуляції перед класовим ворогом замість більшовицької мобілізації всіх сил партії, комсомолу, колгоспних мас на боротьбу за подолання всіх труднощів, за остаточну перемогу соціалізму на селі.

2. Цього року аж ніяк не можна в будь-якій мірі повторювати торішню практику стихійно-зрівнялівського розподілу плану хлібозаготівель без врахування становища в кожному районі, в кожному колгоспі.

Під час розподілу плану по колгоспах треба рішуче провести принцип — чим краще господарює колгосп, чим більшого врожаю він добився, чим краще зібрав свій урожай, тим більший фонд повинен лишатися в розпорядженні колгоспу. Для цього треба найрішучіше засудити встановлення будь-яких загальних норм споживання, практику складання «балансів» як таку, що неминуче спричиняє повернення до торішньої зрівнялівки.

До кожного колгоспу треба застосувати індивідуальний підхід, зважаючи на його особливості і становище.

Щоб встановити план по районах, обкоми повинні якнайпильніше перевірити дані про врожай. Розбивати в районі план хлібозаготівель по колгоспах і в частині одноосібників по селах повинна спеціальна комісія райвиконкому на чолі з головою РВК, з участю представника колгоспу щодо колгоспного плану, а щодо плану села — з участю представника сільради.

3. Визначаючи план хлібозаготівель для одноосібних господарств, треба виходити з того, що одноосібні господарства повинні відповідно здавати не менше, ніж здають сусідні колгоспи, не допускаючи в той же час давати одноосібникам нездійсненні завдання, не допускаючи перегинів, що були минулого року.

4. Збирання врожаю є найвідповідальніша частина сільськогосподарських робіт, від правильної організації якої великою мірою залежить остаточний наслідок сільськогосподарського виробництва — кількість і якість зібраного хліба.

Враховуючи надзвичайно негативний досвід минулого року (Лепетихський, Каховський, Ново-Сірогозький, Білозерський, Троїцький і інші райони), конференція вважає, що під час збиральної кампанії цього року *головну увагу треба спрямувати на боротьбу з втратами,*— це є найважливіша умова успішного виконання плану хлібозаготівель цього року. В цьому напрямі треба здійснити такі заходи:

а) Треба швидко зібрати хліб з таким розрахунком, щоб не допустити до втрат внаслідок перестою, осипання зерна. Для цього слід заздалегідь розрахувати засоби збирання (комбайни, снопов'язалки, лобогрійки, коси та ін.) для того, щоб ті ділянки, які треба збирати простими знаряддями, були скошені своєчасно, за кілька днів до остаточного вистигання. Для комбайнів залишити тільки ту кількість, яку безумовно можна зібрати цими машинами. Залежно від наявності знарядь встановити черговість по ділянках, культурах і максимально короткі строки збирання. Можливу нестачу машин треба перекрити кращою організацією робіт, цілковитим використанням всієї наявної робочої сили в колгоспах і організаційною допомогою з наявних сил районів.

б) Увесь скошений хліб, за невеликим винятком, що надходить безпосередньо до молотарки, треба обов'язково заскиртувати. В цьому слід виходити з можливості найнесприятливішої погоди для того, щоб максимально зберегти хліб від псування. На скиртування з перших днів збирання треба кинути всю живу тяглову силу.

в) Необхідно організувати швидку й старанну молотьбу. Нічну молотьбу, а також молотьбу вогкого хліба треба заборонити. Молотарки повинні робити безперебійно від зорі до зорі. При хорошій організації молотьби за цих умов буде забезпечений досить швидкий обмолот і уникнено втрат хліба. Водночас на молотарках треба організувати постійний і надійний облік та контроль, щоб уникнути розкрадання хліба.

г) Повести масову роботу проти тенденцій хижацького передчасного скошування і розтаскування скошеного хліба, які є в ряді районів. Партійні, радянські організації повинні підняти колгоспні маси на боротьбу з куркульськими та рвацькими елементами, що завдають істотної шкоди колгоспам розкраданням та винищуванням урожаю.

д) Особливо треба виділити райони з великою площею посівів, де створюється загроза великих втрат під час збирання. Таким районам області і ЦК повинні подавати окрему допомогу машинами, тракторами тощо.

5. Конференція констатує, що радгоспи України значно поліпшили свою роботу проти минулого року, успішно провівши

посівну кампанію і подавши велику допомогу колгоспам. Тепер є всі дані забезпечити в цьому році підвищене збирання врожаю в радгоспах, що залежатиме від того, як старанно радгоспи організують збиральну кампанію, боротьбу з втратами і зуміють повністю використати все своє технічне озброєння.

6. Для кращої організації збиральної кампанії в тих колгоспах, де постійних бригад ще немає, треба негайно організувати на весь період збиральної кампанії постійні бригади, за якими закріпити певні ділянки і поля. Для кожної ділянки, виходячи з попередньої оцінки врожаю, слід встановити кількісне завдання щодо збирання. Оцінку бригад треба провадити залежно від того, наскільки старанно і справно бригада зуміє провести збирання, скиртування та обмолот хліба і інших культур на своїх ділянках, залежно від виконання завдання. За зібрану понад завдання кількість бригада повинна дістати відповідну надбавку на трудодень, а за невиконання — збавку.

7. Конференція вважає потрібним рішуче ліквідувати ті ненормальності, коли гроші за зданий хліб видавали з великою затримкою, коли МТС і відділи банку, часто навіть без відома колгоспу, провадили відрахування на різні платежі. МТС відраховують за погодженням з колгоспом лише ту частину боргів, що належить за обслуговування колгоспу, і то не відразу, а календарним порядком, в міру здавання хліба. Інші платежі (сільгоспподаток, борги банкові тощо) колгоспи провадять безпосередньо.

8. Щодо одноосібників категорично заборонити застосування всіляких примусових заходів під час збирання врожаю, наприклад, так звані червоні токи, примусову супрягу тощо. Зобов'язати районні організації, коли цього захочуть самі одноосібники, поділяти площу озимих і ярих культур, що їх засівали одноосібники єдиним масивом. Водночас забезпечити одноосібним господарствам не пізніше як 15 липня відведення земельних ділянок під посів озимини.

9. Взяти до неухильного керівництва, що безборонну торгівлю хлібом, за постановою ЦК і уряду[86], можна провадити тільки після 15 січня, тобто після виконання плану хлібозаготівель.

10. Одним з найважливіших завдань партійних організацій є мобілізація товарів широкого споживання і швидке доведення товарів широкого споживання до села, що має виключно велику політичну і господарську вагу. Радянська торгівля успішно розвиватиметься, якщо ми приділемо максимальну увагу виробництву товарів широкого споживання, їх мобілізації для села і швидкому перекиданню, що є бойовим завданням партійних організацій. Водночас треба звернути увагу на роботу споживчої кооперації, яка є основним каналом доведення товарів широкого споживання до села.

IV. ПРО РОБОТУ ПАРТІЙНИХ І КОМСОМОЛЬСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СЕЛІ

Помилки хлібозаготівель минулого року і незадовільне проведення весняної посівної кампанії значною мірою пояснюються тим, що низові партійні, комсомольські організації, замість того, щоб розвивати масову організаційно-політичну роботу серед колгоспних мас, замість того, щоб завзято й систематично боротися з куркульськими елементами та їх агентурою, в цілому ряді районів скотилися, з одного боку, на шлях правоопортуністичної практики, а з другого — «лівацьких» закрутів і перекручень лінії партії. Замість того, щоб усіма заходами посилювати зв'язок з масами і організувати маси на виконання основних завдань, радянські органи, громадські колгоспні організації (сільради, райколгоспспілки і т. д.) в ряді випадків скочувалися до застосування тільки адміністративних заходів. Це спричиняло відрив партійного і радянського активу від колгоспних мас, забуття того, що, тільки ведучи за собою маси, партійна організація може посилено здійснювати завдання соціалістичного будівництва на селі. Багато партійних організацій забули, що *«в артілі не завершується, а тільки починається справа* створення нової суспільної дисципліни, справа навчання селян соціалістичного будівництва» (XVI з'їзд ВКП(б)) *.

Боротьба за зміцнення колгоспів, наполеглива робота над вихованням колгоспних мас, створення в колгоспах нової, справді соціалістичної організації праці вимагає від партійних організацій винятково великої політичної активності, найщільнішого зв'язку з масами.

«...Доведеться ще багато попрацювати над тим, щоб переробити селянина-колгоспника, виправити його індивідуалістичну психологію і зробити з нього справжнього трудівника соціалістичного суспільства» (Сталін).

Для цього партійна організація, не підмінюючи правління колгоспу, повинна керувати всіма сторонами колгоспного життя, входити в усі питання колгоспного господарства і настрою колгоспних мас. Ні в якому разі не можна забувати, що класова боротьба навколо колгоспів ще не закінчена, що куркульські елементи ще цілком не ліквідовані, що вони ще живуть надіями дискредитувати колгоспний рух, розвалити колгоспи. У своїй контрреволюційній роботі куркульство використовує всі наші труднощі, всі помилки, всі перекручення партійної лінії, порушення революційної законності.

Правоопортуністичні, «лівацькі» елементи, перекручуючи політику партії, дискредитуючи цим лінію партії, підривали нашу роботу в справі зміцнення колгоспів, полегшували роботу класовому ворогові. Від комуністів, комсомольців, особливо від

«КПРС в резолюціях...», ч. III, стор. 59.

сільського активу, потрібна величезна більшовицька активність і пильність. Наше завдання — політично загартувати і виховати сільську партійну, комсомольську організації, широкий партійний і комсомольський актив, навчити його перемагати труднощі на основі організації мас.

Більшовицьке проведення посівної, збиральної і хлібозаготівельної кампанії є в наших руках величезним знаряддям мобілізації сил на боротьбу з рештками куркульських елементів на селі, а також організаційно-господарського зміцнення колгоспів.

Всі сили партійних і комсомольських організацій треба зосередити на вирішальних ділянках сільськогосподарського виробництва. Комуністи і комсомольці у виробничих бригадах повинні стати справжніми ударниками і організаторами мас, застрільниками у виконанні завдань.

Колгоспи України під час весняної посівної кампанії виявили величезний героїзм у роботі, виявили виняткове довір'я до партії. Тільки завдяки самовідданій роботі колгоспів вдалося в основному подолати виняткові труднощі весни цього року. Підсумки минулої весняної кампанії свідчать про величезні переваги колгоспів і радгоспів, свідчать про те, що СРСР остаточно закріпився на соціалістичному шляху. Рішуча перемога соціалізму в СРСР відкриває величезні можливості далі підносити сільськогосподарське виробництво.

Завдяки перемозі генеральної лінії партії під керівництвом ЦК ВКП(б), завдяки правильному проведенню ленінської національної політики на Україні виросла потужна індустрія. Зростання вугільного Донбасу, що перебудувався на основі механізації, зростання металургії, грунтовна реконструкція ряду металургійних заводів, що перетворилися на підприємства світового масштабу, збудування в Харкові нового велетня — ХТЗ, збудування величезного машинобудівного заводу в Краматорську, нового потужного паровозного заводу в Луганську, успішне закінчення Дніпробуду і разом з ним збудування єдиного в світі велетенського промислового комбінату на основі енергії Дніпробуду, а також зростання і розвиток всіх інших галузей промисловості піднесли економічний рівень, грунтовно змінюють і перетворюють всю економіку України. Це зростання великої, середньої і дрібної індустрії на Україні і в цілому СРСР створило основу для нечувано швидких темпів піднесення сільського господарства СРСР, а особливо сільського господарства України. Величезні матеріальні засоби, тисячі тракторів, комбайнів, автомобілів та інших машин уже кинуті в сільське господарство України, а в кілька разів більше буде кинуто на колгоспні й радгоспні лани України протягом найближчих одного-двох років. При безустанній увазі КП(б)У до сільського господарства і зміцнення колгоспів все це піднесе сільське господарство України на такий високий рівень, на який воно ніколи не могло піднятися за капіталізму і не могло піднятися навіть у Радянській

країні за існування дрібного, роздрібненого одноосібного господарства. Цей справжній розквіт соціалістичного сільського господарства, що його забезпечує індустріальна база пролетарської держави, швидко піднесе економічний добробут мільйонних колгоспних мас України і назавжди покінчить із старим злиденним рівнем життя, на який прирікали трудящі маси села капіталістичний лад і низька продуктивність дрібного індивідуального господарства.

Куркулі, лакеї капіталізму — меншовики, есери і контрреволюційні троцькісти, а також праві опортуністи й «лівацькі» елементи готові використати найменші труднощі, щоб тягти нас назад, до капітуляції перед рештками капіталістичних елементів.

КП(б)У під керівництвом ЦК ВКП(б) виховалась і загартувалась у боротьбі за генеральну лінію партії проти правих опортуністів, проти «лівих» закрутників, проти контрреволюційного троцькізму. КП(б)У і далі нещадно боротиметься на два фронти, дасть рішучу відсіч всіляким спробам розхитати згуртованість наших лав навколо ленінського ЦК на чолі з т. Сталіним. КП(б)У і далі буде надійним бойовим загоном ВКП(б) в боротьбі за остаточну перемогу соціалізму, за виконання завдань другої п'ятирічки, за побудову безкласового соціалістичного суспільства.

«Комуністична партія України в резолюціях...», Держполітвидав УРСР, Київ, 1958, стор. 529—542.

№ 192

З постанови Раднаркому УРСР про наслідки господарювання та організаційно-господарське зміцнення колгоспів

21 липня 1932 р.

І. Колгоспний сектор сільського господарства УСРР, за більшовицьким керівництвом партії та уряду, дійшов значних успіхів і досягнень в господарюванні і став за основного, вирішального виробника с.-г. продукції.

Засівна площа колгоспів зросла з 10,4 млн. га на кінець 1930 року до 18 млн. га на кінець 1931 року.

Колективізацією на кінець 1931 року охоплено 70% селянських господарств, чим в основному вивершено суцільну колективізацію УСРР.

Матеріальну технічну базу колгоспів через зріст механізації та енергоозброєння колгоспного сектору значно зміцнено: збільшена кількість МТС з 300 в 1930 р. до 448 в 1931 р., тракторів — з 13659 в 1931 р. до 17658 в 1932 р.

Провадиться поступове втілення планового начала в колгоспному господарюванні в напрямку завдань щодо забезпечення

промисловості сировиною та робітничої людності с.-г. продуктами.

Колгоспи УСРР за відчитний період зайняли передове місце в продажі товарової продукції (75% всієї товарової продукції сільського господарства).

Ціла низка районів суцільної колективізації (Чубарівський, Синельниківський, Скадовський, Вовчанський, Мелітопільський, Роздільнянський, Проскурівський та ін.) зайняла перше місце не тільки в галузі організації господарства, але й у переведенні масової культурно-виховної роботи: політехнізація школи і загальне навчання; організація будинків колективіста; організація колгоспної преси — багатотиражних та бригадних газет.

Краще використання робочої сили, що звільняється в колгоспах внаслідок механізації колгоспного виробництва, 1931 року дало можливість колгоспам УСРР виділити 352 600 чол. колгоспників для роботи в промисловості та на будівництві.

Укріплення с.-г. артілі, як основної ланки колгоспного будівництва, супроводилось значним зростанням культурних закладів в колгоспах: будинки колективіста зросли з 6300 в 1931 році до 7600 в 1932 році, хати-читальні збільшились з 7800 до 8060, багатотиражки з 178 до 540 тощо.

Колгоспи стали основною опорою Радянської влади на селі, а колгоспники активними учасниками в роботі сільрад та РВК, склад яких в сільрадах дорівнює 70%.

Все це свідчить про остаточне зміцнення колгоспної системи на селі, що підтверджує також і сталість колгоспів навіть і при деяких труднощах, які мали місце у засівну кампанію ц. р.

II. Але поруч цих великих досягнень у колгоспному будівництві в багатьох районах та колгоспах було припущено ряд хиб та перекручень директив партії й постанов уряду, що негативно вплинуло на розгортання й зміцнення колгоспів, а саме:

а) припущення зрівнялівки у розподілі наслідків господарювання, особливо у розподілі натуральної частини хліба, незліквідування знеосібки в колгоспному будівництві;

б) припущення деякими місцевими організаціями голого адміністрування над колгоспами;

в) ...недооцінка з боку колгоспних і місцевих організацій загострення елементів класової боротьби на селі, що знайшла свій вираз в безгосподарності в колгоспах, великих втратах, споживацьких настроях, розбазарюванні зернових та кормових культур, нищенні тяглової сили та загибелі молодняка продуктивної худоби;

г) недостатнє керівництво з боку Укртрактороцентру, Укрколгоспцентру, райколгоспспілок та МТС роботою колгоспів, що призвело до:

недостатнього використання переваги великого механізованого господарства колгоспів;

недостатнього планування з боку центральних організацій без урахування особливостей економіки окремих районів та особливо формального проведення цих планів на місцях, що призводило до порушення сівозмін та агротехнічних заходів та раціонального використання всіх сільськогосподарських можливостей колгоспів;

непереведення вчасного виділення земельних площ колгоспами та частих змін при їх виділенні;

відсутності більшовицької боротьби за підвищення врожайності в колгоспах та боротьби зі втратами (під час збиральної кампанії та молотьби привело до загибелі більш 100 млн. пудів хліба зверх звичайних втрат);

неправильної організації праці;

відсутності справжньої відрядності в багатьох колгоспах;

значної плинності складу колгоспних бригад;

незадовільного використання тягла та реманенту;

невмілої організації обліку та звітности;

непереведення повнотою в життя постанов директивних органів про зміцнення бригади як основної виробничої ланки в колгоспі;

частої зміни правлінь колгоспів, відсутності належного контролю за роботою правлінь колгоспів та кволої роботи ревізійних комісій, що фактично призвело в багатьох випадках до підміни правліннями колгоспів всієї маси колгоспників і, зокрема, до розпорядження правліннями колгоспів колгоспним майном без згоди на це загальних зборів колгоспників, невтягнення широких мас колгоспників до роботи правлінь (наявність правлінських таємниць), відсутності достатньої критики та самокритики, застосування єдиноначальності в роботі;

д) ігнорування деякими господарськими організаціями колгоспу, як певної виробничої організації та обмеження наданих колгоспам прав;

втручання в господарчу діяльність колгоспів та ігнорування складених з ними обопільних умов (несвоєчасна розплата з колгоспами за продукцію, робочу силу, транспорт тощо);

е) наявність великої кількості відрахувань до різних фондів та непомірні капіталовкладання, що призвело до пониження вартості трудодня;

ж) недостатнє забезпечення кадрами кваліфікованих фахівців колгоспів (механіків, агрономів, ветлікарів, бухгалтерів тощо) та цілком незадовільне переведення серед них виховавчої роботи;

з) неповне використання наявної робсили в колгоспах, недостатнє вишукування прибуткових статей шляхом розвитку кустарних промислів, а також штучне затримання відхідництва;

і) квола виховна робота серед колгоспників, недостатнє втягнення жінок до господарчого та громадського життя колгоспу та

недостатня масова виховна робота колгоспників серед одноосібників.

III. Щоб рішуче виправити всі ці перекручення й хиби в колгоспному будівництві, Рада Народних Комісарів ухвалює:

1. Зобов'язати НКЗемсправ, Укрколгоспцентр, Укртракторо-центр, райколгоспспілки, МТС та місцеві органи влади основну роботу по організаційно-господарському зміцненню колгоспів спрямовувати на своєчасне викриття проявів куркульської роботи в колгоспах, зміцнення сільськогосподарських артілей як основної форми колгоспного будівництва, розгорнувши широку масово-політичну роботу навколо утворення міцного колгоспного активу та повести рішучу боротьбу за підвищення врожайності й за максимальне зменшення втрат.

2. Щоб забезпечити рішучу боротьбу за збільшення урожайності, правильну організацію й високу якість роботи Укрколгоспцентру та його районним організаціям пильно стежити за здійсненням всіх агрозаходів, побудувавши план виробничої діяльності колгоспів на засадах правильного обліку й урахування економічних умов кожного району та колгоспу.

3. Боротьбу за якість в роботі колгоспів побудувати на засадах зацікавленості кожної окремої бригади в кінцевих наслідках своєї роботи на дорученій їй ділянці з тим, щоб вартість трудодня безпосередньо залежала від наслідків виконаної роботи.

Організувати постійний контроль в полі за якістю роботи та забезпечити прийомку роботи та її оцінку не лише за кількістю, а й за якістю.

4. Зобов'язати Укрколгоспцентр та облколгоспспілки встановити систематичний контроль за роботою правлінь колгоспів, заборонивши останнім будь-якою мірою розпоряджатись майном колгоспу без згоди на це загальних зборів колгоспників.

5. Доручити Держбанку встановити таку практику, яка б забезпечила становище, за яким дійсним хазяїном кредитів та поточних рахунків колгоспів було б правління колгоспу.

Водночас зобов'язати Держбанк та НКФ встановити порядок розрахунків з колгоспами різних організацій, з метою зміцнення фінансового господарства колгоспів.

6. Розподіл наслідків господарювання в колгоспах спрямовувати на стимулювання продукційності праці колгоспників, переводячи цей розподіл залежно від кількості та якості виконаної ними роботи, скоротивши виділення різних фондів в колгоспах, збільшивши фонд до розподілу по трудоднях.

7. Категорично зобов'язати Укрколгоспцентр заборонити управам колгоспів провадити будь-які витрати на капітальне будівництво в колгоспах без ухвали загальних зборів колгоспів та затвердження райколгоспспілки.

8. В питанні організації праці основну увагу зосередити навколо організації постійних бригад, виправляючи хиби, припуще-

ні під час сівби, забезпечити постійний склад бригад та їх правильне комплектування.

Рішуче виправляючи хиби механічного застосування норм виробітку по колгоспах, забезпечити опрацювання та схвалення цих норм на загальних зборах колгоспу, виробничих нарадах і бригадах за безпосереднім керуванням та відповідальністю райколгоспспілки та МТС.

Зобов'язати НКЗемсправ та Укрколгоспцентр забезпечити надалі складання плану колгоспного будівництва, повнотою ураховуючи специфічні економічні особливості окремих районів та колгоспів, мобілізуючи активність колгоспників на участь у переведенні запланованих завдань виробництва та в боротьбі з формальним застосуванням цих планів.

10. Щоб підсилити роботу МТС навколо організаційно-господарського зміцнення колгоспів, зобов'язати Укртрактороцентр та МТС:

а) перебудувати роботу МТС на засадах виробничих дільниць як основної ланки в роботі МТС;

б) покласти відповідальність на МТС за збільшення урожайності в колгоспі з тим, щоб колгоспи сплачували МТС за виконану ними роботу не лише в залежності від кількості, а й від якості та терміну виконання роботи;

в) приділити особливу увагу правильному сполученню роботи коней, волів й тракторів, повівши рішучу боротьбу проти недооцінювання виробничої ролі коня та вола в колгоспах, обслуговуваних від МТС;

г) зобов'язати Укрколгоспцентр, райколгоспспілки та колгоспи звернути особливу увагу на зміцнення колгоспного коня, на боротьбу за краще доглядання та годування коней, за правильне використання кормів, забезпечуючи матеріальну зацікавленість конюхів та кінничих у доброму стані доручених їм коней.

Опрацьовуючи норми виробітку по колгоспах, забезпечити диференційований підхід до навантаження коней, ураховуючи стан та придатність останніх до окремих робіт та передбачити певний оперативний план використання коней, виходячи з черговості робіт, сезонних умов тощо (збільшення перевезень під час доброго стану шляхів і ін.).

Поруч заходів до збереження колгоспних коней, забезпечити розгортання роботи навколо загального зростання конярства, налагодити правильне та повне проведення вирощування та догляду за кінським молодняком.

Водночас з цим організувати правильне вирощування та збільшення кількості волів в колгоспах, особливо в районах засіву цукрового буряка.

11. Надаючи великої ваги готуванню класово-витриманих і технічно-озброєних кадрів для колективних господарств, зобов'язати НКЗС, Укрколгоспцентр, Укртрактороцентр та облоргкомітети забезпечити цілковите виконання планів готування ква-

ліфікованих кадрів для колгоспів із складу кращих колгоспників-ударників, звернувши особливу увагу на невідкладне завдання виховати з них в першу чергу організаторів.

Заборонити РВК, МР, сільрадам та іншим організаціям адміністративним порядком знімати з роботи голів, членів управ і бригадирів колгоспів, а також адміністративне перекинення кваліфікованих колгоспних кадрів.

12. Запропонувати НКЗемсправ забезпечити широке розгортання 1932/1933 року потрібної мережі заочного технавчання для колгоспників, залучаючи широкі маси колгоспників до опанування агротехніки.

13. Підкреслюючи необхідність повного здійснення директив партії та уряду щодо розгортання колгоспної торгівлі [87], як основного найважливішого чинника організаційно-господарського зміцнення колгоспів, зобов'язати НКЗемсправ, Укрколгоспцентр, Трактороцентр та місцеві органи влади забезпечити поруч цілковитого виконання державних планів здачі продукції колгоспного виробництва, широкий розвиток колгоспної торгівлі як додаткового джерела постачання міста с.-г. продуктами.

14. Запропонувати НКЗС та Укрколгоспцентрові протягом липня остаточно скорегувати колгоспні фінансові плани на 1932 рік та забезпечити використання коштів по колгоспах відповідно до планового призначення та виробничих завдань.

Особливу увагу звернути на запровадження режиму ощадності в колгоспах та зменшення адміністративно-господарських витрат.

Зобов'язати Укрколгоспцентр та райколгоспспілки разом з ЦУНГО протягом 2-х декад встановити відповідну систему обліку по колгоспах та забезпечити окремі колгоспи обліковими кадрами.

15. Підкреслюючи значну роль культурно-побутового обслуговування колгоспників в справі організаційно-господарського їх зміцнення, визнати за потрібне забезпечити краще проведення цієї роботи, зокрема піднесення культурно-виховної роботи в будинках колективіста, червоних кутках, через колгоспні багатотиражки та стінгазети, запропонувавши НКО та УКЦ посилити свій систематичний провід і допомогу в цій справі.

16. Укрколгоспцентру та райколгоспспілкам, розгортаючи масову роботу, звернути особливу увагу на посилення виховної роботи серед жінок та притягнення їх до активної участі в виробничому та громадському житті колгоспу, посиливши водночас масову політично-виховну роботу і серед одноосібників.

17. Запропонувати Комітету в справах друку при РНК УСРР забезпечити безперебійне постачання паперу для колгоспних стінгазет та багатотиражок.

18. Зобов'язати Радіоуправу УСРР додатково розгорнути протягом 1932 року 2439 етеро-радіоустановок та 17 646 дротових точок до трансляційних вузлів та 1700 радіопересувок, забезпе-

чити постачання радіоустановок потрібними приладдями та живленням.

19. Запропонувати Українфільму влаштувати протягом 1932 року до 400 нових стаціонарних і 1447 пересувних кіно-установок.

20. УКЦ, РНК АМСРР, облвиконкомам, міськрадам та РВК підсилити допомогу колгоспам в справі організації громадського харчування, зокрема безпосередньо на полі під час збиральної та осінньої с.-г. кампаній.

Розгортаючи величезну роботу навколо організаційно-господарського зміцнення колгоспів на основі широкої самодіяльності колгоспних мас і утворення міцного колгоспного активу, застосовуючи соціалістичні форми праці, соцзмагання та ударництво, колгоспна система України мусить в найкоротший термін позбутися хиб і помилок, що досі були в колгоспному будівництві, докласти всіх зусиль до успішного здійснення величезних завдань останнього року п'ятирічки — вивершення сівби, ретельного переведення полоття та збиральної кампанії й виконання постанови ЦК ВКП(б) і РНК СРСР про хлібозаготівлі й м'ясозаготівлі та розгортання колгоспної торгівлі [88].

Заступник голови РНК УСРР (К. Сухомлин)
Секретар РНК УСРР (А. Зорін)

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 10, спр. 423, арк. 101—106. Ротапринт.

№ 193

Лист Укрколгоспцентру головам облколгоспспілок про усунення причин виходу селян з колгоспів

5 серпня 1932 р.

[Дніпропетровськ] КИСІЛЬОВУ
Одеса ШАЛІМОВУ
Харків ГАЛЯЄВУ
Вінниця КИРИЛЮКУ
Київ ХОМЕНКУ
До голови . . . . ОБЛКС
тов. . . . . .*

Останнього часу по низці районів України є багато випадків виходів з колгоспів, що по окремих районах набуває навіть масового характеру. Такі випадки мали місце, особливо в Харківській, Київській та Вінницькій областях, при наявності окремих випадків в Одеській і Дніпропетровській областях та АМСРР.

* Так у тексті документа.

Обслідування причин, що викликали ці виходи, що його було переведено правлінням УКЦ, показало, що основними причинами, які викликали ці виходи, були:

а) перекручення лінії партії під час переведення основних господарчо-політичних кампаній, як хлібозаготівлі тощо;

б) відсутність масової роботи навколо роз'яснення останніх постанов партії і уряду щодо хлібо-м'ясозаготівель, с.-г. податку та, зокрема, постанови ЦК ВКП(б) та Раднаркому про збиральну кампанію [89];

в) відсутність будь-якої масової роботи навколо виправлення тих перекручень, що їх було зроблено під час хлібозаготівель;

г) адміністрування колгоспами;

д) безгосподарність;

е) розпорядження колгоспними грішми з боку правлінь без участі колгоспів;

ж) грубе, формально-бюрократичне ставлення до колгоспників з боку голів колгоспів та правління в цілому.

Все це викликало повне недовір'я частини колгоспників до того, що в цьому році не буде тих перекручень, що їх було припущено минулого року. З'ясування причин виходу також показало, що керівну роль в подачі заяв відіграла та частина колгоспників, що мала найменшу кількість трудоднів, або їх зовсім не мала в 1932 році й в зв'язку з цим не була зацікавлена в розподілі наслідків господарювання 1932 року. Ця частина колгоспників при відсутності масово-роз'яснюючої роботи з боку РКС повела за собою частину колгоспників, що мають значну кількість трудоднів в 1932 році.

Не маючи надії одержати будь-що при розподілі виключно на трудодні, перша група розраховувала на одержання в індивідуальне користування частину засівів, що їх було переведено колгоспами та на повернення майна, що його було в свій час усуспільнено.

З'ясовано, що в більшості районів, де є заяви про вихід, не провадилося належної роботи з колгоспниками, що подали заяву про вихід, в зв'язку з чим надходження заяв про вихід продовжувалось і колгоспники ніякої відповіді на свої заяви не одержали. До збільшення кількості заяв про вихід, безумовно, спричинились також безгосподарність в низці колгоспів, адміністрування з боку правлінь колгоспними коштами та коштами, що належали до видачі членам колгоспів, затримка у видачі натуральних авансів відповідно до постанови ЦК ВКП(б) та РНКому з 5 липня.

Зокрема, значна кількість заяв є по тих колгоспах, що їх було без згоди колгоспників та відповідних економічних підстав злито протягом зими та весни 1931/32 року.

Неможливість охопити колгоспи, незнання часто-густо всіх колгоспників правлінням колгоспу, безумовно, також спричинилося до збільшення заяв про вихід.

До цього треба додати ще засміченість керівного складу колгоспів, нестійкість в частині керівних кадрів, які в окремих випадках не лише самі подавали заяви про вихід, але навіть являлися в окремих колгоспах і організаторами виходу. Всі ці причини привели до того, що по окремих районах кількість заяв досягає сотень і навіть тисяч. Так, по Сквирському району Київської області подано до $2^1/_2$ тисяч заяв, по В. Писарівському району Харківської області подано біля 900 заяв, по Чорнухінському району Харківської області подано 1069 заяв і т. ін. В той же час окремі облКС не приділили цій справі належної уваги і навіть не були в належній мірі проінформовані про стан на місцях.

Відповідно до цього завданням колгоспної системи зараз повинно бути усунення виявлених причин, для чого Вам потрібно взяти під свій особистий догляд всю роботу по цих питаннях, зокрема особливо доглянути за видачею натуральних авансів відповідно постанови ЦК та Раднаркому, провести розгортання масової роботи серед всієї маси колгоспників, зокрема переведення роботи з подачами заяви про вихід, в першу чергу з тою частиною, яка має значну кількість трудоднів, вироблених протягом 1932 року, аби таким чином одірвати їх од тих груп, що не працювали протягом 1932 року.

Настроям, що ніби-то подали заяви лише ледарі і тому їх треба виключити, не переводячи будь-якої роботи з ними, треба дати відсіч і не припускати тих випадків, що їх було припущено в Ярунському районі, Вінницької області, де значна група понад 30 чоловік була виключена без попередньої роботи на тій підставі, що всі ті, хто подав заяви,— ледарі, шкідники і зацікавлені в розвалі колгоспу.

Скільки одна із причин подачі заяв про вихід є безгосподарність в колгоспах та адміністрування коштами колгоспів та колгоспників, таким явищам треба покласти край, аж до притягнення до відповідальності тих голів колгоспів, що витрачають кошти колгоспів на капіталовкладання без попередньої на те постанови загальних зборів, чим фактично переводять їх за рахунок фонду до розподілу.

Треба поєднати основні поточні господарчо-політичні кампанії — збиральну, хлібозаготівельну з заходами зацікавлення колгоспників у зміцненні колективного господарства, в збільшенні його продукційності. Треба зосередити увагу колгоспників на боротьбі зі втратами під час збирання і молотьби і, зокрема, організувати колгоспні маси на боротьбу з крадіжками зерна під час збирання. Переведенням всіх цих заходів треба домогтися добровільного забору назад заяв про вихід, і в першу чергу з боку тієї частини колгоспників, що найбільш зацікавлені в наслідках господарювання 1932 року, працювавши протягом всієї першої половини року. Злам серед цієї частини колгоспників повинен

бути визначений шляхом більш поглибленої масової роботи серед всієї колгоспної маси.

Про становище в цьому питанні по Вашій області та про вжиті Вами заходи інформуйте правління УКЦ найближчими днями.

М. Барабаш

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, арк. 39—43. Оригінал.

№ 194

Постанова Наркомзему УРСР про заходи до запровадження сівозмін в колгоспах

19 листопада 1932 р.

Запровадження правильних сівозмін по колгоспах є одним з вирішальних заходів в боротьбі за високі та сталі врожаї, за втілення доскональної техніки, за організаційно-господарське зміцнення колгоспів.

Сівозміни, які буде заведено по колгоспах, повинні цілком відповідати планово-виробничим завданням, які одержують колгоспи, зокрема засівним завданням по культурах на весну 1933 року.

Повинні бути рішуче відкинуті будь-які спроби протиставити вимоги раціональної сівозміни виконанню планових завдань.

Практичний перехід до сівозмін треба здійснити з весни 1933 року, сполучивши проробку та заведення сівозмін з готуванням до весняної засівної кампанії.

Сівозміни, які будуть заведені по колгоспах, повинні відповідати таким головним вимогам:

а) забезпечити виконання засівних завдань по культурах на весну 1933 року та створити умови до поширення в найближчі роки засівних площ під зерновими культурами, зокрема під озиминою;

б) забезпечити належне місце в сівозміні як зерновим, так і технічним культурам, що сприяло б значному підвищенню врожайності, зокрема даючи змогу перевести належний передзасівний обробіток та внести гній;

в) забезпечити потрібними кормами наявну худобу, зважаючи також на подальший зріст поголів'я. При цьому треба в повній мірі врахувати всі джерела кормів, в тому числі всякі відходи харчових та технічних культур;

г) сівозміни, як і засівні завдання, що їх дається колгоспам, повинні бути пов'язані з наявністю робочої сили для обробітку та уборки трудомістких технічних культур, як буряк, бавовна та інші, зважаючи при цьому в повній мірі на широке втілення с.-г. машин для механізованого обробітку та уборки цих культур;

д) в повній мірі відповідати умовам та особливостям виробництва кожного колгоспу та досвідові колгоспників, аби вдало сполучити виконання планових завдань щодо товарових культур (зерно, основні технічні культури) з власними потребами колгоспу та вимогами агротехніки.

Виходячи з виробничих завдань на 1933 рік, зокрема щодо площі ярових засівів по окремих культурах і областях та зважаючи на основні показники по с. г., які накреслюються на другу п'ятирічку, та відмічаючи, що типові сівозміни, які розроблені Бюро сівозмін НКЗС України разом з с.-г. Академією та Українським інститутом рослинництва, відповідають зазначеним завданням в сполученні з вимогами агротехніки.

Колегія НКЗСправ УСРР ухвалює:

1. Типові схеми сівозмін, що розроблені Бюро сівозмін НКЗС прийняти та подати на остаточне затвердження Наркомзему Союзу (типові схеми сівозмін прикладаються) *.

2. Запропонувати облЗУ, виходячи з розподілу виробничих завдань, зокрема ярого засіву по культурах, визначити для кожного району типові схеми, зважаючи на різноманітність напрямків господарства колгоспів в кожному районі.

3. Запропонувати райземвідділам завести по колгоспах конкретні сівозміни, виходячи з основного напрямку господарства та умов виробництва кожного колгоспу, зокрема з визначеного йому засівного завдання.

4. Для практичного заведення по колгоспах сівозмін:

а) облЗУ перевести до 10 грудня обласні або міжрайонові наради в справах запровадження сівозмін, на яких обговорити рекомендовані районам типові схеми сівозмін, цілком пов'язавши їх з завданнями по весняному засіву, а також опрацювати порядок заведення сівозмін по окремих колгоспах. Наради скликати в складі: зав. райземвідділів, райагрономів, райземлевпорядників, директорів та старших агрономів МТС, голів кращих колгоспів, агрономів по окремих культурах (буряк, бавовна, коноплі тощо), представників с.-г. наукових та учбових закладів та редакторів районових газет;

б) райземвідділам на підставі матеріалів обласних або міжрайонових нарад, за участю агрономічного й землевпорядницького персоналу всіх установ району, директорів МТС та голів кращих колгоспів попередньо визначити для кожного колгоспу схеми сівозмін відповідно до його напрямку господарства та засівних завдань.

Не пізніше 25 грудня скликати районові або кущові наради колгоспів, на яких обговорити попередньо накреслені для кожного окремого колгоспу схеми сівозмін та порядок опрацювання та заведення її по колгоспах.

---

* Не подаємо.

Наради скликати в складі голів колгоспів, рільників, кращих бригадирів, голів сільрад за участю агрономічного та землевпорядницького персоналу;

в) по колгоспах остаточно опрацювати рекомендовані їм сівозміни не пізніше як до 20 січня 1933 року.

Опрацювання сівозмін повинно провести:

1. На виробничій нараді колгоспу.
2. По бригадах.
3. На правлінні колгоспу вкупі з активом.
4. На загальних зборах колгоспу.

Для безпосередньої участі в опрацюванні та прийнятті в колгоспі сівозмін, райземвідділи повинні прикріпити до кожного колгоспу агронома;

г) сівозміни, які будуть прийняті кожним колгоспом, повинні бути розглянуті та затверджені райземвідділом не пізніше 5 лютого 1933 року.

Сівозміни по кожному колгоспу до їх затвердження райземвідділом розглядаються нарадою за головуванням зав. облЗУ в складі районового агронома, директора або старшого агронома МТС, райземлевпорядника та голови відповідного колгоспу.

Райземвідділи не пізніше 10 лютого надсилають до облЗУ конкретні сівозміни, які затверджені по кожному колгоспу, зазначивши також по кожному колгоспу площу, на якій сівозміну заведено.

ОблЗУ протягом лютого мають перевірити по кожному району затверджені для окремих колгоспів сівозміни щодо відповідності їх плановим завданням, визначеним для району в цілому, зокрема, засівним завданням 1933 року та вимогам агротехніки.

Перевірені облЗУ, затверджені райземвідділами сівозміни по окремих колгоспах в порайонових зведеннях надсилаються до бюро сівозмін НКЗС для перевірки відповідності їх плановим завданням, визначеним для областей. Форму зведення даних про затверджені сівозміни визначити секторові обліку разом з бюро сівозмін НКЗС;

д) правління колгоспів повинні перевести нарізку полів в натурі для Одеської, Дніпропетровської, Донецької областей та АМСРР до 1 березня, а в останніх областях до 15 березня 1933 року з визначенням на полях встановлених сівозмін розміщення засівів та парів на 1933 рік.

Нарізка полів провадиться мірщиками колгоспу за технічним керівництвом землевпорядницького персоналу.

Правління кожного колгоспу повинні забезпечити занесення на план встановлених в натурі полів сівозмін та завести спеціальну книгу полів сівозмін, що в ній записується, під якими культурами було кожне поле, починаючи з 1931 року (в чийому б користуванні земля раніше не перебувала) та надалі щороку записувати склад культур кожного поля, техніку його обробки та одержаний врожай.

Зобов'язати управління обліку разом з бюро сівозмін в п'ятиденний термін встановити форму книги полів сівозмін та дати її місцям.

5. При нарізці полів сівозмін в натурі виходити з таких настановлень:

а) заборонити встановлення спільних полів сівозмін для груп колгоспів («сівозмінні масиви» по дільницях МТС та селах, що мають декілька колгоспів);

б) не ламати раніш встановлених сівозмін при умові їх фактичного додержування;

в) при нарізці полів сівозмін звести до конче потрібного мінімуму всякі пересування меж фактичного землекористування колгоспів.

Засіви озимини та площі, підготовлені до ярового посіву, за всяких умов мусять лишатися в користуванні колгоспів, які перевели засів чи підготовку до часу уборки врожаю;

г) при нарізці полів нових сівозмін треба в повній мірі використати наявну нарізку полів, гонів та кліток, лише в крайній потребі вдаючись до нових технічних дій;

д) при нарізці полів сівозмін треба зважити на якість грунту і умови розташування полів (рельєф, шляхи сполучення, водопостачання і т. ін.). В районах, де вже переведено інвентаризацію грунтів, її матеріали повинні бути повнотою використані при визначенні полів у сівозмінах;

е) нарізані в натурі поля сівозмін повинні давати змогу зручно розташувати в них участки окремих виробничих бригад (можливість проїзду до кожного участку, забезпечення участків водою, зручність обробітку, зокрема, складними машинами і т. ін.).

6. Для допомоги областям та районам в справі розробки і запровадження по колгоспах сівозмін утворити 8 бригад НКЗсправ під керівництвом відповідальних робітників Наркомзему та с.-г. Академії, з участю кращих спеціалістів, які повинні працювати на місцях з 1 грудня по 1 січня 1933 року і взяти безпосередню участь як в роботі облЗУ, обласних або міжрайонових нарад в справі сівозмін, так і в роботі кількох районів.

7. Для допомоги колгоспам при заведенні сівозмін, а також в справі готування до весняного сіву прохати уряд видати постанову про відрядження в розпорядження райземвідділів терміном з 1 грудня 1932 року по 1 березня 1933 року агрономів, що працюють в різних установах.

Доручити управлінню кадрів по згоді з галузевими управліннями протягом доби внести конкретні пропозиції для піднесення питання перед урядом.

8. Запропонувати техпропу Наркомзему разом з с.-г. Академією та бюро сівозмін до 1 грудня розробити календарний план видання підручної довідної та популярної літератури в справах сівозмін та розгорнути масову кампанію в пресі.

Всі видання, які будуть накреслені в цьому плані, можуть друкуватися лише після попереднього прогляду та візи Бюро сівозмін.

9. Для заохочування спеціалістів до активної роботи в справі сівозмін утворити спеціальний преміальний фонд для нагороди спеціалістів, які виявляють себе кращими ударниками по практичному застосуванню сівозмін по колгоспах.

10. З метою відповідного керівництва роботою на місцях в справі запровадження сівозмін Бюро сівозмін Наркомзему УСРР щомісячно скликати наради керівників Бюро сівозмін облЗУ.

Першу нараду скликати 3 грудня.

11. Управлінню обліку разом з Бюро сівозмін протягом п'яти днів розробити та подати на затвердження форму та порядок обліку перебігу робіт по розробці та застосуванню сівозмін, а також остаточної звітності про сівозмінники, які будуть заведені по колгоспах.

Нарком земельних справ Одинцов.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 13, спр. 3, арк. 520—523. Склографічний відбиток.

№ 195

Постанова Наркомзему УРСР про поліпшення складу рахівників і бухгалтерів колгоспів

28 листопада 1932 р.

Враховуючи, що в великій кількості колгоспів незадовільно підібрані рахівники та бухгалтери, які нерідко з'являються антирадянськими елементами, злісно саботують хлібозаготівлі, затримують та перекручують облік хліба й тим самим сприяють зриву у виконанні плану хлібозаготівель, крадіжці хліба, незаконному його витрачанню та інше, Наркомземсправ, з метою поліпшення складу рахівників й бухгалтерів в колгоспах ухвалює:

1. Зобов'язати облЗУ та райЗУ негайно організувати перевірку складу рахівників та бухгалтерів в колгоспах, які незадовільно виконують план хлібозаготівель, виявивши всі чужді, антирадянські елементи, негайно усунувши їх з роботи й виключивши зі складу колгоспів.

Зобов'язати правління колгоспів, райЗУ, облЗУ висунути нові кадри рахівників, замість знятих, подавши їх на затвердження РВК.

2. Притягувати до судової відповідальності на підставі декрету з 7 серпня [90], як розкрадчиків державної та громадської власності — комірників, бухгалтерів, рахівників, завгоспів та вагарів, що приховують хліб від обліку та складають брехливі облікові відомості з метою полегшення крадіжок й тим самим з метою зриву плану хлібозаготівель та інших державних зобов'язань.

3. Разом з правлінням колгоспів покласти на рахівників та бухгалтерів відповідальність за правильний облік хліба в колгоспах, зобов'язавши правління колгоспів на кожний день перевіряти правильність обліку хліба, який надходить до колгоспів.

4. Встановити, що всяка витрата хліба в усіх колгоспах, в тому числі натураванси на годівлю скота та ін., повинна провадитись за ордерами і відомостями, з обов'язковим підписом голови правління колгоспу, рахівника або бухгалтера. Встановити, що відомості про виданий комірникам хліб щодня передаються рахівнику або бухгалтеру колгоспу для контролю.

5. Покласти на рахівників разом з правлінням колгоспу відповідальність за правильність обліку наявних хлібних ресурсів колгоспу та правильність відомостей, що подаються державним організаціям в цих питаннях.

6. Пропонувати ревкомісіям колгоспів забезпечити пильну перевірку та контроль за постановкою обліку хліба.

7. З метою підготування належних рахівних кадрів для колгоспу запропонувати управлінню кадрів разом з управлінням обліку та звітності Наркомземсправ організувати, починаючи з середини грудня місяця, підготовку 21 000 колгоспних рахівників. Разом з тим, не пізніше 5 грудня подати на затвердження колегії план перепідготовки наявних колгоспних рахівників.

8. Зобов'язати облЗУ та РЗУ забезпечити набор рахівників з кращих ударників-колгоспників, що виявили себе відданими справі колгоспного будівництва.

9. Управлінню організації праці та розподілу прибутків не пізніше 5 грудня подати проект постанови колегії Наркомземсправ про оплату рахівників в колгоспах, поставивши за мету закріплення за колгоспами належного рахівничого складу та безпосереднє зацікавлення рахівників в наслідках господарювання колгоспів.

Заступник Наркомземсправ УСРР Яблонський.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 13, спр. 3, арк. 533—534. Склографічний відбиток.

№ 196

Постанова Наркомзему УРСР про організацію виробничих семінарів для перепідготовки масових кадрів до весняної засівкампанії 1933 року

13 грудня 1932 р.

Надаючи величезного значення справі обліку, перевірки та перепідготовки масових кадрів соціалістичного сільського гос-

подарства та в розвиток постанови НКЗС з 28 листопада № 541 та п. 18 постанови з 2 грудня № 512[91] НКЗсправ ухвалює:

1. Крім тих, що готуються через 3½-місячні курси, 91 000 масових кадрів перепідготувати до весняної засівкампанії через виробничі семінари й зльоти весь склад низових с.-г. кадрів радгоспів, МТС і колгоспів (голів колгоспів, членів правлінь, полеводів, бригадирів, бригадирів-трактористів та стернових, рахівників та ін.), що підготовлені в минулому році, а також і тих, що зовсім не проходили курсів у минулих роках і не будуть відряджені в цьому році на 3½-місячні курси, орієнтовно для колгоспів таку кількість:

а) голів правлінь колгоспів . . .	20000	чол.
б) членів правлінь — рільників . .	24000	»
в) бригадирів різних галузей . .	48000	»
г) рахівників	38000	»
Разом	130000	чол.

2. Контингент перепідготовки для радгоспів і МТС повинні встановити с.-г. трести і тракороцентри протягом однієї декади, тобто до 20 грудня, з тим, щоб вся перепідготовка охопила всю кількість кадрів масової кваліфікації, що є по радгоспах і МТС. Встановлені контингенти подати сектору підготовки масових кадрів не пізніше 25 грудня.

3. Перепідготовку провести на 7—10-денних виробничих семінарах, організуючи їх по великих радгоспах, колгоспах і МТС з терміном між 1 лютого до 15 лютого для рахівників — 15-денні семінари.

4. Відрядження на семінари пов'язати з перевіркою наявного складу масових кадрів, усуваючи класово-ворожі і розкладницькі елементи, що своєю розкладницькою роботою зривають політично-господарські кампанії і тим зривають організаційно-господарське зміцнення колгоспів.

5. Запропонувати науково-дослідчому інститутові кадрів розробити в погодженні з управою кадрів НКЗС і надіслати безпосередньо на місця програми для цих семінарів не пізніше 15 січня з тим, щоб забезпечити початок навчання з 1 лютого.

6. Фінансування учбової частини семінарів для колгоспівських кадрів віднести за рахунок асигнувань з місцевого бюджету, для чого запропонувати фінансовому сектору внести вартість проведення семінарів до загального кошторису підготовки масових кадрів; семінари для радгоспівських робітників провадяться за рахунок самих радгоспів. Матеріальне забезпечення курсантів на час проведення семінарів покласти на ті колгоспи або радгоспи, що відрядять своїх членів або робітників на семінари.

7. Сектору підготовки масових кадрів забезпечити своєчасне доведення планів перепідготовки та вказівок в справі організації

до областей і АМСРР і прослідкувати за тим, щоб навчання почалося у встановлений термін, тобто з 1 лютого.

8. Зобов'язати облземвідділи, НКЗС, АМСРР, райземвідділи, с.-г. трести та фахові трактороцентри провести до 15 лютого облік зазначених низових с.-г. кадрів, а управі обліку й економіки НКЗС опрацювати форми обліку, не пізніше 20 грудня надіслати на місця та забезпечити зведення матеріалів.

9. З метою надання можливості досконально обізнатися, усвідомити і керуватися постановами партії і уряду по с[ільському] господарству, з питань колгоспного будівництва, організації господарства і праці в колгоспах, радгоспах та МТС, зобов'язати науково-дослідчий інститут кадрів в термін до 15 лютого опрацювати політично-організаційно-виробничий довідник голови і членів правління колгоспу, зав. фермою, бригадирів, бригадирів-трактористів і трактористів-стернових.

Заступник народного комісара
земельних справ України Яблонський.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 13, спр. 3, арк. 570—571. Склографічний відбиток.

КОЛГОСПНЕ БУДІВНИЦТВО НА УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1931 ТА 1932 РР.

№ 197

Доповідна записка інструктора Укрколгоспцентру про обстеження артілі «Перебудова» Володимирської сільради Межівського району

8 вересня 1931 р.

1. Склад правління артілі — 7 членів і 3 кандидата, в кандидатах 2 жінки.

2. Організована загальна виробнича нарада, окремо жіночої, а також і бригадних нарад не утворено.

3. Бюро праці не організовано, а роботу в часті організації праці проводе виділений член правління, який проробляє всі матеріали, потім виносить на проробку виробничої наради, на правління, а також на затвердження загальних зборів колгоспу.

4. Артіль має виробничий річний план, а також і робочі плани по кожній галузі робіт і, зокрема, по бригадах. За справу виконання завдань відповідає бригадир, крім того, до кожної бригади ще прикріплений член правління. Бригадир, а також і прикріплений член відчитуються за свою роботу на засіданні правлінь, а також на загальних зборах колгоспів. Норми виробки по всіх роботах весняної засівної кампанії, уборочної, молотьби, осінньої засівкампанії і оранки зябі — норми, застосовані УКЦ, запроваджена відрядність робіт. По тих роботах, де не зазначені норми УКЦ, проробляються на місці керівником праці, потім на виробничій нараді і затверджуються правлінням і загальними зборами.

5. Всі норми виробки виконувались по всіх кампаніях, але ж під час осінньої засівної кампанії норми повністю не виконуються. Наприклад, норми УКЦ: посів 13-ти рядковою сівалкою в день 5,5 га, а виконується 3,5 га. Це дійсно затягує виконання плану засіву озимини. Правління пояснює це тим, що коні зовсім слабі і норми через це не виконуються і дійсно через нагруженість коней і кепсько налажений уход за кіньми, коні знаходяться в поганому вигляді.

6. Облік праці і запровадження нового рахівництва: облік праці провадиться безпосередньо бригадирами в своїх бригадах, до малограмотних бригадирів виділені грамотні підростки, які допомагають в цій справі провадити запис в трудові книжки колгоспникам. Запис провадиться своєчасно. В колгоспі повністю запроваджено нове рахівництво згідно з вказівкою УКЦ.

7. Бідняцька група в колгоспі є, в складі її 62 чол., яка пророблює не тільки господарчо-політичні завдання колгоспу, а активно всі члени провадять роботу у виробничих бригадах, які з'являються зразком в роботі по виконанню норм виробки і об'явили себе за ударників.

8. Жінок делегаток в колгоспі є 17, які теж всі є ударницями і зразковими на виробництві, які ведуть перед на усіх роботах.

9. Бригади склали поміж собою умови на соцзмагання і по виконанню різних робіт переводиться перевірка і всі гарні, а також і недоліки в роботі висвітлюються як в стінній колгоспній газеті, а також і в районовій.

10. Виконання колгоспом господарчих і політичних завдань:

а) хлібозаготівлі виконано 48%
б) позики 3-го вирішального 9100 [крб.] виконано 100%
в) план осінньої засівної кампанії 41%
г) молотьба 95%
д) план м'ясозаготівель 100%
е) фінміроприємства 100%

11. Постанову НКЗС і УКЦ Союзу РСР про розподіл наслідків господарювання пророблено на загальних зборах колгоспників. Аванс колгоспникам як грішми, а також і хлібом видається згідно вироблених трудоднів. Хліба видано авансом лише по 1 кг. на трудодень.

2. Наряд, наданий РКС на відходництво колгоспників до промисловості, виконано повністю.

13. Керівництво з боку РКС забезпечене. Всі питання, які підіймає колгосп перед РКС і райвиконкомом, а також і другими районовими організаціями, своєчасно має на них відповіді.

Інструктор УКЦ
Оргсектор Резніченко

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 580, арк. 104—105. Оригінал.

№ 198

Постанова президії Старобільської районної КК — РСІ про організацію праці і розподіл наслідків господарювання в колгоспах району

12 вересня 1931 р.

1. Констатувати, що ні МТС ні РКС не поставили [в] своїх колгоспах правильної організації праці, планів до бригад не доведено, коней обезлічено і постійних робітників до коней не

прикріплено, плани колгоспу складені, але само правління їх не виконує і зовсім не користується [ними].

2. Наряди на роботу по деяких колгоспах не видаються в письмовій формі, а віддаються розпорядження на словах (артіль Сталіна — Курячівка і «Новий стиль» — Шульгинка), правління цих артілей пояснює це відсутністю бланків, але це дурниця, бо бланки можна награфити.

3. Відмітити неприпустимо недбайливе ставлення колгоспів до запису трудоднів в трудкнижках колгоспників, так в артілі «Новий стиль» (Шульгинка) досі трудкнижки не заведені, між тим агроном МТС сидить там весь час і не баче цього.

4. Система керівництва колгоспами в МТС і РКС провадиться без будь-якого плану, інструктивні наради не практикуються. Інструкторський апарат робить хто що нагадає, а то і зовсім займається гастролерством, агроном МТС Гайдуков робить ціле літо в Шульгинці, а не знає скільки посіяно за цілих 4 дні. Старший агроном і директор МТС наїжджає в колгоспи часто, але постановкою праці в колгоспах, роботою тяглової сили, правильним її використанням не цікавляться і навіть там, де їх агроном знаходиться безвиїздно (с. Шульгинка), не перевіряють роботи свого агронома, завдяки чому в колгоспах неправильно поставлена організація праці.

5. Розподіл авансів хліба і промкраму, одержаного за хлібозаготівлі, по деяких колгоспах проведено не по трудоднях, а по їдцях, артіль «Новий стиль» і артіль ім. Леніна — с. Шульгинка, артіль Петровського — с. Підгорівка, артіль Сталіна — с. Курячівка, бідняцько-батрацькі групи жодного разу не збирались і в розподілі ніякої участі не брали, в с. Шульгинка відсутній голова сільКНС, в с. Підгорівці хоча і є голова сільКНС, але роботи не провадить, керівництва райКНС також ніякого немає, завдяки чому біднота в обстежених колгоспах ініціативи не проявляє, райуповноважені роботі бідняцько-батрацьких груп не приділяють належної уваги, а тому рахувати за необхідне:

1. Скупчити увагу партосередку навколо організації роботи бідняцько-батрацьких груп, через які провести правильний розподіл наслідків господарювання, для чого просити РПК дати належну директиву і партосередкам.

2. Доручити райКНС розробити план закріплення і розгорнення роботи КНС і подати його на затвердження президії РКНС не пізніше 25 вересня.

3. Запропонувати МТС і РКС не пізніше 25 вересня скласти графік переведення в життя постанов червневого пленуму ЦК ВКП(б) про організацію праці в колгоспах [92] і постанову колегії НКЗС про розподіл наслідків господарювання [93]. На підставі цього графіка організувати масову перевірку стану організації праці в колгоспах, використавши для цієї мети групи сприяння РСІ при колгоспах [94].

№

Зведення Наркомзему УРСР про стан колективізації

I. Розподіл колгоспів за видами,

(за даними поштових зводок

	Кількість колгоспів				Орна земля
	[Всього]	В тому числі:			Загальна площа орної землі селянського користування (без садиби)
		[Комун]	[Артілей]	[ТСОЗів]	
Степ (без АМСРР)	12 409	376	11 150	883	11 462,0
Молдавська АСРР	732	17	632	83	606,7
Лівобережжя	7817	221	6824	772	5052,7
Правобережжя	7342	129	7094	119	6197,3
Полісся	3850	83	3629	138	2668,7
Україна	32 150	826	29 329	1995	25 987,4
Було на 20.IX					

Примітка. 1) База — вихідні дані (загальна площа орної землі се-
нах без куркульських та без тих, що фактично не займа-
за даними почтових зводок РЗВ.
2) В розробку ввійшли всі райони України, з них відо-
зводок взято відомості за попередні строки.

ЦДАЖР УРСР, ф. 337, оп. 9, спр. 9953, арк. 8. Склографічний відбиток.

4. Негайно перевірити розподіл авансів по всіх колгоспах через групу сприяння РСІ з тим, аби до початку загального розподілу виправити викривлення і не припускати в дальшому таких помилок.

5. Запропонувати РКС і МТС по своїх колгоспах провести декадник перевірки запису трудоднів в трудкнижках колгоспників і до 1 жовтня завести такі кожній артілі і вести їх в ажурі. Групам сприяння РСІ перевірити запис трудоднів і дати матеріал до РСІ не пізніше 5 вересня. МТС не пізніше 25 вересня видати трудкнижки всім трактористам і завести точний облік трудоднів за кожні 5 днів, записуючи їх в трудкнижках.

сільського господарства України на 30 вересня 1931 року

11 жовтня 1931 р.

колективізація орної землі та господарства

райземвідділів та міськземвідділів)

(в тис. га)		Господарств:			Подано заяв про вступ до колгоспів за час 20.IX—30.IX 1931 р.
Усуспільнено:		Загальна кількість господарств без куркульських та без тих, що не займаються сільським господарством	Усуспільнено:		
Абсолютно*	У %%		Абсолютно*	У %%	
9987,6	87,1	1 255 742	1 087 945	86,6	929
372,6	61,4	113 846	77981	68,4	—
3466,8	68,6	1 003 281	703 313	70,1	1058
3874,2	62,5	1 792 064	1 166 547	65,1	650
1000,5	37,5	598 544	239 026	39,0	2242
18 701,7	72,0 71,4	4 763 467◆	3 274 812	68,0 68,3	4879

лянського користування без садиби та загальна кількість господарств в райо-ються с-г. виробництвом, а також відомості про стан колективізації) взято

мості за станом на 30.IX. по 232 районах, по решті районів за неодержанням

СЕКТОР ОБЛІКУ НКЗС
БЮРО ЗВОДОК

* В цифрах.

6. За недбайливе ставлення щодо виконання постанов червневого пленуму ЦК ВКП(б) про організацію праці в колгоспах та постанови НКЗС про розподіл наслідків господарювання директору МТС т. Суханову і голові РКС т. Шушара оголосити догану через пресу.

Прийняти до відома заяву т. Акімкіна про зняття голови правління артілі «Новий стиль» за припущення куркульського розподілу авансів на їдця і п'янки в колгоспах.

Голова РСІ Васильєв.
Секретар Акімкін.

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 9, спр. 761, арк. 53—54. Оригінал.

№ 200

Рапорт колгоспників-ударників Слов'янського району ЦК КП(б)У і ВУЦВК про успішне завершення суцільної колективізації в районі

10 жовтня 1931 р.

Районовий зльот 400 ударників колгоспників Слов'янщини, підсумовуючи переведення політгосподарчих кампаній на селі, з погордою відзначає, що на основі послідовного проведення ленінської політики, завдання партії та Уряду щодо соціалістичної перебудови господарства — виконано.

98% бідняцько-середняцьких господарств району ще до початку весняної засівкампанії перейшли на колгоспні форми господарювання на основі суцільної колективізації, успішно ліквідуючи куркульню як клас.

З другої більшовицької весни на основі завершення суцільної колективізації, будівництва МТС та поширення радгоспного сектора ми вийшли з великими перемогами.

План весняної засівкампанії виконано на 102%.

Повнотою виконано завдання щодо будівництва великого городнього господарства.

Площа зрошування городів зросла на 666% проти минулого року й вже цього року досягає — 2 800 га.

Більшовицькі зразки соціалістичної праці колгоспів Слов'янщина показала також і під час збиральної кампанії. Збирання врожаю по району проведено за 7 днів.

Молотьба, поруч з переведенням скиртування хлібів та лущіння стерні, в основному по району закінчені за 21 день проти 24 днів за планом.

Проведено землевпорядження району, відповідно до спеціалізації району.

Осінню сівбу провадимо в нових межах, чітко додержуючись запроектованих сівозмін.

План сівби озимини на площі 12 000 га і жита на зелений корм — 2 000 га — виконано.

План сортозміни виконали повнотою, перевівши останній на площі 3 323 га.

Весь засів озимини провели рядковими сівалками, очищеним насінням. Площу під озиму пшеницю засіяли протрієрованим та протруєним посівзерном.

Проведення осінньої сівби було щільно поєднано з виконанням й інших невідкладних с.-г. політкампаній.

Річний план хлібозаготівлі виконано на 100%.

М'ясозаготівлю за підвищеним додатковим планом виконано на 96% та першопочаткового плану на 132%.

План другорядного експорту виконано з 1 січня по 1 вересня 1931 року на 146%.

План заготівлі шкірсировини з 1 січня по 1 вересня 1931 року виконано на 129% та вовни овечої на 117%.

Колгоспами виконано план здачі городини на 1 жовтня на 138%; забезпечуємо здачу городини проти плану НК постачання на 201%.

Вивезено дров і матеріалів — 38 090 тонн, в тому числі експортного — 1 720 тонн.

Вивезено глини для керамічних заводів — 6 045 тонн.

План мобілізації коштів по району виконано:

Особий квартал — 105,5%

I квартал — 100%

II квартал — 100,1%

III квартал — 108,4%

Реалізовано позики — 3-го вирішального року — 117,7%, з них серед селян — 111,6%.

Надійшло готівкою за квартальним призначенням — 145%, з них від селян — 180%.

Загальним обов'язковим навчанням охоплено 99%.

Підготовлено бригадирів та майстрів с.-г.—700 осіб. Величезних успіхів досягнуто в справі колгоспного будівництва.

По колгоспах буде збудовано в 1931 році 27 конюшень на 1 340 стаєнь, 8 корівників на 806 голів; 21 свинарник на 1 070 свиномісць, 9 зернозсипищ на 570 тонн.

Всі ці будівлі збудовано виключно з місцевих будматеріалів.

Надаючи величезного значення великому соціалістичному тваринництву, ми цього року вже організували по колгоспах 8 товарових ферм, 9 свинарських ферм.

За III квартал 1931 року здано радгоспними і колгоспними фермами 1 600 тис. літрів молока для робітничого постачання.

Утворюємо основну підвалину для подальшого розвитку тваринництва — сталу кормову базу.

Площа засіву кормових культур в порівнянні з минулим роком зросла на 246% і складає 6116 га.

План силосування по району виконано на 83%.

Вперто на всіх без винятку роботах проводимо відрядність, застосовуючи соціалістичні методи праці — ударництво та соцзмагання.

Це дає змогу колгоспам не тільки впоратися з своїми роботами, а й допомогти промисловості робітною і тягловою силою.

Надіслано до шахт Донбасу 271 чоловік.

Наслідком переваги великого колективного господарства та переозброєння його на вищій технічній базі ми значно підвищи-

ли ефективність господарства, а також поліпшили матеріальний стан колгоспників.

Валова продукція сільського господарства (колгоспний, радгоспний сектор) цього року складає — 13 900 000 крб. проти 9 000 000 крб. минулого року, в тім числі по городньому господарству — 5 257 000 крб. проти 2 200 000 крб. минулого року.

Усі господарчо-політичні кампанії провадимо на основі широко розгорнутої масово-політичної роботи.

Нечуваний виробничий ентузіазм, творча самодіяльність багатотисячних робітничих і колгоспних мас, правильна організація праці й обліку, широке застосування змагання й ударництва, практичне здійснення відрядництва як бригадного, так і індивідуального, ліквідація знеособлення — запорука наших перемог.

Цих здобутків ми дістали на засадах непохитного здійснення генеральної лінії партії, наслідком нещадної боротьби з глитаєм, ліквідуючи як клас на базі суцільної колективізації, в непримиренній боротьбі з опортунізмом усіх гатунків.

Ми й далі за проводом ЦК партії будемо вперто з більшовицькою завзятістю боротися за соціалістичну перебудову сільського господарства, за успішне виконання завдань майбутнього останнього року п'ятирічки.

Ми й далі будемо вперто боротися за нові рекордні цифри високо-інтенсивного спеціалізованого сільського господарства.

Ми викликаємо на міжрайонове соціалістичне змагання передові райони України на першість по організації найвищої прибутковості с.-г. виробництва.

Президія зльоту.

Партархів Інституту партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 1476, арк. 248—250. Копія.

№ 201

Із доповідної записки ЦК КП(б)У про виконання постанови ЦК ВКП(б) на доповідь Шевченківської МТС

Жовтень 1931 р.

«ЦК считает необходимым дальнейшее развитие Шевченковской станции как первой и наиболее крепкой МТС в сторону обобществления и технической перестройки основных отраслей сельского хозяйства в ее районе в направлении полного обобществления полеводства, подъема животноводства и дальнейшего его обобществления, обратив особое внимание в ближайший период на развитие свиноводства как в общественном секторе, так и в индивидуальном хозяйстве колхозников и кооперированного кре-

стьянства. Вместе с тем обратить внимание на дальнейшее внедрение интенсивных отраслей и культур (виноградарство, огородничество и проч.) и постройку обобществленных предприятий по переработке с.-х. продукции на основе максимального привлечения средств самих колхозников». (Из постановления ЦК) *.

Крепнущая с каждым днем организационно-техническая помощь Шевченковской МТС, значительный рост завоеванного станцией [авторитета] среди окружающего населения за весь предшествующий период ее деятельности, возросшая политическая и хозяйственная активность колхозных масс, наличие крепкого колхозного актива, воспитанного в борьбе за социалистическое переустройство села и освоение техники, широкое вовлечение рядовых колхозников к участию в организационно-производственной работе станции и колхозов, твердое закрепление основных принципов организации труда и оплаты на основе внедрения сдельщины во все процессы производства, рост заинтересованности колхозников во вложении своих трудовых затрат и проч. создали полную возможность для МТС к переходу и обслуживанию еще большей земельной территории и новых пластов колхозников. Так, если на 1 октября 1930 года Шевченковская МТС обслуживала 58 473 *га* (сюда входит хозяйство усадьбы МТС с пахотной землей — 6 878 *га*) земли 71 колхоза и 1 хозяйство МТС с 5 242 дворами, то на 15 октября 1931 года ею охватывается 97 721 *га* 94 колхозов, 7 555 дворов и 1 хозяйство МТС. Причем, главное пополнение района деятельности пошло за счет присоединения значительной части б[ывшей] Петровской I кооперативной МТС.

Широкий размах количественного роста МТС одновременно сопровождался и ростом количественных показателей во всей организационно-производственной работе станции и колхозном строительстве по пути все большего обобществления и коренного технического переустройства основных отраслей сельского хозяйства.

Так, если на 1 октября 1930 г. во всем районе деятельности МТС коллективизацией было охвачено 82% хозяйств, то на 15 октября 1931 г. охват был 99%.

По сравнению с 1930 г. рост коллективизации обобществления протекал в нормальных условиях, без повторения хозяйственно-политических эксцессов, которые наблюдались в 1930 году, исключительно на добровольных началах, при широкой разъяснительной работе со стороны районных, партийных, советских организаций и самой МТС.

---

* Див. «Коллективизация сельского хозяйства. Важнейшие постановления Коммунистической партии и Советского правительства», док. № 99, стор. 317.

На	1.X-1930 г.	обобществлено	было	2 676 шт.	лошадей	41%
»	15. X-1931 г.	»	»	6 558 »	»	100%
»	1. X-1930 г.	»	»	724 »	коров	22%
»	1.IX-1931 г.	»	»	1 816 »	»	46%
»	1. X-1930 г.	»	»	344 »	свиней	84%
»	1.IX-1931 г.	»	»	1 083 »	»	63%
»	15. X-1930 г.	»	»	220 га	винограда	17%
»	1. X-1931 г.	»	»	364,55 га	»	29%
»	1. X-1930 г.	»	»	333 га	огородов	28%
»	1. X-1931 г.	»	»	664 га	»	54%

На	1930 г.	обобществлено	было	мертвого	инвентаря	83%
»	1931 г.	»	»	»	»	100%

Таким образом, в 1931 г. Шевченковская МТС окончательно завершила сплошную коллективизацию, прочно закрепила колхозное строительство путем 100% обобществления основных средств производства (земля, тягловая сила и мертвый инвентарь) и подвела фундамент под вновь развивающиеся перспективные отрасли сельского хозяйства (продуктивный скот, виноградарство, огородничество) путем довольно значительного обобществления и этих интенсивных отраслей.

Наряду с широким размахом колхозного строительства, с охватом до 7555 дворов, количественным ростом МТС по площади почти в $1^1/_2$ раза по сравнению с 1930 г., т. е. до 100 000 га полного обобществления всего полевого хозяйства — и в значительной мере остальных отраслей с.-х., в течение 1931 г. шла коренная технико-экономическая переделка всего района деятельности МТС — так:

[1.] Выполняя директивные постановления партии о количественном росте животноводства и интенсивных отраслей уже в 1931 году Шевченковская МТС добилась следующих результатов: 1) по крупному рогатому скоту увеличения общего поголовья коров по сравнению с 1930 г. из расчета на 1 сентября 1931 г. на 26,5%. Удельный вес племенного скота в общем стаде увеличился почти в 3 раза, товарность молочно-товарной фермы дошла до 61,7%, вместо 42—43% в 1930 году, обобществление коров с 22% в 1930 г. выросло до 71% в 1931 г. База развития молочного скота — молодняк — по сравнению с 1930 г. выросла на 37,6% и на 1 января 1932 г. намечено обобществлением охватить 100% всего молодняка крупного рогатого скота.

2) По свиноводству — увеличение на 1 сентября 1931 г. по сравнению с 1930 г. свиноматок в колхозном секторе на 310% и индивидуальном 995%, а всего на 420% и на 1 января 1932 г. стадо свиноматок общего поголовья на 700% против прошлого года и по молодняку в сравнении с 1930 г. рост на 288%.

3) В соответствии с большим ростом животноводства намного изменились направление и система полевого хозяйства. Из хозяйства чисто зернового они стали в значительной мере переделываться в направлении создания кормовой базы для разви-

вающегося животноводства и технических культур. Так, площадь под травами и корнеплодами выросла с 1 733 *га* до 4 572 *га*, т. е. на 265% в % отношении к общей площади в 1930 г., к 1931 г. с 2,9% до 4,7%. Значительное место стали занимать технические культуры (подсолнух, лен, клещевина и др.), которые с 7,3% к общей площади 1930 г .увеличились до 8,2% в 1931 г. В части зерновых культур резко уменьшилась в площади и % отношении яровая пшеница (дающая чрезвычайно сниженный урожай), т. е. с 20,8% до 5,6% и вместо нее имеется значительный рост ячменя с 11,6% до 17,9%, кормовых и технических культур с 10,2% до 12,9%.

Вся расстановка полевых культур уложена в рамки определенных севооборотов, где площадь озимых, яровых культур из расчета на 1931 г. исчислена по количеству рабочих рук, тягловой силы и другим требованиям агротехники и планового хозяйства. Все колхозы с осени 1931 г. перешли на выполнение указанных севооборотов. Озимые посевы произведены исключительно чистосортными семенами стандартных сортов «Украинка» и «Кооператорка».

Озимь заложена в виде сплошных массивов, охватывающих озимые посевы смежных колхозов. Чистых и кулисных паров в 1931 г. сделано 15,9%, вместо 13,4% в 1930 г.

По парам и пропашным культурам в 1931 г. озимых культур посеяно 72% ко всей площади озими вместо 60% в 1930 году. Выдержаны полностью ряд агротехнических приемов, обеспечивающих получение более полного урожая в 1932 г. по сравнению с 1931 г. (100% очистки, протравливания семян, оптимальные сроки сева), уже на 15 октября зяблевая вспашка под яровые культуры на 1932 г. сделана в количестве 40% ко всей площади, требуемой по плану.

4) В 1931 году впервые было приступлено к специализации с.-х. района деятельности Шевченковской МТС по отдельным его частям с доведением таковой до отдельного колхоза. Так, в местах, наиболее приспособленных по природным условиям, с густым расположением колхозов, особенно в крупных колхозах, станцией [будут заложены] большие площади виноградников европейских сортов, к весне 1932 г. будет виноградников (европейских сортов) 171 *га*. Заложены молочно-товарные фермы в числе 20 шт. на 3 043 головы крупного скота, свиноводческие фермы 23 шт. на 2 005 свиноматок. Выделены специальные колхозы по посеву техкультур, семеноводческие, животноводческие, виноградные, огородные и прочие. Вся специализация идет по принципу кустового расположения по территории и концентрации мероприятий в наиболее крупных колхозах и создания из них крупных специализированных с.-х. предприятий, причем специализация отдельных колхозов увязывается в систему единого планового хозяйства и централизованного руководства в лице МТС.

В 1931 г. были проведены мероприятия, резко сказавшиеся на организационно-производственном укреплении колхозов (внедрение сдельщины, снижение накладных расходов, укрупнение колхозов и применение новых форм организации труда — социалистическое соревнование, межколхозный буксир и проч). В части внедрения сдельщины со стороны МТС были изданы в массовом количестве специальные инструкции к весеннему циклу работ, к уборке и молотьбе и пр., где достаточно полно изложены формы организации труда, требуемое количество выполняемой работы и расчеты оплаты труда в трудоднях, в зависимости от фактического выполнения установленных норм.

Вопросы о сдельщине были подвергнуты серьезной проработке на кустовых и участковых совещаниях колхозников, на колхозных собраниях, на агротехнических совещаниях, пленумах совета МТС и проч. При этом основной формой первичной производственной ячейки, которая была принята и фактически закрепившаяся по всей МТС — это бригадная форма для выполнения определенного цикла работ на данном производственном участке, закрепленном за бригадой. Так, отдельно бригады выделяются на обработку пропашных культур, на уборку хлеба, на молотьбу, уборку пропашных культур и пр. Внутри таких бригад комплексные работы в свою очередь разбиваются на отдельные операции, выполняемые специально выделенными людьми согласно определенных норм выработки.

В крупных колхозах осуществлено цеховое прикрепление к определенным участкам и площадям с побригадной (в основном) специализацией по видам работ (боронование — отдельная бригада, посев сеялками — другая бригада и пр.).

Особый упор в проводимых мероприятиях со стороны МТС было — доведение задания колхознику до производственного участка, орудия [или] * машины, учет фактической индивидуальной выработки и качества проделанной работы, что в значительной мере удалось осуществить уже в 1931 году.

Твердое проведение сдельщины поразительным образом сказалось в уменьшении затрат трудовых дней на 1 га, [при] проведении одних и тех же работ по сравнению с 1930 г. выросла производительность труда, и ценность заработанного трудодня приобретает в глазах колхозника значительно большее место. Приводимая таблица № 1 (при сем прилагаемая) ** характеризует затраты трудовых дней на отдельные виды работ в 1930 г. и 1931 г. В результате внедрения сдельщины намного поднялась заинтересованность колхозников в затрате своего труда в коллективе. Если в 1930 г. средний процент выхода на работу колхозников не превышал 70%, то в 1931 г. он дошел до 90%. Зна-

* У тексті документа «для».

** Таблиці не додаємо.

чительно усилилась трудовая дисциплина и вырос авторитет руководителей коллективного хозяйства.

Вместе с ростом реальной ценности трудодня, благодаря значительному их абсолютному уменьшению на 1 единицу площади и более точному справедливому учету затрат таковых, стали расти накладные расходы в колхозах и особенно на разбухающий управленческий аппарат с излишне высокой оплатой и увеличенный штат постоянных рабочих за счет прямых производителей — колхозников. Так, произведенное МТС весной этого года выборочное обследование размеров накладных расходов в колхозах выявило ряд ненормальностей и серьезную угрозу самой ценности трудодня и заинтересованности самих колхозников в повышении производительности труда. Таблица № 2 характеризует это положение *.

В силу этих причин МТС совместно с районными организациями повела решительную борьбу с накладными расходами, одновременно дав схемы оплаты управленческого аппарата в зависимости от направления хозяйства (полеводство, животноводство, интенсивность и проч.), крупности его и степени выполнения качественных показателей (схема и инструкция при сем прилагаются) *.

Этот материал был издан в специальной инструкции, разосланной и проработанной в колхозах в августе 1931 года.

В 1931 году полностью осуществилось основное решение партии и VI съезда Советов о распределении натуральной части и денежных авансов исключительно по количеству отработанных трудодней, но до последнего времени МТС пришлось вести борьбу в некоторых колхозах со скрытой формой поедоцкого распределения муки и прочих продуктов продовольствия на нетрудоспособных членов семьи, трудоспособные члены которой мало принимали участия в работе колхозов по неуважительным причинам.

В абсолютной массе колхозов счетоводство поставлено удовлетворительно, записи трудодней в трудовые книжки ведутся не позже чем раз в 5—10 дней, но есть отсталые колхозы в этом отношении, благодаря отсутствию достаточно подготовленных людей. Одним из серьезных участков работы, которому МТС уделяла особое внимание — дальнейшее укрепление одной части колхозов за счет слияния их и создания организационно-хозяйственных условий и предпосылки для укрупнения других колхозов. Причем вопрос о слиянии разрешался окончательно в положительном смысле лишь при наличии достаточных условий, обеспечивающих безболезненность в проведении этого мероприятия и очевидной хозяйственно-политической целеспособности и при добровольном желании самих колхозников. Слияние произведено по нескольким населенным пунктам, где колхозов было 2

* Таблиці, схеми та інструкції не додаємо.

или несколько при наличии полной организационно-хозяйственной целесообразности в их слиянии без коренной ломки всего хозяйства.

Так: в с. Бернадовка слились 2 колхоза — «День врожаю» — 85 дворов и «Вільна праця» — 91 двор; в с. Петровке слились колхоз «Хлібороб» 123 двора, «Шмидта» 23 двора и «Трудовик» — 72 двора; в с. Красно-Владимировка — колхоз «Н.[ове] життя» — 33 двора и «Труд и воля» — 36.

Таким образом, из 7 колхозов, в течение 1931 года образовалось 3 колхоза, в среднем на 1 колхоз (из числа слившихся) приходилось 66 дворов, а после слияния 155 дворов.

В МТС в 1931 г. велась (особенно в осенний период в связи с закреплением севооборотов) упорная и систематическая работа по сведению к одному [месту] паровых клиньев соседних колхозов, озимых, пропашных и прочих, [с] одновременной организацией совместного пользования машинами, принадлежащими машинно-тракторной станции, чем значительно облегчается вопрос о производстве организационного закрепления фактически осуществившегося слияния колхозов.

Вместе с целым рядом мероприятий, проводимых МТС по организационно-производственному укреплению колхозов, поднятию урожайности и увеличению товарности, МТС осуществляла достаточно полную хозяйственную самостоятельность коллективов и сохраняла ответственность за пользуемое имущество станции путем прикрепления для постоянного обслуживания тракторов и машин и проч. из расчета на обрабатываемую площадь пахотной земли и чем было достигнуто устранение обезлички на инвентарь, уменьшены в значительной мере поломки, расходы на ремонт, повышена производительность труда и машин.

Одновременно с общим планированием хозяйственного развития колхозов со стороны МТС путем составления контрольных цифр сева тех или иных культур, принципиальных установок в проведении ряда хозяйственных мероприятий по отраслям работы коллективов МТС осуществляла свое руководство и в оперативной деятельности колхозов путем участия в составлении рабочих планов, составляемых на каждый период сельскохозяйственных работ (весенний цикл работ, уборочный, осенний и проч.) с выведением затрат рабочей силы, тягловой, тракторной, потребного количества машин, материалов и проч. и составлением сводных балансов. Как одну из форм социалистической организации труда и др. средств производства, дающей возможность целесообразного и наиболее полного использования в интересах общего колхозного роста всего района деятельности МТС, нужно отметить широко применяемую практику межколхозного буксира отстающим колхозам рабочей силой, тракторами, машинами, лучшими кадрами организаторов-колхозников. Так, в текущую осенюю посевкампанию и хлебозаготовки переброской тракторов и людей был охвачен ряд коллективов как в пределах отдель-

ных участков (которых имеется по району МТС — десять), так и за счет переброски из участка в участок, чем был достигнут сравнительно одновременный сев по всему району деятельности МТС и проч.

Помимо того, посылались бригады за пределы района деятельности МТС: в весеннюю посевкампанию был организован буксир Андре-Ивановскому району в числе 30 шт. тракторов с трактористами, которые произвели сев на площади 4200 га, в период молотьбы было брошено 15 молотилок для Любашевского района и Ландауского и в осенний период организована помощь Одесско-Николаевскому зерносовхозу для осеннего сева в числе 25 шт. тракторов с соответственным количеством трактористов и плугатарей. Наряду с проведением ряда мероприятий чисто производственного порядка, значительную долю внимания МТС уделила вопросу организации общественного питания, ясель и проч. Так, в период весеннего сева, осеннего и уборочных работ общественное питание и ясли были организованы в большинстве колхозов станций.

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 1557, арк. 208—233. Копія.

№ 202

Зведення Укрколгоспцентру про стан колективізації на Україні та заходи щодо організаційно-господарського зміцнення колгоспів

Початок листопада 1931 р.

КОЛГОСПНИЙ РУХ

За станом на 1 листопада колгоспне будівництво характеризується такими числовими покажчиками усуспільнення землі та господарств за останні 3 роки:

Райони	1929 р.				1930 р.			
	Усуспільнено землі*	% до селянського користування	Охоплено господарств*	% до всіх господарств	Землі*	%	Господарств*	%
Полісся	110,2	2,5	11,2	2,1	338,1	12,6	69,9	11,2
Лівобережжя . . .	651,2	7,8	161,8	8,9	1774,0	27,8	506,7	27,0
Правобережжя . .	465,1	5,7	74,2	6,0	1618,1	29,8	286,6	26,3
Степ	2026,1	12,4	199,8	12,2	5429,0	42,9	553,4	36,9
Разом по Україні	3252,6	8,9	447,0	8,6	9159,2	33,7	1416,6	27,8

* У тисячах.

Райони	1931 р. на 1.XI			
	Землі*	%	Господарств*	%
Полісся	1026,1	38,2	244,5	40,8
Лівобережжя	3920,7	63,2	1178,6	65,8
Правобережжя	3489,7	69,1	709,7	71,0
Степ	10336,1	86,1	1165,6	85,4
Разом по Україні	18772,6	72,4	3298,4	69,3

Одночасно з процесом колективізації окремих господарств та землі йшов процес значного укрупнення колгоспів як за рахунок злиття дрібних суміжних колгоспів, так і за рахунок прийому нових членів з індивідуальних господарств. Укрупнення колгоспів характеризується такими даними:

Райони	По землі в га:			По господарствах		
	1929 р.	1930 р.	1931 р. 1.XI	1929 р.	1930 р.	1931 р. 1.XI
Полісся	171	205	264	25	51	63
Лівобережжя	126	309	459	35	59	92
Правобережжя	156	325	538	31	90	161
Степ	251	517	800	17	42	90
Разом по Україні:	192	405	591	26	63	103

З наведених чисел видно, що, незважаючи на значний процес укрупнення, що пройшов на протязі 1930/31 року, все ж таки розмір колгоспів по окремих районах ще не є задовільний як по кількості господарств, так і по площі, зокрема по Поліссю та Лівобережжю. Це в значній мірі відповідає тому рівню колективізації, що є по цих районах на кінець 1931 року.

Характеризуючи зміни щодо форм колгоспів, можна констатувати виконання директиви партії та уряду про артіль як основну форму колгоспного руху. Кількість СОЗів з 66% знизилась зараз до 6,7%. Комуни майже стабільні при деякому зменшенні їх кількості в 1931 році.

Форма колгоспів	1929 р.		1930 р.		1931 р.	
	абсолютно	%	абсолютно	%	абсолютно	%
Комуни	613	3,5	900	4,3	825	2,6
Артілі	4144	29,8	11052	52,8	29121	91,7
СОЗи	12106	66,7	8980	42,9	1827	5,7
	16863	100	20932	100	31773	100

* У тисячах.

Бурхливий розвиток колективізації 1931 року забезпечив вивершення в основному суцільної колективізації Степу та значної кількості районів Лісостепу.

	Кількість районів	%
1. Райони, що вивершили в основному суцільну колективізацію	197	51,3
2. Райони, що наближаються до вивершення в основному суцільної колективізації: по господарствах — 60%, по землі — 65%.	49	12,7
3 Райони, що досягли рівня колективізації: по господарствах — 50%, орної землі — 55%.	45	11,7
4. Райони, що нижче 50%, по господарствах та 55% по землі.	93	24,3

Разом з розгорненням колгоспного руху та зміцненням колективних господарств, зростала й питома вага колгоспів в засівній площі цілої України, причому збільшення питомої ваги засівної площі колгоспів зростало одночасно як за рахунок охоплення нових площ шляхом усуспільнення, так і значного поширення засівних площ розораних на грунті, дальшої механізації обробітку та більш ефективного використання засобів виробництва в колгоспах.

Одночасно зі збільшенням питомої ваги колгоспів в засівах по відношенню до всіх селянських засівів, збільшувалася й питома вага по окремих зернових та технічних культурах, так, наприклад: по цукровому буряку в 1929 році питома вага колгоспів дорівнювалася 22,5%, а в 1931 році — 69,7%; по соняшнику в 1929 р.— 53%, а в 1931 р.—83,5%; по кукурудзі — 80,5%.

Особливо слід відзначити значне поширення в колгоспах засівних площ під травами (69,2%), чим значно збільшується кормова база для розвитку тваринництва в колгоспах.

Питома вага по окремих культурах в 1931 році проти 1929 року характеризується такими цифровими покажчиками:

Культури:	Площа всіх селянських засівів*		В тому числі в колгоспах*		%	
	1929	1931	1929	1931	1929	1931
Бавовник	—	151,8	—	135,7	—	89,3
Картопля	1225,5	1124,8	20,7	419,6	37,7	37,5
Цукровий буряк .	515,1	1016,5	22,5	710,7	4,4	69,7
Конопля	144,1	176,8	0,8	76,8	0,6	43,4
Льон	67,1	164,2	6,3	100,8	9,4	64,5
Городні культури .	365,0	685,3	15,5	285,8	4,3	41,7
Соняшник	1132,4	1028,5	53,0	806,2	4,7	83,5
Соя	5,8	175,2	2,9	156,7	50,0	89,6
Кукурудза	1598,1	1489,2	77,8	1199,8	4,9	80,5
Бобові	223,4	431,0	10,9	264,0	4,9	61,4
Трави	712,0	1500,0	52,0	1038,1	7,3	69,2

* У тисячах гектарів.

Виходячи з настановлень партії, що накреслюють дальші темпи колгоспного руху на шляху до вивершення суцільної колективізації, по всіх районах України накреслюються такі темпи усуспільнення землі та господарств протягом 1932 року:

	На 1.I-1932 р.			На кінець весни 1932 р.			На 1.I-1933 р.		
	колгоспів	господарств	орної землі	колгоспів	господарств	орної землі	колгоспів	господарств	орної землі
Полісся . .	4000	269,3	1170,0	5500	359,1	1650,0	5800	419,0	1968,0
%		45,0	45,0		60,0	60,0		70,0	70,0
Правобережжя	7250	1254,4	4338,1	5200	1451,5	5175,0	6000	1523,2	5390,7
%		70,0	70,0		81,0	81,0		85,0	85,0
Лівобережжя	7750	732,3	3688,4	6800	822,6	4841,0	6500	852,7	5100,8
%		73,0	73,0		82,0	82,0		85,0	65,0
Степ	13000	1232,6	10861,2	11500	1314,7	12875,0	9700	1342,1	13410,0
%		90,0	90,0		96,0	96,0		98,0	98,0
Україна . .	32000	3488,6	20057,7	30000◇	3947,9	24544,0◇	28000	4137,0	25869,5
%		73,3	74,0		83,0	86,0		87,0	89,5

Маючи на увазі можливості щодо укрупнення дрібних колгоспів та завдання, які стоять в справі зміцнення колективних господарств в 1932 році, а разом з тим, ураховуючи розгортання процесу укрупнення уже в цьому році, на 1932 рік накреслено довести пересічний розмір колгоспів по території та господарствах, по окремих економічних районах до таких розмірів:

Райони	Пересічний розмір на кінець 1932 р.	
	землі	господарств
Полісся	350	80
Правобережжя	900	250
Лівобережжя	700	140
Степ	1200	130
	850	145

Оскільки цей процес, як і в 1931 році, буде проходити разом з охопленням нових індивідуальних господарств і за рахунок злиття колгоспів, загальну кількість колгоспів передбачається в 1932 році довести до 28 000, причому всі СОЗи на суто добровільних засадах на основі громадсько-політичної роботи, передбачається перевести на статут артілей.

ЗАХОДИ В СПРАВІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЗМІЦНЕННЯ КОЛГОСПІВ

Враховуючи рівень колективізації, що його досягнуто в 1931 році, центральним завданням колгоспної системи мусить стати організаційно-господарське зміцнення колгоспів в теперішній артільній стадії розвитку і, зокрема, як складова частина цього, правильна організація праці, ліквідація знеосібки та зрівнялівки, боротьба за якість роботи, організація високотоварового колективного господарства.

Вся робота по організаційно-господарському зміцненню колгоспів повинна проходити в напрямку більшовицького виховання колгоспників, соціалістичної їх переробки в колгоспах, аби підкорити власні інтереси інтересам соціалістичного будівництва цілої країни.

Все це проходитиме за умов жорстокої боротьби з класовим ворогом — куркулем та його агентурою — правими і «лівими» опортуністами.

Завданням роботи в колгоспах повинна бути рішуча боротьба за очистку колгоспів від класово ворожих елементів, що пролізли до нього з розкладницькою метою.

Для здійснення основних завдань колгоспного будівництва 1932 року, Колгоспцентр накреслив перевести такі організаційні та масові заходи в справі організаційно-господарського зміцнення колгоспів:

1. Запровадити по всіх без винятку колгоспах відрядність, встановивши норми виробітку та оцінку робіт в трудоднях по всіх видах робіт.

Основним завданням в організації праці повинна стати висока продуктивність праці та якісні покажчики роботи при широкому застосуванні соціалістичних методів праці. Для цієї мети Колгоспцентр на підставі перевірки раніш даних вказівок та фактичних матеріалів з місць, розробив та видає до 10 грудня відповідні матеріали в справі організації праці на 1932 рік з визначенням норм виробітку та оцінки робіт по районах спеціалізації.

2. Скласти в кожному колгоспі баланс трудових ресурсів і правильно розташувати робочу силу колгоспників по окремих виробничих участках та роботах з тим, аби всі галузі виробництва були забезпечені потрібною кількістю робочої сили і всі вільні робочі руки в колгоспах були використані в промисловості, на транспорті, в радгоспах та інших державних підприємствах.

3. Домогтися протягом зимового періоду остаточної ліквідації в колгоспах знеосібки в усіх галузях роботи і зокрема в догляді за машинами та худобою, через прикріплення до окремих бригад та колгоспників засобів виробництва з покладенням на

окремих колгоспників відповідальності за стан прикріпленого до них реманенту та худоби.

Одночасно з цим застосувати у всіх колгоспах бригадну дрібногрупову та індивідуальну відрядність.

4. Закріпити за бригадами окремі галузі господарства та виробничі участки з тим, аби виробничі бригади були в основному постійними і відповідали б за якість роботи тієї чи іншої галузі виробництва від першого до останнього процесу.

5. Застосувати повнотою встановлення агротехнічних заходів для забезпечення високих та сталих врожаїв, для чого кожній бригаді та колгоспнику при визначенні завдань по кожній роботі обов'язково визначити розміри та терміни виконання окремих агротехнічних заходів.

Під час обліку виконаної роботи бригадою або окремим колгоспником обов'язково враховувати не лише кількісне виконання завдань, а також й якісне, причому при невиконанні якісних завдань колгоспником провадити зниження оцінки роботи в трудоднях.

6. З метою комплексного запровадження як організаційних, так і агротехнічних заходів в справі боротьби з посухою в 1932 році повнотою приступити до запровадження сівозмін по всіх колгоспах, покладаючи в основу державні планові завдання для певних районів, напрямок спеціалізації районів та окремих господарств, агротехнічні вимоги для певних районів та вимоги найширшої механізації, для чого потрібно провести широку роботу по організації земельної території колгоспів (знищення черезсмужжя, розбивка території на поля, остаточне встановлення зовнішніх меж)... *

Розробити типи сівозмін для колгоспів відповідно до напрямку їхнього господарства.

7. Остаточно встановити певні агротехнічні заходи, що повинні бути застосовані в кожному колективному господарстві та кожній МТС і всією системою масової та організаційної роботи колгоспної мережі, а також системою адміністративних заходів домогтись застосування максимуму агротехнічних міроприємств протягом 1932 року.

Перевести відповідну підготовку до застосування всіх агротехнічних заходів у весняну засівну кампанію протягом зимового періоду 1931/32 року.

8. Розгорнути широку роботу в справі поширення мережі спеціалізованих колгоспів, особливо в галузі товарового тваринництва та технічних культур, причому довести в 1932 р. кількість молочарських ферм до 2 500, з поголів'ям 325 000 корів; свинарських ферм 4 500 з поголів'ям 400 000 свиноматок, вівчарських ферм 1 350 з поголів'ям 800 000, птахівничих ферм 2 400 з пого-

---

* Крапки у тексті документа.

лів'ям 12 000 000 шт. птиці; конярських ферм 3 600 з поголів'ям 140 тис.

Техкультури та городництво: по льону 204 на площі 11 300 га; по коноплі 576 на площі 45 500 га, по тютюну 1 000 на площі 41 900 та по городніх культурах 1 400 на площі 124 000 га, по насіньових культурах 1 550 на площі 900 тис.

Організувати підсилене обслуговування виділеної мережі спеціалізованих ферм.

Організаційно-масові заходи: складовою частиною заходів в в справі організаційно-господарського зміцнення колгоспів повинна бути повсякденна робота в справі зміцнення та підвищення кваліфікації керівного складу колгоспів, для чого протягом 1933 * року перевести підготовку не менше:

Бригадирів	— 127 тис.
Кваліфікованих робітників всіх галузей	— 120 тис.
Завідуючих господарствами та комірників	— 30 тис.
Різні	— 4075 тис.
Середні кадри	— 11 тис.
Вищі	— 1280
Заочна підготовка: середня	— 8300
вища	— 1800
масова	— 100 тис.

Для організації правильного обліку в колгоспах домогтися повного застосування по всіх колгоспах єдиного спрощеного рахівництва. Для налагодження фінансового господарства колгоспів підготовити зі складу колгоспників фінробітників в кількості не менше 20 000 чоловік.

Протягом року, шляхом масової роботи, провадити переброску старих досвідчених колгоспників в слабі та нові колгоспи, маючи на меті передачу організаційного та господарського досвіду старих новим колгоспам. Для поширення досвіду тих же старих колгоспів посилити роботу по організації мережі позаштатних інструкторів за рахунок кращих колгоспників, без постійного відриву їх від виробництва.

Для найбільш ефективного використання наявної в колгоспах кваліфікованої сили організувати масову перевірку використання за призначенням старих колгоспників, та тих, що пройшли певну курсову підготовку. Намагатися повного використання всіх наявних кваліфікованих сил за тим призначенням і по тих галузях господарства, по яких їх було підготовлено шляхом проходження відповідних курсів, або набуття досвіду шляхом довгої роботи.

Протягом 1932 року втілити в повсякденну роботу колгоспів методи госпрозрахунку як в роботі колгоспу в цілому, так і в окремих бригадах та галузях господарства.

* Так у тексті, мабуть 1932 р.

Для переведення в життя всіх зазначених заходів розгорнути масову роботу шляхом переведення таких заходів:

1. Перевести міжрайонову нараду по питаннях: контрольних чисел на 1932 рік; заходів підвищення врожаю та боротьби з посухою; організації праці.

Нараду перевести протягом грудня місяця 1931 року.

2. Перевести районові наради керівників колгоспів, районового агроперсоналу та сільськогосподарських закладів по тих же питаннях для накреслення практичних заходів по здійсненню завдань 1932 року в колгоспному секторі.

Наради перевести протягом грудня 1931 року та початку січня 1932 року.

3. Провести по всіх колгоспах збори колгоспників для проробки контрольних завдань для колгоспів на 1932 рік, складання виробничих планів, правильної організації праці, конкретних заходів в справі підвищення врожайності по кожному окремому колгоспу.

4. Організувати систематичну роботу колгоспних, галузевих та бригадних виробничих нарад з урахуванням досвіду кращих бригад та колгоспників по виконанню чергових завдань організації колгоспного виробництва.

5. Розгорнути у колгоспах широку культурно-масову роботу по питаннях правильної організації виробництва та зокрема питаннях підвищення врожайності та боротьби з посухою.

Для найбільш успішного проведення чергових весняних робіт підготовити в колгоспах переведення широкої програми культурно-побутових заходів (громадське харчування, дитячі ясла та ін.).

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 263, арк. 55—65. Копія.

№ 203

Інформаційна довідка групи інформації Оргсектора Наркомзему УРСР про облік праці та розподіл прибутків у колгоспах України

25 листопада 1931 р.

Матеріали з місць в цій справі яскраво доводять, що там, де районні та місцеві керівні організації, зокрема, райколгоспспілки, МТС та управи колгоспів по-більшовицькому заходились здійснювати в життя постанови партії та уряду щодо розподілу наслідків колективного господарювання, розгорнули навколо цього важливого питання масово-політичну пояснювальну роботу серед колгоспників, колгоспниць, особливо завдали нещадну боротьбу проти куркульської агітації, що голосували розподіляти прибутки не за принципом трудоднів, а по їдоках, а головне, готуючись до розподілу наслідків господарювання, вжили

всіх заходів, щоб якнайкраще впорядкувати облік, правильно врахували врожай, виявили не тільки цілковиту реальність хлібозаготівельних планів, а й можливість висунути зустрічні плани тощо. Приміром, колгоспники Микольської Борщагівки на Київщині на своїх загальних зборах докладно обміркували розподіл наслідків колективного господарювання, цілком визнали, що розподіл прибутків за настановленями, які визначили НКЗ та Колгоспцентр СРСР, забезпечує правильний розвиток колгоспу, зміцнення його, стимулюючи зміцнення труддисципліни та піднесення продуктивності * праці. Артіль об'єднує 263 господарства. Цього року артіль засіяла 445 *га* зернових культур та 259 *га* городини й картоплі.

Разом гуртового прибутку колгосп одержує 161 050 крб., з них рослинництво — 138 033 крб., зокрема городництво — 114 567 крб.

Спершу, чим приступили до розподілу, колгосп виконав усі зобов'язання перед державою.

Зокрема, план хлібозаготівлі зернових культур колгосп виконав цілком і вчасно, набагато перебільшили здавання городини державі. Огірків треба було здати 220 тонн, а здали вже 410 тонн, або 180%.

З 1 лютого до 1 жовтня всього вироблено 55 985 трудоднів. Отже, на 1 трудодень за розподілом припадає 1 крб. 28 коп., у минулому році вартість трудодня була тільки 92 коп. Збільшення вартості трудодня цього року сталося внаслідок того, що колгосп перетворив своє господарство з зернового на інтенсивне городньосадівниче, засіявши цього року 35% засівної площі городніми культурами, а головне це сталося тому, що колгоспники на ділі запровадили відрядництво, зліквідували знеосібку, зрівнялівку і цим самим домоглися по-більшовицькому своєчасно впоратись зі збиранням врожаю, зокрема городніх культур.

Свої прибутки розподілили тільки за кількістю та якістю вироблених кожним колгоспником трудоднів, твердо додержувалися настановлень VI Всесоюзного з'їзду Рад, що «хто більше і краще працює, той більше одержує, хто не працює, той нічого не одержує».

Ось що доводять числа по окремих господарствах (див. табл. на стор. 656).

Ці числа красномовно доводять перевагу відрядної системи, доводять, що тільки той, хто більше і краще працює, той більше одержує, а хто не працює, ледарює, той нічого не одержує.

Косенко Дорош, що виявив себе найкращим ударником, у колгоспі одержує більше ніж усі.

Ці числа доводять перевагу колективного господарювання над одноосібним. Косенко Дорош, приміром, минулого року господарював одноосібником, мав прибутку від рільництва 60 крб.,

* У тексті документа «видатності».

Прізвище та ім'я	Кількість працездатних	Вироблено трудоднів	Ще можна виробити	Разом за рік трудоднів	Одержано натурою в ц.		Крб. зароблено
					Картоплі	Городини	
Ударники							
Косенко Дорош	4	534	88	622	18,9	22,3	796—00
Бабій Андрій . . .	3	475	66	541	12,2	19,5	692—00
Коваленко Артем . .	4	461	88	549	12,3	21,8	702—00
Ті, що задовільно працюють							
Нужний Андрій . . .	3	313	66	379	8,5	13,6	485—00
Снігир Пилип	3	294	66	340	8,1	12,9	463—00
Антоненко Марта . .	2	280	44	324	7,2	11,6	414—00
Ледарі							
Денисів Семен . . .	3	53	14	67	1,2	2,0	72—50
Снігир Юхим	3	76	20	96	2,2	3,4	123—00
Антоненко Олександр	2	85	22	107	2,4	3,3	137—00

сіножаті 8 крб. 75 коп., від сторонніх заробітків конем і молочної корови 45 крб. та засіву городніх культур — 231 крб.

Разом Косенко за рік господарювання в себе з усією родиною одержав прибутку 344 крб. 75 коп.

Тепер у колгоспі Косенко Дорош при 4 працездатних за 622 трудодні одержує вдвічі більше, ніж в одноосібному.

Управа колгоспу ім. Леніна, Потриваївської сільради зрозуміла величезне значення розподілу прибутків. Ось чому може правити за зразок, як треба працювати дійсно по-більшовицькому в організаційно-господарчому зміцненні колгоспу. Ось, приміром, вартість трудодня 1930 р. дорівнювала 1 крб. 10 коп., а цього року 3 крб. 40 коп.

Цього року колгоспники не зробили жодного прогулу.

Правильне оброблення на основі відрядності, своєчасне збирання продукції, зацікавленість самих колгоспників в урожаї — дало те, що не тільки самий прибуток збільшився, але й підвищилася більше як у два рази вартість трудодня. Особливо багато важило своєчасне збирання: приміром, 6 га огірків, зібраних своєчасно, дали 17600 крб. прибутку.

Цього року набагато збільшилась урожайність городніх культур. Колгоспники зрозуміли, яку роль має відіграти піднесення врожайності для забезпечення міського пролетаріату городиною та для зміцнення свого господарства.

Ось числа, що показують підвищення врожайності окремих культур:

Зібрано з га	1930 р.	1931 р.
Огірків	42 1/2 ц.	85,3 ц.
Помідорів	80 ц.	106 ц.
Кавунів	75 ц.	103 ц.
Динь	70 ц.	110 ц.
Арбажейки	41 ц.	52 ц.
Кабачків	38 000 шт.	50 000 шт.

Широко було розгорнено соцзмагання, ударництво серед колгоспників. Колгоспники у збиральну кампанію працювали протягом 18—20 годин на добу. Декотрі колгоспники показали себе справжніми ударниками, це: Косарюк С., має 668 трудоднів, заробив 2271 крб., Башно О., має 510 трудоднів, заробив — 1714 крб.

Облік у колгоспі поставлено добре. Кожен колгоспник має книжку, а крім того в управі є табельні аркуші, де щоп'ятиденку бригадири записують, скільки трудоднів колгоспник заробив. Розподіл прибутків затверджено на нараді, правлінні та на загальних зборах колгоспників.

Колгосп ім. Леніна дав чимало й державі, хлібозаготівельний план перевиконано, приміром, пшениці здано 112%, городніх культур теж дали державі більш проти запланованого:

	План	Здано:
Кабачки	115 200 шт.	286 639 шт.
Огірки	25,5 тони	43,5 тони
Помідори	140 »	142,5 »
Картопля	36 »	39 »
Дині	65 »	167,7 »

Для преміювання колгоспу ім. Леніна Колгоспспілка асигнувала 1000 крб., премійовано 25 колгоспників, найкращих у збиранні врожаю.

По-більшовицькому заходилась здійснювати постанови партії та уряду щодо розподілу наслідків колективного господарювання і артіль [с. Кияни] Богодухівського району.

Артіль зорганізувалась восени 1930 року. Зараз в артілі є 150 господарств, землі рільної є 700 *га,* коней 95 штук, свиней 135 штук. В цьому році збудовано свинарника на 150 свиней, та стайню на 60 шт. коней. Село Кияни сколективізовано на 90%.

Колгоспники багато зусиль приклали щодо підвищення врожайності внаслідок широко розгорненої масової роботи, соцзмагання, ударництва: відрядність, ліквідація зрівнялівки набагато підвищили продукційність праці колгоспників. Ось чому гуртова продукція артілі набагато збільшилась, так за конвенційними цінами становить:

Від рільництва	115 636 крб.
» луківництва	183 »
Від бджільництва	180 »
» промпідприємств	3 016 »
Інші прибутки	1 562 »
Разом по всьому господарству	120 577 »

Пересічно на га рільної землі припадає 170 крб. гуртової продукції, а в минулому році припадало 123 крб. Цього артіль домоглася завдяки правильній організації рільництва, внаслідок чого збільшилась врожайність озимих культур. Приміром, озима пшениця «Українка» пересічно дала 156 пуд. з 1 га, а насіннькова — 211 пуд. з 1 га.

Артіль спершу виконала хлібозаготівлі 3 980 ц., та висунула зустрічний 258 ц.

Вартість трудодня становить 1 крб. 58 коп. Розподіляють виключно за принципом кількості та якості вироблених трудоднів.

Проте, ряд матеріалів, що їх ми маємо, свідчать, що окремі райони та місцеві керівні організації, особливо райколгоспспілки та управи колгоспів, ще недооцінюють великої політично-господарської ваги щодо розподілу наслідків колективного господарювання, а відтак не віддають їй потрібної ваги.

По деяких районах, сільрадах, колгоспах панує відверте опортуністичне недооцінювання складання планів попереднього колгоспівського розподілу, впорядкування обліку, складання фінансових планів, і особливо, бракує розгорненої масово-політичної роботи серед колгоспників навколо цього важливого питання, не всюди організовано колгоспні маси на боротьбу проти куркульських та опортуністичних елементів, що всілякими заходами намагаються зірвати кампанію організаційно-господарчого зміцнення колгоспів. Особливо розгорнена шалена куркульська агітація проти виконання хлібозаготівельних планів. У багатьох колгоспах панують шкідливі, дрібновласницькі, споживацькі настрої, недостатня відсіч цим настроям, опортуністичне потурання класовому ворогові від окремих керівників колгоспних організацій призвели до розбазарювання, утаювання його, проведення часткового розподілу незалежно від виконання хлібозаготівельного плану.

Ось тільки деякі факти, що вдало стверджують такий стан.

У Ново-Московському районі колгоспи зовсім не мають попередніх планів розподілу. В артілі «Нова нива» Знам'янської сільради досі трудові книжки не видавались на руки колгоспникам. Чимало колгоспів, розподіляючи аванси, стали на шлях куркульської зрівнялівки.

Не кращий стан у Ріпкинському районі. Більшість колгоспів планів попереднього розподілу не склали. Тих планів, що вже складено, райколгоспспілка майже не перевіряє. Тимчасом у них сила помилок.

Особливо з обурливою злочинністю, безгосподарністю поставилась до розподілу артіль «Згода» Безсальської сільради Лохвицького району. Управа артілі набагато штучно зменшила вартість трудодня, а це сталося внаслідок того, що тут занедбаний облік всіх об'єктів господарювання, ось чому під час обслідування виявлено незаприбуткованих: віки — 250 ц на 2 000 крб., гороху — 231 ц, цукрового буряку — 188, гречки — 1105 ц.

Під час обслідування наявності хліба в колгоспі управа намагалася втаїти 12 комор хліба.

Натуральна та грошова частина господарювання розподіляється за принципом зрівнялівки.

Дефіцитний крам розподіляється між всіма членами колгоспу в більшості тим, які не виходять на роботу.

Організація праці в загрозливому стані: на роботу виходять 25% колгоспників. Бригад немає.

У Вацнівському колгоспі ім. Дня врожаю та колективізації Житомирського району формально поставились до розподілу прибутків, бо й на сьогодні певного обліку трудоднів немає.

Облік трудоднів провадили на «око», не враховували кількості та якості роботи кожного колгоспника. Тим то й вийшло, що багато колгоспників незадоволені такими підрахунками.

В обліку до того ж існувала ще й зрівнялівка, є багато випадків, коли колгоспникам на різних роботах і за різні норми записано один і той же трудодень. Трудових книжок у колгоспі не було. До цього питання правління колгоспу поставилось зовсім безвідповідально.

Трудодні «заобліковані» тільки в подвірних членських книжках, причому за точність цього обліку ручатись ніхто не береться, бо за всяку дрібницю, приміром, за переїзд до міста ставили 1,20 трудодня.

Ось і виходить, що понаписували трудоднів, а тепер мало що виходить розподіляти. Трудоднів вийшло до 1 листопада 6141, а загальний прибуток колгоспу складає 15 655 крб. Не краще справа і в Курманській та Стовбенській сільраді Конотопського району щодо розподілу наслідків колективного господарювання, приміром, колгосп «Перемога», Стовбенської сільради мав посіву 289 га при 103 господарствах і 149 чоловік робочої сили, на обробку, уборку й інші господарчі роботи витратив 35 577 трудоднів. Курманський колгосп «Більшовик» мав посіву 616 га, при 225 господарствах, 593 чоловік робочої сили, теж витрачено на усі роботи 40 340 трудоднів. Отже, внаслідок невірного, нераціонального використання людської сили (як першим, так і другим колгоспами), невірний облік трудоднів, несвоєчасне збирання врожаю, досить знецінило вартість трудодня — так, в артілі «Перемога» вартість трудодня становить 42 коп., а в артілі «Більшовик» 53 коп.

Це яскраво говорить за безгосподарність правлінь колгоспів, за їх неуміле керування господарством та за ледарство самих колгоспників.

Неприпустимі перекручування в розподілі краму та прибутків по колгоспах Краматорського району. Так, до правління артілі «Степовик» Олександрівської сільради позалазили підкуркульники, які своїми діями шкодять колгоспному будівництву.

Незважаючи на уперті докази групи бідноти, що провадяться невірні записи трудоднів колгоспникам, правління артілі не вживає ніяких заходів. Внаслідок чого останнім часом в артілі почало виходити з колгоспу по 6—7 чоловік.

Правління артілі розподіляє послід для птиці за принципом; хто більше до вподоби їм, той більше одержав. При розподілі краму теж не приймали до уваги кількість та якість вироблених трудоднів. Майже весь крам забрали члени правління та їх

прибічники, а наймитам та бідноті роздали по одній хустинці. Голова артілі каже, що «це за те, що у вас немає групи бідноти».

Правління Буримського колгоспу «Новий шлях» Ічнянського району неприпустимо ігнорує постанову НКЗС про розподіл прибутків. У колгоспі цілковита зрівнялівка. Правління роздає однакові аванси усім колгоспникам незалежно від кількості вироблених колгоспниками трудоднів. Плану розподілу ніякого. У складі правління «Нового шляху» є кілька куркулів та підкуркульників, які майже не працюють у колгоспі, маючи вдома індивідуальне (жіноче) господарство. Зрозуміло, для них «подушний розподіл» прибутків вигідний. Наслідком куркульського керування серед колгоспників надзвичайно занепала дисципліна.

Куркулі та підкуркульники засіли в колгоспах досить міцно. У жовтні ц. р. куркульське правління «Нового шляху» виключило з колгоспу робітника 25-тисячника, який намагався розподілити прибутки відповідно до кількості вироблених трудоднів.

Колгоспи Артемівщини видають аванси, не чекаючи на виконання хлібозаготівельних планів. Порушуючи директиву Укрколгоспцентру, чимало колгоспів крім цього допустили перекручення. Так, колгосп ім. Козаченка, Клинівської сільради, колгосп ім. Шевченка, Зайціївської сільради, ім. КІМ, Ямської сільради, розподіляють аванси на «їдця».

«Всі повинні одинаково одержувати, бо їсти хотять і ударники і ледарі»,— так заявив ніхто інший, а член правління колгоспу ім. Шевченка.

Із 40 колгоспів Словечанського району тільки 9 стали до розподілу прибутків.

Верхне-Теплянська райколгоспспілка теж не керує розподілом прибутків серед колгоспників. Тимчасом, подекуди, як у колгоспі «Вірна праця», члени правління та рахівники позаписували собі 800—900 трудоднів.

У цьому ж районі керівники колгоспу «Трудове козацтво» Нижнє-Герасимівської сільради використали розподіл прибутків на власну користь. Тут розподіляють прибутки не за трудоднями, а за споживацькими нормами, причому, найбільше норми встановили для себе члени правління та голова сільради. Кращі ударники в цьому колгоспі мають по 400 трудоднів, а члени правління позаписували собі 700—800 трудоднів.

Трудодні записують «на око».

Наслідком цього труддисципліна в колгоспах занепала. Майже половина городини загинула. Плану осінньої сівби не виконано. В колгоспі є 156 коней, а на зяблюванні працює тільки 1 плуг.

Чимало організацій Ново-Українського району теж недооцінюють всієї важливості правильного розподілу прибутків. 74 колгоспи Ново-Українського району виконали цілком із перебіль-

шенням річні хлібозаготівельні завдання і почали розподіляти наслідки господарювання. Треба їм допомогти.

Райпрофрада не мобілізувала жодного працівника на допомогу колгоспам, не розглядала навіть питання про розподіл прибутків.

З перших же днів роботи в районі виявлено чимало перекручень. Так, у артілі «Джерело праці» члени правління насамперед забезпечили себе хлібом, дарма що мали багато хліба ще з минулого року. Голова артілі Пономаренко записував собі по 60 трудоднів на місяць, хоч мав право не більше, як на 35—40. Так само записували трудодні й решті правлінців. В артілі ім. Чубаря, найбільшій в районі, керувати обліком і рахівництвом допустили сина розкуркуленого, що заплутав рахівництво, захопив облігації колгоспників на 1 000 крб. і зник.

В Ганівській сільраді уповноважений РВК Гавриленко і голова сільради заявили інструкторові райколгоспспілки на пропозицію взяти участь в розподілі прибутків господарювання: «Ми тепер провадимо хлібозаготівлі, нам ніколи».

Група інформації Оргсектора НКЗС.

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 12, спр. 1018, арк. 8—14. Відпуск.

№ 204

Інформаційний огляд Укрколгоспцентру про стан культурно-освітньої роботи в колгоспах України

7 грудня 1931 р.

За зібраними відомостями, культурно-освітня та побутова робота в колгоспах має ще чимало хиб. Перш за все треба відмітити те, що РКС не всюди навіть звертають увагу на неї, а через те по ряду районів ніхто не керує нею, а по окремих колгоспах вона забута, бо навіть немає визначених відповідальних осіб, щоб вели її.

Культкомісії по колгоспах — це досить рідке явище, а як і є, то здебільшого вони бездіяльні.

За матеріалами обслідування Городницького району, масова культурно-побутова робота в колгоспах йде зовсім кволо. Культкомісій майже немає по колгоспах. Стінгазети виходять тільки по деяких колгоспах, але й це дуже рідко. РКС такої думки, що можна й не дуже розгортати масову культроботу по колгоспах, бо є районові газети, які достатньо з'ясовують поточні справи та політику партії й уряду. В районі працює кінопересувка.

Неписьменних й малописьменних нараховують у районі понад 7 тис. чоловік, але навчанням охоплено по колгоспах 580 чоловік. В усіх 34 артілях є 4 драмгуртки.

На анкету 7 терсектора про культурно-побутову роботу в Лебединському районі (10/XI) РКС подала такі відомості по 55 колгоспах (всіх колгоспів нараховується в районі 77).

Культнарад (районових, кущових та колгоспних) зовсім не було. Технічних гуртків тільки 3, тільки 8 гуртків агромінімуму. В колгоспах працювало 5 радіопересувок, 12 кінопересувок та 7 хорових драматично-музичних гуртків.

Колгоспи закупили 59 аптечок.

У Розважівському районі за матеріалами обстеження нараховується 69 колгоспів; є 16 політгуртків, 8 драмгуртків, 12 редколегій.

Під час весняної сівби та збиральної кампанії в колгоспах працювали пересувні бібліотеки, випускали газети, було кіно та радіо. Одначе хати-читальні працювали в районі незадовільно, РКС не має жодного обліку їхньої діяльності.

У Кролевецькому районі (матеріал обслідування) культурно-побутова робота в колгоспах у занепаді. РКС нічого невідомо про неї. В районі 72 колгоспи, але у них є тільки 2 бібліотеки, 2 будинки колективіста, 22 червоних кутки, 1 радіо, стінгазет — 16, виходять нерегулярно.

В Волочиському районі під час польових робіт організовано було в колгоспах колективну читку газет, а в деяких видавано й польові газети. Наприклад, артіль ім. Леніна під час збиральної кампанії випустила 12 газет.

У Станіславчицькому районі по колгоспах є відповідальні особи за культроботу. РКС закупила аптечки для колгоспів.

У Карло-Лібкнехтовському районі культробота у загоні, колгоспники навіть газет не виписують. Артіль ім. Сталіна на 50 господарств виписує 3 газети.

У Голованівському районі (за висновками бригади обстеження) масово-виховної роботи зовсім не було ні в одному колгоспі. Ні в одному колгоспі немає члена управи — відповідальної особи за культсправу. Ще гірше стоїть справа серед жіноцтва. Наприклад, у колгоспі ім. Леніна с. Краснопілля організовано справді дитясла, але ні одна колгоспниця не дала туди своєї дитини, й ясла довелось розпустити. Це безперечно внаслідок слабої масової роботи.

Найбільш характерним [прикладом того], як погано поставлено культроботу у 111 колгоспах району — є тільки одна жінка в управі одного колгоспу с. Березівки ім. XII-річчя Жовтня.

За звідомленням 23 позаштатних інструкторів та звідомлень РКС — в 37 районах майже немає жодної масової культосвітньої побутової роботи в районах Полісся.

У листуваннях та зведеннях здебільшого така характеристика цієї ділянки, що культурно-масової й побутової роботи по колгоспах не ведеться й ніхто нею не керує та ніхто за неї не відповідає.

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ БУДИНКІВ КОЛГОСПНИКА

За відомостями 46 районів реорганізовано 581 сільбуд на будинки колгоспника. Достатньої уваги та керівництва оперативною діяльністю за ними не було ні з боку УКЦ, ні НКО, що наглядно видно із цього, що немає відомостей від 353 районів. Наприклад, у Голопристанському районі не переорганізовано ні одного сільбуду.

У Новгородківському районі не реорганізували 12 сільбудів.

Є й випадки, як, наприклад, у с. Хутинка Високопільського району існує і сільбуд, і будинок колективіста, але вони не мають жодного зв'язку між собою.

У Магдалинівському районі при комунах існують будинки колективіста, а при сільрадах сільбуди, й одні й другі погано працюють, бо погано керують ними.

Є села на 90% колективізовані, але їх сільбудів ще не реорганізували, й вони не працюють, наприклад с. Бурчанськ Михайлівського району.

У с. Олексіївці Нікопольського району перед весняною сівбою сільбуд передано кільком колгоспам, але й ще дотепер не розв'язано питання про те, як і хто повинен дбати про утримання будинку.

Проте, реорганізація сільбудів на будинки колгоспника зробила помітне зрушення в культосвітній роботі серед колгоспів й індивідуального села — як розгортання соцзмагання, лікнепу, хлібозаготівель, за опанування техніки. У артілі ім. К. Лібкнехта с. Ново-Михайлівки (цього району) будинок колгоспника став дійсно центром культурного життя колгоспу й села, бо управа зуміла належно зорганізувати роботу. Будинок колгоспника керує червоними гуртками по 8 бригадах.

Повесні влаштовано 15 кінотеатральних виставок, 14 драмвиставок, культвечірки, проведено антирелігійну пропаганду, влаштовані доповіді про хлібозаготівлі та про інші політично-господарські кампанії.

На Проскурівщині будинок колективіста організував окремі жінбригади в справах вивчення колгоспного виробництва.

У с. Покровському Криворізького району будинок колгоспника грунтовно змінив своє обличчя після реорганізації. Хоч і немає доброго приміщення, що значно гальмує роботу, але все ж таки при ньому існує 14 різних гуртків, працює лекторське бюро, консультація, регулярно виходить стінгазета, є бібліотека; будинок став осередком різних добровільних товариств.

Гарним прикладом роботи будинку колгоспника може послужити с. Шевченково Смілянського району. Всю культосвітню роботу села сконцентровано фактично у ньому. Серед бригад, по червоних кутках ведеться робота за виконання промфінпланів. Завбуд постійно здає звіт перед управою колгоспу.

ПРИ БУДИНКАХ КОЛГОСПНИКА ОРГАНІЗУЮТЬСЯ ОКРЕМІ ВИРОБНИЧІ ГУРТКИ

У с. Н. Миколаївка організовано 3 дільничі червоні кутки і 5 бригадних, у с. Покровському Ново-Празького району об'єднується культробота по 10 колгоспах.

В Ріпкинському районі драматичний та музичний гуртки втягнули своєю діяльністю одноосібників до свого колгоспу (артіль ім. XII-річчя Червоної Армії).

ПОЛЬОВА ГАЗЕТА — ОРГАНІЗАТОР КОЛГОСПУ

У Новосільському колгоспі «Червоний комунар» Монастирищенського району (інф. 20/х) польову газету закріпили на цілий рік, довколо неї організувався цілий актив ударників стінкорів. Активною роботою та безпощадним викриванням ледарів, симулянтів та недоладностей польовка допомогла колгоспові налагодити успішне господарювання, а саме — вчасно виконувати господарсько-політичні завдання.

Особливої уваги польовка набрала в час жнив, мала 75 дописувачів. Польовка довела до зразкової організації праці — за відрядність.

Зокрема утворено в газеті контрольну групу, щоб перевіряти, як управа колгоспу діє на дописи.

Будинки колгоспника розгортають чималу роботу масової комосвіти та класової боротьби. Наприклад, в Монастирищенському районі в будинках колгоспника організовано багато розмов на тему ліквідації куркуля як класу та обговорювалось справу «кондратьєвщини» [95].

У Нікопольському районі завдяки енергійній роботі будинку, повиганяли куркулів із деяких колгоспів, де вони міцно позасідали та розвалювали їх.

Щоправда, подекуди було й навпаки. Наприклад, куркулі зуміли просунути на завідуючого будинком свого чоловіка — Ново-Калужська сільрада Височиського району — він розігнав бідноту і згрупував навколо себе «заможницький актив». Але це скоро виявили й вжили відповідних заходів.

Проте треба відзначити райони, де будинки колгоспника погано працюють, залишились надалі старими сільбудами і відірвані від колгоспів — це з вини райорганізацій, бо не зробили нічого в цьому напрямку.

У Покровському районі будинки брудні, без вікон, не опалюють їх.

В будинках Волочиського району стінгазети — велика новина. Масової культосвітньої роботи не розгортають там. У Павлоградському районі, в артілі ім. Сталіна будинок колективіста не керує роботою червоних гуртків. Приміщення гарне, але через недогляд псується обладнання, радіо. По неділях збирається там молодь лускати насіння.

В Устимівському районі роботу будинку колгоспника не пов'язано з господарчо-політичними кампаніями.

У Садківському колгоспі ім. Шевченка у Чернігівському районі (інф. 5/XI) вже близько 2 місяців у будинку колгоспника нічого не роблять. Так само зовсім кепсько у колгоспах «Червоні лани» та «1 Травня», занепала культурно-освітня робота.

У с. Георгіївці Павлівського району (інф. 3/ XI) у хаті-читальні завідуючий т. Гез не організовує читання книжок тощо для колгоспної молоді, а натомість влаштовує танці з музикою.

Сільбуд Миколаївської комуни «Маяк соціалізму» (цього ж району) зовсім занедбаний, побиті вікна. Свідком бездіяльності й бруду є повне павутиння в приміщенні.

КУЛЬТОСВІТНЯ ТА БІБЛІОТЕЧНА РОБОТА ЗАНЕДБАНА В КОЛГОСПАХ

В артілі ім. Шевченка та ім. Леніна с. Каніж Ново-Миргородського району (інф. 28/X) не працює бібліотека, немає також ніякої культроботи. В артілях немає навіть списків груповодів лікнепу.

Жодної роботи не роблять в бібліотеці Андріяшівського колгоспу (Крижопільський район, інф. 28/X). Прикріплений агроном не зробив нічого, а натомість забрав 4 [томи] с.-г. енциклопедії й не повернув.

У с. Катеринці Первомайського району (інф. 7/XI) при колгоспі існує бібліотека, але вона на замку. Невідомо куди дівалась частина літератури, й нового поповнення ніхто не виписує.

У с. Юзефполі цього ж району є гарна бібліотека при колгоспі «Комсомолець», на неї витрачено 400 крб. колгоспних грошей, але колгоспники не можуть нею користуватись, бо вона завжди зачинена.

Треба більш зміцнити та впорядкувати фінансово-господарчу справу будинків.

У місцевих бюджетах здебільшого не включається [сума] на утримання будинків колективіста, а, наприклад, у Нікопольському районі є тенденції знімати з бюджету зарплатню завідуючих будинків. Через те іноді будинки підупадають.

Ось, наприклад, про те, як в колгоспах йдуть назустріч та дбають про лікнепроботу, а також де не турбуються нею.

Антонінський колгосп (Монастирищанський район, інформація 24/X) дає добрий приклад допомоги ліквідації неписьменності. Колгосп зібрав на загальних зборах на лікнеп 20 крб. та викликав колгоспи сусідніх сіл.

Активно ліквідують неписьменність у колгоспі с. Ново-Володимирівка, там навчання йде бригадами і є груповоди. Оринський колгосп «Перемога» ухвалив зовсім зліквідувати у себе

неписьменність та викликав на соцзмагання за лікнеп сусідні колгоспи...

Одначе, є чимало колгоспів та сільрад, що навіть злочинно не дбають про лікнеп, ось один з прикладів: колгосп «Весела» Золотарівської сільради Кобиляцького району (газ. інф. 26/XI): колгоспники на 90% неписьменні, але байдужа сільрада ніяк не може знайти ліквідатора, щоб навчати неписьменних колгоспників. Приміщення артіль обладнала гарно.

ДБАЙЛИВІСТЬ КОЛГОСПІВ ПРО ШКІЛЬНЕ НАВЧАННЯ

У Першотравневому районі (інформація бригади 7.XI) Іванівська школа колгоспної молоді дає зразок соціалістичних взаємин з колгоспом «Пам'ять Леніна». У школі вчиться 240 учнів. Усе літо школярі організовано допомагали колгоспові в роботі на полі та на городах. Зокрема учні читали колгоспникам газети та випускали стінгазети.

З початку року школа організувала 7—8 масових виходів (по 200 душ), на колгоспівських полях зібрали 60 *га* кукурудзи та понад 70 сої.

За це колгосп допоміг школі обладнати гуртожиток, налагодити громадське харчування для школярів, що приходять із інших шкіл.

Особливо треба відмітити те, що колгосп устаткував столярню для школи. Школярі вчаться також у колгоспівській кузні.

Колгосп забезпечив школу паливом.

Студенти П'ятихатського технікуму допомогли артілі «Пролетар» швидко впоратись з роботою. Студенти вийшли у вихідний день на колгоспний лан, викопали 4 *га* картоплі та помогли домолотити хліб.

Монастирищенська єврейська школа докладає чимало зусиль, щоб перейти на політехнічне навчання. Учні обробили 3 *га* городу й мають тепер продукти на гарячі сніданки. Учні помогли колгоспові (Най Лебси) на бурякових плантаціях ліквідувати прорив.

Гарний приклад зацікавленості шкільною справою дають деякі колгоспи національного російського Олексіївського району (інф. 14.XI). Управа Єфремівського колгоспу йде всебічно назустріч місцевій ШСМ, працює у тісному контакті зі шкільним комітетом.

Політехнічне навчання відбувається у школі бригадами. Окрім вчителів навчають дітей кваліфіковані робітники-колгоспники. При школі є навіть устаткована хімічно-технічна майстерня.

Школа зібрала 85 *га* соняшника. Серед старших груп було соцзмагання. Кращих 10 школярів премійовано.

Піонерорганізація с. Ч[ервона] Слобода (Черкаський район, інформація 3/XI) організувала в день колективізації разом з дру-

гими учнями заготівлю продуктів на гарячі сніданки. Місцевий колгосп ім. Петровського пішов назустріч цій справі, дав школярам накопати собі п'ять возів картоплі.

Інформгрупа УКЦ

ЦДАЖР УРСР, ф. 1, оп. 7, спр. 771, арк. 105—109. Копія.

№ 205

Доповідна записка Укрколгоспцентру ЦК КП(б)У про попередні підсумки запровадження відрядництва в колгоспах

Кінець 1931 р.

І. ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Основні інструктивні матеріали щодо організації праці в колгоспах у весняну виробничу кампанію видані Укрколгоспцентром окремою брошурою, яка вийшла з друку та надіслана до колгоспів наприкінці лютого ц. р. Під час розробки цих матеріалів УКЦ виходив з настановлень грудневого пленуму ЦК КП(б)У про колективізацію, які орієнтували всю колгоспну систему на запровадження відрядництва («здільщини»). Першим етапом підготовчої роботи щодо популяризації нових настановлень в справі організації та оплати праці були міжрайонові конференції, переведені НКЗемом та Укрколгоспцентром на протязі лютого — березня. За цими міжрайоновими конференціями РКС скликались спеціальні наради в питаннях організації праці в районі, після чого проробка та затвердження положень про організацію праці (норм виробки відрядних розцінок, комплектування бригад тощо) переносилось безпосередньо в колгоспи. На основі матеріалів обстежень колгоспів, переведених бригадами УКЦ з відповідальних робітників та спеціально підібраних бригад з колгоспників, які також переводили перевірку в колгоспах, подаємо далі попередні підсумки запровадження відрядництва:

1. ПРОРОБКА ПИТАНЬ ВІДРЯДНИЦТВА В КОЛГОСПАХ.

Проробка питань відрядництва в колгоспах проходила таким порядком: починалась проробка або з Бюро праці, або з виробничої наради. За повідомленням з місць та матеріалів обстежень виявляється, що Бюро праці (його інакше називають «комісією праці») утворено по багатьох колгоспах. Так, про існування Бюро праці при колгоспах повідомляють бригади, що перебували в таких районах: Молочанському, Коларівському, В. Токмацькому, Знам'янському, Грушівському, В. Бурлуцькому та інших. Бюро праці здебільшого складається з рільника, табельщика та

одного з колгоспників-активістів. В окремих колгоспах Бюро праці пробили значну роботу щодо виробки норм та здільних розцінок. Так, на таку роботу можна вказати в колгоспах: «Солідарітет» (Молочанщина), ім. Шевченка (В. Токмакщина) та інші, де не тільки Бюро праці проробили норми виробки в галузях, що передбачені брошурою УКЦ, але й по низці додаткових робіт (дитясла, куховарки тощо).

Проте бригади вказували й на те, що по багатьох колгоспах Бюро праці або зовсім не існують та їх замінюють виробничі наради, або утворюється деякий паралелізм, що виникає з наявності двох однорідних, на думку колгоспів, надбудов. Завчасно ще остаточно зробити висновок про життєздатність Бюро праці в цілому, проте вже тепер можна визнати, що у значній частині колгоспів Бюро праці як інститут нормування та тарифікації праці себе цілком виправдав.

Там, де Бюро праці не існували, проробка питань відрядництва почалась прямо з виробничої наради. На розгляд виробничої наради передавались матеріали щодо застосування відрядництва й в тому разі, коли їх попередньо проробляло Бюро праці. Як правило, в колгоспах існує тільки загальноколгоспна виробнича нарада й як свідчать матеріали обстежень, вони в більшості колгоспів, де перебували бригади УКЦ, обговорювали норми виробки, здільні розцінки та питання комлектування бригад.

Треба тільки відзначити, що в окремих колгоспах (наприклад, «Промінь» В. Токмацького району, «Октябрь» на Коларівщині і т. ін.) правління артілей зрощувались з виробничими нарадами, посилаючись на те, що на виробничій нараді були присутні всі члени правління.

Нарешті всі постанови, що їх проробляли та утворювали виробничі наради переносились на загальні збори членів колгоспу.

2. СТАВЛЕННЯ КОЛГОСПНИКІВ ДО ВІДРЯДНИЦТВА

В доповідях бригад це питання посідає центральне місце, бо воно визначає політичну оцінку колгоспною масою останніх вирішень VI з'їзду Рад Союзу РСР та XII з'їзду Рад УСРР.

В зв'язку з особливою вагою цієї оцінки наводимо найбільш характерні заяви бригад:

«До здільщини ставляться дуже добре. Згоджуються зі всім. Кажуть будемо ледарів підганяти. А то бувають такі випадки, що приходять й скаржаться, що в колгоспі йому їсти не дають, а у нього всього 50—60 трудоднів на рік» (бригада на Знаменщині).

«Ставляться до відрядництва дуже приємно тому, що така система сприяє усуненню ледарів та виконанню темпів» (бригада на Чистяківщині).

«На загальних зборах здільщину прийняли однодушно й заявили, що здільщина — це найкраще, що видумав наш уряд для колгоспників» (бригада на Тарасо-Шевченківщині).

Наведені заяви, а такі заяви зробили й всі останні бригади, досить яскраво свідчать про те, що відрядність восприйнята колгоспною масою з певним ентузіазмом, вбачаючи у відрядній системі організації та оплати праці основний засіб підвищення продуктивності праці й здійснення виробничих завдань.

Проте, не можна не визначити, що в окремих колгоспах, хоча це були одиниці, були виступи й проти відрядництва. Так, в артілі «Першохрустальна» (Краснолуцький район) за заявою бригади «старі колгоспники стоять за здільщину, а молоді протестують». Більшість й в цій артілі дала опір споживацьким настроям окремих «протестантів», вказуючи на те, що наука минулого року пройшла для них не дарма.

3. НОРМУВАННЯ ТА ТАРИФІКАЦІЯ ПРАЦІ Й ПЕРЕКРУЧУВАННЯ В ЇХ ЗАПРОВАДЖЕННІ

Практично запровадження відрядництва полягає у такій організації та оплаті праці, що будується на основі певних норм виробки, без яких й немає відрядництва.

Норми виробки мають ще й виключно сезонне значення, особливо на час сівби, в зв'язку з кліматичними умовами, що вимагають найбільшого уплотнення терміну засіву. Норми, встановлені Укрколгоспцентром, залишають можливість шляхом застосування соцзмагання та ударництва збільшити їх до 25—30%. На міжрайонових конференціях праці наголос робиться на те, що норми УКЦ повинні перевиконати, причому, в основному проти цих норм з боку делегатів міжрайонових нарад суперечок не було.

Коли ж звернутись до нормативів, виданих за власною ініціативою окремими РКС та до норм, встановлених багатьма колгоспами (див. додаток) *, то можна визначити певну тенденцію до переменшення норм УКЦ. Зменшення норм виробки окремі колгоспи пояснюють станом робочої худоби та кормів. Звичайно, що якість тяглової сили та стан з нормами не по всіх колгоспах однаковий, а від цього залежатиме у значній мірі навантаження тягла. Але справа далеко не в об'єктивних умовах. Поруч з переменшенням норм має місце одночасно збільшення відрядних розцінок. Наприклад, в артілі «Промінь», або «Ударна» вартість робітничої сили на обробку 1 га (не рахуючи інших видатків) виносить один трудодень замість 0,6 трудодня, визначених УКЦ навіть за одним і тим же розрядом при виконанні норм виробки. У більшості колгоспів виділений преміювальний фонд, але цей фонд призначений на преміювання виробничих бригад за перевиконання переменшених по суті норм колгоспом (артілі «Іскра»

* Додаток у справі відсутній.

на Коларівщині, «Шейнау» на Молочанщині і таке інше). Ці факти дають підставу вважати, що об'єктивних підстав для переменшення норм виробки немає, що це переменшення є наслідок таких основних причин:

1. Певного куркульського впливу на колгосп й окремих прихованих куркулів в самому колгоспі. Так, в артілі «Промінь» (Коларівщина) секретар правління найбільш яскраво відбив цей куркульський вплив — «Праця у колгоспі вільна, тому й працюватимемо за нормою, яку схотів народ».

2. З боку верхівки окремих колгоспів є бажання домогтись зовнішнього ефекту ніби перевиконанням виробничого плану, свідомо надаючи з цією метою переменшених норм. Так, в артілі «Зеленовка» встановлена норма засіву 5 лемешним букером при 5 конях 2 га (замість 3 га за нормами УКЦ), причому ця артіль є одна з найміцніших в Коларівському (болгарському) районі. Переменшення норми виправдав голова правління тим, що «нічого, наші хлопці перевиконають цю норму та ще в газету попадемо». До речі й в цій артілі при переменшених нормах залишені розцінки УКЦ.

3. Треба визнати, що голови окремих колгоспів з 25-тисячників не опанували ще технікою цієї справи, й тон у всіх цих «ніби» технічних справах задають ті, що вважають себе за особливо досвідних, але часто не враховують нових можливостей, що є в колгоспах в порівнянні з одноосібним господарством, а іноді просто відбивають класово чужий вплив (для прикладу можна вказати на артіль ім. Шевченка на В. Токмакщині). Агрономи часто механічно та суто формально ставились до складання виробничих планів, складовою частиною яких є норми виробки. Ось як характеризує роботу агрономів Знам'янська бригада: «Ми запитували агрономів, як вони підходили з виробничим планом, коли їздили по слободах. Відповідають — по нормах. Ми запитали, чи дивилися вони на кількість худоби і врахували це — виявилось, що вони не бачили коней і валять по 3 га»... Нарешті треба визнати, що окремі районові партійні та радянські організації, в тому числі районові спілки колгоспів, не надали справі нормування праці належної політичної ваги й припустили плентання у хвості найбільш відсталих, або класово-ворожих елементів з колгоспників й поза колгоспом (В. Токмацький, Коларівський, Мелітопольський та інші райони).

Поруч з такою тенденцією до змешнення норм є колгоспи, що їх значно перебільшують вже на практиці. Так, комуна «Український велетень» засів перевела букерами по 4,5 га замість 3 за нормами УКЦ. Артіль «Червоний прогрес» у своїх нормах передбачає скородіння в 1 слід 3 плашковою бороною при 3 конях 6 га замість встановлених УКЦ.

Всі ці приклади зайвий раз стверджують про відсутність в цілому об'єктивних умов для переменшення норм виробки й що всі ці явища є головне наслідок того, що колгоспна громадськість

досить не мобілізована навколо питань нормування праці та не загострена увага [на] значення норм виробки в переведенні в найкоротший термін виробничих планів весняної сівби.

IV. КОМПЛЕКТУВАННЯ БРИГАД ТА ПІДГОТОВКА ДО ВЕСНЯНОЇ СІВБИ

Основним виробничим осередком в колгоспному виробництві є бригада. Настановлення УКЦ в справі організації бригад передбачали 2 типи бригад: комбіновану, цебто таку, яка провадить декілька зв'язаних між собою трудових процесів (наприклад, оранка, боронування, сівба) та спеціалізовану, що виконують один вид роботи з початку й до кінця. Матеріали обстежень свідчать про те, що за основний тип бригади на час весняної сівби колгоспи взяли комбіновану бригаду. Спеціалізовані бригади організуються, як правило, у тваринництві (скотарські, свинарські та ін.) та в городництві й садівництві. В тваринництві скрізь утворені постійні бригади й це вже на перших порах сприяє кращому поводженню з худобою, за яку бригада відповідає в цілому й кожний прикріплений до худоби — окремо (артіль «Вперед», «Серп і Молот» та ін.).

Склад бригад за своєю кількістю неоднаковий, але в основному не перевищує 25—30 осіб та 30—40 коней. За повідомленням бригад, що виїжджали на перевірку колгоспів до весняної сівби, виробничі бригади утворені майже скрізь. Бригади одержують завдання виключно на час сівби й на виконання завдання в цілому, цебто з визначенням терміну роботи з початку до кінця сівби. Особливу вагу має питання про те, в якій мірі доведено в самій бригаді виробниче завдання до кожного колгоспника й чи закріплені за ним с.-г. машини та тягло. Стан цієї справи, за повідомленнями бригад, такий:

«Ми запитували багатьох колгоспників, чи знають вони свою коняку чи букер, й вимагали від них, щоб повів на стайню та показав би, до якого коня прикріплений й до якого букера. Виявилось, що вони дійсно знають своє місце». (Бригада Маріупольського району).

«Організували бригади за кількістю інвентаря та худоби, беруть на увагу кількість коней, прикріпляють людей до сівалок і боронок. Все це роблять й кожний знає, що йому робити». (Знаменівка, бригада артіль «Вперед»).

«Кожний рядовий член бригади на наші запитання заявив про назву своєї бригади, на наші запитання давав відповідь про назву бригади, номер збруї тощо». (Синельниківська бригада, комуна «Пам'ять Леніна»).

Такі ж є повідомлення з багатьох інших районів.

Проте є низка фактів, які сигналізують про перекручування в справі організації бригад. Так, в окремих колгоспах (артіль «Нове життя» на В. Токмакщині, «Шлях до соціалізму» на

Чистяківщині) утворені територіальні бригади, так звані «бригади-дворки», коли бригада визначалась не змістом виробничого завдання, а кількісним складом населення на тому чи іншому участку. В той же час ті групи колгоспників (цебто справжні виробничі бригади), на яких покладений обов'язок здійснити план весняної сівби, залишились без бригадирів, а керівництво ними доручено «дворовим» бригадирам.

Бригадири навантажуються безпосередньо роботою залежно від кількості складу бригад. Там, де бригада складена в кількості 10—15 осіб, бригадири працюють поруч зі всіма колгоспниками, у великих бригадах (40—50 осіб) бригадири звільнені від робіт. Є також нечіткість та плутанина в окремих районах з застосуванням розрядної сітки. Так, наприклад, в Коларівському та Мелітопольському районах запис проробленої роботи провадиться не в трудоднях, а в трудогодинах (10 трудогодин 3 розряду, 5 трудогодин 2 розряду й таке інше). Така система розрахунків відбивається як почасова зарплатня й не зрозуміла для колгоспників.

Отже вже на першому етапі запровадження масового відрядництва (весняна сівба) можна відзначити, що бригада як основний виробничий осередок завойовує стале місце у колгоспному виробництві.

V. ЖІНОЧА ПРАЦЯ В КОЛГОСПАХ

Як загальне правило, у бригади на польові роботи, зв'язані з весняною сівбою, жінки-колгоспниці не втягнені. Жіноча праця використовується переважно в бригадах по городництву та тваринництву. Зокрема треба відзначити, що окремі бригади городницько-садового напрямку майже цілком складаються з колгоспниць («Промінь», «Троянда» та ін.).

По окремих колгоспах до рільничих бригад залучені й жінки (артіль «Серп і Молот» на Знаменщині). «Всі жінки поголовно за сіялками й боронками, тому що мужиків мало» (з повідомлень Знаменської бригади). Що варто особливо зазначити — це рівна оплата за роботу жіночої та чоловічої праці.

Відціль треба зробити висновок, що директива ЦК про втягнення жінок-колгоспниць у всі трудові процеси[96] на час весняної сівби — не виконана, причому однією з основних причин є те, що навколо цього майже ніякої масової роботи не провадилось, поруч цього впливає й наявність зайвої робітної сили навіть чоловічої на час сівби.

VI. СОЦЗМАГАННЯ ТА УДАРНИЦТВО

Соцзмагання та ударництво в колгоспах розгорнено поки що незадовільно. За повідомленням всіх бригад по багатьох колгоспах умови з сусідніми колгоспами складені. Проте, у переваж-

ній частині колгоспів [умови носять] загальний неконкретний характер. Ось витяг з такої умови, що складено поміж артіллю ім. Шевченка та «Степова Україна» (В. Токмакщина).

«на краще виконання та підготовку до весняної сівби»

«на краще виконання агромінімуму»

«на поширення площі за рахунок толоки» й таке інше.

Така умова позбавлена будь-якого змісту конкретних самозобов'язань й носить виключно загальнодекларативний характер.

Майже цілком відсутні умови соцзмагання та ударництва поміж бригадами, виробничими осередками, які повинні здійснювати виробничі плани.

Такий стан з соцзмаганням та ударництвом треба визнати за явно незадовільний, що ставить під загрозу, особливо в зв'язку з переменшенням норм виробки, переключення бригад на перевиконання планів сівби та скорочення термінів сівби.

VII. ВІДХОДНИЦТВО

(Постачання промисловості та радгоспів робсилою)

Це питання докладно висвітлено перед ЦК окремими матеріалами, одержаними наслідком спеціального обстеження.

Питання про відходництво органічно зв'язано з обліком та розподілом робсили (баланси праці). Як правило балансів праці як по району, так і по окремих колгоспах немає. Ознайомлення ж зі станом розподілу робсили, шляхом вибіркової перевірки виробничих та робочих планів колгоспів, свідчать про безсумнівну наявність зайвої робсили. По окремих колгоспах ці лишки на весняний період досить значні — від 25 до 50% (артілі «Шейнау», «Промінь», «Іскра» та інші). З боку низки РКС та районових організацій не звернуто на керівництво справою організованого відходництва майже ніякої уваги (Мелітопольський, В. Токмацький, Коларівський, Молочанський та інші райони). Наслідком такого керівництва є такий розподіл робсили по окремих колгоспах, коли трудове навантаження доводиться за кількістю їдців до двору без попереднього обрахування зайвої робсили та організованого її скерування у промисловість та радгоспи ([артіль] «Промінь» на Коларівщині). Бригада, що була на Коларівщині, повідомляє про такі факти. Коли спитали секретаря правління артілі «Промінь», чому трудодні розподілені поміж всіма колгоспниками, то він відповів: «Дядько сам знає, куди діти свої лишки». А в артілі ім. Шевченка правління відмовилось дати довідку незавантаженому колгоспнику через те, що «чекають на наряд з райколгоспспілки».

В цілому треба відзначити, що районові організації не повернулись ще лицем до проблеми відходництва, завдяки чому здебільшого зайва робсила розтікається стихійно, за виразом бригад: «як літуни».

ВИСНОВКИ

1. Організація праці на основі відрядництва набуває в колгоспах певної системи, яка найкраще сполучає інтереси кожного колгоспника з інтересами колгоспного виробництва в цілому.

2. Запровадження відрядництва колгоспники у своїй основній масі зустріли з ентузіазмом, вбачаючи у відрядництві основний засіб піднесення продукційності праці, зміцнення трудової дисципліни та правильного розподілу прибутків.

3. Масова робота навколо запровадження відрядництва, хоча й значно поширилась за останній час, але в цілому не набула ще потрібного розмаху.

4. У нормуванні праці, без чого немає й відрядництва, відбивається шкідлива тенденція до переменшення норм (порівняно до норм УКЦ), що ставить під загрозу скорочення терміну сівби, особливо потрібної за сучасних кліматичних умов.

5. Ця загроза ще підсилюється тим, що занадто незадовільно розгортається кампанія запровадження соцзмагання та ударництва поміж колгоспами, в першу чергу поміж виробничими бригадами. Умови, що складаються поміж колгоспами, здебільшого носять декларативний характер й позбавлені змісту конкретних самозобов'язань щодо перевиконання виробничих планів (зустрічних планів).

6. Бригадна система організації праці завойовує стале місце у колгоспному виробництві. Особливо зростає позитивне значення постійних бригад (у скотарстві, свинарстві тощо). Переважують у весняній сівбі комбіновані бригади. Перекручуванням наданих організаційно-виробничих настановлень є: «бригади — дворки», що порушують основний принцип побудови бригад — виробничий принцип.

7. Розподіл робсили провадиться колгоспами здебільшого без урахування зайвої робсили та без вживання належних заходів щодо скерування цих лишків у промисловість та радгоспи. Керування справою відходництва незадовільне й відбиває в багатьох випадках правий опортунізм на практиці.

8. Районові та сільські партійні організації не приділяли ще достатньої й належної уваги конкретним питанням організації праці в колгоспах (зокрема нормуванню праці, соцзмаганню та ударництву), а також не повернулись ще лицем до організованого відходництва з колгоспів зайвої робсили у промисловість та радгоспи.

В зв'язку з тим, що до масового розгорнення весняної сівби залишилось занадто мало часу — фракція Укрколгоспцентру просить ЦК дати районовим та сільським партійним організаціям відповідних директив щодо негайного виправлення припущених хиб та перекручувань та розгорнення масової роботи навко-

ло основних заходів, що забезпечують успішне переведення весняної сівби.

Секретар фракції Укрколгоспцентру Мусульбас.

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 127, арк. 135—140. Відпуск.

№ 206

Інформаційний огляд Укрколгоспцентру про стан колективізації сільського господарства України в 1931 році

8 січня 1932 р.

За період останніх с.-г. кампаній колгоспний сектор України змінив свій вигляд. Число колгоспів справді поменшало, але збільшився сам колгоспний сектор (кількість колективних господарств) та збільшилась площа колгоспної орної землі.

Більш інтенсивним темпом йшов процес колективізації за цей період у Поліссі та Правобережжі. У Степу, де % на 1 серпня був найвищий — 85,5, темп колективізації за останній час ще збільшився.

Проте, не помітно росту колективізації у АМСРР.

Ось дані про перебіг колективізації.

На яке число	По Україні		Полісся		Правобережжя		Лівобережжя		Степ		АМСРР	
	Господарств	Землі	Господарств	Землі	Господарств	Землі	Господарств	Землі	Господарств	Землі	Господарств	Землі
1.VIII	56,8	69,8	36,4	35,1	62,2	68,6	68,3	66,3	85,5	86,2	68,2	60,9
1.IX	67,3	72,4	36,7	35,1	63,4	60,4	69,2	66,8	85,9	90,4	68,4	61,4
1.X	68,7	73,0	39,9	37,5	65,1	62,5	70,1	68,6	86,6	87,1	68,4	61,4
1.XI	69,3	72,4	40,8	38,2	65,8	63,2	71,0	69,1	86,8	87,4	68,5	61,4
20.XI	69,5	72,5	41,1	38,5	65,9	63,4	71,1	69,3	86,9	87,5	68,5	61,4
10.XII	69,8	73,2	41,9	39,2	66,0	64,1	71,1	69,7	87,3	88,3	68,5	61,4

Одночасно треба визначити, що по районах України питома вага СОЗів помітно меншає. В АМСРР немає перемін у формах колгоспів, а темп колективізації зовсім не розгортається.

Подаємо цифрові дані про колгоспний сектор за ознаками форм господарювання (див. табл. на стор. 676).

Ось приклади злиття та укрупнення колгоспів по деяких районах за даними РКС.

У Олександрійському районі до збиральної кампанії було 192 колгоспи. За ініціативою самих колгоспників вони укрупни-

Число	По Україні загалом було				Полісся				Правобережжя			
	Комун	Артілей	Созів	Всіх колгоспів	Комун	Артілей	Созів	Всіх колгоспів	Комун	Артілей	Созів	Всіх колгоспів
1.VIII	845	30235	2741	33821	80	3508	171	3759	132	7212	205	7549
1.IX	840	30044	2528	33412	80	3529	170	3779	133	7161	170	7464
1.X	826	29329	1995	32150	83	3629	138	3850	129	7094	119	7342
1.XI	825	29121	1827	31773	84	3667	132	3883	127	7054	102	7283
20.XI	832	28955	1806	31593	83	3681	131	3895	129	7012	103	7244
10.XII	827	28771	1640	31239	82	3634	111	3827	125	6993	91	7209

	Лівобережжя				Степ				По АМРСР			
	Комун	Артілей	Созів	Всіх колгоспів	Комун	Артілей	Созів	Всіх колгоспів	Комун	Артілей	Созів	Всіх колгоспів
1.VIII	237	7121	1024	8382	379	11772	1251	13401	17	683	90	790
1.IX	232	7043	960	8235	378	11679	1145	13202	17	632	83	732
1.X	221	6824	772	7817	376	11150	883	12409	17	632	83	732
1.XI	221	6780	696	7697	376	10988	814	12178	17	632	83	732
20.XI	223	6752	684	7659	380	10878	805	12063	17	632	83	732
10.XII	223	6726	694	7553	380	10786	752	11918	17	632	83	732

лись і зараз є 72 колгоспи. Укрупнення пішло виключно на засадах добровільності, іноді навіть без втручання РКС, за територіально-економічними признаками. Різний розмір укрупнення колгоспів: найбільший 2000 га, найменший 500, а оптимальний 800—900 га. РКС повідомляє (23.XI), що негативних явищ у процесі укрупнення не спостерігалось.

У Кишеньківському районі (7.XII) на 1 січня 1931 р. було 118 колгоспів, а на 25 листопада вони злились в 71 одиницю. СОЗів вже немає, бо всі 36 перейшли на статут артілей. Укрупнення йшло за ініціативою управ колгоспів, а також окремих груп колгоспників. Наприклад, артіль «Комунар», що мала у себе трудодень 50 коп., підняла перед РКС справу про влиття до Озірської артілі «Іскра», де трудодень виходив 96 коп. Проте є випадки укрупнення і за ініціативою РКС. Вона повідомляє про розгорнуту масову роботу, кущові доповіді, виробничі наради і пояснювальну роботу про зручність, доцільність та перевагу господарювання великим колективом.

Окремії комісії тих колгоспів, що злились ще до збиральної кампанії, зсумовували фінансовий та господарчий стан і разом розподіляли наслідки господарювання.

За час укрупнення не було виходів із колгоспів, а навпаки, завдяки розгорнутій масовій роботі вернулись до колгоспів всі ті, що виступили з колгоспів з різних причин ще у травні місяці.

У Межівському районі було на 1 січня 1931 року 129 колгоспів, а на 1 грудня є завдяки злиттю тільки 95. Всі 9 СОЗів пе-

рейшли на статут артілей. Оперативне господарче керівництво злитих колгоспів перейшло цілком до рук новообраної управи, але розподіляють наслідки господарювання окремо. Фінанси зливають на 1.І 1932 р. РКС повідомляє (9.XII), що у злитих колгоспах господарювання значно покращало, бо завдяки укрупненню дібрано кращий провід та технічний апарат. Виходів з колгоспу не було, але зате виключено на час з 1 січня — 1 грудня — 385 господарств. (Про причини виключення не сказано).

У Дворічанському районі (повідомлення РКС 24.XII) завдяки добре розгорнутій організації та масовій роботі в справі укрупнення, число колгоспів із 75 одиниць, по стану на 1 жовтня 1931 р., зменшилось до 20 грудня 1931 р. [на] 28 одиниць. Проте у цих злитих колгоспах зараз більше дворів та більш землі, ніж це було у старих 75 колгоспах.

РКС повідомляє, що всю справу злиття пророблювали планово у сільських організаціях та у самих колгоспах — всебічно з'ясовували її. Внаслідок масової роботи досягнуто того, що збори уповноважених оголосили себе за ударників політично-господарчих кампаній, за ліквідацію знеосібки та безгосподарності. На зборах всебічно обговорювали організацію праці, відрядності, соцзмагання тощо.

Після злиття та оформлення керівного складу колгоспів, працювали ревізійні комісії, щоб виявити кількість та якість майна.

На думку інформації, слід було б перевірити Дворічанський район, що протягом двох місяців зменшив у спосіб злиття $^{2}/_{3}$ колгоспів.

Поруч цього приводимо приклад поганої роботи райорганів за справу злиття та укрупнення.

У Народицькому районі (інструкторський матеріал обстеження 8.XII) злиття колгоспів йде безпланово й тому не дає належних наслідків. Довкола злиття та укрупнення не розгорнуто потрібної масової роботи. Зокрема зовсім не приділяли уваги цій справі уповноважені РВК, які працювали по селах за різними завданнями. Через слабу масово-політичну роботу, селяни бідняки ставляться пасивно до колективізації, або навіть підпадають під вплив куркульської агітації. У с. Болотниці за цілий рік були тільки одні збори КНС і то по справі знижки с.-г. податку.

КНС не переводить жодної роботи серед незаможників, а через те поза колгоспом залишається пересічно більш незаможників ніж середняків. Наприклад, у суцільно колективізованій Ст. Шорненській сільраді *поза* колгоспом нараховується 52 господарства, але 47 з них це незаможники, решта 5 — середняки. Легковажне [ставлення до] масової роботи довело до перекручувань з боку райорганізацій, наприклад, до адміністративного здійснювання «одної борозди» одноосібників з колгоспами. За час осінньої сівби (на протязі 1 місяця) одноосібникам не

відводили землі замість тієї, що відійшла при землевпорядженні до колгоспів.

Сільради не дбають про колективізацію. Села Ганнівка, Лозниця та Мар'янівка зовсім не колективізовані, бо там немає жодної масової роботи.

Далі по деяких селах, навіть більша половина членів сільрад не вступає до колгоспів. Наприклад, у Розсохівській сільраді на 15 членів членами колгоспу є 8.

Нарешті, у самій РКС не знають певно про те, скільки господарств виключено з колгоспів та не керують цією роботою, хоча у протоколах РКС є записи, що виключено 1931 р. 22 куркульських господарства. Виключено також 28 середняцьких за небажання усуспільнювати майно. У Фастівському районі є факти невірного злиття колгоспу, а саме: злито єврейський колгосп «Вільний шлях» з місцевою українською артіллю.

Саме злиття було передчасне й внаслідок цього більшість колгоспників — євреїв, за винятком 6—7 родин, покинули зовсім колгосп (інструкторський матеріал).

Такий же факт у Попільнянському районі с. Ходорки, де злито 2 артілі польську та єврейську з місцевою українською комуною. Злиття було завчасне та недостатньо підготовлене, через що у злитій комуні утворився ряд ненормальностей — євреї, за винятком 4—5 родин, залишили комуну.

Приклади зміцнення — укрупнення колгоспів (за районною пресою)

Колгосп «Червоний Жовтень», с. Халявин, Чернігівський район, зорганізувався торік на свято XIII-річчя Жовтня, тоді нараховувалось у ньому 30 господарств. Навесні ц. р. в колгоспі було вже 200 господарств, тобто 49% усього села. В час осінньої сівби та зяблевої оранки, внаслідок успішної господарської організованості та як виключили 4 куркулів, до колгоспу вступило ще 36 господарств.

У с. Вороннинцях на куткових зборах подало заяви 59 бідняцько-середняцьких господарств, до колгоспу прийнято 54, а за один жовтень місяць вступило до колгоспу 103 господарства.

В Городницькому районі на Поліссі в с. Півнівщині зараз на другий день організації колгоспу усуспільнили реманент, тяглову силу та зорганізували спеціальну бригаду, щоб втягати одноосібників до колгоспу.

Лукашівський колгосп Літинського району доказав одноосібникам свою господарність розподілом наслідків господарювання — бідняки й середняки почали один за одним подавати заяви про вступ до колгоспу.

Колгосп «Червоний колос», с. М. Будища Гадяцького району, завдяки добре налагодженій роботі веде перед у районі. Колгосп зміцнів, перевівши всі роботи на відрядність — виконав вчасно

хлібозаготівлі та всі господарчі роботи, а також усуспільнив худобу, ліквідував знеособку у її догляді. Колгоспівський актив увімкнувся до конкурсу за організаційно-господарське зміцнення колгоспів. Колгосп та сільрада одержали нагороду «перехідний прапор» (Рай. газета).

На загальних зборах колгоспу «Нове життя» Коростенського району — 160 одноосібників подали заяви вступу й таким чином усе село сколективізувалось. Далі ці колгоспники, які тільки що вступили до колгоспу, закликають через районову газету всіх одноосібників району вступати до колгоспів та беруть на буксир справу колективізації у с. Жван, пославши туди окрему бригаду.

Одначе, районова преса приводить приклади, що районові організації тільки планували злиття, але на практиці не проводили його. Наприклад, Конотопська РКС запланувала злити 145 колгоспів до 100 одиниць, але через недостатню організаційно-масову роботу у районі є ще села, що в них нараховують навіть по 11 карликових колгоспів — с. Попівка.

Нарешті, випадки формального злиття.

Бригада райгазети «Краматорська Правда» (19.XII) повідомляє, що про злиття схвалюють постанови, але на ділі про це не дбають.

Постановлено було злити в один міцний колгосп три дрібних, а саме: «Червоний шлях», «Кочегарка» та ім. Петровського, фактично ні сільрада, ні управа колгоспу не проявляють жодної роботи, щоб зливати колгоспи, змінцювати, особливого нічого не робиться, щоб звести докупи колгоспну худобу.

Класова боротьба — ворожий елемент намагається зривати колективізацію

До колгоспу «Пробуждение» Охтирського району пролізли куркулі: Курінний М.— до революції мав 30 га землі, багато реманенту та всі роки користувався найманою робочою силою, та його син, що перед вступом до колгоспу розпродав усе своє майно.

У колгоспі «Веселий жнець» Кобеляцького району Срібний Д. покосив на своїй неусуспільненій луці 2 стоги сіна, возить його колгоспними кіньми продавати на базар. Управа колгоспу купує у другого Срібного бичка, замість того, щоб усуспільнити його. Управа виплатила йому всі гроші — 65 крб., незважаючи на те, що він має у колгоспі різні борги.

В артілі «Нове життя» Білопільського району призначили по фаху колишнього куркуля Солонченка на завідувача кузні. Він мав перед революцією кузню, вітряк та експлуатував найману працю. Управа артілі дала йому премію за ударництво.

Управа Зарічної артілі Охтирського району не насмілиться виключити з колгоспу куркуля Винника, хоч вимагає цього бідняцько-наймицька група, бо верхівка села гостює в нього.

У колгоспі «Колос» Сквирського району (за інформ. 20.XII) весь час зривались всякі роботи, бо керували в ньому куркульські шкідники та опортуністи Янизи та Кормут. Робота поліпшала аж тоді, як на чолі колгоспу став 25-тисячник, що увів плановість в роботі, налагодив роботу рахівників, яку запущено аж за три місяці. Нове керівництво колгоспу зорганізувало ремонтні бригади до весняної сівби, розгорнуло соціалістичне змагання.

У артілі «Авангард» Білопільського району (райгазета 18.XII) вичистили на загальних зборах 7 куркулів, що своєю шкідницькою роботою намагалися підірвати колгосп. Вичищено таких, що весь час галасували, що хлібозаготівлі не під силу, а знайдено у них чимало захованого хліба.

Управа Миколаївського колгоспу, Білолуцький район (райгазета 19.XII) з головою куркулем «догосподарювала» до того, що подохло 43 коней, 1023 курей та 31 свиня.

Управа зовсім не потурбувалась, щоб хоч як-небудь підготувати худобу до зимівлі.

Коли б колгоспники не зняли Машкари з голови та не зняли куркульської управи, то колгосп розвалився б.

На об'єднаних зборах 9 колгоспів Шишаківської сільради, Хорольського району, куркулі напоїли 2 підкуркульників, щоб зірвати збори. Куркулі і їхні прибічники кричали проти об'єднання та виборів управи.

У Безсалівському колгоспі Лохвицького району, як виключили 2 куркульсько-заможницькі господарства та інших 2, що не бажали усуспільнювати реманенту, то до колгоспу вступило 18 бідняцько-середняцьких господарств.

Проти дальшої колективізації гальмують приплив до колгоспів іноді й керівники колгоспів, що однаково, як і куркулі агітують, або виступають своїми вчинками проти колективізації. За такий приклад можуть бути голова та завгосп Пустоградського колгоспу ім. Шевченка Конотопського району (райгазета). Голова Мар'янівської артілі Н. Волинського району Рамс не усуспільнював своєї озимини та не виконував зобов'язань контрактації. Буксирна бригада виявила у нього 100 пудів прихованого хліба. Такого керівника передали до суду (Райгазета...).

Райгазета Пирятинського району (20.XII. 1931 р.) повідомляє, що під стріхою Бубківщинського «Червоного плугатаря» звили собі гніздо 15 великих куркулів — експертників, які мали колись по 12—25 десятин землі, багато худоби, машин, вітряки та навіть парові млини, визискували наймитів, зараз же вони потайки ширять всякі брехні на Радянську владу та активістів.

У колгоспі «Колективне життя» Личівської сільради Сахновщанського району (райгазета 20.XII) виявили та вичистили кількох ледарів — куркульських синів, що провадили зривницьку роботу та шкодили зміцненню.

Конкретні приклади про куркульське шкідництво у колгоспі приводить Гадяцька районова газета (15.XII), щодо колгоспів у

с. Луки, Митрофанівка, Веприк попролізали на управлінські посади сини куркулів, що всякими способами шкодять колгоспу.

Яскравий приклад куркульського шкідництва у колгоспах можна привести із ряду прикладів класової боротьби [в] Біловодському районі (райгазета 14.XII). Капітанівським колгоспом керують куркулі та підкуркульники, й тому вся робота колгоспу шкутильгає. Голова артілі Чуприна пиячить з куркулями, про артіль не дбає. Куркульський полигач, комірник Строщенко М. М. розбазарив артільний хліб своїм родичам спекулянтам, а державі не здав ні фунта. Одначе виявлено у нього 200 пудів.

У деяких колгоспах зразу ж після чистки куркулів стали краще господарювати. Наприклад колгоспи Мар'ївської сільради П'ятихатського району (райгазета) ліквідували прориви збирання та заготівлі техкультур, після того як вичистили куркулів.

У Городницькому колгоспі «Новий світ» Уманського району був чималий прорив у хлібозаготівлях через куркульську агітацію. Але, як куркулів вичищено, темпи заготівель помітно поліпшилися.

Розбазарювання майна, безгосподарність та лжеколгоспи

Через недостатню роз'яснювальну роботу і куркульську агітацію є ще чимало випадків, що одноосібники поспішають розбазарювати своє господарське майно перед вступом до колгоспу.

Поліщук Т. перед вступом до колгоспу «Згода», Козятинського району, через агітацію колгоспника-куркуля Мельника порубав свого воза.

У Крижопільському районі завгосп «Паризької комуни» сховав воза до клуні, щоб не дати усуспільнити його. Це виявилося колгоспниками.

У Охтирському районі в колгоспі «Пристань» член артілі Міняйло І. розпродав свої дошки та ще й агітував других розбазарювати своє майно.

В Гадяцькому районі в артілі «Рад. життя» колгоспник Гручка не усуспільнює коня, але часто їздить п'яний на ньому по селу. Колгоспник Могильник А. продав племінного коня, щоб не усуспільнити.

Приклад злодійського розбазарювання, а не зміцнення, маємо у Нищаківському колгоспі ім. Петровського у Сквирському районі. Управа цього колгоспу не дбає про колективне господарство, як виїхав голова управи, деякі колгоспники почали розбазарювати майно, як, [наприклад], сані (що до речі потрібні на зиму) за 10 крб. Інші колгоспники розкрадають та переховують різне майно, щоб опісля розпродати (райгазета 20.XII).

Ревізійні комісії не працюють в колгоспах цілими роками. Наприклад, Ямпільський колгосп ім. Дзержинського. Комісія нічогісінько не робила за цілий рік, так що навіть не знають, чи

Колотілова чи Сакса вибрала комісія на голову. Ревізійна комісія не може нічого сказати про розподіли наслідків господарювання (райгазета).

В артілі «Червоний піонер» Фрунзівського району (райгазета 13.XII) немає відповідальних людей за різні ділянки господарства, ніхто не знає, хто комірник, майно розгублюється. До недавно було в артілі 30 пар упряжі, артіль може вирядити не більш 15 підвод, бо частина упряжі невідомо куди дівалась. Хлібозаготівель не закінчено, бо управа плаче, що план нереальний.

В Хорлівському районі у с. Червона Поляна частина СОЗів існує формально, ніяких признаків колгоспного господарювання вони не мають, а саме: «Біднота», «Червоний куток», «Маяк», «Поштовий», «Веселий селянин».

Ці СОЗи не усуспільнили посівів, ні реманенту, ні тягла. Хоч і склали акти про усуспільнення, та одначе «усуспільнене» добро залишалось далі у праватних користуваннях. Ці СОЗи дуже дрібні, по 10—15 господарств, але жодного організаційного впливу на одноосібників не мають — ніхто у них не провадить якої-небудь масової роботи, созівці спекулюють хлібом, картоплею.

У Херсонському районі (лист РКС) розпущено лжеколгосп ім. Сталіна Білозерської сільради із 16 господарств під час укрупнення.

Розгортання конкурсу за господарсько-організаційне зміцнення колгоспів

За зміцнення колгоспів відбулась кущова нарада у с. Геніївці Зміївського району (газ. інф. 21.XII).

На цій нараді підсумовували [роботу] редколегій колгоспних газет та наслідки роботи за зміцнення колгоспів.

Завдяки енергійній роботі редколегії стінної газети виявлено куркулів та їхні шкідницькі маневри у колгоспах сіл Ганнівки, Скрипаї та Шелудьківка. Стінгазета виявила, наприклад, 150 пудів захованого хліба у с. Скрипаях.

Кущова нарада висунула конкретні завдання, як організувати самоперевірку між колгоспами, розгорнути кращу підготовку до весняної сівби та ін.

У Літинському районі у с. М. Почапинці відбулась нарада сількорів з ударниками колгоспниками. На нараді прийнято виклик сусіднього села на соцзмагання та ухвалено увімкнутись до конкурсу, рішуче боротись за господарче зміцнення колгоспу, проти ворожих елементів, безгосподарності.

Ухвалено добитись поліпшення окремими сількорівськими рейдами справи тваринництва, розгорнути енергійну підготовку до сівби та відремонтувати реманент до 1 березня (райгазета 19.XII).

Редколегія Щербовецького колгоспу ім. Леніна (райгазета 16.XII) включилась до конкурсу за 100% вивіз цукрових буряків до цукроварні, за цілковиту ліквідацію знеосібки, за прикріплення живого та мертвого реманенту до постійних бригад, за відрядність.

Далі вирішено на 100% закінчити хлібозаготівлі та посилити мобілізацію коштів. Ухвалено до 1 січня розподілити наслідки господарювання та боротись за належну організацію праці та дбати про культроботу.

Приклади, як сільські організації допомагають злиттю колгоспів: Петрівська сільрада Хорольського району (райгазета 22.XII) розгорнула широку масову роботу довкола конкурсу за зміцнення колгоспів та добилася злиття двох артілей «Червоний мак» та «Перемога». Нова артіль ім. Будьонного вже почала готуватись до весняної кампанії. Об'єднані колгоспники-будьоннівці звернулись з закликом до всіх колгоспів району — піти за їхнім прикладом.

Розгорнуто кампанію за краще проведення конкурсу у селах Чернігівського району (райгазета 17.XII), а саме у Халявині, Раїщі, Гарторінці.

Проте є чимало випадків, що на місцях легковажать справу конкурсу, не дбають про зміцнення колгоспів, наприклад, артіль «Аванград», Софіївської сільради Новомиргородського району. Ні управи, ні сільради не поспішають з тим, щоб на своїх зборах обговорити та увімкнутись до Всесоюзного конкурсу за зміцнення колгоспів (газетна інформація 20.XII).

Інформгрупа УКЦ

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 2507, арк. 89—96. Склографічний відбиток.

№ 207

Лист наймитсько-бідняцької групи колгоспу «Бджілка» Юр'ївської сільради Добровеличківського району до колгоспників Єлисаветградщини про успішне завершення хлібозаготівельної кампанії

15 січня 1932 р. *

За проводом Комуністичної партії ми, члени наймитсько-бідняцької групи артілі «Бджілка», Юр'ївської сільради, дійшли перемоги, виконали річний план хлібозаготівель на 100%, зокрема по пшениці на 97,2%. Хлібозаготівлі й далі продовжуємо.

Цієї перемоги ми здобули, переборюючи великі труднощі. В класовій боротьбі ми організували передовий загін наймитів

* Дата опублікування.

№

З відомостей Укрколгоспцентру про хід колективізації

Динамика коллективизации крестьянских

Районы / Даты	Полесье			Правобережье		
	Количество колхозов	В них		Количество колхозов	В них	
		Объединено крестьянских хозяйств в тыс.	Гектаров орной земли в тыс.		Объединено крестьянских хозяйств в тыс.	Гектаров орной земли в тыс.
На 1.X-1928 года	337	4,5	30,0	4129	54,9	234,9
% коллективизации		0,8			3,0	
На 1.X-1929 года	642	11,2	110,2	5171	161,8	650,9
% коллективизации		2,1			9,0	
На 1.I-1930 года	759	16,8	149,6	5051	310,2	1342,7
% коллективизации		3,1			17,4	
На 1.I-1930 года*	1349	59,8	309,9	5124	715,5	2478,1
% коллективизации		11,3	12,1		39,9	39,4
На 1.X-1930 года	1540	71,2	350,1	3324	522,2	1817,2
% коллективизации		11,5	12,3		28,9	27,9
На 1.V-1931 года	2640	164,2	846,7	7100	101,1	3929
% коллективизации		30,3	32		63,0	63,0

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 123, арк. 443. Копія.

та бідняків, вирвали деяку частину середняків з-під впливу куркуля, що весь час вів ворожу агітацію та намагався зірвати хлібозаготівлі.

Куркулі штовхнули деяких несвідомих середняків та бідняків на шлях розкрадання хліба в колгоспі. Чимало часу ми займалися порожньою балаканиною, чимало часу прогавили в хлібозаготівлях. Робітнича бригада, що приїхала з міста, поставила нас на правильний шлях. Вона наочно довела нам, для чого потрібен країні хліб, і ми усвідомили, що біднота мусить стати провідною силою в колгоспі.

Ми зрозуміли, що, не виконуючи плана хлібозаготівель, ми дійсно граємо наруч куркулеві та зриваємо п'ятирічку. Ми перешикували свої лави. Викинули геть з членів КНС чотирьох зрадників, які лише носили квитки членів КНС. Очистивши свої ряди, ми зміцнили незаможницький загін і під керівництвом партії, за допомогою робітничої бригади пішли у бій

* Так у документі.

сільського господарства України в 1928—1931 рр.

Січень 1932 р.

хозяйств Украины на 1931 год

Левобережье			Степь			Украина		
	В них			В них			В них	
Количество колхозов	Объединено крестьянских хозяйств в тыс.	Гектаров орной земли в тысячах	Количество колхозов	Объединено крестьянских хозяйств в тыс.	Гектаров орной земли в тыс.	Количество колхозов	Объединено крестьянских хозяйств в тыс.	Гектаров орной земли в тыс.
1501	20,6	130,0	6076	92,6	1005,1	12042	172,6	1400,0
	1,7			5,1			3,3	
2978	74,1	465,2	8072	199,8	2025,2	16863	446,9	3252,5
	6,0			12,3			8,6	
3811	140,7	912,9	9905	385,6	4073,0	19526	856,3	6478,2
	11,5			23,9			16,1	
5143	426,8	2408,8	9425	706,9	7400,1	21041	1909,1	12596,9
	34,9	40,1		43,8	54,3		36,3	44,4
4750	297,5	1725,5	9318	557,0	5703,7	20932	1447,9	9601,5
	26,9	30,3		36,9	42,8		28,7	34,1
3250	746,8	3960	10950	1294,4	11304,6	26640	3306,4	10010,9
	62,5	66		82,5	83		65,5	70,5

проти куркуля, за повне виконання плану хлібозаготівель.

Нашому колгоспу залишилось здати державі 1000 пудів хліба. Ми, наймитсько-бідняцька група, взяли на себе зобов'язання дати 250 пудів хліба й по цьому зобов'язанню кожен бідняк узяв на себе окремо завдання, щоб здати певну кількість хліба. Ми викликаємо останніх членів колгоспу на змагання, щоб вони вивезли решту — 750 пудів. Та куркульня, що сиділа у нашому колгоспі, намагалася зірвати виконання завдань, розвалити колгосп. Куркулів Сільвестрова Я.,Сільвестрова Р., Гергель К., Кріпака К. ми викинули з колгоспу, і в них було знайдено багато захованого й закопаного хліба.

Коли окремі незаможники своєчасно не виконували взяті на себе зобов'язання, ми викликали їх у наймитсько-бідняцьку групу й переконували їх у тому, що наша група мусить за всяку ціну виконати своє зобов'язання. Таким чином, ми домоглися того, що здали державі 1000 пудів хліба і цим самим допомогли колгоспові виконати план, за що нас премійовано промкрамом.

Виконавши плана ми здобули право лишити засівфонд недоторканим. Зараз по-бойовому готуємося до третьої більшовицької засівкампанії.

Колгосп нашої сільради «Червоний Жовтень» і досі не виконав плану хлібозаготівель. Ми надіслали туди буксирну бригаду, й за нашими методами та досвідом артіль «Червоний Жовтень» повинна в січні повнотою завершити хлібозаготівлі.

Ми звертаємося до всіх бідняків, наймитів та середняків-колгоспників Єлисаветградщини, що ще й досі не виконали плану хлібозаготівель, сприйняти наш досвід і методи в боротьбі за хліб і на основі розгортання соцзмагання між окремими колгоспниками домогтися протягом ударного бойового січня місяця повного завершення хлібозаготівель по всіх культурах.

Незаможники, пам'ятайте, що на фронті хлібозаготівель ви повинні бути першими, як і були першими на фронті громадянської війни!

Відповідайте на постанову ЦК не обіцянками, не резолюціями, а центнерами хліба, повним завершенням хлібозаготівель!

З доручення зборів наймитсько-бідняцької групи колгоспу «Бджілка» Юр'ївської сільради: Сільвестров Василь, Кріпак Микола, Копійка.

«Соціалістичний наступ» (Єлисаветград), № 13, 15 січня 1932 р.

№ 209

Кореспонденція про підготовку колгоспів Клинцівської сільради Аджамського району Одеської області до проведення 3-ої більшовицької весняної сівби

11 лютого 1932 р.

Днями в Клинцях відбувся зльот ударників-конюхів. Зльот обговорив готування до посівкампанії. Головну увагу було приділено стану тяглової сили. На зльоті було премійовано кращих ударників по зміцненню колгоспу і кращих конюхів — всього 17 чоловік.

Всі артілі Клинцівської сільради рапортували зльотові про готовність до 3 більшовицької сівби: с-г. реманент закінчують ремонтувати, посівматеріал є, громадське харчування підготовляють. Але не всі колгоспники обізнані з планами, на бригади не розбито робочу силу, не організовано дитячих ясел і культурного обслуговування.

Коні по артілях: «Культурна революція», ім. Сталіна, ім. Ворошилова в гарному стані. В цих артілях усвідомили роль коня

в наступній весняній сівбі. В цих артілях вчасно придбали корми, і коні ними забезпечені.

Зовсім інша картина в артілі «XII-річчя Червоної Армії» і ім. Блюхера. Тут і досі не налагоджено підвозку браги. Голова артілі Панфілов, зав. тяглової сили Демідов не бувають на стайнях і навіть не знають, де які коні. Через безповідальне ставлення в цій артілі немало загинуло коней.

Так само в артілі імені Блюхера — безвідповідальність призвела теж до загибелі протягом останнього місяця 12 коней.

Зльот колгоспників-конюхів вимагає від правлінь артілей налагодити догляд за конем, проробити плани наступної сівби, організувати бригади, налагодити культурне побутове обслуговування колгоспників; сівбу провести протягом 14 днів, допомогти околишнім селам обсіятись.

Для поліпшення догляду за кіньми, виділити 400 крб. на преміювання кращих ударників — конюхів; наступними днями організувати перевозку браги та мобілізацію кормів серед колгоспників. Керівників артілей: «XII-річчя Червоної Армії» та імені Блюхера за безвідповідальне ставлення до тягла, невміння й небажання подбати за корми, притягти до відповідальності.

Клинцівські колгоспники, даючи нещадну відсіч класовому ворогові і його агентам, перевиконали план хлібозаготівель і зобов'язуються по-більшовицькому провести сівбу за 14 днів.

Колгоспники Клинців закликають колгоспників всього району у штурмовий місяць — лютий — по хлібозаготівлях виконати план і по-бойовому підготуватися до 3 більшовицької посівкампанії.

М. Бреслер.

«Саціалістичний наступ» (Єлисаветград), № 35, 11 лютого 1932 р.

№ 210

Протокол загальних зборів колгоспників артілі «Червоний партизан» с. Циганівки Луб'янської сільради Синельниківського району Дніпропетровської області про організаційно-господарське зміцнення колгоспу

12 лютого 1932 р.

Присутствующие: было [на] собрании 150 ч.
Председатель собрания Колесник А.
Секретарь Прихло М.

Повестка дня:

1. Доклад про организационно-хозяйственное укрепление колхоза (доклад Каменецкого).

2. Содоклад — пресса в борьбе за организационно-хозяйственное укрепление колхоза — тов. Иваненко.

Слушали: Доклад тов. Каменецкого и содоклад Иваненко про организационно-хозяйственное укрепление колхоза.

Постановили (По докладу тов. Каменецкого о постановлении ЦК ВКП(б) об организационно-хозяйственном укреплении колхозов и содокладу т. Иваненко про прессу за организационное укрепление колхозов): Общее собрание артели «Красный партизан» целиком присоединяется к постановлению ЦК ВКП(б) за организационное укрепление колхозов. Капиталистические элементы, что остались еще на селе, всякими способами стараются развалить колхозы с середины. Всякие трудности они используют, чтобы разлагать колхозников против колхозного строительства.

ЦК ВКП(б) в своем постановлении дал большевистскую оценку колхозному строительству на данном этапе и дал программу борьбы за организационно-хозяйственное укрепление колхозов, за высокий урожай. Целиком правильно ЦК застерегает, что теперь задание развивать артельную форму колхозов и найважнейшим участком в организации работы в колхозах должны стать бригады.

Чем лучше организационно-хозяйственное укрепление колхоза, тем самым скорее выполнить постановление ЦК ВКП(б).

Собрание колхозников постановляет:

1. Организовать в артели 5 сквозных бригад, за этими бригадами закрепить тягловую силу, инвентарь и отдельные участки работы людей на весь год.

2. Положить ответственность за инвентарь, тягловую силу и выполнение плана в бригаде на бригадиров, установить остальную выплату за работу бригадира зависимо от окончательной работы бригады и, таким образом, ликвидируется бесхозяйственность.

3. Чтобы уменьшить административные вытраты, нужно между правлением распределить обязанности так:

Председатель, завхоз, председатель бюро работ, заведующий животноводством, полевод; этим самым будут сокращены административные затраты на 3 человека (старшего конюха, заведующего свинарством, финансиста), дав больше прав бригадирам.

4. Положить ответственность за составление планов работы бригад на бригадиров, к составлению планов притянуть побольше колхозников. Составленные планы утвердить на общем собрании колхозников.

5. Перевести на хозрасчет две бригады — кузнецкую и плотническую. Поручить бюро работ составить договор хозрасчета.

6. Перестроить работу ревкомиссии, положив на нее ответственность периодически проверять рабочий план по количеству и, самое главное, по качеству каждой бригады отдельно.

7. Поручить правлению согласовать вопрос с партячейкой, выделить редколлегию по бригадам, утвердить их на общем собрании колхозников и сразу же организовать стенгазеты по бригадам.

8. Всю работу в колхозе перевести на сдельщину, поручить бюро работ, чтобы не позднее 15 февраля 1932 г. довести до каждой бригады, каждого колхозника норму выработки.

Трудодни колхозникам засчитать согласно составленной нормы, обратить самое серьезное внимание на качественное исполнение работ.

9. Вызвать на соцсоревнование артель им. Косиора за лучшее исполнение постановления ЦК ВКП(б). Поручить комиссии поехать и подписать соцдоговор до 15 февраля 1932 г.

Считая то, что соседняя артель «Нойланд» отстает в организационном отношении, взять над нею шефство, послать туда бригаду из 5 человек для помощи организовать работу. На ответственную работу и на курсы по повышению квалификации выбрать лучших колхозников-ударников, чтобы активизовать колхозников-ударников, нужно проводить с ними совещания, втянуть в работу правления, производственные совещания.

Председатель А. К о л е с н и к
Секретарь М. П р и х л о

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 10, спр. 464, арк. 1—2, 4. Оригінал. Рукопис.

№ 211

Протокол зльоту членів КНС, колгоспників і одноосібників Олишівського району Чернігівської області

17 березня 1932 р.

Головує тов. Лупин. Секретар тов. Гончар.

П о р я д о к д н я:

1. Про значення 3-ї більшовицької сівби і участь КНС.

С л у х а л и: Про значення 3-ї більшовицької сівби та участь КНС (Лупин).

В и с л о в и л и с ь: тт. Сивопляс, Нагорний, Подтеп, Гончар.

П о с т а н о в и л и: Велетенські завдання соціалістичного будівництва, що їх поставила Комуністична партія перед країною Рад на останньому році п'ятирічки, пролетаріат та колгоспне селянство успішно виконують і перевиконують плани першої п'ятирічки в розвитку на одне господарство та забезпечують більшовицьку зустріч 2 п'ятирічки побудови соціалізму.

Ми, члени КНС, колгоспники і одноосібники Олишівщини міцно боролись за справу пролетарської держави під керівництвом Ленінської Комуністичної партії і зараз завіряємо партію

і Радянську владу, що прикладемо всіх зусиль для своєчасного і повного виконання всіх завдань, поставлених перед нами і [в] весняну засівну кампанію цілком і повністю беремо забезпечити 100% виконання наданих планів. А для цього закликаємо всіх членів КНС, колгоспників, бідняків і середняків негайно розгорнути масову пояснюючу роботу за весняну засівкампанію та колективізацію району та рішуче вести боротьбу з куркулем, його агентурою та з усіма тими, хто намагається загальмувати виконання державно-господарчих кампаній та розвиток народного господарства.

1. Беремо на себе [зобов'язання] негайно проробити на зборах КНС плани весняної засівкампанії.

2. Призиваємо всіх незаможників на боротьбу за більшовицьку сівбу, за суцільну колективізацію району, зміцнюючи організаційно-господарче становище колгоспів, і на базі колективізації знищити глитая, як клас.

3. Призиваємо всю організацію КНС, колгоспників і одноосібників за негайне утворення насіннєвих та страхових фондів, за підготовку тяглової сили та вести рішучу боротьбу за міцного колгоспівського коня, за налагодження організації праці в колгоспах, за утворення бригад, за кращу роботу бригад, за скоріший ремонт сільськогосподарських машин, за 100% очистку насіння, за негайну вивозку гною, боротися за високий та стійкий врожай.

4. Зльот зобов'язує всіх сільКНС та членів КНС негайно й по бойовому провести підготовку до весняної засівкампанії.

Голова РайКНС Лупин
Секретар Гончар

ЦДАЖР УРСР, ф. 257, оп. 1, спр. 1260, арк. 199. Оригінал.

№ 212

Циркуляр Київського обласного земельного управління до всіх райземвідділів про недоліки в роботі з колгоспним активом та заходи щодо її поліпшення

25 березня 1932 р.

Не дивлячись на неодноразові вказівки облземуправління про роботу з колгоспним активом ця справа є в цілком незадовільному стані. Чітка директива ЦК ВКП(б) від 4 лютого 1932 року про те, що «ЦК вважає за найважливіше політичне завдання партійних і колгоспних організацій висувати і виховувати колгоспний актив з ударників-колгоспників, учасників соціалістичного змагання, бригадирів та інше. На колгоспний актив повинні спиратися місцеві організації, здійснюючи найваж-

ливіші господарські заходи — боротьбу за врожай, за виконання плану хлібозаготівель тощо, а також у соціалістичному перевихованні колгоспників,— не виконується. Замість виховання колгоспного активу спостерігаємо непотрібне шкідливе командування активом, залякування його судом, арештами, виключенням зі складу правління колгоспів тощо».

Обслідування Білоцерківського, Володарського Ставищенського та ряду інших районів виявило такі неприпустимі явища в справі використання та роботи з колгоспним активом.

Дуже часта, непотрібна, шкідлива зміна правлінь колгоспів. Правління колгоспу ім. Леніна села Логвин Володарського району протягом останнього року міняли 6 разів, мотивуючи це безгосподарністю та невиконанням плану хлібозаготівель. У цьому ж колгоспі зняли члена правління лановода, а пізніше знову ввели його до складу членів правління і призначили на лановода.

Механічний легковажний підхід до зняття з робіт голів колгоспів та іншого активного складу колгоспів, надзвичайне зловживання судом, заведення величезної кількості судових справ по самих незначних провинах. У селі Рачки Володарського району зняли з роботи голову колгоспу тов. Діденчука, що працював на цій роботі понад три роки. Колгосп виконував всі плани та зобов'язання перед державою. Зняли його з роботи за те, що він не здав насінньових фондів. Не допомогла цілком обгрунтована заява тов. Діденчука про те, що він насіння зовсім не одержував і через це не здав фондів.

Протягом останніх трьох місяців змінено по Ставищанському району 39 голів колгоспів, засуджено 16 чоловік, втекло за останні два місяці 18 голів колгоспів.

На фоні цілковитої відсутності будь-якої спеціальної виховної роботи з колгоспним активом по багатьох районах такий стан з колгоспним активом сигналізує про серйозну небезпеку в справі організаційно-господарського зміцнення колгоспів. Райземвідділи мають зрештою зрозуміти, що командуванням, голим адмініструванням нічого не вдієш, величезних планів соціалістичного будівництва не виконаєш. Тим більше командування є цілком шкідлива, неприпустима річ, коли йдеться про живу людину, про колгоспного активіста, на якого «повинні спиратися місцеві організації, здійснюючи найважливіші господарські заходи» (ЦК ВКП(б)).

ОблЗУ категорично пропонує рішуче змінити таке ставлення до колгоспного активу. Командуванню, адмініструванню, зніманню колгоспного активіста треба покласти край. ОблЗУ пропонує негайно мобілізувати громадську думку всіх районних організацій на здійснення таких заходів:

— Припинити судові процеси по відношенню до правлінь колгоспів, які безпідставно віддаються до суду та переглянути справу на засуджених окремих членів правлінь з бідняків і середняків.

— Розпочати систематичну роботу на засадах постанови ЦК ВКП(б) від 4 лютого 1932 року з колгоспним активом, взятись за підвищення культурно-політичного та виробничого рівня активу, всебічно допомагаючи, інструктуючи його та виправляючи на ходу хиби, що мають місце в роботі.

— Покінчити з непродуманим, легковажним розпуском правлінь колгоспів, бо це не допомагає, а дезорганізує роботу, розмагнічує масу колгоспників. Розпускати правління колгоспу або заміняти голову колгоспу можна тільки в виняткових випадках, кожного разу з санкції райземвідділу та райколгоспспілки.

— Розгорнути випробувані форми роботи з колгоспним активом (виробничі наради тощо), правильно розставити актив в колгоспі та дати кожному активістові певну ділянку роботи, за яку він має нести відповідальність перед правлінням колгоспу.

— Розгорнути роботу агротехнічних гуртків, до яких залучити обов'язково весь колгоспний актив.

У справі роботи з колгоспним активом величезну роль мають відіграти наймитсько-незаможницькі групи в колгоспах. Не дивлячись на неодноразові вказівки ОблЗУ, роботі цих груп не надано належної уваги, і здебільшого вони не працюють. ОблЗУ категорично пропонує спільно з райКНС активізувати роботу наймитського-незаможницьких груп у колгоспах, втягнувши їх у всі процеси керівництва господарським життям колгоспу.

Заходи по роботі з колгоспним активом треба широко популяризувати та будь-що цю ділянку роботи зсунути з мертвої точки.

В чергових інформаціях висвітлювати стан роботи з колгоспним активом.

Зав. ОблЗУ Підгаєць
Оргсектор ОблЗУ Левін

Київський обласний державний архів, ф. Р-354, оп. 1, спр. 21, арк. 25—27. Оригінал.

№ 213

Соціалістична умова між колгоспами «Комсомолець» і «Комінтерн» Павлиської сільради Онуфріївського району Харківської області на краще проведення весняної посівної кампанії 1932 року

2 квітня 1932 р.

Щоб забезпечити своєчасне та повне виконання робіт в час проведення 3 більшовицької сівби, колгосп «Комсомолець» застосовує внутрі артілі поміж бригадами та окремими ланками та членами бригади соцзмагання та ударництво, зберігаючи пов-

ну труддисципліну в бригадах; поставив за завдання збільшити продуктивність праці, забезпечивши дотермінове виконання виробничого плану в час сівби, а тому на підставі постанови загальних зборів колгоспу «Комсомолець», ми, комісія, з одного боку від «Комсомольця», в складі таких товаришів: голови Головченка Олександра, Тищенка Тихона, Ірклія Дмитра, Тягуна Івана — склали соцумову з комісією колгоспу «Комінтерн» в особі, що діють теж на підставі загальних зборів колгоспу «Комінтерн», тт. Горбатенко М. Г., Шербина Давид, Болтян Трохим Н. по таких пунктах:

1. Закінчити повністю мобілізацію посівматеріалу по бригадах, забезпечивши всю площу артілі.

а) По виробничому плану повинні закінчити посів зернових за 7 днів. Ми даємо зустрічний план — на один день раніше закінчити при повній витриманості агрозаходів та якості праці.

б) Технічні культури по плану 5 днів — зобов'язуємося закінчити за 4 дні.

а) Налагодити роботу виробничих нарад, втягнувши в їх роботу увесь колгоспний актив, проробивши детально виробничий фінансовий план артілі та бригад до 5 квітня 1932 року.

2. Артіль зобов'язується побудувати свою артіль цілком та повністю за виробничим принципом, повністю ліквідувати обезлічку, закріпивши кожного члена артілі до окремої галузі роботи на весь термін, прикріпивши до них відповідний реманент та тяглову силу, поклавши на них відповідальність за доручену роботу.

3. Для забезпечення виконання робіт в час сівби більшовицькими темпами застосовують ударництво, соцзмагання та відрядну працю в артілі, зобов'язуються забезпечити внутрі артілі проведення культвиховної роботи через систематичну читку газет, журналів в степу в вільний час, виділивши для цього окремих культармійців, організувавши похідні бібліотеки та медаптеки. Для викривання всіх недоліків в роботі артілі шляхом критики та самокритики організувати для цього редколегію, котра буде випускати похідні одноденні газети «Іллічовку» в степу, проробивши [їх] на кожній бригаді та ланці артілі, крім цього сприяти роботі колгоспсекції РСГ, ув'язавши роботу редколегії з райгазетою «Ударна праця» та з роботою колгоспсекції РСГ.

4. Для забезпечення безперебійної роботи в степу артілі зобов'язуються організувати на час польових робіт громадське харчування та відкриття з 15 квітня дитясел, охопивши повністю всіх дітей дошкільного віку (членів колгоспу, що терплять нужду), мобілізуючи як для громадського харчування, так і дитясел відповідні грошові та натуральні засоби. До 15 квітня закріпити до дитясел і кухні по громадському харчуванню постійних робітників.

Артілі зобов'язуються протягом весняної посівної кампанії як зернових, так і технічних культур перевірити виконання цієї

умови мінімум 2 рази, утворивши для цього відповідну об'єднану комісію, і наслідки проробити на загальних зборах бригади.

Комісія артілі «Комсомолець»:
Голова Головченко О.
Члени — Тищенко Т., Ірклія Д., Тягун І.
Комісія артілі «Комінтерна»:
Голова Горбатенко М. Г.
Члени — Щербина Д., Болтян Т.
Завірено печаткою.

Кіровоградський обласний державний архів, ф. Р-1894, оп. 1, спр. 3, арк. 156—157. Оригінал.

№ 214

Зведення Наркомзему УРСР про стан організації постійних виробничих бригад в колгоспах України

7 квітня 1932 р.

Перевірка готовності колгоспних виробничих бригад до сівби виявила по багатьох районах, сільрадах і колгоспах ряд грунтовних перекручень постанови ЦК ВКП(б) про організацію бригад у колгоспах *, а саме: створення бригад за територіальною ознакою (бригади-дворки); подекуди на чолі бригад ставлять зовсім неперевірених людей, підкуркульників, куркулів, що пролізли до колгоспу, як «гарні господарі», брак масової політичної та виробничої роботи всередині бригади, зменшення норм вироблення та плутанини в розподілі ділянок, а саме: утворюючи бригади, допустили таких помилок:

а) утворювали бригади за кутковим принципом, санкціонували на цілий рік уперед існуючі бригади-дворки. По окремих місцях ці бригади «підганяли» під постанову ЦК тим, що відводили їм ділянки, тягло й реманент;

б) утворювали бригади за ознакою спеціалізації, на кожну культуру окрему бригаду;

в) до бригад доводили велику кількість ділянок (8—9) в чотирьох, п'яти, а то й по всіх (7—8) полях сівозміни;

г) зовсім відмовились утворювати постійні бригади в «несталих» колгоспах.

д) розподіляли по бригадах всіх колгоспників, у тому числі членів правління, вчителів тощо.

е) давали бригаді всі ті культури, що сіються в колгоспі (по 11 і більше культур);

Факти, що стверджують вищенаведене, такі:

1. По Менському району по 98 колгоспах організовано 227 виробничих бригад, з яких 77 постійних і 150 сезонних. Райколгосп-

* Див. док. № 187.

спілка за мовчазною згодою райземвідділу діє за такою «установкою»: постійні виробничі бригади треба утворювати тільки по сталих колгоспах. По колгоспах же несталих («несталими» колгоспами в районі вважають ті, що утворені восени минулого року й до яких продовжується приплив. Таких колгоспів по району є 20) постійних бригад не утворювати, а виключно сезонні, тимчасові, з плинним складом колгоспників, причому в одну рубрику «несталі» заведено всі нові колгоспи. Характерно, що таке настановлення дано райколгоспспілкою згори, адміністративним порядком, не зацікавившись думкою самих колгоспників. А щоб цю думку організувати, райколгоспспілка не потурбувалась, постанову ЦК ВКП(б) від 4 лютого 1932 року, постанови колгоспцентрів про організацію праці по цих «несталих» колгоспах не обговорювали. Дали «установку» і виконуй.

2. По Козелецькому району зовсім не приділено уваги справі виконання постанов про утворення постійних виробничих бригад у колгоспах. Районні робітники вважають, що оскільки колгоспи невеликі за своїм розміром, нема потреби утворювати там постійні виробничі бригади на засадах, рекомендованих Колгоспцентром. І тут постанови ЦК і колгоспцентрів не спопуляризовано не тільки серед колгоспників, та, навіть, і самі районні робітники (колгоспспілка) не досить уявляють собі всієї ваги цих постанов. Постанову ЦК від 4 лютого тут прийняли, як якусь звичайну постанову поточного характеру й вирішили, що коло неї особливо нема чого й робити. Про це яскраво промовляє той факт, що констатуючи слабість своїх колгоспів, районні організації палець об палець не вдарили, щоб на підставі постанови ЦК заходитись коло організаційно-господарського зміцнення колгоспів, використавши насамперед таку найважливішу зброю, як організація праці в колгоспах на засадах постанов Колгоспцентрів СРСР і УСРР.

3. По Носівському району (с. Мрин) постійні виробничі бригади не утворено. Правління колгоспу мотивує це такими причинами:

а) РКС та МТС тричі міняли свої посівні плани й останній план доведено тільки до 16 березня;

б) пізній відвод землі та не виділено дільниць. У цьому селі у колгоспі «Вільне життя» на час весняних робіт залишені 3 старі бригади за територіальною ознакою («бригади-дворки»), і це в той час, коли самі бригадири заявляють, що кутковий принцип формування бригад приводить до зменшення виходу колгоспників на роботу.

4. За територіальною ознакою побудовано також і бригади в колгоспі «Серп і молот» та інших Бородянського району. До тих бригад, що існували, довели дільниці, закріпили тягло й реманент і на цьому заспокоїлися. Жодної різниці між постійним ядром і резервом нема. По бригадах розподілено всіх колгоспників. По цих колгоспах є тенденції утворити жіночі бригади

виключно для роботи на городах. Характерно відзначити, що в справі організації праці в колгоспах на засадах постанови ЦК ВКП(б) від 4 лютого 1932 р. райколгоспспілка дала тільки один лист колгоспам, причому в одному колгоспі цього листа зовсім не було, а в другому його розшукали з величезними труднощами. Зміст цієї директиви такий, що інспектор облЗУ з трудом «знайшов» у ній вказівки на те, що бригади треба утворювати за виробничою ознакою.

5. По Васильківському району теж вийшла деяка зарозумілість з тлумаченням директив про утворення постійних виробничих бригад. Тут виробничий принцип витримано, але районні організації дали категоричну директиву в жодному разі територіальність не враховувати при комплектуванні бригад, і вийшло, що в колгоспі ім. Ворошилова с. Барахти, що розтягнений на 12 км, в одній і тій же бригаді зібрано колгоспників з різних кутків села, яким доводиться щодня мандрувати значненько кілометрів. Цілком природно, що це викликає справедливі нарікання колгоспників.

6. У колгоспі «Прогрес» с. Липки Попільнянського району, що нараховує 558 господарств, утворено 7 бригад за виробничою ознакою, але по бригадах розподілили всіх колгоспників, у тому числі членів правління і вчителів. Кожна бригада має ділянки у всіх 7 полях сівозміни.

7. Дуже просто розв'язали питання про утворення постійних виробничих бригад у колгоспі ім. Крупської с. Лозовики Попільнянського району. Тут діяли не політикою, а арифметикою. Колгосп, що нараховує 219 господарств, 584 *га*ріллі, розподілили на 2 рівні частини — бригади; кожній бригаді дали по 38 коней, половину площі всіх 11 культур, що колгосп має за планом сіяти. Характерно відзначити, що бригади виділено ще на початку березня, а бригадирів виділили через 3 тижні (22 березня) причому, всупереч усім директивам, бригадирів обирали на загальних зборах колгоспників.

8. По Володарському району виробничі бригади побудовано за кутковим принципом, мотивуючи це тим, що села дуже розкидані й не можна підбирати членів бригад з різних кутків. В основу організації бригад бралося розташування культур та розмір площ під цими культурами, поклали розташування культур в основу організації виробничих бригад, також і в Ставищанському районі.

9. По Білоцерківському району утворено бригади з дуже великим складом, пересічно по 100—150 чоловік. Є бригади, за якими закріплено до 500 га землі.

10. Робітник Київського облЗУ, що обслідував стан підготовки до сівби по Борзенському району, пише таке з приводу комплектування постійних бригад: «Бригади не укомплектовані, а зараз йде лише підбір бригадирів. В районі організовано для бригадирів курси, де навчається 84 чоловіка. Треба зазначити,

що у робітників РКС і агрономії нема певної уяви про те, за якими принципами організовувати в колгоспах бригади. На райтехнараді, коли обговорювали питання про організацію праці в колгоспах, допустилися грубих помилок. Постанову ЦК ВКП(б) від 4 лютого про організаційно-господарське зміцнення колгоспів керівними робітниками не пророблено й в масах не популяризовано. Перекручення були такі:

а) постійних бригад організовувати не слід, а організувати лише на окремі етапи с.-г. робіт;

б) якщо організувати постійну бригаду, то вона обов'язково мусить бути госпрозрахунковою;

в) механічно поділити людей і дати їм дільниці землі, на яких засівати такі культури, щоб вони були завантажені ціле літо (старший агроном РКС), а коли приймали резолюцію, то державний агроном запропонував поділити в колгоспах землю по 20 га і закріпити ці дільниці за бригадами. Виходило, що ми поділимо в колгоспах механічно землю і людей і утворимо щось подібне до столипінських хуторів. Цим перекрученням дана відсіч, але це говорить про небезпеку, яка є на цій дільниці колгоспного будівництва, тим більше, що це захищали керівні товариші.

11. У колгоспі ім. 1-го Травня с. В. Снітинка, Фастівського району, процес утворення постійних виробничих бригад відбувається у такий спосіб: «Управа колгоспу, виділивши бригадирів, дала завдання останнім кожному відібрати на кутку собі людей в бригаду. Таким чином, основне постійне ядро колгоспників набирається бригадирами по кутках, а не призначається управою колгоспу за виробничою кваліфікацією. При такій поставі роботи колгосп зустрічається з такими труднощами: бригадири не можуть набирати колгоспників до бригади, колгоспники відмовляються від запису. Все село ще з минулих років розбито на 8 дільниць-«кутків», якими керує кутковий штаб. Зараз на кожний куток виділяється бригадир і організовується постійна бригада. Отже, в самій організації постійних бригад залишилась в прихованій формі «дворка» (куткова бригада) і до останніх вже пристосували участки та підбирають тягло й реманент».

В артілях ім. Луценка та «Великий луч» на Запоріжжі організували типову глитайську «бригаду-дворку», де за основу беруть «двір» і заздалегідь визначають трудодні на двір, де коней розставили по стайнях у їхніх колишніх власників. Брутальне порушення постанови ЦК ВКП(б) маємо в Новотроїцькій артілі «Володарського», цього ж Запорізького району. Тут створили «дворки» і до того ж у такому складі, що більша половина робітної сили залишається невикористаною під час сівби.

У цих же колгоспах і в ряді інших (приміром «Червоний шлях») опортуністичні елементи взяли настановлення на зменшення норм. Так, замість 3 га на букер, вони опрацювали в планах лише 2—2½ га, завчасно готуючи загальмувати темпи сівби.

Одночасно треба відзначити, що ряд керівних організацій, беручись реалізувати постанову ЦК ВКП(б) з 4 лютого, виявляють нерозуміння суті її, допускаються великих помилок. В колгоспі «Серп і молот» Бориспільського району утворили 17 дрібненьких бригад, що фактично являють собою куткові бригади.

В Лепешівському колгоспі «Перемога» (Яготинський район) «перебудували» [бригади] за принципом ТСОЗівських ділянок, що були одведені 1929 р. У селі Нагірному (Шполянський район) зорганізували бригади по 130 чоловік в кожній і бригаду розбили на дві ланки, які поділяються на групи.

По колгоспах Генічеського району в організації бригад плутанина. Бригади організували формально, потрібного інструктажу не було. В артілі ім. Петровського Строганівської сільради бригадирові віддали списка й заявили «це твоя бригада». Ділянки бригаді не визначено, агроном Новогригорівської МТС сам не міг дати пояснень щодо завдань бригади.

Бригади великі, в переважній більшості їм нарізано ділянки [в] 500—1500 га. В багатьох колгоспах утворено одну бригаду на цілий колгосп, як наприклад, у колгоспах Олексіївської сільради «Праця хлібороба» та «Спільна праця». Резерви робітної сили скупчено в бригадах, а не при управі колгоспу. Постійного ядра в більшості бригад не виділено — бригадири не знають своїх обов'язків.

У Томашпільському районі ще до цього часу в чималій частині колгоспів бригад ще не організували, а де їх організовано, вони існують формально. Бригади не обізнані зі своїм завданням. Бригадири не знають свої людей. Такий самий стан маємо й в Літинському районі, де в ряді сіл на 1 квітня лише закінчують складати списки бригадирів і почали прикріпляти реманент до бригад. Планів сівби до бригади в цих районах не доведено.

В Запорізькому районі плутанина в організації бригад позначалася тому, що в ряді колгоспів бригади створені дрібні, що не спроможні зпоратися з завданнями. У той час як артіль «Комунар» дала кожній бригаді навантаження засіяти майже 10—14 культур, бригади артілі «Червоного шляху» «спеціалізуються» на 1—2 культурах.

У Коростенському районі в колгоспі «П'ятилітка», що має тільки 100 га землі й 25 господарств, організували аж 3 бригади. В Михайлівському колгоспі «В єднанні сила» утворили 4 чоловічі і 5 жіночих бригад. У Білошицькому колгоспі ім. Петровського зорганізували бригади сівачів, орачів і жінок.

У колгоспі «Комінтерн» Верхньо-Теплівського району за допомогою агрономів МТС організовано аж 16 постійних бригад і кожній бригаді дано дільницю в кожному полі сівозміни. Навіть 10 га городини теж розбили на 16 дільниць.

Ново-Макіївська МТС безвідповідально поставилась до виконання постанови ЦК ВКП(б) щодо організації бригад у кол-

госпах, це призвело до того, що по багатьох колгоспах справа з організацією бригад перебуває в незадовільному стані. Так, у артілях ім. Леніна та Шевченка виявлено, що бригади побудували за територіальним принципом. Справжнісінькі бригади-дворки. В колгоспі «Зоря» Ворошиловської сільради, бригади утворили суто-формально, по першому-ліпшому колгоспнику. Управа артілі давала список колгоспників, розташованих по сусідству, вулиці, кутку.

У районі діяльності Кільченської МТС з утворенням бригад справа побагато гірше. Дирекція розіслала папірця до всіх управ з вимогою надіслати негайно відомості про наявність виробничих бригад і все. Таке безвідповідальне керівництво призвело до того, що ця відповідальна робота по багатьох колгоспах перебуває в незадовільному стані. Так, у Герасимівці значилось паперових 5 бригад, бо одну призначено випадково, навіть не сказали, що та як робити.

У Губинисі є 13 бригад, і всі побудовано за територіальною ознакою.

Доборові бригадирів ні МТС ні РКС не приділили уваги. На 290 бригад, що є по району, у бригадах, протягом останніх двох місяців заміняли бригадирів по 2—3 рази.

Бригадири, що закінчили спеціальні курси, до роботи не приступили.

В Єлисаветградському районі матеріали з місць доводять, що до побудови виробничих бригад на основі постанови ЦК поставилися по багатьох колгоспах байдуже, зокрема, найгірше перебуває справа по колгоспах району діяльності МТС, здебільшого формальний, механічний підхід у справі організації бригад. Складають плани бригаді, не маючи під руками вказівок Колгоспцентру.

До самого комплектування бригад підійшли механічно. Записують до бригади навіть людей, що їх вже немає в артілі, або непридатних до роботи. Не краще й з закріпленням ділянок. По більшості розбивають усі культури порівну поміж бригадами. Неуважно підійшли й до підбору бригадирів, здебільшого вони не знають, де й що вони будуть сіяти, навіть є такі бригадири, що зовсім не цікавляться виробничим завданням, наприклад, бригадир Покровської артілі заявляє: «Моє, а не колгоспників діло знати про землю, де будемо сіяти».

В окремих районах маємо факти одвертого ігнорування цілком ясної й чіткої постанови ЦК. Отже, уже у березні, завідувач Фастівського РЗВ на вказівки ЦК, що доцільно «організувати в колгоспах бригади з постійним складом колгоспників» відповів настановою: «постійні бригади — питання ще дискусійне», недалеко пішов від нього й голова Златопільської райколгоспспілки, виступивши на райнараді агрономів зі словами: «бажали, щоб у колгоспах були постійні бригади, але може справді це буде неможливе».

З усього цього треба зробити висновок, що реалізація постанови ЦК про організаційно-господарче зміцнення, зокрема, про утворення виробничих бригад у колгоспах по багатьох районах і колгоспах йде зовсім незадовільно. Насамперед постанова ЦК з 4 лютого ще не доведена до широких мас колгоспників, це все призводе до недозволених перекручень директив партії й уряду щодо організації постійних бригад у колгоспах.

Але там, де районні та місцеві організації, зокрема, управи колгоспів по-більшовицькому заходились здійснювати постанову ЦК ВКП(б) з 4 лютого, маємо значні досягнення на фронті готування до третьої більшовицької сівби, зокрема, в питанні організації виробничих бригад у колгоспах.

Дійсно по-ударному змобілізували роботу бригад навколо питання утворення насіннього фондів, готування коней до весни, ремонт с.-г. знаряддя, зокрема, тракторного парку. Всебічно знайомити бригади з їхніми виробничими завданнями, ліквідувавши знеосібку в праці та зрівнялівку в оплаті праці. Ось що, головним чином, вирішує успішне готування до весни.

Ось, у Синельниківському районі останнім часом широко розгорнули перевірку готовності бригад колгоспів та радгоспів до весняної посівкампанії. Бригади, робсількори, стінгазети — включились у перевірку, яка вже набрала широких розмірів.

8 бригад артілі ім. Комінтерну Варварівської сільради дають більшовицькі зразки боротьби за врожай. Вони поставили завдання: дійти врожайності 11 ц. ярої пшениці, 13 ц. ячменю з 1 га, а для цього вивозять на свої ділянки по 10000 пудів гною, знищують усіх ховрахів.

Перевірка встановила прекрасні зразки праці в бригадах. Крім того, тут правильно розстановлено сили. Кожен знає свої обов'язки.

Перевірка дає нову хвилю ентузіазму колгоспників на успішне виконання завдань 3 більшовицької сівби. Ряд бригад артілей висувають зустрічні [плани], скорочуючи строки сівби до 4 і до 3 днів.

По всіх бригадах колгоспів жваво пророблюють постанову ЦК ВКП(б) та КП(б)У про колгоспне будівництво.

На районовому зльоті бригадирів-ударників району ім. Петровського Київської області колгоспна бригада артілі ім. Леніна посідала перше місце, й перевірка ствердила цю першість бригади. Усе тягло, що становить [одну] з вирішальних ланок у проведенні весняної сівби, цілком готове до весняних робіт.

Раніш ці коні до роботи були непридатні, а тепер хоч сьогодні в поле.

У спеціальному приміщенні коло стайні зберігається збруя. Усю збрую пронумеровано, відповідно до номерів коней.

Усе насіння прочищене, відсортоване. Засівматеріалом дільниці бригади забезпечені цілком.

Найперша запорука успіхів бригади — остаточна ліквідація знеосібки. Кожен бригадир має певні завдання.

Визначено час, за який треба виконати якусь роботу, кількість трудоднів за неї, потрібне тягло тощо.

Знає своє місце в роботі бригади її кожен учасник.

Добрі зводки роботи коло організації постійних колгоспівських бригад та керівництва ними подає Ново-Олександрівський район. У колгоспі «Незаможник» утворено 10 міцних постійних бригад за виробничою ознакою.

У колгоспі «Незаможник» розгорнутою масовою роботою проведений успішно збір насіння для кожної бригади та до фонду міжколгоспної позики. «Незаможник» взяв на буксир відсталий сусідній колгосп «Паризька Комуна» і допомагає йому гаразд підготуватись до сівби.

В Бузькому районі колгосп ім. Сталіна перший взяв рішуче здійснювати постанови ЦК про колгоспну бригаду.

В Роздільнянському районі по всіх колгоспах організовані постійні виробничі бригади.

Оргсектор НКЗС

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 13, спр. 69, арк. 11—20. Копія.

№ 215

Інформаційне зведення Наркомзему УРСР про боротьбу з викривленнями лінії партії в питанні усуспільнення худоби

10 квітня 1932 р.

Матеріали з місць в цій справі доводять, що останнім часом по багатьох районах, сільрадах і колгоспах по-більшовицькому заходились опрацьовувати постанову ЦК ВКП(б) про примусове усуспільнення худоби та постанову ЦК КП(б)У про наслідки роботи колгоспів 1931 року та про дальші завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів. * Вже ряд колгоспів приступив до практичного здійснення постанов, а саме: виділяють фуражні фонди для неусуспільненої худоби, організовують пасовисько для корів колгоспників, виділяють спеціальні бригади для перевірки стану неусуспільненої худоби, завдають рішучу відсіч тим, хто намагається цю постанову перекрутити; збори колгоспників зобов'язують правління колгоспів, щоб виділили певну

* Див. док. № 189.

частину молодняка для того, щоб допомогти окремим колгоспникам придбати собі молодняк для вирощування худоби тощо.

Так, у Єлисаветградському районі постанову ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У проробляють по всіх колгоспах району. В артілі «Радянський сніп» прийнято рішення: «Придбати для бідняків колгоспників корів», уже одному колгоспникові придбали телицю, 10 господарств забезпечено кормами, організовано пасовисько для корів колгоспників.

Постанову ЦК колгоспники зустрічають ще більшим завзяттям у готуванні до виходу в поле.

Райколгоспспілка виділила спеціальні кормові фонди для допомоги колгоспникам, що мають корів у індивідуальному користуванні. У районний план посіву кормових включено й посів кормових для корів колгоспників.

Міськрада вишукує кошти на організацію допомоги і на придбання корів та дрібної худоби для власних потреб колгоспників.

У багатьох колгоспах Ніжинського району проведено колгоспівські збори, які схвалюють постанову ЦК і вважають, що вона цілком правильна та своєчасна. Поширені збори колгоспу «Воля», проробивши постанову ЦК, ухвалили: «Перевірити стан колгоспної худоби, а також виділити спеціальні бригади для перевірки стану неусуспільненої худоби».

Внаслідок опрацювання постанови до колгоспу вступило 24 бідняцько-середняцьких господарства.

Колгоспники артілі ім. Фрунзе у відповідь на постанову ЦК зобов'язалися всіляко сприяти розвиткові колгоспного тваринництва та придбанню й утриманню худоби кожним колгоспником для його власних потреб.

Управа артілі виділила фуражний фонд допомоги колгоспникам розвивати неусуспільнену худобу.

Виявлені перекручення (одноосібникам, що вступали до колгоспу, управа запропонувала усуспільнити увесь рогатий скот) рішуче засуджено й припущені в цім помилки виправлено.

В Лозівському районі постанови ЦК обговорюються на широких зборах колгоспників. Райгазета «За соціалістичне життя» видала спеціальний номер, щоб популяризувати ці постанови.

Колгоспники Полянської та Паризької сільрад відповідають на постанову ЦК поліпшенням догляду, підвищенням удою колгоспної худоби, придбанням худоби, свиней, птиці для особистого користування колгоспників.

Колгосп «Шлях Леніна», Харківської міськради, опрацьовуючи постанову ЦК, ухвалив: «Сприяти розвиткові тваринництва для потреб колгоспників, для чого засіяти понад план відповідну площу кормових культур, яка б забезпечила худобу колгоспників кормами».

Проте всупереч неодноразовим директивам ЦК партії, що забороняють примусово усуспільнювати худобу, ряд місцевих ор-

ганізацій допустили обурливих перекручень цих директив і порушення статуту сільськогосподарської артілі.

Але незважаючи на це, подекуди районні, а особливо місцеві організації, зокрема РКС, управи колгоспів, своєю бездіяльністю, опортуністичним ставленням не спромоглися ще й на сьогодні дійсно по-більшовицькому розгорнути широко масово-політичну роботу серед колгоспників навколо питання опрацювання постанови ЦК ВКП(б) про припинення примусового усуспільнення худоби та виправлення припущених хиб у цій справі, а фактів примусового усуспільнення худоби є немало. Ряд таких фактів маємо в Червоноокнянському та Анан'ївському районах (АМСРР). Ставрівська сільрада Червоноокнянського району на доповідь правління колгоспу ухвалила таку постанову: «У колгоспників, які не усуспільнюють своїх корів, забрати примусовим способом на м'ясозаготівлю». Ні РЗВ, ні РКС не дали цьому фактові належної оцінки, потураючи цим ворогам колгоспів.

Ще обурливіші факти ігнорування постанов партії маємо в Анан'ївському районі. Тут провідні організації ухвалили: «Усуспільнити всі садибні городи, що належать членам колгоспу, а також і продуктивну худобу».

У цьому ж таки районі за директивою райземвідділу колгоспник і одноосібник не мають права продавати худобу без спеціального дозволу на це РЗВ.

Подібні факти маємо в ряді інших районів. За розпорядженням Другостаровіровської сільради Олексіївського району ще восени 1931 р. в артілі «Червоний степ» усуспільнили всю худобу й птицю, незважаючи на протести колгоспників проти порушення статуту с.-г. артілі.

Провівши таку «колективізацію» курчат, сільрада урочисто рапортувала РКС про «перемогу». Проте районні організації не дали нищівної відсічі цій вихватці, явно ворожій колгоспному будівництву.

Монастирищанська РКС на доповідь про організацію молочарсько-тваринницьких ферм ухвалила: «Коштом усуспільнення, незалежно від наявности усуспільнених, негайно досягти того, щоб у кожній МТФ було по 100 корів (не менш)».

Це тоді, коли більшість ферм мають пересічно не більш, як 45 усуспільнених корів. На відмову голови правління «В єднанні сила», що не має жодної усуспільненої корови, організувати в такий спосіб ферму, правління райколгоспспілки оголосило йому сувору догану.

У Салтиново-Дівицькому колгоспі Олишівського району є таке «правило»: молодняк худоби, що є в окремих колгоспників, підлягає усуспільненню, хоче того колгоспник, чи ні. І «усуспільнювали». Багато телят через цей «закон» передчасно потрапило під куркульський ніж. Корів тут «усуспільнювали» інакше. Приміром, серед колгоспників розверстано передплату акції Тракторοцентру. Коли колгоспник не міг сплатити готівкою 20 крб., що

припадали на нього, брали натурою корову. Це було ніби-то добровільна згода.

Примусово усуспільнюючи корів, телят, керівники колгоспу не думали про корм. 3 000 копиць колгоспного сіна лишилось гнити на луках.

Районні організації до останнього часу «недобачали» цих перекручень.

Пророблюючи постанову ЦК, в Синельниківському районі викрито обурливі факти порушення статуту с.-г. артілі про порядок усуспільнення худоби.

В артілі «Маяк» управа ухвалила постанову про усуспільнення корів і вдалася до примусових заходів. У колгоспі є запаси силосу. Колгоспники неодноразово звертались до управи з проханням допомогти кормами, продати, позичити. Але управа «захищала» свою постанову, мовляв, «усуспільнять худобу, тоді вона буде їсти силос».

У Василівці усуспільнювали корів «методами» залякування: «Не усуспільнеш,— говорив голова сільради,— так заберемо на м'ясозаготівлю».

Колгоспна Синельниківщина рішуче виправляє припущені в окремих селах перекручення.

У Черкаському районі замість роз'яснення справжньої лінії партії на розвиток соціалістичного тваринництва проведено у ряді сіл збори, де штучно було протаскано резолюцію «усуспільнити корови». Внаслідок чого «ретиві» колективізатори за адміністративної допомоги сільради заходились силою здійснювати цю постанову. Примусово забрали корови, незважаючи на протести колгоспників, а в селах Худяки, Мошнах ще різче поставлено було «роботу» за усуспільнення — хто проти усуспільнення, той проти Радвлади та колективізації. І з такими загрозами корів забрали та «усуспільнили».

Київська райколгоспспілка ще в липні минулого року надіслала директиву колгоспам, щоб до 1 серпня вони усуспільнили худобу колгоспників.

Требухівську артіль ім. Десятиліття «Пролетарської правди» також зобов'язали до 1 січня 1932 року усуспільнити 200 корів. Член правління РКС усуспільнення радив провадити так: «Викликати кожного колгоспника окремо в сільраду і ставити перед ним питання про усуспільнення його худоби, але ставити це рішуче і тоді усуспільнення буде забезпечено».

Але цього завдання не здійснено тільки тому, що в селі Требухові не було куди ставити худоби. Керівники цього села так і говорять: коли б ми вчасно закінчили будівництво короварні, то всі корови ми усуспільнили б у «два щоти».

У Березівському районі в артілі «Інтернаціонал» комісія від району виявила грубе перекручення постанов партії в справі усуспільнення продуктивної худоби. Тут комісія виявила 80 заяв, поданих колгоспниками до управи колгоспу про усуспільнення

корів. Всі ці заяви були написані в один день рахівником колгоспу. Виявилось, що заяви колгоспники писали, бо їм голова колгоспу загрожував, що корови заберуть на м'ясозаготівлі.

Можна було б навести цілу низку фактів, але всі вони красномовно говорять за те, що в питанні усуспільнення продуктивної худоби є немало грунтовних, навіть брутальних перекручень постанов партії в цій справі.

Оргсектор НКЗС

ОЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 13, спр. 69, арк. 6—10. Копія.

№ 216

З інформаційного повідомлення Київського міського комітету КП(б)У про організаційно-господарське зміцнення колгоспів приміської смуги

23 квітня 1932 р.

Останні постанови ЦК ВКП(б) з 4 лютого ц. р. про організаційно-господарське зміцнення колгоспів і з 26 березня ц. р. «Про примусове усуспільнення худоби» з великим ентузіазмом заслуховувались на всіх сільських зборах партосередків.

Виступаючі рішуче засудили окремі наміри деяких «партійців» примусового усуспільнення худоби, та одностайно приймались резолюції про виконання рішень ЦК ВКП(б) про колгоспне будівництво, даючи рішучу відсіч всім опортуністичним елементам, що намагались відійти від генеральної лінії партії.

Ця хвиля ентузіазму серед колгоспної маси в соціалістичному будівництві, що перетворилась в ударне виконання та перевиконання якісних та кількісних покажчиків свого виробничого плану, каже про те, що партійна сільська організація Київської приміської смуги правильно зрозуміла свої завдання — добилась чимало успіхів в організаційно-господарському зміцненні колгоспів.

Складено баланс робочої сили та виявлено лишки в колгоспах, на які складено 23 умови господарниками з метою організованого набору робочої сили. Підготовлено 60 організаторів праці, які прослухали 3-х місячні курси. Лічиться 1021 чол. курсантів, серед яких є організатори праці і ін. За спеціальністю вони розбиваються на бригадирів, рахівників, скотарів, ветлікарів, короварів тощо.

За станом на 9 квітня ц. р. ми маємо організованих 435 бригад по 104 колгоспах, відсоток охоплення організацією бригад — 100%. По всіх колгоспах складено виробничо-фінансові плани.

Зараз вже мається робочих планів — 56, решта складається. По району діяльності райколгоспспілки Київської приміської смуги маємо 28 524 га, з них в колгоспі 17 958 га, що становить 65,9%. Впродовж минулого року колгоспівський сектор успішно виконав завдання 2-ї більшовицької весни та уборочної кампанії, а виконання всіх господарчо-політичних кампаній, як-то: хлібозаготівля складають 101%, городини — 103, сінозаготівлі — 101%.

Незважаючи на низку позитивних моментів, як розвинення соцзмагання та ударництва, боротьба за прискорення та доброякісну сівбу, розвиток тваринництва та великий зріст колгоспів та радгоспів — все ж парторганізація приміської смуги не виконала повністю планових завдань по хлібозаготівлі та по зборові насіння.

Це невиконання з'ясовується відсутністю повної перебудови партійно-масової роботи, та кволістю боротьби за організаційно-господарче зміцнення колгоспів.

Матеріали обстеження с. Бровари з 15 квітня ц. р. дають таку картину розташованих партсил:

Бригада	№ 1	кандидат	ВКП (б)	— 1	чол.,	комсомольців	— 4
»	№ 2	»	»	— 1	»	»	— 2
»	№ 3	»	»	— 2	»	»	—
»	№ 4	»	»	— 1	»	»	— 8

Це така кількість розташованих партійців при наявності в партосередкові 42 партійців, а безпосередньо в колгоспі — 8. Партгрупи в колгоспі не утворено, partактиву до бригад не прикріплено тощо. Безперечно, що такі факти мають місце і в інших колгоспах, де партсили так само розташовані та недостатньо забезпечують дійсного партійного керівництва.

Тяглова сила, що з'являється одною зі складових частин щодо зміцнення колгоспів, перебуває в дуже незадовільному стані, що було констатовано на президії МР та на зборах секретарів партосередків Київської приміської смуги.

По колгоспному секторові із загальної кількості 7 626 коней — виснажених — 1670 шт., або 22% та напіввиснажених — 1063, або 14%. По радгоспах із загальної кількості 2058 коней виснажених та напіввиснажених 319, або 15%.

В деяких радгоспах навіть катастрофічний стан з кіньми, що з'являється великою перешкодою щодо своєчасного сіву та зміцненню колгоспів тягловою силою. Серед сіл, в яких стан з конярством загрозливий, це — Жуляни, Требухів, Мостище, Вишгород, Рудня, Позняки, Бортничі та ін. Ще до цього часу в цих селах не організовано в достатній мірі середколгоспницька соцдопомога фуражем, внаслідок чого в 18 колгоспах утворюється катастрофічний стан коней, в той час коли в окремих колгоспах є лишки грубих кормів (сіно, солома яра, полова тощо).

В с. Княжичах, де за час підготовчої роботи до засівкампанії фуражем спекулювали так само, як і хлібом, за кіньми погано доглядали, і характерно, що 164 колгоспівських коня були знесилені і не змогли вийти в поле.

Останні факти кажуть за те, що з боку райкоопспілки та дирекції МТС був недостатній контроль, та по багатьох колгоспах були випадки розбазарювання кормів. Ще не по всіх колгоспах прикріплено коней до бригад та слабо розгорнено масову роботу серед членів бригад.

Парторганізації цих сіл ще недостатньо забезпечили партійного керівництва у налагодженні справи щодо конярського стану. З приводу цього секретаріат МПК ухвалив: «Доручити сільсекторові МПК перевірити стан Княжицької партгрупи, забезпечивши керівництво нею. Винних у загибелі коней в Княжичах притягнути до права, а членів партії передати до КК».

Є низка колгоспів, яка ще не закінчила розподілу прибутків 1931 року. Так, наприклад, с. Бровари не виплатило 15 000 крб. Бухгалтерія має лише закінчити всі розрахунки 15 травня. Борг колгоспу мається біля 6 000 крб. Не вжито ніяких заходів щодо своєчасного стягнення цієї заборгованості. Є випадки, коли члени колгоспу одержували більш, ніж це їм належало, і це призвело до того, що частина, яка менш працювала, одержала більш, ніж та частина, що більш працювала. Така сума боргу від членів колгоспу нараховує 4 600 крб. Це утворилось шляхом того, що біля 80 осіб одержувало харчування в той час, коли вони зовсім не працювали. Маються деякі колгоспники, які винні колгоспові від 250 до 400 крб. Таке становище не дає можливості своєчасно налагодити фінансову справу та з'являється перешкодою до фінансового зміцнення колгоспів.

Минула підготовча кампанія до весняної сівби виявила низку неуважного та, в окремих випадках, опортуністичного ставлення деяких громадських та партійних організацій до сівби як в місті, так і на селі.

В тому ж с. Княжичі член управи колгоспу Купрієнок, колишній куркуль, розпродав колгоспне майно і після цього, завдяки підтримці з боку керівної верхівки села, залишився в колгоспі, незважаючи на постанову сільради про виключення його з колгоспу. Голова колгоспу Максименко підтримує куркульню та вкупі з ними робить куркульські справи.

Дирекція м'ясокомбінату злочинно ставиться до завдань державної ваги, що виявилось у вимозі оплати гною. Штаб засівкампанії ухвалив просити прокуратуру вжити заходів.

Умови на робочу силу міськробкооп ні з ким не складав, причина нескладання умов пояснюється невизначенням районів для вербовки робочої сили відділом праці.

Безперечно, що всі ці факти ганебного ставлення різних організацій до засівкампанії, не можна не пов'язати, що всі ці нега-

тивні моменти мали свій відбиток на організаційно-господарське зміцнення колгоспів.

Остання постанова ЦК ВКП(б) про примусове усуспільнення худоби стимулювала щодо своєчасної сигналізації проти тих недоліків, що змогли б трапитися в цій справі.

Але ж на сьогоднішній день постанову ЦК ВКП(б) про заборону примусового усуспільнення худоби куркулі використовують з метою повернути усуспільнену худобу індивідуальникам та розбазарити молочно-товарові ферми. Такі факти неправильного тлумачення ворогом постанов партії ми мали в с. Хотові, коли куркульня намагалася вночі розібрати корів, у с. Гатне та Петрушках 97 голів корів молочно-товарної ферми розібрано насильно, мотивуючи тим, що їх було незаконно усуспільнено. Але через 3 дні деякі індивідуальники члени колгоспу цю худобу продавали на приватному ринкові з метою розбазарення. У с. Шпитьках куркулі записували велику кількість вироблених трудоднів тим, хто не працював, а вдовам, які активно працювали, ударницям зовсім не записували трудоднів.

В с. Требухів, коли до постанови ЦК ВКП(б) були такі випадки, що парторганізація цього села намічала розверстку щодо примусового усуспільнення і коли кандидатові ВКП(б) тов. Швидаку теж запропонувала дати відповідну худобу, то жінка його відмовилась, тоді цей кандидат ВКП(б) побив свою жінку і лише після цього вона відпустила худобу.

Цей ганебний вчинок, що трапився в с. Требухів, каже за те, як парторганізація загубила тоді свою класову чуйність та систематично порушувала директиви партії про неприпустимість примусового усуспільнення.

Класова боротьба в колгоспах Київської приміської смуги набирає самих жорстоких рис. Треба рішуче вдарити по агентурі куркульні, вдарити по перекрученню примусового усуспільнення худоби та взяти більшовицькі темпи за розвиток тваринництва.

Зараз вже з 14 квітня ц. р. по приміській галузі розпочалась сівба. На 20 квітня ц. р. по колгоспному секторові засіяно 1414 га. Сівба тільки зараз розгорнулась.

Практика показала, що ті колгоспи, які спромоглися як слід розташувати свої сили, мають певні наслідки своєї роботи. Велика більшість колгоспів спромоглася зміцнити колгоспи, виконуючи та перевиконуючи свої планові завдання.

В дальнішому перед партійною організацією Київської приміської смуги стоять найвідповідальніші завдання в організаційно-господарчому зміцненні колгоспів, закінчити суцільну колективізацію та на базі цього зліквідувати куркуля як клас.

Щоб виконати поставлене завдання, на весняну виробничу кампанію визначено:

а) засіяти огородини	 7087	га	
посадити картоплі	. . . — 6389	»	
посіяти зернові культури	— 8349	»	
» бобові »	— 2360	»	
» олійні »	— 1882	»	
» трав однорічних та силосних	. . . . . — 6025	»	
посіяти багаторічних	. . — 80	»	
» кормових коріннів та клубники	. . . . . — 1761	»	
Разом:	33939◊	га	

б) посадити садів	. . . . — 680	га
» суниці	. . . . — 310	»
» смородини	. . — 50	»
» малини	. . . — 45	»
» винограду	. . — 15	»
Разом:	— 1110◊	га

Розбиваючи всі вилазки класового ворога, нещадно борючись з агентурою куркульні, Київська партійна організація боротиметься за успішне виконання засівної кампанії останнього року 5-тирічки, всебічно зміцнюючи організаційно-господарський стан колгоспів...

Інформсектор МПК

Партархів Інституту історії партії ЦК КП України, ф. 1, оп. 10, спр. 1920, арк. 98—103. Відпуск.

№ 217

З протоколу засідання колгоспу «Шлях до правди» с. Блиставиця Бородянського району Київської області

27 квітня 1932 р.

На засіданні правління було присутніх 83 колгоспники. Серед них члени правління: Павлюченко М. О., Новоренко Ф. Г., Чередніченко Д. О., Гребенюк Т. Н., голова сільської Ради Дехтяр, представник райкому партії Рябець, колгоспний актив.

Порядок денний:

1. Про перебіг до весняної посівкампанії.
2. Прийом до членів колгоспу.
3. Виключення з членів колгоспу.

...Слухали: Інформацію голови правління колгоспу т. Павлюченка М. О. про виключення з колгоспу Замостіна Терешка Олексійовича. Висловилось по цьому питанню тт. Кушніренко О. Н., Новоренко Ф. Г., Шахнюк Н. Г., Гребеннік А. Ф., Дехтяр Т. І.

Ухвалили: Гр-н Замостін Т. О., як куркуль, що проліз до колгоспу, весь час підривав скрито роботу колгоспу, займався різними крадіжками, особливо в останній час крав колгоспівський посівматеріал, картоплю, а також на початку квітня вкрав з колгоспу корову, яка була взята у нього на м'ясозаготівлі і тимчасово перебувала у колгоспі.

Вкрадену у колгоспі Замостіним корову, активісти села найшли заховану в клуні Замостіна. Корова була заведена в клуню в чоботах, з метою замести сліди крадіжки. Коли активісти села стали відбирати у Замостіна корову, то він побив двох чоловік і нахвалявся убити голову сільради. В цей же день корову було направлено на базу «Укрм'ясо» в с. Бородянка. По дорозі Замостін намагався відібрати корову, але колгоспники не дозволили забрати.

Правління колгоспу з активом зазначає, що Замостіна не тільки виключити з колгоспу, а й вислати з села Блиставиця. Про це підняти клопотання перед відповідними органами та вислати Замостіна за межі України, як соціально небезпечного елемента.

Голова правління колгоспу — Павлюченко М. О.
Секретар Дехтяр О. Ш.

Київський обласний державний архів, ф. Р-370, оп. 1, спр. 13, арк. 33—36. Оригінал.

№ 218

Із доповідної записки інструктора Наркомзему СРСР про роботу Київської МТС

4 травня 1932 р.

Київська МТС організована 13 липня 1931 року. На 1 травня 1932 року МТС мала 50 чол. співробітників. З них: механіків— 3 чол., агрономів — 11 чол., різних робітників — 15 чол. МТС мала 25 тракторів (16 «фордзонів» і 9 «Інтерів» *), плугів тракторних — 20 шт., лущильників — 29 шт., сівалок — 30 шт., культиваторів — 8 шт., борін — 36 шт. та 57 шт. іншого сільгоспінвентаря.

Своєю технікою МТС обслуговувала 23 колгоспи, обробляючи 6112 га землі. При МТС працювали курси, на яких було підготовлено: трактористів — 50 чол., бригадирів кормових бригад — 20 чол., сівальщиків — 16 чол., організаторів праці — 13 чол. Разом 99 чол.

Інструктор Наркомзему СРСР Демченко С. Ф.

Державний архів Київської області, ф. Р-509, оп. 2, спр. 18, арк. 11—13. Оригінал.

---

* Трактори марки «Інтернаціонал».

№ 219

Протокол загальних зборів колгоспників сільськогосподарської артілі «Червона зірка» Інгулецької сільради Устимівського району Одеської області

14 травня 1932 р.

Порядок дня:

1. Постанова РНК СРСР та ЦК ВКП(б) про план хлібозаготівель з урожаю 1932 р. та розгорнення колгоспної торгівлі хлібом.

2. Про придбання тяглового сільськогосподарського реманенту.

3. Поточні питання:

а) про виділення посіву на користь Тсоавіахіму

б) про харчування.

Слухали:

1. Доповідь тов. Босого про план хлібозаготівель з урожаю 1932 року та розгорнення колгоспної торгівлі хлібом.

Висловились: І. Гайдук — треба своєчасно і якісно закінчити сівбу та підготовитись до сапальної та збиральної кампанії:

Ухвалили:

1. Заслухавши та обговоривши доповідь про план хлібозаготівель на 1932 р., загальні збори членів артілі «Червона зірка» вважають:

Постанова РНК СРСР та ЦК ВКП(б) про хлібозаготівлі з урожаю 1932 року є своєчасна та спрямована на дальніше організаційно-господарче зміцнення колгоспів. А тому загальні збори членів артілі «Червона зірка» на підставі постанови РНК СРСР та ЦК ВКП(б) про план хлібозаготівель на 1932 р. [вирішили] покласти край своїй бездіяльності та дружно взятися за скоріше та якісніше закінчення весняної посівкампанії та своєчасно підготовитись до збиральної кампанії.

Слухали:

2. Інформацію тов. Хомченка про придбання тяглової сили та с.-г. реманенту.

Висловились: т. Будак — тяглова сила необхідна.
т. Брагар — тяглова сила необхідна.

Ухвалили:

2. Доручити правлінню прохати РК та РВК дозволу на купівлю по колгоспах нашого району не менше ста штук коней під зобов'язання до врожаю. Доручити правлінню закупити молотарку теж під зобов'язання. Купити комбайн.

Поточні питання:

а) Затвердити постанову про виділення посіву в користь Тсоавіахіму.

б) Затвердити постанову правління про встановлення Лашкула Івана в члени артілі.

Голова зборів — [*підпис нерозбірливий*]
Член президії — [*підпис нерозбірливий*]
Секретар — [*підпис нерозбірливий*]

Кіровоградський обласний державний архів, ф. Р-1179, оп. 1, спр. 6, арк. 66. Оригінал.

№ 220

Доповідь комісії НК РСІ СРСР про підсумки перевірки виконання на Україні постанови ЦК ВКП(б) від 4 лютого 1932 р. про організаційно-господарське зміцнення колгоспів

27 травня 1932 р. *

По программе НК РКИ СССР было произведено обследование в четырех областях (за исключением Винницкой) и 14 районах, в которых более или менеее глубоко обследовано 25 колхозов.При выборе объектов обследования по материалам районных организаций устанавливали лучшие колхозы, и эти лучшие, с точки зрения осуществления решений ЦК, подвергли обследованию.

Обследование колхозов проводилось в самый разгар весеннего сева, поэтому подведенных полных итогов работы за весенний сев при новой перестройке бригад в колхозах еще нет. Однако, отдельные моменты работы разных бригад и всего колхоза в поле дают возможность со всей определенностью подвести бесспорные предварительные выводы о работе колхозов, проведших перестройку своей работы на основе последнего решения ЦК ВКП(б) от 4 февраля об очередных мероприятиях по организационно-хозяйственному укреплению колхозов.

По всем обследованным районам постановление ЦК ВКП(б) от 4 февраля опубликовано в районной печати; в большинстве обследованных колхозов обсуждалось на общем собрании колхозников, правлений с активом бригад, в некоторых колхозах, кроме того, на специальных женских собраниях и на партийных собраниях. Одесский областной оргкомитет издал специальными брошюрами постановление ЦК от 4 февраля и 26 марта, тираж 25 000 и 40 000 экземпляров, в обследованных колхозах эти брошюры имеются. Кроме того, изданы листовки, которые расклеены на стенах канцелярий колхозов. Но, несмотря на это,

* Дата супровідного листа.

сама колхозная масса решений ЦК или не знает, или знает вообще. Недостаток всей проработки этих постановлений заключается в том, что практических выводов, вытекающих из данных постановлений, применительно к данному колхозу сделано в большинстве случаев мало. Например, в Карловском районе с. Климово, Харьковской области, уже после решения ЦК от 26 марта было проведено принудительное обобществление коров. Райорганизации это дело исправили, исключили некоторых из партии, пришлось раздать колхозникам коров, обобществленных не только в этот момент, но и ранее, всего возвратили по 15 колхозам 1214 коров. Перегибы с обобществлением скота за истекшую зиму наблюдались по многим районам Украины. В настоящее время все это исправляется. В ряде районов: Сталинский, Драбовский, Генический и др. имел место значительный разбор молочного скота с МТФ.

Правления всех обследованных колхозов знают постановление ЦК от 4 февраля и 26 марта твердо. В отдельных случаях приступили к практическому осуществлению. Например, премирование лучших колхозников, ударников проводят поросятами (артель «Шлях до комуни»). Идут подсчеты, расчеты обеспечения кормами скота, находящегося в индивидуальном пользовании колхозников (артель «Партизан»). По артели «Червоний шлях» Одесской области:

1) выдано колхозникам в счет трудодней силос;

2) бесплатно отпускаются производители во время случного периода и

3) в план посевной кампании включен посев кормовых культур для обеспечения кормами необобществленного скота у колхозников.

Изменилось коренным образом отношение колхозников к продуктивному скоту. Каждый старается что-либо приобрести, чем отчасти и объясняется чрезвычайно высокая цена на коров и поросят на рынке.

В деле укрепления колхозов и их артельной формы для колхозного актива недостаточно ясны вопросы такие, например: если колхозник в своем пользовании будет иметь корову, птиц, овец и т. п., то это будет отражаться на выходах на работу в колхоз. Основная ошибка этого вывода заключается в том, что невыход на работу отдельных колхозников объясняется вовсе не тем, что у колхозников дома много работы,, а тем, что разные недочеты в организации труда и распределении доходов и непонимание со стороны колхозника, что эти недочеты можно исправить как раз хорошей работой, приводят к тому, что некоторые колхозники не всегда аккуратно выходят на работу в колхозе.

По всем южным степным районам Украины очень плохо обстоит дело с использованием приусадебных земельных участков. Как правило, эти земли очень хорошие. Беда заключается в том,

что при общем недостатке тягловой силы в колхозах — вспахать эти участки, говорят, нечем. Но дело не только в этом. Главное, опять же в том, что правления колхозов ничего не делают для того, чтобы помочь колхознику вспахать свои огородики.

Как вывод по всем этим моментам надо сказать, что артельная форма колхозов является главной, колхозным активом усвоена. Но над конкретным практическим разрешением укрепления артельной формы колхозов, т. е. при наличии определенной необобществленной части у колхозников — нужно еще немало работать.

О бригадах

Укрколхозцентр до самого последнего времени чрезвычайно слабо занимается руководством организации труда в колхозах. По важнейшим вопросам — построение постоянных бригад в колхозах, оценка трудодня — УкрКХЦ или не дал никаких указаний, или ограничился общими директивами. Он не издал ни одной популярной массовой брошюры, которая при своевременном ее выпуске много помогла бы колхозам провести перестройку бригад в колхозах в соответствии с постановлением ЦК ВКП(б) от 4 февраля. До решения ЦК, в газете «Соцперебудова» был опубликован опыт одного колхоза на Синельниковщине с примерным показом организации бригад. Но в этом примере была неверная ориентация, она противоречит последующим решениям ЦК. Усиленно рекомендовалась прогрессивная сдельщина, предлагалось большое начисление и понижение (до 50%) суммы трудодней за качественные показатели работы, рекомендовался чрезвычайно небольшой размер полевых зерновых бригад (от 80 га до 160 га) и т. п.

УкрКХЦ большую часть работы передал своим областным колхозсоюзам, которые до самого последнего времени или не имеют вовсе нужных, дельных работников, или имеют очень слабый с качественной стороны аппарат, который совершенно не справляется с работой по руководству колхозами. Очень часто по важнейшим вопросам организации труда в колхозах районы предоставлены сами себе. Те же директивы, которые издавались УкрКХЦ, за редким исключением не доходили до колхозов. Например, постановления УкрКХЦ от 7 марта о ходе организации труда в колхозах, дающего целый ряд практических ценных указаний колхозам об организации бригад, в обследованных колхозах нет. Не имеет также Колхозцентр, хотя бы предварительных, массовых итогов о проведении постановления ЦК от 4 февраля в жизнь колхозами на опыте первых итогов весеннего сева. Все это и является одной из главных причин неудовлетворительного хода весеннего сева в текущем году. В обследованных колхозах бригады организованы во всех. Правда, в большинстве колхо-

зов, особенно степной полосы, бригады в колхозах были и в прошлом году, поэтому в ряде случаев в построение бригад прошлого года были только внесены более или менее существенные поправки.

По директиве УкрКХЦ в колхозах запрещалось организовывать территориальные (кутковые) бригады, специализированные для обработки одних культур, а для равномерной нагрузки бригаде дать зерновые, технические и пропашные культуры; запрещалось отведение делянок бригаде во всех полях севооборота, а также равномерное распределение всех культур. Чтобы не создавать громоздких бригад, производственная делянка не должна быть больше 350—400 га в зерновых колхозах и 250—300 га в колхозах с техническими культурами.

В обследованных колхозах имеется следующее положение: артель «Червоний... *» Чубаревского района — организована из трех колхозов. Имеет три самостоятельных шестипольных севооборота, 5612 га земли, 614 хозяйств, для проведения всех с-х полевых работ 1932 года организовала 12 постоянных бригад по участкам севооборота: в 1—3 бригады, во 2—4 бригады и в 3—5 бригад (раньше эти колхозы работали сезонными бригадами). Количество бригад определялось разными условиями: наличием севооборотов, конюшен и их расположения и размеров земельных массивов, но распределение культур, средств производства внутри этих севооборотных групп проверено в основном по уравнительному принципу, что видно из следующих таблиц:

Распределение площади и культур по бригадам (в га)

№№ бригад	Размер участка	Пшеница яровая	Пшеница озимая	Рожь	Ячмень	Овес	Кукуруза	Лен	Подсолнух	Разные	Картофель	Пар черный	Индивидуальный посев членов колхозов
1	425	141	33	31	27	—	44	18	33	26	—	57	15
2	422	141	33	31	28	—	44	17	30	23	—	58	16
3	424	141	32	31	28	—	44	18	31	21	—	57	15
4	554	193	54	35	30	12	57	—	44	17	10	84	18
5	554	193	53	35	31	12	57	—	44	18	10	84	17
6	560	193	54	34	30	12	58	—	43	23	10	85	18
7	548	192	54	35	30	12	58	—	44	11	10	84	18
8	421	143	27	30	24	—	62	16	25	10	3	66	15
9	423	143	27	30	24	—	62	16	25	11	3	67	15
10	424	143	27	30	25	—	62	16	25	12	3	66	15
11	423	142	27	32	24	—	63	—	24	27	3	66	15
12	421	143	27	30	24	—	63	—	25	20	3	66	15
Огород	13 га												
Всего	5612	1908	448	384	325	48	674	102◊	393	219	55	840	192

* Друге слово нерозбірливе в документі.

Распределение по бригадам с.-х. инвентаря

№№ бригад	Количество прикрепленных лошадей	Плугов 1-корпусных	Плугов 2-корпусных	Борон 3-звенок	Сеялок	Букеров
Полевая № 1	32	3	1	13	5	11
№ 2	30	3	—	12	5	11
№ 3	30	3	—	12	5	11
№ 4	44	—	—	15	8	15
№ 5	46	3	—	15	8	16
№ 6	47	3	—	13	8	15
№ 7	45	2	1	16	8	15
№ 8	28	—	—	16	6	12
№ 9	28	1	—	16	5	13
№ 10	34	1	—	16	5	13
№ 11	31	1	—	16	5	13
№ 12	29	1	—	16	6	13
Всего в колхозе . .	455◇	28◇	2	182◇	77◇	160◇

Распределение колхозников по бригадам

№ пп.	Наименование бригад	Сколько человек в бригаде	Мужчин	Женщин	Подростков	Членов ВКП(б)	Членов ВЛКСМ	Резерв бригад: Мужчин	Резерв бригад: Женщин	Примечание
1	Полевая № 1	35	20	13	2	1	—	—	18	В каждой бригаде полевой имеется по 4 конюхане включенные в таблице в общее число бригады
2	» № 2	35	20	13	2	—	1	—	18	
3	» № 3	35	20	13	2	1	—	—	18	
4	» № 4	40	23	14	3	1	1	—	25	
5	» № 5	40	23	14	3	—	1	—	25	
6	» № 6	40	23	14	3	—	1	—	25	
7	» № 7	40	23	14	3	—	5	—	25	
8	» № 8	35	20	13	2	—	1	—	18	
9	» № 9	35	20	13	2	—	1	—	18	
10	» № 10	41	26	13	2	—	1	—	18	
11	» № 11	35	20	13	2	—	1	—	18	
12	» № 12	35	20	13	2	—	2	—	18	
13	СТФ	9	5	2	—	—	—	—	—	
14	Скот коров . .	14	13	1	—	—	1			
15	ПТФ	5	2	3	—	—	—	—	—	
16	Огородная . .	16	8	8	—	—	—	будет помогать резерв полевой бригады		6 человек в числе 16 из мастерской кустарного труда
17	Строительно-кузнечная . .	68	56	12	—	4	4			

Наиболее полное уравнительное распределение колхозников произведено по полевым бригадам. Для остальных отраслей хозяйства в колхозе бригады организованы исходя из фактического поголовья скота, птиц, площади огорода а также намеченного плана строительства.

Из этого распределения земли видно: 8 бригад имеют примерно по 420 га земли, а 4 бригады по 560 га со всеми основными

культурами (озимь, ярь пшеницы, ямчень, подсолнечник, кукуруза и т. д. до 12 культур) в соответствующих полях севооборота.

Если допустить, что распределение участков и культур было вызвано 3 севооборотами, то все же целесообразней было бы дать, например, одной бригаде яровую пшеницу, другой ячмень, то же и в отношении пропашных. Было бы достигнуто меньшее дробление участков и сокращение переездов. Это тем более можно сделать, так как вся земля расположена вокруг колхоза (3—5 километров).

Вся тягловая сила и с.-х. инвентарь, необходимый для весеннего сева, по тому же уравнительному принципу распределен по бригадам. Уборочный инвентарь находится в ведении завхоза, и последний проводит необходимый ремонт, а затем он будет роздан по бригадам.

Колхоз имеет годовой производственный план. Имеются также и годовые планы бригад. Но рабочие планы бригад, по которым они по существу и работают, составлены только на период весеннего сева. Кроме того, ежедневно даются планы-наряды с указанием вида и количества работы, потребного инвентаря и колхозников и расценки в трудоднях. Каждый день вечером бригадир дает в правление сведения о выполнении наряда.

Артель «Допомога», Запорожского района — 160 хозяйств, 1703 га земли. В 1931 г. в артели было 8 бригад. 5 апреля перед самым выходом в поле занялись перестройкой бригад. Из 8 бригад было организовано 6 бригад, из них 4 бригады постоянные по полеводству, остальные две бригады, строительная и скотоводческая, считаются временными, из которых в напряженный период в полевые бригады будут переброшены колхозники.

Вся земля артели расположена на одной стороне села и разбита на 6-польный севооборот. К каждой бригаде прикреплены земли из всех полей севооборота и культур.

Распределение земель по бригадам

Бригады	Всего земли	Ячмень	Овес	Кормовая свекла	Подсолнух	Кукуруза	Баштан	Картофель	Прочие
I полевая	243	44	35	4	19	42	24	25	—
II »	245	51	32	4	19	40	24	25	—
III »	245	48	30	4	20	42	26	24	—
IV »	238	43	28	4	19	42	26	26	—
Итого	971	186	125	16	77	—	—	—	—

Распределение с.-х. инвентаря по бригадам произведено абсолютно поровну по 8 букеров, по 3 бороны, по 2 плуга, по 4 сеялки и т. д. То же и колхозников. Колхозников в постоянные

бригады записывалось столько, сколько необходимо на проведение весеннего сева.

Для каждой бригады выдается план-наряд на 5—8 дней в зависимости от размера работ.

С.-х. артель им. Ленина Запорожского района — 136 хозяйств, 2 388 га земли, из которой полевой 2124 га.

Территориально колхозники артели им. Ленина живут в 7 поселках. Эти поселки были объединены в 5 филий (отделений), которые при организации бригад назвали постоянными бригадами. Выделенные 5 бригадиров являются по существу заведующими филиями. Организация бригад прошла таким порядком — вначале были установлены эти филии, а затем подбирали культуру, прикрепляли земельные участки. За бригадами закреплено земли:

I — 556 га
II — 356 га
III — 463 га
IV — 238 га
V — 197 га

В колхозе имеется около 20 культур, но распределение по бригадам проведено неплохо: за отдельными бригадами закреплено от 5 до 7 культур. Кроме того, участки бригад отдельно обработали тракторами, 114 га расположены компактно с внутренними переездами около 1,5 километра; с.-х. инвентарь и колхозники по бригадам распределены следующим образом:

№№ бригад	Колхозники				Тяга и сельхоз. машины					
	Мужчины	Женщины	Подростки	Всего	Лошади	Букер-сеялки	Бороны	Плуги	Сеялки рядовые	Культиваторы
1 полевая	23	23	9	55	28	5	4	2	5	7
2 »	14	21	6	41	20	4	2	2	—	5
3 »	26	19	7	52	30	6	3	—	—	7
4 »	11	15	10	36	18	3	2	—	—	3
5 »	6	10	7	23	12	2	2	—	—	2
Всего:	80	88	39	207	108	20	13	4	5	24

Прополочный и уборочный инвентарь за бригадами не закреплен.

Производственные задания-планы бригады имеют только на период весеннего сева, хотя бригадам известно, что земля прикрепляется к бригадам на весь сельскохозяйственный год. Бригадных планов нет, потому что отсутствует помощь со стороны райколхозсоюза и МТС.

Следующая одна из крупнейших с.-х. артелей Украины артель им. III Интернационала Запорожского района. В нее вхо-

дит 792 хозяйства. Имеет 8000 га земли, огородов 50 га, около 200 га садово-ягодных культур.

Три фермы: молочную, свиноводческую, овцеводческую, пасеку — пчельню на 200 ульев и пр.

Как практические мероприятия, по решению ЦК от 4 февраля, в артели проведены следующие:

а) На ряде собраний колхозников, совещаниях актива, партийных собраниях и заседаниях, в докладах и выступлениях популяризированы и разъяснены решения ЦК и Колхозцентра.

б) Разграничены и уточнены функции по руководству отдельными отраслями хозяйства артели.

в) Проведен учет рабочей силы.

г) Посредством персонального подбора организовано всего 51 постоянную производственную бригаду, из которых 13 полеводческих и 13 огороднических.

д) Составлены рабочие планы-задания для бригад полеводческих, огородных и животноводческих, по каждой бригаде в отдельности.

е) Проведен подбор и сортировка рабочих лошадей по категориям их пригодности к работе с расчетом закрепления более сильных лошадей за работой тяжелой и слабых на легкую работу.

ж) Проведено распределение рабочих лошадей, инвентаря и вообще средств производства по отраслям хозяйства и закрепление их по бригадам.

з) Внутри бригад проведено закрепление отдельных колхозников за определенными работами и закрепление лошадей и инвентаря за отдельными колхозниками.

и) Проведена массовая работа во вновь организованных бригадах по проработке норм, выработке рабочих планов-заданий, порядке начисления трудодней и т. д.

к) Наряду с общим усилением партийно-массовой работы произведена расстановка партийных сил, созданы партгруппы по отдельным отраслям хозяйства, с закреплением членов и кандидатов партии за определенными бригадами — с ответственностью за успешность работы бригады.

Вся эта громаднейшая работа проведена силами местного партийного актива, но при активном участии группы аспирантов научно-исследовательского Колхозного института УССР в начале марта текущего года.

Распределение колхозников по бригадам, инвентаря и полевой земли на период весеннего сева видно из следующих таблиц (см. приложение) *.

С внешней стороны все как будто хорошо, но практически получилось таким образом: на весенний сев организованы по существу сезонные специализированные бригады. Пашут одни, а сеют

---

* Таблиця у справі відсутня.

другие. Ответственность бригады за отдельный участок совершенно смазывается.

Несколько другое имеется построение бригад в колхозах по Киевской области. Однако, отличие это заключается в том, что принцип механического уравнения бригад землей, культурами и инвентарем выступает более резко и с другой стороны — колхозные бригады в основном являются территориальными — кутовыми.

Артель «Гасло часу» Жашковского района — 220 хозяйств, 1176 га земли. Вначале марта текущего года в артели было организовано 10 бригад, из них одна комсомольская и одна женская, но уже к концу марта было решено эти бригады реорганизовать: оставить 6 постоянных. Эта работа проведена таким порядком: учли всех трудоспособных, из этого числа взяли колхозников, работающих в животноводстве, пчеловодстве, на строительных работах, в управлении и проч.— всех остальных распределили следующим образом:

Бригады полевые	Количество в бригаде		
	Мужчин	Женщин	Всего
1	13	30	43
2	13	29	42
3	13	32	45
4	13	32	45
5	13	31	44
6	13	30	43

После распределения колхозников произвели распределение земли и культур. При этом исходили из принципа: для каждой бригады предоставить одинаковые условия работы. Например, участки по культурам распределялись так, чтобы дать каждой бригаде и дальние и близкие участки (хотя вся земля и находится на расстоянии не более 3 км.).

Весь инвентарь на период весеннего сева также распределен поровну.

Планов бригад нет. На весенний сев для отдельных бригад выписывается наряд на 5—8 дней на выполнение той или другой работы.

Артель им. Ильича Яготинского района. При организации бригад был принят следующий порядок. Взяли за основу, что бригаде нужно дать не больше 400 га земли. Решили организовать 10 бригад, выделили 10 бригадиров и вместе с ними приступили к распределению земли, с.-х. инвентаря. Колхозники живут в отдельных поселках, в прошлом году колхоз был разбит на филии (отделения). В этом году из этих филий были организованы бригады. На колхозных полях засевается 17 культур. По бригадам они распределены почти все — до 14 культур в некоторых бригадах.

В колхозе существует практика ежедневных нарядов. Каждый день вечером правление колхоза с участковым агрономом МТС производит расстановку сил в поле на следующий день. Перестановка эта зависит, главным образом, от работы тракторов. На этих вечерних нарядах бригадам даются задания.

Артель им. Сталина того же района. В прошлом году в артели было 15 бригад. В декабре 1931 г. производственное совещание вместе с правлением колхоза решило реорганизовать бригады на 10 бригад и перевести их на хозрасчет. Хозрасчет понимался так: оценка продукции каждой бригады в деньгах и распределение доходов по бригаде. В соответствии с таким пониманием хозрасчета были распределены поровну все культуры. После решения УкрКХЦ планы бригад были пересмотрены и исправлены. Но количество бригад (10) было определено приблизительно, на «глазок». С.-х. инвентарь распределен на весенний сев. Земельные участки для бригад подбирались компактно. В одной только второй бригаде получилось расположение культур по обеим сторонам села. В этой артели каждая бригада имеет свой отдельный двор, на котором хранится инвентарь бригады, каждая бригада носит название того СОЗа, который в этом месте был и из которого организовалась артель. Поэтому если бы в этой артели реализовали свой хозрасчетный принцип, то практически получилось бы таким образом, что артель распалась бы на колхозы, из которых она организована.

С.-х. артель «Перемога» Кагарлицкого района — 268 хозяйств, 948 га земли — свекловичного направления (230 га посевов свеклы).

К организации бригад подошли таким порядком: комиссия в составе организатора труда, полевода, завхоза, председателя колхоза и участкового агронома определила площадь земли по бригадам, затем начала подбор людей, тяги, с.-х. машин.

После этого вопрос о бригадах поставили на производственное совещание и на общее собрание колхозников.

Решили организовать 4 бригады со следующим составом:

Распределение посевов колхозников

	Всей земли	Овса	Проса	Гречихи	Сахарной свеклы	Озимой ржи	Пшеницы	Подсолнечника	Ячменя	Вики	Картофеля	Разные пропашные	Мужчины	Женщины	Подростки	Итого
I	248	63	12,3	9	56	35	73	63	—	—	—	—	21	56	10	87
II	250	60	—	—	73	35	75	—	—	—	—	7	22	73	8	103
III	208	—	—	—	56	35	26	—	47	—	—	44	19	56	8	82◆
IV	244	—	—	—	35	34	73	—	—	51	30	—	21	44	13	78
	950	123	12,3	9	220	139	247	63	47	51	30	51	—	—	—	—

С.-х. инвентарь и лошади по бригадам распределены в таком виде:

	Лошадей	Сеялок рядовых	Культиваторов	Борон 3-звеньевых
I	40	2	6	4
II	36	2	6	4
III.	35	2	7	4
IV	34	2	7	4

В процессе проведения весеннего сева одна из бригад (вторая) вследствие истощения лошадей была расформирована и за ее счет провели некоторое укрепление остальных трех бригад. Это говорит о том, что вместо четырех бригад и в самом начале можно и нужно было организовать три бригады потому, что при четырех бригадах земельные участки по бригадам небольшие, средств производства также немного, колхозников, фактически работающих на весеннем севе, около 15 человек в бригаде, хотя их и записано около 100 человек.

С.-х. артель «Заповит Ильича» — 109 хозяйств, 387 га пахотной земли, в т. ч. сахарной свеклы 64 га и картофеля 67 га, организовали, как они говорят, одну постоянную полеводческую бригаду с количеством колхозников в бригаде 80 человек, из них 65 мужчин, 15 женщин. Практически получилось так, что колхоз работает без бригад — при наличии такого земельного массива трудоемких культур, средств производства и колхозников, безусловно, целесообразней было бы организовать две постоянные бригады с ответственностью этих групп за земельные участки, и особенно по свекле.

С.-х. артель «Червоний Жовтень» Кагарлицкого района — 368 хозяйств, 1060 га [пахотной] земли. Организовали три бригады. К организации бригад подошли таким путем: сначала определили земельные участки для бригад, затем в каждую бригаду подбирали колхозников, способных работать на всех сложных с.-х. машинах, а после доукомплектовывали остальными колхозниками, дальше к каждой бригаде прикрепляли с.-х. инвентарь, лошадей и проч. Таким образом, бригады имеют следующий состав:

По количеству колхозников:

	Основное ядро бригад			Резерв по бригадам			Всего по бригадам		
	мужчин	женщин	итого	мужчин	женщин	итого	мужчин	женщин	итого
I бриг.	21	9	30	35	137	172	56	146	202
II »	17	13	30	26	130	156	43	143	186
III »	17	8	25	31	95	126	48	103	151

Эти силы колхозников должны обработать следующее:

	Всей земли	Рожь	Озимая пшеница	Клевер	Овес	Картофель	Свекла	Гречиха	Вика	Горох	Просо	Ры*	Разные	Лошадей: рабочие	Лошадей: молодняк
I	384	53	181	20	63	48	55	10	—	—	—	—	—	67	14
II	356	23	122	20	—	52	66	—	37	37	2	8	—	52	13
III	320	76	62	—	51 яч.	35	64	—	18	—	9	—	11	46	12

В этом колхозе получилось таким образом, что вместо постоянного состава в бригаде имеется ядро бригады, которое работает на главном с.-х. инвентаре при весеннем севе, а на боронование и культивирование привлекается резерв. Наглядная вредность столь громоздкого резерва бригады сказалось даже в момент подготовки к посевной кампании. Во время пробного выезда не все колхозники явились в ту или другую бригаду. Тут же пришлось бригадиру заполнять недостающих из бригадного резерва.

И еще два примера о принципах построения бригад в колхозах по Одесской области — с.-х. артель «Червоний шлях» Березовского района (441 хозяйство, 4154 га пахотной земли, сад 42 га, виноградников 58 га, огород 115 га и прочее — хозяйство универсальное).

Бригады в колхозе были организованы в прошлом году. Перед началом весенней посевной кампании вместо 4 бригад организовали 5 полеводческих и, кроме того, имеются бригады: виноградная, садовая, хозяйственная, скотоводческая, огородная и временная — строителей-каменщиков.

Бригады в полеводстве имеют следующие задания:

№№ бригад	Посеять яровых	Посеять пропашных	Убрать сена	Обмолотить	Лущить	Поднять пару	Посеять озимые	Поднять зяби
I	408	281	60	589	147	127	470	452
II	417	303	121	564	139	105	423	486
III	415	303	110	558	138	105	421	483
IV	257	208	60	461	61	125	271	399
V	201	212	60	462	61	125	282	397
Всего	1758[◊]	1307	411	2634	546	587	1867	2217

Как видно из таблицы, объем работ для бригад довольно значительный.

* Так у тексті документа.

Состав бригад

№№ бригад	Сколько культур	Сколько участков	Расстояние в километрах	Закрепленная площадь	Колхозников			Лошадей	Тракторов	Контрольная цифра трудодней от посева до молотьбы. Всего	В том числе на весенний период
					мужчин	женщин	итого				
1	14	10	5	988	35	40	75	27	4	8003,2	822
2	13	4	6	991	25	40	65	26	4	8142,5	—
3	15	—	—	989	26	39	65	26	4	3126,4	—
4	12	—	—	761	25	30	55	21	3	5524	—
5	9	—	—	764	32	30	62	21	3	7136	—
				Специальные бригады							
6	Виноградная			58	33	30	63	12	—	—	—
7	Садовая			42	—	—	36	—	—	—	—
8	Хозяйственная			—	—	—	38	—	—	—	—
9	Скотоводческая			—	—	—	60	—	—	—	—
10	Огородная			115	45	34	91	29	—	15566	—

Внутри каждая бригада разбивается на звенья, например, 1-я полевая бригада имеет 5 звеньев, во главе каждого звена стоит звеньевой, который вместе со звеном работает. Эти звенья по существу являются небольшими сезонными специализированными бригадами. Во время весеннего сева были следующие звенья:

1. Звено бороновальщиков — 8 человек (4 бороновали, а 4 были на др. работах).
2. » севальщиков — 10 чел.
   из них:
   4 севальщика
   4 тракториста
   1 рулевой
   1 водовоз
3. » ночная смена культиваторщиков из них. — 10 чел
   4 тракториста
   4 севальщика
   1 рулевой запасной
   1 водовоз
4. » хозяйственное — 8 чел.
   из них:
   1 продуктовая
   1 кухарка
   2 конюха
   2 семеновоза
   2 сжигают сорняки
5. » из женщин на посадке картофеля 30 чел. (будут работать).

По сравнению с прошлым годом в построение бригад внесены следующие изменения: за бригадами были закреплены земельные участки, с.-х. инвентарь, разбиты бригады на звенья и между бригадами заключен договор о социалистической помощи.

Организацию бригад тоже начали с определения земельного участка для бригады, а потом начали подбор людей по кут-

кам, определение всего производственного задания для бригады, составление планов и проч. В артели существует практика ежедневных нарядов. Каждый вечер полевая бригада получает наряд на необходимые работы.

С.-х. артель «Партизан» Хорловского района (350 хозяйств, 5006 га всей земли, в том числе хлопка 672 га). В колхозе считается 9 бригад, из них 5 полеводческих. С прошлого года все люди и сельхозинвентарь были распределены по бригадам. В бригадах было произведено, как говорит председатель колхоза, некоторое подравнение. И, кроме того, пять полевых бригад, как заявляет актив, является наиболее правильным и удобным для колхоза. Основным моментом, из которого исходили при решении вопроса о бригадах, является следующее: в артели имеется 180 штук лошадей, годных к работе. В каждую полевую бригаду дано ровно по 30 шт. лошадей, а остальные направлены в огородную бригаду для обслуживания молочной фермы, обслуживания строительства и т. п.: 4 плуга по 4 лошади — 16 шт. лошадей, за этими четырьмя плугами по ширине захвата как раз достаточно 2 бороны (два звена) по 2 лошади — 4 лошади; вся эта обработанная площадь захватывается 2 сеялками по 3 лошади — 6 лошадей, итого 26 лошадей.

Оставшиеся 4 лошади идут на обслуживание бригады, подвоз корма, воды и семян. Всякое изменение в количестве тяги в бригаде должно внести перебои в работе бригады, например уменьшение плугов вызовет простои борон или сеялок и т. д., что особенно ярко было в весенний сев. Отрыв лошадей от той или другой бригады очень резко отражался на работе не только группы плугатарей, откуда взяли лошадей, но и на работе всей бригады, так как нужно было производить соответствующую передвижку по всем звеньям бригады. Весенний сев ранних зерновых культур в колхозе проведен бригадами прошлого года. И только после сева зерновых начали производить разбивку всех площадей и культур по бригадам. За основу было взято равномерное распределение трудоемкой культуры — хлопка по 130 га на бригаду, затем приблизительно поровну распределили зерновые культуры (вначале наметили каждой бригаде дать поровну всех культур) в зависимости от расположения участков и потом были закреплены за той или другой бригадой все остальные культуры с небольшими участками. В итоге получились очень большие бригады, имеющие от 800 до 1000 га земли. Колхозники распределены по всем полевым бригадам приблизительно по 50 человек — из них на весеннем севе работало от 20 до 30 человек, а остальные числятся за бригадой, но фактически работают в огороде или дома сидят. Все колхозники, за исключением стариков и нетрудоспособных, распределены по бригадам. Один список закрепленных за бригадой колхозников висит в правлении колхоза, а другой список находится у бригадира, бригадир имеет право колхозников своей бригады снять с огорода или другой

работы для выполнения работы в своей бригаде, что практически и делается, хотя некоторая часть колхозников в любой бригаде почти каждый день не работает в колхозе, а находится или дома или неизвестно где.

Есть ряд колхозов, имеющих от 1000 до 1500 га полевой земли, работающих в поле одной бригадой, как они говорят, а по существу же без всяких бригад. В их числе артель им. Калинина Цюрупинского района, ошибочно премированная Колхозцентром за хорошую организацию труда.

В ряде колхозов, например артель им. Карла Маркса, Цюрупинского района, перед началом весенней посевной кампании была проведена организация бригад, намечены земельные участки, распределены колхозники по бригадам, распределен и размечен с.-х. инвентарь и т. п. Однако, производя всю эту реорганизацию, правление колхоза, сельские партийные и советские организации совершенно недостаточно внимания уделяли улучшению ухода и кормлению лошадей. Поэтому в самый разгар сева лошади начали дохнуть, а правление колхоза, вместе с многочисленными уполномоченными, растерялось. В работе бригад начались перебои, самотек и в итоге все смешалось. Построенные бригады разваливались, все лошади выбыли из строя, часть бригадиров разбежалась, а весенние полевые работы по севу хлопка и поздних культур производят трактора Копановской МТС.

Из приведенных примеров по обследованным колхозам видно, что в деле построения бригад в колхозе имеется целый ряд трудностей и неясностей для низового колхозного руководящего актива. Помощи в этих вопросах со стороны райколхозсоюзов и МТС недостаточно. При этом часто руководство этих организаций осуществляется вообще, а не с конкретным показом, с карандашом в руках, как построить правильно колхозные бригады.

Как видно, большинство из обследованных колхозов при построении бригад исходило из уравнительного распределения культур, средств производства и колхозников — наиболее понятное строение бригад для них. Это делалось для того, чтобы равномерно нагружать все бригады, но при этом почти полностью игнорируется равномерная трудовая нагрузка во времени, т. е. на протяжении всего сельскохозяйственного периода. Главная причина данного подхода к построению бригад заключается в том, что для многих колхозников неясно, что собственно нужно понимать под производственными принципами — во всех инструкциях по колхозам это дело неясно. Поэтому в ряде колхозов за исходное берут только землю и размещение культур.

В других колхозах за основу построения бригад берут только наличие определенных средств производства (например, лошадей); в третьих колхозах за основу берут только директиву УкрКХЦ в части бригады на 400 га земельной площади; имеется ряд колхозов, которые организовали специальные бригады для обработки только одних технических культур; ряд колхозов, бо-

лее мелких, работал без всяких бригад, хотя их и нужно было организовать и т. п.

И земля, и средства производства являются элементами производства, однако только один из них в отдельности брать за основу при построении будет неверно. Опыт работы за весенний сев в обследованных колхозах показывает, что в бригады, построенные таким путем в процессе самого сева приходилось вносить существенные поправки вплоть до расформирования отдельных бригад.

Второй момент, требующий уточнения, это вопрос о размере бригад. Опыт работы обследованных колхозов показывает, что небольшие бригады являются более производительными при равных прочих условиях. Вопрос о размере и количестве средств производства в бригаде определяется общим наличием их в колхозе и необходимостью обработки тех или других культур по бригадам.

В этой связи находится вопрос комплектования бригад и определение количества колхозников, постоянно работающих в бригаде. Прежде всего, подбору постоянной активной группы колхозников для полевых бригад уделяется совершенно недостаточное внимание. Как правило, по всем обследованным колхозам в начале распределения колхозников по полевым бригадам производят укомплектование бригад животноводческих, строительных и пр., а затем полевых и остаток идет в огородные бригады.

По директиве УкрКХЦ при определении количества колхозников в бригаде нужно брать столько, сколько потребуется колхозников в бригаде на период прополочной кампании. Практически в обследованных колхозах делается по-разному. Особенно большая путаница имеется в вопросе определения резерва. В весеннюю посевную кампанию в большинстве обследованных колхозов занято на работе в полевых бригадах было примерно от 20 до 30 человек. Кроме того, у каждой бригады числится в резерве столько же или в 5 раз больше колхозников. Вред от этого дела громаднейший. Работающий ежедневно в бригаде колхозник иногда заявляет — почему он должен работать каждый день, а другой ничего не делает. С другой стороны, часто в бригаду на работу в весеннем севе приходит людей больше, чем нужно для работы в бригаде, в итоге получается таким образом, что количество получающих паек общественного питания в бригаде всегда больше, нежели работающих, и особенно там, где учет общественного питания поставлен плохо. Правильным будет такое положение — резерв по бригадам не создавать, а незакрепленных за бригадами колхозников использовать на огородах, строительстве и усилить работу по организованному отходничеству на работу в совхозы и промышленность.

Следующий важнейший вопрос колхозного строительства это ликвидация обезлички на работах с колхозным инвентарем,

лошадьми и имуществом. По сравнению с прошлым годом в этом деле сделан значительный шаг вперед. В обследованных колхозах с.-х. инвентарь, необходимый для весеннего сева, передан бригадиру, как правило, по акту, копия которого у него находится на руках.

Имеется немало фактов, из которых видно, что бригадир сознает свою ответственность за переданный ему инвентарь, например, в колхозе «Червоний лан» к бригаде № 9 прикреплено 5 буккеров, в поле же было только 4 буккера, когда поехали за пятым, оказалось, что на нем уже работают из другой бригады — бригадир категорически потребовал возврата буккера и последний был передан ему для работы.

Но в тоже время с ликвидацией обезлички с инвентарем внутри бригады дело обстоит плохо. В большинстве случаев никакого закрепления нет. А так как даже в разгар весеннего сева в отдельных бригадах была текучесть, поэтому практически получается таким образом, что внутри бригады и использование инвентаря обезличено. И это особенно отрицательно сказывается на лошадях. Конюхи, как правило, постоянные, лошади к ним прикреплены только на время кормления, а на работе же на них часто колхозники меняются. Колхоз «Червоний лан» проделал такой опыт. Внутри бригады лошади и с.-х. инвентарь с присвоенными им номерами распределены между частью колхозников и сданы им под расписку, буккера и сеялки прикреплены по одной штуке к 2 колхозникам, а лошади по 2 шт. на одного колхозника.

Прикрепление, бесспорно, дало положительные результаты, на весеннем севе лошади в этом колхозе лучше других, и сам сев идет более успешно.

Вместе с этим имеются факты, когда обезличка по уходу и на работе за рабочими лошадьми приводит к фактическому уничтожению лошадей. В колхозе им. Карла Маркса был установлен такой порядок: по расчетам на конюшню нужно 10 конюхов, назначают 20 колхозников, но на конюшне фактически работают 10 чел., через 7 дней эти десять конюхов уходят и передают следующим, которые также работают 7 дней и т. д. В итоге такого чередования по уходу за лошадьми через несколько дней сева ранних зерновых из 100 лошадей все до одной выбыли из строя, и работу по посеву хлопка и поздних культур производят только трактора.

Полнейшая обезличка существует и в использовании мелкого с.-х. инвентаря как в отдельных бригадах, так и в колхозе — это дело недооценивается, но в жизни часто от потери ключа от сеялки приходится останавливать ряд сеялок и только оттого, что нечем завинтить гайку (колхоз «Партизан»).

В связи с организацией постоянных бригад и всемерным их укреплением по-другому должен быть поставлен вопрос о планировании колхозного производства. Каждая бригада должна иметь свой производственный план — задание и, кроме того, пла-

ны-наряды на отдельные работы, например посев ранних зерновых, отдельно технических культур, поздних и пр. Это значительно улучшает работу бригадира, дисциплинирует колхозников в бригаде, дает возможность самим колхозникам учесть, сколько и как они расходуют трудодни из своего плана бригады. Кроме того, по ним легко и просто учитывать работающих колхозников и записывать им трудодни.

В обследованных колхозах бригады имели свои планы на период весеннего сева, а на последующие работы (прополка, уборка и т. п.) этих планов нет. Объясняется это дело вовсе не тем, что трудно планы составить, а тем, что считают: подойдет прополка, будем работать и план составим. Между тем этот план необходим сейчас и составить его просто, что может сделать актив бригады. Главные элементы для составления плана — посевы, с.-х. инвентарь, лошади и нормы выработки и расценки хорошо известны бригадиру.

Очень большое значение для планирования работы бригады имеет работа тракторного отряда, прикрепленного к колхозу. План использования этих тракторов с указанием времени, объема и вида работ и участков должен быть хорошо известен бригадирам для того, чтобы они также могли планировать работы на всем своем участке. Колхоз «Партизан» спланировал работу тракторного отряда в 5 тракторов. Таким порядком прикрепил отдельный земельный участок для обработки тракторами, но это оказалось нежизненным. Для обслуживания этого отряда пришлось прикрепить разные бригады, что по существу вело к обезличке посевов. Поэтому правильнее было бы работу тракторов включать в план бригады.

В связи с недооценкой планирования в бригаде опыт работы в весенний сев показывает, что одной из очередных важнейших задач правлений колхозов является вопрос об укреплении работы бригады. Переброска из одной бригады в другую на помощь, отрыв на разные работы по поездкам, как правило, производится очень часто. При этом иногда правлению колхоза или агроному кажется, что нужно в первую очередь заделать или засеять этот участок, а не тот, на котором работает бригада, не понимая того, что в итоге производственной работы будет не больше, а меньше, да еще качеством ниже (о текучести колхозников в бригаде см. приложение) *.

Так, например, по колхозу «Партизан» Хорловского района в разгар весеннего сева бригады отрывались от своих участков.

При этом вместе с лошадьми из бригады иногда уходит и часть колхозников работать, а часть домой. Кроме того, на огороде имеется специальная конная бригада, а главное, у каждой полевой бригады на своих участках много было земли, неподготовленной к посеву хлопка, между тем уже наступило время сева.

---

* Додаток у справі відсутній.

	Числа апреля месяца						
	13	14	15	16	17	18	19
Полевая бригада № 3	Одна поездка—2 лошади по указанию правления	То же	То же	То же	—	—	Пахота на огороде—5 лошадей
Полевая бригада № 2		На огороде: пахота—5 лошадей. Поездка—2 лошади (правление)	Поездка по указанию правления—2 лошади	—	На огороде—5 коней. Поездка—2 лошади. Устройство колодца—2 лошади	У строителей колодца—2 лошади	—
Полевая бригада № 1		На строительстве—2 лошади. Поездка—2 лошади	Поездка—2 лошади	—	—	—	На огороде—5 лошадей

Правление считает это пустяком. Сегодня одна бригада поможет, а завтра ей помогут и т. д. В этом колхозе очень большое распространение имеет практика так называемых буксиров. Не отрицая помощь одной бригады другой, надо сводить до минимума переброски из бригады, иначе смазывается роль постоянной бригады.

Колхоз «Червоний шлях» Березовского района — взаимоотношения между бригадами об оказании помощи одной бригады другой оформляются специальными договорами на выполнение той или другой работы. Например, между II и IV бригадами в присутствии членов производственного совещания заключили договор: IV бригада берет у II бригады на волочбу зяби 16 лошадей и 4 человека на 2 дня, лошадей вернуть назад при условии, если выйдут трактора в поле. На другой день по выходе тракторов IV бригада дает столько же коней и людей на два дня работы на II бригаду.

Заинтересованность бригады при наличии подобных договоров увеличивается, как указывает правление. Но надо высказать сомнение о целесообразности этих договоров. Нужно более четко поставить планирование работы бригады, а руководить и организовывать переброску сил должно правление колхоза без договора.

Эта система буксирования одной бригадой другую, разные другие формы переброски из бригады и, кроме того, при посеве ранних зерновых, при неодновременном высыхании почвы и трудности правильного распределения по бригадам земельных участков в зависимости от рельефа земли в ряде колхозов степ-

ной полосы получилось так, что сеяла тот или другой участок одна бригада, а уборку будет производить другая бригада. Таким образом, постоянство бригады коренным образом нарушается.

Об оценке трудодня

Вопросом об оценке трудодня в колхозах украинские колхозные организации не занимаются. УкрКХЦ по этому вопросу не издал никаких указаний и даже в рабочем порядке не имеет никакой точки зрения на этот счет. Не лучше работают областные и районные колхозные организации по этому вопросу. Недооценка этого вопроса видна, например, из такого факта. Одесский облоргкомитет издал брошюру с основными постановлениями партии и правительства о колхозах (25 000 экз.) к весеннему севу. В этой брошюре опубликовано решение ЦК от 4 февраля 1932 года, и в том пункте, где говорится о бригадах, выпущена целиком фраза «оценка трудодня колхозников повышается или понижается в зависимости от успешности работы бригады». Облколхозсоюз объясняет это типографской ошибкой. В большинстве обследованных колхозов этому делу также не уделяется должного внимания. Если же к этому принять во внимание, что в ряде случаев колхозные бригады не имеют с весеннего сева прикрепленных участков, то в итоге получится, что этот важнейший пункт решения ЦК ВКП(б) от 4 февраля 1932 г. не будет выполнен. Ряд колхозов пробует это дело разрешить, например, в артели «Червоний шлях» Березовского района за основу разной оценки берут контрольные цифры трудодней. Например, бригаде дано 8000 трудодней, при увеличении фактического расхода, напр. до 9000 трудодней, бригада все равно получает за 8000 трудодней, чем соответственно снижается оценка трудодня, и, наоборот, при уменьшении фактического расходования трудодней, например до 7000, бригада все равно получает до 8000 трудодней. Таким путем оценка трудодня будет увеличена. Важнейший элемент определения успешности работы бригады — урожайность — установлена в целом по колхозу, а для отдельных бригад контрольных урожайности не установлено, поэтому будет неправильным исходить только из одних трудодней. В некоторых районах (Запорожский) вопрос о разной оценке трудодня подменен начислением количества трудодней. Так, по директиве РКСоюза от 10 марта 1932 г. № 01—07, «все работы, указанные в годовом рабочем плане для постоянной бригады, оцениваются в трудоднях, которые увеличиваются от 15 до 20% за сокращение времени выполнения работы, за перевыполнение норм выработки и качественных показателей, а за увеличение урожайности на прикрепленных полевых участках бригады также увеличиваются трудодни от 15 до 30%. Уменьшение трудодней производится за невыполнение работы в срок, за невыполнение норм и качественных показателей от 25 до 30%, а при уменьшении урожая на

участках бригады оттого, что плохо работали, уменьшаются трудодни на 10—20%». Некоторые колхозы, например «Партизан», высказываются за такой порядок. При увеличении урожайности на определенный процент по той или другой бригаде на этот же процент соответствующим образом увеличивать или уменьшать стоимость трудодня для бригады.

В артели «Новый свет» Киевской области вопрос об оценке трудодня решают следующим путем: бригаде дается определенный лимит трудодней и задание по урожаю. При понижении урожая в бригаде, соответственно проценту понижения урожая понижается и количество трудодней бригаде и колхознику; при стихийных бедствиях трудодни остаются за бригадой. При увеличении урожая в бригаде против задания, то 50% стоимости продукции, получаемой сверх плана, идут на премирование колхозников этой бригады, а остальные 50% — в фонд распределения по колхозу. Из всех этих примеров видно, что ни один колхоз не решил для себя твердо, как будут производить разную оценку трудодня в бригаде в зависимости от успешности работы бригады. По этому вопросу нужны срочные практические указания.

Опыт работы в момент проведения весеннего сева большинства обследованных колхозов показывает, что, несмотря на указанные выше и другие недостатки в работе по перестройке и закреплению постоянных бригад, имеются большие политические сдвиги в тех колхозах и отдельных бригадах, которые правильно и своевременно перестроили свою работу на основе решения ЦК от 4 февраля 1932 года.

Теперь не встретишь толпы колхозников утром у канцелярии правления колхоза, не знающей, что делать. Выход на работу в поле более аккуратный и своевременный. Бригадиру редко приходится ходить и «загадывать» (вызывать) на работу. Большинство колхозников знает свою бригаду и приблизительно свое место в бригаде.

В ряде колхозов к расходованию трудодней относятся более бережливо, нежели это было в прошлом году.

Так, например, в артели «Интенсивник» Цюрупинского района в прошлом 1931 г. на работы в поле по обрезке и открывке винограда было затрачено около 11 000 трудодней, а в текущем году при наличии постоянных бригад на те же самые работы затрачено 4800 трудодней, т. е. меньше чем в два раза.

Имеются отдельные колхозы и в них бригады, показывающие образцовые примеры работы.

Артель «Червоний шлях» Березовского района — бригада № 1 сев ранних яровых окончила в три дня, вместо 3,5 дней и посеяла 126 га вместо 106 га, установленных планом. Основная причина заключается в том, что эта бригада, и отчасти бригада № 2, добилась более удовлетворительного состояния своих лошадей, в то время когда в других бригадах (3—4—5 лошадей) ло-

шади были очень плохими и все это при одних и тех же кормах. В 1 и 2 бригадах лучшие конюхи, чаще за кормлением смотрит сам бригадир. Кроме того, в этих бригадах лучше работают партийные группы, лучше и полнее была проведена массово-разъяснительная работа среди колхозников бригады.

Колхоз «Зелений лан» Чубаревского района сев ранних зерновых культур окончил в 5 дней, несмотря на затруднения с хлебом, с плохим состоянием лошадей и пр. Успех этого сева относится, безусловно, за счет новой формы бригад в колхозе и лучшей расстановки партийных сил в колхозе.

О бригадирах в колхозе

От правильного подбора бригадиров, правильной оплаты их труда, умелого руководства ими со стороны правлений колхозов в значительной мере зависит успех работы всей бригады и всего колхоза.

Материалы обследования колхозов показывают, что в составе бригадиров в основном (за отдельными исключениями) находятся колхозники с большим колхозным стажем и часто находились на активной руководящей работе в колхозе. Из общих недостатков состава бригадиров отмечается следующиее. Как правило, нет женщин бригадирами в колхозе, совершенно недостаточно коммунистов и комсомольцев. Мало бригадиров, прошедших курсы, совещания и т. п. (см. прилож. таблицу о составе бригадиров)*. По большинству обследованных колхозов подбор бригадиров проводился таким порядком: из лучших активных колхозников правление колхоза намечает кандидатуры. Этих кандидатов обсуждает производственное совещание, и после этого утверждает бригадира правление колхоза. Но есть и такие факты в артели «Партизан» Хорловского района — бригадиров выбирает бригада, затем производственное совещание вместе с правлением артели их утверждает. При таком порядке решающую роль в подборе играет бригада, а бригады в этом колхозе — наследие прошлых территориальных бригад. Поэтому иногда в бригаду попадают колхозники с отсталыми настроениями. Например, бригадир второй полеводческой бригады очень безразлично относится к переходному знамени в колхозе, которым премируются лучшие бригады, так буквально и заявил обследователю: «на что оно мне нужно знамя, может, вот колхозникам в моей бригаде, а мне все равно».

Большим тормозом в работе бригадиров является общая малограмотность бригадиров, неумение подсчитать выработку, трудодни и т. п., а справочников удобных и простых нет, помощи от колхозных организаций также совершенно недостаточно.

---

* Таблиця в справі відсутня.

По обследованным колхозам обычно права и обязанности бригадира определяются следующим кругом вопросов: ответственность за поручаемое имущество, проведение всех работ по плану бригады и по нарядам, расстановка рабочей силы в бригаде и распределение инвентаря среди колхозников бригады, учет работы, качество ее и запись трудодней в клетки колхозников, участие в составлении всяких планов по колхозу, наблюдение за правильным кормлением и уходом за рабочим скотом, ликвидация обезлички в бригаде, руководство бригадным производственным совещанием, работа по повышению трудовой дисциплины среди членов своей бригады.

Но много еще правлений колхозов, которые недооценивают роль бригадира как мастера производства, подменяют руководство бригады, дают дополнительные всякие обязанности, отрывают от работы в бригаде, не дают возможности бригадиру целиком руководить и отвечать за порученный ему участок работы. Фактов, подтверждающих это положение, очень много.

Артель «Партизан» Хорловского района. В разгар сева хлопка правление артели и агроном МТС из IV бригады перебрасывают хлопковую сеялку на участок II бригады, при этом бригадир последней бригады об этой переброске узнает тогда, когда сеялка уже приехала на его участок. Надо сказать, что никакой необходимости в этой переброске не было. И вообще в этой артели очень мало считаются с мнением бригадира.

В артели «Шлях до комуни» ко всем прочим обязанностям бригадира относится развеска пайков хлеба и других продуктов колхозникам своей бригады.

Но есть и более худшее положение с бригадирами. В артели «Гасло часу» Киевской области бригадир не освобожден от непосредственной работы в производстве. На весенних полевых работах бригадиры преимущественно работали на сеялках у руля. Естественно, при таком условии бригадир не видел, что делается у культиваторов, борон и пр., надо сказать, что управление 45 колхозниками в бригаде по существу отсутствует.

В артели им. Сталина Яготинского района на обязанности бригадира лежит целый ряд дополнительных обязанностей — кладовщик, участковый уполномоченный села, поэтому он занимается вызовом колхозников по поручениям правления, созывом различных собраний.

В артели «Новый свет» есть факты, когда сельсовет снимает бригадиров с работы в колхозе и назначает их сельисполнителями.

Но самым главным вопросом и неурегулированным является вопрос об оплате труда бригадиров. В этом деле чрезвычайно много разнообразий и путаницы. Наиболее правильно вопрос об оплате бригадиров разрешен в артели «Шлях до комуни» Цюрупинского района. Бригадиру записывают трудодни в зависимости от выработки бригады — практически это делается таким

образом: на бригаду выписывается наряд за 5 дней вспахать 280 га, по IV разряду бригадиру (наравне с членами правления) в день полагается 1,25 трудодня, а за один га в день получается 0,045 трудодня, а за 280 га должен получить 63 трудодня — при меньшей выработке получит соответственно меньше, и наоборот.

К данному порядку оценки труда бригадиров сами бригадиры привыкли и считают его правильным. При этой оценке в бригаде не может получиться, чтобы у кого-нибудь из членов бригады было больше трудодней. Однако это может получиться в сравнении с сторожами, работниками в животноводстве и проч., где оценка месячная или годовая.

Есть ряд колхозов, где оценка труда бригадира производится ежемесячным начислением определенного количества трудодней вне всякой зависимости от работы и фактической выработки бригады. В артели «Зелений лан» бригадиру начисляется 38 трудодней, кроме того, к концу года за успешное перевыполнение плана бригады будет начислено бригадиру от 5 до 25% трудодней к общему числу выработанных трудодней бригадиром.

В артели [им.] Ленина Запорожского района оплата труда бригадиру постановлением правления с активом установлена в 300 трудодней в год, а полеводу 360 трудодней.

В ряде колхозов оценка бригадиров очень низкая, она мало заинтересовывает бригадиров. Особенно ярко этот момент — недооценка роли и оплаты бригадиров — отмечается по свекловичным колхозам Киевской области.

В артели им. Сталина Яготинского района бригадиру записывают 24 трудодня ежемесячно.

В артели «Новый свет» Каменского района во время весенней посевной кампании бригадир работает непосредственно у сеялки наряду со всеми членами артели и за руководство бригадой ему начисляют добавочно к выработанной норме 0,30 трудодня ежедневно.

Такая же форма оплаты практикуется и в артели III Интернационала Запорожского района, т. е. бригадир работает наравне со всеми членами бригады и за руководство бригадой получает надбавку 0,25 трудодня за каждый фактически проработанный день. С применением скидки или надбавки за каждый день удлинения или сокращения сроков работы на 10%, за плохое качество работы применяется скидка до 50%, а за хорошее качество надбавка на 10%. Кроме того, есть ряд колхозов, которые с оплатой труда бригадиров пока никак не разрешили.

По артели «Допомога» Запорожского района, «система оплаты труда бригадиров не проработана, но бригадиры знают, что оплата их труда будет производиться в зависимости от конечных результатов работы бригады».

По артели «Гасло часу» Жашковского района все бригадиры полеводства получают такую же оценку своего труда, как и рядовые члены колхоза, т. е. в зависимости от проделанной работы.

Положения о бригадирах ни в одном обследованном колхозе нет, хотя в этом есть необходимость. Это положение с определением основных производственных прав и обязанностей бригадира помогло бы ему (бригадиру) лучше управлять бригадой.

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 10, спр. 464, арк. 216—224. Копія.

№ 221

З протоколу поширеного пленуму сільради с. Липлянщина Народицького району Київської області

9 липня 1932 р.

На зборах було присутніх 207 чол., з них жінок 127 чол. Обрано до президії зборів т.т. Левченко О., Цапова М., Дрозда П. в присутності землевпорядника т. Тарасенко. Голова зборів Левченко, секретар Цапов.

Слухали:

Доповідь тов. Тарасенко «Про основні моменти землевпорядкування на 1932/33 рік».

Ухвалили:

Заслухавши доповідь зелевпорядника т. Тарасенко «Про основні моменти землевпорядження на 1932/33 рік», загальні збори селян Липлянщинської сільради ухвалюють цілком ствердити постанову поширеного пленуму Липлянщинської сільради від 8 липня 1932 р. (протокол № 9):

а) що охвачує собою ліквідацію незручності в землекористуванні, як то: далекоземля, черезсмужність, стравлення меж;

б) закріплення досягнутих успіхів колективізації та створення умов до переведення суцільної колективізації і на цій базі ліквідації куркуля як класу;

в) ліквідацію решток капіталістичних форм землекористування — отрубів та хуторів;

г) влаштування землі згідно з спеціалізацією району та планових завдань народного господарства, відповідно до цього утворення певних сівозмін, що забезпечують продуктивність праці та підвищення врожайності

д) та пристосування території для вимог машинової обробки, через проведення обстежень грунтів та шляхів, вивчення господарств.

Поширений пленум сільської Ради разом з активом колгоспників вважають за доцільне та бажане переведення такої роботи, що забезпечить вихід села із існуючого заплутаного землекористування та вважають потрібним всебічно сприяти переведенню цієї роботи.

З оригіналом згідно:
Секретар Цапов

Київський обласний державний архів, ф. Р-354, оп. 1, спр. 320, арк. 60, 63. Завірена копія.

№ 222

З протоколу засідання правління колгоспу «Шлях до правди» села Блиставиця Бородянського району Київської області про наділення колгоспника Дмитренка М. худобою

12 серпня 1932 р.

На засіданні правління колгоспу було присутніх 20 чол. Серед них: голова колгоспу т. Павлюченко М. О., члени правління т. Чередніченко Д. О., Новаренко Ф. Г., Лоза Я. Т., Денисенко Я. М. та колгоспний актив.

Слухали: Заяву колгоспника т. Дмитренка Миколи про виділення йому в індивідуальне користування корови або телиці.

Ухвалили: Враховуючи те, що т. Дмитренко перебуває третій рік у колгоспі і усуспільнив дві штуки рогатої худоби при вступі в члени колгоспу, виділити йому телицю середнього віку.

Голова правління (Павлюченко М. О.)
Член правління (Новаренко Ф. Г.)
Секретар Гребенюк Т. Н.

Київський обласний державний архів, ф. 370. оп. 1, спр. 14. арк. 5. Завірена копія.

№ 223

Доповідна записка Укрколгоспцентру Раднаркому УРСР про стан підготовки керівних кадрів для колгоспів

31 серпня 1932 р.

Рішення 3 партійної конференції про підняття сільського господарства, завдання організаційно-господарчого зміцнення колгоспів, підвищення товарності колгоспного виробництва та покращання його якості, вимагають від колгоспної системи максимальної уваги до справи підготовки й виховання керівних колгоспних кадрів.

За останні 2 роки — 1930/31, 1931/32 — колгоспною системою досягнуто значних успіхів готування та виховання керівних колгоспних кадрів, проте ці досягнення ще далеко не забезпечують виконання поставлених партією та урядом політично-господарчих завдань в сільському господарстві, зокрема в колгоспному будівництві.

Із суми міроприємств, що вжиті колгоспною системою для задоволення потреб та покращання якості керівних колгоспних кадрів, за останні два роки є такі:

Підготовлено в учбових закладах та на різних курсах:

Види продукції	1930/31 р. план	1930/31 р. виконання	1930/31 р. %	1931/32 р. план	1931/32 р. виконання	1931/32 р. %	Зараз навчається кількість	Зараз навчається %
1. Всеукраїнський колгоспний університет[97]	—	—	—	200	200	100	185	92,5
2. Випущено з вищих колгоспних шкіл	—	—	—	620	546	88	—	—
3. Набрано в ВКШ	—	—	—	2000	1944	99	1600	80
4. Підготовлено на курсах голів РКС (жінок)	—	—	—	75	32	40,2	—	—
5. Підготовлено інструкторів РКС	—	—	—	400	227	56	—	—
6. Передпідготовлено «25 000» . . .	2600	2000	80	—	—	—	—	—
7. Підготовка заочним порядком з рівнем знань за ВКШ .	—	—	—	20000	4220	21,1	—	—
8. Підготовлено бригадирів через 3,5 місячні курси .	146900	158073	108	127000	114476	90,1	—	—
9. Додатково підготовлено через 3,5 місячні курси бригадирів тваринництва	34000	25094	70	4000	—	—	—	—
10. Перепідготовлено бригадирів через семінари . .	187500	154908	82,2	295000	60000	20,3	—	—
11. За планом потрібно підготовити через семінари свинарів	—	—	—	10000	—	—	—	—
12. Передпідготовлено через семінари кадрів для хлібозаготівель. . . .	—	—	—	28000	14000	50	—	—
13. Підготовка торговельних кадрів .	—	—	—	31820	—	—	—	—
14. Інструктори по торгівлі.	—	—	—	384	—	—	—	—
15. Підготовка бригадирів заочною формою навчання	—	—	—	80000	58020	75	58020	75
16. Перепідготовка бригадирів на середню кваліфікацію заочною формою навчання . .	—	—	—	10020	9091	90	9091	90
17. Перепідготовка бригадирів на середню кваліфікацію через 10 місячні курси	3688	1088	30	11850	1422	11,2	1402	11,8

Види продукції	1930/31 р.			1931/32 р.			Зараз навчається	
	план	виконання	%	план	виконання	%	кількість	%
18. Підготовка облікових робітників (рахівників) . . .	20000	21490	107	15000	13700	91	—	—

В складі слухачів, що закінчили учбові заклади або курси, тих, що зараз навчаються, до 11% жінок.

Вартість підготовки становить: в 1930/31 році — 19 000 000, в 1931/32 р.—28 228 137, разом — 47 228 137 крб.

Із них: надійшло з республіканського бюджету 2 300 000; з місцевого бюджету 2 900 000 та коштів колгоспів 42 028 137 крб.

Внаслідок значних міроприємств, що вжиті колгоспною системою в підготовці керівних та масових кадрів (за 1930/31 р.—1931/32 р. підготовлено 273 000 бригадирів, з них 76 000 по тваринництву), перерозподілу керівних кадрів поміж ланками в порядкові комплектування, висунення рядових колгоспників на керівну районну та центральну роботу (за 1931/32 р. висунуто до центрального апарату 16 чоловік та райколгоспспілок 521 чол.), внаслідок зміцнення районової ланки та колгоспів шляхом заміни непрацездатних, виправдавшими себе на політично-господарчих кампаніях, загальне забезпечення керівними кадрами та їх якість значно покращали, й характеризуються такими покажчиками:

Центральний апарат

Центральний апарат Укрколгоспцентру керівним складом керівних робітників в основному укомплектований, але якість частини робітників не цілком задовільна. Загальний відсоток комплектування становить 63,7%, з них жінок — 1,9%. За соцстаном — робітників 42,7, селян — 22,7, службовців — 34,6. За освітою — нижча 34,6, середня — 42,7, вища — 22,7. За партійністю — членів КП(б)У 80,7%, кандидатів — 1,9, комсомольців — 5,8, безпартійних 11,6%.

Як негативний факт майже цілковита відсутність жінок в керівному складі робітників Укрколгоспцентру.

Обласна ланка

Облколгоспспілка та фахколгоспспілки, за винятком знов утвореної Донецької, кількісно керівним складом робітників укомплектовано, але якість частини робітників недостатня. Потрібно в найближчий термін зміцнити апарат облколгоспспілок за рахунок кращого складу робітників, добре обізнаних в справі колгоспного будівництва. Загальна укомплектованість становить

80%, з них жінок — 4,9%, за соцстаном: робітників — 36,6%, селян — 18%, службовців — 45,1%. За освітою — нижча 31,9%, середня — 58,2%, вища — 9,9%. За партійністю членів КП(б)У — 90,5%, кандидатів — 8,2%, ЛКСМУ — 1,3%. Як видно з наведених показників, в керівному складі облКС надзвичайно малий відсоток жінок та комсомольців.

Районова ланка

За штатним методом обрахунку райколгосппспілки в основному укомплектовані головами правління, членами правління та інструкторами, але подальше зміцнення районової ланки обов'язково потрібне як за рахунок заміни непрацездатних, так і за рахунок перепідготовки наявного складу.

Загальні об'єктивні дані (в порівнянні на 1 лютого та 1 червня) робітників райколгоспспілок характеризуються такими показниками:

Посади	На який термін	Кількість		Соцстан			
		Всього робітників	З них жінок	Робітник	Батрак	Селянин	Службовець
Голови РКС	1.II	381	0,3%	32%	5%	48%	15%
	1.VII	376	1,3%	27,1%	1,3%	52,5%	19,1%
Члени правління	1.II	709	4,2%	32%	4%	51%	13%
	1.VII	502	6,3%	17,9%	3,2%	64%	14,9%
Інструктори РКС	1.II	1113	6,5%	25,3%	3,7%	46%	25%
	1.VII	392	13,6%	26,7%	5,4%	56%	11,9%

Посади	На який термін	Освіта			Партійність			
		нижча	середня	вища	Членів КП(б)У	Кандидатів	ЛКСМУ	Позапартійних
Голови РКС	1.II	—	—	—	100%	—	—	—
	1.VII	71,3%	18,8%	9,4%	100%	—	—	—
Члени правління	1.II	—	—	—	58%	5%	0,8%	36,2%
	1.VII	74,3%	20,7%	5%	85,5%	1,8%	1,2%	11,5%
Інструктори РКС	1.II	—	—	—	40,9%	—	12%	47,1%
	1.VII	73,2%	22,4%	4,4%	40%	6,4%	7,6%	46%

Примітка: Відомості на голів РКС складено за всі райони, а на членів правління по 225 районах та інструкторів за 182 райони.

Як видно з наведеної таблиці, пройшли такі зміни: голови РКС — зменшення батраків та бідняків на 9,6%, збільшення селян на 4,5%, службовців — на 4,1% та жінок на 1%.

Члени правління — збільшення жінок на 1,9%, зменшення батраків та бідняків на 14,9%, збільшення селян на 13%, партпрошарку на 24,3% та комсомольців на 0,4%.

Інструктори РКС — збільшення жінок на 12,4%, робітників та батраків на 3,8%, селян на 10%, партпрошарку на 5,5% та зменшення комсомольців на 4,4%.

Треба відмітити як цілком негативний момент, це надзвичайно велика плинність керівного складу колгоспної системи в районовій ланці. Ця плинність характеризується такими орієнтовними, але близькими до дійсного стану, зменшеними показниками, що складені за матеріалами, що мав Укрколгоспцентр в своюму розпорядженні.

Є випадки, що про зміни або переміщення голів РКС на іншу роботу районові організації не повідомляли Укрколгоспцентр. Зараз зняття не припинено й не погоджується з облколгоспспілками, так, наприклад, в липні місяці без відому обласних організацій в Оріхівському районі, Дніпропетровської області, знято голову правління облКС Самойлова, в Полтаві, Харківської області,— Чернявського.

Плинність голів РКС з 1 квітня 1931 р. по 1 червня 1932 р. характеризується такими показниками:

Області	Кількість районів	Райони без змін голів РКС	%	Зі зміною 1 голови	%	Зі зміною 2 голів	%	Зі зміною 3 голів	%	Зі зміною 4 голів	%
Харківська	82	21	25,6	33	40,2	24	29,4	4	4,8	—	—
Одеська	51	18	35,4	17	33,3	14	27,4	2	3,9	—	—
Київська	100	24	24,0	39	39,0	31	31,0	6	6,0	—	—
Дніпропетровська	51	16	33,1	19	37,2	11	19,9	4	1,9	2	3,8
Вінницька	71	39	54,9	13	18,4	16	22,5	3	4,2	—	—
Разом:	355	118	33,2	121	34,0	96	27,0	19	5,3	2	3,8

Примітка: По розмірах плинності не уступають також райони АМСРР та Донбасу. Є випадки, коли в районі за рік мінялось до 5 голів (Н. Московський, Покровський). Не безвідсутні випадки безпідставного зняття.

Причини плинності пояснюються пересуненням голів РКС на вищу роботу (директора МТС, радгоспів, завідуючих земвідділами, на партроботу та ін.). Особливо велике зняття було під час політично-господарчих кампаній.

Відомостей за плинність членів правлінь та інструкторів РКС УКЦ не має, але з окремих матеріалів видно, що плинність їх далеко більша, ніж голів райколгоспспілок.

Голови колгоспів

Треба відмітити, що облКС та райКС до цього часу ще не взяли до керування постанови ВКП(б) про низові колгоспні кадри. До цього часу не мають навіть обліку голів колгоспів.

Київська облколгоспспілка вважає, що в номенклатурі обліку голів колгоспів мати не потрібно. Плинність голів колгоспів ще й до цього часу не припинена, так, наприклад, за відомостями Одеської облКС, після постанови ЦК ВКП(б) з райКС до облКС, надійшло до 100 вимог про дозвіл на зняття та затвердження вже знятих голів колгоспів. За матеріалами Харківської облКС після постанови ЦК ВКП(б) з її дозволу знято 40 голів колгоспів та без дозволу — 3 (в Чорнухінському районі); є випадки абсолютно безпідставного зняття.

Сумарні об'єктивні дані голів колгоспів за матеріалами 3 районів Харківської області та 2 районів Донбасу, Краматорського та Лисичанського, характеризуються такими показниками: із загальної кількості 883 голів — жінок 0,1%, робітників — 7,2%, батраків — 12,6%, бідняків — 56,8%, середняків — 23,1%, службовців — 10,3%. По партійності: членів КП(б)У 37,3%, кандидатів 20,8%, ЛКСМУ 3,2%, позапартійних 38,7%. За терміном років до 1 року — 22,8%, до 2 років — 42,4%, до 3 та 4 років — 30,7%, більше 4 років — 4,1%. Треба відмітити низький теоретичний рівень знань, всі голови колгоспів з нижчою освітою, відсутній % жінок, надзвичайно малий % батраків, робітників та комсомольців.

Забезпечення виробництва масовими с.-г. кадрами

Підготовка бригадирів за 1930/31 р. та 1931/32 р. характеризується такими показниками:

Профіль бригадирів	Підготовлено					
	1930/31 р.			1931/32 р.		
	План	Фактично підготовлено	% виконання	План	Фактично підготовлено	% виконання
1. Зерновики й кормовики	14597	12736	87,2	6000	6629	108,8
2. Техкультури . . .	7294	3396	46,7	8500	7319	86,1
3. Інтенсивні культури	10426	5943	57,1	7500	6791	90,8
4. Зоотехніки . . .	39610	23626	50,0	65000	49509	90,0
5. Організаційно-економічна група . .	26067	33962	130,1	25000	32043	91,5
6. Трактористи . . .	42633	73825	173,3	—	—	—
7. Завідуючі фермами .	—	—	—	7093	3261	45,9
8. Інші профілі . . .	6273	5365	86,2	15000	12236	81,5
Разом:	146900	158731◇	108,0	127000◇	114476◇	90,1

За обрахунками норм навантаження на 1 бригадира с.-г. виробництва, підготовленого протягом 1931/32 року масовими кадрами бригадирів, на 1 січня 1932 р. забезпечено так:

Профілі	% забезпечення	Профілі	% забезпечення
Зерновики	64,5	Свиноводи	38,2
Кормовики	86,3	Конярі	25,2
Буряководи	42,4	Вівчарі	22,9
По льону і коноплі .	30,2	Кролівники	13,5
Масляничні	80,2	Птахівники	75,0
Тютюни і махорка . .	33,4	Ветперсонал	83,6
Насінньоводи . . .	24,1	Боротьба з шкідниками	12,1
Городники	35,4	Агротехніка	18,0
Садівники	100	С.-г. економісти . . .	50,0
Меліоратори	32,5		
Великої рогатої худоби	41,9	Разом:	41,8

Як видно з наведеної таблиці, незважаючи на те, що з загальної кількості виготовлених 273 000 бригадирів тваринницька група становить 76 196 чоловік, все ж таки загальний % забезпечення занадто незадовільний, а саме: велика рогата худоба — 41,9%, свинарі — 46,2%, конярі — 26,2%, вівчарі — 22%, кролівники — 13,5%.

Якісний аналіз виготовлених бригадирів з виборочного обстеження 50 районів характеризується такими показниками: із 18 382 бригадирів, що навчалися в цих районах і що закінчили курси, працюють бригадирами 14 280 чол., або 77,6%, решта, за ненабуттям відповідних знань, працює помічниками бригадирів. За усвоємістю програмного матеріалу курси закінчили добре 5596 чоловік, задовільно — 11 381 чоловік і незадовільно — 1455 чоловік. Склад курсантів за соціальними ознаками такий: батраки — 1197, бідняки 9945, середняки 5541. За партійністю — членів партії — 721, ЛКСМУ — 1569. Відомості з районів Харківської області сигналізують про велику текучість бригадирів; так, із підготовлених в цих районах 2796 бригадирів працює за фахом 2062, або 73,5%. Решта працює на інших роботах та вибула на виробництво.

До цього часу з боку районових організацій ще не взято до керування постанову ЦК ВКП(б) про порядок зняття бригадирів [98]. Всупереч цієї постанови бригадири знімаються і не набули до цього часу керівного місця в бригаді.

Заступник Наркомземсправ (Савицький)
Заступник голови правління Укрколгоспцентру (Барабаш)
Згідно [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1570, арк. 15—21. Склографічний відбиток.

№ 224

З протоколу засідання правління Укрколгоспцентру про самовідданий вчинок колгоспника Ткаченка П. з с. Краснопілля Лозівського району Харківської області

2 вересня 1932 р.

5. Слухали: Про вчинок колгоспника П. Ткаченка с. Краснопілля Лозівського району.

Ухвалили:

Відзначити, що т. Ткаченко, який, будучи під час пожежі своєї хати на віддаленні 100 метрів від пожежі, не залишив вартування на посту біля скирдів колгоспного хліба, поки його не змінили, своїм вчинком довів на ділі, як дійсно потрібно колгоспникові відноситись до своїх обов'язків та охорони колгоспного майна.

Правління Укрколгоспцентру, відмічаючи самовідданість, свідоме ставлення та преданість до інтересів колгоспного господарства т. Ткаченка, ухвалює:

1. Винести тов. Ткаченку від Укрколгоспцентру подяку та надати йому допомогу в сумі 300 крб.
2. Запропонувати Дніпропетровській облКС широко ознайомити колгоспи та колгоспників з вчинком тов. Ткаченка та постановою УКЦ з цього приводу.
3. Цю постанову оголосити в пресі.

Згідно:

ЦДАЖР УРСР, ф. 559, оп. 1, спр. 10, арк. 49, 51. Слографічний відбиток.

№ 225

Звернення зльоту колгоспників Єлисаветградського району Одеської області до всіх колгоспників району про виконання планів хлібозаготівлі і осінньої посівкампанії

17 вересня 1932 р.

Відповідальні й складні завдання поставила більшовицька партія перед сільським господарством Єлисаветградщини останнього вивершувального року п'ятирічки.

Колгоспи та одноосібні бідняцько-середняцькі господарства Єлисаветградщини повинні продати пролетарській державі 57 970 тонн хліба, засіяти 78 000 га озимини, підняти 65 000 га зяблі.

Перед колгоспним господарством Єлисаветградщини більшою мірою, ніж в інших районах області та України, постало

відповідальне завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів, піднесення матеріального добробуту колгоспників і ліквідації сумних наслідків перекручувань минулого року.

Досвід збиральної кампанії і, особливо, скиртувальних робіт довів, що нема й не може бути таких труднощів, яких не переборе свідоме своїх завдань і зобов'язань перед інтересами соціалістичного будівництва колгоспне селянство під керівництвом Ленінської партії.

Збиральні й скиртувальні роботи у переважній більшості колгоспів району пов'язані були з великими труднощами. В колгоспах невистачало тягла, бракувало трудової дисципліни, класовий ворог чинив скажений опір, вдавався до зухвалих провокацій, руйнував і підривав колгоспне господарство. Потрібно було виключне напруження, вперта, героїчна боротьба тисячних колгоспних мас, щоб своєчасно скосити хліб і заскиртувати, знеопасити його цим самим від проростання і загибелі.

З цими завданнями Єлисаветградщина в основному впоралась. 90 тисяч га заскиртовано.

Щоб перекрити недостачу кінського тягла на скиртувальні роботи було кинуто корів. Розгорнулося ручне скиртування без тягла — ряднами, носилками.

Але скиртувальні роботи — це лише частка великих колгоспних робіт. В основному впоравшися з скиртуванням, більшість колгоспів не зберегла набраних більшовицьких темпів, не перенесла їх на молотьбу, хлібозаготівлі, осінню сівбу.

На фронті молотьби, хлібозаготівель і осінньої сівби — прорив.

За станом на 15 вересня в районі обмолочено тільки 30% хліба, заготовлено лише 83 630 центнерів — 14,4% річного плану, зорано під осінній посів 10 100 га — 23% — і зовсім не розгорнуто сівби.

Інтереси самих колгоспів, інтереси соціалістичного будівництва вимагають корінного злому на цих відповідальних ділянках нашої роботи.

Для цього потрібна справжня мобілізація колгоспних мас, розгортання соціалістичного змагання та ударництва, правильне використання і 100% навантаження кінського тягла, корів, тракторного парку, піднесення трудової дисципліни і продуктивності праці колгоспів.

Величезну роль у виконанні цих завдань в умовах незабезпеченості району тяглом, як і на скиртувальних роботах, повинна відіграти корова.

Досвід кращих передових колгоспів, які зуміли корову поставити на обслуговування молотарок та боронування і переключити кінське тягло на оранку, сівбу і вивозку хліба, довів, що є цілковита змога поєднати всі чергові господарсько-політичні завдання і успішно їх здійснити.

Успіх осінньої сівби великою мірою залежатиме від цілковитого навантаження на посівних роботах тракторів. Між тим завдяки недоброякісному ремонту і поганій забезпеченості трактористів харчами, одягом, взуттям величезна кількість тракторів простоює.

Зльот вимагає від колгоспів перебудувати колгоспні бригади, зробити їх постійними, гаразд скомплектованими, прикріпити їх до певних ділянок площі, надати в розпорядження бригад коней, реманент, довести [до них] план врожайності та агротехнічних заходів.

Зльот ударників-колгоспників вимагає від робітників МТС та МТМ максимально прискорити і покращити якість ремонту, закликає робітників «Червоної зорі», індустріального технікуму, автомоторної школи, заводів «Віялка» та «Більшовик» прискорити виготовлення запасних частин до тракторів.

Зльот рішуче вимагає від усіх колгоспних правлінь невідкладно видати всім трактористам натуральні та грошові аванси, покращити харчування трактористів і негайно забезпечити їх спецодягом і взуттям.

Зльот ударників-колгоспників рішуче засуджує поведінку тих колгоспів, що зволікають сівбу, чекаючи на дощі. Масову сівбу потрібно розгорнути негайно по всіх колгоспах, пам'ятаючи, що ранній посів відіграє вирішальну роль у піднесенні врожайності.

Зльот ударників соціалістичних ланів, беручи на себе зобов'язання поставити на обслуговування біля молотарок і на боронування виключно коров'яче тягло, до 1 жовтня виконати 60% річного хлібозаготівельного плану, до 15-річчя Жовтня — увесь річний план хлібозаготівель і до 15 жовтня — 100% плану осінньої сівби.

Зльот бере на себе зобов'язання розгорнути справжню більшовицьку боротьбу за здобуття не менше як 30 мандатів на зльоті передових колгоспів Одеської області, що скликається 25 вересня.

Зльот ударників і ударниць колгоспів закликає всіх ударників, колгоспників і колгоспниць Єлисаветградського району, даючи нещадну відсіч класовому ворогові, згуртуватись непохитною, непереборною силою навколо більшовицької партії за виконання планів осінньої сівби та хлібозаготівель, за вивод району зі стану ганебного прориву на цих найважливіших ділянках соціалістичного будівництва, за мобілізацію всіх сил на організаційно-господарське зміцнення колгоспів, щоб цим самим здобути право стати до лав передових районів Одеської області.

Хай живе переможне соціалістичне будівництво!

Хай живе перемога колгоспників на фронті боротьби за хліб і осінню сівбу!

Хай живе партія Леніна!

«Соціалістичний наступ» (Єлисаветград), № 215, 17 вересня 1932 р.

№ 226

Постанова Президії Лозівського райвиконкому про підсумки проведення колгоспного ярмарку в м. Лозовій Харківської області

24 грудня 1932 р.

Відмітити, що другий колгоспний ярмарок, який відбувся в районі 14—15—16 жовтня проведено задовільно (тавароо́біг досяг 925500 крб.).

На колгоспному ярмарку крім колгоспів Лозівського району приймали участь колгоспи Близнюківського, Петрівського, Павлоградського, Сахновщанського, Барвінківського та Олексіївського районів та державно-кооперативні організації: райспоживспілка, ТСТ, ЗРК, радгоспи «Комсомолець» та «Комуніст», УЧХ, кустпромкооперація, Хаторг та ін.

Відмітити особливо роботу Лозівського товариства Хаторг, яке під час переведення колгоспного ярмарку зуміло значно задоволити потреби колгоспних мас промкрамом на суму 201 тисяча карбованців та довів децзаготовки сільгосппродуктів до 70 тисяч карбованців.

Визнати, що організація колгоспних ярмарків є дійсно один із засобів збільшення товарової продукції на ринку та поліпшення постачання трудящого населення.

Президія РВК ухвалює:

1) Практикувати надалі організацію колгоспних ямарків періодично кожен квартал в районі як в м. Лозовій, так і Краснопавлівці.

2) Пропонувати райпостачвідділу разом з державно-кооперативними організаціями, МТС та профспілкою, накреслити міроприємства до дальшого поширення радянсько-колгоспної торгівлі та організації ярмарку, врахувавши хиби попередніх ярмарків.

3) Пропонувати райпостачу та міськраді ближчими днями обладнати місце базару в м. Лозовій та повести рішучу боротьбу з спекулянтами, перекупщиками, що намагаються нажитись на колгоспній торгівлі.

4) Пропонувати т. Петренку посилити роботу конвенцбюро, аби забезпечити через останнє радянську політику цін.

Голова (Башкатов)
Секретар (Манусов)
Оригіналові відповідає: [*підпис нерозбірливий*]

ЦДАЖР УРСР, ф. 1, оп. 8, спр. 358, арк. 261—262. Завірена копія.

№ 227

Звіт НК РСІ УРСР про обстеження колгоспу «Красный луч» Біляївського району Одеської області

кінець 1932 р.

Колхоз находится при с. Беляевка, в котором, кроме данного колхоза, имеется еще 5 других колхозов.

Село в основном коллективизировано на 100%. Колхоз возник в 1920 г. из 27 бедняцких партизанских хозяйств. До 1929 года количество хозяйств, объединенных в колхозе, колебалось от 25 до 32 хозяйств.

В конце1929 года в начале 1930 года колхоз возрос до 360 хозяйств. После весенних отливов 1930 года в колхозе осталось 180 хозяйств. В настоящее время в колхозе объединено 290 хозяйств. Эти 290 хозяйств по социальному положению распределяются следующим образом:

Социальные группы	Количество хозяйств	В % к общему количеству хозяйств
Рабочие	—	—
Батраки	42	14,38
Бедняки	205	70,20
Середняки	23	7,88
Служащие	22	7,54
Всего	292	100%

Из данной таблицы видно, что основной костяк данного колхоза батрацко-бедняцкий.

Во взаимоотношениях между различными социальными группами в колхозе в прежние годы чувствовалось особенно сильное разделение на середняков и бедняков. В последний год особенного подчеркивания этой разницы уже нет, но все же имеются такие факты, как:

I. 1) По отношению к бригадирам-середнякам в этом году были такие заявления со стороны бедноты: «Ты раньше был эксплоататором, ты и сейчас здесь в колхозе хочешь эксплоатировать нас».

2) Со стороны середняков были такие заявления: «Я внес в колхоз больше, чем беднота, поэтому при распределении доходов мне нужно дать больше, чем бедняцким хозяйствам».

3) Индивидуалистическая психология еще часто сказывается в середняке. Можно частенько слышать такие заявления со стороны середняка: «Что ты садишься на мою лошадь?» или: «Не трогай мою упряжь» и т. д.

4) Были заявления правлению со стороны середняков такого характера: «Я все сдал в колхоз, поэтому почему вы меня до сих пор считаете середняком».

II. 1) Очень резко ставился вопрос во время хлебозаготовительной кампании как на официальных собраниях, так и в частных разговорах о том, что нужно сначала обеспечить хлебом колхозников, а потом уже из остатков сдавать государству.

2) При введении в жизнь норм выработки были сильные недовольства со стороны некоторой части бедняцких хозяйств. Последние заявляли: «Зачем вводить нормы выработки — записывайте просто нам «выходной рабочий день».

III. 1) В 1927 г. был поджог лишенцем колхозной скирды хлеба.

2) Разлагающее влияние на колхозников оказывают раскулаченные, которые сейчас устроились на работу на заводах. Имеются такие факты: Непли Иван, Яровенко, Ливанец — все трое раскулаченные, сейчас работают в Одессе на заводах, иногда приезжают в село и говорят колхозникам: «Что из вашего колхоза? Вот я работаю на заводе, получаю хорошее жалованье, а вы из вашего колхоза не получаете и пятой части того, что получаю я».

Семыченко — индивидуально обложенный — работает на камышитовом заводе (Беляевка). Колхозникам он частенько заявляет: «Я зарабатываю на заводе до 10 руб. в день, а вы в своем колхозе получаете дулю».

Все это, конечно, в сильной степени отражается на менее сознательной части колхозников. Под влиянием этой агитации у этой части колхозников возникают нездоровые тенденции к переходу в колхозе на твердую денежную оплату.

IV. Правление артели занималось периодической очисткой рядов колхоза от пролезших в колхоз социально-чуждых элементов (3 человека); помимо этого было исключено 2 хозяйства за приобретение лошадей индивидуальным порядком, [за] работу на этих лошадях на стороне и за отрыв от участия в работах колхоза. Кроме этого были исключены как балласт совершенно не принимающие участия в с.-х. работах колхоза — 25 человек.

В этом году со стороны лишенцев было стремление пробраться в колхоз. Например, лишенец Величко подавал заявление о приеме его в члены колхоза. Правление в приеме ему отказало.

Проводя эти постановления об исключении через общие собрания колхозников, правление мобилизовало общественное мнение колхозников на борьбу против пролезших в колхоз чуждых элементов и лодырей.

V. Руководство райколхозсоюза колхозом. Конкретного живого руководства колхозом со стороны райколхозсоюза не было. Колхозсоюз руководил посредством бумажных указаний. Не было ни одного случая постановки отчета колхоза

в райколхозсоюзе и дачи конкретных директивных указаний и проверки их.

VI. Массовая работа в летний период проводилась путем устройства в перерывы между работами бесед, кроме того, по субботам (накануне выходного дня) после окончания работ устраивались летучие митинги на политические темы.

В зимнее время из-за отсутствия подходящего помещения массовая работа проводится слабо.

Колхоз выписывает различной литературы — сочинения Ленина, специальная колхозная литература, газеты и журналы на 500 руб. Кроме того, колхозники выписывают индивидуально газеты и журналы. Некоторые из них выписывают кроме газет сочинения Ленина (5 человек) и сочинения Брема «Жизнь животных» (3 человека).

Затрачивая очень большие суммы на литературу, колхозники получают ее с большим опозданием. Работа Госиздата по распространению литературы на местах поставлена безобразно плохо.

Организация труда

1. При организации бригад вся рабочая сила разбита по определенным отраслям хозяйства. Например, колхозник, специализирующийся по виноградарству, в основном занят только в этой отрасли. В зависимости от объема отрасли в ней организуется несколько бригад. Прикрепления бригад к определенным участкам нет — есть только прикрепления бригад к отраслям. Внутри отрасли бригады перебрасываются с участка на участок. Если намечается прорыв в одной из отраслей, бригады других отраслей перекидываются на некоторое время для ликвидации прорыва в данной отрасли.

Всего бригад в хозяйстве 15, из них огородных — 6 (2 мужских и 4 женских), по полеводству — 3, и по одной бригаде в виноградарстве, животноводстве, кузнице, плотницкая бригада и бригада, обслуживающая хозяйства.

Средний размер бригады 30—40 человек.

2. В 1930 году почти на всех работах проводилась поденщина. В 1931 году все работы, кроме таких, как кузница, плотницкие работы и различные поездки, переведены на сдельщину. Кузница и плотницкая работа на сдельщину не переведены потому, что люди здесь часто заняты мелким ремонтом. В день кузнец сделает до 10—15 различных мелких починок. Поэтому все их ввести в нормирование (учесть) почти невозможно. Поэтому на этих работах проводится поденщина. Учитывая количество отработанных данным колхозником часов, его рабочий день приравнивается к 10 часам. Если он отработал 10 часов, то ему записывается расчетных трудодней $1 \times 1{,}5 = 1{,}5$, т. е. 10 часов = 1 ра-

бочему дню, 1,5 — [при] отнесении труда кузнеца к 3 разряду по квалификации.

На всех основных работах проведена индивидуальная сдельщина: работа в огороде, винограднике и т. д. На таких работах, как вспашка, проводится мелкогрупповая сдельщина. Бригада для этого разбивается на несколько групп по 2—3 плуга каждая. Каждой группе дается свой участок, обмеряемый бригадиром, и на этих участках данные группы и работают. Внутри группы распределение происходит поровну между работающими.

Прогрессивная сдельщина не проводится совершенно. За перевыполнение норм выработки оценка единицы работы такая же, как и за саму норму.

За хорошее качество работы и за систематическое выполнение норм выработки производилось премирование колхозников мануфактурой. При плохом качестве работы бригадир предлагает работу переделать. Были случаи, когда дневная работа целой бригады не была принята из-за плохого качества. На другой день эта бригада работу переделала снова и уже только после этого ей было записано соответствующее количество трудодней.

В животноводстве сдельщина проводится с головы обслуживаемого скота. О сдельщине с полученной продукции (с центнера молока, с прироста живого веса и т. д.) в колхозе нет пока и речи. Это объясняется тем, что животноводство здесь чисто побочная отрасль, а потому ей главного внимания не уделяется.

По сравнению с прошлым годом, когда проводилась поденщина, нормы выработки этого года повысились. Были случаи перевыполнения отдельными колхозниками норм выработки на 50—75%.

3. В прежние годы в колхозе норм выработки не было. Но наблюдения за целый ряд лет накопили в колхозе довольно богатый опыт в возможных выработках на разных работах в различных условиях. Поэтому данные райколхозсоюзом нормы довольно сильно изменялись, особенно по специальным отраслям (огородничество, виноград). Правление не останавливалось на применении одинаковой нормы на ту или иную работу при разных почвенных условиях. Например, на просапку междурядий устанавливалась определенная норма, но если правление видело, что на данной почве (участка) колхозники легко справляются с этой нормой, то оно ее увеличивало, и наоборот. Были случаи, когда для проверки выполнимости той или иной работы правление посылало своего члена или специального человека, который, работая наравне со всей бригадой, проверял — насколько выполнима та или иная норма. Это давало возможность исправлять и регулировать нормы выработки на ходу.

Ниже прилагаются нормы выработки по основным работам, принятые в колхозе, и фактическое выполнение их:

Название работ	Нормы 1930 г. (фактически выработанные)	Фактически выполнимые нормы 1931 г.	Существующие нормы 1931 г., принятые правлением колхоза	Нормы, утвержденные районом в 1931 г.	Нормы, утвержденные краем в 1931 г.	Наиболее высокие показатели выработки 1931 г.
Оранка 2-лемешным плугом 3 вершка	1,0	1,20	1,20	1,25	—	1,25
Лущевка 1,5—2 вершка	—	1,75	1,75	1,75	—	2,0
Боронование 2-я		3 га	3 га	3 га	—	3 га
Посев 12 рядковой сеялкой		3,0	3,5	3,5	—	4 га
Молотьба:						
8-сильной молотилкой— пшеницы			131 ц.			150 ц.
ячменя			100 ц.			150 ц.
10-сильной молотилкой— пшеницы			131 ц.	131 ц.		150 ц.
ячменя			100 ц.	100 ц.		150 ц.
Просапка I прорывка		1,5	1,5	1,5		1,4
» II »		1,4	1,4	1,4		1,4
Огород. зарубка вод*		1,20	1,14	1,14		1,14
Посадка, поливка вручную		1,25	1,20	1,20		1,15
Подвозка помидор		1,25	1,20	1,20		1,20
Пасинковка		1,20	1,15	1,15		1,15
Поливка помидор		1,4	1,12	1,12		1,2
Просапка		1,20	1,15	1,15		1,12
Уборка помидор		30 ц.	3,5 ц.	3,5		1,15
Упаковка помидор в ящики по 8 кг.		60 ящ.	40 ящ.			60 ящ.
Капуста по 50 кг.			30 »	25 ящ.		30 »
» 30 »			20 »	30 »		40 »
Виноградарство						
Копка ямок			1,8	1,8		1,8
Посадка с поливкой		1,25	1,20	1,20		1,15
Общая сапанка		1,19	1,8	1,8		1,8
Закрытие виноградников		1,4	1,2	1,2		1,2
Обрезка молодого винограда		1,0	$1^1/_2$	$1^1/_2$		$1^1/_2$
Обрызгивание		1,0	1,0	1,0		1,25
Оранка междурядная		1,0	1,0	1,0		1,50
Закрывка винограда		1,10	1,7	1,7		1,5
Открытие молодого винограда		1,4	1,3	1,3		1,3
Открытие старого винограда		1,8	1,6	1,6		1,5
Подрезка винограда 4-летнего		1,15	1,10	1,10		1,10
Установка		по 3 шт.	1,12	1,12		1,12

* Так у тексті документа.

Расчет произведен на одного рабочего в га.

4. Все работы колхозом разбиты на 7 групп. 1 разряд этой сетки приравнивается к 1 трудодню, 2—1,25, 3—1,50, 4—1,75, 5—2 трудодням, 6—2,5 и 7 — 3 трудодням.

Отнесение всех работ к определенному разряду и оценке единицы работы в трудоднях видно из следующей таблицы:

Название работ	К какой категории отнесена работа	Установленные колхозом расценки в трудоднях	Расценки, данные краем	Расценки, данные районом	% надбавки к расценкам в период напряженных работ по наиболее важным работам
Вспашка 2-лемешным плугом 3 вершка	3 кат.	2,28	—	2,22	—
Лущевка	3 »	1,55	—	1,55	—
Боронование 3 зв.	2 »	0,40	—	0,40	—
Посев I рядковой сеялкой	3 »	0,90	—	0,90	14%
Молотьба:					
8-сильной молотилкой— пшеницы					
ячменя					
10 » пшеницы					
ячменя					
Просапка пропашных					
» I раз	2 кат.	6,25		6,25	—
» II раз	2 »	5,0		5,0	—
Зарубка вод	4 »	24,0		24,0	—
Посадка помидор	3 »	30,0		30,0	25%
Подвязка »	2 »	25,0		25,0	20%
. . . . . . *	2 »	19,75		19,75	—
Поливка	4 »	3,5		3,5	—
Просапка огорода	2 »	15,75		15,75	—
Уборка помидор	2 »	0,35		0,35	—
Упаковка помидор в ящики	3 »	0,025		0,037	—
Капуста »	3 »	0,05		0,05	—
. . . . . . *	3 »	0,04		0,04	—
Виноградарство:					
Копка ямок	4 »	14,0		14,0	—
Посадка	4 »	35,0		35,0	25%
Общая посадка	2 »	10,0		10,0	—

Примечания: 1-е. Дать описание на сколько категорий разбиты работы в колхозе — 7 категорий.

2-е. I—1, II—1,25, III—1,5, IV—1,75, V—2, VI—2,5, VII—3.

Из таблицы видно, что разные работы по своей... * и квалификации относятся к различным разрядам. Правление считает правильным в данном хозяйстве, где имеются высокоинтенсивные культуры, требующие довольно высокой квалификации, проведение в жизнь не 4 разрядной сетки, а 7.

5. Обезличке в данном колхозе объявлена беспощадная война. Весь скот и инвентарь прикреплен к определенным колхозникам на ту или иную работу. Со стороны некоторых колхозников было сначала такое отношение к этому делу, что прикрепление как будто проводится только на бумаге. Получив инвентарь, они

* Так у тексті документа.

не сделили за ним, что приводило к частым его поломкам. После этого правление начало выносить выговоры тем колхозникам, которые халатно относились к инвентарю и скоту. Когда это не помогало, тогда к тем же колхозникам начали применять штрафы трудоднями и деньгами за испорченный инвентарь.

Например, Рогаченко Е. из-за халатности поломал фургон — был оштрафован на 50% стоимости ремонта (ремонт стоил 20 руб.). Рогаченка Семена оштрафовали на 5 руб. за поранение лошади., Карпенка Я. оштрафовали на 3 рубля за оставление во время своего дежурства свинарника. Во время дежурства Михайловой свинья задавила 2 поросят, стоимость их отнесена за счет Михайловой. Таких примеров можно привести много. Такое твердое проведение правлением борьбы с обезличкой дало свои результаты в том отношении, что за инвентарем и скотом здесь наблюдение гораздо лучше, чем в других колхозах, где нет такой твердой линии в этом вопросе.

Это подтверждается тем, что падеж скота в этом колхозе очень незначительный, о чем свидетельствует приведенная ниже таблица.

Название животных	Всего на начало 1931 хоз. года	Поступило за год до 1 декабря 1931 г.	Всего с поступившими	Погибло		% погибших	Реализовано, штук	% реализованных	Приплод, штук	Погибло приплода	% погибших	Реализовано	% реализованных	Остаток на 1 декабря 1931 г.
				за последние 2 месяца	за год по 1 декабря 1931 г.									
Коровы	33	58	91	—	1	1,1	3	3,3	—	—	—	—	—	87
Молодняк	30	38	68	—	4	5,99	5	7,35	35	—	—	—	—	94
Лошади	68	55	123	—	4	3,25	—	—	—	—	—	—	—	119
Молодняк	14	9	23	—	1	3,35	—	—	13	—	—	—	—	35
Свиньи	58	7	65	—	1	1,53	2	3,06	—	—	—	—	—	62
Молодняк	80	—	80	—	3	3,75	32	40	322	101	31,36	110*	34,16	156
Пчелы	23	34	57	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	80

* Примечание: Большой процент реализации получился благодаря заболеванию и разрешению ветврача резать для кухни.

Значительный падеж имеет место только среди поросят. Но это есть результат не обезлички, а эпидемической болезни, для борьбы с которой врач предписал зарезать довольно значительное количество поросят.

% падежа остальных видов скота очень незначителен. Это есть результат борьбы с обезличкой в уходе за скотом.

Для борьбы с лодырничеством правление применяло такой метод. Была организована отдельная бригада, куда включали всех, не выполняющих норму выработки. Посылка на работу в эту бригаду оказывала на некоторых колхозников очень сильное воздействие. При переводе туда часто были просьбы оставить в

старой бригаде и обещания не отставать в работе от других членов первой бригады.

6. Учет труда проводится следующим образом. Согласно постановлению правления ежемесячно устанавливается определенная длина рабочего дня. Например, в апреле месяце был установлен 10-часовый рабочий день: с 7 часов утра до 7 часов вечера с 2-часовым перерывом на обед и завтрак. Каждый член бригады имеет определенный номер, который он обязан снимать с доски и опускать в ящик за 15 минут до выхода на работу, в 7 часов доска с номерами закрывается. Опоздавшие обращаются к табельщику за получением номера. В это время он им отмечает опоздание. В бригаде учет происходит следующим образом: бригада каждому члену колхоза проставляет количество произведенной работы (см. в приложении «Рапортичка» *) и количество часов, которые он пробыл на работе. Часы отмечаются для того, чтобы знать количество рабочих дней, затраченных на данную отрасль, и, во-вторых, для того, чтобы можно было в любую минуту показать кохознику когда, на какой работе, сколько он проработал и что за эти часы сделал. Бригадир проставляет только название работ, количество затраченных часов и произведенную работу. Разряд работ и начисление трудодней проставляется счетоводом правления. С этих ежедневных рапортичек часы и трудодни переносятся в личный лист члена колхоза (см. 6 приложение «табель — расчетный лист») *. Данный лист составляется на каждого члена колхоза ежемесячно. Здесь отмечены все работы, на которых был колхозник в течение месяца и количество выработанных им трудодней. Кроме этого, здесь же записываются все выдачи колхознику за данный месяц. Копия этого табеля выдается ежемесячно колхознику на руки. Поэтому расчетных книжек в данном колхозе нет. Эти табеля и заменяют расчетные книжки. Колхоз считает расчетные книжки колхозникам неприемлемыми потому, что там очень мало места для записей.

В конторе кроме этих табелей-расчетов ведется книга лицевых счетов, куда записываются все выдачи семье колхозника, и книга трудодней, куда записаны глава семьи и все его трудоспособные члены и против всех их отмечается с табелей ежемесячно количество отработанных трудодней.

7. Процент использования рабочей силы в данном колхозе довольно высокий. Это видно из прилагаемой ниже таблицы.

Характеристика выхода на работу членов артели за I, II и III кварталы в %.

От 200—151	От 150—101	От 100—51	От 50—1	Ниже 1 до 0
13	40,2	17,8	16,8	13

Из таблицы видно, что совсем не участвуют в колхозном производстве 13%, сюда включены красноармейцы, служащие, боль-

* Рапортичка і додаток у справі відсутні.

Испольбзование рабочей силы в колхозе и отходничество

	Общий запас рабсилы	% использования труда	В том числе					% излишка	Сколько ушло в отход
			на поденных работах	огородных	садоводческих и виноградарских	животноводческих	других		
Мужчин . . .	246	86,0	55	34	35	23	63	14,0	36 ч.
Женщин . .	314	84,0	60	115	6	8	31	16,0	53 ч.
Подростков .	72	64,0	17	22	4	3	—	36,0	26 ч.
Итого . .	632	81,80	133◊	211◊	45	34	94	18,20*	115 ч.

* в количестве 18,20% находятся 5% служащих и красноармейцев в Красной Армии.

ные и т. д. 70,2% всех членов отработало в колхозном производстве более 100 трудодней.

На каждую кампанию колхозом составлялись рабочие планы с подробным учетом необходимой рабочей силы. Колхоз не всегда укладывался в те сроки работ, которые он намечал в своих планах, например уборку хлеба по плану намечалось провести в 8 дней, фактически проведено в 13 дней. Весеннюю посевную кампанию намечалось провести в 25 дней — фактически закончено в 39 дней. Это получилось потому, что трактора МТС имели очень большое количество простоев.

Отходников за пределы района в колхозе нет.

Это объясняется тем, что при высокоинтенсивном хозяйстве рабочая сила используется довольно полно, поэтому райколхозсоюз не давал сюда нарядов в отходничество.

Зимой колхоз отпускает часть рабочей силы на работу на соседний водопровод, снабжающий водой Одессу, и на камышитовый завод, и на мелиоративные работы.

За последнее время намечается довольно сильная тяга колхозников в отход в город, т. к. многие колхозники хлебом на всю зиму не обеспечены. Точного учета ушедших в город за последние 1—2 месяца в колхозе нет, т. к. большинство уходит без сообщения об этом в правление колхоза.

8. Женский труд в колхозе использован на 84%. В весеннюю посевную кампанию в колхозе имелась детская площадка, что в сильной степени влияло на привлечение женщин на работу.

9. В колхозе организованы производственные совещания: 1) бригадиров, 2) бригадные. В первом случае созывались все бригадиры совместно с активом бригад, где обсуждались различные хозяйственные вопросы. Во 2-м случае — эти же вопросы обсуждались уже в каждой бригаде.

Соцсоревнования и ударничества в колхозе нет. Правление ставило и обсуждало этот вопрос, но до бригад, до колхозников это не было доведено. Вообще работа по соцсоревнованию и ударничеству в колхозе не проводилась, что и было причиной полного отсутствия этих форм труда в данном колхозе.

Распределение доходов

Ниже приводим хлебофуражный баланс данного колхоза и таблицу отчислений в неделимые и другие фонды колхоза.

Валовый сбор и расход продуктов от урожая за 1931 год

Название культур	Площадь в га	Количество в центнерах	На сумму руб.	коп.	Сдано хлебозаготовок	Выдано членам	Выдано на фураж	Семена	Остаток на 1 декабря
Пшеница озимая	215	488,54	3900	55	64,46	28,78	—	394,68	—
» яровая	72	156,22	1257	57	156,22	—	—	—	—
Жито	129	350,60	2033	48	89,82	238,26	—	—	22,52
Ячмень	290	1791,44	10032	06	735,44	243,32	665,07	—	143,61
Овес	42	312,00	1528	80	134,55	—	72,85	—	104,60
Просо	25	246,86	1299	44	239,86	—	—	—	7,00
Кукуруза	102	1098,50	4393	80	485,70	568,76	—	—	44,04
Могар зерно	10	37,80	378	00	—	—	—	—	37,80
Подсолнух	26	163,72	1440	74	128,07	—	—	—	35,65
Бавовна сырец		21,00	875	00	21,00	—	—	—	—
» короб.	55	35	630	00	—	—	—	—	35,00
Кормовая свекла	3	246	738	00	—	—	—	—	—
Сено		1470	4410	00	—	—	—	—	—
Кукуруза на силос	29	1960	3920	00	—	—	408	—	1552
Картофель сухой	18	1455	7275	00	55	695,58	—	—	704,43
Могар сено	16	164	697	00	—	—	—	—	
Солома и									—
полова		4191,24	5225	96	—	—	—	—	—
Огородные			112568	50	—	637,52	—	—	—
Виноградн[ики]			29592	60					
Скотарство			19959	11					
Вино			22532	30					
Заработки на стороне			5071	14					
Разные доходы			600	00					
	1032		240359	95◊	зерна 1079,06				
Огородная поливка	74		%						
План хлебозаготовки			1332						
Сдано			1906		Стоимость 1 трудодня — Руб. 1—13				

Статьи расхода	Сумма	Статьи расхода	Сумма
Семена и страховой фонд	8865—91	МТС за работы	4877—29
Фуражный фонд	21651—56	Горючее и смазочные материалы	1120—00
С.-х. налог	1098—06	Ремонт инвентаря	2596—00
Страховка	3982—14	Наем рабсилы	950—00
Кредит, %	12951—32	Разные расходы	4550—00
Неделимый фонд	28728—28	Административно-управленческие расходы	4865—00
% на майно	3830—40	1% РКС	1275—56
1,5% премиальный фонд	2872—83	Зарплата членам	126569—46
1,5% помощь курс[антам]	2872—83		
2% культфонд	3830—44		
1,5% на нетрудоспособных	2782—83		240359—95

Из таблицы видно, что:

1) план хлебозаготовок колхозом выполнен с превышением,

2) стоимость одного трудодня равна 1 руб. 13 коп.,

3) на 1 трудодень колхоз выдал 964 грамма хлеба и 1,1 кг овощей и картофеля,

4) остатками колхоз должен покрыть семенную и фуражную потребность, а также и распределение среди членов.

О распределении доходов среди членов необходимо сказать следующее: колхоз недодал колхозникам за прошлый 1930 г. 104 485 руб., поэтому из доходов нынешнего года, подлежащих к распределению среди членов, колхоз погашает в первую очередь «задолженность» прошлого года, а из оставшихся уже сумм выдает по трудодням этого года. Поэтому в этом году получится такая вещь: если стоимость трудодня в этом году будет равна 1 руб. 13 коп., то колхоз ее полностью выдать не может, так как из суммы, подлежащей распределению 104485 руб. пошло в погашение задолженности прошлого года, что и видно из следующей таблички, прилагаемой ниже.

Выдано членам на 1 декабря 1931 года:

	центнеров	на сумму
хлебом	1079,06	4931—39
деньгами		71536—24
прочими продуктами		67477—99
		153945—62

Выплачено членам за прошлый год:

по распределению доходов	94687—58
членам % на имущество	9798—00
	104485—58

Разница в сумме рублей 39 460—04 относится на погашение трудодней текущего года. (В этом году колхоз останется должен колхозникам «внутреннего займа» — 50 тысяч рублей.)

Если колхоз оставался должен в прошлом году своим членам 104485 руб., то в нынешнем году эта задолженность предполагается около 50 тысяч рублей. Колхоз считает эту сумму временным вкладом колхозников в обобществленное хозяйство. С начала следующего года по мере поступлений денежных средств колхозникам будут выдаваться эти, так называемые, вклады.

Для характеристики выданных на 10 декабря 1931 года авансов колхозникам приводим следующие данные, взятые нами выборочно:

Фамилии колхозников	Количество выработанных трудодней	Получено авансом за 1931 год	В том числе		
			Хлебом, кг	Овощами, кг	Количество едоков в семье
1. Журенко Ис. Мак. . .	308,4	231—93	266	456	3
2. Алексеенко Ив. М. . .	703,2	210—67	704	1181	6
3. Белоусова А. И. . . .	593,3	266—30	693	793	5
4. Чижеща Ст. Ник. . .	171	117—22	448	400	5
5. Деменко Пр. М. . . .	124,3	50—85	103	282	1

IV. МТС И ЕЕ РОЛЬ В ОРГАНИЗАЦИИ ХОЗЯЙСТВА

Укрепление колхоза

I. Руководства со стороны МТС колхоз не чувствовал. Все руководство сводилось к тому, что иногда в колхоз ненадолго заглядывал агроном МТС — делал быстрый объезд колхоза и, уезжая, не давал соответствующих указаний об исправлении тех или иных ошибок.

II. В составлении производственного и рабочих планов в самом колхозе агрономы не участвовали совсем. Планы составлялись с помощью агронома райколхозсоюза.

III. Кроме полеводства, работники МТС совершенно не интересовались другими отраслями хозяйства, несмотря на то, что в данном колхозе огородничество и виноградарство играют основную роль.

IV. Правление артели проводило обобществление индивидуальных садов и виноградников. При обсуждении этих вопросов и при проведении их в жизнь со стороны МТС не было ни одного случая участия в этом деле.

V. Точно так же со стороны МТС не было никакой помощи при организации бригад в колхозе, проведении сдельщины, нормирования и учета труда.

VI. В результате плохого технического обслуживания тракторов со стороны МТС последние большую часть времени стояли, чем срывали планы колхоза.

Например, 6 тракторов МТС и 1 трактор колхоза давали такую производительность на зяблевой вспашке: 14 ноября — 4 га; 15 ноября — 19,5 га; 16 ноября — 12 га; 17 ноября — 9 га; 18 ноября — 10 га.

Такие низкие нормы выработки тракторов МТС привели к тому, что, несмотря на растянутость периода зяблевой вспашки до декабря месяца, план все же был выполнен только на 75%.

V. УПРАВЛЕНИЕ КОЛХОЗОМ

Количество административно-управленческого персонала и количество выработанных им трудодней видно из приведенной ниже таблицы:

Управленческий аппарат

Квалификация	Количество	Количество выработанных трудодней	Расценки выработки в трудоднях	Стоимость рабочего дня	Жалованье	Прежняя социальная группировка		
						батраки	бедняки	середняки
Член правления	5	4256—75	4815—13	2,5—3	—	—	4	1
Руководители отраслей	2	1623—00	1833—99	2,5	—	—	1	1
Счетный аппарат	5	1530—20	1729—13	1 3/4—2	3035 Сл. 2		3	—
Учетчики . . .	—	—	—	—	—	—		
Завхоз и заведу-							—	—
ющий складом	3	1387—16	1567—49	1,5—2	—	—	2	1
Сторожа . . .	2	625—00	706—25	1 1/4	—	—	2	1
Бригадиры . . .	11	4978—09	5625—24	1 1/3	—	—	7	4
	28	14400—20	16272—23◇		3035	2	19	8

Текучести не было.

В счетный аппарат вошел секретарь правления — 422,2 трудодня на сумму 477—09.

Из таблицы видно, что количество административно-управленческого персонала достигло 28 человек. Количество выработанных ими трудодней равно 14400 плюс 3035 руб., выданных в виде зарплаты наемному персоналу.

Административно-управленческий аппарат составляет к общему запасу рабсилы в колхозе 4,43%. Текучести административно-управленческого персонала в колхозе нет совершенно. За 1931 год не было случаев смены членов правления, бригадиров и т. д.

Подготовка бригадиров посредством различных курсов характеризуется следующими данными:

Название отрасли хозяйства	В 1930 и 1931 г.			
	Курсы	Техникумы	Институты	Всего
1. Полеводство	2	—	—	2
2. Огородничество . . .	8	—	—	8
3. Виноградничество . .	6	—	—	6
4. Садоводство	2	—	—	2
5. Животноводство . .	4	—	—	4
6. Трактористов	6	—	—	6
7. Хлопководство . . .	1	—	—	1
8. Табельщики	1	—	—	1
9. Шелководство . . .	1	—	—	1
10. Борьба с вредителями	1	—	—	1
	32	—	—	32

Большинство бригадиров в данном колхозе является действительными организаторами отдельных работ в хозяйстве. Но твердое проведение в жизнь постановления правления о правах выработки встречало иногда со стороны некоторых несознательных колхозников отпор. Были случаи избиения бригадира группой колхозников за то, что он настаивал не кончать работу до тех пор, пока не будет выполнена дневная норма выработки на молотьбе. При разборе этого вопроса оказалось, что в избиении участвовала группа хулиганов, которые за это были исключены из колхоза.

Валовой доход колхоза по предварительным данным равняется 240359—95, а расходы на административно-управленческий аппарат составляют 19307—23, что равно 8,3%. К распределяемой же среди колхозников части дохода эта сумма составляет 15,25%.

ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 1, спр. 646, арк. 41—54. Копія.

№ 228

Інформаційний огляд Укрколгоспцентру про організацію праці в колгоспах

*Кінець 1932 р.**

Організація праці

За зведенням обласних колгоспспілок постійні бригади на основі постанови ЦК ВКП(б) на початок весняної сівби були організовані в такій кількості колгоспів:

* Дата встановлена за змістом документа.

Назва областей	За скільки районів зведення	В н х колгоспів	Закінчено організацію постійних бригад	% виконання	На яке число
1. Харківська обл. . . .	51	3338	3229	98,9	10 травня
2. Київська обл.	84	4769	4178	87,0	10 квітня
3. Дніпропетровська обл.	24	1709	1326	77,6	30 »
4. Одеська обл.	44	3926	3201	88,1	5 »
5. Вінницька обл. . . .	59	3176	3107	66,3	3 »
6. Райони Донбасу . . .	13	772	601	77,8	1 »
7. АМСРР	11	679	597	88,7	5 »

Приймаючи до уваги, що дрібні колгоспи не організували постійних бригад, треба зробити той висновок, що майже всі колгоспи приступили до весняної сівби з організованими постійними бригадами.

Перевірка роботи цілого ряду колгоспів, як артіль «Вперед», Баштанського району, артіль ім. Будьонного, Херсонського району, артіль «12-річчя», Лозівського району, «Перемога», Миколаївського району, «Комуніст», Попільнянського району, «Комунар», Чубарівського району, показує, що, організувавши працю постійних бригад на основі постанови від 4 лютого, ці колгоспи досягли найкращих виробничих покажчиків у виконанні всіх с.-г. кампаній поточного року, організувавши соціалістичне змагання поміж бригадами; артіль «Комунар» Чубарівського району найкраще підготувала тяглову силу, закінчила засів ранніх ярових протягом 3 днів, а всі колгоспи Чубарівського району — за 6 днів. Такі покажчики організації праці мались у всіх зазначених колгоспах та багатьох інших.

Потрібно відзначити, що значна кількість колгоспів, маючи величезні труднощі із харчуванням тяглової сили та колгоспників, успішно впоралась з весняною сівбою, тільки дякуючи організації праці постійних бригад.

Проте ніяк не можна зробити, щоб усі колгоспи, що наведені у зведеннях, у весняну засівну кампанію організували працю відповідно до постанови ЦК ВКП(б) 4 лютого, бо вже в час організації бригад було припущено цілий ряд недоліків.

Незважаючи на досить глибоку проробку питань організації праці на обласних нарадах та практичну розробку УКЦ по спеціальних колгоспах, чимало районних робітників недостатньо усвідомили постанову ЦК та неправильно розтлумачили її колгоспам і, проводячи організацію праці в колгоспах, припустили цілий ряд перекручень, найголовніші з яких є:

1. Зрівнялівський розподіл усіх культур поміж бригадами, який виходе із неправильного тлумачення постанови ЦК про оплату праці бригади залежно від наслідків її роботи, поясню-

ючи таку, як директиву про розподіл наслідків господарювання всередині кожної бригади (Томашпільський район та ін.).

2. Організація бригад на окремі культури: бурякову, бавовняну, пшеничну тощо. Так, артіль «Перемога» В. Олександрівського району на 720 га бавовни організувала одну бригаду у складі 40 чоловік, через що останні 380 працездатних колгоспників не працювали на бавовні і внаслідок цього 305 га бавовни загинуло. Артіль «Плугатар» Чубарівського району теж організувала пшеничну, вівсяну та інші бригади.

3. Організація бригад-гігантів з площею засіву 1000—1500 га: артілі «Серп і молот», «Червоний незаможник», Херсонського району, артіль «Гігант», Старобільського району, та інші створюють, таким чином, негнучкі бригади, які не можуть упоратись із дорученою їм роботою.

4. Організація територіальних бригад — Носівський, Коростенський, Тульчинський та інші райони. В Чубарівському районі, організовуючи бригади за виробничою ознакою, на бригадирів покладали багацько різних завдань сільради, кооперація, правління колгоспів, як: збирання яєць, мобілізація коштів тощо, дякуючи чому бригадири відривалися від виробництва.

5. Порушення у процесі роботи закріплених ділянок. Уже в час весняної сівби колгоспи Томашпільського району сіяли не на своїх ділянках; значно більше порушень закріплених ділянок було у просапну кампанію, жнива і, особливо, молотьбу. Такі факти порушення особливо малися у відсталих районах і колгоспах, де мались великі прориви, де системою роботи були «штурми», а не планова робота.

Усі зазначені недоліки були відмічені у постановах Укрколгоспцентру і в процесі оперативної роботи виправлялись, але найбільш слабим місцем в роботі бригад є організація праці всередині бригади. За матеріалами кращих колгоспів, як артіль ім. Будьонного, в бригаді т. Олифіренка 81% усіх трудоднів вироблено постійним складом бригади, у бригаді т. Верхолаза — артіль «Вперед», Баштанського району, 97% вироблено постійним складом бригади, але разом з цим у кращій бригаді т. Савченка, артіль «12-річчя Жовтня», Якимівського району, маємо таку плинність у бригаді:

Відроблено днів	Кількість колгоспників	%	Вироблених днів	%	Вироблено пересічно на 1 колгоспника
Більше 150	1	0,6	155	2	155
Від 150 до 100	19	11,2	2332	32	122
Від 100 до 75	15	9,0	1424	20	85
Від 75 до 50	19	11,2	1116	15	58,7
Від 50 до 25	38	22,5	1339	18	38
До 25	77	45,5	992	13	12,8
Разом	169	100	7358	100	42,3◆

Максимальна потреба у бригаді на робітну силу протягом всього періоду за робітним планом була 100 чоловік, а замість цього працювало у бригаді 169 чоловік, з яких до 25 днів 77 чоловік, або 45% усього складу; розглядаючи плинність колгоспників в інших артілях цього ж району, як «Радянський степ», «Шлях Леніна», маємо плинність по окремих кампаніях 25—30%.

Основними причинами такої плинності є:

а) незадовільне планування праці у колгоспах. Робітні плани для просапної кампанії, жнив та молотьби складаються запізнено уже в час розгорнення роботи, і до того без участі бригад, агрономами та організаторами праці. Затверджені правлінням плани механічно приймаються бригадами. У складених планах часто не охоплюють усіх робіт, що має виконати бригада за період, та не завжди визначають, що буде робити кожен колгоспник; за такого порядку у бригадах починають працювати за щоденними нарядами;

б) штурмові методи роботи у районах і колгоспах. Замість роботи за встановленим планом та директивами сільрад, правління колгоспів бригадам майже щоденно дають завдання переключитись на іншу роботу. Особливо гостро це проявляється у тих колгоспах, що мають недосталь тяглової сили і тому не в змозі одразу виконувати декілька робіт. У таких колгоспах замість системи в роботі працюють штурмами (Білопільський та інші райони);

в) абсолютно незадовільна робота райколгоспсоюзів і МТС в частині керівництва організацією праці: надані колгоспам директиви багато районів зовсім не перевіряють, не вивчають, як саме організовано працю, не виявляють зразків кращої організації праці, не передають їх гіршим колгоспам. Правління РКС і дирекція МТС не слухають доповідей правлінь колгоспів, інструкторів по організації праці, участкових агрономів про їх роботу в цій галузі (Якимівський район і другі райони).

Агрономічний апарат у більшості стоїть осторонь питання організації праці, вважаючи це завданням спеціальних інструкторів; виключаючи питання організації праці із своїх обов'язків, агроперсонал цим самим відриває себе від керівництва виробництвом, бо організація праці є важливіша складова його частина, особливо гостро це питання стоїть в МТС.

Дякуючи таким недолікам в організації праці постійних бригад, колгоспи мали значні прориви у виконанні основних с.-г. кампаній. У цих проривах питання орг[анізації] праці займали важливіше місце.

Нормування праці

Нормована праця в колгоспах засвоєна більшістю колгоспників ще протягом 1931 року на основі постанови VI з'їзду Рад, тому нормування праці поточного року запроваджує більшість

колгоспів у період підготовки до весняної сівби; норми виробітку було прийнято у такій кількості колгоспів:

Назва областей	Скільки колгоспів дали зведення	В них встановлені норми виробітку	В %
Київська	4640	3148	67,8
Вінницька	3111	2582	83,0
Харківська	5755	3768	73,1
Дніпропетровська	2710	1742	64,3
Одеська	4010	3172	79,1
АМ СРР	680	559	82,2
Райони Донбасу	979	746	76,2
Всього по Україні .	21885	15717	71,8

Дальніше обстеження колгоспів показує, що всі колгоспи у цьому році працюють за встановленими нормами виробітку: розглядаючи якість встановлених норм виробітку, бачимо таку картину:

Скільки районів дали зведення	За яку кількість колгоспів дали зведення	Назва робіт	В скількох колгоспах: прийнято норми УКЦ абсолютно	прийнято норми УКЦ в %	збільшили норми УКЦ абсолютно	збільшили норми УКЦ в %	зменшили норми УКЦ абсолютно	зменшили норми УКЦ в %
14	703	Оранка	415	50,0	10	2,4	278	39
	649	Культивація	395	60,6	11	2,0	243	37
	440	Букерування	360	82,5	5	1,2	75	16
	712	Волочіння	452	64,0	32	5,0	228	31
	708	Засів	440	63,0	22	3,0	246	34

На цих порівнюючих масових даних бачимо, що більшість колгоспів, готуючись до сівби, приймала норми УКЦ без змін. Це малося внаслідок не того, що ці норми були відповідні умовам колгоспів, а зважаючи на такі установки районів, які вже на обласних нарадах категорично виступали за те, щоб запроваджувати норми виробітку без змін. Такий підход в умовах поганого стану тяглової сили цього року був особливо шкідливий, що було засуджено спеціальною постановою УКЦ і дано директиви про перегляд норм виробітку.

Механічний підхід до нормування праці з центру і районів надалі повинен бути категорично відкинутий. Нормування надалі повинно переводитись на основі теперішніх норм та досвіду колгоспів за методологією УКЦ та науково-дослідних інститутів

безпосередньо у кожному колгоспі. Недоліки механічного нормування особливо дають себе знати на молотьбі: так, у Якимівському районі ударна бригада Савченка, дякуючи механічному норм[уванню], протягом усієї молотьби виконувала лише 50% встановленої норми, тоді як на попередніх роботах бригада виконувала норми виробітку УКЦ. В артілі «Радянський степ» встановлено однакову норму вимолоту на пшениці з урожаєм в 9 центнерів і $2^1/_2$ центнера.

Запроваджуючи нормування праці протягом 1931 і 1932 року, кращі колгоспи домоглися високого підвищення продуктивності праці: так, по 23 колгоспах Чубарівського району на сівалках норми виробітку УКЦ за поганого стану тяглової сили виконувались на 90%, а на букерах на 80%. Артіль «Комунар» і цілий ряд інших цього району перевиконували ці норми виробітку. Це ж саме маємо по кращих колгоспах Якимівського району, Лозівського та багатьох ін.

Треба відзначити, що такої продуктивності праці за далеко кращого стану тяглової сили досі не знало сільське господарство.

Але в цілому у колгоспах продуктивність праці поточного року у порівнянні з 1931 роком значно знизилась. Дані вибіркового обстеження колгоспів показують таку картину продуктивності праці, головне, участь у весняній сівбі:

	Оранка плугом	Оранка букером	Волочіння	Засів 11-рядковою сівалкою	Засів буряків 6-рядковою сівалкою
Встановлено пересічну норму	0,65	2,13	5,15	4,3	5
У % до норми УКЦ .	86	86	85	90	70
Фактична пересічна продуктивність	0,46	1,75	3,5	3,1	4
У % до встановленої норми	70	80	68	72	80

Коли взяти до уваги, що норми УКЦ 1932 р. збільшено проти 1931 року до 25%, то встановлені у цих колгоспах норми майже збігаються з нормами минулого року, які перевиконувала значна кількість колгоспів. Ці зменшені норми також, як бачимо, не виконуються, тому треба констатувати факт пониження продуктивності праці, що мало місце внаслідок поганого стану тяглової сили, недостатнього харчування колгоспників, несприятливих кліматичних умов та поганої організації праці.

Відрядність

Відрядна оплата праці разом з нормуванням засвоєна колгоспниками і запроваджується на більшості робіт у рослинності. Недоліки, що малися у нормуванні, встановлення часто нереальних норм виробітку разом з собою тягнуть і наслідки в запровадженні відрядності. Необхідно зазначити, що в багатьох колгоспах, внаслідок нереальних норм у рільництві, колгоспники, що працювали у постійних рільничих бригадах, виробили найменше трудоднів. В артілі «12-річчя Жовтня» маємо такий заробіток по окремих групах:

	Відроблено днів	Нараховано трудоднів	Нараховано трудоднів за робочий день
Адміністративно-управлінський апарат	200	262	1,31
Постійний склад бригади Савченка . .	93	98	1,05
Сторож по двору	240	240	1
Розносщик пошти	240	240	1
Убиральниця	240	190	—
Секретар	240	372	1,5
Трактористи	98	204	2

Маємо таке положення, що рільнича бригада, працюючи за характером робіт обмежену кількість робочих днів, внаслідок досить напружених норм, фактично виробила за кожний день 1 трудодень. Постійні робітники, працюючи протягом цілого року, тарифікуються за однаковими з польовими робітниками групами і часто вище, виробляють у декілька разів більше; крім цього, треба відзначити, що на постійних роботах в управлінні тощо взагалі немає відрядності, а просто записують встановлену кількість трудоднів на місяць. Тому надалі у запровадження відрядних розцінок потрібно внести значні корективи, підвищивши розцінки для таких робіт, як сівба, жнива, молотьба, які виконуються у короткі строки, з другого боку, треба запровадити відрядність на всіх постійних роботах та в управлінні, які часто становлять більше 15%. Заслуговує на увагу практика артілі «Радянський степ» Якимівського району, де в управлінському апараті нараховують по пересічному виробіткові польових бригад, встановивши надвишки — для голови артілі 25%, членів правління 20—15—10%. Бригадирам нараховують пересічний виробіток у бригаді плюс 25%.

Осіння засівна кампанія

За матеріалами 24 районів Харківської та 9 районів Одеської області, організація бригад до осінньої сівби в такому стані:

За цими зведеннями, а також на підставі вибіркової перевірки по окремих районах — Якимівському, Херсонському, Білопільському, Баришівському та обстежених 17 бригадах у 12 районах Харківської області — маємо у всіх колгоспах закінчену організацію бригад до осінньої сівби.

	Кількість районів	У них колгоспів	Закінчили організацію бригад	Організовано бригад	Складено бригадних планів	% складених планів	Виділена ділянка для осінньої сівби	% виділених ділянок
Харківська . .	24	1730	1730	4066	3191	78,4	3541	87,8
Одеська . . .	9	546	546	1363	1363	100	—	—

Але організація бригад в цілому ряді колгоспів лишається формальною. За зведенням 24 районів Харківської області на 1 жовтня бачимо, що 22% усіх бригад не мають складених планів осінньої сівби. Отже, у цих колгоспах бригади організовані лише формально без визначення їм виробничого завдання. Відстає також виділення ділянок до зяблевої оранки, яке не зроблено [у] 18% усіх колгоспів.

Виділення ділянок постійним рільничим бригадам для осінньої і весняної сівби є по суті організація бригад на 1933 рік, а тому являється найбільш відповідальним завданням. Успішно боротись за агротехніку бригада зможе у тому випадку, коли ділянка буде закріплена не на 1 рік, а на весь період сівозміни. Запровадження сівозміни та розташування бригад у клинах сівозмін проходить зовсім незадовільно. На підставі обстеження Херсонського, Якимівського, Баришівського, Сквирського районів видно, що в останню сівбу цю роботу зірвано, і насамперед дякуючи недостатній увазі до цього питання з боку районів.

Разом з цим до цього часу не дано конкретних директив від НКЗС та Академії наук про запровадження сівозміни.

В період молотьби та осінньої засівної кампанії організація праці всередині бригад перебуває особливо в незадовільному стані, дякуючи тому, що бригади часто переключаються з одної роботи на другу. Так, наприклад, у Якимівському районі, дякуючи недостатній кількості тяглової сили, виконувати одразу такі роботи, як молотьбу, засівну кампанію та інші допоміжні роботи всього періоду, колгоспи ніяк не можуть, а поскільки за директивами району усі роботи повинні виконуватись одразу, уповноважені району, сільради, управління колгоспів так сіпають бригади, що останні змушені робити часті перестановки сил всередині бригади, руйнуючи організовані ланки та складений план роботи.

ЦДАЖР УРСР, ф. 639, оп. 9, спр. 600, арк. 57—62. Копія.

№ 229

З доповіді голови Раднаркому УРСР В. Я. Чубаря на V сесії ВУЦВК XII скликання про наслідки виконання першої п'ятирічки

8 лютого 1933 р.

УСПІХИ УРСР ПО ШЛЯХАХ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Наше соціалістичне сільське господарство також дійшло великого розвитку, який в ряді галузей набагато перевищує те, що передбачалося за п'ятирічним планом. Основне, вирішальне у справі соціалістичної перебудови сільського господарства, що визначає генеральна лінія нашої партії, це суцільна колективізація. За п'ятирічним планом у нас передбачалося довести колективізацію на останній рік п'ятирічки приблизно до 30% селянських господарств, а насправді ми тепер вже маємо близько 70% селянських господарств, охоплених колективізацією, а питома вага колективізованих засівів в усій селянській засівній площі тепер становить приблизно 79%.

Поруч колективізації успіхи в соціалістичній перебудові сільського господарства позначилися у нас і в зростанні радгоспів. У нас тепер радгоспів налічується майже утроє більше проти того, що було на початок першої п'ятирічки. При цьому площа радгоспних засівів 1932 року становить понад 3 млн. га проти 700 тис. га, що були 1929 року. У нас тепер побудовано нові радгоспи: зернові, бурякові, тваринницькі і т. ін. Поруч цього зростала і технічна озброєність наших радгоспів. 1929 року у нас в радгоспах було 2080 тракторів, а 1932 року їх уже було 11600.

Треба відзначити, що тоді ще були все імпортні трактори, а тепер ми маємо там трактори нашого власного виробництва. Тут велику роль відіграв пуск тракторних заводів Сталінградського і Харківського.

До того ж, коли порівняти за кількістю, то виходить, що кількість тракторів у нас в радгоспах збільшилася так приблизно в п'ять разів, а якщо порівняти за потужністю, то вийде, що вона збільшилася у 8 разів, оскільки наші нові трактори мають більшу потужність, ніж «Фордзони», які були у нас раніш.

Великим чинником у справі соціалістичної перебудови нашого сільського господарства є наші машинно-тракторні станції. На початок першої п'ятирічки у нас їх було тільки дві, та й то як зразок, як спроба організувати тракторне господарство. А тепер ми маємо вже 574 МТС. Потужність тракторного парку наших МТС тоді становила тільки 1,4 тис. НР, а тепер доходить до 300 тис. НР, тобто збільшилася у 200 разів. Наші МТС тепер охоплюють 14,6 млн. га колгоспної землі в обробітку. Це

становить приблизно $^3/_4$ всієї колгоспної землі, що її обробляється.

Успіхи соціалістичної перебудови сільського господарства за першу п'ятирічку позначилися у нас і в розвиткові соціалістичного тваринництва. В наших радгоспах поголів'я великої рогатої худоби на кінець 1932 року становить 453 тис. голів проти 58 тис. голів на весну 1928 року, тобто збільшилося майже у 8 разів. А поруч цього ми маємо тепер 715 тис. голів великої рогатої худоби у колгоспних товарових фермах, яких раніше у нас зовсім не було. Так само свиней на весну 1928 року ми мали в радгоспах 23,5 тис. голів, а тепер маємо 543,3 тис. голів. А поруч цього в колгоспних товарових фермах маємо 729,3 тис. голів. Так само зросло поголів'я овець і іншої худоби в нашому соціалістичному секторі тваринництва.

Отже, організація соціалістичного сектора нашого сільського господарства спрямовується так, щоб остаточно розв'язати не лише зернове питання, але й питання тваринництва. Зростання нашого соціалістичного сектора як колгоспів, так і радгоспів, утворює всі передумови для розв'язання тих питань, що стоять перед нами у справі піднесення сільського господарства. Зараз планування розвитку сільського господарства може й мусить іти іншими шляхами і іншими темпами, ніж попередніх часів.

Але ж побудова декількох тисяч і десятків тисяч колгоспів, переважно великих, утворення великих сільськогосподарських підприємств — це не така проста річ, щоб обійтися без так званих організаційних втрат. Побудова великого радгоспного і колгоспного господарства ставить перед нами ряд нових завдань, висовує ряд нових труднощів. Насамперед висовує завдання добрати людей, організовувати цих людей, організувати механізми, засвоїти ці механізми, засвоїти методи ведення великого машинізованого господарства з тим, щоб найскоріше забезпечити найкращі виробничі наслідки, щоб мати найбільший господарський ефект.

В цьому напрямку ми маємо чимало хиб у нашій роботі, особливо в галузі скотарства. Боротьба за соціалістичну перебудову села проходила в умовах загострення класової боротьби навколо колгоспів. Куркульство, як рештки капіталістичних елементів на селі, не здавали без бою своїх позицій — вони намагалися підірвати колективізацію вже підготовчого періоду, намагалися підірвати міць майбутніх колгоспів, знищити робочу, рогату і іншу худобу тощо. Вони намагалися все це зробити будь-що, щоб не припустити найближчого часу перемоги колективістичного руху. Але всі ці спроби, хоч і як дорого вони нам обходилися, не призвели до бажаних для куркульства наслідків. На базі суцільної колективізації розтрощено куркульство як клас. На основі суцільної колективізації утворено найкращі зразки великого усуспільненого машинізованого господарства. Даючи відсіч курку-

леві і підкуркульникові, всім тим елементам, що під впливом куркуля шкодили в колгоспному будівництві, ми побудували велику кількість добрих колгоспів, що ведуть перед, що доводять переваги великого усуспільненого господарства, що доводять правильність єдиного шляху, що його вказала Комуністична партія для виходу із злиднів, і з тієї безпорадності, в яку заводило дрібне розпорошене індивідуальне господарство...

«V сесія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів XII скликання». Стенографічний звіт та постанови. Харків, видавництво «Радянське будівництво і право», 1933, стор. 16—18.

ДОДАТКИ

ПРИМІТКИ

1. XV з'їзд ВКП(б) відбувся 2—19 грудня 1927 р. На з'їзді були заслухані звітні доповіді Центрального Комітету, Центральної ревізійної комісії, ЦКК — РСІ, делегації ВКП(б) в Комінтерні, а також доповіді про директиви до складання 5-річного плану розвитку народного господарства і про роботу на селі. З'їзд визнав першочерговим завданням партії поступове переведення дрібних селянських господарств на шлях великого соціалістичного виробництва. XV з'їзд ВКП(б), що увійшов у історію як з'їзд колективізації, в резолюції «Про роботу на селі» намітив шляхи всемірного розгортання колективізації сільського господарства. В резолюції, крім вміщених у збірнику пунктів, говориться про відмінні особливості у розвитку селянського господарства в умовах пролетарської диктатури, про стан і хиби практичної роботи і перекручення партійної лінії в галузі колгоспного будівництва, а також про чергові завдання партії в справі соціалістичної перебудови сільського господарства: державно-планове регулювання в сільському господарстві, здійснення політики прогресивно-прибуткового оподаткування, розширення і зміцнення системи кооперації, колгоспів, радгоспів і товариств селянської взаємодопомоги, зміцнення основ націоналізації землі (землекористування і землевпорядкування), пожвавлення роботи місцевих Рад.

З'їзд розглянув питання про ліквідацію троцькістсько-зінов'євського блоку і оголосив належність до троцькістської опозиції, а також пропаганду її поглядів несумісними з перебуванням в рядах ВКП(б).— 19.

2. Мова йде про постанову Укрекономнаради від 7 лютого 1928 р. «Про організацію прокатних пунктів», прийняту по доповіді заступника голови правління «Сільського господаря» Н. П. Скалиги. В постанові відзначався незадовільний стан з організацією прокатних пунктів і доручалось «Сільському господарю» вжити негайних заходів до посилення їх працездатності і виконання планових завдань під час весняної посівної кампанії. Перед Наркомземом УРСР і «Сільським господарем» ставилось завдання в 1927/28 р. та в 1928/29 р. організувати по 1000 прокатних пунктів. Укрекономнарада звернула увагу місцевих Рад, органів Наркомату соціального забезпечення, організацій КНС на справу правильного і повного використання прокатних пунктів. Наркомзему УРСР доручалось простежити за своєчасним виконанням «Сільським господарем» і Укрсільбанком цієї постанови (див. ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 9, спр. 15, арк. 59)—22.

3. «Сільський господар» — Всеукраїнська спілка сільськогосподарської кооперації, що була створена за постановою ВУЦВК від 17 березня 1922 р. з метою об'єднання всіх форм сільськогосподарської кооперації єдиним центром. В листопаді 1929 р. «Сільський господар» був ліквідований.— 23.

4. Укрсільбанк — Український сільськогосподарський банк був створений на підставі постанови Української економічної наради в березні 1923 р. в Харкові. Укрсільбанк сприяв розвитку сільського господарства і сільськогосподарської промисловості шляхом надання короткострокового і довгострокового кредитів і посередництва в справі постачання сільському господарству і сільськогосподарській промисловості знарядь і засобів виробництва, а також збуту їх

продукції. В березні 1930 р. Укрсільбанк був реорганізований у Всеукраїнську контору Союзколгоспбанку, а в кінці цього ж року вона була об'єднана з Всеукраїнською конторою Держбанку. В наступні роки фінансуванням соціалістичного сільського господарства на Україні відала Всеукраїнська контора Банку фінансування соціалістичного землеробства СРСР (відкрита була 1 серпня 1932 р.), яка з 1933 року стала називатись Всеукраїнська контора банку фінансування соціалістичного сільського господарства СРСР.— 23.

5. «Плугатар» — Українське акційне товариство торгівлі сільськогосподарськими машинами та знаряддями, організоване 2 березня 1926 р. в м. Харкові на основі постанови Укрекономнаради. Акційне товариство «Плугатар» було засноване з метою сприяння розвитку і зміцненню сільського господарства України. Воно здійснювало постачання сільського господарства машинами та реманентом. Ліквідоване 1 серпня 1928 р. згідно з постановою Укрекономнаради.— 26.

6. Колонізаційний, або переселенський, фонд — це незаселені, придатні для сільського господарства землі. Після Великої Жовтневої соціалістичної революції були утворені спеціальні комітети, які регулювали справу переселення на земельні простори Уралу, Сибіру, Далекого Сходу. Переселення відбувалося і на Україні з метою зменшення аграрного перенаселення, особливо на Правобережжі, в прикордонних смугах. Для цього був утворений колонізаційний фонд на півдні України. На територію Дніпропетровського, Мелітопольського, Миколаївського та Херсонського округів було переселено близько 300 тисяч чоловік. Починаючи з 1928 року переселення проводилось майже виключно за межі України на загальносоюзний колонізаційний фонд. Держава відпускала великі кошти на допомогу переселенцям.— 28.

7. Укрколгоспсекція, Укрколгосп — Всеукраїнська спілка сільськогосподарських колективів — була заснована за постановою ВУЦВК і Раднаркому УРСР від 21 вересня 1927 р. для забезпечення керівництва колгоспним будівництвом та для організаційно-виробничого і агрономічного обслуговування сільськогосподарських колективів. Рішенням об'єднаного засідання президії Спілки спілок сільськогосподарської кооперації і колективізації від 5 вересня 1930 р. Укрколгосп був реорганізований в Укрколгоспцентр. За постановою УЕН від 7 грудня 1932 р. Укрколгоспцентр був ліквідований, а функції його передані Наркомзему УРСР.— 33.

8. Мова йде про постанову Економічної наради УРСР від 21 лютого 1928 р. про порядок, характер і ефективність використання державних фондів по кредитуванню сільського господарства. Відзначаючи недоліки в справі сільськогосподарського кредиту, Економнарада УРСР накреслила заходи щодо більшої ефективності використання сільськогосподарського кредиту не тільки в справі колективізації, а й в справі піднесення сільського господарства в окремих його галузях. З цією метою було удосконалено апарат сільськогосподарської кредитної системи.— 34.

9. «Колективна агрономія» — заснована Наркомземом УРСР, згідно з його положенням від 15 березня 1928 р., з метою безпосереднього агро-виробничого обслуговування колгоспів. До її завдань входило: агрономічна допомога в піднесенні продуктивних сил господарства, визначення системи і напряму виробництва та правильна організація праці й капіталів в сільськогосподарських колективах, складання їх виробничих та організаційних планів, організація рахівництва та встановлення принципів розподілу наслідків праці в колективах, агрикультурна робота серед оточуючого населення й т. ін. Вона утримувалась за рахунок як колгоспів, так і держави. Згідно з положенням НКЗ УРСР «зональне керівництво та контроль щодо діяльності колективної агрономії здійснюється окрколгоспсекцією» (Див. «Бюлетень Наркомзему УРСР», 1928 р., стор. 143).— 36.

10. «Земельна агрономія» — агрономічні кадри земельних органів, функції яких були визначені «Положенням про агрорайон та права й обов'язки агрономічного персоналу земорганів», затвердженим Наркомземом УРСР 15 березня 1928 р. На агроперсонал земельних органів покладалося: вивчення сільського господарства району, розробка загального плану заходів по

сільському господарству даного району, сприяння соціалістичній реорганізації сільськогосподарського виробництва, догляд за виконанням агрикультурних заходів, організація сільськогосподарських виставок, екскурсій, доповідей, лекцій, вивчення наслідків і досягнень агророботи, допомога населенню в проведенні агрикультурних заходів та ін. На агроперсонал заборонялось покладати виконання канцелярської роботи в установах. Свою роботу агроперсонал земельних органів мав провадити безпосередньо в полі, серед селянства, залучаючи до неї широкі селянські маси. Положенням НКЗ УРСР встановлювався особистий склад агроперсоналу райземвідділів, а також визначались їх взаємовідносини між собою та з фахівцями інших установ тощо. Районний агроперсонал утримувався за рахунок районного й окружного бюджету. (Див. «Бюлетень Наркомзему УРСР», 1928 р., стор. 142).— 36.

11. «Кооперативна агрономія», — оперативно-організаційний апарат системи сільськогосподарської кооперації, створений циркулярним розпорядженням Наркомзему УРСР та «Сільського господаря» від 5 квітня 1928 р., щоб надати агрикультурний зміст діяльності сільськогосподарської кооперації та посилити агрономічне обслуговування сільського господарства. Перехід сільськогосподарської кооперації від ролі посередника в товарообороті селянського господарства до ролі організатора цього господарства на базі кооперування виробництва визначив і завдання кооперативної агрономії і такий розподіл їх: 1) агрономи-організатори сільського господарства та окремих його галузей; 2) техніки, що обслуговують підприємства самої кооперації; 3) спеціалісти-агрономи, що обслуговують оперативно-господарську роботу кооперації, зокрема, інструктори-техніки, що обслуговують заходи кооперації в меліоративній справі. Наркомзем і «Сільський господар» намітили заходи реорганізації кооперативної агрономії по лінії сільськогосподарської кредитної кооперації, по лінії бурякової, скотарсько-молочарської, садово-городньої, виноградарської, бджільницької, насінневої, птахівничої кооперацій. (Див. «Бюлетень Наркомзему УРСР», 1928 р., стор. 144). — 36.

12. Мова йде про постанову ВУЦВК та Раднаркому УРСР від 21 вересня 1927 р. «Про заходи щодо організаційно-господарського зміцнення існуючих колективних господарств і дальшого розвитку колективізації селянських господарств». В пункті 12 цієї постанови вказувалось: «Надати право членам земельної громади, що входять до складу існуючих сільськогосподарських колективів і бажають поміняти належні їм земельні наділи на дільниці суміжних з колективними господарствами землекористувачів, здійснити такий обмін через сільські Ради.

Увага. Обмін земельними наділами провадиться на одинакових господарських умовах». (Див. «Історія колективізації сільського господарства Української РСР», том І, док. № 127, стор. 256).— 37.

13. Інструкція Наркомзему УРСР від 20 березня 1928 р. видана у розвиток пункту 12 постанови ВУЦВК та Раднаркому УРСР від 21 вересня 1927 р. Інструкцією передбачалось зведення земель колективних об'єднань до одного місця в порядку землевпорядження, або, якщо землевпорядкування вже проведено,— шляхом обміну земельних участків. Зведення земель колективних об'єднань проводилося з умовою утворення для них найсприятливіших умов землекористування. Проведений обмін земельних наділів в неземлевпорядкованих земгромадах мав тимчасовий характер і остаточно оформлювався тільки після їх землевпорядження. При землевпорядженні колективних об'єднань кількість землі відводилась відповідно до фактичного землекористування кожного окремого члена колективного об'єднання. Роботи по землевпорядженню починалися за клопотанням заінтересованих сторін або за ініціативою райземвідділу. Інструкція визначала також порядок і черговість проведення обміну земельних ділянок при проведенні землевпорядчих робіт, що сприяло найзручнішому користуванню землею як колективних об'єднань, так і земгромад.— 37.

14. II Всеукраїнський з'їзд колгоспів відбувся в Харкові 23—28 травня 1928 р. На з'їзд прибули 238 делегатів, з них 220 з ухвальним голосом, 18 — з дорадним. 158 чоловік представляли сільськогосподарські колективи, 80 — окрколгоспсекції. В роботі з'їзду брали участь також представники центральних

партійних, радянських та кооперативних організацій. Загальне число учасників з'їзду становило 400 чоловік. На порядку денному були такі питання: 1) шляхи розвитку сільського господарства й колективізації (доповідь Народного комісара земельних справ О. Г. Шліхтера); 2) стан колективних господарств і заходи по розвитку колективізації (доповідь голови правління «Сільського господаря» О. В. Одінцова); 3) кредитування колективних господарств (доповідь голови правління Укрсільбанку В. М. Богуцького); 4) організація капіталів і праці і розподіл продукції в сільськогосподарських колективах (доповідь заступника голови правління «Сільського господаря» Н. П. Скалиги); 5) звіт, план роботи й кошторис Укрколгоспу (доповідь члена правління Укрколгоспу К. Є. Смірнова); 6) прийом нових членів до складу Укрколгоспу; 7) затвердження статуту Укрколгоспу; 8) вибори органів керування. II Всеукраїнський з'їзд колгоспів мав велике значення для розв'язання організаційно-господарських проблем колгоспного будівництва. Він спрямував також увагу колгоспного селянства на найближчі завдання колективізації сільського господарства, укрупнення колгоспів, форми і методи колективізації, перехід від нижчих форм об'єднань до вищих і т. ін.— 40.

15. Вукоопспілка — єдина Всеукраїнська спілка споживчої кооперації. Вукоопспілка всю свою діяльність спрямовувала на організацію товарообороту між містом і селом і постачання трудящих товарами широкого вжитку, витискуючи з торгівлі приватний капітал. Для безпосереднього обслуговування робітників України при Вукоопспілці в 1926 р. була заснована на правах самостійної секції Всеукраїнська центральна секція робітничої кооперації — Уцерабсекція, яка в 1930 р. була ліквідована і її функції перейшли до сектора постачання й розподілу Вукоопспілки. В травні 1931 р. сітка споживчої кооперації і її апарат були реорганізовані. 22 травня 1935 р. Вукоопспілка була перейменована в Українську спілку споживчих кооперативних організацій (Укоопспілка). На підставі постанови ЦК КП(б)У і Раднаркому УРСР від 30 вересня 1935 р. Укоопспілка була звільнена від господарських функцій й перетворена в планово-організаційний центр споживчих кооперативних організацій на Україні.— 44.

16. Маються на увазі обіжники Наркомзему УРСР: 1) від 20 червня 1928 р. про приєднання до колгоспів земельних лишків, відібраних від куркульських господарств; 2) від 2 липня 1928 р. про наділення земельними лишками безземельних та малоземельних господарств. Зміст цих двох директив іноді викликав на місцях непорозуміння, тому Наркомземом УРСР був виданий ще один обіжник від 29 серпня 1928 р., який роз'яснював, що протиріч в згаданих обіжниках немає, вони доповнюють один одного — всі земельні лишки, відібрані від куркульських господарств, та землі, утаєні під час встановлення фактичного й неспірного землекористування, при землевпорядженні повинні бути використані як для сприяння колективізації, так і для допомоги бідноті.— 56.

17. Йдеться про Всеукраїнську нараду завідуючих окрземвідділів, що відбулася 16—19 лютого 1928 р. в Харкові. Нарада розглянула такі питання: 1) про заходи щодо виконання директив XV з'їзду ВКП(б) та X з'їзду КП(б)У в галузі земельної роботи (доповідь Наркома земельних справ УРСР О. Г. Шліхтера); 2) про весняну засівну кампанію (доповідь заступника завідуючого сільськогосподарським відділом Наркомзему УРСР О. Д. Омеляненка); 3) про план землевпорядження на 1927/28 р. (доповідь завідуючого відділом меліорації та землевпорядження Наркомзему УРСР В. Б. Фремеля). Нарада звернула особливу увагу земельних відділів на проведення землевпорядження колгоспів і запропонувала всіма засобами сприяти колективізації.— 56.

18. Обіжник Наркомзему УРСР від 20 червня 1928 р. був виданий на зміну § 7 інструкції НКЗ від 20 березня 1928 р. «Про обмін участків земель при зведенні до одних місць земель колективних об'єднань». За новою редакцією § 7 встановлювався такий порядок, за яким в 1928 р. необхідно було землевпорядкувати всі колгоспи, що були організовані до 1 травня 1928 р., незалежно від того, чи розташовані вони на землях неземлевпорядкованих громад, чи на землях громад, що повинні бути землевпорядковані в 1929 р.

Обіжник від 4 липня 1928 р. намічав заходи по забезпеченню колгоспів спеціалістами-техніками при проведенні робіт по землевпорядженню. Обіжник від 22 серпня 1928 р. «Про оплату робіт по землевпорядженню колгоспів» пропонував використовувати на проведення землевпорядчих робіт кошти з фонду допомоги бідняцькому та маломіцному середняцькому населенню. Обіжник від 29 серпня 1928 р. «Про прискорення робіт по землевпорядженню колгоспів в зв'язку з осінньою посівною кампанією» намічав заходи в цій справі.— 57.

19. Обіжник Наркомзему УРСР та Укрколгоспцентру від 30 серпня 1928 р. роз'яснював, що при землевпорядженні колгоспів треба прагнути до зведення колгоспної землі в один клин. Це забезпечувало найбільш доцільне використання колгоспами тракторів і поступово наближало колгоспи до оптимальних розмірів. Проте цей захід утруднював збільшення розмірів колгоспу за рахунок прирізки землі нових членів. Тому великі колгоспи, перед якими не стояла гостро проблема укрупнення, могли мати землю в одному клину. Дрібні ж колгоспи, що не могли використати на своїй землі тракторів й мали тенденцію до збільшення, треба було землевпорядковувати на землях земгромад. Це полегшувало приєднання до колгоспів земель членів земгромад, які бажали вступити до колгоспу.— 58.

20. Обіжник Наркомзему УРСР від 10 серпня 1928 р. передбачав проведення підготовчої роботи до землевпорядження в 1929 р. Він намічав завдання по землевпорядженню колгоспів і інших земель трудового користування та пропонував заходи до розселення багатодвірних сіл. Основна ж увага при проведенні землевпорядних робіт приділялась створенню умов, які б сприяли колективізації та механізації сільського господарства.— 58.

21. Обіжник Наркомзему УРСР від 27/VIII—1928 р. «Про подвійний обмін смуг під час землевпорядження колгоспів» констатував, що під час землевпорядження колгоспів шляхом обміну ділянок доводилося зачіплювати обміном землі окремих господарств і в зв'язку з цим, в порядку обміну, доводилось давати дворам землю далеко від села, або в двох-трьох кусках замість одного, що відходив по обміну. Це загострювало відносини між колгоспами і бідняцьким населенням, що ще не вступило до колгоспу. Щоб уникнути цих непорозумінь, Наркомзем УРСР рекомендував застосовувати подвійний обмін смуг під час землевпорядження колгоспів. Перший обмін — це обмін смуги члена колгоспу на смугу бідняцького двору, який зачіпався при землевпорядженні колгоспу. Другий обмін проводився поміж смугою, що припадала бідняцькому двору в порядку першого обміну, і смугою якого-небудь заможного двору, що розташована поблизу колгоспу.— 59.

22. Всеукраїнська нарада голів окрколгоспсекцій відбулася 25—29 жовтня 1928 р. Крім питання планового керівництва в системі колективізації на нараді розглядались такі питання: про проведення перевиборчої кампанії органів управління колгоспів, проведення культосвітньої, масово-політичної і соціально-побутової роботи на селі, про підготовку керівного складу і агроперсоналу для колгоспів, про підсумки контрактації і здачі колгоспами товарної продукції, проведення кущування колгоспів та інші.

По всіх цих питаннях були прийняті відповідні рішення.— 59.

23. Йдеться про лист Голови Раднаркому УРСР В. Я. Чубаря від 15 жовтня 1928 р. В ньому наводилися факти неприпустимого становища, що склалося з використанням сільськогосподарських машин прокатних пунктів. Так, в осінню засівну кампанію 1928 р. використовувалось тільки 49,7% всіх машин, що були в наявності на прокатних пунктах. З 62 молотарок було в прокаті тільки 7; з 23 тракторів — 17. Пропонувалось радянським земельним органам прийняти негайні заходи до рішучого перелому в цій справі.— 64.

24. В статті 6 «Земельного Кодексу УРСР», затвердженого ВУЦВК 29 листопада 1922 р. було записано: «Для наделения землей из особых земель (запасных и неиспользованных), находящихся в распоряжении земельных органов и сельских обществ, устанавливается следующий порядок:

а) в первую очередь наделяются землей трудовые сельскохозяйственные товарищества, составленные из членов комитетов незаможных селян;

б) во вторую очередь наделяется безземельное и малоземельное местное

земледельческое население и местные сельскохозяйственные рабочие (батраки);

в) в третью очередь — пришлое земледельческое население;

г) в четвертую очередь — неземледельческое население в порядке регистрации земельными органами». («Земельный Кодекс УССР», Харьков, 1923, стор. 3).— 73.

25. Фонди кооперування і колективізації селянської бідноти і наймитства були створені в другій половині 1928 р. В ст. 9 постанови Раднаркому СРСР від 7 вересня 1928 р. «Про заходи по господарській допомозі селянській бідноті» вказувалось на необхідність щорічного відчислення всіма організаціями кооперації, що діяли на селі, 15% чистого прибутку в фонди кооперування бідноти. 11 квітня 1929 р. Раднарком СРСР спеціальною постановою вніс зміни і доповнення в ст. 9 згаданої вище постанови. В новій редакції ст. 9 вимагала створення фондів кооперування і колективізації селянської бідноти на підставі особого положення про них, що видавалось Раднаркомом СРСР. Тоді ж Раднарком СРСР прийняв «Положення про фонди кооперування і колективізації сільської бідноти». 19 вересня 1929 р. Раднарком СРСР прийняв постанову «Про фонди кооперування і колективізації сільської бідноти й наймитства». (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 56, стор. 204—205). Фонди кооперування і колективізації бідноти й наймитства були ліквідовані постановою Раднаркому СРСР від 1 серпня 1932 р.— 79.

26. Мова йде про постанову ЦВК і РНК СРСР від 8 лютого 1929 р. «Про єдиний сільськогосподарський податок та про полегшення оподаткування середняцьких господарств». Згідно з цією постановою загальна сума сільськогосподарського податку зменшувалась до 375 млн. карбованців. 35% бідняцьких господарств зовсім звільнялись від податку. Звільнялось від податку збільшення засівної площі, знижувались встановлені норми прибутковості з десятини засіву по степових районах, зменшувались норми оподаткування прибутків від прокату складних сільськогосподарських машин. Крім цього, вводилось пільгове обкладання податком промислового маслоробства, сіяння трав, а також таких господарств, що запроваджували у себе передові методи господарювання. Запроваджувалась точніша залежність розміру опадаткування від кількості працездатних і непрацездатних їдців у господарстві. Заборонялось оподатковувати середняцьке селянство індивідуальним порядком, а тільки на загальних підставах. Всі заходи, що передбачалися постановою, були скеровані на піднесення культурності та прибутковості сільського господарства, його машинізацію та підвищення добробуту трудового селянства. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 25, стор. 120—122).— 81.

27. Мова йде про постанову 4 сесії ЦВК СРСР IV скликання, що відбулася в м. Москві 3—15 грудня 1928 р. В постанові йшлося про заходи до підняття врожайності в сільському господарстві. Успішне виконання цього завдання можливо було здійснити тільки при умові застосування основною масою бідняцьких та середняцьких господарств простіших, доступних і дрібним господарствам агрикультурних заходів: посів високосортовим очищеним насінням, рядковий посів, знищення меж, боротьба з шкідниками та бур'янами, запровадження передових методів обробітку грунту, поліпшення умов утримання та годівлі худоби, широке використання добрив та наявного реманенту селянських господарств, колгоспів, радгоспів, прокатних пунктів. Особливе місце сесія приділила ролі кооперації в справі підняття врожайності. Кооперація повинна була налагодити постачання селянських господарств машинами та кращим насінням, а також докласти всіх зусиль до охоплення селянських господарств кооперування. Всі ці заходи мали величезне значення для зміцнення як індивідуальних, так і колективних господарств.— 81.

28. Мова йде про постанову «Про врожайність» та звернення 4 сесії ВУЦВК X скликання (25 листопада — 1 грудня 1928 р.) «До селянства України, до всіх радянських, земельних і кооперативних робітників, до всіх агро-

номів та всіх робітників сільськогосподарської науки, досвідної справи, до всіх учителів, до жіноцтва, до молоді». В зверненні йшлося про необхідність мобілізувати всі сили і засоби на виконання постанов сесії про підвищення врожайності, підняття продуктивності праці та прискорення перебудови сільського господарства на соціалістичній основі.— 81.

29. II Всеукраїнська конференція КП(б)У відбулася 9—14 квітня 1929 р. в Харкові. На конференції був 271 делегат з ухвальним і 303 делегата з дорадчим голосом. Конференція обговорила такі питання: 1) доповідь ЦК ВКП(б) про боротьбу за генеральну лінію партії і завдання соціалістичного будівництва; 2) п'ятирічний план розвитку народного господарства України; 3) підсумки й найближчі завдання боротьби з бюрократизмом; 4) про раціоналізацію промисловості та зниження собівартості продукції промисловості України. Конференція прийняла відозву «До всіх комуністів і комсомольців, до всіх пролетарів України про розгортання соціалістичного змагання по виконанню п'ятирічного плану соціалістичного будівництва».— 83.

30. Йдеться про тези Політбюро ЦК ВКП(б) до доповіді М. І. Калініна на XVI конференції ВКП(б): «Про шляхи піднесення сільського господарства і про податкове полегшення середняка» (23—29 квітня 1929 р.).— 86.

31. Машинно-тракторна станція радгоспу ім. Шевченка (Березівський район, Одеський округ) — перша державна МТС в СРСР. В 1927 р. це був тракторний загін радгоспу, що складався з 10 тракторів та відповідного причіпного знаряддя. Переселенці 4 земгромад, які оселювались на околишніх землях радгоспу, уклали перший договір з радгоспом на обробіток їх земель тракторами загону. Навесні 1928 р. Українське об'єднання радянських господарств (УРГО) виділило для станції 120 тракторів і необхідні машини, забезпечило станцію адміністративно-технічним персоналом. Протягом літа 1928 р. радгосп уклав договори на обробіток землі з 26 земельними громадами, що мали 19 316 дес. землі. В 1929 р. Шевченківську МТС з радгоспу виділено і передано як самостійну державну МТС у відання Всесоюзного центру МТС.— 90.

32. УРГО — Укррадгоспоб'єднання — було організовано згідно з постановою Укреkономнаради від 9 лютого 1925 р. шляхом реорганізації Укррадгосптресту. Укррадгоспоб'єднання підпорядковувалось Наркомзему. Мета його полягала в організаційно-господарському керівництві радгоспами, в допомозі розвитку селянського господарства шляхом масового постачання його посівматеріалом, сільськогосподарськими машинами, племінною худобою та ін. За постановою Наркомзему УРСР від 1 квітня 1930 р. в зв'язку з передачею радгоспів до спеціальних та галузевих сільськогосподарських трестів, Укррадгоспоб'єднання було ліквідоване.— 92.

33. Цукротрест — об'єднання цукрової промисловості СРСР. Утворений на підставі декрету про трести від 10 квітня 1923 р., статут затверджений Радою Праці і Оборони 1 квітня 1925 р. Цукротрест був створений з метою розвитку цукрової промисловості і збуту цукру. Був підпорядкований ВРНГ СРСР. До складу Цукротресту входили цукрові та рафінадні заводи з підлеглими їм сільгоспами та земельними угіддями, селекційно-насіннєві станції та підсобні підприємства. Для керівництва Цукротрестом Президією ВРНГ СРСР призначалось правління з 5 чоловік. Цукротрест мав право реалізації своєї продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. На Україні існували відділення Цукротресту — Київське, Харківське та ін.— 92.

34. Зернотрест — Всесоюзне державне об'єднання зернових радгоспів, створене за постановою ЦВК і РНК СРСР від 1 серпня 1928 р.,— знаходився у віданні Ради Праці і Оборони. Зернотрест проводив роботу по будівництву зернорадгоспів та здійснював організаційно-виробниче керівництво їх діяльністю. Ліквідований за постановою ЦВК СРСР від 1 жовтня 1932 р. в зв'язку з організацією Наркомату зернових і тваринницьких радгоспів СРСР.— 92.

35. Всесоюзна Рада сільськогосподарської кооперації була створена за постановою Раднаркому СРСР від 26 вересня 1928 р. з метою встановлення основних принципів організації сільськогосподарської і кредитної кооперації

Союзу РСР, для погодження її діяльності, а також для представництва її інтересів в державних органах Союзу РСР і в громадських організаціях загальносоюзного значення. Всесоюзна Рада складалася з представників сільськогосподарської та кредитної кооперації союзних республік, представників Всесоюзної Ради колгоспів та ЦК профспілки сільськогосподарських та лісних робітників. Постійно діючою була президія, яка обиралася на чергових сесіях Всесоюзної Ради терміном на 1 рік. Вона мала право вносити законодавчі передбачення в Раднарком СРСР та Раду Праці і Оборони. Ліквідована постановою Раднаркому СРСР від 1 червня 1930 р.— 93.

36. Спілка спілок сільськогосподарської кооперації створена 12 червня 1927 р. для організаційно-господарського керівництва сільськогосподарською кооперацією національних республік і областей. Поряд з операціями по заготівлі і збуту сільськогосподарської продукції Спілка спілок забезпечувала постачання сільського господарства машинами та знаряддям, насінневим матеріалом, племінною худобою, добривами. Здійснювала також експортно-імпортні операції. Ліквідована за постановою Раднаркому СРСР від 11 березня 1931 р.— 93.

37. Хлібоцентр — Всеросійська спілка сільськогосподарської кооперації по виробництву, переробці та збуту зернових і олійних культур — створена в травні 1921 р. за рішенням зборів уповноважених сільськогосподарської кооперації по виробництву, переробці та збуту зернових і олійних культур. Згідно з постановою колегії Наркомзему і Наркомпостачання РРФСР від 16 лютого 1931 р. спілка злилась з Всесоюзним центром сільськогосподарської кооперації по контрактації, заготівлі та переробці продуктів зернової та тваринницької галузей сільського господарства.— 93.

38. Сільськосоюз — Всеросійська спілка сільськогосподарської кооперації — створена на підставі декрету ЦВК і Раднаркому РРФСР від 16 серпня 1921 р. для керівництва роботою місцевої сільськогосподарської кооперації в напрямі заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції, постачання сільського господарства машинами та знаряддями, сортовим насінням, племінною худобою.— 93.

39. Всеросійське акційне товариство «Сельхозснабжение» було створене для організації постачання сільського господарства машинами, знаряддям, устаткуванням для первісної обробки сільськогосподарської продукції, а також сортовим насінням і іншими засобами сільськогосподарського виробництва. Статут акційного товариства був затверджений постановою Ради Праці і Оборони від 31 серпня 1927 р. Постановою Раднаркому СРСР від 9 лютого 1932 р. акційне товариство «Сельхозснабжение» було реорганізоване у Всесоюзне державне об'єднання «Сельхозснаб».— 93.

40. Держсільсиндикат — Всеросійський державний сільськогосподарський синдикат. Статут затверджений Радою Праці і Оборони 13 квітня 1923 р. Держсільсиндикат був створений для об'єднання діяльності державних сільськогосподарських об'єднань, а також окремих державних підприємств і господарств в напрямі найбільш інтенсивного і доцільного використання їх продуктивних сил. Засновником Держсільсиндикату був Наркомзем.— 93.

41. Союзхліб — Всесоюзне державне акційне товариство по заготівлі, переробці та продажу хлібних та інших сільськогосподарських продуктів — створене в системі Наркомату внутрішньої і зовнішньої торгівлі СРСР за постановою ЦВК і Раднаркому СРСР від 13 червня 1928 р. з метою об'єднання хлібозгатівельного апарату СРСР. Товариство було організоване шляхом сполучення акційного товариства «Хлібопродукт» з хлібозаготівельними та млинарськими об'єднаннями і підприємствами республік і областей Союзу. За постановою РНК СРСР від 13 лютого 1932 р. акційне товариство «Союзхліб», в зв'язку з реорганізацією заготівельного апарату, ввійшло до складу загальносоюзної заготівельної організації «Заготзерно».— 93.

42. «Добробут» — Всеукраїнське кооперативне скотарсько-молочарське товариство. Організоване в жовтні 1924 р. в Харкові; наприкінці 1926 р. було реорганізоване у Всеукраїнську спілку скотарсько-молочарської кооперації, функціями якої були: заготівля худоби, промислова переробка і реалізація

продуктів тваринництва. 30 березня 1931 р. згідно з постановою Наркомзему УРСР Всеукраїнська спілка скотарсько-молочарської кооперації злилась з Укрзерноцентром, утворивши Всеукраїнський центр сільськогосподарської кооперації.— 110.

43. «Плодоспілка» — Всеукраїнська спілка садово-городніх, виноградарських і бджільницьких кооперативів — була створена згідно з постановою Укрекономнаради від 27 жовтня 1925 р. для здійснення організаційно-господарського і технічного керівництва кооперативними об'єднаннями садівництва, городництва, виноградарства і бджільництва. Ліквідована 15 березня 1931 р.— 110.

44. Мова йде про сільськогосподарські райони Одеського округу. Округ в той час ділився на 5 сільськогосподарських районів (1, 2, 3, 4, 5). До складу кожного сільськогосподарського району входило кілька адміністративних районів. Так, до складу 1-го сільськогосподарського району входило три адміністративних райони: Комінтернівський, Березівський, Тилігуло-Березанський; 2-й сільськогосподарський район складався з двох адміністративних районів: Ленінського і Тарасо-Шевченківського; 3-й сільськогосподарський район складався з трьох адміністративних районів: Цебриківського, Жовтневого і Андрієво-Іванівського. До складу 4-го сільськогосподарського району входило три адміністративних райони: Гросулівський, Захар'ївський та Троїцький і 5-й сільськогосподарський район складався з п'яти адміністративних районів: Одеського, Фрідріхо-Енгельсівського, Червоно-Повстанського, Спартаківського та Овідіопольського. Разом по всіх 5 сільськогосподарських районах було 16 адміністративних районів.— 121.

45. «Повними артілями» називалися сільськогосподарські колективи, в яких рівень усуспільнення засобів виробництва наближався до комун.— 130.

46. «Нормальними артілями» називались ті колективні господарства, які будувались на основі статуту сільськогосподарських артілей.— 130.

47. В статті І. Перфільєва «Землевпорядження шкодить колективізації» говориться про недоліки в справі проведення землевпорядження на Шепетівщині.— 146.

48. Товариство «Культзмичка» на Україні було організоване в квітні 1925 р. Основним завданням товариства було встановлення культурно-політичної змички між робітничим класом і селянством. Товариство організовувало сільські бібліотеки, збирало в містах для них літературу, надавало допомогу в роботі хатам-читальням, сприяло розвиткові художньої самодіяльності, брало активну участь в підготовці і проведенні на селі політично-господарських кампаній та революційних свят.— 186.

49. Пленум ЦК ВКП(б) відбувся 10—17 листопада 1929 р. Пленум обговорив і затвердив директиви про контрольні цифри розвитку народного господарства СРСР на 1929/30 р., а також розглянув питання колгоспного будівництва в країні. В постанові «Про підсумки і дальші завдання колгоспного будівництва» пленум намітив конкретні завдання партійних, радянських, комсомольських і профспілкових організацій в галузі усуспільнення сільського господарства. Пленум прийняв рішення про необхідність створення союзного наркомату земельних справ (НКЗ СРСР). Резолюція «Про сільське господарство України і про роботу на селі» була прийнята на доповідь секретаря ЦК КП(б)У С. В. Косіора.

Пленум ЦК ВКП(б) викрив капітулянтські погляди правих опортуністів, вивів з складу Політбюро Бухаріна і визнав «пропаганду поглядів правого опортунізму і примиренства з ним несумісною з перебуванням в рядах ВКП(б)». (Див. «КПРС в резолюціях», ч. II, стор. 588).— 217.

50. Ця вказівка стала можливою внаслідок допущених помилок щодо темпів колективізації.— 245.

51. Мається на увазі лист ЦК КП(б)У до всіх окружних і районних комітетів КП(б)У «Про заходи щодо ліквідації куркульських господарств в районах суцільної колективізації» від 2 лютого 1930 р.— 249.

52. Постанова Ради Народних Комісарів УРСР «Про заходи по організаційно-господарському зміцненню колгоспів» була прийнята на засіданні

Раднаркому УРСР 24 травня 1930 р. Текст постанови взято з протоколу засідання РНК УРСР № 16/669.— 271.

53. «Кооптах» — Всеукраїнське кооперативне товариство по збуту і експорту продуктів птахівництва, організоване 21 серпня 1924 р. з метою розвитку племінного птахівництва на Україні. Ліквідоване на початку січня 1931 р.— 275.

54. Укрдержліс.— На підставі постанови Наркомзему УРСР в грудні 1921 р. в Харкові організовано Лісове управління Наркомзему. Завданням його було вирощування та підвищення продуктивності лісів і їх експлуатація. У вересні 1922 р. Лісове управління було перейменовано в Центральне управління лісами. 29 грудня 1922 р. згідно з постановою Української економічної наради Центральне управління лісами було реорганізоване в Український державний лісогосподарський трест (Укрдержліс) Наркомзему УРСР.— 275.

55. Мова йде про постанову ВУЦВК та Раднаркому УРСР від 15 березня 1930 р. «Про порядок укладання і виконання земельними громадами договорів про контрактацію сільськогосподарських продуктів», прийняту відповідно до постанови Раднаркому СРСР від 7 жовтня 1929 р. «Про контрактацію продуктів сільського господарства». («Збірник законів СРСР», 1929, ст. 610).

В пункті 2 постанови вказувалось: «Для здійснення ухваленої від земельної громади постанови про укладення договору про контрактацію сільськогосподарських продуктів, загальні збори членів земельної громади обирають комісію сприяння контрактації. Зазначена комісія складає проект розподілу обов'язків, що їх взяла на себе земельна громада, між бідняцько-середняцькими господарствами, які входять до складу громади, ураховуючи спроможність кожного господарства. Ця комісія сприяє так само й іншим заходам щодо укладення й виконання договору про контрактацію. Постанови комісії ухвалюють загальні збори членів земельної громади («Збірник законів УРСР», 1930, ст. 98, стор. 283—284).— 279.

56. XI з'їзд КП(б)У відбувся в Харкові 5—15 червня 1930 р. На з'їзді були заслухані і обговорені звітні доповіді про роботу ЦК ВКП(б), ЦКК ВКП(б), ЦК КП(б)У, Центральної ревізійної комісії ЦК КП(б)У, доповідь про завдання професійних спілок у реконструктивний період. Делегати з'їзду заслухали і обговорили доповідь Наркома земельних справ М. Н. Демченка «Колгоспний рух та піднесення сільського господарства України», в якій були підбиті перші підсумки здійснення суцільної колективізації. З'їзд вказав на необхідність рішучого подолання помилок і виправлення викривлень політики партії в колгоспному будівництві, а також на необхідність більш уважного ставлення до середнього селянства. В галузі сільського господарства ставилось завдання розвитку зернового господарства і подолання відставання тваринництва.— 282.

57. «Основні засади розподілу наслідків господарювання» були затверджені Наркомземом УРСР, Укрколгоспцентром і Спілкою спілок і опубліковані в газеті «Комуніст» 9 липня 1930 р. В загальних положеннях цього документа вказувалось, що для зміцнення кожного колгоспу поруч з налагодженням господарської діяльності і організації праці величезної ваги набуває правильний розподіл наслідків господарювання, що в кожному колгоспі необхідно запровадити розподіл наслідків господарювання «відповідно до кількості і якості витраченої праці кожним окремим членом чи родиною в цілому». В «Основних засадах» були викладені такі питання, як прибутки артілей, порядок розподілу прибутків, покриття виробничих та господарських видатків, відрахування до неподільного капіталу, культурно-побутового фонду, фонду допомоги непрацездатним, порядок преміювання колгоспників за кращу роботу та ін. В «Основні засади» від 25 вересня 1930 р. було внесено ряд змін, доповнень, уточнень. Так, наприклад, в розділ «Прибутки артілей» був внесений раніше відсутній пункт 3. Також внесено ряд змін і в інші розділи.— 239.

58 Конвенційні ціни — ціни, встановлені за угодою, договором, в даному випадку ціни, встановлені відповідно до контрактаційного договору між державою і колгоспом.— 289.

59. Грудневий Пленум ЦК КП(б)У відбувся 9—14 грудня 1930 р. Пленум заслухав та обговорив питання про вугільну промисловість Донбасу (доповідач тов. Чейча), про роботу споживкооперації (доповідачі тт. Якубенко та Затонський) і про колективізацію (доповідач тов. Мусульбас). По всім цим питанням пленум прийняв розгорнуті резолюції.— 303.

60. Мова йде про постанову ЦК ВКП(б) від 16 жовтня 1930 р. «Про партійно-масову роботу в районі діяльності МТС». В пункті 6-му постанови записано: «Отмечая ряд случаев вмешательства в оперативно-хозяйственную деятельность станции со стороны местных партийных и советских органов (переброска тракторов, мобилизация директоров и агрономов в разгар полевых работ и т. д.), применяющих в отношении МТС недопустимые методы администрирования, ЦК предлагает местным партийным организациям решительно устранить подобные явления, обеспечить нормальные условия для работы МТС и проведения принципа единоначалия». (Див. «Коллективизация сельского хозяйства», док. № 105, стор. 336).— 307.

61. Трактороцентр — Всеукраїнське відділення Всесоюзного центру МТС (Укртрактороцентр) — було засноване на Україні в кінці 1929 р. Трактороцентр здійснював керівництво будівництвом і діяльністю машинно-тракторних станцій. Припинив свою діяльність в кінці 1932 р.— 307.

62. Постанова ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР «Про контрактацію ярих посівів» була видана 21 січня 1931 р. у формі звернення до всіх партійних, радянсько-господарських, кооперативно-колгоспних і комсомольських організацій (Див. «Коллективизация сельского хозяйства», док. № 116, стор. 356—361).— 325.

63. XII Всеукраїнський з'їзд Рад відбувся в Харкові 26 лютого — 4 березня 1931 р. З'їзд розглянув такі питання: звіт уряду (доповідач В. Я. Чубар), про радянське будівництво (доповідач Г. І. Петровський), про загальне навчання й політехнізацію школи (доповідач М. О. Скрипник), про додатки та зміни Конституції УРСР. Постанова про підсумки та перспективи радгоспно-колгоспного будівництва прийнята на доповідь Наркома земельних справ М. Н. Демченка та голови правління Укрколгоспцентру І. Б. Мусульбаса.— 327.

64. Рішення VI Всесоюзного з'їзду Рад про колгоспне будівництво було прийнято 17 березня 1931 р. по доповіді Наркомзему СРСР і співдоповідей Колгоспцентру і Тракторцентру. В цій постанові були відбиті такі основні питання: наслідки колгоспного руху і перевага колгоспів перед одноосібними господарствами, допомога Радянської держави селянам, що будують колгоспи; головні недоліки в роботі колгоспів; дальші завдання колгоспного будівництва; роль індустріалізації країни і промисловості в дальшому піднесенні сільського господарства.— 343.

65. Очевидно, мова йде про пояснення Наркомзему і Колгоспцентру СРСР про порядок проведення в життя п.п. 14—15 зразкового статуту с.-г. артілі, які були затверджені ЦВК і РНК СРСР 15 березня 1931 р., в якому сказано:

«Основні сільськогосподарські роботи в сільськогосподарській артілі здійснюються на основах відрядності. Правління колгоспів опрацьовують і загальні збори колгоспників затверджують з усіх сільськогосподарських робіт норми виробітку і розцінки кожної роботи в трудоднях, відповідно до ступеня трудності роботи, ступеня досвідченості й кваліфікації, потрібної для здійснення роботи, зваживши якість роботи і важливість її для колгоспу.

Розподіл прибутків артілі серед її членів проводиться не на душі, а точно, відповідно до кількості трудоднів, що їх відробив колгоспник за винятком 5% прибутку, розподілюваних між колгоспниками, відповідно до майна, яке вони внесли в усуспільнений фонд колгоспу».

24 березня 1931 р. Наркомзем і Колгоспцентр СРСР видали постанову про масову перевірку справжнього здійснення в колгоспах постанов VI з'їзду Рад СРСР про колгоспне будівництво, якою встановили терміни фактичного проведення в колгоспах основних сільськогосподарських робіт на засадах відрядності, оціненої в трудоднях. Для України, Північного Кавказу, Нижньої і Середньої Волги, Центрально-Чорноземної області цей термін встановлював-

ся не пізніше 10 квітня 1931 р., для решти районів — 15 квітня. (Див. «Сільськогосподарський інформаційний бюлетень» №№ 15—16, 10 квітня 1931 р., стор. 28—29).— 343.

66. В кінці листопада 1930 р. Наркомзем УРСР звернувся до всіх райвиконкомів, міських Рад та органів колгоспно-кооперативної системи України з листом «Про організаційне оформлення колгоспного руху». В цьому листі НКЗ УРСР вимагав організувати широку популяризацію і пророблення серед колгоспних та бідняцько-середняцьких мас селянства статуту сільськогосподарської артілі, дати рішучу відсіч куркульському тлумаченню статуту; не припускати тяганини і бюрократизму при прийомі селян в колгоспи; колгоспно-кооперативна система повинна надати новоутвореним колгоспам всебічну допомогу, райвиконкоми не повинні припускати формального, бюрократичного ставлення до реєстрації статутів нових артілей. Крім цього, райвиконкоми, міськради, органи колгоспно-кооперативної системи повинні були взяти під свій контроль утворення в колгоспах насіннєвих фондів, повести рішучу боротьбу з замкнутістю та відірваністю правлінь колгоспів від широких колгоспних мас та забезпечити широку політичну та господарчу cімодіяльність колгоспних та бідняцько-середняцьких мас в справі здійснення завдань розвитку й соціалістичної реконструкції сільського господарства. (Див. «Сільськогосподарський інформаційний бюлетень», № 4—5, 30 листопада 1930 р., стор. 7).— 347.

67. Молококолгоспцентр — Всеукраїнський центр колгоспних м'ясних, молочних, товарних і телячих ферм і підприємств по переробці колгоспної молочної продукції (Укрм'ясомолококолгоспцентр) — був утворений згідно з постановою Раднаркому СРСР від 13 лютого 1931 р. в системі Укрколгоспцентру з метою піднесення і дальшого розвитку колгоспного молочного і м'ясного тваринництва. В листопаді 1932 р. він увійшов до складу Управління колгоспних товарних ферм при Наркомземі УРСР.— 366.

68. Свиноводколгоспцентр — Оперативно-виробничий центр свинарських товарних ферм УРСР (Укрсвинарколгоспцентру) — був утворений згідно з постановою Раднаркому СРСР від 13 лютого 1931 р. в системі Укрколгоспцентру з метою організації свиноферм, комплектування їх породистими свиноматками, постачання ферм кормами і заготівлі продукції колгоспного свинарства. Ліквідований 1 грудня 1932 р.— 366.

69. Мається на увазі постанова ЦВК і Раднаркому СРСР «Про нові завдання Рад в зв'язку з широким розгортанням колективізації на селі» від 25 січня 1930 р., в якій у зв'язку із здійсненням суцільної колективізації були поставлені конкретні завдання по корінному поліпшенню роботи місцевих Рад. «Перебудувати роботу сільських Рад по-новому, повернути їх лицем до колективізації — вказувалось в постанові,— таке найважливіше завдання теперішнього моменту». (Див. «Коллективизация сельского хозяйства», док. № 75, стор. 263).— 412.

70. Мова йде про постанову ВУЦВК і РНК УРСР «Про підсумки весняної засівної кампанії на Україні 1929 року та план весняної сільськогосподарської кампанії 1930 року», опубліковану 27—28 грудня 1929 р.

В пункті 10 постанови записано: «Широко розгортаючи колективне будівництво, треба забезпечити втягнення до колективів наймитства, особливо в районах суцільної колективізації, де організаційними заходами утворюються найбільш сприятливі умови для залучення наймитства в колективи. Ухвалити план Укрколгоспцентру та спеціальних галузей сільськогосподарської кооперації, що ним передбачено втягнення наймитства під час весняної засівної кампанії 1930 року в колгоспи не менш 150 тис. чоловік. Зобов'язати Наркомземсправ за участю зацікавлених організацій протягом двох декад розробити конкретний оперативний план утворення матеріальної бази для забезпечення вступу наймитства в колгоспи». (Див. газету «Вісті» — орган ВУЦВК, № 301, 28 грудня 1929 р.).— 413.

71. Мається на увазі постанова ЦК ВКП(б) «Про пільги для колгоспів» та постанова ЦВК і РНК СРСР «Про нові пільги для колгоспів та їх членів»

від 2 квітня 1930 р. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства», документи № 87—88).— 446.

72. Мова йде про постанову ЦК ВКП(б) «Про боротьбу з викривленнями в колгоспному русі» від 14 березня 1930 р. (Див. документ № 68).— 453.

73. Доповідь голови Бесарабської комуни тов. Левицького була заслухана на науково-технічній раді Наркомзему УРСР 19 серпня 1930 р. По доповіді була прийнята така постанова:

«1. Лічити Бесарабську комуну першим дослідним господарством і приписати це господарство до Українського науково-дослідного інституту організації та економіки сільського господарства.

2. Покласти на Український науково-дослідний інститут організації та економіки сільського господарства відповідальність за організацію науково-дослідної роботи в Бесарабській комуні, для цього Інституту організації та економіки сільського господарства скласти комісію з представників Інституту механізації та електрифікації сільського господарства, Інституту праці в сільському господарстві, Інституту раціоналізації, Українського інституту прикладної ботаніки, представника Бесарабської комуни і за потребою притягти ще інші інститути.

Комісії встановити організаційні форми в комуні та порядок організації дослідів у ній. Остаточні висновки проробки питань комісія повинна провести на місці.

Термін роботи встановити в 3 декади». (Див. ЦДАЖР УРСР, ф. 27, оп. 11, спр. 1274, арк. 5).— 470.

74. Мова йде про постанову XVI з'їзду ВКП(б) «Про колгоспний рух і піднесення сільського господарства» і постанову XI з'їзду КП України «На доповідь про колгоспний рух і піднесення сільського господарства України» та відозву ЦК ВКП(б) від 3 вересня 1930 р. «До всіх партійних, господарських, профспілкових і комсомольських організацій».

У зверненні ЦК ВКП(б) викладались основні господарсько-політичні завдання третього року першої п'ятирічки. Партійні організації, робітничий клас закликались мобілізувати всі сили на виконання промислово-фінансового плану 1931 р., розгорнути соцзмагання і ударництво, розробити на місцях зустрічні плани, а також організувати 1 жовтня 1930 р. «Всесоюзний день ударника».— 489.

75. Мова йде про статтю Сталіна «Запаморочення від успіхів», надруковану в газ. «Правда» 2 березня 1930 р.— 490.

76. УТСМ — Український трест сільськогосподарського машинобудування — був утворений в червні 1921 р. В серпні 1923 р. він злився з Південним трестом сільськогосподарського машинобудування і об'єднав всі головні заводи сільськогосподарського машинобудування на Україні. Укртрестсільмаш був підпорядкований Вищій раді народного господарства УРСР. Ліквідований 31 серпня 1939 р.— 515.

77. Окремий квартал 1930 р. був введений згідно з постановою ЦВК і РНК СРСР від 20 вересня 1930 р. «Про перенесення початку господарського року з 1 жовтня на 1 січня».

До цього часу господарський рік починався з 1 жовтня і головним чином був пристосований до циклу сільськогосподарських робіт. В роки першої п'ятирічки в народному господарстві країни все більше зміцнювалась плановість і це дало змогу господарський і бюджетний рік зрівняти з календарним роком.

Жовтень — грудень 1930 р. було виділено в «окремий квартал», для якого були розроблені додаткові народно-господарські завдання.— 516.

78. Перший Всеукраїнський зліт двадцятип'ятитисячників відбувся в Харкові 31 грудня 1930 р.— 3 січня 1931 р. На зльоті були присутні близько 500 делегатів, а також представники від партійних, радянських, комсомольських, профспілкових органів, від промислових підприємств. Учасники зльоту заслухали і обговорили доповіді голови ВУЦВК Г. І Петровського «Про внутрішнє та зовнішнє становище Радянської країни», Наркома земельних справ

М. Н. Демченка «Стан колективізації на Україні та весняна посівна кампанія», голови Укрколгоспцентру І. Б. Мусульбаса «Стан роботи двадцятип'ятитисячників та їх чергові завдання».

По доповідях були прийняті відповідні резолюції. Делегати зльоту послали ЦК КП(б)У, ВУЦВК, ВУРПС і Укрколгоспцентру рапорт про діяльність 25-тисячників по соціалістичній перебудові сільського господарства України.

Про стан використання 25-тисячників на селі свідчать анкети, заповнені 466 делегатами зльоту. 63,3% делегатів були головами правлінь колгоспів, 10,7% — членами правлінь і 8% займали різні керівні посади в колгоспах, близько 14% працювало в МТС та в районних колгоспних і кооперативних спілках.— 529.

79. Промпартія (Промислова партія) — підпільна контрреволюційна шпигунсько-диверсійна організація верхівки буржуазної технічної інтелігенції, яка діяла в СРСР з 1926 по 1930 р. Промпартія ставила собі за мету повалення Радянської влади та реставрацію капіталізму в СРСР. В основу її програми було покладено: в промисловості — повернення підприємств колишнім власникам; в сільському господарстві основна ставка робилась на міцне індивідуальне господарство (на куркуля); в зовнішній торгівлі — ліквідувати її монополію і перетворити СРСР на колонію світового імперіалізму. Тактика промпартії будувалась на підготовці інтервенції зовні за допомогою внутрішнього контрреволюційного перевороту, а також на шкідництві. Центр керівництва і фінансування промпартії знаходився в Парижі і складався з колишніх великих російських капіталістів, які створили в 1920 р. так званий «Торгово-промисловий комітет» (Торгпром). Останній був тісно зв'язаний з французькою розвідкою. В кінці листопада і на початку грудня 1930 р. керівники промпартії за свої злочинні дії були притягнуті радянським судом до відповідальності.— 545.

80. ВЕТЕПО — Акційне товариство по боротьбі з епізоотіями. Було створено згідно з постановою Наркомзему СРСР від 17 лютого 1931 р. Постановою Наркомзему УРСР в Харкові була утворена Українська контора ВЕТЕПО.— 570.

81. Мається на увазі інструкція «Про порядок розподілу прибутків та врожаю в колгоспах України 1931 року», розроблена Укрколгоспцентром і затверджена колегією Наркомзему УСРР 6 вересня 1931 р. Вона була видана в розвиток постанови Наркомзему та Колгоспцентру СРСР від 12 липня 1931 р. «Про примірний розподіл прибутків в колгоспах 1931 року». Інструкцією встановлювався порядок обчислення загальної суми валової продукції колгоспу за рік по окремих галузях сільського господарства, як-то: рільництва, городництва, садівництва, виноградництва, луківництва, тваринництва, промислових підприємств, заробітків колгоспу на стороні та інших надходжень. Вона визначала порядок розподілу валової продукції на утворення насіннєвого, страхового, фуражного та централізованого фондів, а також на покриття державних зобов'язань (сільськогосподарський податок, страховка, виплата платежів по кредитах колгоспу), на утворення неподільних й інших громадських фондів, на покриття виробничих та адміністративно-господарських витрат. Інструкція підкреслювала обов'язковість розподілу врожаю та прибутків колгоспів виключно за кількістю та якістю праці кожного колгоспника, тобто по числу трудоднів, вироблених кожним колгоспником і записаних в його трудовій книжці.— 585.

82. Мова йде про постанову ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. «Про примусове усуспільнення худоби». В постанові відмічалось, що в ряді районів спостерігається практика примусового усуспільнення корів і дрібної худоби у колгоспників, що порушувало статут сільськогосподарської артілі.

Пропонувалось негайно припинити всякі спроби примусового усуспільнення худоби, винних виключати з партії, а колгоспникам, які не мають корови або дрібної худоби, допомагати в купівлі й вирощуванні молодняка для особистих потреб. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 134, стор. 410—411).— 598.

83. Мається на увазі постанова Ради праці і оборони СРСР від 9 квітня

1931 р. «Про реорганізацію ветеринарної справи в СРСР». За цією постановою реорганізовувалась дільнича ветеринарна мережа. Ветеринарні дільниці, що залишались в районах, в яких у 1931 р. мало бути колективізовано не менше 50 селянських господарств, передавались колгоспам, а в інших районах ветдільниці тимчасово залишались у відданні земельних органів. Всі асигнування, які призначались ліквідованим дільницям, передавались колгоспам. Намічався термін реорганізації ветеринарної справи до 20 квітня 1931 р.— 599.

84. Мається на увазі Постанова ЦК ВКП(б) і РНК СРСР від 30 липня 1931 р. «Про розгортання соціалістичного тваринництва». В постанові відзначалось, що центральним завданням найближчого часу є робота по утворенню й зміцненню соціалістичного сектору в галузі тваринництва. Відзначалось, що колгоспні товарні ферми і інкубаторні птахівничі станції являють собою таку форму розвитку усуспільненого тваринництва і птахівництва, яка найбільше відповідає теперішній артільній стадії розвитку колгоспного господарства і поряд з колгоспами найшвидше розв'язує завдання утворення великого товарного тваринництва. Намічались конкретні завдання по збільшенню до кінця 1931 р. поголів'я тваринницьких радгоспів і колгоспних товарних ферм, а саме: комплектування стада, поліпшення догляду за худобою, прискорення капітального будівництва ферм, утворення міцної кормової бази, забезпечення тваринницьких радгоспів і колгоспних товарних ферм потрібними кадрами керівних працівників і спеціалістів, матеріальне заохочування колгоспів та ін. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 127, стор. 391—398).— 603.

85. III конференція КП(б)У відбулась 6—9 липня 1932 р. в м. Харкові. На конференції була заслухана і обговорена доповідь секретаря ЦК КП(б)У С. В. Косіора «Про підсумки весняної засівної кампанії, про хлібозаготівельну та збиральну кампанії і завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів». Делегати III конференції КП(б)У приділили велику увагу питанням виправлення допущених помилок і перегинів в колгоспному будівництві і організаційно-господарському зміцненню колгоспів.— 603.

86. Мова йде про постанову Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) від 6 травня 1932 р. «Про план хлібозаготівель з урожаю 1932 року та розгортання колгоспної торгівлі хлібом». За цією постановою зменшувався державний план хлібозаготівель по СРСР з урожаю 1932 р. по колгоспах та одноосібних господарствах, порівняно з планом 1931 р. на 264 млн. пудів. По Україні план хлібозаготівель теж був зменшений і становив 356 млн. пудів проти плану минулого року 434 млн. пудів. Водночас збільшувався державний план хлібозаготівель по радгоспах. Після виконання хлібозаготівельного плану і утворення насіннєвих фондів (з 15 січня 1933 р.) колгоспам і колгоспникам надавалось право безборонно продавати лишки свого хліба на базарах і в колгоспних крамницях. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 135, стор. 411—413).— 613.

87. Крім постанови ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР від 6 травня 1932 р. «Про план хлібозаготівель з урожаю 1932 р. та розгортання колгоспної торгівлі» була видана постанова ЦК ВКП(б) і РНК СРСР від 20 травня 1932 р. «Про порядок проведення торгівлі колгоспів, колгоспників і трудящих одноосібних селян та зменшення податку на торгівлю сільськогосподарськими продуктами», якою відмінявся податок на риночну торгівлю продуктами сільського господарства, дозволялось проводити торгівлю по цінах колгоспного ринку, а також заборонялось відкривати крамниці і лавки приватної торгівлі. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 141, стор. 418—419).— 621.

88. Йдеться про постанову ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР від 10 травня 1932 р. «Про план скотозаготівель і про м'ясну торгівлю колгоспників і одноосібних трудящих селян». За цією постановою зменшувався вдвоє державний план заготівлі худоби на наступні три квартали 1932 р. по господарствах колгоспів, колгоспників і одноосібників і водночас збільшувався план заготівлі худоби по радгоспах. План встановлювався порайонно, в живій вазі з тим, щоб господарства мали змогу його виконати будь-яким видом худоби, відмі-

нялись всілякі обмеження в забої худоби та ін. (Див. «Коллективизация сельского-хозяйства...», док. № 139, стор. 416—417).— 622.

89. Мова йде про постанову ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР від 5 липня 1932 р. «Про збиральну кампанію 1932 року», де пропонувалось всім радянським і партійним організаціям основну увагу при збиранні врожаю звернути на боротьбу з втратами врожаю, для чого провести збиральну кампанію в найкоротші строки на основі використання машин, забезпечити безпосередню зацікавленість кожної бригади і окремих колгоспників в наслідках своєї праці. З цією метою повсюдно здійснити бригадні (групові) методи відрядності. Видачу натуральної і грошової частини прибутків у колгоспах провести в точній відповідності до кількості вироблених кожним колгоспником трудоднів. Пропонувалось відмінити практику затримки видачі колгоспникам грошової частини прибутків, яка мала місце в минулому 1931 р., а також обмеження розмірів видачі натуральної частини прибутків. Пропонувалось також видати колгоспникам аванс, за рахунок натуральної частини прибутків в розмірі 10—15% фактично обмолоченого хліба. Постанова відмічала недопустимість зрівняльного підходу у визначенні розмірів натуральних видач на трудодень в колгоспах та намічала збільшення технічного оснащування радгоспів і колгоспів в збиральну кампанію 1932 р., поліпшення роботи заводів сільськогосподарського машинобудування, встановлення оперативного керівництва в проведенні збиральної кампанії. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 143, стор. 420—423).— 623.

90. Мається на увазі постанова ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення громадської (соціалістичної) власності».

В постанові підкреслювалось, що громадська власність (державна, кооперативна, колгоспна) є основою радянського ладу. Майно колгоспів за своїм значенням прирівнювалось до державного майна, посилювалась його охорона. За розкрадання колгоспного і кооперативного майна застосовувалась вища міра соціального захисту — розстріл з конфіскацією майна або 10 років позбавлення волі. Злочини, пов'язані з насильством і погрозами з боку куркульсько-капіталістичних елементів по відношенню до колгоспників, з метою примусити їх вийти з колгоспу, прирівнювались до державних, і каралися позбавленням волі від 5 до 10 років. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства», док. № 144, стор. 423—424). — 629.

91. В пункті 18 постанови Наркомзему УРСР від 2 грудня 1932 р. «Про підготовку масових кадрів на 1933 рік до весняної посівної кампанії» було записано: «Для підвищення знань до весняної посівної кампанії бригадирів, підготовлених минулого року, а також інших робітників, що не передбачено готувати через школи бригадирів (голів та членів правлінь колгоспів), зобов'язати обл. та райземвідділи до 1 січня 1933 року перевести облік цих кадрів і в термін між 15 лютого та 1 березня 1933 р. перевести 10—15-денні виробничі семінари». (Див. «Сільськогосподарський інформаційний бюлетень Наркомзему», № 67—68, 10 грудня 1932 р.).— 631.

92. Червневий Пленум ЦК ВКП(б) відбувся 11—15 червня 1931 р. і розглянув такі питання: 1. Попередні підсумки посівної і завдання збиральної кампаній. 2. Залізничний транспорт і його чергові завдання. 3. Про московське міське господарство та розвиток міського господарства СРСР.

Резолюція по першому питанню була прийнята 12 червня 1931 р. В ній говорилось, що Радянський Союз став країною найбільшого сільського господарства у світі. Пленум застерігав від заспокоювання на успіхах засівної кампанії, застерігав від недооцінки кампанії збирання врожаю, звертав увагу на ряд недоліків, які мали місце в минулій збиральній кампанії, а саме: недостатній досвід ведення великого господарства, погане використання машин, знеосібка, розподіл прибутків не по праці, а по душах, недостатнє розширення зяблевої оранки. З метою ліквідації цих недоліків пленум пропонував партійним організаціям забезпечити в зв'язку із збиральною кампанією здійснення таких заходів: організацію виконання всіх без винятку робіт в колгоспах на основі відрядності, створення постійних бригад, забезпечення підготовки грунту під озимі культури і на зяб, проведення обліку трудоднів,

вироблених колгоспниками, правильний і своєчасний розподіл прибутків між ними.— 635.

93. Мова йде про постанову Наркомзему і Колгоспцентру СРСР від 12 липня 1931 р. «Про взірцевий розподіл прибутків в колгоспах 1931 року», в якій підкреслювалось недостатнє керування практикою розподілу прибутків в колгоспах з боку земельних та колгоспних органів, і вказувалось на ряд недоліків, які мали місце при розподілі прибутків з урожаю 1930 р. Був запропонований перехід всіх колгоспів до відрядності, введення точного обліку витраченої колгоспником праці, обліку зібраного врожаю і всіх авансів грішми й натурою, своєчасний запис трудоднів в книжку колгоспника. Постанова закріпила основні принципи колективного господарювання — розподіл прибутків тільки за кількістю та якістю витраченої площі кожного колгоспника й колгоспниці, чітко визначила порядок цього розподілу.— 635.

94. Групи сприяння РСІ при колгоспах були створені згідно з постановою ЦКК — НК РСІ СРСР від 7 серпня 1931 року. Їх завданням було: перевірка ходу виконання рішень партії, Радянської влади і органів НК РСІ, участь в обслідуваннях, які проводила РСІ, розгляд заяв і скарг, виявлення і ліквідація всіх недоліків у господарському і культурному житті колгоспів. Групи сприяння були виборними громадськими організаціями і створювались місцевими органами РСІ. В своїй роботі вони спирались на широкі маси колгоспників. Для здіснення керівництва групами сприяння обиралось бюро на загальних зборах колгоспників.— 635.

95. Кондратьєвщина — контрреволюційне групування, що діяло в сільському господарстві на чолі з професором Кондратьєвим та іншими (Юровський, Чаянов, Челінцев), під назвою «Трудова селянська партія» (ТСП). Воно відбивало інтереси куркульства і намагалось зірвати колективізацію. До початку масової колективізації це групування додержувалось тактики опорочення ідеї великого господарства у землеробстві, виступало з доказами переваги дрібного господарства в сільському господарстві. Кондратьєвці пропонували здати куркулям і заможним селянам в оренду на 24 роки вільні землі на Сході і Південному Сході Радянського Союзу, чим була б підірвана база для розгортання зернорадгоспів. Засівши в центральних радянських установах (в Держплані СРСР, Наркомземі РРФСР, Наркомфіні СРСР, Спілці спілок с.-г. кооперації), кондратьєвці все робили для того, щоб закріпити позиції куркуля, розчистити шлях для його розвитку, обмежити можливість для зростання соціалістичного сектора сільського господарства. Кондратьєвці були зв'язані з «Промпартією», одержували кошти і завдання від неї і разом боролися за реставрацію капіталістичних порядків в СРСР. На протязі 1930—1931 рр. ці шкідницькі організації були розкриті, а їх члени були віддані до суду.— 664.

96. Мається на увазі постанова ЦК ВКП(б) від 1 квітня 1931 р. «Про роботу серед колгоспниць». Постанова відмічала недоліки в масовій роботі серед жінок-колгоспниць і намітила заходи до їх усунення. Перед місцевими партійними організаціями і колгоспними органами ставились завдання по розгортанню виробничо-господарської активності й ініціативи колгоспниць шляхом широкого застосування жіночої праці в усіх видах сільськогосподарських робіт, розгортанню соцзмагання й ударництва, масової участі жінок в колгоспних виробничих нарадах і практикування спеціальних виробничих нарад жінок-колгоспниць по таких галузях господарства, в яких жіноча праця була основною. Завдання полягало в підготовці й висуванні кадрів з колгоспниць як на низову керівну, виробничу і культурно-побутову роботу, так і на роботу в правліннях колгоспів, на роботу по керівництву окремими колгоспними підприємствами, в широкому розгортанні роботи по підняттю культурного рівня колгоспниць, по ліквідації їх загальної і технічної неписьменності.— 672.

97. Всеукраїнський колгоспний університет був створений в кінці вересня 1931 р. за постановою Раднаркому УРСР від 1 серпня 1931 р. в м. Одесі. Його завданням була підготовка керівників — організаторів колгоспної системи. Водночас він був науково-методичним центром, що об'єднував підготовку та перепідготовку колгоспних керівних кадрів через стаціонарні та заочні

форми навчання. Університет мав 4 факультети: організації управління та контролю, нормування та раціоналізації, культпобутової роботи і фінансово-господарський. Загальне керівництво діяльністю колгоспного університету здійснював Народний комісаріат освіти УРСР. Постановою колегії Наркомзему УРСР від 8 жовтня 1932 р. на базі Всеукраїнського колгоспного та Комуністичного університетів в м. Одесі була створена Одеська вища комуністична сільськогосподарська школа.— 738.

98. Мається на увазі постанова ЦК ВКП(б) від 10 травня 1932 р. «Про зміцнення керівних кадрів колгоспів», якою було категорично заборонено районним органам звільняти членів правлінь колгоспів без затвердження в кожному окремому випадку вищестоящими земельними і колгоспними органами. ЦК ВКП(б) також затвердив постанову Наркомзему і Колгоспцентру СРСР про доповнення статуту сільськогосподарської артілі про строки і порядок проведення виборів правлінь колгоспів і призначення бригадирів. (Див. «Коллективизация сельского хозяйства...», док. № 138, стор. 415).— 743.

ПОКАЖЧИК КОЛЕКТИВІВ

КОМУНИ

АРТІЛІ *

* Під цією рубрикою вміщені сільськогосподарські колективи, які в документах проходять під назвою «колгоспи».

ТСОЗи

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Б

В

Г

Л

М

Н

О

П

Р

С

Т

У

Ф

Х

Ц

Ч

Ш

Щ

Я

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

А

Б

В

Г

Д

Є

Ж

З

Л

Н

О

П

Р

С

Т

У

Х

Ц

Ч

Ш

Щ

Ю

Я

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АІК	— Агроіндустріальний комбінат
АПВ	— Агітаційно-пропагандистський відділ
БК	— Будинок колективіста
Б-н	— Бідняцько-незаможницька група
Б. р.	— Біжучий рік
БУПР	— Будинок примусових робіт
Виш	— Вища школа
Відмеліозем НКЗ	— Відділ меліорації Наркомзему
ВРНГ	— Вища рада народного господарства
ВСНХ	— Высший совет народного хозяйства
ВУЗ	— Вищий учбовий заклад
ВУК, ВУКС	— Всеукраїнський комітет профспілки
ВУПЛ	— Всеукраїнське правління лісами
ВУРПС	— Всеукраїнська Рада професійних спілок
ВУСПС	— Всеукраинский Совет профессиональных союзов
ВУЦВК	— Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
ГПО	— Головний політико-освітній комітет при Наркоматі освіти УРСР (Головполітосвіта)
ДПУ	— Державне політичне управління
ЕПО	— Единое потребительское общество
З. З.	— Збірник законів
ЗРК	— Заводський робітничий кооператив
З.У.	— Збірник узаконень
ІТР	— Інженерно-технічний робітник
КІМ	— Комуністичний Інтернаціонал Молоді
КК	— Контрольна комісія
КНС	— Комітет незаможних селян (комнезам)
КОВ	— Комитет общественной взаимопомощи
КС	— Колгоспна спілка
КСМ	— Комуністична Спілка Молоді (комсомол)
МР	— Міська Рада (міськрада)
МПК	— Міський партійний комітет
МКС	— Машинно-кінна станція
МТМ	— Машинно-тракторна майстерня
МТС	— Машинно-тракторна станція
МТТ	— Машинно-тракторне товариство
МТФ	— Молочно-товарна ферма
Н. в.	— Нема відомостей
НК	— Наркомат
НКЗ, НКЗС	— Народний комісаріат земельних справ (Наркомзем)
НКО	— Народний комісаріат освіти
НКП	— Народний комісаріат праці

НК РКИ — Народный комиссариат рабоче-крестьянской инспекции
НК РСІ — Народний комісаріат робітничо-селянської інспекції
НКТ — Народний комісаріат торгівлі
НКФ — Народний комісаріат фінансів
НОТ — Группа научной организации труда
НПП — Непрерывная производственная практика
НР — Кінська сила
ОблЗУ — Обласне земельне управління
ОблКС — Обласна колгоспна спілка
ОВК — Окружний виконавчий комітет (окрвиконком)
ОЗВ — Окружний земельний відділ (окреземвідділ)
ОЗУ — Окружне земельне управління (окрземуправління)
ОИК — Окружной исполнительный комитет (окрисполком)
ОКС — Окружна колгоспна спілка (окрколгоспспілка)
ОПК — Окружний партійний комітет
ОРПС — Окружна рада професійних спілок
ОСГІ — Одеський сільськогосподарський інститут
ПБ — Політбюро
П/о. — Партійна організація
П.о. — Партійний осередок
РайЗУ — Районне земельне управління (райземуправління)
РВК — Районний виконавчий комітет (райвиконком)
РЗВ — Районний земельний відділ (райземвідділ)
РК — Районний комітет (райком)
РКНС — Районний комітет незаможних селян
РКС — Районна колгоспна спілка (райколгоспспілка)
РНК — Рада Народних Комісарів
Робос — Спілка робітників освіти
Робсила — Робоча сила
РПК — Районний партійний комітет (райпартком)
РПС — Районный потребительский союз
РСГ — Райсільгосподар
РСІ — Робітничо-селянська інспекція
РСС — Районна споживча спілка
РСЧА — Робітничо-Селянська Червона Армія
С. — Село
С. б. — Селянський будинок
С. г. — Сільське господарство
С -г. — Сільськогосподарський
СГЛР — Спілка сільськогосподарських і лісових робітників
СКНС — Сільський комітет незаможних селян (сількомнезам)
С. р. — Сільська рада
СТВ, СТВД — Селянське товариство взаємодопомоги
СТО — Совет Труда и Обороны
СТФ — Свинотоварна ферма
С -х. — Сельскохозяйственный
ТВД — Товариство взаємної допомоги
ТСОЗ, СОЗ — Товариство спільного обробітку землі
ТСТ — Транспортне споживче товариство
УВО — Український військовий округ
УЕН, Екнарада — Українська економічна нарада, Економічна нарада УРСР

УКГ	— Всеукраїнська спілка сільськогосподарських колективів (Укрколгосп)
УКЦ, УкрКХЦ	— Всеукраїнська спілка сільськогосподарських колективів (Укрколгоспцентр)
УМКЦ	— Укрмолококолгоспцентр
УСКЦ	— Укрсвиноколгоспцентр
УСРР	— Українська Соціалістична Радянська Республіка
УТСМ	— Український трест сільськогосподарського машинобудування
Учгосп	— Учбове господарство
УЧХ	— Український Червоний Хрест
ФВМ	— Ферма вівцематок
Хаторг	— Харківський торговий відділ
ХПЗ	— Харківський паровозобудівний завод
Х.-Ч.	— Хата-читальня
ЦВК	— Центральний Виконавчий Комітет
ЦДАНГ	— Центральний державний архів народного господарства
ЦК	— Центральний Комітет
ЦКНС	— Центральна комісія незаможних селян
Ц. р.	— Цього року
ЦРК	— Центральний робітничий кооператив (центробкоп)
ЦУНГО	— Центральне управління народно-господарського обліку
ШКМ	— Школа крестьянской (колхозной) молодежи
ШСМ	— Школа селянської молоді

ЗМІСТ

История коллективизации сельского хозяйства Украинской ССР

Том II

Осуществление сплошной коллективизации на Украине
1927 — 1932 гг.

(На украинском языке)

*

Друкується за постановою вченої ради Інституту історії Академії наук УРСР та наукової ради Архівного управління при Раді Міністрів Української РСР

*

Редактор *В. І. Кучер*
Художній редактор *В. М. Тепляков*
Оформлення художника *О. Г. Комяхова*
Технічний редактор *Д. В. Вірич*
Коректор *М. І. Усенко*

*

БФ 05507. Зам. № 79. Вид. № 28. Тираж 2540. Формат паперу 60×92[1]/16. Друк. фіз. арк. 52,5. Умовн. друк. арк. 53,7. Обліково-видавн. арк. 56,89. Підписано до друку 29.X 1965 р. Ціна 1 крб. 51 коп. Т. п. 1965 р., поз. 32.

*

Видавництво «Наукова думка», Київ, Репіна, 3.

Київська фабрика набору Державного комітету Ради Міністрів УРСР по пресі, вул. Довженка, 5.

«НАУКОВА ДУМКА»